

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

FEMTE RÆKKE.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI OG
PERSONALHISTORIE

VED

G. L. GROVE.

1. BIND.

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP,
KJØBENHAVN

OG

MARIUS LUND,
CHRISTIANIA.

1904.

Det Høfensbergske Etabl Kjøbenhavn.

Indhold.

	Side
Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrift 3—4 Række, 1892—1903. Af Arkivsekretær <i>G. L. Grove</i>	I
Breve fra Johan Severin Holten til hans Hustru, omhandlende hans Rejse med Arveprinsen i 1804. Meddelte af hans Dattersøn, Etatsraad <i>J. J. Holten</i>	1, 73
Familieoptegnelser af Lave Urne til Bontofte og Fru Johanne Kaas samt Fru Margrethe Mühlheim Henrik Ungers. Udgivne efter Originalerne i Arkivet paa Breitenburg ved <i>Louis Bobé</i>	57
Hvem var Hans Jonassøn Mangors Hustru? Af Kaptajn <i>Chr. M. Munthe</i>	64
En engelsk-amerikansk Gren af Slægten Grubbe (?). Af Professor <i>P. S. Vig</i>	67
Hvorledes er Familienavnet Teiste kommet til den nulevende Slægt af dette Navn? Et Supplement af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	70
De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge. Af <i>Samme</i>	114, 252
Vogn Vognsen til Stenshede. Af Kaptajn <i>K. C. Rockstroh</i>	137
Ivar Nielsen Hirschholm. Et Supplement af Sekretær <i>S. H. Finne-Grønn</i>	165
Gravskrifter fra Kjøbenhavns nedlagte Kirkegaarde indenfor de gamle Volde. II. Holmens, III Helligaands, IV. Frederiks, V. Vor Frelsers Kirkegaard. Ved <i>P. B. Grandjean</i>	168, 174, 246, 248
Spørgsmaal og Svar.	
Spørgsmaal:	
1. Om Faderen til Skovrider Ludv. Grandjean. Af <i>P. B. Grandjean</i>	178
2. Om afd. Kasserer H. R. Klagenbergs Optegnelser vedr. Fam. Klagenbergs, Kramers med fleres Genealogi. Af Etatsraad <i>J. J. Holten</i>	178
3. Om Hans Berntssøn Essen. Af Kapt. <i>Chr. M. Munthe</i>	178
4. Om Kancelliraad, Byskriver P. H. Barclay. Af Forstmester <i>Gløersen</i>	181
5. Om forskellige af Navnet Friboe Af cand. jur. <i>Paul Hennings</i>	266
6. Om Familien Kolderup. Af Bogholder <i>E. R. Kolderup</i>	267
7. Om forskellige af Navnet Colstrup. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	268
8 og 9. Om Anna Maria Borch og Hans Andersen Borch. Af <i>Thor-geir Borch</i>	268
Svar:	
I. Vedr. Slægten Bøchmann. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	181
II. Vedr. Regimentslæge Blich. Af Sognepræst <i>A. Jantzen</i>	182
III. Vedr. Samme. Af Stiftsprovst, Dr. <i>R. Volf</i>	182
IV og V. Vedr. forsk. Personer af Slægten Mørch. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i> og Kaptajn <i>Chr. M. Munthe</i>	183, 269
VI. Vedr. Byfoged P. H. Barclay. Af Arkivar <i>E. A. Thomle</i>	270
VII. Vedr. Slægten Grandjeans Stamfader Af Arkivsekretær <i>G. L. Grove</i>	270

	Side
Breve fra Docent F. P. J. Dahl fra Christiania 1816. Ved Professor <i>F. C. B. Dahl</i>	185
Nogle Optegnelser af Kontreadmiral Johan Gerhard Arff, med supplerende Meddelelser om hans Levned. Af Arkivassistent <i>E. Marquard</i>	232
Tillægsbemærkninger om Admiral Arffs Krigstjeneste i Rusland og Gravskrift i Holmens Kirke. Af Arkivsekretær <i>G. L. Grove</i>	243
Þorstein Illugason Hjaltalin. Rettelse til Brickas „Dansk Biografisk Lexikon“. Af Rigsarkivar, Dr jur. <i>V. A. Secher</i>	271
Register. Af Arkivassistent <i>H. C. Roede</i>	273
Meddelelser om Samfundets Anliggender	285
Trykfejl, Tilføjelser og Rettelser	183, 284

Tillæg.

- I. Dødsfald i Norge 1903, af Amanuensis *A. W. Rasch*.
- II. Dødsfald i Danmark 1903, af Arkivskriver *Jul. Bidstrup*.

Indholdsfortegnelse

til

Personalhistorisk Tidsskrift.

3—4. Række, 1892—1903.

Ved Afslutningen af Tidsskriftets første to Rækker udarbejdedes der af Tidsskriftets daværende Redaktør Oberstløjtnant H. W. Harbou en Fortegnelse over Indholdet af disse, der har vist sig meget praktisk for Læseren, idet man derigennem fik et let Overblik over de mange Artikler, der var spredte over 12 Bind. Der foreligger nu, da de siden udgivne 12 Bind indeholde over et Par Hundrede Artikler foruden Spørgsmaal og Svar, de samme Grunde for at forfatte en Fortegnelse over Indholdet af disse. Da jeg i det væsentlige har fulgt samme Princip for Ordningen, skal jeg tillade mig at henvise til Oberstløjtnant Harbous Bemærkninger herom foran i 3. Rækkes 1ste Bind. Ved Betegnelsen af Pladsen har jeg dog gjort den Forandring at sætte Rækkens Navn først med Romertal, dernæst Bindets Tal og derefter Sidetallet med almindelige Tal, fremfor at sætte Rækkens Nummer som Exponent til Bindets, hviket kan give Anledning til Forvexling af Rækkens og Bindets Nummer.

G. L. Grove.

(Generalia).

- G. Bang: Familieoptegnelser til den danske Adels Personalhistorie i det 16. og 17. Aarhundrede. III, 5, 159—70; 221—32; IV, 2, 16—23.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægtshistorie. Se Specialia under Frost, Markmand, Meinstrup, Rosenkrantz, Sehested, Vognsøn.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: En Adelsslægt i Decadence (Lange). IV, 2, 41—51.
- L. Bobé og C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. Se Specialia under Donop, Kalkkreuth, v. Koppelow, v. d.

Lühe, v. Ofenberg, v. Passow, Raabe, de Trappaud, Vieregg,
v. Winterfeldt, v. Zepelin.

Spørgsmaal om Opbevaringsstedet af Kobberpladerne til Nobilitas
Danicæ ex monumentis. III, 1, 292.

P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. Se Specialia
under Almontan, Bildhugger, Holmsted, Juul, Kaas, Krag,
Kruckow, Købke, Kørbitz, Rosenstjerne, Weyle.

E. A. Thomle: Forskellige Slægtebogsoptegnelser. Se Krefthing
m. fl. u. Specialia.

Frederik Barfod: Borgerlige Rigsdagsmænd fra 1660 (Hans Han-
sen Atke og Hans Jørgensen Husum). III, 4, 206—43.
(Jørgen Lavridsen Lundt, Oluf Hansen Svane og Hans Pe-
dersen Klein). III, 5, 32—45, 135—51.

A. Hagemann: Series Pastorum i Skjærstad Kald, forfattet og
nedskrevet i Kaldsbogen af C. F. Hagerup 1770. III, 1, 167—187.

Chr. Blangstrup: En samtidig Karakteristik af Generalkrigsdirek-
toriets Medlemmer 1764, med Noter af H. W. Harbou. III,
1, 193—99.

J. C. W. Hirsch: Fortegnelse over de i Slaget ved Helsingborg
faldne, saarede og fangne danske Officerer. III, 5, 17—31.

P. S. Vig: Nogle engelske Meddelelser om danske Soldater i
England 1689. IV, 6, 173—75.

H. D. Lind: Om nogle af Søetatens kongelige Tjenere under
Frederik den Tredie og deres økonomiske Vilkaar. III, 5,
232—45.

Julius Høyer: Danske og norske immatriculerede ved Kølns Uni-
versitet fra 1389—1466. III, 5, 292—96.

E. Wrangel: Danske og norske Studenter, der ere indskrevne i
„Natio germanica“ ved Universitetet i Orléans. IV, 1, 124
—150.

K. H. Karlsson: Danske, norske og holstenske Studenter, ind-
skrevne ved Universitetet i Siena, med Anmærkninger af
C. E. A. Schøller. IV, 3, 54—67.

III

- E. Dam: Examensvidnesbyrd for fire bekendte Farmaceuter. IV, 1, 191—195.
- K. Dons: Genealogiske Oplysninger om de Personer, der have været optagne i „Thomas Angells Hus“ i Trondhjem. III, 1, 23—64.
- N. C. Th. Jessen: Slægten Hincheldey og Understøttelsesanstalten for trængende Efterslægt af Medlemmerne i den ophævede civile og adskillige Stænders Enkekasse. IV, 6, 42—47.
- Chr. Bruun: Nogle Bemærkninger om Retten til Efternavn i Anledning af Navnet du Plessis de Richelieu. III, 3, 302—12.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Anecdoter fra 17de og 18de Aarhundrede optegnede af Etatsraad H. D. Monrad. III, 2, 75—101.
- G. L. Grove: En helsingørsk Bortførelse og en helsingborgsk Hospitalsgave. IV, 4, 88—90.
- Nicolaj Bøgh: Kærlighedsbreve fra det 18. Aarhundrede. IV, 2, 172—175.
- L. Daae: Breve fra Kongsberg. 1791—92. IV, 6, 237—53.
- Nic. Bøgh: Tre Breve fra danske Digtere. IV, 6, 168—72.
- E. H. Hagerup: Et Brev fra Wienerkongressens Dage. IV, 6, 47—51.
- G. L. Grove: En versificeret Embedsansøgning (af Sognepræst Fr. Winding) fra 1826. IV, 3, 183—84.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Rejseoptegnelser fra Kirker og Kirkegaarde. IV, 5, 243—61; 6, 24—41.
- Chr. Villads Christensen: Uddrag af Trinitatis Kirkes Begravelsesprotokol. IV, 5, 152—169.
- Poul B. Grandjean: Gravskrifter fra Kjøbenhavns nedlagte Kirkegaarde indenfor de gamle Volde.
I. Trinitatis Kirkeplads. IV, 6, 256—59.
- Fr. Barfod: En lille Efterslæt fra Kjøge Kirke. III, 2, 241—248.
- J. Hanssen: Kisteindskrifter fra det Bärnholdtske Kapel i Skien. III, 1, 158—62.

IV

H. Rasmussen: Det saakaldte Morsingske (rigtigere Lacoppidanske) Familiebillede i Nicolai Kirke i Svendborg. IV, 1, 162—164. Se iøvrigt under Familienavne i Specialia.

Genealogisk Institut: Dødsfald i Danmark i 1891. III, 1, Tillæg 1—20.

H. F. Grandjean: Dødsfald i Danmark i 1892—95. III, 2, Tillæg 1—18; 3, Tillæg 1—24; 4, Tillæg 1—26; 5, Tillæg 1—21.

S. Elvius: Bryllupper og Dødsfald i Danmark i 1896—1900. III, 6, Tillæg 1—35; IV, 1, Tillæg I, 1—48; 2, Tillæg I, 1—37; 3, Tillæg II, 1—35; 4, Tillæg I, 1—31.

J. Bidstrup: Dødsfald i Danmark 1901, IV, 5, Tillæg I, 1—25; 6, Tillæg II, 1—25.

W. Rasch: Dødsfald i Norge 1891—1902, III, 1, Tillæg 21—54; 2, Tillæg 19—38; 3, Tillæg 25—41; 4, Tillæg 27—43; 5, Tillæg 22—41; 6, Tillæg 37—57; IV, 1, Tillæg II, 1—23; 2, Tillæg II, 1—21; 3, Tillæg I, 1—24; 4, Tillæg II, 1—23; 5, Tillæg II, 1—23; 6, I, 1—23.

Meddelelser om Samfundets Anliggender. III, 1, 329; 2, 353—54; 3, 340—41; 4, 82, 341—42; 5, 95—96; 6, 75—76, 324—25; IV, 1, 312—13; 2, 271—72; 3, 72, 260—61; 4, 90, 305—06; 5, 280—1; 6, 285—86.

Medlemsfortegnelser. III, 3, 342—46; 6, 326—30; IV, 3, 262—66; 6, 287—90.

Gaver til Samfundet. III, 1, 78, 131, 295; 2, 66; 3, 143—44, 216, 314; 4, 82, 168, 319—20; 5, 96, 248, 304; 6, 234, 304; IV, 1, 267—68; 2, 140; 3, 245; 4, 171, 287; 5, 23, 188, 242; 6, 259.

Fr. Meidell og G. Bang: Skrivelser til Redaktionen. IV, 1, 268; 2, 111—12.

Trykfejl, Rettelser og Tilføjelser. III, 1, 296; 2, 319—21; 3, 315—18; 4, 320—22; 5, 302—04; 6, 305; IV, 1, 291—92; 2, 253—54; 4, 291; 5, 262; 6, 267—68.

- Registre. Af J. C. W. Hirsch. III, 1, 299—328; 2, 322—51.
 Af G. L. Grove. III, 3, 319—39; 4, 323—40. Af H. F. Grandjean. III, 5, 305—22; 6, 306—23; IV, 1, 293—311; 2, 255—70; 3, 246—59; 4, 292—304. Af H. C. Roede. IV, 5, 263—79; 6, 269—84.
- H. W. Harbou: Indholdsfortegnelse til Personalhistorisk Tidsskrifts 1—2 Række, 1880—91. III, 1, I—XVIII.

(Speciala. A. Vedr. kongelige Personer, kronol.)

- J. A. Fredericia: Nogle Breve fra Frederik II.s Dronning Sofie til hendes Fader, Hertug Ulrik af Meklenborg. 1573—79. III, 1, 1—9.
- A. Thiset: Et Væddemaal mellem Kong Frederik II og Fru Inger Oxe. III, 1, 284—87.
- L. Daae: Et Brev om Kronprins Frederik (VI) fra 1784. IV, 3, 15—18.
- Otto B. Wroblewski: Et Brev fra Kong Christian VIII, til Lægen Ole Bang. III, 5, 171—72.

(B: Enkelte Personer og Slægter. Alfabetisk).

- F. C. Sommer: Om Slægten Aalls jydsk Oprindelse. III, 2, 48—53.
- L. Daae: Breve fra Jernværksejer Jakob Aall til Sørenskriver G. P. Blom. III, 3, 81—98.
- C. F. Sommer: Familien Abbestée. IV, 2, 51—60.
- L. Daa: En Familie Abels Slægtbog. IV, 1, 36—41.
- L. Bobé: Om den i Leonora Christina Ulfeldts Jammersminde nævnte Kaptejn Bendix Ahlefeldt. IV, 2, 38—41.
- Th. Hauch-Fausbøll: Er Familien Akeleye uddød? IV, 3, 151—156.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XX. Almontan. IV, 5, 74—75.
- Emil Madsen: Carl Andreas Ancker. IV, 3, 221—243.
- G. L. Wad: Om Hans Christian Andersens Slægt. IV, 5, 189—204.
- H. K. Steffens: Peter Erichsøn Arbins Optegnelser. III, 1, 18—22.

- L. Daae: Melchior Augustinussøns Annaler (1670—1705). I Uddrag. III, 3, 250—80.
- Jul. Clausen: Baggesen og A. C. Gierlew paa Rejse. Uddrag af Gierlews Rejsedagbog 1803. IV, 3, 131—151.
- Marie Rosenvinge: Personalial af en Ligprædiken over Kirsten Pedersdatter Balsløv i Odense. III, 6, 81—90.
- C. E. A. Schøller: Familien Beenfeldt. IV, 3, 213—220.
- E. A. Thomle: Nogle Oplysninger om den adelige Familie Benkestok. III, 5, 151—58.
- L. Daae: En Bemærkning i Anledning af E. A. Thomles „Oplysninger om den adelige Familie Benkestok“. III, 5, 219—20.
- H. W. Harbou: Skibskaptajn og Grosserer Jens Jensen Bergs Selvbiografi. IV, 3, 182—211.
- C. F. Bricka: Om Familien Berings Adelskab. III, 1, 147—151.
- L. Daae: Et Brev fra en norsk Adelsjomfru (Viveke Bjelke, 1680). III, 4, 202—05.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Familien Bierregaard i Norge. Med en Stamtavle. III, 2, 193—236.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XXII. Bildhugger. IV, 5, 77—79.
- Carl S. Christiansen: Udsigt over en Del af Brevstoffet i Jens Bircherods Dagbøger. III, 3, 131—40, 194—214; 4, 83—96, 311—17; 5, 72—92.
- Vilh. Bang: Nogle Oplysninger om Steen Steensen Blichers Forfædre. III, 3, 126—30.
- M. K. Zahrtmann: Slægten Bohn fra Rønne. III, 6, 265—96.
- D. Thrap: Familien Bonnevie, Supplement til Stamtavlen. IV, 3, 181—182.
- F. R. Friis: Et Par Minder om Sten Brahe til Knudstrup. IV, 3, 67—69.
- S. Elvius: Den kjøbenhavnske Urtekræmmerslægt Brask. Optegnelser i en gammel Calender. III, 2, 170—72.
- A. E. Erichsen: Uddrag af Ligprædiken over Foged Peter Kristofersen Broch. III, 6, 296—302.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Om Familien Brochmann i Norge. III, 4, 97—129, 169—194, 249—273.

VII

- Emilie Bernhoft: Om Slægten Brühmann. III, 6, 52—69.
- J. L. Lybecker: Et Brev fra Forfatteren Budde med Bidrag til hans Levnetsbeskrivelse. IV, 6, 223—33.
- L. Daae: Et Brev fra 1802 (af Fru Mette Johanne Bull). IV, 2, 156—158.
- Arthur Stille: Prästen Magnus Olai Cochus' familieanteckningar. IV, 5, 24—28.
- E. A. Thomle: Et Thingsvidne vedkommende Slægten Coucheron. III, 1, 73—75.
- Fr. Dahl: Et Bidrag til Dr. J. J. Dampes Charakteristik. IV, 1, 196—207.
- D. Thrap: Navnet „Deramm“. IV, 6, 207—209.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. IV. Donop. III, 2, 173—89.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Indskrift fra et Epitaphium over Oberstlttn. P. F. v. Dresky. III, 1, 283—84.
- J. C. Joensen: Lidt om Familien Egedes Efterkommere i Grønland. III, 3, 71—79.
- E. A. Thomle og F. M. B. Steen: Nogle Bemærkninger i Anledning af „Lidt om Familien Egedes Efterkommere i Grønland“. III, 3, 190—92.
- G. Bang: Otte Emmiksøn den onde til Stensgaard. IV, 1, 43—56.
- C. E. A. Schøller: Meddelelse om Oberst Fabian v. Eppingen og hans Efterslægt. III, 5, 281—92.
- Ernst. Se under Løvenstjerne.
- L. Bobé: Bidrag til Johannes Ewalds Livshistorie. I. Skolegang, II. Eftermæle. IV, 6, 80—88, 91—103.
- S. H. Finne-Grøn: Falckerne af Tønsberg og Risør. IV, 4, 157—171.
- E. A. Thomle: Lidt om Familien Fasting i Norge. III, 1, 132—47.
- E. A. Thomle: Nogle Bemærkninger om den norske Familie Floods Genealogi. III, 2, 60—66, 169—70.
- E. A. Thomle: Endnu lidt om Familien Flood. IV, 2, 153—55.
- V. Bang: Genealogiske Optegnelser om Familien Flor. III, 2, 37—38.

VIII

- V. Foss: Autobiografiske Optegnelser af Etatsraad Laurits Foss.
I Uddrag. IV, 6, 149—68, 177—93.
- E. A. Thomle: Assessor Knud Frantzens Optegnelser. III, 1,
287—90.
- Fr. Poulsen: Gravskrift over Frederik Christian Frandsen Friis,
Sogndegn i Tranebjerg paa Samsø. IV, 3, 69—72.
- E. A. Thomle: Borgermester Jens Nilsøn Friis' Optegnelser. III,
1, 188—91.
- E. A. Thomle: Hvis Datter var Biskop, Mag. Ludvig Munthes
Hustru Ingeborg Sørensdatter Friis, og hvad var hendes
Fader? IV, 1, 41—43.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægtshistorie. VII. Frost
— von Frost. III, 3, 163—74.
- E. A. Thomle: Nogle Oplysninger om de ældste Slægtled af Fa-
milien Garmann i Norge. III, 3, 145—62.
- E. A. Thomle: Lidt om Familien Genschan (Jenschan) i Norge.
IV, 1, 287—291.
- C. J. Anker: Kommandørkaptein Henrik Gerners Dødsleie d. 26—
27. Dec. 1787. Beskrevet af H. C. Sneedorff. IV, 2, 141—49.
- A. C. Gierlew. Se under Baggesen.
- Th. Graae: Gamle Minder af G. Fr. Graae. IV, 1, 1—35, 95—
123; 4, 1—38.
- Grundtvig. Se under Sibbern.
- E. A. Thomle: Hans Jensen Grønbecks Slægtetog. III, 2, 149—
169, 248—88 og 3, 52—64.
- F. C. Grønvald: Om Kobberstikkeren, Kaptajn i Søetaten Poul
Isaak Grønvold eller rettere Grønvalds Herkomst. III, 5,
247—48.
- E. A. Thomle: Om Kobberstikkeren, Kaptajn i Søetaten Poul
Isaak Grønvold eller rettere Grønvalds Herkomst. III, 5,
299—300.
- Th. Hauch-Fausbøll: Lidt om den norske Gren af Familien Gude.
IV, 6, 233—36.
- E. A. Thomle: Naar uddøde den adelige Slægt Gyldenkrantz?
III, 2, 189—92.
- G. Bang: Peder Gyldenstjernes Ungdomsliv. III, 3, 192—94.

IX

- H. W. Harbou: To Officersfamilier Harboe. III, 2, 131—144.
- G. L. Grove: Konferensraad Conrad Hauser. III, 4, 1—28.
- Bernh. Olsen: Kisteindskrift over Møntmester Peter Nicolaj von Haven. III, 1, 72.
- H. W. Harbou: Jean de la Haye og Johan Heye. Et Par biografiske Notitser meddelte for at forebygge Forveksling. III, 2, 39—47.
- L. Daae: Erindringer og Optegnelser af Niels Hofman (Bang). IV, 1, 165—190.
- E. A. Thomle: Familien Holfeldt (Hoelfeldt) i Norge. IV, 1, 66—94.
- D. Thrap: Rektor Hans Holmboes Selvbiografi. III, 3, 217—49.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XV. Holmsted. III, 4, 148—49.
- S. H. Finne-Grønn: Slægtbogsoptegnelser om Familien Holtermann. IV, 3, 48—54.
- F. C. Sommer: Er Præsten Anders Svendsen i Soderup Stamfader til Slægten Hvass? III, 3, 281—86.
- Fr. Bajer: Af Martin Hübners Breve i den Ledreborgske Haandskriftssamling. IV, 6, 52—71.
- G. L. Grove: En Oplysning om Ivar Huitfeldt. IV, 3, 243—44.
- P. K. Thorsen: En Oplysning om Sprogmanden Jens Høysgaard. III, 3, 189.
- Jul. Clausen: Af P. V. Jacobsens Dagbøger 1827—33. IV, 2, 61—111.
- G. N. Kringelbach: P. V. Jacobsens Ansættelse i det danske Kancelli. IV, 2, 237—239.
- Fr. Jürgensen West: Familie-Optegnelser af Gehejmerraad T. B. v. Jessen og hans Slægt. IV, 5, 143—151.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XIX. Juul. IV, 5, 74.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XVI. Kaas. III, 4, 149—50.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. VI. Kalckreuth. IV, 1, 56—62.
- L. Bobé: Slægterne Kielman v. Kielmansegg fra Holsten og

- Nedre-Østerrig i dansk Tjeneste, med et Tillæg om Familien Preen. IV, 2, 24—38.
- A. E. Erichsen: De ældre Led af Familien Kirsebom. III, 6, 90—94.
- H. W. Harbou: Slægten von Kleist i Danmark. III, 6, 95—113.
- S. Elvius: Etatsraad Knud Nicolai Knudsens Ungdomserindringer, i Uddrag. III, 6, 201—28 og 235—65.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark. XIII. v. Koppelow. IV, 6, 209—17.
- H. W. Harbou: En Rettelse til Stamtavlen over Damsgaard-Krabberne. III, 2, 236—38.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XIV. Krag. III, 4, 145—48.
- E. A. Thomle: Forskjellige Slægtbogsoptegninger. VII. Optegnelser om Familien Krefting. III, 5, 205—19.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XXI. Krukow. IV, 5, 75—77.
- H. W. Harbou: Generalmajor Ulrik Christian Kruses Herkomst. III, 4, 243—45.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier i ældre Tid. XVIII. Købke. IV, 5, 73.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark. XIV. v. Körbitz. IV, 6, 217—23.
- Lange: Se ovenf. En Adelslægt i Decadence.
- L. Bobé: Johannes Lassenius 1636—92. III, 5, 1—17.
- Leganger. Se under Nordahl.
- E. A. Thomle: Lidt om Familien Lembach. III, 1, 75—76.
- L. Bobé: Familien von Lersner i Danmark. IV, 5, 232—36.
- O. Nielsen: Bidrag til Hr. Hans Johansen Lindenovs Historie. III, 5, 271—80.
- H. W. Harbou: Nogle Bemærkninger om Familierne von der Lippe i Danmark og Norge. III, 3, 65—71.
- Nic. Bøgh: Redaktør A. P. Liunges Optegnelser. IV, 1, 229—267.
- V. Bang: Genealogiske Optegnelser om Familierne Lund (Wibe) og Whitte. III, 2, 34—36.

- L. Bobé: Fremmede Adelslægter i Danmark. III. von der Lühe. III, 2, 12—33.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Stamtavle over Familien Lystrup. Af Brødrene J. og S. Lystrup, IV, 6, 72—77.
- L. Daae: Om den adelige Familie Lystrup eller Tordenstjerne. IV, 6, 77—80.
- E. A. Thomle: Lidt mere om Familien Lystrup. IV, 6, 193—207.
- A. Thiset: Niels Skaksen Lystrup. IV, 5, 236—42.
- A. Tuxen: Nogle Oplysninger om Carl Friherre af Løvendal. III, 6, 77—81.
- H. W. Harbou: Hannibal Poulsen, Rigs greve von und zu Löwenschild, en Regimentshverver fra Slutningen af det 17de Aarhundrede. III, 5, 97—135.
- F. C. Sommer: Om Kommerceraad J. A. Løvenstiernes nærmeste Slægt. (Familierne Stuve og Ernst). III, 2, 54—66.
- A. E. Erichsen: Optegnelser af presten Oluf Bentsen Mandal for aarene 1625—36. IV, 5, 133—143.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægtshistorie. VIII. Markmand-Slægterne. III, 3, 174—88.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægtshistorie. VI. Fru Anne [Meinstrup] Holgers [Rosenkrantz's]. III, 3, 124—26.
- E. A. Thomle: Optegnelser om Familien Meldal. III, 1, 191—92.
- Fr. Krarup: Gabriel Milan og Somme af hans Samtid. III, 2, 102—130 og 3, 1—51.
- O. C. Molbech: Dagbogsoptegnelser af C. Molbech for Aaret 1819. IV, 4, 256—87.
- O. C. Molbech: Breve fra Christian Molbech til hans Søn Chr. K. F. Molbech, i Aarene 1846—47. IV, 5, 93—132, 204—232.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Christian Gran Molberg. III, 6, 186—99 og IV, 1, 1—15.
- C. Nyrop: Frantz Henrich Müller, den kgl. danske Porcellænsfabriks Stifter. IV, 4, 172—217.
- L. Bobé: Oberst Ludvig Rudolf Müller v. Aarwangen. Statsfange paa Christiansø. IV, 3, 1—15.
- L. Bobé: Biskop Frederik Münters Selvbiografi. IV, 3, 157—174.

- G. L. Wad: Om Kjøbmand Rasmus Møller i Nyborg. IV, 2, 159—169.
- A. E. Erichsen og H. J. Huitfeldt-Kaas: Om Oslobispen, Mag. Jens Nilssøns nærmeste Slægt. III, 1, 270—283.
- E. A. Thomle: Nogle Oplysninger om Oslobispen, Mag. Jens Nilssøns Datter Margrethe og hendes Efterslægt. IV, 5, 88—91.
- L. Bobé: Borgmester Hans Nansens Efterslægt. III, 1, 9—17.
- A. E. Erichsen: Optegnelser af Erik Ivarsen Nordal og Ivar Eriksen Leganger. IV, 2, 113—131.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. IX. v. Offenberg. IV, 1, 269—275.
- C. L. With: Erindringer fra Generalmajor Julius Paludans Barndom. IV, 2, 180—237.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. XI. v. Passow. IV, 5, 61—69.
- A. E. Erichsen: Jens Abrahamsen Plougs Optegnelser. III, 4, 28—60.
- C. E. A. Schøller: Etatsraad og Landsdommer Matthias Poulsens Levnetsbeskrivelse, forfattet af Broderen Mag. Poul Poulsen. III, 4, 130—143.
- H. Ehrencron-Müller: Breve fra C. H. Pram til H. W. v. Warnstedt og Skuespildirektionen 1778—1791. IV, 4, 39—87.
- Preen, se under Kielmann.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Optegnelser om Familien Pritzler. III, 3, 98—103.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelsslægter i Danmark. VII. Raabe IV, 1, 62—66.
- A. Thiset: Sjølægavebrev for Hans Rantzow. III, 2, 288—89.
- L. Bobé: Genealogiske Optegnelser tildels vedrørende Generallieutn. Johan Rantzau og hans Slægt. IV, 2, 243—47.
- Nic. Bøgh: Spredte Optegnelser af Komponisten Poul Rasmussen, meddelte i Uddrag. III, 4, 280—91; 5, 52—72.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Generalmajor Georg Reichweins Efterslægt. IV, 3, 73—117; 4, 91—134, 223—55.
- Ch. Delgobe: Bidrag til Oplysning om Oprindelsen til Familien

XIII

- Richelieu i Norge og Danmark. III, 5, 92—93. (Om Retten til Navnet se ovfr. under Generalia).
- S. A. Sørensen: Jørgen Rohweder, kaldet Steinberg. III, 3, 287—301.
- H. W. Harbou: Endnu et Par Oplysninger om Familien Rohweder. III, 5, 245—47.
- C. E. A. Schøller: Lidt mere om Jørgen Rohweder, kaldet Steinberg. III, 6, 113—15.
- G. L. Wad: Hans Hansen Rosencreutz. IV, 2, 131—140.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægtshistorie. V. Rosenkrantz-Slægtens Erhvervelse af Tange. III, 3, 119—123.
- C. E. A. Schøller: Et Rosenkrantsk Epitafium. IV, 2, 170—172.
- E. A. Thomle: Et Thingsvidne om Frk. Justina Catharina Rosenkrantz's Slægt. III, 6, 199—200.
- P. C. B. Bondesen: Fyenske Familier ældre Tid XIII. Rosenstjerne. III, 4, 144—45.
- H. J. Huitfeldt-Kaas: Skiftebrev efter Christopher Throndsøn Rustung. 1578. IV, 2, 240—242.
- J. A. L. Lesser: To Ansøgninger fra Løjtnanterne O. Rye og F. A. Schleppegrell. III, 1, 69—72.
- L. Daae: En Autobiografi af Provst Cornelius Thomas Rønnau. IV, 4, 219—22.
- Selma Jessen: Uddrag af Breve fra A. de Saint-Aubain. III, 6, 116—186.
- Nicolaj Bøgh: Uddrag af Breve fra A. de Saint-Aubain. IV, 5, 29—61.
- H. W. Harbou: Generalmajor Hans Jørgensen Samsøe. Træk af Soldaterliv fra Tiden omkr. 1700. III, 2, 298—313.
- E. A. Thomle: Lidt om en Familie Schjelderup. III, 4, 77—80.
- G. L. Grove: Om Søren Schielderup, Guvernør paa Guineakysten. III, 4, 292—311.
- H. Grandjean: En Selvbiografi af Kontra-Admiral Andreas Schifter. IV, 6, 1—17.
- F. A. Schleppegrell, se under Rye.
- L. Bobé: Kammerherre, Amtmand Samuel Leopold von Schmettaus Selvbiografi. IV, 4, 135—156.

- G. L. Grove: Greve Sigismund Ludvig Schulins autobiografiske Meddelelser til Ordenskapitiet. IV, 3, 18—48.
- A. Thiset: Om de holstenske Sehesteder og nogle løse Linier af Familierne Sehested. III, 2, 289—98.
- O. B. Wroblewski: Et tysk Digt af F. C. Sibbern. III, 1, 163.
- G. Sibbern: En Notits af F. C. Sibbern om hans Rejse med Grundtvig til Udby Præstegaard i December 1810. IV, 3, 211—12.
- G. L. Grove: Optegnelser af Regeringsraad C. L. Smidt. IV, 5, 80—88.
- C. J. Anker: Nogle Breve fra Professor Frederik Sneedorff til Broderen, Søofficeren Hans Christian Sneedorff. III, 5, 173—205.
- E. A. Thomle: Hr. Anders Nilssøn Spydebergs Børn. IV, 5, 17—23.
- A. Thiset: Et Brev fra Henrik Stampe. III, 1, 152—55.
- B. Grønvold: Sognepræst Markus Fredrik Steens Optegnelser om sit Levnet i Bodø Sogns Kaldsbog. IV, 6, 143—48.
- G. L. Grove: Biografiske Meddelelser om Geheime-Stats- og Justitsminister Poul Christian Stemann, efter Foredrag af Geheimekonferensraad M. Rosenørn. III, 6, 1—52.
- D. Thrap: En besynderlig Præst (S. Stibolt). III, 5, 249—60.
- C. M. Munthe: De første Led af Familien Storch fra Lister. IV, 6, 254—55.
- Stuve. Se under Løvenstjerne.
- Svendsen, se Hvass.
- Nic. Bøgh: Nogle Optegnelser om Cleophas Svenningsens Ungdom, meddelte af hans Søster Dorothea Stephansen. IV, 3, 118—130.
- E. A. Thomle: Lidt om Familien Sverdrup. IV, 2, 149—152.
- E. A. Thomle: Hvorledes er Familienavnet Teiste kommet til den nuværende Slægt af dette Navn? IV, 6, 103—142.
- O. Nielsen: Nogle Oplysninger om Digteren Søren Terkelsen. III, 4, 273—79.
- C. E. A. Schøller: Nogle Oplysninger om Familien Tillisch's ældste danske Led. III, 1, 64—69.

- G. L. Grove: Nogle Oplysninger om Tordenskjolds første Langfart. III, 4, 151—64.
- H. W. Harbou: Generalkrigskommissær Andreas Gabriel Toxwerdts Selvbiografi. IV, 5, 1—17.
- D. Thrap: Et Brev fra 1812 samt nogle Oplysninger om Familien Trap (Thrap). IV, 3, 174—181.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark. XII. de Trappaud. IV, 6, 17—23.
- G. L. Grove: En Ansøgning fra Stamfaderen til Slægte Tschering i Danmark, IV, 4, 218.
- A. Tuxen: Nogle Bidrag til Slægten Tuxens Historie i det 16de og 17de Aarhundrede. III, 5, 260—71.
- O. Nielsen: Nogle Oplysninger om Bagge Vandal. III, 4, 194—202.
- E. A. Thomle: Lidt om Bagge Vandals Ophold i Norge. III, 5, 45—52.
- J. T. Wegener og C. J. Anker: Biografiske Data om Generalmajorerne W. T. og J. T. Wegener. Med en Stamtavle. III, 2, 1—12.
- L. Bobé: Christian Wernicke. IV, 5, 169—88.
- P. C. B. Bondesen: Fynske Familier i ældre Tid. XVII. Weyle. IV, 5, 69—72.
- H. W. Harbou: Oberstløjtnant Hans Elias von der Weydes Selvbiografi. III, 1, 79—131, 201—269.
- Whitte og Wibe, se ovfr. under Lund.
- L. Bobé og C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark. V. Vieregg. III, 3, 103—118. VIII. v. Winterfeldt. IV, 1, 151—162.
- G. Bang: Holger Vinds Dagbog. IV, 1, 207—220.
- A. Thiset: Bidrag til den danske Adels Slægthistorie. IX. Den Den sidste af de „Vognsønner“. III, 4, 61—77.
- H. Rasmussen: Kisteindskrift over Oberst P. B. v. Wolfrath. III, 1, 156—58. Med Noter af H. W. Harbou.
- C. E. A. Schøller: Familieoptegnelser af Bryghusskriver Johannes Wulff. IV, 2, 176—179.

- H. F. Grandjean: En versificeret Autobiografi af Provst Jochum Friedrich Zahrt. III, 5, 296—99.
- C. E. A. Schøller: Fremmede Adelslægter i Danmark. X. v. Zepelin. IV, 1, 275—287.

Spørgsmaal og Svar.

Abildgaard. III, 6, 303.	Ferslev (Fersleff). III, 5, 300; IV, 3, 182; 4, 217.
Afferin. IV, 6, 260.	Fibiger. IV, 6, 88, 175—76.
Ahlefeldt. III, 2, 67—69.	Fog. III, 5, 301.
Altewelt. III, 6, 70—73.	Freytag (Freidag). III, 1, 291.
Andersen. III, 2, 72.	Fries. III, 3, 312.
Arenberg, Ahrenberg, Ahrensberg eller Ahrensborg. IV, 5, 261; 6, 89.	Friis. III, 4, 165.
Atke. III, 2, 73.	Garmann. III, 5, 93.
Axen. III, 5, 172.	v. Gladitsch. IV, 2, 112, 251—53.
Baade. IV, 8, 72, 183.	Glückstad. III, 1, 164.
Bang. III, 2, 71; 5, 300.	Gram. IV, 6, 175.
Barfod. IV, 6, 260.	Grüner. III, 6, 303.
Barthram. III, 1, 292.	Grøn. IV, 4, 288.
Beichmann. III, 3, 140; 6, 70.	Hagen. IV, 3, 72.
Berg. III, 4, 246	Hansen. III, 1, 76.
Bergwitz. III, 4, 245—46.	Hartmann. III, 2, 72 og 3, 313—14.
Beyer. IV, 5, 262; 6, 89.	Helmig. III, 4, 245—46.
Biering. III, 1, 291.	Hennings. IV, 2, 112.
Binneballe. IV, 5, 261.	Hersætter. III, 4, 246.
Biørn. IV, 8, 73.	Hjersing. IV, 6, 260.
Bjørnsen. IV, 3, 243; 5, 262.	Hveisel. III, 1, 293.
Blich (Blek). IV, 6, 175.	Hvidt. III, 4, 165, 247—48.
Bogøe. III, 2, 69—70.	Høyerup. III, 4, 164.
Borchgrevinck. IV, 4, 288.	Jantzen. III, 3, 216.
Bording. III, 1, 200.	Juel (Juul). III, 1, 165 og 2, 146—47.
Borg. III, 1, 291.	Jørgensen. III, 1, 200.
Boserup. III, 2, 71.	v. Kamptz. III, 1, 165.
Bøckmann. III, 2, 72.	Knap. III, 2, 314—15.
Christensen. III, 2, 72.	v. Kneiln. III, 4, 165—66, 246—47.
de Camps, se v. Kamptz.	Krogh. III, 4, 164.
Collin. III, 4, 164.	Kruse. III, 6, 303—04.
v. Dam. IV, 6, 260.	Kühl. IV, 3, 243.
Deichmann. III, 1, 77.	Kylstrup. III, 1, 165.
Dreyer (v. Dreijern). III, 4, 288, 317; 5, 172.	Købke. III, 1, 290—91.
v. Elern (von Ehlert). III, 3, 79—80, 141.	Landorph. III, 2, 73.
Elling. III, 2, 71.	Lange. III, 2, 71—72, 239.
Engel. III, 2, 145.	Lassen. III, 2, 146.
Falck. III, 5, 300.	Leegaard. III, 2, 314.
	Leganger. IV, 3, 72; 4, 288.
	Lund. IV, 6, 88.

- Martens. III, 2, 69.
 Mæchlenburg. III, 5, 93—94.
 Mejer. III, 5, 94—95.
 Mejlænder. III, 3, 79.
 Meyer. III, 4, 80—81, 166—67.
 Mivor. III, 2, 148.
 Monrad. III, 1, 292.
 Muus. III, 1, 293 og 2, 148.
 Müller. III, 2, 148, se Møller.
 v. Münchhausen. III, 2, 145.
 Mæsel. III, 4, 318—19.
 Møhl. III, 5, 301.
 Møller. III, 2, 70, jfr. Müller.
 Møllmann. III, 1, 166.
 Mørch. III, 2, 145; IV, 6, 260—64.
 Nedenæs. III, 4, 317—19.
 Nielsen. III, 1, 200.
 Nissen. III, 2, 71.
 Paulsen (Poulsen). IV, 5, 261—62.
 Pans. IV, 4, 288.
 Pentz. III, 5, 172.
 Petersen. III, 4, 165, 247—48.
 Pharoe. III, 2, 247—51.
 Pleym. III, 1, 200, 293 og 2, 240.
 Poulsen. III, 6, 74.
 Pærhøj. III, 1, 78, 164, 200.
 Qvistgaard. III, 1, 199—200.
 Ram. III, 3, 214.
 Rasch. III, 2, 73; 3, 312—13; 6, 73—74.
 Rasmussen. III, 1, 199.
 Reinholdt. III, 2, 146.
 Riisbrich. IV, 1, 220—28.
 Rosbach. III, 3, 215; 5, 301—02.
 Rødberg. III, 1, 291 og 3, 143.
 Sahlgaard. IV, 6, 88.
 Schindler. III, 1, 160.
 Schnell. III, 1, 292.
 Schreuder. III, 1, 165.
 Schubarth. III, 6, 74—75, 220—33.
 Schumacher. III, 6, 70—73.
 Sehestedt. III, 2, 314.
 Semb. III, 3, 141—42.
 Smith (Schmidt). IV, 6, 88, 176.
 Smyth. III, 3, 214.
 Steensen. IV, 5, 261.
 Stockfleth. III, 5, 93—94.
 Storck. III, 2, 238—89, 316.
 Strøm. III, 2, 315.
 Strøm. III, 2, 239—40, 315.
 Stub. IV, 3, 72.
 Stub. IV, 4, 288—89.
 Suhm. III, 2, 72.
 Svanenhielm. III, 1, 292—93 og 2, 148.
 Tange. III, 3, 215.
 v Tauentzin. IV, 4, 217, 289—90 og 5, 91—92.
 Titchen. III, 5, 301.
 Toller. III, 5, 93—94.
 Treschow. III, 6, 70—73.
 Tronier. III, 2, 70.
 Tuchen (Tuchsen). III, 6, 73—74.
 Tulle. III, 1, 166, 291.
 Walche. III, 5, 172.
 Walmann. IV, 3, 72.
 Welhaven. III, 2, 146, 214—15.
 Werenskiold (Wærenskiold). IV, 3, 182.
 West. III, 1, 292; 3, 143; 5, 301.
 von Westen. III, 1, 291.
 Westergaard. IV, 6, 88.
 v. d. Weyde. III, 1, 291—92.
 Wiel. IV, 6, 264—67.
 Wildemann. III, 2, 315; 4, 81—82.
 Wismer. IV, 4, 288; 5, 188.
 Winther. III, 2, 71.
 With. III, 1, 199.
 Voigt. III, 1, 293.
 Worm. III, 1, 293 og 2, 73—74.
 Vosgraff. III, 4, 247—48.
 Zachariasen. III, 1, 164.
 Ørn. IV, 3, 72.

Breve fra Johan Severin Holten til hans Hustru, omhandlende hans Rejse med Arveprinsen i 1804.

Meddelte af hans Dattersøn, Etatsraad J. J. Holten.

Johan (Hans) Severin Holten (f. ¹¹/₇, 1770), der i en Aarrække havde undervist Prins Christian Frederik (Christian VIII) i Naturvidenskaberne, fik fra Foraaaret 1801 af Arveprins Frederik det Hverv at undervise hans anden Søn Prins Frederik Ferdinand i de samme Fag og ledsagede i denne Egenskab Arveprinsen og hans Børn paa en Rejse i Tydskland i Sommeren 1804. Paa denne Rejse skrev han til sin Hustru Juliane Marie f. Wittendorff, for-

uden helt personlige Breve, de her meddelte, der vare bestemte til ogsaa at læses af Frænder og Venner. Brevene havde i lang Tid været ude af Familiens Besiddelse, og deres Existents havde endog været den ubekjendt, indtil de for nogle Aar siden af Fru Rosine Valentiner f. Tvermoes, til hvis Familie de formentlig maa have været udlaante, blev overgivne til Meddeleeren.

Af Hensyn til Pladsen har jeg udeladt henved en Trediedel af Brevenes Indhold, væsentlig af Naturbeskrivelserne og Fortællingerne om Theaterforestillinger i Nenndorff og Pyrmont. Af disse sidste ere dog medtagne alle saadanne, hvor der findes Hentydninger til og Sammenligninger med samtidige hjemlige dramatiske Kunstnere.

Schleswig.

D. 19de Junii 1804. Kl. 5 om Morgenen forlod jeg min gode Kraft¹⁾, gik til Palaiet og see! — i det jeg træder op paa Fortouget af Arve Prinsens Palais, snubler jeg; spændt, som jeg var af Afskeeden med mine kæreste Tilhørende, desuden nervesvag, som jeg har været i et par Maaneder, gjorde dette ubetydelige, intetsigende Tilfælde et ubeskriveligt Indtryk paa

¹⁾ Christen Simon Kraft, f. ³⁰/₆ 1763, † ⁵/₁₁ 1837 (Søn af Kjøbmand i Aalborg Simon Kraft og Mette Berthelsdatter f. Ryberg), Pakhusforvalter hos sin Morbroder Niels Ryberg. (Meddelelse fra Hr. Godsinspektør og Sagfører F. R. R. Baumann, Jettehøj).

mig, men jeg maatte ind. — God Lykke. — Jeg hialp Pr. Christian med Indpakning, Afskeeds Visiterne Abildgaard¹⁾, Schow²⁾, Kaas³⁾, Marskal Bülow⁴⁾ og Sommer⁵⁾ bleve expederede og vi kiørte Kl. 7 $\frac{1}{2}$. Paa Glacien holdte Regimentets Officierer, som eskorterede til Damhuset. I Roeskilde Kroe fik man et aabenbart Smørrebrød og en hemmelig Sopken. Kl. 10 $\frac{1}{2}$ kom vi til Roeskilde, Amtmand Treschow⁶⁾ tog imod Prinsen, som gav ordentlig Frokost ved Couren, der bestod af Bar: Kniphausen⁷⁾, nogle Herremænd og Officierer, efter Omspændingen gik det ad Ringsted, hvor vi kom Kl. 2 $\frac{1}{4}$. Et velexerceret Borger Korps paraderede paa Torvet, deres Høistcommanderende var en meget smuk Mand med værdig Anstand, Uniformen var grønt med røde Rabatter og hvide Underklæder; en stor Mængde Mennesker vare forsamlede for at se dette Optog. Ved Udkørselen gienkiendte jeg med Fornøielse et gammelt Huus, hvor jeg for 22 Aar spiste slem grøn Kaal med store Gryn i, da jeg reiste med Jacob Larsen til Kbhvn. Amtmand Treschow slap os her og Steemann⁸⁾ modtog os og fulgte til Aften. Kl. 3 $\frac{1}{2}$ kom vi til Krebshuset, hvis Beskrivelse er meget slet⁹⁾, thi det er et ube-

¹⁾ Holtens Morbroder, Maleren N. A. Abildgaard, f. 1743, † 1809 (Biogr. Lex. I, S. 38 ff.).

²⁾ Justitsraad Niels Iversen Schow, Prof. phil., Prins Christian Frederiks Opdrager, f. 1754, † 1830 (Biogr. Lex. XV, S. 286—87).

³⁾ formodentlig Kherre. Frederik Julius Kaas, f. 1758, † 1827, dengang Justitiarius i Højesteret, senere Statsminister. (Biogr. Lex. IX, S. 56 ff.)

⁴⁾ Engelke Henrik v. Bülow, Kammerherre og Hofchef hos Arveprinsen.

⁵⁾ Morten Sommer, Prins Frederik Ferdinands Opdrager, tillige Informator for Prinsesserne Juliane Sophie, f. 1788, † 1850, og Louise Charlotte, f. 1789, † 1864.

⁶⁾ Konferentsraad Michael Treschow, f. 1741, † 1816, Amtmand over Roskilde Amt. (Biogr. Lex. XVII, S. 504).

⁷⁾ Rigsfriherreinde Charlotte Elisabeth Henriette v. Inn- und Knyphausen (f. $\frac{3}{8}$ 1741, † $\frac{10}{8}$ 1809) var $\frac{20}{8}$ 1769 bleven gift med Lehnsgreve, Overhofmarskal Christian Frederik Holstein til Ledreborg (f. $\frac{10}{8}$ 1735, † $\frac{15}{8}$ 1799). Den her nævnte Baron K. maa antages at være hendes Broder Rigsfriherre Carl v. Inn- und Knyphausen, som paa den Tid har opholdt sig hos Søsteren paa Ledreborg. (Meddelelse af Baron C. Zytphen-Adeler).

⁸⁾ Den senere Statsminister og Kancellipræsident Poul Chr. Steemann, f. 1764, † 1855, var Amtmand i Sorø Amt fra 1798 til 1827 (Biogr. Lex. XVI, S. 389 ff.).

⁹⁾ Hvem der har bagtalt Krebshuset, har jeg ikke kunnet finde.

skrivelig skjønt Sted. Mad og Viin var god; Kl. 4 $\frac{1}{2}$ drog vi derfra og Mester Ferdinand tog nu Plads hos mig. Til Slagelse kom vi Kl. 6 $\frac{1}{2}$, hvor Ryttere og to smukke, vel munderede Borger Korps, det eene Infanterie, mørkblaat med sort, hvide Underklæder, det andet Jægere, grønt med gule Underklæder. Her havde jeg den Fornøielse ved Couren at tale med Bülow, som før var i Nestved, item med Dr. Bastholm¹⁾ og Frue — flere vare der, men de interesserede mig ikke. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ kom vi til Corsøer, hvor det blæste og var bister koldt. Vi saae da Mdm. Bagger²⁾, det var et nydeligt Syn, thi vi vare sultne, og mod den Sygdom har hun herlige Midler, for mig var hendes Næse især interessant, det var mig et sandt Cap de bonne esperance glimrende og rødmende af alle Sydlandenes Viine. Nu, hun bedrog mig heller ikke. Jeg spadserede, ikke i Byen, thi den er over al Maade infam og afskyelig, men ved Stranden og paa Fæstningen, som er saa stor, at naar man nyser paa den nordre Bastion, saa har det, dersom der paa den søndre Bastion er Folk af Levemaade, den udeblivelige Følge, at man maae takke for deres Attention. I Byen paraderede et Borger Korps i blaat, med Rifler, hvis Høistkommanderende, Officier med Armeens Portepée, har det abderitiske Indfald, at sætte sin Søn til *Piber!* ved dette Chor. Fæstningen forsvares af 16 Soldater, som ere invalide, 1 do. Underofficeer og 1 do. do. Major. Mit Kammer vendte ud til Søen, det blæste saa jeg troede at Huset skulde falde. Iøvrigt veed jeg intet om Korsøer, uden at en stum Borgermester og en poetisk (sulten) Præst spiiste med, item at alle de Fruentimmer, jeg saae, vare diævelsk stygge.

d. 20de. Regn og Blæst bebudede just ikke den behageligste Overfart. Man delibereede om Veiret, spiiste Frokost, delibereede atter, og da hverken Æolus eller Neptunus vilde lade sig accordere, gik først tre Smakker bort med Bagagen og Vognene, endelig gik Prinsen med Følge ombord paa Postjagten

¹⁾ Konfessionarius Chr. Bastholm, f. 1740, † 1819, boede fra 1800 til 1807 hos sin Søn Hans Bastholm, Sognepræst til St. Peders Kirke i Slagelse (Biogr. Lex. I, S. 585 ff.).

²⁾ Datter af Rasmus Langeland (Biogr. Lex. X. S. 58—59).

Ørnen, som Cpt: Kruse i Søe Etaten kommanderede. Nu i Guder og Gudinder! især i godt Folk, som husere og regiere (dette er ofte eet og det samme) i Havet, til Eder vil jeg allerærbødigst have mig anbefalet, især da jeg har i Sinde at udgive denne min Søe Reise paa Velin Papiir med Kobbere af Fahrenheit, desuden oplyst med historiske, theologiske, juridiske, oeconomiske, medicinske, naturhistoriske, physiske, og statistiske politiske Noter — altsammen paa Vers, men da Rimene altid har været mig i Veien, saa vil jeg til Subskribenternes Fornøielse anmode d'Hrr. Øhlenschläger og Schack Staffelt om i Forveien at opgive mig Ende Rimene til 291 Linier, thi det vil blive Værkets Størrelse . . . Nu — vi gik da ombord Kl: 9. Vi krydsede med Storm og glubsk Søegang i 7 Timer, efterhaanden bleve alle søesyge uden Arve Pr: Pr: Christ: Mallings¹⁾, Harboes²⁾, Løberen og en Dreng. Her stod Hofdamen ved Friseuren, og Prinsen ved Stue Pigen — Prinsessen holdt af en Matros, Kammerherren hængende over Rehlingen — en Lakei liggende paa Dækket ved Siden af Arve Prinsen, som med en ubegribelig Contenance, saae og beløe denne Bataillons Brækning, endelig som vi nærmede os landede [Landet?] begyndte de mindst angrebne at sove, Ferdinand og jeg sov herligt sammen paa et Ankertoug, og neppe var det hele Gølpe Sosketet [sic — Societet?] falden i Søvn, førend vi fik Ordre at pudse os for at stige i Land — der kom vi Kl. 4, bleve modtagne af den noksom bekiendte Commandant Guldencrone³⁾, Amtmand Schumacher⁴⁾ o: s: v: spadserede igiennem en smuk Gade til et smukt Vertshuus. Først stor Cour, dernæst Taffel paa 30 Personer, hvoriblandt en som diskurerede meget om Sveed, men han var og af Lande Værnet. Efter Taffelet spadserede vi omkring i Nyborg, som endnu er den

¹⁾ Etatsraad Iver Christian Mallings, Kabinetssekretær og Kasserer hos Arveprinsen.

²⁾ Kapitajn Wilhelm Heinrich v. Harbou, Kammerjunker hos Arveprinsen og opvartende Kavaler hos Prins Christian Frederik.

³⁾ Oberst (senere Generalmajor) Baron Christian Vilhelm Guldencrone, f. 1748, † 1818, Kommandant i Nyborg (Biogr. Lex. VI, S. 331—32).

⁴⁾ Kammerherre Peter Christian Schumacher, f. 1743, † 1817, Amtmand over Svendborg Amt, tidligere Gesandt i St. Petersborg (Biogr. Lex. XV, S. 388—89).

smukkeste af alle de Kiøbstæder, jeg har seet. Promenaden paa Volden, som er vidtløftig, er meget behageligere end paa Kbhvns Volde. Til Aften spiste Prinsen aleene med sit Hof — vi fik 3die Gang i to Dage Kyllingesteeg, Asparges og Rødgrød. Jeg havde et smukt Kammer, skrev til min Jule gik i Seng Kl: 11.

21de Juni. Endnu engang maatte jeg spadsere paa de deilige Volde, i den smukke Bye, inden jeg forlod den. Dette skedte Kl: 8 i ret smukt Veir — Touren indtil Odense var ikke synderlig interessant, kuns for saavidt at alle Korn Arterne vare saare meget fremmeligere end i Siælland. I Odense paraderede Dragonere, der var stor Cour, men Degen¹⁾ søgte jeg forgieves — hans Kone saae jeg paa Udfarten af Byen. I Gribsvad 1¹/₂ Miil fra Odense spiistes daarlig nok til Middag. Blandt de couraliserende, som bleve tagne til Taffels, udmærkede sig en gl. Kammer Junker Cederfeld Simonsen²⁾, en boglærd Væver, indtil Karrikatur, man behagede at ville have mig i Totterne paa ham, men Ferdinand var ikke vel, og jeg paastod han burde i frisk Luft. Herfra til Middelfart, en lille dog ikke styg Kiøbstad, var Veien behageligere, den afvexlede med Bakker og Skove. Vi seilede over lille Belt i 10 Minuter, nu vare vi i Jylland, i Snoghøi i en romantisk Egn. Prospecten herfra til Middelfart har jeg efter Evne kradset paa Papiir. Fyen udmærkede sig ved i Øine faldende Frugtbarhed, smukke Landsbykirker, gode Bønderhaver, og smukke velvoxne Bønderfolk. Dette Lands gode Miød er bekiendt; ved et Huus, hvis Eiere er berømt for at eie og tillave den bedste Miød, tracterede jeg Herskaberne og hele Hof Etaten med Miød, men Prinsen gjorde Giengield om Aftenen i Snoghøi med god Madera. Før Taffelet gik jeg til en stor Bakke ¹/₂ Miil fra Snoghøi, hvor jeg ved Hielp af min ypperlige Kikkert saa Frederits ret tydeligt.

22de Junii kold og mørk. Kl: 8 kiørtes fra Snoghøi, Veien

¹⁾ C. F. Degen, f. 1756, † 1825, fh. Prinserne Christians og Ferdinands Lærer i Mathematik, var 1802 bleven Overlærer ved Odense Cathedral-skole (Biogr. Lex. IV, S. 225 ff.)

²⁾ Kammerjunker Lorentz Christian Ernst Cederfeld de Simonsen til Erholm og Søndergaarde.

var besværlig, hvert Øieblik Bakker, hvor Hiulene bleve lænkede, og vi alle spadserede, men Situationerne og Prospecterne vare mageløs skønne. Kl: 10 kom vi til Colding, en gammeldags Bye. $\frac{1}{2}$ Miil uden for Byen modtoges Prinsen af et Corps ridende Borgere i blaaf med sorte Opslager og gule Underklæder, paa Torvet paraderede de Slesvigske Ryttere, ved Post Gaarden 50 Mand borgerlig Let Infanterie, et smukt, vel exerceeret Corps med god Janitskar Musik. Kl: 12 kom vi til Christiansfelt. Jeg er ved at omtale, hvad her passerede, hvad jeg her saae, i en sielden Forlegenhed, jeg vil, naar jeg endog fortæller paa det allersimp- leste, komme i Mistanke for at overdrive, uagtet jeg anseer det aldeles umuligt at beskrive, hvad jeg her saae. Ved Ankomsten blev Prinsen modtaget af Forstanderne, to meget agtværdige Mænd, man gik strax i Brødrenes Boutiker, hvoraf en var Klæde- kræmmer Boe, en anden Isenkræmmer Boe. Paa Tilbage-Reisen har jeg i Sinde at kiøbe adskilligt der, thi der gaves godt Kiøb. Derfra gik vi i Kirken, hvor vi modtoges af 170 Fruentimmer, alle hvide, Børnene omtrent 30 ligeledes hvide med røde Baand, de mindste omtrent af min Gretes¹⁾ Størrelse. Efterat vi havde placeret os, istemmede de en Sang, som var Bøn for Prinsens lykkelige Reise, den blev sunget af Fruentimmerne aleene, blot med Accompagnement af en Harpe, som et Fruentimmer spille, denne Sang blev udført med en Reenhed og Præcision, som jeg endnu ikke forhen har hørt — Musikken var deilig, den Engle Fromhed og Inderlighed, som lyste af disse nydelige velsignede smaae Børns Ansigt, foreenet med Alvorligheden i de ældres, gjorde et Indtryk, som jeg ikke kan beskrive og aldrig glemmer. Efterat denne høistrørende Scene var forbi — gik vi i Søstrenes Huus, saae alle deres Haand Arbeider, hvoraf jeg med næste agende Post sender min gode Juliane og mine kiære smaae Piger en lille Prøve. Søstrene ere dyre, men den som har en Dalers Penge giver den her gierne. Man forestille sig ikke her noget

¹⁾ H. S. Holtens ældste Datter Margrethe Cathrine, f. $\frac{27}{8}$ 1799, † $\frac{28}{7}$ 1864, 1835 g. m. Sognepræst til Skibby Peter Frederik Storck, f. $\frac{27}{12}$ 1797, † $\frac{2}{11}$ 1880; deres Søn er Arkitekten Professor Hermann Baagøe Storck (Biogr. Lex. XVI, S. 464—65).

Helde Ørerie hos Mændene eller Hængenæsen hos Søstrene, o nei — hos de sidste talte jeg med Forstandersken, en værdig gammel — Dame kunde jeg kalde hende, thi saaledes var hendes Anstand, hun var behagelig og blid i sin Tale — jeg talte og med de unge Søstre, de kunde fnise, lee og spøge, der var ikke faae smukke, og blandt disse nogle saa smukke, som mine Øine nogensinde saae et Fruentimmer. Efterat have seet alt, gik vi til Taffels, hvor man blev meget got beværtet, og tillige af Brødrene underholdt med god Tafel Musik af blæsende Instrumenter. Ved Taffelet var General Düring¹⁾, Frue og Datter, samt Khr. Møsting²⁾. Christiansfelt er i øvrigt en smuk lille Bye, den Reenlighed og Orden her hærskede overgik alt, hvad jeg hidtil har seet, jeg saae intet, som gjorde ubehageligt Indtryk, ikkun Fruentimmernes Hovedtøi var mig fremmed, men det glemte man meget snart. Kl: 4 droge vi derfra til Hadersleben, hvor Prinsen eskorteredes af et grønt ridende Borger Korps. Rytterne og Borgerne paraderede. Postmesteren her var det tykkeste Menneske, jeg har seet, tykkere end Blücher i Kiøbenhavn. Kl: 8½ naaede vi ad en deilig Vei en afskyelig og kiedsommelig Bye, Apenrade, hvor vi laae om Natten; Khr. Blücher³⁾ var her Amtmand, han tracterede her om Aftenen med fortreffelig Biskop, i øvrigt var intet mærkværdigt ved denne Bye, uden at der findes de største Kalkuner og Haandklæder, som jeg nogensinde har seet, disse var 9 à 10 Al: lange.

23de Junii jeg havde her en meget behagelig Morgen, den unge v. Krogen⁴⁾ nu KJunker, før Page hos Dronningen var hos mig, han talte endnu med megen Fornøielse om Fredensborg og de mange moersomme Aftener, vi der tilbragte med hinanden, paa denne Maade blev jeg sat ind imellem mine kiære Venner,

¹⁾ Kavalieriinspektør Generallt. Ernst Frederik v. Düring, f. 1738, † 1809. (Biogr. Lex. IV, S. 380—81).

²⁾ Den senere Finantsminister Joh. Sigismund Møsting, f. 1759, † 1843, var fra 1789 til 1804 Amtmand i Haderslev østre Amt (Biogr. Lex. XII, S. 117 ff.)

³⁾ Kammerherre Conrad Daniel v. Blücher, f. 1764, † 1845, 1818 ophøjet i Grevestand under Navnet Blücher-Altona (Biogr. Lex. II, S. 448—49).

⁴⁾ Kammerjunker Godske Hans Ernst v. Krogh, Secondlieutenant ved Holstenske Rytterregiment, der havde Garnison i Haderslev.

i een af de gladeste Tidsrum af mit Liv. v. Krogen er gift i 1 Aar, hans Kone saae jeg ikke. Kl: 9 kiørte Herskaberne med Cavalerer og Damer til Gravensteen, jeg kiørte Kl: 10 fra Apenrade giennem en høist afskyelig Hede Egn til Flensburg, hvor jeg kom Kl: 2. Denne Bye, som og er gammel, viser dog strax sin bedre Tilstand ved større Huse blant de gamle og en stor Mængde nye, hvoriblant nogle fortrinlig smukke. Byen ligger op ad en Bakke mod Søen, som gaaer med en Arm ind i Byen og deler den; paa begge Sider viser den sig som et Amphitheater, og den skønneste Udsigt over en skibrig Fiord, til den modsatte folkerige, emsige Bredde giver et skønt Syn. Paa den ene Side af Fiorden gaaer fra Husene Haver, som endes med et Stakit eller Hække og et muret Lysthuus, der paa flere Steder var smagfuldt; her uden for gaaer een af de yndigste Promenader, som man kan tænke sig, den er indskrænket til de Familier, som her have Haver, er lukket for begge Ender. Paa Gaderne seer man det fremmede, at Brøndene staae midt i Gaden, at de fleeste Gader ere lukkede for Enden med en muret Port, dette er nu vist nok ikke smukt, derimod seer det nydeligt ud med det brede temmelig ophøiede Fortoug for Husene, som ikke bruges af dem, der gaae paa Gaden, men af Husets egne, der om Aftenen sidde paa meget elegante Bænke; denne Skik blev meget interessant for mig, thi den gav mig Leilighed til at see Byens beau monde, hvoriblant nogle ret smukke. Prinsen kom sildig fra Gravensteen, men Kavaleerne og Damerne meget sildigere, dette satte mig paa en Post, som jeg endnu aldrig før beklædte, jeg maatte være Forlægger og Forskiærer; de velsignede Kyllinger, som ret grassere i disse Dage, hialp mig fra den Deel af Spisen, som jeg frygtede for. Mit Kammer var got, men saa gammeldags som muligt. Al Stads og Ceremoniel ved Prinsens Modtagelse begynder først i Morgen tidlig, aber so wird's los gehen.

24de Junii. Min Lykkes tiende Aars Festdag, Tak kiæreste Juliane, for det Du var mig i de mange Stillinger, siden den glade Dag, da Du gav mig Dit første Ja, gid det altid for Dig som for mig maa være i kiær Erindring, og ikke drage for

mange andre efter sig, som maatte være alt for tunge. Jeg syntes, jeg maatte gjøre lidt Stads af denne Dag, nu det var og lidt nok, Du vil finde det i den samme Pakke, som fra Flensburg kommer med den agende Post. Tag Villien for Evnen. Til Kl: 7 var jeg min egen — Kanonade, Parade af Byens grønne Fodgarde, Flagen i Havnen forkyndte Prinsens Ankomst, jeg spadserede først lidt med Ferdinand, derefter seiledes paa Fjorden, i en nydelig Chaluppe — hvor Prinsen var, fulgte ham et Chor af fortreffelige Oboister. Siden var en gevaltig Cour, Prinsen af Bevern¹⁾ og Gemalinde kom til den store Frokost, som i vore Maver rangerede med Middags Mad. Der spiiestes i en meget stor Sal paa Posthuset, ved Skaalerne blev musiceret og kanoneret. Siden besaae jeg det af Byen, som jeg i Aftes ikke saa, og Kirkerne; i den danske Kirke frapperede mig den broderlige Forening imellem Christne, Hedninge og Jøder, thi de ni Muser med deres Regiments Tambour Hr. Apoll, alternerede meget venskabelig med Kg. David, Propheter, Evangelister og Apostler. Kl: 2 reiste vi fra Flensburg, eskorteret af Byens røde Garde, et Cavallerie Corps paa 60 Md., som i alle Henseender kan sættes ved Siden af Garden til Hest. De her garnisonerende Ryttere vare aldeles tilovers, ikkun deres Officierer rede ved Prinsens Vogn indtil Byens Grændser. Veien igiennem smukke, men sandige Egne til Schleswig, hvor vi ankom Kl: 6¹/₂. Uden for Byen blev Arve Prinsen modtaget af de her værende Regimenters Officierer. Ved Ankomsten paraderede Liv Rytterne og Dronningens Regiment, samt et Borgerskab, saa diævelsk afskyeligt og karrikaturmessig, som jeg endnu har set det. Prinsen logger lige for Slottet Gottorp. Prins Carl²⁾ og hans Sønner gjorde strax en Visite.

25de Junii reiste Herskabet til Louisenlund³⁾, jeg var frie hele Dagen, skrev, botaniserede og spadserede i Byen, som ikke

¹⁾ Friederich Carl Ferdinand, Hertug til Braunschweig-Lüneburg-Bevern, kgl. Dansk Feltmarskal, f. 1729, † 1809, boede paa Glücksborg. (Biogr. Lex. V, S. 343—44).

²⁾ Statholderen i Slesvig og Holsten, Feltmarskal Landgrev Carl af Hessen f. 1744, † 1836. (Biogr. Lex. III, S. 360 ff.)

³⁾ hvor Landgrev Carl boede.

er styg men besværlig at giennemvandre, da den ligger omkring Fiorden i en Strækning af $\frac{3}{4}$ Miil. Om Morgenen før Afreisen var stor Cour. Min Vertinde moerer mig ved sin Fornemhed (her er Auberge) og ved sine vidtløftige Opdragelses Planer med hendes Børn. Ved table d'hôte, hvor jeg spiser, ere ret interessante Folk.

26de Junii som i Gaar. Prinsen paa Louisenlund, jeg min egen. Jeg har beseet Slottet og Domkirken, som begge have mange sande Alderdoms Sielenheder. I Morgen gaaer Reisen over Rendsburg til Itzehoe, i Overmorgen til Altona, der blive vi i 3 Dage.

27de Junii . . . Kl: 12 kom vi til Rendsburg, hvor Prinsen blev modtaget med al mulig militair Ponop, trædte af hos Gouverneuren Pr: Friderik af Hessen¹⁾, hvor der blev givet et brillant Middags Maaltid, men det var og alt; afskyelig kiedsommeligere Bye kan der vel neppe tænkes, thi uagtet der var Marked, saae man dog næsten ikke andre end Soldater, og, at disse ikke give det behageligste Syn, især naar de ere i deres Negligee, det veed man. Den Holsteenske Kanal interesserede mig ret meget, men uheldigviis gik ingen Skib igiennem Sluserne, uagtet her laae omtrent 30. En stor Fæstning forekommer mig altid mørk og tvingende, men ved at oversee Egnen heromkring fik denne for mig Udseende af et stort, alting fortærende Rovdyr, ingen smaae Byer paa en Miils Afstand rundt omkring, ingen Træer, ja ikke engang Forstæder, hvor man aander friere. — Ja, det er sandelig, hvad der staaer i Hviids²⁾ Dagbog: ved Rendsborg sees intet uden Soldater og Sand. Kl: 2 $\frac{1}{2}$, kørte vi herfra, og af det foregaaende kunde man i Forveien slutte sig til følgende, vi bleve heller ikke skuffede i vor Forventning; igiennem dyb Sand kom vi til en ny Post Station Remmels, som heller ikke var

¹⁾ Landgrev Carls Søn, f. 1771, † 1845, Gouverneur i Rendsborg Fæstning, senere Vicestatholder i Norge. (Biogr. Lex. V, S. 336 ff.)

²⁾ I „Udtog af en Dagbog holden i Aarene 1777—1780 paa en Reise igiennem Tydskland m. m.“ havde Andr. Chr. Hviid, den senere Regensprovst, „Træets Fader“, f. 1749, † 1788, (Biogr. Lex. VIII, S. 204), karakteriseret Rendsborg saaledes: „Denne lille Bye ligger beqvemt i Sand, men lønner dog ikke Umagen at reise dertil.“

interessant, men derfra begyndte Veien at blive noget bedre, endelig nærmede vi os Itzehoe, og see! atter grønne Gardere. Kl: 10 kom vi til Byen, som var stærk illuminneret; vrimlede af Mennesker; Borgerne paraderede bedrøveligt nok, Liv-Dragonerne, et deiligt Cavallerie Regiment, gjorde Vagt ved Huset hvor Prinsen boede. Her var en gevaltig Cour, jeg listede mig bort til min gode Ven Regiments Chirurg Colsmann, magede det saa, at jeg kom for silde til Taffels, gik til ham igien, hvor jeg diskurerede og drak stærk Øll til Kl: 12. Ved min Hiemkomst blev jeg paa det allerbehageligste overrasket med et Brev fra Dig, min dyrebare kiære Juliane, o! hvor jeg slugte det for at erfare mine Dyrebarestes Befindende. Nu, det var da Gud være lovet, som jeg ønskede, thi med min lille søde Anes¹⁾ Øie bliver det nok bedre, noget vil Kunsten hielpe, mere Naturen, naar Veiret bliver mildere. Byen Itzehoe har ikke, saavidt jeg saae, noget mærkeligt, den er gammel i Holsteensk Smag heel igiennem. Een Mand boer her, hvem kiender ikke ham, naar man har nævnt ham? Forfatteren af Siegfried v. Lindenberg²⁾. Dog just her med ham er det gaaet mig, som det ofte gaaer med det meget store, det maae ikkun sees i Frastand; Müller har den slemme Vane, og gjør Ord af at have den, at han tager alle Charactererne til sine Romaner i Byen eller Egnen, dette forsikkrede Colsmann, som er i Forbindelse med ham, jeg saae ham et Øieblik næste Morgen, men han var som Peber og Salt. Det paraderende Borgerskab gav Texten.

28de Jun: Morgenen begyndte jeg med et Besøg hos Colsmann, det regnede og blæste afskyeligt, men Borgerne trommede og peeb, og det gik lystig ud af Byen Kl: 9. Atter et Par Mile igiennem en meget stor Hede til Elmshorn, en nydelig lille Kiøbstad, her spiistes Frokost, saa det kunde gielde for Middags Mad. Cour, grønne Gardere og paraderende Borgere følge os igiennem

¹⁾ H. S. Holtens næstældste Datter Ane (Anna), f. $28/8$ 1801, † $16/1$ 1852, 1827 g. m. sin Fætter Sognepræst til Skuldeløv og Sælsø Hans Christian Holten, f. $19/8$ 1800, † $19/6$ 1873. (Meddelerens Forældre).

²⁾ Johann Gottwerth Müller, f. 1743, † 1828. Hans satiriske Roman „Siegfried v. Lindenberg“ var i hine Tider en meget yndet Læsning i kjøbenhavnske Kredse.

alle Kiøbstæder. Kl: 1 kørte vi derfra og nu begyndte Veien at blive skøn. De Holsteenske Bønder Gaarde, om hvis udvortes gode Anseelse og indvortes Reenlighed, man ikke letteligen kan sige for meget, begyndte nu at moere os; Dersom man ikke paa Veien fra Siælland til Holsteen kom igiennem Christiansfelt, hvor Orden og Reenlighed hersker i den allerhøieste Grad, saa vilde Synet af en Holsteensk Bonde Gaard været endnu meere paa-faldende. Til Pinneberg kom vi Kl: 3. Holsteenske Jægere paraderede, men her var desuden en anden Stads, som vi hidtil ikke har havt, det var en Trup blæsende Postilloner, bestaaende af 16 Mand og en Postmester, som rede for Arve Prinsens Vogn og blæste ret got. Snart saae vi nu Hamburgs Taarne, og en stor Mængde ridende og kiørende af begge Kiøn, som kom os i Møde. Ved Byen Altona's Grændser modtoges Prinsen af Ober Præsidenten Steemann¹⁾ og flere, samt af et prægtigt Borger Corps til Hest, klædte i grønt rigt besat med Guld; Chefen holdte en Velkomst Tale til Herskabet, og nu gik det Fod for Fod, igiennem en uhyre Mængde Mennesker ind i Altona, hvor man kan sige med Sandhed, at et egentlig Indtog begyndte. Vinduerne vare proppede med Mennesker, især med Damer, hvilke fra Arilds Tid ere noksom bekiendte for ikke at være nysgierrige og her atter beviiste det paa den sædvanlige Maade. Igiennem Palmaillen, en deilig bred Gade, som i Midten er en ligesaa deilig Promenade, besat med Lindetræer, kom vi endeligen til Steemanns, hvor Prinsen selv med Prinsesserne og Ferdinand boer. Alle vi andre cantonere omkring i Byen, jeg paa Palmaillen hos en Hr. Gross, hvis Kone er meget smuk, men Datteren des styggere, nu, hun ligner sin Papa, som er det, man kalder et Aalehoved, styg og dum. Jeg boer her meget got, har to meget smukke Værelser til Gaden, og alt hvad jeg begiærer; Staden Altona betaler, det er en meget høflig Stad, samme Stad, den gjør det samme ved os alle, Arve Prinsen iberegnet. Meget moerede det mig, som er en god Patriot, især naar det gaaer løs paa Engelland og Hamborg, at den meget høimodige Rigsstad maatte endnu om

¹⁾ Den tidligere Statsminister Chr. Ludvig Stemann, f. 1730, † 1813, var fra 1789 til 1808 Overpræsident i Altona (Biogr. Lex. XVI, S. 382 ff.)

Aftenen sende en eengang stipuleret Tribut, af Kryderier, Viin, Urtekram Varer og andre slige Ting, som altid skal leveres, naar een af det Danske Kongehuus opholder sig i Altona. Dette er ikke ubetydeligt; Kron Prinsen har altid ladet det sende til Kongens Hofholdning i Kiøbenhavn, og en eneste Artikel skal ofte være af flere 100 Rd. Værdie. Vertinden er interessantere i Stuen end i Kiøkkenet.

29de Junii: Uagtet Veiret var langt fra at være smukt, saa tilbragte jeg dog det allermeeste af Formiddagen under aaben Himmel, men vist nok i den deiligste Have, jeg endnu saae, den tilhører en Kiøbmand Bläcker i Hamburg. Prins Christian boer der, og jeg har i denne Have, hvor alting er Elegance uden Pragt, hvis Situation er paa Elbens meget høie Bredde, havt en særdeles behagelig Formiddag, her seer man til begge Sider hen over den deilige Elb Strøm, med dens yndige Bredder og nydelige smaae Øer, men i det man frydes over dette, sukker man over den Engelske Despotisme, som for to mægtige Handelstæder udelukker al Samqvem til Søes med den øvrige Verden. Bläcker og hans Kone ere ganske artige, men de har 4 Børn, 2 Dreng 2 Piger, det er de elskværdigste smaae Glutter; jeg har moret mig med den inderlige Godmodighed og Forekommenhed, hvormed de førte mig omkring med Pr: Ferd: i deres meget vidtløftige Have. Dens Beliggenhed er skraae for mig paa den anden Side af Palmaillen. Til Middag spiste jeg hiemme som i Aftes, men Kl: 3 affærdigede jeg et Brev til min gode Juliane, hvor jeg dog glemte at spørge, om Du har faaet Assurance Policen af Matthias¹⁾, hvis ikke, da maae Du endeligen kræve den. Kl: 5 blev jeg afhentet i Karet til Steemans, for at følge med Herskabet til Komodie i Hamburg. Der kom vi, men hvilken Bye! nogle meget skønne Bygninger, men mange, mange saa stygge, at deres Lige ikke findes i Kbhvn. Hvilken Indkiørsel til Komodie[huset] igiennem en Gade, sandeligen ikke bredere end Peer Madsens Gang, de frakiørende tage en anden Vei, ad

¹⁾ H. S. Holtens yngste Broder Mægler Mathias Holten, f. ²⁸/₁₀ 1783, † ²³/₁₁ 1867, Fader til Fysikeren Professor Carl Valentin Holten (Biogr. Lex. VIII, S. 65—66).

en Gade lige saa smuk, hvor man kan sidde i Kareten og spytte paa Taget; end videre: hvilket Comediehuus, hvilket Spil, hvilke Decorationer!!! alles wie bey uns im Thier Garten. Man gav *Der Plan*, et lille vittigt Stykke paa een Act, og *Das Wirrewar von Kotzebue*¹⁾, begge ere Stykker, som udfordre meget rask Spil, men dette var den meest forfeilede, drævende og søvnige Forestilling, jeg i mine Dage har seet, gid jeg i det Sted havde gaaet til Pistorius, hvor jeg endnu ikke har faaet Leilighed at komme, eller og blot omkring i Byen for at see mig om. Vi kørte i Parade hiem, hvor jeg modtog et Brev fra min gode kiærlige Juliane — Tak for det, min gode Glut, noget behageligere og kiærere kan jeg ikke bekomme i denne Tid. En afskyelig Tand Pine jagede mig tidlig i Seng.

30te Junii: Tand Pinen er borte og Veiret er smukt. Morgen er tilbragt som i Gaar i Bläckers Have, siden har jeg moeret mig til Fods med at see adskilligt her, i Altona, og til Vogns med at bese Egnen ved Altona langs Elben, den er meget skøn. Den gode Stad Altona kører mig ogsaa, hvorhen jeg vil, derfor sparer jeg mine Been. I Dag spiser Prinsen med hele den store Ende af Hoffet i Wandsbeck hos Schimmelmänn²⁾, og jeg kørte til Hamborg i Eftermiddag, hvor jeg først besøgte nogle Ærinder, derefter gjorde Visite hos Pistorius, hvor ingen var hiemme og ingen kommer hiem førend Mandag, jeg leverte mit Kort og seer dem altsaa ikke, jeg gjorde endnu et Par Visiter, paa det eene Sted var heller ingen hiemme, men som hos Pistorius *auf den Garten*, paa det andet Sted moerede jeg mig meget godt, det var hos en Capitaine Bueck, som har en meget deilig botanisk Have, hvilken endog uden at være Have, og uden at være botanisk, ville være som blot grøn Plads meget behagelig, thi den ligger ved Binnen-Alster, en Søe inden for Volden som

¹⁾ August Friederich Ferdinand v. Kotzebue, f. 1761, en i hin Tid meget yndet dramatisk Forfatter, blev 1819 myrdet af en frihedsbegeistret Student, fordi han for den Russiske Regiering udførte en „Efterretnings-tjeneste“ i Tydskland. (Allg. d. Biogr. XVI, S. 772 ff.)

²⁾ Statsminister Grev Heinrich Ernst Schimmelmänn, f. 1747, † 1831, (Biogr. Lex. XV, S. 131 ff.), ejede Godset Wandsbeck, som hans Fader havde kjøbt af Staten.

paa den eene Side er indfattet af Volden med delige Træer, paa den modsatte Side af Byen, for den eene Ende af Haver og der Jungfernsteig, for den anden af en Broe. Et Par Timer gik her usigelig hurtig. Nu spadserede jeg fra ham, til den over hele Europa berømte Jungfernsteig, som ligger ved Alsteren, og jeg maae tilstaae, man har ikke sagt mig formeget til dens Berømmelse; det er en delig Promenade, dog finder jeg den i sidste Brev omtalte lukkede Promenade i Flensborg ligesaa skøn; Private Mænd i og uden for Altona kunne vel ogsaa vise Udsigter og Situationer i deres Haver, som i deres Art ere ligesaa smukke. Nu et par Ord om en anden meget omtalt Hamburger-Artikel; Tieneste Pigerne med deres frygtelige Kurve; i Skjønhed kan jeg ikke sige, de overgaae Kiøbenhavns Piger, tverimod tør jeg paastaae, at man daglig seer flere smukke Piger der, men — men — men I gode Kiøbenhavns Tøser, de allerfleste jeg saae, havde ikke dette indbydende, som staaer med store Bogstaver i Eders Øine, de fleeste seer ud, som om de virkeligen havde en reen Særk paa, og de allerfleste ere reenlige i høi Grad, pæne, men klædte efter deres Stand paa en fordeelagtig Maade. Jeg kiender naturligviis ikke deres Opførsel, men det udvortes taler til deres Fordeel, og det kommer mig for, som denne Klasse ikke, som i Kbhvn, løber i eet med en vis anden Klasse Fruentimmer. Min Dom om Hamburgs Udseende tager jeg ikke tilbage, Børsen finder jeg heller ikke saa udmærket, som man har sagt, men jeg saae nogle Galanterie Boutiker, som endnu overgik de smukkeste i Flensburg, i det øvrige prægtige Vogne, Mængde af Rideheste, og megen Førsel i Aften ud paa Landet ligesom i Kbhvn. Den Overflødighed af got Grønt, som her kan faaes, er meget behagelig, saa er det og med Kirsebær og Jordbær, som jeg spiser til Frokost, Middag og Aften i ikke smaae Portioner. I Anledning af Komedien i Gaar, glemte jeg dog en Anmærkning: hvad der manglede Forestillingen, det søgte man at erstatte i Beværtningen, — Beværtningen? ja! en Sværm af meget galonerede Lakaier, som formodentligen tilhørte Die hoch Edlen Herren vom Rathe, opvartede i et væk under og mellem Forestillingen med fineste og delicateste af alt det, som hører til

en brillant Collation. Det forekom mig, som Hamburgerne her vare i deres Es, thi det var udmærkende. Det Hamburgske Militaire har jeg ogsaa seet i disse Dage, det er ikke, som man vil vide i Kbhvn., gamle udlevede Invalidere, jeg saa mange meget smukke Karle især imellem Grenadererne, og alle have fuldkommen militair Anstand, ere de saa vel exercerede, som deres Udseende paa Vagterne synes at love, saa troer jeg de staae ved Siden eller lige over for hvilket andet Regiment af lige Størrelse, som man vilde opstille. I øvrigt har jeg her i Hamburg lagt Mærke til et Træk, som denne Duodez-Republik har tilfælles med Octaverne, Qvarterne og Folianterne; det er: en paafaldende Mistroe til dens Borgere. Rundt om i Byen træffer man Skildvagter og Vagthuse, disses Antal er meget betydeligt endog paa den Strækning af Byen, som jeg har giennemvandret og giennemkiørt. Hoved Vagten er decoreret med Kanoner, som i Kbhvn., men der er ikke som her, en Trup Dragonere med opsadlede Heste. Til Politie mærkede jeg ikke, maaskee det besørgeres af de Militaire. Stor Lyst havde [jeg] til at gaae i Kirke i Hamborg i Morgen, men Forgemakket tager mig saa megen Tid, inden jeg har Arve Prinsens Befalinger for hele Dagen, kan jeg ikke bestemme mig til noget, men det er og bør være saaledes for god Orden.

1ste Julii: Deiligt Veir. Morgenen tilbragtes som sædvanlig i Bläckers Have, Kl: 11 kiørte jeg til et Sted ved Elben, som hedder Blankenese — deiligere Vei end derhen, kan man neppe tænke sig, jeg saa her vist meere end tyve af de skønneste Landhuse, med smukke Have Anlæg; alle ere nye, men i en meget ædel Stiil, og i det hele store Kiøbenhavn og dens Omegn, existerer ikke en Bygning, som kan sættes i Ligning med disse. Man siger, at Hamburgerne sørge aleene for Æde, jeg tog mig den Frihed i Gaar at bryde en Lantse for dem. Dersom det er vist, at Forælding og fin Luxus ikke bestaaer i forgyldte Stole og tunge Sølvstager, men i en almindelig smagfuld Indretning, saa ere Hamburgerne, Kiøbenhavnerne langt forud, i det man lever got, vil man dog give det et Anstrøg af Aands Kultur, det gjør Kiøbenhavneren ikke; bygger han sig et Lyststed, saa

lader han det indrette af den billigste Muurmester, bygger sig enten en Hytte, eller et to Etage Skilderhuus midt imellem Hytter, falder han endelig paa at gaae noget videre, saa forædler han Nationens Smag ved Lysthuse som Stanglygter, Palaier med saa mange Kanter som en Koffert Fisk. Det gjør mig ont, at det er saa, men jeg apellerer til enhver, som, har seet Hamborgs og Altonas Lyststeder. De have alle een Karakter, Elegance uden Pragt, dette Træk taler og for Hamburgeren. Jeg har seet adskillige udvendig og indvendig, men ikkun talt lidet med Beboerne, de fleeste vare ret høflige, meere kan en Fremmed, som dog virkelig med sin Nysgierrighed gjør Uleilighed, ikke forlange. Jeg kom til Blankenese, et Sted, som ikke ligner noget af det, jeg hidtil har seet, det er et stort Fisker Leie, som terrasseviis er bygget op af en Bakke, som man vist vilde kalde et Bierg, dersom det ikke bestod af Sand. Fra Spidsen af denne Bakke havdes en Udsigt, som kan sættes i Ligning med de Nestvedske og de Jægersprisiske, her var og for en Naturkyndig en god Høst, hvilket endnu meere forøgede den Interesse, jeg allerede havde for Stedet. Paa den lille Miil derhen kommer man igjennem to nette Byer Teufelsbroeck og Neustädten. Denne Formiddag har været mig i høi Grad behagelig. Arve Prinsen spiste til Middag, hos den Danske Minister v. Eyben¹⁾. Kl: 6 kiørte vi i Parade med Garde o: s: v: o: s: v: i Fransk Komodie, min Plads derhen var ikke slet, med Frøken Steemann og Malling i Prinsesse Charlottes Vogn. Det var ikke langt, thi det Altonaer Komodiehuus ligger ved Palmaillen, men desto større var Trængselen. Prinsen med hans Følge og Selskab fyldte tre Loger, Huset er meget bedre og smukkere indrettet end det Hamburger Theater, ogsaa spiltes ret got. Man gav barnlig Kierlighed og det talende Skilderie. Den samme Mad^{me} Fourrés spille tilligemed hendes Mand i begge Stykkerne, og man har ikke sagt for meget om hendes Spil og hendes Udseende. Kl: 9¹/₂ kom vi paa samme Maade fra Komodie til Steemanns, hvor der var

¹⁾ Friherre Adolph Gottlieb v. Eyben, f. 1741, † 1811, var fra 1801 til 1806 Gesandt i Hamburg og ved den nedersachiske Kreds. (Biogr. Lex. IV, S. 644).

Afskeeds Cour og siden et stort Taffel, hvormeget vi fik og hvad vi fik, kan jeg ikke erindre, men det var et gevaltig Maaltid. Kl: 11 var det forbi, og nu begyndte nyt Spas i den saa meget berømte Rainvilles Have. Indretningerne der har jeg allerede seet ved Dagen, de ere fortreffelige, Huset er nyt, altsaa bygget i den beste Stiil, dette er i Altona og Hamburg en Selvfølge. Værelser, Opvartning, Beværtning, Musik alt paa det eleganteste, Have[n] er af Størrelse som Sorgenfrie Have og gaaer i Terrasse lige ned til Elben. Nu forestille man sig, denne store Have og dette skønne Huus, illumineret med Lamper paa det prægtigste, dertil en stor Mængde Mennesker (10000 sagde man), rask Musik, desuden mange illuminerede Pavilloner, hvor der spilles, spiistes, dandsedes alt efter Behag; Det var et i høieste Grad brillant Syn. Kl: 12^{1/2} blev afbrændt et smukt Fyrværkerie, og siden spadserede Herskabet med Deres Følge omkring i Haven til Kl: 1^{1/2}, da de toge Hiem, men adskillige, hvoriblant min Ringhed, vare ikke færdige endnu, vi gik derhen igien, og for at see alt blev vi der til Kl: 3, drak Kaffee, saae Solen staae op bag Hamburg, og gik en liden Stund til Sengs. Jeg slutter i denne Morgenstund d. 2den Julii. Kl: 11 seile vi over Elben til Haarburg, og for at faae ret udsovet, reiser Prinsen ikke længer indtil Welle, 3 Miil. Næste Gang vom Reich.

Nenndorff.

D. 2den Julii. Uagtet jeg gik meget silde til Sengs i Morges, maatte jeg snart op igjen, for at klæde mig paa, inden mit Tøi skulde sendes over Elben. Derefter expederede jeg min Journal, som næste Dagen skal afgaae fra Altona. Kl: 9 gik jeg til Bläckers for at tage Afskeed; dette Huus vil altid blive mig i kiær Erindring baade for den artige Modtagelse og for den delige Have, men fremfor alting for de 4 elskværdige Børn, som holdte ret meget af mig; om jeg end ikke fra andre Sider havde fattet Agtelse for Forældrene, saa maatte disse meget vel opdragne Børn give mig det allerfordeelagtigste Begreb om dem. Min Vertinde havde inviteret mig til en lille Frokost; og den var Marri god: et Fad Bifsteack med god Madera, og en knudet, skudet Maade af Jordbær og Kirsebær; de sidste tog jeg med

paa Reisen, takkede for god Beværtning og behageligt Logement og gik til Steemann, hvor jeg var ansagt til Frokost. Man kan mærke, Du er i Hamborgs Nabolag, Du har saa lange Æde Kapitler — denne Anmærkning hører jeg — jeg hører den! Dette Æden, som tillige indbefattede Afskeeds Audiencer o: s: v: varede til Kl: 11 $\frac{1}{2}$ — Kommandeuren for den grønne Garde sluttede Gildet med en Afskeedstale — jetz geht's los. Veien til Elben kunde vi mageligen have gaaet i 5 Minuter, men den gode Stad Altona vilde ikke saa; snørte i Kareter og garnerede med grønne Gardere, kiørte vi igiennem en græsselig Trængsel af Mennesker, igiennem hele Palmaillen, og en stor Deel af Byen til Elben, besteege en stor Ever (en Slags Smakke) og listede os. Elben vrimlede af store og smaae Baade, fyldte med charmante Damer og galante Herrer; en stor Baad, fyldt med gode Oboister, var bestandig foran os. Altonaerne hilsede fra Skibs Broen med et høitskingrende tre Gange Hurra, som besvaredes af Prinsen og hans med eet, just ikke saa høit, dog efter Evne. Nu kom Hamborg med sit Adieu, men det kunde ikke besvares fra vore Side, thi det bestod af 21 drøie Kanon Skud. Geheime Raad Steemann, som jeg finder at være en meget artig Mand, hans Frøken Datter og Søn geleidede Prinsen. Under et Ruf paa Everen var anrettet en Kollation af de rareste og fineste Frugter, som jeg efter Kbhvns Priser, i det allerringeste vurderer for 300 Rd. og vi for[t]satte, hvad vi i Altona med saa meget Held havde begyndt. Touren var i øvrigt langsom, vi brugte 5 Timer til disse $\frac{5}{4}$ Miil, det kunde synes utroligt, men disse 5 Timer gik overmaade hurtig, thi Afvexlingen af Situationer imellem de mangfoldige store og smaae Øer er meget behagelig. Saasart vi kom midtveis, begyndte det Hannoverske, og nu saae vi Franske Soldater paa alle Øerne¹⁾. Endelig begyndte de Altonaer og Hamburger Baade at forlade os, dog fulgte nogle, samt Musik Baaden til Haarburg, hvor vi ankom Kl: 5. Det var mig en forunderlig Følelse, da jeg steeg i Land, fra nu er alting fremmed,

¹⁾ I Juni 1803 var Kurfyrstendømmet Hannover blevet besat af Fransk-mændene.

og dertil i et erobret Land, hvor erklærede Fiender og Venner vare paa det meest brogede blandede imellem hinanden, uagtet alt det nye og pirrende nye, som frembød sig, kunde jeg ikke tilbageholde Tanken om de Følelser, jeg vil have ved atter at betræde mit elskede Fædreland; Vægtskaalen sank og jeg havde været drømmende den øvrige Deel af Dagen, dersom al den militaire Pomp og Støi havde været mindre pirrende. Det var et prægtigt Syn, at see disse ikke for meget roste Franske Grenaderer; hver enkelt Mand havde Anstand som en fuldkommen dannet Cavalier, Musiken var stolt, ikke en Marsch, men en stor militair Sinfonie, som blev udført med en høi Grad af Delicatsesse og Præcision. Prinsen modtog Cour af de Franske Officier, drak Kaffee og gjorde sig igien færdig til Afreisen, betænkte Honneur Vagten og Oboisterne med en ikke ringe Mængde Louis d'ors, frabad sig Eskorten, tog Afskeed med Steemanns og gik til Vogns. Den her høistkommanderende General Frère var ikke tilstæde. I Haarburg ligge 2000 Mand og Byen er ikke saa stor som Nestved! Prinsen reiser her under Navn af Greve af Stormarn, dette forandrer naturligviis intet i det indbyrdes Forhold, men befrier ham fra endeel Omstændigheder. Veien var nu afskyelig, og man mærkede allerede derpaa, at vi ikke vare i Dannemark, desuden gjorde Postillionerne, hvad de fandt for got, spadserede ved Vognen, røgte Tobak, o: s: v: kort, de viiste, at de havde i de senere Tider profiteret af den friere Opdragelse. Endelig naaede vi Welle, en ussel Flekke, hvor vi fik god Aftens Mad hos Postmesteren, men laae proppede om Natten, som i en Koffert.

D. 3die Julii stygt Veir med Blæst og Regnbyger. Da vi i Dag har en i alle Henseender svær Tour, skulde Reisen gaet for sig Kl: 6, men Kl: blev 7, inden vi kom afsted. Igiennem Heeder og Sand gik Veien til Vissinghøven¹⁾, hvor vi fik friske Heste. Paa den hele Tour seer man ikke Træer uden ved de smaae Byer, hvor de ere plantede som en Beskyttelse mod Vind og Sand. I en saadan Flekke under en smuk Alm, spiiste Prinsen

¹⁾ Visselhøvede.

med sit Følge Frokost. Man var muntre og lystige, og det gik vorverts til Walserode en Kjøbstad, hvor der spiistes til Middag, hos en Mand, som kunde passere for Originalen til Mester Geert Westphaler; der blev naturligviis skudt til Maals efter ham, men han var meget heeløret, grinede paa en Maade, som min dumme Danske Hals forgieves har søgt at efterligne, og besvarede alting i sin ret brede Nedersachsiske Dialect med ret brede Nedersachsiske Vittigheder. Byen var fuld af Franske, ikke parade-rende Husarer, og i Vinduerne stode nogle meget smukke, ganske vist Franske, Damer. Vei, Veir og Befordring var fremdeles, som før; vi passerede 2 Floder, Weseren¹⁾ og Alleren. Kl: 11 faldt Harboe, Ferdinand og jeg i Søvn, vognede Kl: 1 i Neustadt am Rübenberge. Nu skulde dog spiises ordentlig til Aften, altsaa kom man ikke [til] Roe førend Kl: 2¹/₂, men med Tilladelse at pleie sin Rolighed imorgen tidlig, da vi kun have 3 Miil at gjøre. Befalingen blev efterlevet med Nøiagtighed og god Villie.

D. 4de Julii. Det blev lyst — og kiønt, det sidste vidste jeg ikke, ventede jeg ikke i Aftes. Egnen heromkring er skovrig og bierget, Byen ligger saa høit, at man herfra kan see Nenndorff — jeg spadserede med de unge Prinser, besaae Byen og de herliggende Franske. Kl: 10¹/₂, kom vi afsted, Veien blev nu med hver halve Miil slettere, og ikkun de skønne Egne som man passerer, kunne gjøre denne Tour taalelig. Dette Onde naaede tilsidst en Høide, hvorom jeg hidtil ikke har havt noget Begreb. Kl: 1 var det forbi. Vi vare i Nenndorff. Prinsen blev modtaget af Øvrigheden, Bade Lægen (Hofrath Weiss, en meget fiin Mand) og de herværende Danske, Grev Rantzau²⁾, Khr^e Urne³⁾ og ConfR: Heinrich⁴⁾. Hver gik nu til sit. Det hele her har

¹⁾ maa være en Fejltagelse, Weser løber vestligere; sandsynligviis Leine.

²⁾ Da denne Grev Rantzau nedenfor S. 35 nævnes som Dansk Jægermester, maa det være Grev Christian Frederik Ernst Rantzau, Hofjægermester, Khr. Jægermester i Kjøbenhavns, Frederiksborgs og Kronborgs Distrikter.

³⁾ Kammerherre Christian Urne, Overpræsident i Kjøbenhavn, f. 1749, † 1821. (Biogr. Lex. XVIII, S. 90).

⁴⁾ I Hof- og Statskal. for 1803 findes Konferentsraad Johan Friederich Heinrich opført som Medlem af Direktionen for den Vestindiske Gjælds-Likvidation; i Kalenderen for 1804 findes han ikke mere, maa altsaa være afgaaet.

et meget behageligt og muntert Udseende, skønne og store Bygninger, nette Have Anlæg; alting reent og pænt, og alting nyt og moderne, thi det hele Anlæg er ikkun lidet over 10 Aar gammelt. Arve Prinsen med Prinsesserne, Ferdinand, Et:R: Malling og Kammerfolkene beboe et Huus, hvis underste Etage er een eeneste stor Galanterie Boutik, som er etableret af en Kiøbmand Fränkel fra Hamburg. Til dette Huus grændser Bade Alleen, som bestandig frekventeres af Badegæsterne. I Midten er en Pavillon for Musiken og for den modsatte Ende atter en stor Bygning, hvis underste Etage er fuld af Alskens Boutiker, Posthus, Leiebibliothek o: s: v: Den anden Etage beboes af Bade Gæster. For Enden af dette Huus er Bal Salen, et eeneste meget stort Værelse, hvorom mere siden. Til venstre Side fra Alleen ere Badehusene og Kilden, for Enden af Bal-Huset er Apotheket og en Restaurateur med Værelser for Logerende. Endnu paa samme Side af Lande Veien, men for det modsatte Ende ligger det Churfyrstelige Palais. Forrest paa høire Side af Lande Veien ligger et meget stort Huus for Bade Gæster, dernæst et mindre, men kostbarere og nættere indrettet, som kaldes das Logir Haus, her boer Prins Christian, Harboe, Bülow, Wiesener¹⁾ og jeg med mange flere Bade Gæster i anden Etage og end fleere i underste Etage, tillige har die Burg Gräfinn (Oldfruen) her sin Residents. Hendes Titel giver Anledning til mange pudseerlige Misforstaaelser, især af de Franske. Een af disse kaldte hende Die Landgräfinn (et Navn, som var ham meere bekjendt) talte om hende med nogle Hessiske Officierer, og denne Samtale var nær ved at blive meget alvorlig, da Hesserne troede at de Franske vilde persiflere deres Fyrstinde²⁾. . . . Den hele øvrige Formiddag tilbringer jeg hos og med Ferdinand. Ved Taffelet er Taffel Musik, som er god. I Eftermiddag har jeg meest beskæftiget mig med at ind-

¹⁾ Johan Christopher Wiesener, Chirurgus hos Prins Chr. Fr. I Hof- og Statskalenderen 1804 opført med flere under Fællesrubrikken „Kammer-tjenere“.

²⁾ Nenndorf, der ligger omgivet af Hannoversk Land, var en Kurhessisk Enklave; nu er det jo altsammen Preussisk. Endnu i 1899, da Meddelelsen af disse Breve besøgte Stedet, bar Egnens Kvinder et Hovedtøj, der er ejendommeligt for Kvinderne af Bondestanden i Hessen.

rette mig, gjøre Visiter og see mig om. Mine Naboer ere Bülow paa den eene Side og en Hr. v. Bassewitz fra Pommern paa den anden Side. Jeg maa ikke glemme at for begge Ender af de egentlige Bade Indretninger ligger to store Landsbyer, hvor ogsaa mangfoldige Bade Gæster opholde dem, thi her ere paa nærværende Tid over 200 og her skal efter Sigende komme end flere. I $\frac{1}{4}$ Miils Afstand paa den eene Side ligger en Kiøbstad Rothenburg¹⁾, og i $\frac{1}{2}$ Miils Afstand paa den anden Side en mindre Kiøbsted Wunschdorff²⁾, den hele Egn er paa det skønneste indsluttet af Bierge, som ikkuñ mod Nord aabner sig i en Brede af $\frac{1}{2}$ Miil og giver Udsigt til det Hannoverske. Dette er omtrent, hvad man i Almindelighed kan sige om Stedet og Egnen, hvad Menneskene anbelange, da ere Mændene, som Hesserne i Almindelighed, smukke velvoxne Folk, men Fruentimmerne ere særdeles stygge; jeg har endnu ikke siden min Ankomst seet en taalelig Fruentimmerskabning eller Ansigt iblant de indfødte. Koner, Piger og Tøser, alle see her ud som udlevede Kierlinger . . .

d. 5te Julii . . . Ved Taffelet spiiste til Middag Grev Ranzau og Khr. Urne. Om Eftermiddagen var Thee dansant i Ballhuset, og naturligviis var jeg der; denne Thee er en Subskription af Gæsterne for 8te Dage efter hinanden, Prinsen har subskriberet for alle sine, mig iberegnet, da jeg ikke glemmes ved nogen Leilighed, men nyder saa megen forekommende Godhed ved alle Leiligheder, som vil stedsbe bevare det hele Hof i en meget kjær Erindring hos mig. Ved denne Thee Dands eller Danse Thee saae jeg da første Gang den hele Nenndorfer beau monde. Sammenligninger ere som oftest ubehagelige, jeg vil derfor aldeles afholde mig derfra; jeg fandt en Fiinhed, Elegants og Riigdom i Conversationen, som gjorde et høist behageligt Indtryk paa mig. Da alting ved et Bad er beregnet paa Livets behageligste Nydelse, saa søger man med muligste Omhyggelighed at bortfierne alt det, som kan forstyrre den frie og utvungne Tone, man finder derfor en forekommende, mødende Artighed hos alle mod

¹⁾ Rodenberg.

²⁾ Wunstorf.

alle; det eeneste jeg har troet at kunne bemærke, var Grændsen imellem gammel og nye Adel, og Kulde mod alt det, som er Fransk, det sidste gaaer især meget vidt. Nu om Dandsen; deres Musik er baade i indvortes Værd og Udførelsen uendelig langt over alt det, som vi høre i Dannemark, Schalls¹⁾ Musik fraregnet; var jeg Danser, købte jeg a tout prix al denne Musik, men Dansen selv? ja her er Forholdet omvendt; uagtet her er Mængde af unge Damer og Cavalerer, saa er Forskiellen meget betydelig. Her er ikke Talen om at danse som Niels Saabye eller Th. Bartholin, men som der i Almindelighed danses i Kbhvn, og da er det her meget maadeligt. I øvrigt maa man ikke troe, at denne Thee er blot Theevand med Sukker, Fløde o: s: v: — nei, det er en complet Collation med Iis, Frugt o: s: v: Prinsens Taffel er ganske simpelt: 6 Retter til Middag og 3 til Aften. Viin har han for Sikkerheds Skyld taget med fra Hamburg. Conversationen ved Taffelet er meget munter og utvungen, hvortil Prins Christian hidrager meget betydeligt. Kl: 2 præcise spiises til Middag og Kl: 9 til Aften. Kl: 10¹/₂ sees ikke et Menneske, thi Kl: 6 om Morgenen er man i Alleen.

d. 6te Julii. Veiret var smukt, derfor var alting a l'ordre. Kl: 6 begynder Musiken i Pavillonon med en Psalme, man drikker Brønden, læser, drikker Thee Vand, Kaffee, alt i smaae Partier i selve Bade Alleen. Kl: 7 spilles en Sinfonie og siden muntre Stykker til Kl: 8, da de fleeste enten ere gaaet paa deres Kamre eller i Badet. Kl: 11 til 1 gøres smaae Promenade Partier til Vogns, Hest og Fods. Alt er i Negligee om Formiddagen. Jeg er hele Formiddagen fra Kl: 8 til 1 hos og med Ferdinand. Kl: 1 er table d'hôte, hvor de fleeste spiise. Kl: 5—7 var Thee med Musik uden Dands i Alleen. Siden gjorde jeg paa egen Haand en Spadseretour i Egnen. Aftenen var meget skøn, men Kl: 10 til Sengs. En hessisk General Listen, en meget interessant Mand, spiste til Middag ved Prinsens Taffel. Om Aftenen aldrig nogen.

d. 7de Julii. En smuk Morgen, og en kjær, velsignet Mor-

¹⁾ Claus Nielsen Schall, f. 1757, † 1835, dengang Koncertmester ved det Kgl. Theater i Kbhvn. (Biogr. Lex. XV, S. 52 ff.)

gen, Kl: 6 modtog jeg i Alleen Brev fra min kiære Juliane og læste det under fuld Musik og glædede mig over de behagelige Efterretninger fra alle mine, ikkun undrer det mig, at jeg ikke endnu i et eeneste Brev har erfaret noget fra Søster Grete¹⁾, jeg haaber, som jeg ønsker, at de ogsaa der befinde dem alle ret vel; min gode Kone maae engang imellem specificere hele Familiens Befindende for mig, thi Du veed, at jeg er en Grillenfænger, jeg troer strax, at der er noget paa Færde, med dem, som ikke ere nævnte. Efterat jeg var færdig hos Ferdinand, blev jeg indbudet af Pr: Christian at gjøre en Spadseretour med ham; han førte mig til nogle ret smukke Situationer, ogsaa til et Sted, som for mig var ligesaa nyt, som paafaldende: jeg saae den første Gang en virkelig Klippe, men beliggende midt i en meget stor Mose. Klippen var næsten nøgen, ikkun beklædt med lidt Mos, her saae jeg da ogsaa første Gang Mineralier i det store, efterat jeg i 14 Aar har studeret Mineralogie i Skufferne. Denne Formiddag var mig i høieste Grad interessant, et værdigt Sidestykke til min skønne Vandring paa Blankenese Høiene i Søndags. Til Middag vare ingen Fremmede hos Prinsen, da Chur Fyrstinden²⁾ ventedes hvert Øieblik. Hun kom Kl: 4¹/₂ med tre Hof Damer, en Oberhofmester og sin Kammer Etat. Kl: 5 blev jeg presenteret for hende; hendes hele Udvortes er Blidhed og Grace, som hos vores Prinsesse Maria³⁾, i hendes yngre Aar maae hun have været meget smuk, Grund Trækkene er aldeles Frederik den Femtes. Jeg har aldrig seet nogen fornem Dame, med mindre imposant (sic). I det Øieblik jeg trædte frem, syntes mig, jeg havde kiendt hende i mange Aar, men man tænke sig min Forundring, da hun tiltalte mig paa Dansk (hendelseviis havde jeg ikke i Forveien hørt, at hun taler meget gierne Dansk, og med alle Danske) man kunde ikke høre Spor til Tysk Accent; hun forsikrede sin Kierlighed for alle Danske, spurgte om min

¹⁾ H. S. Holtens ældste Søster Ane Margrethe, f. 17¹/₂ 1773, † 17¹/₈ 1858, g. m. Konsul Georg Ludvig Becker, f. 3¹/₈ 1759, † 20¹/₁₂ 1835.

²⁾ Kong Frederik V's Datter Vilhelmine Caroline, f. 1747, † 1820, siden 1764 g. m. Landgreve siden Churfyrst Wilhelm I af Hessen-Cassel.

³⁾ Kronprinds Frederiks (Fr. VI) Gemalinde Marie Sophie Frederikke.

Føde Bye, Familie o: s: v:, sagde endeel meget fine Ting paa en meget gracios Maade; jeg var første Gang i mit Liv fristet til at tale med en fyrstelig Person som med mine Forældre; — Audiencen endtes med nogle Spørsaal om Ferdinand. I Aften var atter Thee dansant, som Chur Fyrstinden ogsaa bivaanede. Jeg var der paa Embeds Vegne, men tillige med Fornøielse, thi Selskabet var meget behageligt. Iøvrigt tager jeg ikke min Dom tilbage i nogen Henseende. Arve Prinsen har idag begyndt Badet. Endnu er jeg tvivlraadig, om jeg ogsaa skulde probere den Ting, man raader mig det meget, og jeg raader mig det selv ogsaa i visse Henseender, thi jeg har i 8 Dage været afskyelig plaget af Gigt i Hovedet, og derfor skal dette Bad være fortrinligt. Nu vil jeg see, hvorledes jeg kan indrette det med Tiden, thi i denne Henseende er det mig vanskeligst, da jeg om Formiddagen, som er den beste Badetid, netop er beskæftiget med Pr: Ferdinand, dog vil Hofraad Weiss vel kunde skaffe mig en tidlig Morgentime, dersom jeg virkelig beslutter at lade mig indsvovle, thi saa kan man med Føie kalde det. Ikke aleene Badene, men alle Husene, Sengene, ja hele Egnen lugter af Svovl Lever, det er at sige: omtrent som raadne Æg . . .

d. 8de Julii. Afskyeligt Veir med Regnbyger og Blæst. Jeg haaber, at min gode Juliane er med mine Forældre¹⁾ i Helsingør, altsaa endogsaa med Hensyn til Veiret langt bedre end i Lyngbye. Min gode Fader og Moder være ret hjerteligen takket for deres Besøg hos min kiære Kone; Dem og alle mine Venner, som bidrage til at fornøie min Juliane og mine kiære smaae Piger i denne Sommer, er jeg med den varmeste Taknemmelighed forbunden . . . Prinsen spiser idag hos Churfyrstinden, jeg er ikke med, og da jeg just havde tabt en Flaske Champagne til Wiesener, saa gjorde vi Partie og spiiste sammen. I Eftermiddag er der igien Thee dansant og alting i Stads, Du skulde see Din lille Mand, i fuld Puds med trekantet Hat paa Skallen spadserende i Alleen. Her er en Mængde af Mennesker om Søn-

¹⁾ Johan (Hans) v. Holten, Kammerraad og Toldembedsmand i Helsingør (f. ²⁹/₆ 1741, † ¹⁸/₂ 1816) og Anna Margaretha f. Abildgaard (f. ⁴/₁₁ 1747, † ¹¹/₈ 1826).

dagen, altsaa en Trængsel, som er ganske afskyelig, desuagtet er her megen Orden, thi man har i det Hessiske en særdeles Høiagtelse for Baionetter, jeg lider ret got den Slags Moralitet hos den allerhøistærede Pøbel, thi den er bygget paa faste Principer. Efterat jeg havde tilbragt tre Timer med at diskutere i Ball Huset, gik jeg hiem. Een Artikel har jeg endnu ikke berørt i alle mine Breve, det er Moderne med deres Tilbehør, men her kommer jeg jo atter i den Forlegenhed, at skulle sammenligne, dog det maae nu gaae, som det kan. Dersom de Tyske Damer til Deres megen Pragt kunde lægge al den Ynde, det Nydelige som mangfoldige af mine Landsmandinder besidde i saa høi Grad; dersom de førte dem med den Lethed og Grace som vores velopdragne Fruentimmere, da vilde jeg være i Tvivl, om nogen af Parterne kunde siges at have Fortrinet. Nu beholde de Danske det, kun i een Henseende have de Tydske bedre conserveret det skønne Qvindelige, nemlig ved deres Haar, det er nydeligen opsat, meget simpelt ikkun med en elegant Kam, men iblant de mangfoldige, jeg har seet i Altona og nu siden her, er endnu ikke en eeneste, ikke een med afklippet Nakkehaar. Ikkun Børn og en vis Klasse paa Hamburger Berg har jeg seet med denne stygge Tonsur. Mandfolkene, ja de ere her langt tilbage, thi endnu har jeg ikke i Nenndorff seet eet Par vandrende Buxer¹⁾, ikkun i Hamburg, hvor der naturligviis findes samme Junker-Art som i Kbhvn., saae jeg noget lignende, men ikke i den Mængde, uagtet jeg om Løverdags Aften saae flere hundrede udvandrende Herrer til Vogns til Hest og Fods. Kom her et par Buxer med et Hoved i en Halsdyne, og en Stump Klæde paa Ryggen, vilde de blive ilde begloet. Dette kiæreste Kone og Forældre samt De, som end videre læse mine Bagateller, maae de tage til Takke med for denne Gang. Wiesener og Harboe hilse meget. Min gode Jule giemmer vel dette Spøg, det vil more mig at læse om 10 Aar — will's Gott.

¹⁾ maa være: lange Benklæder (pantalons), der endnu ikke havde fortrængt de korte (culottes).

Nenndorff.

d. 9de Julii. Veiret var hele Dagen ret afskyeligt, men derfor gik det ogsaa mig som de andre Rendemasker, jeg fik Leilighed til at besøge en Transport Linned til Vask. Efter Taffelet blev et lille Lotterie trukket af Bade Gæsterne hver Lod koster omtrent 1 Rd. DC: det bestod af 150 Num: og 60 Gevinster, som alle bestode i Dame Pynt; jeg havde endnu ikke taget Lod, thi jeg vilde see, hvorledes det gik til. Allerede det var got, at alle Nummerne vare imellem Gæsterne og ingen i Gevinst Eierens Hænder. Lotteriet blev trukket i det saakaldede Gallerie under Arve Prinsens Værelser og de fleeste af hans Hof fik Gevinster. Sidst i denne Uge trækkes atter eet, hvor den høieste Gevinst er en smuk pletteret Theemaskine, de andre ere forskellige Galanterie Vare, hvoriblant nogle meget smukke, jeg har taget mig en Lod, og vil nu see, hvor artig Madamen paa Kuglen vil være. I Eftermiddag atter Thee og siden Spil, som ikke vare smaae 8 Skl. l'hombre, 3 ½ Whist, Basset o: s: v: Dette ennuierede mig rasende, men jeg skulde være der; endelig fik jeg et Sladder Partie og den sidste halve Deel af Tiden gik ret got. I Aften efter Taffelet besøgte Pr: Chr: Bülow og Harboe mig, vi byttede Badekrøniker og derefter gik hver til sit med Haab om bedre Veir i Morgen.

d. 10de Julii. . . . I Aften har jeg seet adskillige Damer fra Hannover, som vare got klædte, men de fik ogsaa danset, saa jeg frygter de har ikke hentet Helbred her, thi de kiørte hiem igien i Aften da Hannover ikkun ligger 3 Miile herfra. I Aften efter Spiisningen afbrændtes et lidet Fyrværkerie lige for mine Vinduer ved Foden af Galenbierget. Menneske Vrimmelen var det moersomste, men Kl: 10 var alting roligt; undres ikke derover, thi her er ganske mørkt Kl: 9.

d. 11te Julii. . . . Det gielder uden Tvivl i Almindelighed for den hele Egn, hvad jeg allerede har anmærket om Beboerne af Bondestanden i Nenndorff; Mændene ere velvoxne, af levende Udseende, men man mærker allerede det sydligere her, i deres meget bestemte, ofte skarpe Ansigtstræk; deres Klædedragt er ikke fordeelagtig, men af ringe Værdie og let, alle de egentlige

Klædestykker er af Linned, og Kiolen for det meeste hvid, deres meget storskyggede runde Hatte, befrier dem fra at blive saa forbrændte i Ansigtet, som vores Bønder. Koner og Piger ere meget stygge, deres Klædedragt er et farvet Skiørt af grovt Klæde, et Kattuns Livstykke og bare Ærmer. Halsen især paa Pigerne er ganske blottet, ned over Midten af Brysterne, og en i almindelig[hed] pæn Særkestrimmel ligger ned over Livstykket; paa Beenene ere de derimod alle forsynede med hvide Strømper, som ofte trodse mangan en Netteldugs Madames Pusselanker, da hun stoler paa de lange Skiørter. Paa Hovedet har de farvede Huer, med Korsklæder af samme Tøi og Farve, hvis Spidser gaaer ned over Panden. I Regn Veir have alle Bønder Fruentimmer hvide Lærreds Kaaber paa, som er knappede lige under Halsen. Det meget, meget hvide Lærred, som jeg her seer i Bønder Dragterne viser megen Huusflid. Een Ting savnede jeg her, som jeg saae overalt i Holsteen, nemlig at ethvert Bonde Fruentimmer som var i Marken, havde en hiemmegiort stor Straahat paa, dog Instinctet synes her i dette Tilfælde at vejlede Moden, Holstenerindernes Ansigter fortjener at skaanes for Solen, derimod veed jeg ikke den kunde forværre noget hos de herværende Fruentimmer. Huse og Gaarde ere omtrent indrettede som de Holsteenske, det er: saaledes at Porten gaaer langs igiennem Vaningen, og Værelserne ere til begge Sider, men den Velstand, som saaes næsten i hver Holsteensk Bondegaard, de grundmurede Bygninger seer man ikke, derimod ere Markerne meget nydelige og interessante, da hver Mand foruden sin Rug og Byg har een eller to Agre med Hør, Senep, Spergel, ja ofte med een eller anden Apotheker Urt. Alting groer her herligt undtagen Byg og Hvede, uagtet her er neppe $\frac{1}{2}$ Alen Jord, førend Ploven gaaer i Klippen, som næsten overalt viser sig i Veiene, og især gjør Huul Veiene, saa maleriske. Hove Arbeide gaaer her stærk for sig, og det gøres med en Taalmodighed, som vist nok er meget roesværdig hos de Mennesker, men som næsten ærgrede mig. I Aften behagede Bade Musicanterne, til Trøst og Husvælelse for deres Pung, at give Serenade uden for

Huset, hvor jeg boer; da Subskriptioner, Collecter o: s: v: sidder meget løst her, saa var deres Honorarium snart samlet.

d. 12te Julii. Bad hver Morgen fra 5 $\frac{1}{2}$ til 6 $\frac{1}{2}$, det bliver nu derved for det første. I Formiddag har jeg havt den Lykke, at Churfyrstinden bivaanede Ferdinands Information, hun tog Deel i den paa en Maade, som vil blive mig uforglemmelig, min første Yttring bekræfter jeg i Dag, hun har en Værdighed og Mildhed i sit Væsen, som jeg endnu aldrig før har seet Lige til . . .

d. 13de Julii . . . Frøs jeg i Formiddag, blev jeg derimod varm i Eftermiddag, und das wahrhaftig aus Patriotisme. Ved Theen spurgte man mig, om vi ikke frygtede i Fjor, at de Franske skulle bemægtige sig Øresund; jeg loe, og demonstrerte, hvorledes den Ting var for de Franske hartad umulig, derfra kom man til 2den April, og nu var det klart. Man kiender mig i Kbhvn., naar jeg kommer til det Kapitel; her gjeldte det derhos om at give Fremmede et rigtigt Begreb om den Ting. Det var en drøi Dyst, thi man havde saa meget detailleret Løgn, som naturligviis maatte giendrives Stykke for Stykke, dog slap jeg igiennem, desuden bruger man ikke i Tyskland Halsen saa meget som Hiernen ved Dispyter af den Art, derved vindes at alting gaaer roligt og anstændigt, uden at Personer faaer noget imod hinanden. Een af mine Ønsker seer jeg her opfyldt: at faae Kjød Suppe hver Dag; men hvilken Suppe, den er endnu slettere, end al den slette Suppe jeg har faaet, siden jeg spiiste den sidste gode Suppe hos min Svigerinde Hanne¹⁾, og tænker min Qvide! denne ubeskrivelig slette Suppe er uforanderlig eens hver Dag, hvad enten jeg spiser ved Taffelet eller hiemme . . .

d. 14de Julii . . . Dagen er gaaet som sædvanlig, dog maae jeg ikke undlade at fortælle et Exempel paa Hamborgernes Lyst til Pragt: En Hr. Boué er kommet hertil for at moeroe (!) sig her i 3 Uger, han har 3 meget smukke Værelser, meublerede ligesom alle de andre men uden Pragt; hvad gjør han? Fra Hamburg lader han transportere Lysekrone, Gulvtæpper, Forte Piano o: s: v:

¹⁾ Johanne Katharine Kirstine f. Mangor, f. $\frac{3}{8}$ 1778, † $\frac{30}{11}$ 1869, g. m. H. S. Holtens Broder Nicolay Abraham Holtén, f. $\frac{21}{8}$ 1775, † $\frac{13}{8}$ 1850 som Direktør for Øresunds Toldkammer (Biogr. Lex. VIII, S. 66—67).

o: s: v: naar han og Madme spadsere i Skoven, har de en Tiener efter dem for at brede Teppe paa den Bænk, de vil nedlade dem paa; i øvrigt omgaaes de ingen her, men maae dog tage til Takke med vores afskyelige Mad; jeg i deres Sted havde hellere taget Kok med, især da de har været her før. I Aften har jeg profiteret af det hellige tyske Maaneskin, men da jeg manglede to væsentlige Ting: en Donna og en Fløite, saa har det ikke gjort den rette Virkning, derimod har i Eftermiddag en anden Scene gjort meget Indtryk paa mig: Fra min Ankomst hertil har en Situation udenfor mine Vinduer, bestaaende af 4 unge Træer med en simpel Bænk, været mig synderlig kjær for den Liighed, den har med vores deilige Lyst Sæde i Lyngbye, men i Dag blev det mig næsten alt for naturligt: een af Bade Gæsterne med sin Kone og to smaae Piger, drak deres Theevand der, det var som om jeg havde staaet i Kirsebær Gangen og seet mig selv med mine paa vores Bænk. Jeg kaldte paa Wiesener og viiste ham det, og han fandt samme store Liighed som jeg.

d. 15de Julii . . . Dagen var ret smuk, og den blev mig interessant ved den store Mængde af Fremmede, som her strømmer til om Søndagen i got Veir fra alle Hiørner, især har jeg moeret mig med alle de Franske, som vare her fra Hannover, dog var ikke Bernadotte imellem disse, thi der var en lille Manøuvre ved Hannover, men derimod endeel Franske Damer, og blant disse især to, som vare usigelig deilige. Sorte var alle disse Damer, som de fleeste herværende, der ere ret moderne, men sort og sort er to. Al den meget udskregne Nøgenhed o: s: v: kunde mine Øine ikke opdage, uagtet Veiret tillod det, og de i det øvrige viiste, at de vilde udmærke dem og falde i Øinene; nydeligt var alt, hvad de havde paa, man kan ikke egentlig sige, at deres Klæder var efter nogen vis Mode, men vare syede, og sat paa dem, som det netop maatte sidde paa enhver, for at klæde dem. Pragt var det ikke, kostbart ikke heller, et Par Damer undtagne, som havde de meget lange Slør, som naae indtil Knæerne; disses vare af Kniplinger. Meere om de Franske, naar jeg har været i Hannover. Dette veed jeg, at jeg kom ikke til Nenndorff, dersom jeg var Fransk; ogsaa var her, hvad

her skal være hver Søndag, naar her er Franske; Optøier med Bønderne, som hader dem til Døden. I Aften blev første Gang spillet Kort i Alleen, mange vilde finde dette ret interessant, jeg ikke, desuden dersom Scenen skulde være landlig, saa blev Illusionen slemt forstyrret ved Bajonnetterne omkring Pharo Bordet. Jeg skulde blive paa min Post, men holdt mig skadesløs ved et lille Thee Partie under en skøn Lind, med et par underholdende Mænd, som jeg staaer i Forbindelse med, og som ved mig ønsker at faae Begreb om mit Fædreland, og hvad dertil hører . . .

Tak kiæreste Forældre, fordi De har taget min gode Kiælling og Glutterne med Dem; Tak gode Sødskende, fordi De lader mine tage Deel i Deres venskabelige Samqvem. Jeg kysser alle dem, som ved min Juliane vil modtage et Kys fra mig. Jeg haaber at min hiertelskende kiære gode Moster¹⁾ er, eller kommer snart til Helsingøer. Jeg anbefaler mig kiærligst i alle mine Slægtninges og Venners kierlige Erindring.

Tusinde Kys til min Grete og Ane.

Nenndorff.

d. 16de Julii . . .

d. 17de Julii . . . Her samles langt flere Danske, end jeg havde troet, og i fremmed Land, hvor alt hvad der erindrer om Hiemmet er saa saare kiærkomment, søger man hinanden; ved denne Leilighed bliver jeg bekiendt med Folk fra Kiøbenhavn, som jeg netop har seet forhen, og saaledes har jeg i Dag faaet et nyt Bekiendtskab, en JRaad Rosenvinge Kolderup²⁾ og Frue; deres Søn³⁾, en artig Dreng, er Ferdinands jævnaldrende og ham et meget kiært Selskab, mig ogsaa meget velkommen, thi han letter endeel af det uophørlige Discureren, som just ikke er min Sag. I Eftermiddag har vi havt en ny Forlystelse, nemlig

¹⁾ Anna Bast f. Abildgaard, Enke efter Stiftsprovst P. D. Bast (Biogr. Lex. I, S. 584). H. S. Holten og hans Broder N. A. H. havde i deres Opvæxt og Ungdom været i Bast's Hus.

²⁾ P. A. Rosenvinge Kolderup, f. 1761, † 1824, fra 1809 Postdirektør, 1811 adlet under Navnet Kolderup-Rosenvinge (Biogr. Lex. IX, S. 355).

³⁾ Den senere juridiske Professor Janus Lauritz Andreas K.-R., f. 1792, † 1850, var født samme Aar som Prins Ferdinand. (Biogr. Lex. IX, S. 349 ff.)

Komedie. Es wurde mit gnädigster Erlaubniss (som betaales ineget dyrt, som alt her) von der in den Königl. Preussisch Westphälischen Provinzen und in Ostfriesland allergnädigst privilegiereten Dietrichsschen Schauspielergesellschaft heute aufgeführt: *Der Wirrwarr* von Kotzebue; ja Gud var det Virvar, det skal jeg edeligen bevidne, naar forlanges, dog spiltes dette Stykke langt bedre her, end i Hamburg, hvor jeg og saae det; og maae jeg paa det allergnädigst privilegierete Gesellschafts og Gesundbrunnen zu Nenndorff's Vegne pligtskyldigst anmærke, at Theatret er ingen Fjælebod, men ordentligen indrettet i Galleriet, saavidt er det got nok, men Decorationerne? ja, man kan see paa dem, at de reiser med Selskabet, thi der er megen Liighed imellem disse og Actricernes Paaklædning. Imellem de spillende Personer, som dog i Aften vare 9 foruden Bipersoner, spillede nogle ret got og ingen ret slet, men de ville dog vanskeligen giøre Lykke, thi alle Hannerne her i Nenndorff have allerede gjort den interessante Opdagelse, at Actricerne ere een som alle og alle som een — meget langt fra at være smukke, og — gifte!!! Stykket er meget moersomt, men vil vel neppe gaae paa et Tysk Theater, naar dette ikke er af de overordentlig gode; i Kiøbenhavn, tør jeg paastaae, vilde man give det got; det maae spilles næsten i Fransk Smag. Hoved Personen: en Fritz Hurlebusch, er stiaalet af *Han har sin Næse allevegne*, men er nuanceret ved det at denne tillige er Elsker. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ var det forbi, man spadserede noget, og gik derefter til Bords. Jeg er her i Nenndorff næsten hver Dag, min egen i Spisetiden, thi Prinsen spiser meget ofte hos Churfyrstinden eller hun hos ham, og jeg — er ikke stemplet. I Aften er hertil ankommen en Preussisk General Blücher¹⁾ som kommanderer Kordonen i Westphalen, han skal være en meget duelig Officier, men er tillige bekiendt af sin mageløse Lykke i Spil. Han tog i Aften 140 Louis d'ors og sagde: at han blot af regarde for Churfyrstinden og Arve Prinsen holdt op at spille — NB. han efterlod kun 60 Ld'ors i Banken. Han er Oncle til

¹⁾ Uden Tvivl Gebhard Leberecht v. Blücher senere Fyrste af Wahlstadt, Seirherren ved Waterloo, f. 1742, † 1819. (Allg. D. Biogr. II, S. 727 ff.)

de danske Blüchere og er i øvrigt omtrent et Ideal af en gammel Husar-General, men fører en Stat, større end vores Kronprinds; dette er nu fra de Franske bleven Mode i hele Tydskland hos de Høist Kommanderende.

d. 18de Julii har fra nu af som Onsdag tabt sin Interesse for mig, thi herefter kommer Breve fra Dannemark om Mandagen og Løverdagen, men da blive vi ogsaa underrettede om alt hvad som foregaaer; thi vi faae Fyenske Aviser, Dagen, Tilskueren og Kollegial Tidenden, hvor man da kan see, hvem der drukner og hænger sig, hvem der gifter sig og hvem der bliver Geheime Conferentz Raader, item hvad der ikke finder Rahbecks Bifald¹⁾. Varmen er i Dag ret anstændig og Veiret skønt. I Middagsstunden gik jeg en Tour med Prins Christian; enhver saadan Gang med ham er for mig en Fest, det er ikke aleene for Øieblikket en høist behagelig Aands Nydelse, men tilbagekalder de mange, mange glade Timer jeg har tilbragt hos ham og med ham. I øvrigt gaaer det ham som flere han finder det meget eensformigt, har nu ladet komme Rideheste fra Hannover, og tager for sin egen Person Deel i de hyppige Middags Partier til Rodenberg en Kiøbstæd $\frac{1}{4}$ Miil herfra, hvor man har den Fordeel, at Maden og Retterne ikke hver Dag bestemmes af Doctoren, hvilket er Tilfældet i Nenndorff . . .

d. 19de Julii . . .

d. 20de Julii. Denne hele Dags Bedrifter, lade sig, hvad mig selv angaaer indbefatte i meget faae Ord, thi Ferdinand er syg, han var i forgaars Aftes alt for sauvage i Sauvagen²⁾, nu er han forkiølet, og her er meget Larm at han snart kan blive istand til at tage mod en nye Forkiøelse. Jeg har været i hans Værelser fra Kl. 7 i Morges til Kl. 10 i Aften, inden lukte Døre og lukte Vinduer i lige saa stærk Hede som i Gaar; dog har jeg havt en Fornøielse, nemlig at Chur Fyrstinden har bivaanet en Lection, som heldigviis just var den Danske Historie hvor hendes varme Hierte ret brød ud om Fædrenelandet; o jeg vilde,

¹⁾ K. L. Rahbek udgav „Den danske Tilskuer“.

²⁾ en i Brevet af 18. Juli omtalt meget voldsom Dands.

at een af disse aldrig fornøiede, aldrig fornøielige, som intet og ingen Dansk er tilpas hørte hende tale om Dannemark, end mere, jeg vilde, at de hørte den megen Roes og den udmærkede Agtelse, hvormed man taler om den Danske Regiering og dens Foranstaltninger, og — skammede dem. Prins Christian tilligemed begge de herværende Danske Jægermestere Rantzau¹⁾ og Holstein²⁾, og endeel Tyske ere paa Jagt ved Obernkirchen, tre Mile herfra, thi her i Egnen er intet Vildt meere, da den Hannoveranske Grændse er ikkun en halv Fierding Vei herfra, og de Franske Officierer finder det meget moersomt at gaae paa Jagt, deres Antal og deres ledige Timer er for nærværende Tid lige betydeligt, skydes skal der, altsaa gaaer det ud over de arme Dyr, men de have stridt den gode Strid, thi der er ingen fleere. I Aften Kl: 10 kom Arve Prinsen af Preussen, Pr: Heinrich, den regierende Konges Broder³⁾, hertil under Navn af Greven af Teklenburg, jeg saae ham ikke, endskiønt han boer i samme Huus som jeg, men det kan da skee i Morgen.

d. 21de Julii . . . Det har tordnet hele Eftermiddagen i eet væk, og lynet uophørlig i Aften. Fornøielserne for i Aften vare saaledes indrettede at Veiret ikke kunde giøre noget Skaar deri. Først var Lotterie paa Porcelain, jeg havde ingen Lod, men fortrød det næsten. Vores Foureer Jacobsen⁴⁾ vandt et deiligt Kaffee Service af Sever Porcelain. Siden efter var Concert, en lille Viele⁵⁾ paa 10 a 12 Aar lod sig høre paa Violin, han spille ret got, men falder bort ved Peter Funck⁶⁾ og Mads Dam⁷⁾,

¹⁾ se S. 21, Note 2.

²⁾ Khr. Hofjægermester Christian Frederik v. Holstein.

³⁾ Prins Friederich Heinrich Carl, f. 30 Decbr. 1781, Broder til Kong Friederich Wilhelm III.

⁴⁾ Andreas Jacobsen, Kammerlakai, Hoffoureer og Mundskjænk hos Arveprinsen.

⁵⁾ Adolph Viele, f. 1794, † omtr. 1854, fik sin første Undervisning af Faderen i Oldenburg og optraadte offentlig allerede 8 Aar gl., døde som Koncertmester i Cassel. (Fétis: Biographie universelle des musiciens VIII, S. 464).

⁶⁾ Peter Ferdinand Funck, f. 1789, † 1859, allerede 1803 Violinist senere Koncertmester i det Kgl. Kapel (Biogr. Lex. V, S. 493—94).

⁷⁾ Mads Gregers Dam, f. 1791, gav allerede som 12 Aars Dreng en Koncert i det Kgl. Theater som Violinist, gik senere til Berlin, hvor han blev Kapelmester og døde 1863 (Biogr. Lex. IV, S. 165—66).

bedre spille hans Fader paa Violoncell, men dennes Indbildning om sig selv, og de dertil accompagnerende Grimasser, overgaaer al mulig Beskrivelse. Efter Concerten var Thee dansant, jeg saae da Prinsen af Preussen, en smuk, meget høi Mand; han er særdeles artig. Ogsaa danser han got, best af alle de Tyske, jeg endnu har seet. Han har for et Aars Tid siden havt et besynderligt Uheld, som endte sig paa en besynderlig heldig Maade. En tysk Prinsesse (jeg erindrer ikke hvilken) var ham bestemt men da han fik hende at see, mishagede hun ham aldeles, der blev naturligtviis negotieret meget om den Sag, men imidlertid finder en af hans yngre Brødre Pr: Wilhelm hende efter sin Smag, Partiet blev arrangeret og han ægtede hende¹⁾, man siger, at Arve Prinsen seer sig *nu* om efter en Brud, som kunde være efter hans Hierte. Hans Væsen er meget godmodigt, uden noget imponant, han klæder sig her efter Moden, men civil — ganske sort.

d. 22de Julii . . . Man ventede idag Mareschall Bernadotte med hans Generalstab hertil fra Hannover, men de kom ikke, maaskee næste Søndag, dersom Veiret tillader det; seer jeg ham ikke før, skal jeg vel faae ham at see, naar jeg henimod Slutningen af vores Ophold her, gjør en Tour til Hannover og Herrenhausen . . .

Nenndorff.

d. 23de Julii . . . derimod har jeg i Eftermiddag beseet en Kiøbstad Rodenberg som ligger saa langt herfra som Nestved fra Herlufsholm, i øvrigt sans comparaison, thi baade er hiin Vei meget behageligere, og tillige har Stedet meere Interesse. Ved denne Kiøbsted er ogsaa en Brønd, thi de vrimle ret her i Egnen, men det som er synderligt ved den, er: at uagtet den ligger i samme Bierg-Dal med Nenndorff er der dog ingen Liighed imellem Vandene, i øvrigt er dette Sted næsten ikke søgt, og har sin meeste Næring fra Nenndorff, da endog en stor Deel af Brønd Giæsterne maae af Mangel paa Plads i Nenndorff ligge

¹⁾ Prins Fr. Heinrich Carls yngre Broder, Prins Friederich Wilhelm Carl, var den 12 Januar 1804 bleven formælet med Mariane, Datter af Landgrev Ludvig Wilhelm af Hessen-Homburg.

her. Mørk er denne Kiøbsted, som alle de Tyske Stæder jeg endnu har seet, men det forekommer mig, som de ringere Borgere ere bedre i Stand, i det mindste seer Huse og Værelser ud derefter, men vistnok vilde man dømme anderledes, dersom man saae Huusfader, Moder og især de gode, — ikke de smukke — Jomfrue Døttre, de ere saare simple i deres Dragter, men med umiskienkelig Sundhed og Tilfredshed i deres Ansigter — i det hele kan man her see flere og egentligen ret mange glade Ansigter i begge Kiøn, men hverken Atlaskes Hatte eller Musselins Kioler. Embeds Mands Klassen faaer vi Danske et ret godt Begreb om i Ifflands¹⁾ Skuespil; jeg har allerede truffet for flere end een Warburg og hvad de andre monne hedde, og har flere Gange været fristet til at troe at Schwartz²⁾ just havde kopieret disse Mænd, men disse samme Mænd med al deres Inderlighed i deres Huuskreds og Hiertelighed mod Fremmede, tillade dem en Tone mod Almuen, som jeg i Begyndelsen blev bange for, som jeg aldrig vil kunde bifalde, og som i Danmark vilde have de alvorligste Følger. Et Par Dusin Prygl for den mindste Bagatel, Arrestering ved militaire paa blot Mistanke er ingen Ting, men deraf følger ogsaa en Hundeagtighed hos Almuen som er høist ydmygende . . .

d. 24de Julii. Veiret har grædt og Ferdinand har grædt, saa jeg kan med Sandhed sige at jeg har havt en vaad Dag. Hvorfor Veiret græder, lader sig besvare med Siegfried von Lindbergs: es ist hier so Kostüm. Ferdinand har grædt fordi han ikke maatte gjøre en Lysttour (!!!) med sine Sødskende i dette høist afskyelige Veir. Et stort Selskab havde Partie til det saakaldte Steinhuder Meer, et Hav saa stort som Furre Søe, hvor der findes den Mærkværdighed, at en lille bitte Tysk Souverain: Greven af Bückeburg har for en Snees Aar siden ladet bygge midt i Søen en Fæstning, ikke for at forsvare sit Land,

¹⁾ August Wilhelm Iffland, f. 1759, † 1814, Skuespiller og Forfatter af talrige „borgerlige“ Skuespil, Direktør for Nationaltheatret i Berlin, senere Generaldirektør for alle Kgl. Preussiske Skuespil. (Allg. D. Biogr. XIV, S. 6 ff.)

²⁾ Kgl. Skuespiller Frederik Schwarz, f. 1753, † 1838 (Biogr. Lex. XV S. 396 ff.)

det er desuden ikke Umagen værd, thi med 4 Kanoner, stillede efter de fire Verdens Hjørner bestryger man det hele Rige; nei! for at gjemme sine Penge; for at gjøre denne Sottise complet, har hans Søn den nu regierende Greve allerede sat dem alle overstyr, og staaer nu under Kuratel af den berygtede Hannoveriske Feltmarskall Wallmoden¹⁾ . . .

d. 25de Julii. Uagtet al Ting er her den ene Dag som den anden, Maden inclusive, som med en Tysk Beharrligkeit er den samme i alle Henseender, som den var den 4de Julii, saa giver Formiddagen i Almindelighed mere Stof til behageligt Moerskab, da alting er meere frit og mindre bestemt, endogsaa Dammernes Negligeer ere her mere udtømmelige end deres Parée, thi hvert Slags Veir giver allerede forskiellig Dragt lige fra Atlaskes Overkiole indtil de Musselins Kantusser, som her ere broderede, kantede med Kniplinger, o: s: v: o: s: v: Nu kan dog enhver Dame gribe i sin egen Barm (om Forladelse! ja det har de jo Lov til) og besvare mig, om det ikke er utaaeligt, at jeg f: Ex: om Aftenen skulde kunde ved at see paa Barometret sige: Aha! i Morgen har Frue Scheele det paa, Frue Jagon det, Frue Hammerstein det. Gaaer det an! altsaa — men det er ret behageligt; Forandring med Hatte, med Trøier, med Tørklæder, med, med, med kunne ikkun en stor Deel af Ansigterne tillige forandres; det er en afgjort Sag, at det var fordeelagtigt. Uagtet det Fortrin, som Formiddagen almindeligviis har, var Eftermiddagen ret brav. Alle her værende Preussere gav en stor Thee dansant, for samtlige Herskaber, og de andre Bade Giæster, som komme i Cirkelen; det hele havde noget mere pompøst end de almindelige Théés, da alting var i fuld Puds, dog indskrænkes den beste Villie meget af den herværende Restaurateur, som er ussel, og uforskammet, thi han er ene. Salen var behængt med grønne Guirlander og om Aftenen decoreret med brændende Sole, Maaner og Stierner. Hvad jeg

¹⁾ Den Braunschweig-Lüneburgske Feltmarskal Johann Ludwig Greve af Wallmoden-Gimborn, f. 1736, † 1811, var fra 1799 til 1807 Formynder for den umyndige Greve (senere Fyrste) Georg af Schaumburg-Lippe og Bückeburg. (Allg. Deutsche Biogr. XL, S. 756 ff.)

ikke kunde lide, vare de fordømte smaae Kurve, som hang i Opfæstningerne af Guirlanderne. Kurvene vare ikkun smaae, og Blomster vare der i dem; men Kurv er Kurv; ret en forbandet Decoration i en Sal, hvor der dances og hvor der er mange unge Mennesker, man kan jo tabe Couragen.

d. 26de Julii. Atter Løier — ja men først i Aften — imidlertid har jeg i Dag havt en behagelig Afvexling jeg har i mine Frietimer efter Indbydelse gjort en meget skøn Spadseretour med JR: Kolderup til mit Favorit Sted: Bierget Deisteren, nogle flere gjorde Touren med og Tiden gik meget hurtig ved Discusser, især ved Sammenligninger, f: Ex: med Agerdyrkning, Vei Anlæg, og meere, som altid for os Danske er behageligst, da Fordelen stedse er paa vores Side. En Tysker, som var i Selskabet, kunde ikke lide det, og sagde til mig, han havde hørt der var megen Blæst i Kbhvn, jeg svarede: ja! altid med sydlige Vinde, og han taug. Denne var og den første, som lignede de Danske Tyskere, ellers leve Danske, Tyske, Russer her sammen i beste Forstaaelse, men kommer en Fransk, saa er han som Uglen imellem de andre Fugle. Den Humanitet, hvormed man her beegener hinanden er meget behagelig og kunde være en god Skole for mange især unge Mennesker, overhovedet maae jeg anmærke, at den velsignede Ungdom ikke agerer Drivhuus Mænd, men holder dem i tilbørlig Afstand, nu kan man ogsaa indvende, at de ikke her kan gjøre Komplot og anmasse dem Tonen thi deres Antal er ubetydeligt; saa meget er vist, at Tonen taber ikke derved. Man vil vel troe, at jeg er partisk for det Fremmede, eller frygte, at jeg her bliver for got vant. Det første staaer man ingensteds mindre Fare for at blive end netop i fremmed Land, saa føler i det mindste jeg. Det andet, nu derfor er sørget. Hr. Prætorius er kommet her, og han er som de værste Matadorer hos os — det er meget sagt, men det er sandt, jeg kan bevise, hvad jeg skriver, men det er Synd for det gode Papiir og den kostbare Tid. Heute Abend: Grosse Oper, die Entführung aus dem Serail, Musik af Mozart. Nu ja, du gode Gud, man skal jo troe, hvad der staaer paa Prent, men stort har jeg ikke seet undtagen Mad^{me} Prima Donnas Mund, og Mo-

zarts Musik kunne jeg ikke høre end sige føle, begge Dele pleie ellers at følges ad, Serail? ja et Huus paa Façon som Brockens Bod, og nogle stygge Damer, som Pinsen [sic — skal vel være Prinsen] vist ikke tog imod. Entführungen gik omtrent som Skyerne i Eropolis, altsaa har vi applauderet ganske forskrækkeligt i Aften. Siden har Bülow og jeg spadseret i det klare Maaneskin, men hver tog ikke — sin; bliv ikke bange. Brev har jeg i Eftermiddag afsendt til min kiære Juliane.

d. 27de Julii. Dagen gaaer vi forbi, den er desuden som de Danske Vægtters, altid eet og det samme. I Aften har Prins Heinrich af Preussen givet en stor Thee dansant, som var den brillianteste vi endnu har havt; her var ingen Kurve og ingen Maaner, men alting ret smagfuldt, Opvartningen og Belysningen meget god, den udmærkede sig desuden derved, at Dansen vedvarede til Kl: 11^{1/2} |hvilket er meget længe, Alleen var illumineret med Lamper, saavelsom alle de Boutiker der grændse til begge Ender af Alleen. Hvad der især glædede mig, vare de mange velsignede Franske Damer, og blant disse Mme Michaut, General Michauts¹⁾ Kone, frem for alle. At hun havde for en Tønde Guld Diamanter paa sig, brød jeg mig lidt om, uagtet det var et deiligt Syn, thi de vare anbragte med megen Smag, men hendes deilige Figur og nydelige Dragt overgik alt det skønne jeg hidtil har seet, og alle de andre deilige Franske Damer, som her vare. Alle Prinserne dansede med Mme Michaut, som næsten kunde kaldes Festens Dronning, dog med al min Henrykkelse over de Franske Damer, triumferer jeg ogsaa her som Dansk, thi det er mere at være Dagenes end Dagens Dronning og det er vores Prinsesse Charlotte²⁾, hun har alles Hierter her, og jeg tvivler paa, at hun leverer det fulde Antal fra sig ved Afreisen. Medens Franske, Tydske og Danske dansede, spillede og spiste i beste Forstaaelse i Bal Salen, sloges de

¹⁾ General Claude Ignace François Michaud, f. 1751, † 1835, havde navnlig udmærket sig under Felttoget ved Rhinen i 1795 (Nouvelle Biographie Générale XXXV, S. 327—28).

²⁾ Arveprinds Frederiks Datter Prinsesse Louise Charlotte, dengang knap 15 Aar gammel (se S. 2 Note 5).

Tydske Bønder og de Franske Domesticer drabeligt. Tilsidst maatte den Franske General og de Hessiske Soldater stifte Fred, men der vankede braadne Pander inden det blev ganske roeligt.

d. 28de Julii. Ungdommens Leder har i Formiddag havt en drøi Tour, thi Ferdinand, som endnu er syg, skal bades, og troe ikke, at der gives nogen Sygdom, som jo kan kureres ved det Nenndorffer Bad. Da den lille Herre har en Byld, som kaldes Villie, saa kostede det mig meget inden jeg fik ham dertil, men det lykkedes til fleres Forundring . . .

d. 29de Julii. Jeg har sku travlt i Dag; Prinsen giver i Morgen en Thee dansant, og jeg skal dertil udsætte al den passende Danske Musik som jeg kiender; dermed er jeg bleven færdig, men at faae det i Fingrene og Ørene paa Tysken, som troer, at det er Skit, fordi det er ikke Tysk, det kostede næsten hele Formiddagen. Jeg kom hjem og see! en Landsmand, ja det kan De troe, det er et vederqvægende Syn, naar man er i fremmed Land. Det var Neergaard, Veterinairen¹⁾, han var redet fra Göttingen (15 Tydske Miil) for at see Landsmænd. Vi har spadseret, og sladdret og spiist og drukket med hinanden, og Timer gik som Minuter indtil Kl: 6, da gik vi begge, besjælede af samme ædle Lue — Naa, naa, min Kone maa ikke blive bange for Luen — det var Patriotismen, og den drev os, — paa Komodie, for at see — den politiske Kandestøber af Holberg. O stakkels Holberg, den Operation var smertelig. Men hører og studser! Det er her et Syngestykke, Melodierne ere Gade Viser, desuden er indflikket en nye Person, en Advokat med Lomnien fuld af moralske und erhabene Sententser. Spillet var ikke caricaturmessig, men som af Pesthuus Lemmer; vi applauderede, og skal til Straf derfor næste Gang have en stor Oper af Salieri²⁾. Siden vare Neergaard og jeg samlede indtil Kl: 12 i Aften . . .

¹⁾ Jens Veibel Neergaard, f. 1775, † 1864, opholdt sig fra 1803 til 1805 i Göttingen, hvor han tog Lægeexamen og den medicinske Doktorgrad og holdt Forelæsninger ved Universitetet. (Biogr. Lex. XII, S. 156 ff.)

²⁾ Antonio Salieri, italiensk Komponist, f. 1750, † 1825. (Fétis VII, S. 378 ff.)

Nenndorff.

d. 30te Julii. Foruden mit sædvanlige Formiddags Arbeide har jeg ogsaa været Musik Inspecteur ved den Danske Musik, som skal bruges i Eftermiddag. For Øieblikket havde dette just ikke nogen særdeles Interesse for mig, undtagen for saavidt den Danske Musik erindrede mig om mit Danske Hiem, det kiære Hiem; men en anden Tilbageerindring frembød sig fra det Aar, da jeg paa Fredensborg havde et lignende Arbeide, og denne var mig saare velkommen, i det jeg oversaae de for mig saa lykkelige og velsignede Følger af dette for Øieblikket ubetydelige Arbeide, dette gav ogsaa mere Liv i min Kommando i Formiddag, og selv den i Eftermiddag forestaaende Danske Fest underholdt og forøgede mit Sværmerie. Bülow havde megen Ære af sit Arrangement. Salen var meget smukt decoreret, Forfriskningerne anbragte i Løvhytter for Enden af Salen, og det hele meget stærk oplyst, hvad der altid er mig særdeles behageligt. Kl: 6 modtog alle de Danske ikke Fyrstelige, alle de Fyrstelige og Fornemme ved Indgangen til Salen, og den stolte Marsch af Lagertha¹⁾ skingrede dem imøde. Theen begyndte og nuancerede sig siden i alle Slags Forfriskninger. Kl: 8 begyndte Dansen og vedvarede indtil Kl: 12. Prinsen af Preussen og vores Landsmænd udmærkede dem, som gode Dansere, de fleeste andre gebærdede dem, som dem der vil declamere, førend de kan læse i en Bog. Franske vare her og, men ingen Damer, 4 af dem, Officierer, dansede en saakaldet Françoise med begge vores Prinsesser, en Frøken Hammerstein og en Frue Bodenhausen, det hele øvrige Selskab gjorde Kreds om dem, og vist fortrød ingen at have seet det; det var den yndigste og nydeligste Dans man kan see, hvor vore Prinsesser viiste dem paa en brillant Maade. Uagtet den hele Aften havde noget meere end sædvanligt serieux da alting var saa pyntet, som man her maae være, saa gik Tiden ret behageligt. Ogsaa uden for Salen var alting om Aftenen ret smukt oplyst med Lamper. Neppe troer min Juliane, at Din

¹⁾ Ballet af Vincenzo Galeotti, f. 1733, † 1816, fra 1775 til sin Død Balletmester ved det Kgl. Theater. (Biogr. Lex. V, S. 544 ff.) Musikken af Claus Nielsen Schall, s. ovfr. S. 23 Note 2.

Skaal er drukket i Aften og det i selve Danse Salen i Champagne Punsch. Det gik til paa følgende Maade: Bülow kom hen til mig med Dit kiære Brev, da jeg just talte med to Bekiendtere af de herværende Bade Giæster, de paastode, at de kunde see paa mig, at Brevet var fra min Kone, og at jeg altsaa skulde læse det strax, de erkyndigede dem om Dit Befindende, gik til Buffetten, begiærte Champagne Punsch og vi tre: en Preussisk Hauptmann, en Hannoveransk Præst og en Dansk Naturforsker klinkede paa en velsignet Dansk Kiællings Velgaaende.

d. 31te Julii. Uagtet jeg følte et Slags Kald til at sove, saa maatte jeg dog, om jeg end vilde være ubadet, tidlig af Koien da Churfyrstinden reiste Kl: 7. Midt i Alleen gav hun Afskeeds Audience til alle dem, som vare presenterede for hende altsaa fik min Ringhed noget med. Jeg vil altid regne det for een af de meget behagelige Begivenheder i mit Liv, at jeg har seet og talt med denne F 5 værdige Datter. Kl: 7 reiste hun da, visseligen ledsaget af manges gode Ønsker. Enhver Bortreise af en Person, som baade har viist og vækket Interesse i Selskabet, efterlader altid en Tomhed og Ubestemthed hos de efterblivende, dette saaes ret tydeligen paa mange i Formiddag — den gik og i Efterniddag kom man noget bedre i de gamle Spor . . .

d. 1ste August. En for mig meget behagelig Dag. Arve Prinsen havde indbudet Pr: af Preussen og endeel af de fornemste her værende Preussere til et Maaltid i Rehburg, en Suurbønd, som ligger to Miile herfra. Vi kiørte dertil i 8 Vogne, Selskabet bestod af 26 Personer, hvis Navne ville være kiedsommeligt at opregne. Da der skulde være en Dansk paa hver Vogn, saa fik jeg en Domherre v: Bodenhausen, en Frøken Steinberg, Oberstlieutenant Belau og den Franske Legations Secretair i Berlin St. Genet. At være vis a vis med en Domherre, moerede mig, men det havde nær kostet min Tunge, da han førend vi var ude af Nenndorff, begyndte at tale om Maden, som dog vel ikke var bestilt for tidlig, at den kunde bedærves paa Ilden; det var kort sagt en værdig Pendant til hiin i Milano, undtagen at han er ligesaa tynd som jeg, hvilket paa nærværende Tid er

meget sagt. Naar vi afdre sqvadroneerede om Bonaparte, Damerne i Nenndorff og alskens andre Ting, saa blev han sit Thema troe, og kom stedse med en Antistrophe om Langkork, Burgogne, brun Suppe og Dyresteg; en sand Kontrast af ham, den Preussiske Oberstl: talte slet ikke om alle de Batailler hvor han har faaet sit hele Legeme saa forhugget og forskudt, at han ideligen maae lappe paa det, men havde nær faaet Domherren i Kalotten, da denne i et uventet Anfald af Vittighed, viiste ham, at han havde en Plet paa sin Vest, og uheldigviis pegede vel meget til venstre under Brystet, dog et: Herr! was meinen Sie damit: ydmydeligen besvaret med et: Aha? es ist ja nur eine Fliege, uagtet Pletten var der og blev der, gav Sagen en pudseerlig Vending, som Franskmanden greb og gjorde mange Løier med. Frøkenen koketterede ret nysselig med Egnen, og paa denne Maade gik Veien ret moersomt, uagtet den var over al Maade afskyelig, saa at vi vare 4 Timer om disse to Mile. Egnen hvorigiennem man kiørte derhen, er meget skøn, egentligen igiennem en meget stor Dal, omringet paa de tre Sider af Bierge, og mod Nord begrændset af det saakaldte Steinhuder Meer, i hvilket den føromtalte naragtige Fæstning ligger. I en Landsbye Altenhagen saae jeg første Gang Vinranker uden for hver Mands Dør, som beklædte hele Gavlen, og gav den deiligste Skygge for Vinduerne og over Indgangen. Viindruerne vare allerede saa store som graae Erter. Hele Veien til Rehburg gaaer op ad, og jo nærmere man kommer Stedet, jo skønnere bliver det med de meest romantiske Afvexlinger af Træer, Underskov nøgne Klippespidses og grønne Enge. Endelig kom vi der; hele Byen ligger paa en Plateau af Bierget under Kuppen eller den høieste Deel af samme . . . Omkring os, paa selve Bierg Toppen, vare Steenkuls Miner, ogsaa dem saae jeg, og befoer med Pr: Chr: een af dem; eet af mine ivrigste Ønsker fik jeg her opfyldt: at see et Bierg indvendig, dog da man her har Rigdom af Kul, arbeider man ikke dybt, altsaa ere Indretningerne og Maskinerne i høieste Grad simple, ikkun Abc af Bierg-Drivt. Desværre var Tiden her alt for kort og bestemt; Fra virkelig høi Aands Nydelse, maatte vi baade i intellectuel og physisk Forstand gaae

ned af Bierget til Middags Maden. Nu — op og ned er Veien to Gange — det giver det legemlige Menneske ogsaa Ret til at faae Stemme — det smagte got, og var det første taalelige Middags Maaltid jeg har faaet siden jeg var i Altona, uagtet jeg i denne Tid, da Pr: af Preussen og Chur Fyrstinden have været her, giver 4 R for hvert Maaltid foruden Viin og Kaffe. Efter Maaltidet vare vi i Brønd Salen, hvor vi saae Giæsterne, omtrent 100, hvoriblant nogle ret artige Damer. Kl: $5\frac{1}{2}$ begav vi os paa Hiem Reisen, blev overfaldne, først af Bønder, som ganske alvorligen truede med Prygl, fordi vi kiørte en Vei, som ikke var alfare, og hvor vi slap med Penge, da Overmagten var paa Bøndernes Side, dernæst af et græsseligt Torden Veir, som ledsagede os lige til Nenndorff, og gjorde Veiene i den Grad slemme og farlige, at vi ikke kom hiem førend Kl: 11, men dog til vores egen Forundring, uden at vælte. Domherren troede ikke, at Guds Dom var paafærde; thi han sov efter sin mandige Strid ved Bordet.

den 2den August . . . Landsmandskabet begynder nu at trække herfra, Heinrich, Rantzau, Frue Søeboetker ere allerede i nogle Dage borte. I Dag reiste Kolderups, men vi samles i Pymont, og det er mig ret kiært, thi jeg levede paa en behagelig Fod med dem . . . Arve Prinsen med Pr: af Preussen og hans Børn ere i Eftermiddag i Besøg hos den Feld Marskalkinde, som vandt den pletterede Sølv Maskine fra mig. Vi andre ere hiemme have Thee fumant i Aleen, thi de fleeste her ryge Tobak, og celebrere altsaa Prinsernes Fraværelse i Røg og Damp . . .

d. 3die August. Endeligen har jeg i Dag bragt det saavidt, at jeg kan gaae lidet, men ikkun saare lidet med Ferdinand, hans Svaghed har berøvet mig mange Fornøielser, og forstyrrer mange smaae Planer, som jeg havde lagt, saaledes er her mange Egne i Nærheden, som jeg ikke faaer at see, blot fordi jeg hver Dag er bundet til ham — endog min Tour til Hannover vil vanskeligen gaae for sig, da den udfordrer en heel Dag. Hertil kommer endnu den lille Persons Opførsel, som er saaledes, at neppe nogen vilde troe Fortællingen derom, og jeg med Hensyn

paa Fremtiden maae aldeles forandre mine Planer, dersom jeg vil vedligeholde Resten af mit Humeur og min Helbred. Vidtløvtig kan jeg ikke for Øieblikket udvikle dette, men jeg vilde blot berøre det, da de Erfaringer jeg i denne Henseende har samlet ere saa mange og saa betydelige, at jeg allerede er dreiet om i en anden Gade; om jeg kommer igiennem den, vil Tiden vise. Gud forlade de Mennesker, til hvis Opsyn dette Barn hidtil har været betroet!¹⁾ Nu til Dagens Historie. En stor Kaffee, som i Formiddag er givet af en Frue Scheele har beroliget alle dem, som sukke over Mangel paa Tidsfordriv; da hun er eller rettere vil være Badets Dronning, saa var denne Kaffe meget i Øine faldende, men forekom mig, som en Fløiels Kiøle med Manschesters Rygstykker . . .

d. 4de August. Prinsen af Preussen er i Dag Morges afreist, man siger: han kommer til Pymont, hvilket ogsaa er at formode efter den paagieldende Sags nuværende Stilling, da intet er afgjort imellem Hoved Personerne . . . Til Middag gav Prinsen aabent Taffel for alle de presenterte — — —²⁾ le Brøndgiæster, Vi vare et lille Bord paa 160 Kouverts og det gik saa lystigt, som det kunde . . .

d. 5te August. Jeg kom ikke til Hannover, det skulde skeet i Dag, men Veiret blev saa overordentlig afskyeligt, at jeg vovede min Helbred og den har jeg meget kærere end hele Keiserdømmet Frankrig og alle botaniske Haver i Verden, derimod gik jeg i Kirke og fortrød det ikke, Præsten gav os en fornøftig Præken, og Psalmerne vare ikke slette, i øvrigt var saare liden Forskiel mellem vores og deres Gudstieneste, ikkun Altergangen er ganske forskiellig fra vores. Jeg har her gjort Bekiendtskab med flere Præster, og finder dem ikke lærdere end vores, det kan jeg desuden ikke bedømme, men mere passende til den øvrige Verden, og uden den geistlige Hovmod, som saa omhyggeligen vedligeholdes hos os. Til Middag vare endeel Fremmede hos Arve

¹⁾ I Forbindelse med disse Udtalelser vedføjes som Tillæg en Erklæring, som H. S. Holten under 21de December 1805 — 14 Dage efter Arveprins Frederiks Død, 9 Dage før sin egen Død — har afgivet til Kronprins Frederik.

²⁾ Papiret iturevet.

Prinsen og jeg var nu atter i Knibe, thi Bülow havde taget Plads imellem Damerne, altsaa maatte Harboe og jeg lægge for, dog bilder jeg mig ind, at jeg gjorde mine Sager saa got, at ikke Svigerinde Hanne ville leet af mig. Hvem veed hvortil Familien endnu kan bruge mig, inden jeg gaaer til de evige Boliger . . .

Pyrmont.

d. 6te August. Indpakning, Drikke Penge o: s: v: var allerede besørget i Gaar, altsaa stod ikkun tilbage at tage Afskeed; dette skeer her, som ved alle Badene, paa en meget nem Maade; man gaaer i Alleen, complimenterer alle sine Bekiendtere og bukker for de andre. Paa denne Maade gik Tiden for mig, som for alle de andre fra Kl: 6¹/₂ indtil 8, da vi kiørte bort. Der passerede nu dette Sted, denne Egn, disse Mennesker forbi mine legemlige og aandelige Øine, som en Forestilling i en Laterna magica, dette er for mig det ubehagelige, det qvæler Deeltagelsen og giver Øvelse i det man aldrig burde erhverve sig Færdighed, at forlade Mennesker, som om det var et Fyrværkerie. Nogle Mennesker fandt jeg i Nenndorff, hvis Bekiendtskab var mig kiært, og endeel af dem seer jeg endnu engang her, i øvrigt vil Nenndorff ikke være et af de Steder, som jeg fortrinligen vil erindre mig i Fremtiden, dog er det en afgiort Sag, at det havde blevet mig meget interessantere, dersom Ferdinand ikke uheldigviis var blevet syg, og jeg derved næsten fængslet til Værelset . . . Endelig naaede vi Hameln en Hannoversk Grændsefæstning ved Weser Floden. Arve Prinsen blev modtaget med al militær Pomp af de Franske; Chasseurs a cheval eskorterede og de skønne Grenaderer paraderede. Hele General Staben og øvrige commanderende Officierer vare til Cour, og derefter var en meget brillant og god Frokost, som Arve Prinsen gav. Under Frokosten var Musik af de Franske, den var endnu skønnere end de i Haarbùrg, men hvad der var mig paafaldende, var at enhver Fransk Oboist havde en Hannoveraner til at holde sine Noder; det kan vel omtrent i et kort men kjernefuldt Udtog være Hannovers Historie for det sidste Aar. Vi gik til Fods igiennem Staden til Weseren, hvor vi skulde over paa en Pram, som den

ved Jægerspriis. Eskorte af Gens d'armes og Chasseurs fulgte over og geleidede Prinsen forbi Fortet St. Georg. Dette maa sees, i det mindste i Kobber, thi det lader sig vanskeligen beskrive; ikkun saameget, det ligger paa et himmelhøit Bierg. Pr: Christian og jeg besteg Bierget, imedens de andre puslede dem til videre Afreise; — men havde jeg endog det hele Chinesiske Alphabet til Afbenyttelse saa vilde det være mig umuligt, at beskrive hvad jeg her saae. Fæstnings Værkerne kan jeg ikke bedømme, de interessere mig heller ikke, men de vare vel vedligeholdte og kunne bestryge Hameln, hele Egnen og alle omliggende mindre Bierge, men Egnen, Beliggenheden, Udsigten — den er uudtømmelig skøn. Faaer jeg Raad dertil, skal jeg bringe de meget rigtige illuminerede Prospector af disse Steder hjem med mig. Fæstningen saae jeg ikke, thi Prinsen saae den forrige Aar, desuden maae man ikke som Fremmed komme ind, uden med den kommanderende Generals Tilladelse, og denne — hans Navn er Grandjean¹⁾ — var just fraværende. En Time gik med at krybe op og ned, uagtet vi ilede saameget som muligt, og denne Time gik alt for hurtigt . . . Hameln og Fort St. Georg vil blive mig i uforglemmelig Erindring for dets prægtige Beliggenhed, som Altona for dets yndige Egne. Igiennem ligesaa skønne Egne, som dem vi i Formiddag forlod, kom vi Eftermiddag Kl: 6¹/₂ til Pymont. Vi bleve vel modtagne og godt indlogerede, alle i eet Huus, hvilket er særdeles beqvemt . . . Alle de herværende Danske gjorde deres Opvartning for Arve Prinsen; de ere endda ikke saa faae, thi foruden de fleeste af dem, som vare i Nenndorff er her: Moltkes fra Norge²⁾, Cay Reventlow og Frue³⁾, Frue Schimmelmans fra Holsteen⁴⁾, Ro-

¹⁾ Nævnes ikke i Biogr. Univ. Gén.

²⁾ Grev Gebhard Moltke til Glorup m. m. (fra 1843 Moltke-Hvitfeldt) f. 1764, † 1851, var fra 1802 til 1809 Stiftamtmand over Akershus Stift og Amtmand over Akershus Amt. Hans 2den Hustru, som her omtales, var Bertha Sophie, f. Bille-Brahe, f. 1775, † 1833. (Biogr. Lex. XI, S. 434).

³⁾ Den senere Statsminister Grev Cai Friederich Reventlow til Altenhof m. m., f. 1753, † 1834, og hans 2den Hustru Emilie Louise, f. Comtesse Bernstorff, f. 1776, † 1855 (Biogr. Lex. XIV, S. 24 ff.).

⁴⁾ Grevinde Magdalene Charlotte Hedevig Schimmelmans, f. Schubart, f. 1757, † 1816, Statsminister H. E. Schimmelmans 2den Hustru. (Biogr. Lex. XV, S. 139—40).

senkrands¹⁾ og Knuth fra Lolland²⁾ . . . Dagen og Aftenen har jeg endt med at giøre et meget godt Maaltid.

d. 7de August. Jeg begyndte min første Morgen i Pymont, som det sig hør og bør, med at drikke Brønden; . . . I en Time drev jeg dette Væsen, derpaa gik jeg hiem, hvilket er saa langt, som en Gades Brede, thi jeg staaer i mine Vinduer og seer Brønden — og nu kom det beste, som ogsaa hører til Diæten og Kuren — Kaffee kogt i Pyrmonter Vand. Der er begaaet saa mange topmaalte Narrestreger, især af de sindige og kloge Engellændere, men jeg undrer mig virkeligen, at ingen af denne frie og beskedne Nation er faldet paa at reise hertil for at drikke Kaffee; thi den overgaaer al anden Kaffee, det er det meest oplivende, man kan tænke — jeg skal da ogsaa, saalænge jeg er her oplive mig dermed hver Morgen. Imedens Ferdinand kørte med sin Fader, besøgte jeg Kolderups, og gik derpaa i Alleen, hvor alle vare beskæftigede med den vigtige Nyhed om Prinsessens Forlovelse med Pr: af Preussen. Det er synderligt, men det er sandt, at denne Begivenhed giver os herværende Danske en Celebritet, i det mindste for Øieblikket, som langt fra ikke er ubehageligt; hvem veed, om ikke heraf engang kan følge en Tour til Berlin? . . .

d. 8de August . . . Blant de Mærkværdigheder, som findes her er den General Blücher, som jeg allerede har skrevet om fra Nenndorff, denne Mand har vundet 20,000 rdl. her i Sommer, men er idag kommet saavidt, at han ikke aleene har tabt dem alle, men for at kunne spille fremdeles, har han allerede solgt et Par af sine Heste; samme agtværdige Person, har Kone og Børn, mere behøver jeg ikke at tilføie, for at bestemme mine Tanker om ham. I Formiddag har Ferdinand begyndt at bruge Brønden, jeg maae altsaa gaae med ham; meget er derved ikke

¹⁾ Den senere Statsminister Niels Rosenkrantz, f. 1757, † 1824, var i Februar 1804 rappelleret fra sin Post som Gesandt i St. Petersborg, hvilken han allerede i Oktober 1803 af Sundhedshensyn havde maatte forlade; først i 1808 blev han Gesandt i Berlin; det er da rimeligt, at det er ham, der her omtales. (Biogr. Lex. XIV, S. 267 ff.).

²⁾ Formodentlig Grev Frederik Knuth, f. 1760, † 1818, som i 1802 havde overtaget Grevskabet Knuthenborg. (Biogr. Lex. IX, S. 299).

tabt, thi Veiret er saa ustadigt, at man ikke kan tænke paa store Tourer. I Aften atter Komodie, en italiensk Oversættelse ved Navn Amerikaneren. Stykket er meget smukt og interessant, enhver af de rollehavende spillede got, og nogle fortreffeligt, men blant dem alle, især en Mme Brede, som havde en munter Elskerinde Rolle. Med al den Partiskhed, som jeg føler for alt, hvad der er Dansk, tør jeg dristigen paastaae, at der aldrig er givet nogen Rolle med den Grace, og til den høie Grad af Fuldkommenhed i dette Fag paa det danske Theater; at denne Kunstnerinde i denne Rolle er uopnaelig, tør jeg ikke sige, thi det kan jeg ikke bevise, men at hun er uovergaaelig, det siger min Følelse mig paa det meest bestemte. Expositions Scenen, hvor Amerikaneren, ogsaa en fortreffelig Skuespiller, erklærer sig for hende, var det skønneste, jeg i den Art har seet, og vil blive mig uforglemmelig, saalænge jeg beholder Interesse for Skuespilkonsten. Hvorledes ser hun ud? raaber Moder, Kone, Søstre og alle de Læserinder af mine Bagateller, som jeg smigrer mig med at have; saa vil vi siden tale noget om hans Upartiskhed, min kiære Ven! Ja, jeg vilde ønske — dog det var et syndigt Ønske — jeg vilde ønske, at hun var hæsliig — ja hæsliig — thi nu er man i Stand til at troe jeg roser Spillet for Personen. Es sey — hun er deilig! en Figur som Mme Heger¹⁾ NB. førend hun blev givt, et Ansigt som en forklaret Engel, og et Par Øine, som sige overmaade meget, dertil en Anstand, som er fortreffelig, og en Stemme, som ganske smelter det skarpe og haarde tyske Sprog. Jeg faaer vist Leilighed til at see hende oftere, og skal ikke glemme, at give min endelige Dom over alt hvad jeg [har] seet af hende. Slet kan hun ikke spille, det er aldeles umuligt. Jeg har i Dag sendt min gode Juliane et Brev, tilligemed et til Nicolai²⁾. See det er min Dags Nyheder.

d. 9de August. Atter i Dag har jeg seet noget, som jeg aldrig saae før, og jeg haaber og ønsker, at det fremdeles ofte

¹⁾ Kgl. Skuespillerinde Ellen Marie Heger f. Smidth, f. 1774, † 1842 (Biogr. Lex. VII, S. 213—14).

²⁾ H. S. Holtens Broder Nicolay Abraham Holten, f. ²⁷/₈ 1775, † ¹²/₈ 1850 som Direktør for Øresunds Toldkammer (Biogr. Lex. VIII, S. 66—67).

vil gaae mig saaledes. Efterat Brønd Drikken, Kaffe Drikken o: s: v: var med sædvanligt Held tilendebragt, gik jeg med Ferdinand og nogle flere Danske og Tyske Drenge til Lüde¹⁾, en Kiøbstæd $\frac{1}{2}$ Miil herfra, for at see et Munkekloster. Munkene ere Franciskaner, Barfødder og leve — saa sagde de — af at betle, men deres trinde Ansigter og Maver sagde mig, at dette Liv maae ikke være saa slet for en Munk. Vi bleve meget artigt modtagne, jeg sagde strax, at vi vare Danske Reisende, som ønskede at see Indretningerne i et katholsk Kloster, hvorpaa vi bleve førte i Priorens Celle, Værelset var 8 Skridt langt og 4 Skr: bredt, Ameblementet var et lille Alter med Crucifix, nogle faae Bøger, to Træstole, en Brix uden Matras blot med et Haardække, som i øvrigt faldt mig i Øinene, fordi den var saa bred, endelig stod i Vinduerne et Opsats med nogle meget skønne Nelliker. Fra ham og med ham og nogle flere Munke gik vi i Refectorium, hvor disse rige Betlere spise, de indbød os til Middag, men vi maatte undskyldte os, i dette Værelse var intet mærkværdigt, derfra gik vi i Haven, hvor man kunde see at de hellige Fædre forstaae at giøre sig Livet behageligt; alt det, som hører til Æde Departementet, stod særdeles frodigt og hver Munks Deel af Haven var garneret med et Blomsterbeed, hvori jeg saae de skønneste Blomster. Hele Haven var omgivet med flere Rader Frugtræer, de allerfleste vare Æbler, de andre Kirsebær, saa her var for Øieblikket intet for Smagen, men desmere for Øiet, thi alle Træerne bugnede af de beste Arter af Æbler; det vilde om tre Uger være Umage værd at visitere i denne Have. Endelig bleve vi førte i Kirken; den er lys og smuk, Høi Alteret prægtigt, det hele, som vanskelig lader sig beskrive, har et meget imponerende Udseende, de mange smaae Altere, gode Malerier paa Væggene, giver et majestætisk Udseende; som ikke afbrydes ved de mange Flueskabe, hvormed vore Kirker ere prydede. Orgelet er ganske nyt, det gamle var ubrugeligt og en tysk Rigs Greve, som mistede sin Kone i Pymont, hvor hun dansede sig ihiel, har givet det nye, for at der skal læses Siælemesse. Jeg

¹⁾ Stedets Navn skrives nu Lügde, men udtales Lüde (Bådeker).

havde allerede talt med Pater Prioren om den katolske Kirke Musik, og da han ved den Leilighed hørte, at jeg var Elsker af Musik, skulde vi paa Orgelet, han bad mig at spille Dansk Musik; jeg, som vilde blive i Kostumet, spille en Choral af Schultzes Hymne, men Manden vilde ogsaa høre Kammer Musik, og jeg opvartede med Vielses Adagien af Lagertha, han fandt den deilig, og jeg maatte love ham den. Nu kom H: Høiærværdighed selv, spillede ikke meget bedre end jeg — men giæt hvad han spillede — Et Nummer af Zauber Flöte: In diesen heiligen Hallen; som han sang tillige med en Stemme, der fortryllede mig, det var den behageligste Bas Stemme jeg har hørt. Nu var Spøget forbi, thi Pater Organisten var kaldet — denne kom, greb strax i det fulde Værk, fantaserede med afvexlende Stemmer alt i Kirke Stilen, og det med Kunst og Ynde som en Italiener, med Kraft som en Tysker og med Fyrighed som en Franskmand. Han glædede mig omtrent i 20 Minuter — —¹⁾ høie Aands Nydelse. Vores Tid var desværre udrunden, vi maatte gaae, men jeg kommer vist — —¹⁾ Hiem Veien var behagelig. Det øvrige af Dagen er gaaet paa sædvanlig Maade; I Aften har jeg seet Kotzebues berygtede Stykke: Die Hussiten vor Naumburg; jeg fortrød, at jeg saae det, thi det blev spillet got, og — —¹⁾ endnu stærkere end Johanna Montfaucon og Octavia. Jeg beklager de Mennesker, som behøve slige Træk Plastere for at vække deres Følelse; Moraliteten vinder vist ikke ved slige Stykker, ligesaa lidet som ved Henrettelser, og Forstanden — ja den har i Almindelighed Ferier ved Hr von Kotzebues Finger Producter.

d. 10de August. Formiddagen, den første smukke Dag, vi har havt her, har jeg tilbragt, med at besøge nogle mærkelige Steder her i Nærheden, som have fysikalske Mærkeligheder, blant andre en Hule, som udstøder Svovel-Dampe, undertiden i den Mængde at Fugle, som flyve der ned qvæles; i Dag vare de neppe mærkelige; for nogle Aar siden, dræbtes her 3 Mennesker af Uvidenhed, de havde formodentlig søgt Skygge her for Middags Solen. Efter Taffelet gik en Montgolfiere i Luften,

¹⁾ nogle Ord udslettede af Oblaten.

det var den største jeg endnu har seet, gik meget høit, og er endnu ikke fundet. En Kat var med i en lille Gondol; ved en mekanisk Indretning gik Gondolen løs, da Ballonen var steget lige i Veiret, den med Katten faldt ned, men ved Hielp af Faldskiermen vare begge ubeskadigede. Katten fik under megen Jubel sin Frihed — og Publikum gik i Komodie, for at see Epigrammet, det bliver i det hele givet bedre hos os, fornemmelig Hippeldans, men Mdmø Brede var Friderike og spillede lige saa fortreffeligt, som sidst, den Naivetet og Natur hvormed hun giver sine Roller, er beundringsværdig . . .

Pyrmont.

d. 11te August . . .

d. 12te August . . . Siden efter gik jeg med Arve Pr., Ferdinand og Malling i Qvækerkirken, som ligger tæt ved Pyrmont, langt fra Qvækerbyen; Gud veed hvorfor. Der vare foruden os, mange af Brøndgiæsterne — en Time sad vi der, uden at et Menneske gav en Lyd af sig. Qvækerne med Hattene ned i Øinene, deres Koner med tillukte Øine — alle ubevægelige, som i den dybeste Søvn. Endelig foer een op paa en Talerstoel, og holdt en Straffe Prædiken for Verdens Børn, saa det ringede om vores Øren, det varede i $\frac{3}{4}$ Time og bar umiskienkelig Præg af en uforberedt Taler, men ogsaa af et varmt Hierte. Taleren var en Smed, efter ham kom en anden — en Væver — ja ikke aleene en Linned Væver, men ogsaa en Ordvæver, han forklarede os paa sin Maade hvad Igienfødsel var — men var heldigviis færdig i $\frac{1}{4}$ Time — og nu var alting forbi. Ingen Sang — Huset udvendig og indvendig uden alle Prydelser, blot med Bænke, og et tre Trin forhøiet Sted, for Taleren, som er den, der i Øieblikket faaer Aandens Indskydelse . . . Mændenes, som Konernes Dragt er meget simpel, brunt Klæde for Mændene, Kaschmir, Silke eller Stof for Konerne, men uden al Prydelse. Deres Maade at dyrke Gud paa, finder aldeles ikke mit Bifald, men deres borgerlige, saavel som deres huuslige Forhold skal være fortreffeligt, ogsaa tillægger man dem megen Duelighed til at omgaaes og bedømme Mennesker, hvilket er begribeligt, da deres

Dybsindighed og uafbrudte Grublen over den menneskelige Natur, giver dem Rigdom af Synspunkter, Fasthed i deres Fremgang . . .

d. 13de August. Vores Kron Printses Hurtighed i at besvare Arve Pr: Brev angaaende Mariagen har ogsaa skaffet mig en Fornøielse, thi ved den Leilighed fik jeg atter i Aftes et Brev fra min gode Juliane tilligemed den store Memorial fra Sommer og det Tyske Brev, alle disse Ting skal til sin Tid blive expederede. Til Churfyrstinden er i Dag sendt Courreer, og man venter, at hun kommer hertil, for at bivaane Declarationen, som skal gaae for sig inden Afreisen herfra. I Formiddag har jeg med Prins Ferdinand beseet et Salt Værk, som ligger en halv Fierding Vei fra Pymont . . . Veiret har idag været meget deiligt, og jeg havde i Eftermiddag Besøg af — en Munk fra Lüde, som indbød mig til at bivaane Mariæ Himmelfarts Fest i Morgen¹⁾, han drak Kaffee hos mig, og vi skiltes meget venskabelig ad, uagtet vi disputerede drabelig om Buonaparte, som han forsvarede drabeligen. I Aften har jeg seet Camilla en Oper, som ikke moerede mig meget, uagtet der var Spektakel nok i den, men deels var den mig for bizar, dels blev den ikke udført paa det allerbeste.

d. 14de August. I een af de deiligste Morgener, som vi endnu have havt paa den hele Reise gik jeg til Lüde for at see en complet Kontrast af den Gudstieneste, jeg bivaanede i Søndags. Kl. 7^{1/2} var jeg i Klosterkirken hvor jeg som indbudnen fik en ypperlig Plads i Choret ligefor Høi Altaret. Naturligviis nødte denne Høflighed til at vise Opmærksomhed ved alle de Devotions Tegn, som den hele Forsamling af Katoliker udviiste, og jeg agerede efter Evne med, hvorfor jeg siden vandt en Compliment af Pater Prioren. Først blev læst en Messe, derefter blev Mariæ Billedet frembaaret paa Høi Altaret af Munkene, under Musik fra Orgelet. Nu begyndte Høi Messen under Ringning af alle Klokker i Klosteret og Byens Kirke²⁾. Mariæ Billedet, som var saa stort som et nyfødt Barn, og prægtigt men

¹⁾ Mariæ Himmelfarts Fest (assumptio beatæ virginis) fejres den 15de August, muligvis er her en fejl Datering i dette og det næste Stykke.

²⁾ St. Kilians Kirke, romansk Kirke med gamle Vægmalier.

dumt pyntet, blev besprængt med Vie Vand. Derefter en lang latinsk Messe og imedens denne blev siungen, rygede Chor Drenge omkring i hele Choret, derpaa atter Musik, hvorefter det Allerhelligste blev fremstillet, det bestaaer i en stor lueforyldt Kalk med et Laag over, hvorpaa en stor forgyldt Glorie. I det Øieblik den fungerende Munk fremviiste det, styrtede hele Menigheden paa Knæe, og jeg med. Præsten communicerede derefter, med Ansigtet mod Altaret, tog derpaa et stort Crucifix i Haanden, vendte sig til Meenigheden, læste atter en Messe, og velsignede den hele Menighed, som nu atter knælede med nedbøiede Hoveder. Nu begyndte Processionen: Mariæ Billedet blev sadt paa noget, som lignede en Palankin, der blev baaret af fire Byens Damer, klædte i sort, i øvrigt meget prægtige, med store Diademer paa Haaret, hver af disse var igien assisteret af en Dame, ligeledes sort, men ikke saa brillant; paa et par af disse Damer kunde man uagtet deres hellige Forretning grandgiveligen see at de havde hiemme her paa Jorden. Paa hver Side af Mariæ Throne gik 4 Welt Priester (Geistlige, som ikke ere Munke). Allererst gik en Munk med en stor Fane, hvorpaa Mariæ Billedet var malet, derefter syngende Chordrenge, saa Munke med et stort Crucifix, derpaa Byens Magistrat i deres gamle Tyske Ornat, efter dem en Mester af hvert Laug i Byen, alle sorte. Nu atter en Trup Chordrenge med Røgelsekar som de svingede, disse vare anførte af en Munk, som bestænkede alle omkringgaende med Vie Vand, herpaa fulgte dette Allerhelligste baaret høit i Veiret med begge Hænder af Pater Prioren omringet af Munke og strax efter disse kom Mariæ Billedet med sin Suite og efter dette en stor Mængde af Byens Folk af begge Kiøn alle i stor Stads. Toget gik igiennem hele Byen, forbi begge Sognekirkerne, og var geleidet af en stor Mængde Mennesker. Det hele havde et meget høitideligt Udseende, uagtet det skal efter Munkenes eget Sigende være usselt imod de Processioner som holdes i de store katolske Stæder. Meget hæves den hele Ceremonie, ved den Værdighed og Anstand, hvormed alle de Geistlige forrette endog de mindste af de tilhørende Ceremonier. Jeg kunde ikkun følge Processionen kort, thi jeg skulde

tilbage til Pymont. Kl: 10¹/₂ var jeg her igien. I Aften først seet Apothekeren og Doctoren, som blev givet ret got, derefter gik jeg med et lille Selskab paa Kaffehuset, hvor vi drak et godt Glas Hochheimer discurerede, politiserede og moerede os ret got til Klokken var henimod 12. Dann zu Bette.

d, 16de August . . . Mine Formiddage sukker jeg ofte over, naar jeg tænker mig, hvorledes jeg kunde anvende dem, dersom jeg ikke bestandig skulde passe paa Ferdinand; noget bedre gaaer det dog nu, da han er saa vel at han kan gaae, men endda er man indskrænket baade med Tid og Vei, da han ikke kan taale at gaae langt eller i stærk Varme, dog, Helbred kan man ikke give sig, men berøve sig; det øvrige har jeg talt meget bestemt og alvorligt om, Tiden vil vise, om det virker. I Eftermiddag er kommet en Feldtjæger fra Kongen af Preussen med Brev til Arve Prinsen, og i Aften kommer Chur Fyrstinden, uagtet hendes store Angst for at kiøre, som forøges derved at Veiene hertil fra Cassel ere meget slette, men hun har en Dyd, som er sielden især blant Fyrstelige, hun glemmer sig selv for andre; hendes Kierlighed til Arve Prinsen og hans Børn er det umiskiendeligste Beviis paa hendes ædle Hierte . . . Kl: 9 i Aften ankom Chur Fyrstinden efter at have udstaaet meget paa Reisen af Torden, som stak Ild paa en Bondebye i det hun var kiørt igiennem den. Hun befandt sig dog vel, og blev modtaget med megen Glæde af hendes Familie. Hendes Ophold bliver ikkun for nogle faae Dage.

d. 17de August. Uagtet det afskyelige Veir, har jeg benyttet mig af nogle Frietimer, som Chur Fyrstindens Nærværelse har forskaffet mig, og atter klattret paa Biergene. I Eftermiddag har jeg været til Thee hos Kolderups med Ferdinand, og derefter igjen i Komodie, hvor jeg saae et meget maadeligt Stykke, der Jurist und der Bauer, men det blev spillet meget got, og derved slap det igiennem. Paa Mandag skal Mariagen declareres, og da skal her være stor Stads, paa Tirsdag reiser Chur Fyrstinden og paa Onsdag Arveprinsen. Vi kommer ikke til Kassel, men nu gaaer det da tilbage henimod vort Hiem, til Meklenborg, hvor vi omtrent bliver i 14 Dage . . . (Sluttet).

Familieoptegnelser af Lave Urne til Bontofte og Fru Johanne Kaas samt Fru Margrethe Mühlheim Henrik Ungers.

Udgivne efter Originalerne i Arkivet paa Breitenburg ved **Louis Bobé**.

1. Optegnelser af Johanne Kaas, Lave Urnes.

A.

Anno 1660 dend 18 Jannuari haffuer jeg *Johanne Kaass*, salig *Lave Vrness*¹⁾, optegnet det[t]e efter følgende, minne Børn til nogen Vnder Retning effter min Død och Afgang.

Er jeg *Johanne Kaass* fød paa min federne Ga[a]r[d] her i Vendsøsell Aar 1602 den 12. Marts, som daa ind fallt paa en Thiss Dag, haffuer mi[n] kiere och sallig For ellder ladet mig komme till den hellige Doff i mange erlig Adellss Folck saa och i mange. andere heder lige gott Folck deress Ner verellsse. Der jeg nu var aaten Vger gamell, daa kalde Gud min kiere sallige Moder aff denne ellendige Verd[en] till Hemerigess Glede och Saalighed, haffuer saa sallig Fru *Ingeborig Skill*, salig *Aatte Banerss* til Vorgar, tagett mig till sig; haffuer jeg saa verett huoss hinder paa tu Aarss Tid, medeler tid bort kalde Gud hinder fra dene Verden, er jeg saa komen till min kier och nu sallige Mor Moder, Fru *Margrette Vllstand*, salig *Peder Jullss* till Alsted. Haffuer jeg saa verett huos hinder, till jeg vaar ni Aar gamell och nogett paa mett 10. Aar, medeller tid daa op føde hun mig i alld Gudss frøgtig hed, lod mig lere aatt lesse och skrive och i allt, huess mig tenligt var till en god Op tog-tellss, effter som min Aar och Alder kunde ta[a]lle. Der nu Gud allermegtigst hinder ved den timelige Død bort kaldet til det euig Liff och Salig hed, haffuer saa min sallige Moderss Farster, erlig och velbyrdige Fru *Maren Jull* till Reffstrup, salig *Hermant Jullss* till Aaberig, tagett mig till sig. Haffuer jeg saa verett huos hinder i 6 Aar, og medellertid haffuer hun hollt mig till alld Gudsfrøgtighed och ladet mig lere allt, huess hun vedste mig kunde vere tinligt och mig kunde kom til For fremellsse och

¹⁾ Lage Urne til Bontofte, f. 1601, siges at have rømmet Landet for sin Frues Skyld (Danmarks Adels Aarvog XXI, 472).

verrett mig megett hulld och god. Der jeg nu haffde verett huoss hinder paa 6 Aarss Tid, daa kalde Gud hinder fra denne Verden, haffuer saa hinderss kiere Dater, erlich och velbyrdig Fru Frue *Christendssse Jull* thill Stauffuer gar¹⁾), *Knud Gyldenstierness* till Voss borge, verett begerendiss aff min sallige Fader och min Moder *Ageta van Mellen*, att di villde beuillge, at jeg motte kome till hinder, hueket min[e] For elder och effter hinderss Begering samtøgtte, kom jeg saa till di Gott Folk, och var jeg saa huoss denom i 8 Aar, och beuiste di mig megett gott och hollt mig i alld Agtt och Ere, och jeg der i mod igen beviste mig i mod denom i alld Lydighed med huess, som jeg vedste di kunde haffue Tieneste aff. Medeller tid begerde min kiere For eldere mig nogen Gange, att di villde haue mig hiem, huillke dog om si[de]r effter deress Begering skede. Kom jeg saa hiem till min sallige For eldere och var jeg saa huoss denom paa 2 Aarss Thid. Medeller tid skeyde[!] det vfor modendis keysserlig Indfalld her i Julland. Der nu Gud allermegtigste haffde begauedt disse Lande med Fred och Rolighed, och min For elder saa vell som ander var komen hiem i gen till derss Huss och Gar, effter di haffde veret land fløgtig, daa haffuer min kiere Morster *Christendss Jull* begiertt aff min sallige For eldere, att jeg motte kom til hinder igen, huillkett min kiere For eldere och samtøgtte; var jeg saa atter huoss di Gott Folk i thu Aar. Medeller tid skede dit aff Gudss visse For syn, att erlig och velbyrdige Mand *Laue Vrne* till Bontofftte lod bede om mig till sin Hustru, er j[eg] saa aff Gudss For syn bleuett hanom till saagtt²⁾); siden er vores Brylllop bleuen holddet paa Giollebo i Skaane Aar 1630³⁾). Siden leuede vi till samell i en krestelig och kierlig Egteskaff i

¹⁾ 3: Stubbergaard.

²⁾ Slet saa regelmæssigt gik det nu ikke til ved denne Trolovelse, idet Lage Urnes Frieri netop ikke blev samtykket af hendes Forældre, skjønt han var hendes Stifmoders Agathe von Mehlers Søstersøn; saa forførte han hende og bortførte hende 2. Okt. 1630 i Nyborg. Jvf. nedenfor. (D. A. A. XXI 472 f.)

³⁾ Brylluppet stod 13. Okt. 1630, Vielsen forrettedes af Præsten i Vemmeløf, som i den Anledning 1632 blev sagsøgt, og de Brylluppet ledsagende Omstændigheder vare sagtens ogsaa Aarsag til, at Lage Urne samtidig maatte rømme Landet. (Smst.).

2 Aar och nogle faa Vger, saam voress Egteskaff vell segnede Gud med 2 Børn, en Søn och en Dater. Sønen *Johan Vrne*, Daateren *Thalle Vrne Hanss Wolff Millhemess*.

Siden haffuer jeg sidet en fatig bedreuede Enke och for hollt mig saa i min Enke stannd effter min sallige Mandss Død och Affgang, som jeg nok for Gud och allde Verden den veld vere bekiendt. Gud haffuer effter sin gud domelig Vill, effter som hand ved best, huad voss er tienlig i dete ellendige Liff, till skekett mig ofte Sorig och Sygdom och nogelle Gange med min timelig Godes Forrengelsse bade af skadelig Ilde brand, som jeg aff Gudss Till ladelssse haffuer verett hiemsøgt med, saa aff Finderness vfor modendiss Ind falld, som mig min For mue haffuer fraa taget. Gud haffuer dog alletid ind till dene Dag hiwlpet mig, saa jeg haffuer dog alle Tid hafft en erlig Støke Brød och i alld min Saarig och Gen vordig hed trøstett mig ved Gud och hanss saalig vor¹⁾ och satt mig det for Ø[y]ne, att dene korte Tidss Gen vor dig hed och Lidellss er icke den Herlighed ver, som Gudss Søn min Frellsser och Sallig giørere haffuer mig och alle tro Krestene i Hemerigess Glede och Sallighed bered. — —

B.

Anno 1631 den 19 [Jan.], som vaar en Vonssdag Morgen, der Kloken var i mellem 3 och 4, da bleff min Datter *Talle* fød, och var det Stenbukess Tegen och sist vdi Nyett. Gud lade hinder opvogse Gud till Ere, sine Forelledere till Glede. Den 23. bleff hun ved Dauen²⁾ ind pllantett i Gudss Kierke och Menighed.

Anno 1632 den 4. Aprilless, som var en Torsdag Aften, der Kloken var wed 8, daa bleff min Søn *Johan Vrne* fød. Den siuende, som var en Søndag, bleff hand ved Doben ind pllantt i Gudss Kierke och Meninghed.

Anno 1632 den 13. Martiss gik jeg vdi Kierke effter min Søn *Johan Vrne*, och som jeg var vnder Prædeken i Kiercken, kom der Bud till mig, att der var Illd løss hieme. Der jeg daa

¹⁾ o: Ord.

²⁾ o: Daab en.

kom hiem, var Garden affbrend, fik jeg ike mere redett end min Seng, jeg laa paa, och Amenss Seng och en Fur Kiste, var en Killede Kape vdi, en forett Kabe, en Killede Skiørtt, en Pente-vanss(!) Skiørtt, nok en Lyse Kiste med nogen faa Lyss vdi, nok 2 Skrin med *Lauess* Bøger vdi, nok tu Skrin aff min egen, den ene var der tro¹⁾ vdi, den anden var der nogen Knepelingsss Krauer vdi och nogen Peller, min Forlegelsse²⁾ och nogen anden, nok Børness Skrin med deress Kleder och *Johanss* Vhr och Klederne; till den bleff redet 6 Ten Talerkenner och 1 Ten Fad, en huidsømss Dug och 2 Stakett Drellss Duge, som var bred paa Bordett, 4 Ten Briker.

2. Lave Urnes Optøgnelser.

En kort Fortegnelse paa erligh och velb. Mand *Laffue Vrnne*³⁾ hanss aadelige Herkompst bodde paa feederne oc møderne kortteligen.

Hand waar barnne fød y Norge paa Siøboe y Skien y Bradtzbiergleen, ahr epter Christj Fødtzell 1601 den 9 Martzj Klocken y meilomb 6 oc 7 slett y Wectenss Theegen.

Hanss Faader var erlige oc welbiurdige Mandt Johann Vrnne thill Walssiøe. Hanss Moder wahr erlig och velb. Frue Thale vhon Millen. Hanss Faader Faader wahr erlig och velb. sallig Mand med Gud Claus Vrnne thill Belthebiery, D. R. R. oc Prop.⁴⁾ udj Lunde Capitell, erlig och velb. strenge Riider Heer Laffue Vrniss oc Frue Sidtzele Jenss Dothers⁵⁾ Søn thill Bosserup. Hanss Moder Faader wahr erlig velb. sallig med Gud Palle vhan Millen thill Lundtzgard, sallig Hanss vhan Millens oc Frue Ellen Vlfeldtz Sønn till Lundtzgard. Hanss Faader Moder waar erlig velb. sallig med Gud Frue Margrette Throlle, saalig Heer Jacop Throlliss oc Frue Kiersten Schaffuiss Dater thill Lillø ø. Hanss Moder Moder wahr erlig velb. sallig med Gud Fru Anne Knob,

¹⁾ o: Traad.

²⁾ Pelle o: en Slags Silketøj, Forlegelse o: Brystdug.

³⁾ Lave Urne til Bontofte, se ovenfor.

⁴⁾ o: Provst.

⁵⁾ af Slægten Ribbing.

sallig Laffridtz Knobs oc Fru Sidtzelle Walckendorps Dother thill Gylleboe.

Anno 1588 den 28 Jullij, som waar den Søndag for s. Olluffs Dagh, stoed min kierre Faaders oc Moders Brylupe paa Walssøgar.

Anno 1612 Om S. Olluff Daug stod min Søster *Annes* Bryllup paa Gylleboe med erligh oc velb: Mand *Johann Spaarre*¹⁾ thill Knapstrup.

Anno 1620 den 5. February døde min sallig Søster *Anne* paa Knapstrup vdi Sieland vdi Barselseng och bleff begraffuen den 20. Februarj vdi Rodskyld Domb Kierke. Gud ver hinder naadig.

Anno 1619 den 17. October stod min Søster *Ingers* Bryllup paa Gylleboe med erlige och welb. Mandt *Wolff Brejde*²⁾ thill Haadersleff.

Anno 1620 den 2. Augusti døde min s: Fader³⁾ paa Wallsø en Vnsdag och bleff begraffuen y Lund Dom Kirche och indsatt y Beltebjerg Kirche, var hans Alder 77 Aar.

Anno 1621 den — stod min Broder *Claus Wrnis* Bryllup i Ysted med Jomfru *Hillebor Mormand*⁴⁾.

Anno 1623 denn — January stod min Broder *Palle Wrniss*⁵⁾ Brøllup paa Gyllebo med Jomfru *Thalle Wlstand*.

Anno 1622 den — bleff min Syster *Inger Vrnis* Brøllup — e. och velb. Mand *Christoffer Harmbierch*⁶⁾.

Anno 1630 denn 19. Septemb. stod min Broders *Folmer Wrnis*⁷⁾ Bryllup y Windse⁸⁾, gik hand y mellem *Mons Kaas*, min Fader och mig, med e. velb. Jomfru *Anne Dyre* til Linderumsgaard.

Anno 1630 den 2. October fick jeg min hierte allerkieriste

¹⁾ Johan Sparre til Knabstrup, svensk Rigsraad og Overstatholder i Mainz, 1587—1632 (D. A. A. XXI, 472).

²⁾ Volf Breide til Vorgaard (ib. 471).

³⁾ Johan Urne til Valsø.

⁴⁾ Bryllupet stod i September.

⁵⁾ Palle Urne til Gyllebo og Bontofte (ib. 472). Thale Ulfstand angiver 18. Jan. 1624 som Bryllupsdag.

⁶⁾ Christopher v. der Harberge.

⁷⁾ D. A. A. XXI, 473.

⁸⁾ a: Odense.

Jomfru *Johanne Kaas*, Mongs Kaasess Datter til Timandsholm, i Nyborg, førte jeg hinde til Gyllbo och laad jeg mig vie til hinde Vnsdag den $\frac{6}{18}$ October. Gud giffue os Lycke och Salighed och med lige Tolmodighed och lige Død, som Gud vill haffue och i din Haandt baade Siell, Liff, Aandt.

Anno 1600 stod *Mogens Kaas*¹⁾ til Timendt holm Brylup paa Vorgord y Vendssysell med e. v. Jomfru Anne Jull, s. Peder Julls Datter aff Alssted, alle Helgen Dag.

Anno 1602 bleff *Johanne Kaas* fød paa Aas vdi Faste nogit før Paasche. Om s. Hans Dags efter 9 samme Aar døde hines Moder och bleff begraffuen y Taars.

Anno 1582 bleff Jomfru Anne Jull [født] paa Alsted.

Anno 1572 bleff Mons Kaas fød paa Aas, och stod hans Foreldris Brylup [paa] Todbyll y Ty — Erich Kaas, Johanne Styge.

3. Optøgnelser af Margrete Mühlheim²⁾, Henrik Unger.

Hielp Gud altid.

Her ehr en liden Opschrift paa min Fødtzel Tid og den Sted, som det var, og huor jeg hafe vert siden.

Anno 1661 d. 9. Septembr., en Mandag Morgen Klochen 9, er jeg fød paa Grindste i Vester Brønderslef Sogen, og blef jeg

¹⁾ Mogens Kaas til Aas og Tidemandsholm (Børglum H.), som han købte 1606, kaldes 1604 til Nibstrup, som han 1624 havde i Forpagtning af Fru Magdalene Ahlefeldt og 1632 solgte til Kirsten Juul, levede 1635. Fru Anne Juul døde 30. Juni 1602. Datteren Johanne Kaas g. m. Lage Urne til Bontofte.

²⁾ Familien Mühlheim, førte i sit paa langs delte Skjold til venstre en halv sort Ørn, til højre 2 hvide Møllehjul, paa Hjelman et Hjul. Hans Volf Mühlheim, gift med Tale Urne, boede først paa Grindsted, derpaa i Vester Mellerup (1666), død 3. Dec. 1701 og ægtede efter sin Hustrus Død i 1682 en uadelig, Malene, der nævnes 1703—4. Han havde Døtrene Tale, Bente (f. 1678 † 1700), Margrete (f. 1661 † 1744 i Svennum), Anna Sofie, g. m. Major Peder Motzfeldt, der 1708 boede paa Mellerup, 1710 paa Nibstrup (Danske Atlas V, 366), og Anna Stygge, g. 1698 m. Axel Arenfeldt til Rugaard, Nibstrup og Tidemandsholm, Oberstltn., † 1745; hun boede 1748 paa Dese i Størdal Præstegaard (D. Adels Aarvog X, 19). Disse Søstre arvede Tidemandsholm og vistnok ogsaa Nibstrup efter Johan Urne, deres Morbroder. — 1652 nævnes Balthasar v. Mühlheim. Anna Elisabeth v. M. († 1702 i Svendborg), var gift med Kaptejn Claus v. Rønne til Holmdrupgaard † 1673 (Pershist. Tidsskr. II, 74, 360).

der hoss min sl. Forældre, til di flyttet til Vester Mellerup i Jerslef Sogen, og blef jeg stedtze hoss dennem, till jeg kom til min Mor Moder, vlb. Frue Johanne Kaas til Nibstrup, og kom jeg der Anno 1670 d. 3. Aprili, og blef ieg saa der hoss hinder, til Gud allermegtigste bort kalde hinder, som var Anno 1684 d. 29. Martj, og blef ieg siden paa Gaarden hoss min sl. Morbroder velb. Mand Johan Vrne, saa lenge som hand var der, siden flyttet hand her til Tidmandtzholm Anno 1691 den 1 May, og blef ieg saa hoss hannem, til Gud allermegtigste ogsaa bort kalte hannem, som schede Anno 1699 d. 4. Augusti, og blef ieg saa her til skiffet blef, som var Anno 1700, som begyntes effter ny Stil d. 10. Februarj og entess d. 23. Febr., og dend samme Tid bleff jeg forloffuet med min hierte aller kiereste Mand *Hendrich Vnger* til Egeberig, og blef det sluttet i Jesu Nafn her paa Tidmandtzholm Anno 1700 d. 22. Aprilis. — —

(Med en anden Haand):

Anno 1684 d. 29 Martij som var en Løfuer dag føren Paaske dag, daa døde min gode nu sl. Mormoder, erlig och welb. Frue *Johanne Kaass*, sl. *Lawe Vrenss* til Nibstrup, och fih et meget sagt och sallig Endeligt af denne Jammer och bedrøffuelig Werden i min kiere Forældress och Morbroderss och Sødskendess Nerwerrelsse, som daa var til stede, och døde hun her paa hindess Gaard Nibstrup och stod hindess Hensettelse der samme stedtz d. 21. Aprili, och blef siden hindess sl. Lig ført hen til Torss¹⁾ Kierche effter hindess egen Begierring. Hindess Begering var altid med den gammel Simeonis Sang: Herre, lad nu din Thienere fare i Fred, som Du hafuer sagt, thi mine Øgen hafuer seet din Frelsser. — —

Dette er skriffuen paa Nibstrup d. 25 Aprilli Anno 1684. Och det er min Ynsk, at ieg inden en stachen Tid motte findess hos min gode sl. Mormoder i Hemmerigess Riige.

Margrete Mylheim egh.

Anno 1688 d. 5. Marti døde min gode sl. Moder velb. Frue *Talle Vrne* paa Vester Mellerup, og stod hindess Hen-

¹⁾ c: Taars.

sættelse den 26. Marti og er hindess Begræffuelse i Jerslef Kierche.

Anno 1700 d. 14. Martj efter ny Stil da døde min sl. Søster welb. Jomfru *Bente Mylheim* paa Vester Mellerup, og staa hindess Hensættelse der sammestedt d. 2. April.

Anno 1699 d. 4. Augusti Klochen 8 om Afften døde min sl. Morbroder *Johan Vrne*¹⁾ til Nibstrup og Tidmandsholem — —, og Anno 1681 Philip Jacobi flytted hand hid, og nesten i 5 Aar di sidste hafuede hand aldrig en Helbred Stund. Og stod hans Begræffuelse her paa Tidmandzholem d. — Agusti i mange Got Folchess Nerverelse, som den Tid var her, og blef hanss sl. Lig ned sat i Jerss Kirche.

4. Henrik Ungers Optægnelser.

Ao 1702 d. 4. Januari om Natten Klochen 10 blef min kieriste *Margrette Mylheim* af Gud forløst og velsignet med en yng Datter, blef kaldet *Thalle Dorete Vnger*.

Ao 1702 imellem den 9: og 10: de Januarj bortkaldede Gud allermegtigste min hierte aller kieriste Frue *Margrete Mylheim* fra denne Verdens Uroe og Møye.

Hvem var Hans Jonassøn Mangors Hustru?

Af Chr. M. Munthe.

Hans Jonassøn Mangor (f. 1655, † 1734), som var Godseier og boede paa Gaarden Fos i Sogndal i Sogn, er som Præstesøn¹⁾

¹⁾ D. A. A. XXI, 473.

²⁾ Hans Fader Jonas Elovius (latiniseret for Jon Ellefssøn), Sognepræst til Manger, var (som af Hr. Ingeniør Ch. Delgobe i Lampes „Bergens Stifts Biskoper og Præster“, Rettelser og Tillæg II S. 335 antaget) fra Gaarden Slagstad paa Bjarkø i Senjen (Tromsø Amt) og Søn af Ellef Jonssøn paa Slagstad, der bl. a. nævnes paa et Skattemandtal fra 1611. Slagstad omtales gjentagende Gange i Diplomatariet (første Gang 1370, D. N. VI S. 320). At man allerede i 1521 finder en „Tordt Ellefsen paa Slagstad“ synes at tyde paa, at den heromhandlede Slægt er gammel der paa Stedet.

Fra Hr. Jonas Elovius' ældste Søn, Raadmand og Stadskonduktør Elovius Mangor (g. m. Johanne Heerfordt, se: Lengnicks Stamtavle Heerfordt) nedstammer den endnu levende norsk-danske Slægt Mangor.

fra Manger i Bergens Stift omtalt i Lampe's „Bergens Stifts Biskoper og Præster“ I S. 354, og som Svigerfader af Oberstlieutenant Hartvig Kaas til Kjørnæs er han ogsaa nævnt i Stamtavlen over Familien Kaas i Personalhist. Tidskr. I R. 5 B. S. 265. Hvem hans Hustru var, findes imidlertid, saavidt vides, intet Steds nogen Oplysning om. Dette er saa meget merkeligere, som hun — hvad nedenfor skal paavises — saavel paa fædrene som mødrene Side nedstammede fra velkjendte Slægter i Bergens Stift, ligesom det ogsaa var gennem hende, at Hans Jonassøn Mangor fik alt sit betydelige Jordegods. Da hun desuden har en talrig Efterslægt — hendes Datter Marie er saaledes Stammoder for hele den norske Gren af Familien Kaas (Munthe-Kaas) — har man troet, det maaske kunde have sin Interesse at faa ovennævnte Spørgsmaal besvaret i Personalhistorisk Tidsskrift.

Skifteprotokollerne for Indre Sogn begynder for sent (først 1751), til at man kan vente at finde noget i dem angaaende denne Sag, og heller ikke i de Uddrag af andre Retsprotokoller fra Sogn, der er gjorte af Historikeren, Capitaine Gerhard Munthe til Krogen (Manuskript i Rigsarkivet), har man fundet nogen Oplysning om, hvem Hans Jonassøn Mangors Hustru var. I Sogndals Ministerialbog findes hun vistnok nævnt ved sin Død, men anføres der ikke som Hans Jonassøn Mangor's Hustru. Man er saaledes henvist til at løse Spørgsmaalet indirekte.

I 1751 fik „Ludvig Christopherssøn Munthe, Student, og Christina Hartvigsdatter Kaas af Sogndal“ kgl. Ægteskabsbevilgning som „beslægtede i 3die Led“, og lignende Bevilgning tilstodes i 1761 af samme Grund „Gerhard Munthe, Lieutenant, og Giertrud Marie Kaas af Bergen“¹⁾. Dette Slægtskabsforhold kan — efter det Kjendskab, man har til vedkommende Personers Forfædre — alene forklares gennem Christine og Giertrud Marie Kaas' Mormoder, Hans Jonassøn Mangor's Hustru, saaledes at hun maa have været en Datter af en af følgende 4: Foged i Sogn Christopher Giertssøn Morgenstjerne til Flahammer, Sognepræst til Vik (i Sogn) Mag. Iver Erikssøn Leganger, Raadmand

¹⁾Confr. Bennemann: „Vestlandske Personalia fra det 18. Aarh.“ (Bergen 1897) S. 76 og 80.

i Bergen Hans Jenssøn Ørbech eller Sognepræst til Sogndal Peder Olssøn Hanning. Ved at undersøge disses Børn synes man da at maatte blive staaende ved, at hun har været en Datter af Sidstnævnte, Hr. Peder Hanning til Sogndal, blandt hvis Børn man (i Lampe's „Bergens Stifts Biskoper og Præster“ II S. 45) finder anført en Christine (f. 1651, † 1732), „gift med hvem vides ei“. At vi her staaer overfor Hans Jonassøn Mangor's hidtil ukjendte Hustru bekræftes ogsaa paa anden Maade.

Det er for det første sikkert, at hun har hedt Christine (eller Kirsten); thi i Indre-Sogns Fogedregnskaber for 1710 findes en egenhændig Opgave fra hende, hvor hun underskriver sig „udi min Kiæristes Fræværelse, Kiersten Hans Jonassens“. Begge hendes Døttre kalder ogsaa deres ældste Datter Christine, uden Tvil efter Moderen. At Hans Jonassøns Svigerfader har hedt Peder, synes ogsaa at maatte ansees for høist sandsynlig, idet han (Hans Jonassøn) kalder sin — saavidt vides eneste — Søn med dette Navn¹).

Af et Skjøde, udstedt i 1730 af Hans Jonassøn Mangor „med sin Hustrus Samtykke“, sees det, at begge Ægtefællerne altsaa dengang levede; men allerede i 1735 er de begge døde; thi da skifter Børnene efter dem. I Sogndals Ministerialbog anført under Døde: 1732 ¹³/₁₂ (begr. ved Stedje Kirke) „Sl. Mad. Kirsten Pedersdatter Hanning 81 A.“, og 1734 ¹⁸/₂ (ligeledes begr. ved Stedje Kirke) „Sl. Sr. Hans Joensøn Mangor 78 A. 5 M. 14 D.“ Som man ser, passer altsaa Tiden!

Det mest afgjørende Bevis for Rigtigheden af, hvad ovenfor er antaget, faar man dog ved Undersøgelsen af, hvorfra Hans Jonassøn Mangor har faaet sit betydelige Jordegods. I Skiftet mellem hans Børn — Døttrene Christine Mangor „Sal. Johan Peter Fürstenbergs Efterleverske“ og Maria Mangor, „havende til ægte Capitaine Lieutenant Hartvig Kaas“ — hvor disse i 1735 efter sine „salig Forældres Afgang“ deler det efter dem arvede Jordegods imellem sig, sees, at Hans Jonassøn har eiet Gaardene Kiørnæs, Fos og Barsnæs samt Barsnæs Sag. Da alle

¹) Peder Hanssøn Mangor (f. 1692, † 1731), Student.

disse Eiendomme tidligere havde tilhørt Hr. Peder Hanning og efter ham hans Enke, kan man vel heraf med Vished slutte, at Hans Jonassøn har arvet dem med sin Hustru, og at denne har været Hr. Peders Datter.

Det maa altsaa ansees som fastslaaet, at Hans Jonassøn Mangor har været gift med Christine Pedersdatter Hanning (f. 1651, † 1732), Datter af Sognepræst til Sogndal Peder Olssøn Hanning og dennes 2den Hustru Christine Søfrendatter Heiberg.

En engelsk-amerikansk Gren af Slægten Grubbe (?).

Af P. S. Vig.

I de danske Kilder, som stå til min Rådighed, oplyses, at Slægten Grubbe uddøde i 1721. Der tilføjes, at en tysk Familie gjør Påstand på at nedstamme fra nævnte Slægt. Nedenstående vil vise, at det er ikke blot i Tyskland, at en sådan Påstand gjøres, men tillige både i England og Amerika. Om disse sidste så have anden Hjemmel for deres Påstand end en vis Navnelighed, ser jeg mig ikke i Stand til at afgjøre. Kilden, hvoraf nedenstående Oplysninger ere øste, er et Værk i to store Kvartbind med Tittel „America's Successful Men of Affairs, An Encyclopedia of Contemporaneous Biography“ — edited by Henry Hall, New York 1896.

I 2det Bind Side 356—59 findes en Biografi af General Edward Burd Grubb, hvoraf følgende er taget, der vistnok hviler på personlige Oplysninger af vedkommende.

Slægtens oprindelige Navn er Grubbe, og den er af dansk Oprindelse. Den er fremtrædende både i England og Irland og består af 3 Grene, hvoraf den ene findes i Wiltshire, den anden i Suffolk, den tredie i Irland. *Wiltshire-Grenen* repræsenteres af Viceadmiral, Sir Walter J. Hunt Grubbe og hans Fætter, Capitain Henry G. Hunt Grubbe til Eastwell House, Polterne, Devizes. *Suffolk-Grenen* repræsenteres af John Eustace Grubbe

af Southwold, og den *irske Gren* af Sir Howard Grubb i Dublin og Louis H. Grubb, Castleigh, County Tipperary.

Den amerikanske Familie nedstammer fra Wiltshire-Grenen af Slægten, der leder sin Oprindelse tilbage til en af de danske Emigranter, der kom til Devizes, Wiltshire, omkring ved 1430, og hvis Efterkommere hele Tiden siden har levet på nævnte Egn som „country gentlemen“ og Landejere. Det antages, at Stamfaderen til Familien i Wiltshire tilhørte en berømt dansk Familie og blev nødt til at udvandre på Grund af politiske Uroligheder i sit Fædreland¹⁾. På Eastwell House opbevares en fuldstændig Stam-tavle af Grubbe Familien, begyndende med *Henry Grubbe* Esqv. Medlem af Parlamentet fra Devizes i 1571. Dennes Sønesøn, *John Grubbe*, — eller, som han i sine senere År selv skrev Navnet, John Grubb, blev født i 1610 og var, som hele Familien, Royalist og Tilhænger af den engelske Kirke. Familien støttede Kong Carl den 1ste, som det ses af et Brev, Kongen skrev til *John Grubbe*, en Onkel til nævnte John Grubb, som dengang ejede Eastwell House, og hvori han forlangte et Lån af 200 Pd. Sterling, enten i rede Penge eller Sølvtøj, som Hjælp til at forsvare Riget og Kirken mod Kongens Fjender. Forannævnte John Grubb havde en Søn af samme Navn, som var født i 1652. Denne *John Gr.* jun. underskrev den 3die Marts 1676, sammen med William Penn og 150 andre, Regjeringsplanen for Provindsen West-Jersey, som bærer nævnte Datum. Han, som dengang var 25 År gl., slog sig sammen med en Expedition, som havde til Hensigt at søge Hjem og Lykke i Amerika, og landede i 1677 i Delaware i Nærheden af Stedet, som nu kaldes Grubb's Landing. John Grubb, som havde en Del Penge med sig fra England, købte en Del Land ved Delaware-Floden, oprettede et Garveri ved Grubb's Landing og blev en af de første Læderfabrikanter i Provindsen. I 1692 og 1698 valgtes han til Medlem af the Colonial Assembly. Senere hen flyttede han til Marcus Hook i Pennsylvania, hvor han døde i Marts 1708. Med sin Hustru Frances

¹⁾ „It is supposed that the founder belonged to a distinguished Danish family and was obliged to emigrate on account of political troubles in his native country.

Vane havde han 7 Sønner og 2 Døttre, der alle overlevede ham. Den yngste af hans Sønner, *Peter Grubb*, er bekendt som den første Jernværksanlægger i Pennsylvanien, idet han opdagede og udnyttede de berømte Jernminer i Cornwall ved Lebanon, hvor man regner, at der endnu findes 60 Millioner Tons af Jærnerts. Peder Grubb havde en Søn af samme Navn, som udmærkede sig som Officer i den amerikanske Revolutionskrig; han var Oberst (Colonel) for 8de Batallion af de continentale Tropper. Oberst *Peter Gr.* var gift med *Mary Shippen Burd*, en Datter af Oberst *James Burd*, en af *George Washingtons* Stabsofficerer. En Sønesøn af *Peter Gr.* hed *Edward B. Grubb*, Ejer af de rige Jærngruber i Pennsylvanien. Han var gift med en *Miss Parker* fra *Carlisle, Pa.* Hans Søn er General *Edward Burd Grubb*, født 13de Novbr. 1841 i *Burlington, New Jersey*. Han studerede ved *Burlington College*, hvorfra han i 1861 graduerede med højeste Ære. I 1861 tog han Tjeneste som *Second-Lieutenant* i *Unionsarmeen*. Her udmærkede han sig således, at han i 1864, da hans Tjeneste var ude, var steget til General. Efter Krigen hjalp han sin Fader ved Driften af de udstrakte Jærnminer, og han er nu en af de største Jærnværksejere i Amerika. I 1890 udnævntes han af Præsident *Harrison* til de forenede Staters Gesandt til Spanien. I denne Tjeneste, som han indehavde i 2 År, havde han Æren af flere for de forenede Stater heldige Handelstraktater med Spanien. General *Grubb* lever på Familiens gamle Gods i *Edgewater Park, Burlington County, New Jersey*. Han var først gift med *Euphemia van Rensselaer*, der døde i 1886. I 1891 ægtede han *Miss Violet Sopwith*, en engelsk Dame, som han lærte at kjende ved det spanske Hof. Ved hende er han Fader til en Søn, som bærer sin Faders Navn. — — Biografien siger forøvrigt, at *Grubbe* Navnet findes i gamle engelske Dokumenter så tidlig som i *Edward den 1stes Tid (1300)*, og at ved År 1400 omtales *Grubbe'r* som Landejere under *Henrik den 4de*.

Da her ingen Oplysning er meddelt om, hvilket Vaaben de engelsk-amerikanske *Grubbe'r* eller *Grubb'er* føre, om de i det

hele taget føre Vaaben, og den første Person, som nævnes ved Navn, lever Aar 1571, medens Slægten selv senest 1430 skal være kommen fra Danmark, er det vanskeligt at danne sig nogen Mening om Rigtigheden med Hensyn til dens paastaaede danske Herkomst. Nogen Støtte kan maaske søges i den Omstændighed, at Kong Erik af Pommerns Formæling med en engelsk Prinsesse sikkert paany bragte en livligere Forbindelse mellem Danmark og England, og at just ved 1430 en anden dansk Adelsmand Anders Pedersen Gyldenstjerne traadte i engelsk Tjeneste, hvor han giftede sig og efterlod sig Afkom. At vore Stamtavler over de danske Grubbe'r Intet oplyse om, at en Grubbe har fulgt hans Exempel, har mindre at betyde; Stamtavler og Slægtebøger mæle heller ikke et Ord om Anders Pedersens Udvandring, der ene kjendes fra engelske Kilder, men iøvrigt indirekte bekræftes af de sparsomme Meddelelser om ham, som kunne uddrages af samtidige danske Kilder. (Thiset).

Hvorledes er Familienavnet Teiste kommet til den nulevende Slægt af dette Navn?

Et Supplement af E. A. Thomle.

I min Afhandling om dette Spørgsmaal i forrige Bind Side 103 ff. har jeg antaget, at Raadmand i Oslo Berthel Hellessøn har været gift 2 Gange, første Gang med en Datter af Borgermester i Oslo Anthonius Knudssøn, og at Raadmand i Christiania Nils Berthelssøn, der 8. Febr. 1682 af Inger Pedersdatter kaldes Fætter og Svoger, har været en Søn af dette Egteskab. Formodningen har ogsaa vist sig rigtig. Sekretær i det statistiske Centralbureau, Kand. jur. S. Finne-Grøn er nemlig i Besiddelse af et Skjøde af 6. Decbr. 1621, ved hvilket Berthel Hellessøn og hans Hustru *Karen Anthonidatter* skjøder Oslo Domkirke noget Gods. I Documentet kaldes Biskop Glostrup, Lagmand Jacob Hanssøn, Sognepræsten Hr. Thomas Laugessøn og Raadmand i

Oslo Laurits Hanssøn „mine og min kjære Hustrues Svogre.“ Da Biskop Nils Glostrup var gift med en Søsterdatter af Borgermester Anthonius Knudssøn og Hr. Thomas Laugessøn med en Steddatter af hans Broder Peder Knudssøn paa Hallingstad, kan der ingen Tvivl være om, at Berthel Hellessøns ovennævnte Hustru har været en Datter af Borgermester Anthonius Knudssøn. Hvis man antager, at ogsaa Inger Pedersdatter har været en Datterdatter af ham, vil det tilstrækkelig forklare, hvorledes Nils Berthelssøn kan kaldes hendes Fætter, hvad han i saa Fald i Virkeligheden ogsaa har været.

Af mere Interesse for Besvarelsen af det i Opsatsen omhandlede Spørgsmaal, er imidlertid en anden Oplysning, som jeg tilfældigvis har stødt paa efter Afhandlingens Trykning. I nogle Oplysninger om Sagbrugene i Nedre Romerikes Fogderi, der findes i det norske Rigsarchiv¹⁾, og som blev erhvervede i 1685 i Anledning af en Reduction af deres Antal og Skur, findes ogsaa følgende Erklæring, dateret „Rælings Sund (i Fet) d. 3. Novbr. Ao. 1685“: „Andgaaende Min Adkomst til den Ringe Saug ved Rælings Sund, aff mig repareret och Fett Presteboell tilhørig, Da haffuer min Sl. Broder Hr. Johan Monsøn, Sogne Prest til Feet, for Elleffue aar siden thilsted Mig at bruge den Saug, som var aff hans Formand Sl. Hr. Christoffer Jenson Lang Tid thilforen opbycht och har veret vdj Brug ved 32 Aars Tid, och effterdj Samme Saug er iche gaarden heller Noget Menische thill Ringeste Hinder, Men Kand forhielppe Mig Fattige Mand Med Hustrue och Smaa Børn thill Liffuedtz Nødtørfittige Vnderholdning, Da bønfaller Jeg ydmygeligst hosz den gundstige Høge Øffrighed at mig maatte forundis Samme Ringe Saugebrug, vdj Naadigst Hendseende, at jeg Vdj Seeniste Krigstid thientte for Quarttermester Vnder Ritmester Hylszhorst, huor ieg, Noget effter Slaget Ao. 77 var holden ved Oddevald, falt Vdj en Meget Streng Suaghed och bleff hartad Blind hiemført, har ey Siden kundet Bekomme den Ringeste schilling for de Mig Da tilstaaende Siuff Maaneders Tracktamente: Mig Fattige Mand Vederfaris da en

¹⁾ Cancelliet, Skovvæsenet, Pakke 24 (Adkomstdokumenter paa Sagbrug i Akershus Stift No. 147).

stor Barmhiertighed (Som Gud ved och fromme Christne om mig Kand Vidne), och den gode Gud Vill det Viszelig Med Barmhiertighed Vederlægge

Bertell Monz: Eyde

p. pria.“ —

Herved er det nemlig til Overflod bevist, at Bertel Mogenssøn, der i 1677 opholdt sig i Fet, som af mig antaget, var Broder af Sognepresten til Fet Hr. Johan Mogenssøn, og at denne Bertel Mogenssøn er den samme Berthel Mogenssøn, der i 1664 var bosat hos Broderen Peder Mogenssøn paa Eide, hvilket Navn Bertel Mogenssøn endnu i 1685 sees at have brugt, men derved kan det formentlig ogsaa ganske ansees bragt paa det Rene, at Sognepræsten Johan Mogenssøn Teiste til Fet, har været en Søn af Sorenskriver Mogens Anthonissøn paa Eide i Lyster, saaledes som af mig tidligere anført.

Da Berthel Mogenssøn var bosat i Fet paa nedre Romerike og selv siger, at han havde flere Børn, er det vel sandsynligt, at den Johannes Teiste, der levede paa Ryen i Skedsmo Prestegjeld, har været Bertels Søn, og ikke som forrige Bind S. 110, Noten antaget, en Sønesøn af Sognepresten til Eidanger.

Derimod kan det ikke forholde sig saaledes, som af mig antaget, at Hr. Anthonius Zachariassøn har været en Halvbroder af Mogens Anthoniussøn paa Eide. Thi da Mogens Anthoniussøn er født c. 1590 og Hr. Anthonius Zachariassøn neppe før 1640, snarere omkring 1650, bliver det umuligt, at han kan være nogen Søn af Anthonius Knudssøns Hustru Inger Mogensdatter, der i ethvert Fald allerede 1594 var gift med Borgermesteren.¹⁾

¹⁾ Jens Nilssøns Visitatsbøger, S. 291 og 314.

Breve fra Johan Severin Holten til hans Hustru, omhandlende hans Rejse med Arveprinsen i 1804.

Meddelte af hans Dattersøn, Etatsraad J. J. Holtzen.

(Sluttet.)

Ludwigslust i Mechlenburg.

d. 18de August . . . Slet Veir giver ved Badene slet Moerskab for dem, som ikke spille, desuden begynder det at lakke mod Enden af Bade Tiden, thi her er allerede saa faae, at det vil kiendeligen mærkes, naar vi Danske reise, hvilket omtrent bliver paa een Tid. I øvrigt bør jeg give Pymont den Æreserklæring, at det her er uden al Sammenligning behageligere, friere og selskabeligere end i Nenndorff, de her værende Danske levede med hinanden, uagtet Forskiellen paa Stand, og jeg har her omgaaedes Landsmænd hvis Erindring stedse vil være mig kiær Vederqvægelse i mit tilkommende Liv, naar overmodig Pengestolthed med dens hele frygtelige Suite, trykker mig . . .

d. 19de Aug: En af Munkene fra Lüde har i denne Morgenstund besøgt mig, for at indbyde mig til en Fest i Overmorgen, jeg maatte afslaae det, han drak Kaffee med mig, og vi toge Afskeed. Sildigere fik jeg min kiære Julianes Brev, men jeg turde næsten paastaae, at Cathrine har ladet Pletterne sidde i sin Vask, thi Du har været i slet Lune, da Du skrev. I Formiddag har jeg redet en god Tour med Pr: Christ: deels for med ham at besee nogle Egne, deels ogsaa for at probere en Hest, som jeg agter at bruge til en længere Tour, i øvrigt den sædvanlige Søndags Parade og i Aften et ret interessant Stykke: Edward in Schottland. Da heldigviis de ypperligste af de her-værende Skuespillere havde Roller, saa var denne Forestilling den beste, jeg har seet her i Pymont. Den før omtalte Mdme Brede havde Elskerinde Rollen, den var i den alvorlige Karakter, og ved den behageligste Illusion, troede jeg at høre og see vores Mdme Heger, samme Ynde, samme Fiinhed, og en Stemme — endog i det buldrende Tyske — endnu blødere. Man maa have seet Mdme Brede, for at kunde gjøre sig Begreb om hendes Spil. Jeg erklærer det for det fuldkomneste jeg har seet — kort naar

jeg foreener Mdme Preislers¹⁾ og Mdme Hegers Talent, saa har jeg det — vel at mærke, jeg tænker mig den første, førend hun drak Brændeviin, og den sidste, førend hun blev saa førlig. Efter Komeden gik en meget smuk illumineret Luftballon i Veiret, var prydet med det danske Vaaben, og blev altsaa af de Danske honoreret med Louisdors, Dukater, Lausthaler og Gylden. Kl: 9 begyndte et lille Bal, som varede til henimod Kl: 1.

d. 20de Aug: Man trippede, man løb, man spurgte, man viskede, man havde meget travelt, og meget lidt at bestille, det hører jo til Forlovelses og Bryllups Dagene. Jeg maatte amuser mig den hele Formiddag med H: H: Pr: Ferdinand, for at give den øvrige Familie tilbørlig Tid til ovenbemeldte Beskæftigelser. Alt hvad der er skeet eller kunde skeet, opslugtes i de faae Ord: Declaration du mariage, derfor til Texten. Kl: 5½, samledes alle de tilsagte, nemlig Preussiske og Danske i Arve Prinsens Spisesal, desuden indfandt sig de Fornemste af de andre Brønd Gæster, i alt omtrent 100 Personer. De Danske vare Cay Reventlow og Frue, Gebhard Moltke og Frue, den gamle Blücher fra Holsteen²⁾, Frue Schimmelmänn fra Wandsbeck, Kolderup og Frue og Arve Pr: Hof Stat indtil min Ringhed inclusive. Preusserne vare: Fürst v: Wittgenstein med sin Leg: Secretaire, General Blücher med sin hele General Stab, Khre Jagow med Frue, Hauptmann Kleist og Frue, desuden 3 Svenske Oberster, en Polsk Grevinde, endeel Mechlenborgere og Hannoveranere o: s: v: Ringene bleve vexlede i et Værelse inden for blot i Familiens Nær-værelse. Kl: 6 bleve Dørene aabnede og Chur Fyrstinden førte Prinsessen ind med disse Ord: „Ich habe das Vergnügen, die Prinsessin Charlotte als Braut des Prinzen Heinrich von Preussen vorzustellen“³⁾. Nu kom alle de andre Herskaber, og Gratulationerne

¹⁾ Kgl. Skuespillerinde Marie Cathrine Preisler, f. Devegge, f. 1761, † 1797 (Biogr. Lex. XIII, S. 282 ff.).

²⁾ formodentlig den tidligere Amtmand i Bredsted Gustav Gotthard Blücher, f. 1737, † 1808, Broder til Fyrst Blücher. (Biogr. Lex. II, S. 447—48).

³⁾ I de „Kjøbenhavnske Tidender“ (Berl. Tid.) for 31te August 1804 meddeles, at den Preussiske Minister Baron Senft de Pilsach havde havt Audients hos Kongen (det siges ikke, hvilken Dag) og i Kongen af Preussens Navn havde anholdt om Prinsesse Louise Charlottes Haand for Prins

begyndte først af alle Damerne, saa af alle Kavalererne. Derefter gik Pr: Charl: med Pr: Heinrich rundt til alle tilstedeværende, takkede for deres Nærværelse og Deeltagelse og viiste deres Presenter. Prinsen fik en Ring, som har kostet 170 Ldors og Prinsessens Portrait, got malet af en herværende Maler, indfattet med Juveler og indsluttet i en Guldkapsel. Prinsessen fik en Ring, med en prægtig og stor Solitaire samt Prinsens Portrait i Medaillon, omgivet med Juveler. Chur Fyrstinden fik et smukt Halsbaand med Armbaand af Arve Prinsen og Prinsesse Juliane ligeledes af Pr: Heinrich. Kavalerer og Damer fik Daaser, Uhre, Bryst Naal, Ringe og sligt meere. Efter Kollationen, som var ganske god, gik hver til sit og nogle til Komedie, jeg ikke, thi jeg maa pakke ind, da jeg reiser i Morgen tidlig. Chur Fyrstinden reiser i Morgen Formiddag og Prinssen af Preussen paa Torsdag.

d. 21de Aug: Kl: 4 i Morges drak jeg min Kaffee, 2 Glas Pymonter Vand, sad mig til Hest og forlod Pymont, ikke med Fornøielse, thi der var meget i Omegnen, som jeg formedelst min daglige Huus Arrest og det afskyelige Veir, ikke har beseet, saaledes som jeg ønskede det. Gierne tilbragte jeg otte Dage af en behageligere Aarstid her, thi Stedet saavelsom Omegnen er meget interessant. Af særdeles Godhed havde Prinsen befalet at Foureren skulde følge mig, og lade sin Vogn gaae i Forveien. Hestene vare leiede af Pr: Christian for hans Ophold i Nenn-dorff og Pymont, og skulde dog afleveres i Hannover, saa Befordringen var frie, og uagtet det var den stærkeste Ridetour, jeg nogensinde har giort, saa kan jeg dog ikke sige, at den var besværlig, eller har uleiligt mig i nogen Maade. Mange Gange paa Veien ønskede jeg at have Matthis med, det havde været

Heinrich af Preussen, hvorefter der Onsdag den 29de August Kl. 2 fandt Galacour Sted paa Frederiksberg Slot, hvor Kongen modtog Lykønskninger til Prinsessens forestaaende Formæling. Efter Couren var stort Taffel, hvor Kongen udbragte de Forlovedes Skaal. Formælingen kom som bekjendt aldrig i Stand, idet Forlovelsen blev hævet. Prinsessen blev den 10de November 1810 g. m. Landgrev Wilhelm af Hessen-Cassel og blev i dette Ægteskab Moder til Dronning Louise. Prinsen døde ugift ^{12/7} 1846 som Stormester for Johanniterordenen.

Tour for ham . . . I Hameln opholdt jeg mig i 2 Timer, spiste Frokost, foreviiste mit Pas hos Kommandanten, og besaae Byen, som er særdeles mærkelig for sine mange gamle, ægte gothiske Bygninger. Gierne havde jeg seet Fæstningen paa hiin Side Weseren, men Franskmændene tillade det ikke gierne. Kl: 12 reed jeg derfra igiennem de deiligste Bierg Egne, over Bierge, under Bierge, mellem Bierge til en Kiøbstæd Springe, som ligger ved Foden af det samme Deister Bierg, som jeg fra Nenndorff saa ofte besøgte paa den modsatte Side. Byens Beliggenhed er fortreffelig, men dermed har man ogsaa sagt alt. Kolderups og den Holsteenske Blücher naaede mig her, og vi spiste til Middag sammen. En Samtale i næste Værelse imellem en Fransk Vagtmester og en Tysk Amts Betient om Fourage Levering, var et oplysende Bidrag til Historien af de Franskes Ophold i de Hannoverske Lande, og kunde være meget lærerigt for de Danske, som Himlen være lovet, ikke endnu har bragt det saavidt. Ved Underhandlingen blev drukket 4 Bout: Rhiin Viin, som gav Samtalen baade Liv og Fortrolighed. Kl: 4 reed jeg derfra videre besaae paa Veien nogle Steenkuls Brud, og kom Kl: 8 $\frac{1}{2}$, ind i Hannover, — drog ind i et Verthuis ved Navn Bøttchers Schencke, hvor jeg efter Aftale traf igjen Kolderups og Blücher . . .

d. 22de Aug: Efterat jeg havde taget Afskeed med Landsmandskabet og fulgt dem til Vogns, begyndte jeg med min Leietiener i Hælene at see mig om. Hvem som veed og erindrer, at der ved Hannover er een af de største Botaniske Haver i Europa, behøver jeg ikke at fortælle, at jeg gik lige til Herrenhausen, som ligger saa langt fra Hannover, som Frederiksberg til Kiøbenhavn. Man gaaer igiennem en Allee, som er netop som Frederiksberg Allee, ikkun noget bredere. Jeg traf Gartneren Wendland, som tillige er Forstander for Haven, ved sit Arbeide, og fandt i ham til min store Glæde en godmodig, velvillig Mand, som i 5 Timer gik omkring med mig, saavel i det Botaniske Anlæg, som i Plantagerne og Lyst Haven. Hvad jeg her saae kunde give Stof til en Bog, alting hensigtsmæssigt, got og derhos stort. I Slottet, som hører til Haven har Rigs Mareschall Berna-

dotte¹⁾ sin Sommer Residens, jeg saae dette (udvendig) tilsidst, men den militaire Tvang Pragt som her herskede, gjorde en slem Kontrast mod den skønne Natur, som jeg i de foregaaende Timer havde beundret. Mit Ophold her besluttede jeg med et got Glas Ungersk Viin og gik tilbage til Hannover med det varmeste Ønske, at kunde tilbringe nogle Dage her, for ret fuldstændig at gienemsee det hele fortreffelige Anlæg, det var een af de behageligste Formiddage jeg har havt paa den hele Reise: Til Middag spiiste jeg ved table d'hote i Huset, hvor jeg boer. Hvad jeg der saae, kan jeg aldrig glemme, den overmodige Seierherre og den underkuede Overvundne, Franskmænd og Hannoveraner. Hine, dog ikke alle, med en bydende Tone, Hattene paa indtil de sat paa Stolene, Armene paa Bordet o: s: v: — disse, stumme, blege, forlegne, uophørlig corresponderende imellem hinanden ved smaae Sedler med Tal paa, jeg transporterede nogle af disse stumme Samtaler og saae flere. Hvorfor disse Mennesker kommer der? — ja derom spurgte jeg og — Franskmændene fortryde, naar ingen Hannoveraner vise sig paa offentlige Steder. Disse som her vare — Hof Raader, Land Raader, Secretairer gjorde det, som Hoverie. Det vilde vist være forgieves at sige „Velbekomme“ til disse. Jeg havde en Amerikaner som talte Tysk ved min ene Side og en Lybeker lige for mig. Frit tør man ligesaa lidet tale her, som i nogen Fransk Stad, men vores Miner gjorde dog et Par Ansigter røde. Verten beklagede jeg, thi man kunde læse hans Forlegenhed af hans Øine. Blant Hannoveranerne ved Bordet var og en Arrestant, som har havt med de Engelske Varer i Zelle at bestille, han er under Bevogtning af 2 gens d'armes her i Huset, men venter snart at blive frigiven, han var den eneste af Hannoveranerne som talte — han er Kiøbmand — hans Navn Marschall, hans Historie ved denne Leilighed kan jeg ikke skrive, men han sagde mig siden, at den skal blive offentlig bekiendtgiort. I Eftermiddag har jeg vandret omkring i Hannover, som er en smuk Stad, med mange

¹⁾ Jean Baptiste Jules Bernadotte, f. 1764, † 1844, Marskal af Frankrig, senere som Carl XIV Johan Konge af Sverige og Norge.

skønne Bygninger, især offentlige, og gode, brede Gader. De offentlige Bygninger, Slottet, Land-Recht, Pagenhaus, Bibliothek, Veterinairschule, Marstall, kunde jeg ikke faae at see, thi de ere proppede med Franske, eller tillukkede af dem. Komeden vilde jeg besøgt i Aften, den er Fransk thi den Tydske er aldeles afskaffet, men den blev afbestilt, thi der var Cercle hos Bernadotte. Den skønne Promenade hvor den berømte Leibnitzes Monument staaer, besøgte jeg og, den bruges nu, trods Philosophens Minde til Paradeplads af de Franske. Alleerne ved Leine Floden ere smukke, og skal forhen have været meget besøgte, men deels spadseres ikke meget paa nærværende Tiid i de Hannoveranske Lande, deels ere alle adelige Familier og de fleste høiere Embedsmænd retirerede ud af Landet eller dog i det mindste til deres Godser. I Aften gottede jeg mig i min Sofa med at skrive til min kiære Juliane, gik siden til table d'hôte, som i Aften ikke var talrigt, hvor Conversationen var friere, da der ikkun var to Franske Officierer, som endda vare af de bedre. I Almindelighed er man her tilfreds med Bernadotte, Hannoveranerne selv forsikre, at han skaaner hvor han kan, og ændser haardt al Vold — NB. naar han erfarer den — og dog — ere alle Gager nu ganske tilbageholdt! Jeg forglemte at anføre to Mærkværdigheder ved min Reise i Gaar. Paa eet af de Bierge som jeg passerede forbi saae jeg førstegang Ruiner af en gammel Borg, og imellem Springe og Hannover reed jeg igiennem en Bondebye som hedder Holten; Gud veed om jeg har mit Navn efter den, men jeg veed, at Byen, saavel som jeg ere begge, to fattige Bæster. For Navnets Skyld drak jeg et Glas Øll i Kroen, men det har jeg dog meget bedre, naar jeg er hiemme hos mig.

d. 23de Aug: Megen Ære, Du lille: dette skulde være Symbolum for denne Dag, dersom jeg gav hver Dag sit Symbol. Morgenen gik med at gaae lidt omkring i Byen. Jeg betalte min Regning, som ikke var lille, og gjorde mig færdig til at modtage min Prins, som ankom hertil Kl: 10. En General Adjutant fra Bernadotte modtog ham $\frac{1}{2}$ Miil uden for Byen med 72 Md. Kavallerie, bestaaende af Husarer, Chasseurs à cheval, Gens d'armes og en Fortrop af ridende Artillerie, men uden

Kanoner. Prinsen blev indbudet til at drage ind i Bernadottes Palais i Hannover (Hertugen af Cambridges) — jeg blev afhentet dertil ved en Lieutenant, med hvem jeg oppebiede Prinsens Ankomst. Uden for Palaiet paraderede 100 Md: Grenaderer med Fane og Janitschar Musik. Saasart Arve Prinsen var ankommen, kom en anden Generaladjutant med Forespørgsel om Mareschallen maatte opvarte H: K: H:. Indtil hans Ankomst besaa vi Værelserne, hvis Pragt og Elegance jeg maa forbeholde mig at beskrive indtil min Hiemkomst; imidlertid var $\frac{1}{2}$ Time forløbet, og Bernadottes Ankomst blev anmeldt af en tredie Gen: Adj: Han kom geleidet af de 6 her værende Generaler Michaut¹⁾, Kellermann²⁾, Berthier³⁾, Epaulé⁴⁾, Serrure⁴⁾ og Pierrot⁴⁾, eskorteret af sin Garde til Hest, han blev modtagen af Harbou og Bülow og indført tilligemed alle Stabs Officiererne, som omtrent vare 100. Han holdt en smuk Tale til Arve Prinsen omtrent af følgende Indhold: Jeg anseer mig meget lykkelig, at kunde bevidne D: K: H: og D: Familie min underdanige Hengivenhed og alle Franskes varmeste Ønske, at den gode Forstaaelse og det Venskab, som hidtil saa heldigen har bestaaet imellem Danmark og Frankrig, maae fremdeles vedblive. Keiseren min Herre vil med Glæde gribe enhver Leilighed for at vise at Nationens Ønske ogsaa er hans, o: s: v: Derpaa inviterede han Prinsen med Suite til en Collation, og beklagede, at den for Øieblikket ikke var som han ønskede. Han anbefalede sig og kørte igien til Herrenhausen med sit Følge, for os gemene Folk vilde det synes underligt, men Hofmændene sagde, at det var Topmaal af Galanterie. Bernadotte er en ret kiøn Mand, fuldkommen Italiener; han saavel som hans Generaler havde Anstand, som

¹⁾ se S. 40 Note 1.

²⁾ General François Christophe Kellermann, f. 1735, † 1820, senere Marskal af Frankrig og Hertug af Valmy (Nouv. Biogr. Gén. XXVII, S. 523 ff.).

³⁾ General Louis Alexandre Berthier, f. 1753, † 1815, senere Marskal af Frankrig, Prins af Wagram og Neufchatel, Hertug af Valenzia (Nouv. Biogr. Gén. V, S 709).

⁴⁾ Nævnes ikke i Nouv. Biogr. Gén. Med General Serrure kan ikke være ment Marskal Jean Mathieu Philibert Serurier, da denne allerede i April 1804 var udnævnt til Guvernør for Invaliderne.

Mænd der ere fødte og opdragne i den store Verden; hvert Ord de sagde til enhver af de Danske var fiine Høfligheder. Synderlig var min Følelse ved Bernadottes Nærværelse, thi paa Væggen i det Gemak, hvor han complimenterede Arve Pr: hang Kongen og Dronningen af Engellands Portraits i Legems Størrelse; stærkere Erindring om de menneskelige Tings Foranderlighed skal man vel frabede sig. Til Bords! Alle de hos Arve Pr: vagthavende Officierer, og det var 6, de spiiste med os, og vi bleve opvartede af den Engelske Hof Stat — dette moerede mig — Fortreffelig Mad, god og megen Viin og himmelsk Musik. Kl: 2 kiørte Arve Pr: med de samme Honneurs af Escorte og Kanonskud. Igiennem Sand og Hede kiørte vi nu videre; paa Stationen traf jeg Kammer Vognen, og jeg blev ligesaa behagelig, som uventet overrasket med et Brev fra min kiæreste Juliane, som jeg modtog af Løws¹⁾ Haand; ja jeg blev meget glad ved at modtage det, thi jeg bød Løw et Kys derfor — men han var grusom. Igiennem Birke Skove og Sand, som immer blev dybere, kom vi til *Zelle*. Vi bleve modtagne af Fransk Kavallerie Eskorte, og Ære Vagt af Grenaderer paraderede ved Huset, hvor Prinsen boede — disse vare alle af den Hannoverske Legion, alle Tydske, men Under Officierer og Officierer Franske, som dog efter Befaling maae kommandere og udstæde Befalinger paa Tydsk. Ved Taffelet vare Franske Officierer af Ære Vagten.

d. 24de Aug: Zelle, Caroline Mathilde, 1772, Cronborg — alt dette spadserede saaledes omkring i mit Hoved, at jeg sov meget lidt i Nat, især da det var Bord Discursen i Aftes imellem Baronessen²⁾, Harboe, Bülow og mig. Aldrig havde jeg troet at jeg ved Arve Prinsens Taffel skulde komme til at tale om denne Begivenhed og endnu mindre, at jeg skulde *der* høre, *hvad* jeg hørte. Tidlig var jeg oppe — Kl: 6 var jeg i Kirken; hvad jeg der saae i den første halve Time, medens jeg med Klokkeren oppebiede Nøglerne til Begravelserne, var baade lidet, og saare meget — lidet vare de prægtige Begravelser, Monu-

¹⁾ Frederik Løw, Kammertjener hos Arveprinsen.

²⁾ Baronesse Emilie Augusta Marie Güldencrone, Hofdame hos Prinsesserne J. S. og L. C.

mentet af en Dansk Prinsesse, C. 3 Datter¹⁾ formælet med en Hertug Wilhelm af Braunschweig Lüneburg og død 1592, lidet, intet, ja mindre end intet var mig dette, thi jeg kom ikke for at hylde den menneskelige Stolthed og Forfængelighed, men for at offre en veemodig Taare over den Ulykkeliges Fristed — meget — meere end meget var det — at en Klokker, en gammel Mand, som neppe duede til Acteur, som ofte maae have fortalt, hvad han fortalte mig — at denne Mand græd, ved at beskrive mig Caroline M: stille, goddædige Liv, hendes Blidhed, hendes Kierlighed for dem som omgav hende, og det midt i den nagende Kummer, som saa uudslettelig var præget endog i hendes Ansigt. Graven blev aabnet, jeg gik ned. Det er en synderlig, sød veemodig Følelse, at see den Ulykkeliges Grav; jeg stod før ved en Ulykkeligs Grav, ogsaa der fældede jeg Taarer, men her var Forholdet imellem Lykke og Ulykke større — alle disse *dersom*, og *naar*, og *om*, trængte ind paa mig, og jeg var som knust. En meget karrig Inscription sagde, at her giemtes C: M: Prinsesse af Storbritannien, Dronning til Dannemark og Norge, født og død — Kun 23 Aar var hun, da hun døde, i 3 til 4 Timer var denne stærke Bygning nedbrudt. Hun hviler! Hendes Værelser kunde jeg ikke faae at see, thi Franske Soldater husere paa Slottet, som er mørkt og skummelt som et Fængsel, derimod saae jeg hendes Monument i den saakaldte Franske Have — en smuk Promenade — det er velmeent — Armod græder ved hendes Urne, medens Religionen bekrandser den — men det er maadeligt udført og slet vedligeholdt. Meere, naar vi sees. Flere Fyrstelige stode i samme Begravelse som Dronningen, blant disse en Brunsvigsk Prinsesse Mathilde, som havde samme Skiebne, som vores.

Gaars Dagen var en jour d'honneur, denne Dag syntes at blive en jour de malheur. Først blev Arve Pr: syg, og det ikke ubetydeligt, dette opholdt os nogle Timer endnu i det mørke Zelle. Endelig kom vi paa Vei, da han bedrede sig. Da vi havde kiørt et Par Mile, gik Hiulet i Stykker paa een af Wiener Vognene.

¹⁾ Dorothea, Christian III.s yngste Datter, f. 1546, † 1617 (det var hendes Mand, Hertug Wilhelm, der døde 1592).

Tienerne med meere bleve pakkede paa en Extravogn, og efter en Times Ophold kørte vi videre. Selskabet i min Vogn var nu talrigt; Pr: Juliane, Ferdinand, Malling og Harboe i Vognen, Bülow og jeg paa Bukken, det gik ret lystigt. Vi havde fortreffelige Heste, og kom Kl: 4 $\frac{1}{2}$ til Ueltzen en Hannoversk Kiøbsted. Arve Pr: var nu ret brav, vi spiieste til Middag, Prins Chr: begyndte at gjøre Løyer, det smittede og inden $\frac{1}{2}$ Time vare vi alle — som hos Fatter og Mutter i Helsingør. Her var ingen Franske, thi Garnisonen var samme Morgen marscheret til Lüneburg, hvor en Leir skal staae, og hvorfra de — efter det herværende almindelige Rygte — ville gjøre en Visit til Hamburg og Lübeck. Med Støi og Latter stege vi til Vogns, igiennem Sand og mørke Birke- og Fyrre-Skove kom vi uagtet den ypperligste Befordring, først Kl: 12 til Danneberg¹⁾, en elendig Kiøbstæd. Vi spiieste lidt, drak intet, thi Drikke Varene vare udrikkelige — bleve forlagte i Kantonnering — og sov efter Evne. Jeg er paa Reiserne bleven Kiøge Mester — lad Holten smage Viinen — duer den? — Nei — bring bort, anden Viin! men ofte faer man ikkun en anden Flaske, som her — da maae man drikke Øll, ja vel og, naar dette og er slet — Vand.

d. 25de Aug: Den herværende Franske Garnison paraderede ikke, thi ogsaa de skulde i denne Morgenstund marschere til Lüneburg. Det saae vi — de marscherte Kl: 6 — deres Fane var mig især mærkværdig, thi af Tøiet var ikke saameget tilbage, som til et Halstørklæde, og det endda i Pjalter. Resten var skudt af i Krigen. Saaledes var og Grenadeer Fanen i Hannover. At disse Faner skal kasseres og nye anskaffes med den keiserlige Ørn eller Grif — hvad det er for et Bæst — det kan være Cabinets Politik, men sandelig, det er ikke Feld-Politik. Man høre, som jeg, de Franske Soldater tale, om disse Klude paa Stangen, man see de Saar, den har kostet, og man vil være enig med mig. Kloge Høns gjør og i Nelder. Kl: 7 $\frac{1}{2}$ kørte vi videre og kom Kl: 10 til Elben, som her er ikkun smal. Ved Ankomsten paa denne Side blev Herskabet hilset af de Meklen-

¹⁾ Dannenberg.

borgske Kanoner paa en Fæstning Dāmitz¹⁾). Hertugens Spænd modtog her Arve Pr: og Familien og nu gik det ikke over Stok og Blok, men igiennem Sandet, til Eldenah, der var Relais, og Eskorte af Husarer. Det gik videre og Kl: 3 vare vi paa Ludwigslust. Det er et smukt Slot, større end Frederiksberg og i en meget ædlere og større Stiil, alt opbygget af hugne Steen. Fire store Etager, skønne Indgange og Vestibuler. Jeg boer i underste Etage, hvor jeg blev modtaget af to Geh: Kab: Secretairer, som skal spise med mig. Hvad jeg i denne Henseende ønskede før min Afreise har Malling arrangeret for mig paa en meget fin Maade, og nu vinder jeg desuden dette derved, at jeg, da jeg hver Middag skal have slige Fremmede, gjør mange Bekiendtskaber. Mit Værelse er stort, smukt, og da det er i een af Pavillonerne, med Vinduerne til to Sider, til Haven og Pladsen foran Slottet. Her er Malerie paa Kalk! hele Værelset er malet som et Weinlaube, det er som et Espalier Lysthuus, omgivet med Viinranker, i Aabninger seer man de skønneste og muntreste Rhin Egne; det hele Værelse har ved Indtrædelsen noget ret paafaldende. Meubler i Overflødighed og paa det prægtigste, et Natbord som bugner af Sølv og fremfor alt — en guddommelig Sopha. En Seng med Musselins Omhæng — det er formeget — end videre — mit Middags Bord; vi tre Mennesker spiiste i to Timer, og en Lakai som fra Morgen til Aften er i min Forstue, varter op. Saaledes har Malling, Bülow og Harbow det og, men de spise naturligviis ved Taffelet. Det vil koste Ld'ors, naar vi skal bort herfra, men det skeer vel neppe saasart. Da mine Fremmede vare gaaede bort, arrangerede jeg mig. Kl: 9 kom de igjen og vi spiiste til Aften som til Middag — ja det er for meget, men jeg skulde næsten troe, at jeg finder mig deri og vænner mig dertil. Mit Selskab, to flinke Mænd, blev hos mig til Kl: 11.

d. 26de Aug: I min velsignede Sofa behagede jeg allernaadigst at tage min Kaffee — siden gik jeg i Kirke — hvilken Kirke! nye, som hele Slottet og i den skønneste Smag; ikkun

¹⁾ Dōmitz.

lille, noget større end Fredensborgs, men med Kolonner og meget høiere — Choret bestaaer ikkun af et Alter, men bag ved det et Malerie, som gaaer fra Gulvet til Loftet og forestiller Mariæ Bebudelse. Maleriet er got, alt i naturlig Størrelse, Skyerne ere indtil Bedrag vel malede. Jeg kom med en Ober Amtmann, som i Dag er een af mit Selskab, førend Herskaberne, alting var stille — men — man forestille sig min Forundring — Herskaberne kom, og Musiken begyndte bag Skyerne — Skyerne ere nemlig indrettede som Koulisser, men saaledes at man umulig mærker det, og bag ved disse er Orgel og Pulpitur for Sangere og Sangerinder, man seer ingen, men det gjør ypperlig Effect. Et Te Deum blev afsungen for Arve Pr: lykkelige Reise, og dette Syngen ud af Skyerne var i høieste Grad høitidelig; Hertugen har et ypperligt Kapelle, Musiken blev altsaa got udført. Prækenen var ret god og dermed var det forbi. Midt i Kirken, midt i Gangen staaer den forrige Hertugs¹⁾ Sarcophag af indenlandsk Granit; den er meget skøn. I en Begravelse under Alteret staaer Arve Pr: af Meklenburgs²⁾ i Vinter afdøde Gemalinde³⁾, Keiser Alexanders Søster; alle her sørge over hendes Død, hendes Mand er endnu utrøstelig, og bivaaner næsten hver Dag, de Siæle Messer, som efter den Russiske Religions Skikke holdes ved hendes Kiste. Man beskriver hende, som en af de yndigste Damer, og selv gamle Malling svoer engang ret trøstelig paa, at hun var det gracieuseste Fruentimmer, han havde seet — og den Gang (forrige Aar) havde hun dog allerede den Tæring, som siden dræbte hende. Man siger her, at hun var bleven alt for tidlig givt! Jeg gik hiem, pudsede mig og Kl: 2 kom mit Middags Selskab, ovenbenævnte Ober Amtmann og en Cabinets Secretair Nusbaum. Discursen gik ret dygtig, efter Kaffeen gik vi en Tour besaae en Deel af Haven, som deels er i gammel Fransk Smag, med Alleer smukke Kascader, o: s: v: deels er den og i den saa kaldte Engelske Stiil og denne Deel behagede

¹⁾ Hertug Friedrich, f. 1717, † 1785.

²⁾ Arveprins Friedrich Ludwig, f. 1778, † 1819.

³⁾ Keiser Paul I:s Datter Storfyrstinde Helene, f. 1784, g. 1799 med fornævnte Arveprins Friedrich Ludwig, † 1803.

nig meere. Adskillige nyttige Ting, henhørende til Hofholdningen, s: Fasanerie, Meierie o: s: v: ere paa forskellige Maader anbragte til Prydelse for Anlægget, men jeg saae ikke her nogen Brændestabel, som er vittig, eller Eremiter, som ere stumme. Hertugindens Vaaning ligger yderst i dette Partie af Haven, er et Schweitser Huus, vistnok meget nydeligt og beqvemt, dog ikkun saaledes, at enhver formuende Mand kunde bygge sig et saadant Huus, og dertil kunde jeg sandeligen have stor Lyst, dersom jeg havde det udfordrende. Her saae jeg den afdøde Arve Prinsesses Portrait — ja visselig har hun været deilig — her siger jeg med Johanne, det var sku en Skam, at hun skulde døe. Jeg saae og Portraiterne af de andre Hertugelige Personer, saa at jeg strax kan gienkiende dem, naar jeg seer dem. Mit Selskab var særdeles interessant, især Ober Amtmanden, som har reist meget og taler meget vel. Siden saae jeg Staldene, ogsaa de fortiene virkelige Opmærksomhed. Alle Slags gode Heste, ogsaa Danske og nogle fortrinlige Rideheste, iblant disse en graae — af Engelsk Fader og Meklenborgsk Moder — det skønneste Dyr, man kan see; den har det engelske Liv, og den Holsteenske Runding, ikke dette slunkne, som altid er mig modbydelig hos Heste, hvor Kraft Yttring i hele Exterieuren bør være en af de første Betingelser. Jeg gik hiem, drak Thee med mit Selskab og gik derefter i Concert Salen. Jeg maae tilstaae, Værelser imponere mig ikke letteligen, her skete det dog, thi vel havde jeg ventet mig noget ret skønt, men denne Pragt, denne Kristiansborgske Pragt, foreenet med Smag formodede jeg dog ikke. Salen gaaer igiennem to Etager, med Kolonner paa begge Sider, som bære Galleriet i anden Etage, og dette ganske fuldt af Mennesker. Det hele meget got oplyst. Herskabet kom strax efter — lidet om enhver, saaledes som jeg saae dem for første Gang. Den gamle Enke Hertuginde¹⁾, Moder til den regierende Hertug og vores afdøde Prinsesse²⁾, en ærværdig ganske krumbøiet gammel Kone, blev ført af min gamle Herre; den regierende

¹⁾ Charlotte Sophie, f. 1731, f. Prinsesse af Sachsen-Coburg-Saalfeld, Enke efter Prins Ludwig af Mecklenburg-Schwerin, † 1778.

²⁾ Arveprins Frederiks Gemalinde Sophie Frederike, f. 1758, † 1794.

Hertuginde¹⁾, en midaldrende meget før Dame, gik imellem begge vores Danske Prinssesser, hendes Anstand brillant, hendes Ansigt venligt. Prinssessen, hendes Datter²⁾, en nydelig lille³⁾ Brunette, blev ført af Pr: Christ: Arve Prinsen, en smuk Mand, men havde jeg end ikke vidst noget forhen, saa kunde [jeg] dog have læst Sorg af hans Ansigt, — hans to Brødre⁴⁾ ere endnu meget unge. Den regierende Hertug⁵⁾ kom tilsidst — en rask fyrig Mand med et par lynende sorte Øine, og en smuk, ikke stærk Figur. Efter ham kom Cortegen, som var meget betydelig, bestaaende af Oberhof Mareschall, Khrrer, Kjunker, vagthavende Officierer, en Mængde Jægere, Pager og Lakaier. Ved alle Indgangs Dørene stod Gardere, klædte omtrent som vores Garde til Hest. Lad os ikke tale om Etikette i Kbhvn, det er ikkun en Bagatelle, kom til Meklenborg, her seer man hvad den Ting betyder. Her er ogsaa den skarpeste Linie imellem Adel og Borgerlige, som man paa begge Sider bevarer med en Ængsteligthed der moerede mig, og det saa meget mere, som jeg endnu har den meest grundede Aarsag til at troe, at jeg ved mit Ophold her ikke taber ved at blive uden for denne Grændse, thi neppe havde jeg allerede erfaret saameget i forskellige Fag, dersom jeg hver Middag havde spiiist med to Kherrer. Concerten var god, et Oratorium af Himmel⁶⁾, blev ret got udført, især vare et Par foretreffelige Bas Sangere. Siden gik jeg ned med mit Selskab, og vi spiiiste og diskurerede ret rask til Kl: henimod 12. Atter i Aften fik jeg et lille Brev fra min store Juliane og et stort Brev fra min lille Fatter, jeg takker meget, meget baade den lille og den store, baade for det lille og for det store, det glædede mig usigelig meget, ogsaa i den Henseende, at vores Breve ere

¹⁾ Louise, f. Prinsesse af Sachsen-Gotha, f. 9 Marts 1756.

²⁾ Prinsesse Charlotte Frederike, f. 1784, der 1806 blev gift med Prins Christian (VIII), skilt 1809, † 1840.

³⁾ her har været indskudt et lille Ord, der er meget omhyggelig overstreget.

⁴⁾ formodentlig Carl August Christian, f. 1782, og Adolph Friedrich, f. 1785 (den næstældste, Prins Gustav Ludwig, f. 1781, var Major i Svensk Tjeneste).

⁵⁾ Hertug (fra 1815 Storhertug) Friedrich Franz I, f. 1756, † 1837.

⁶⁾ Friedrich Heinrich Himmel, f. 1765, † 1814, Kapelmester i Berlin, komponerede saavel gejstlig som verdslig Musik. (Allg. Deutsche Biogr. XII, S. 435—36, Fétis Biogr. univ. des musiciens, 2. éd. IV, S. 335 ff.).

meget kortere underveis, omtrent halv saa længe, som til Pymont og Nenndorff.

d. 27de Aug: Min lille velsignede kiære Gretes Fødselsdag! Gud bevare og velsigne Dig, Du kiære gode Pige, Din kiærlige gode Moder, min Juliane vil vist paa mine Vegne give Dig mange Kys fra Din ømtelskende Fader. I Dag har jeg atter begyndt at arbeide lidet med Hr. Ferdinand, siden har jeg seet mig om i Hertugens Gallerie, hvor Væggene ere behængte med de fortreffeligste Malerier, og Værelset i øvrigt besat med Borde hvorpaa Antiker, Naturalier o: s: v: I flere Dage har jeg i Sinde at gienemgaae dette, jeg skal opskrive hvad jeg seer, men det bliver ikke for et Brev, thi det er alt for vidtløvtig. Localer er prægtigt, kongeligt, som alle Værelserne. I det hvor jeg læste med Ferdin: hænger den afdøde Arve Prinssesses Portrait i fuld Korpus, malet som en Apotheose, af den store Grassi¹⁾ i Dresden; ja saaledes maae Englene svæve over de høiere Regioner, og saaledes maae en Engel see ud, det vil vare længe, inden jeg lærer at see paa dette deilige Malerie med koldt Blod. Til Middag har jeg atter havt fremmede — to Renteskrivere, ja saa var det, de Mennesker ligne hinanden, men to meget artige Mænd. Efter Bordet spadserede vi omkring i Haven, som man ikke letteligen overseer. I Formiddags var stor Frokost hos den regierende Hertuginde i Schweitser Huset, hvor Hertugens prægtige Chor af blæsende Instrumenter lod sig høre, men i Aften er alting roligt her ved Hoffet. Mine Renteskrivere har spiiist hos mig, og nu gjør jeg mit Brev færdigt, til at afgaae i Morgen tidlig. Man sover got og længe her altsaa expederer man om Aftenen hvad næste Morgen skal være færdig. Næste Gang haaber jeg at kunde fortælle endnu meere, thi det lader som man vil moeroe os alle, paa alle mulige Maader.

Jeg anbefaler mig til mine kiæreste Forældre, Sødskende og Venner. Min kiære Juliane behøver jeg ikke at bede om at kysse mine kiære smaae Piger mange Gange fra mig deres kiærlige Fader.

¹⁾ Joseph Grassi, f. 1768, † 1838, Professor ved Akademiet i Dresden.

Ludwigslust.

d. 28de August. Atter en Stads Dag, hvor der vankede baade verdslig Ære, en god Ret Mad, og et got Glas Viin; da jeg maae ærlig tilstaae, at jeg [er] en Liebhaber af alle tre Dele, saa har jeg intet at udsætte paa denne Dag. Efterat jeg havde instrueret — jeg beder mangfoldig, man underviser ikke en Prins, mindst i Tyskland, og aller mindst ved et Tysk Hof — fulgte jeg ham til den regierende Hertuginde, som boer i det før omtalte nydelige Schweitzerhuus, og gik mig derefter en ret god og behagelig Tour i Haven, som har megen Lighed med Fredensborg Have; endogsaa er her en net Gang bag om hele Haven, med Skov paa den indvendige Side, og Indhegning med Mark uden for paa den anden Side, ligesom paa Fredensborg ud til Endrup. Min Juliane kiender ret got disse Egne. Jeg maatte tidligere hiem end jeg ønskede, thi jeg skulde pudse mig, da jeg var ansagt til stor Cour og Mareschals Tafel. Couren begyndte hos min Herre og hans Børn, der havde jeg naturligviis intet at gjøre uden at bukke, derefter til den regierende Hertuginde, der blev jeg presenteret af en Geheime Raad Lützwow, siden hos den gamle Enke Hertuginde af samme GehR: — paa begge disse Steder taltes lidt om Danmark, om Ferdinand. Derefter blev jeg ført af Hof Marschal Both til Hertugen — han talte om Nenndorff, Pymont, o: sl: meere, endelig blev jeg ved den store Cour, presenteret for begge Prinsserne og Prinssessen. Efter Couren gik det til Tafels, Herskaberne i den skønne Galla Sal, som jeg sidst beskrev, med dem, al den høie Adel, som her viiste sig i blændende Pragt, saavel Damer som Cavalerer. Ved Marskals Tafelet var Kammerjunkere, Jagtjunkere, Staldmesteren, Officierer. Jeg traf her til min store Forundring 2 Danske en Jagt Junker v: Schack¹⁾, og en Artillerie Officier Seidewitz begge i Mechlenburgsk Tieneste. Den sidste har ikke været i Danmark i 20 Aar, jeg kunde altsaa underrette ham om mangfoldige Forandringer, det var mig meget behageligt at kunde

¹⁾ I Hof- og Statskalenderen for 1804 findes en Jagt- og Forstjunker Fr. Ferd. v. Schack.

paa denne Maade hvile mig, thi slig Æden er værre end paalagt Poenitente. I Aften var Bundte Rads Tafel, men det angik mig ikke og jeg levede ret roligt i mit Værelse, og kom første Gang her paa Stedet ret borgerlig i Seng.

d. 29de August. I det deiligste Veir, og paa den første skønne Dag, vi meget længe have havt, spadserede jeg, efterat jeg havde afleveret Ferdinand hos Hertuginde. Jo meere bekiendt jeg bliver med Slotshaven her, des meere Liighed finder jeg imellem den og Fredensborg, dog har dette et stort Fortrin for Ludwigslust, nemlig at Egnen uden om Haven er ligesaa skøn som i Haven; her er heller ikke en stor Land Søe, derimod løber en lille Flod igiennem Haven, som paa flere Steder er benyttet til Sluser, Vandfald o: s: v: man finder ikke hyppige men vel anbragte Decorationer, meest Bûster af berømte Alderdommens Mænd, saa og et Minde for den afdøde Hertug. Paa nærværende Tid bygges et stort Gothisk Tempel til Erindring af den sidst afdøde Prinssesse, og paa et andet Sted i Haven opfører Arve Prinssen et Mausolee, hvor hendes Liig skal hensesættes. Men hvad ere dog alle disse Ting imod Mindesmærkerne paa Jægerspriis, hvad betyde alle disse Brutus, og Marc Aurel og August og Milliades og hvad man kalder dem mod det eene søde melodiske Ord „Landsmænd“ og nu dertil „fortiente Lands Mænd“. Kommer nu en Ludvig 14, Carl 12, ja vel Caliguler og Neroner, med for enten at completere Rækken, eller fordi denne eller hines Gierninger kunde ikkun beskrives paa mange Blade! O, fui med det Moerskab, som slige Erindringer give; Nutiden er rigeligen forsynet med Afskum, man behøver ikke at erindre sig Fortiden. Nei, nei! min Bernstorff, min Hans Egede, min Hvidtfeldt, min Niels Lembak, min Birgitte Giøe, min Herluf Trolle, og alle disse mine mange ædle, herlige, stolte Danske og Norske Lands Mænd, som saa hæderligen ere mindede paa Jægerspriis — o naar jeg vandrer imellem Eder under de ærværdige Eege, samtidige med de Ældstes Daad, det varmer, det fryder. Dog hvor vil jeg hen? Middag og Eftermiddag er gaet paa den sædvanlige Maade. I Aften er stort Bal im goldnen Saal, som den her kaldes, der havde jeg ikke noget at bestille, men

til Fyrværkeriet var jeg ansagt, det blev afbrændt Kl: 9^{1/2}, førend Taffelet. Ja det var et Spectakel og en Støi! ikke sandt? Nu jeg troede man kunde høre det i Khvn. Jeg har nu dog allerede seet endeel Fyrværkerier, men de vare Dverge mod dette, især var een Act Vand-Fyrværkerier, som exploderte i den skønne store Cascade lige for Slottet, ret brillant; for at give det hele endnu meere Eftertryk, vare Kanoner plantede ved begge Sider af Fyrværkeriet, naar nu Ild og Knald og Røg og Damp ret rasede, saa brølede Kanonerne Skud i Skud, men her siger jeg som Nicolai, det blev mig altfor naturligt, og Erindringerne altfor levende af vores uforglemmelige Kanonade. Du skulde høre, kærester Juliane, Du min raske Danneqvind, hvorledes her og overalt tales om de Danske af 2den April. Jeg har altsaa nu fuld Erstatning for alt det Vaas, alle de bedre Foranstaltninger som vores langørede Herrer *bagefter* kunde giøre, og som de endnu plager os med, naar de værdiger denne Dag nogle Øiebliks Erindring. Sie sind ein Däne? sagde en Præst til mig i Gaar — Aufzuwarten! — Herr! es freuet mich, einen Lands Mann von die unsterblichen Helden vom 2ten April den Hand zu drücken! Du kan begribe at vor Samtale efter en saadan Velkomst blev varm, især da han ønskede Detail af denne Dags Historie.

d. 30te August. Jeg kunde meget let her forskaffe min lille et Egern, thi her vrimler af dem i Skovene; det moerede mig meget, paa en Excursion, som jeg i Middagsstunden gjorde, at see disse nydelige smaae Dyr hoppe omkring i Træerne. Ved min Hiemkomst traf jeg Breve fra min gode Juliane og fra Kraft. Det er mig ret kiært, at i gode Madamer have forladt Lyngbye, thi i sligt Veir kunde man jo udsætte sig for Koldfeber, ja vel forfalde til Drik, for at holde Varmen, eller Gud veed, hvilke Experimenter man kunde faae Lyst til i slig Kulde — Fristelsen er stor og Jægersborg er nær!! Til Middag har jeg taget til Takke med mine sædvanlige 10 Retter Mad og et ret moersomt Selskab. Efter 10 Retter Mad bliver man tung — Nu, du min Gud — man sidder i en Sofa — man føler man er til — men man glemmer det ret snart i en sød og salig Slummer — men hvad skeer? det banker! Her — ein! H: Høifyrstelige Durch-

lautighed Arve Pr: af Mechlenborg, H: H: Pr: Christ. af Danmark og Hof Marskalken — ja saa sandt jeg er et syndigt Meneske, stod de ikke alle tre i Stuen, inden jeg endnu var ret oppe af Sofaen — det morede Pr: Chr: især meget, at overfalde mig paa den Maade, hvad de vilde? — ja det ønskede jeg ogsaa at vide — endelig kom det — Pr: Heinrich af Preussen ventes hertil om nogle Dage, nu vil Pr: Chr: overlade ham sine Værelser og troede at kunde være tient med mine, dersom jeg vilde flytte over i Side Bygningen. Sagen blev snart afgjort til begge Parters Fornøielse, og de gik, men min Middags Søvn var væk . . .

d. 31te August. Man kan virkeligen her ikke sige, hvad vel ellers temmelig almindelig gielder om Hoffer, at man paa de store Hoffest Dage maae holde sig skadesløs for den Kiedsommelighed man udstaaer i de andre roligere Dage, thi her sørges dog jevnligent omtrent hver Dag for een eller anden Fornøielse, hvori alle kunne tage Deel. At jeg i Formiddag har spadseret et Par Timers Tid med Harbow hører ikke hertil, thi det er en Fornøielse som vi har gjort os selv, men at vi alle i Aften have hørt en god Concert, kunne vi takke Hertugen for. En forhen omtalt Ober Amtmann Kensler afhentede mig og jeg hørte en Sinfonie, en fortreffelig Arie af Pär i Dresden¹⁾ sunget af den vidt berømte Mdme Benda²⁾ — ja man kan høre at hun har studeret Musik og at hun har sunget got i sine unge Dage; — derefter en Forte Piano Concert af den berømte Kapel Mesterinde Westenholz³⁾, som vi kiende i Kiøbenhavn for hendes fortreffelige Harmonika Spil. Hendes Mand var Kapelmester her, og hun har beholdt hans hele Gage som Klaveerspillerinde i Kapellet; derefter en Bravour Arie af en Demoiselle, hvis Navn jeg i Øieblikket ikke erindrer, endelig en Violin Concert af anden Concert-

¹⁾ Fernando Paer, f. 1771, † 1839, italiensk Operakomponist, Kapelmester i Parma, Wien, Dresden og Paris (Fétis VI, S. 402 ff.).

²⁾ Félicité Agnes Ritzin, f. 1756, tidligere gift med Friedrich Ludwig Benda, Hofkomponist i Schwerin, senere med Fløjtespilleren Heyne (Fétis IV, S. 326—27).

³⁾ Eleonore Sophie Marie Westenholz, f. Fritscher, (Fødsels- og Dødsaar ikke angivne) Enke efter Mecklenburg-Schwerinsk Kapelmester Carl August Frederik W., f. 1736, † 1789. (Fétis VIII, S. 457).

mester Massonneau, men den hører vi bedre i Kiøbenhavn. Efter Concerten gjorde jeg Bekiendtskab med nogle af Kapellet, en Mme Braun, Søster til vores Kunzen¹⁾, en Mme Zinck²⁾ en rask Kielling, Broder Kone til Zinck i Kiøbenhavn, med den store Oboe Blæser Braun³⁾ og Concertmesterne Coelestini⁴⁾ og Massonneau⁵⁾. Derefter hiem med min Ober Amtmann, en herlig Mand, spiieste min Aftens Mad som er den eene Aften som den anden altid sex Retter — og gik derefter i min Seng.

d. 1ste September . . . I Aften er hertil ankommen en ung Prins af Weimar⁶⁾ med sin Gouverneur og en Informator. Det vil rimeligviis give nye Bekiendtskaber, og det er mig ret kiært, jo flere jo kiærere, desmere har jeg at underholde mig med her, og erindre mig, naar jeg kommer hiem.

d. 2den September. Allerede i Morgenstunden, medens jeg var paa en lille Spadseretour, havde Prinsen af Weimars Informator, eller Instructor, som han kaldes, været hos mig; saasart jeg kom hiem, maatte jeg altsaa giøre ham min Contravisite, og traf i ham en sand Kontrast af vores to Hr. Opdragere, en meget oplyst og beleven Mand, som i sit hele Væsen har meget liigt med Christiani⁷⁾, vi bleve snart bekiendte, gik sammen i Kirken, hvor vi bivaanede en fornuftig og ret opbyggelig Guds-tieneste. Siden viiste jeg min Hr. Kollega omkring i Haven. Til Middag var ret brillant Taffel hos mig, nemlig Instructoren

¹⁾ F. L. O. Kunzen, f. 1761, † 1817, Kapelmester ved det kgl. Theater (Biogr. Lex. IX, S. 601 ff.).

²⁾ Formodentlig Enke efter Benedikt Frederik Zinck, f. 1743, † 1801 paa Ludwigslust (Fétis VIII, S. 521).

³⁾ Johan Friedrich Braun, f. 1759, † 1824 (Fétis II, S. 60), g. m. ovennævnte Mme Braun f. Kunzen, hvis Fornavn, Fødsels- og Dødsaar ikke findes hos Fétis.

⁴⁾ Eligio Celestino, Violinist, Koncertmester i Schwerin, f. 1739, † 1812 (Fétis II, S. 234).

⁵⁾ Louis Massonneau, Violinist og Komponist, f. i 2den Halvdel af 18de Aarh., levede endnu i 1819, var fra 1802 i Hertugen af Mecklenburg-Schwerins Tjeneste (Fétis VI, S. 20—21).

⁶⁾ Da denne Prins nedenfor angives at være 13 Aar gl., maa det være Prins Carl Bernhard, f. 30. Maj 1792.

⁷⁾ Christoph Johann Rudolph Christiani, f. 1761, † 1841, tysk Hofpræst i Khvn., oprettede 1795 smst. et Optragelsesinstitut, der bestod til 1810 (Biogr. Lex. III, S. 558—59).

fra Weimar, Kabinetts Secretair Veldtner, 3die Hof Præst Klefeke og Secretair Hese. Kl: 5 vare Instr: og jeg inviterede til Kollation hos Ober Hofmester Lützow, hvor der var stort Selskab, der blev jeg presenteret for den unge Pr: af Weimar, en rask Dreng paa 13 Aar, som ikke synes at føle andet end sin Sundhed. Man tilbragte Tiden der paa den allerbehageligste Maade med Discourser indtil Kl: 6 $\frac{1}{2}$, da bleve vi førte til Couren, som varede til Kl: 7, da Concerten begyndte, som var et Oratorium af Himmel, god Musik og ganske got udført . . . Kl: 10 kom Pr: Heinrich af Preussen til stor Glæde for hans gode Charlotte og alle som ynde hende.

d. 3die September. Til — —¹⁾ har jeg havt min Weimarens og to af de allerede før nævnte Herrer til Bords, efter Maaltidet besøgte vi Ober Hof-Prediger, en Mand som gamle Manthey²⁾, men saa munter, som jeg endnu ikke har kiendt nogen. Vi kiørte i hans Selskab en meget behagelig Tour i Skoven paa en Valse Vogn, som er et særdeles mageligt Fartøi, med een Hest for, det kostede mig en heel Species Daler, men da alting her, gaaer løs paa at leve høit og stort, og man virkeligen moerer sig her, saa lad gaae. Reise Kassen holder det nok ud, men den bliver ikke svær at bære op ad Trapperne i Fortunstrædet³⁾. Det for idag samlede Selskab blev hos mig, og vi tilbragte Aftenen med ret lærde, men tillige ret interessante Samtaler indtil Kl: 11. Weimarensen er, som jeg ved første Øieblik fandt ham, en fortreffelig Mand — Held den Fyrstesøn, som dannes af en saadan Mand . . .

Ludwigslust.

d. 4de September . . . I Aften er Bal paa Slottet, og medens de der dandse, har jeg discureret og politiseret med nogle Be-

¹⁾ Papiret iturevet af Oblaten.

²⁾ Hvem er her sigtet til? Prof. Johan Georg Ludvig Manthey, f. 1769, † 1842 (Biogr. Lex. XI, S. 104—5), der 1808 blev gift med Holtens Søster Anna Poulina, var paa den Tid kun 34 Aar gl.; hans Fader, Præst ved Petri Kirke i Khvn var død 1775, da Holten kun var 5 Aar gl.

³⁾ Holten har formodentlig havt Vinterbolig i Fortunstræde. I Khvns. Vejviser for 1804 og 1805 findes som hans Adresse kun angivet Arveprinsens Palais.

kiendtere. Min Juliane undrer sig vist over, at jeg ikke endnu har givet min Betænkning over de Mechlenborgske Damer; jeg ville see flere og see dem oftere, jeg er nu ganske eenig med mig selv, men jeg vil ikke kunde undre mig, om min Dom vil forekomme dem, som læse dette, ligesaa synderlig, som det hele Væsen her forekom mig ved min Ankomst. Med ikke faae For-domme mod Landet og Menneskene her drog jeg fra Kbhvn, flere blev jeg paa Veien forsynet med, men atter her erfarede jeg, at Brillen due ikke. Landet kiender jeg meget lidet til, men at det er et frugtbart Land, kan man see paa de mange meget rige Godseiere, som her sees. Menneskene ere ikke at foragte her, i de lavere Klasser, store velskabte Mænd og ikke sielden ret smukke Fruentimmer. Middelstanden har vel her som overalt meget lignende, da den her, som overalt er den, hvor man finder Humanitet, Kultur og de flere ædle Frugter af en lykkelig Middel Vei, men Fyrighed og Raskhed er her Tonen, og giver det sel-skabelige en høist behagelig Holdning; jeg er bekiendt og antaget i flere Huse, hvor jeg gaaer ud og ind, som hos — ?? — mig selv. Man kommer, sidder, spiller, synger, spiser, sladdrer, gaaer og kommer snart igjen, enhver i Huset er paa sin Plads, altsaa staaer ingen i Veien, saa er det mellem dem selv, saa er det med Fremmede, og endnu i høiere Grad, thi deres Giæstfrihed er som Oldtidens, vi kiende ikke sligt hos os — Men Fruentimmerne, hvorledes see de ud, hvorledes klæde de sig??? Formodentlig ere de meget smukkere end vi Danske? og de klædde sig vel bedre end vi?? thi han er ret blevet Tydsk! Det første besvares med den almindelige Erfaring: at intet i Naturen gaaer over Mulighedens Grændser; det sidste er tildeels besvaret med og i det første, dog er det vist, at dersom jeg nogensteds paa min Reise har været fristet til at troe mig hiemme, da var det her — min Dom om de Franske Damer ubeskaaret, den er og bliver uforanderlig, saalænge De ere, som for nærværende Tid. Damerne af den høiere Adel ere her rigt og prægtigt klædde, anderledes end hos os — ogsaa lider jeg det meget vel, at de unge Koner ikke i Dragt afsondrer dem fra de ugifte. Naturligviis er Begrebet *ung* hos de kiære Damer meget ubestemt, og

nogle synes at have udstrakt det temmelig vidt, men et af to, hellere det end disse Matrone Grimasser og Dragter for at give sig en Air i sit 24de Aar. Det var da vel nok, saaledes som man kan give det skriftlig. Overalt maae jeg bede mine Venner, som øde Deres Tid paa at læse disse Bagateller, at de ville ansee ethvert sligt Stykke, som en Kontur, der af meere end een Aarsag ikke paa Reisen kan udarbeides.

d. 5te September . . . indfandt mig igien paa mit Kammer til rette Tid for at kunde modtage mit Middags Selskab som i Dag atter bestod af den Weimarske Instructor og de herværende Secretairer hos Hertugen. I Aften Concert i Galla Salen. Herskaberne spillede Kort under Concerten, men reiste dem, medens Frue Westenholz gav en Concert paa Harmonika. I øvrigt bestod det af en Overture af Pär, en Italiensk Arie, got sunget af Mdme Rosetti¹⁾, en dobbelt Concert paa Oboe og Fagot af den store Virtuos Braun og en god Fagottist Brandt²⁾; en Arie af Mdme Lembke³⁾. „Sie ist doch immer die Krone“ sagde Hertugen, og det er sandt; endelig til Beslutning Overturen af Titus, componeret af Mozart. Nu skyndte man sig hiem for at spise — og gik siden til den store Illumination, som var kongelig og den første, som jeg har seet. Det vilde blive meget vidtløftigt at beskrive den omstændelig, ikkun nogle faae Ord for at give et Begreb om en saadan Illumination. Det forestilte Facaden af et græsk Tempel af 150 Skr: Bredde, det var anbragt paa en Grønning bag ved en stor og majestætisk Cascade lige for Slottet. Igiennem Hoved Portalen saae man en lang Kolonnade og i to Portaler paa hver Side saaes det Preussiske og Danske Vaaben, samt Prinssesse Charlottes og Pr: Heinrichs Navne. Bekostningen ved en saadan Illumination maae være betydelig, thi Façaden havde forholdsmæssig Høide efter sin Brede. En skrækkelig Mængde Mennesker fra de omliggende Steder og god

¹⁾ formodentlig Enke efter den S. 98 omtalte Kapelmester Rosetti.

²⁾ Georg Friedrich Brandt, f. 1773 (Fétis II, S. 57—58).

³⁾ Findes ikke hos Fétis, heller ikke i Allg. D. Biogr.

Musik gjorde det endnu interessantere, jeg moerede mig med nogle andre imellem det høistarede Publikum indtil Kl: 12.

d. 6te Sept: Weimarensere ere reiste, jeg gjorde min Visite hos Dem ret tidlig og gik siden til mine Forretninger . . . I een af mine herværende Bekiendteres lille men udvalgte Bogsamling har jeg tilbragt nogle Timer i Eftermiddag, det var en Siæle Vederqvægelse; mange herlige, nye Bekiendtskaber gjorde jeg her imellem disse Menneskelighedens stumme Venner, som jeg med Nidkiærhed skal udvide og fortsætte, naar jeg igien faaer mine rolige, huuslige Aftener. Med Fryd og Henrykkelse seer jeg dem nærme sig, men der skal endnu strides mangan haard Kamp inden jeg naaer dertil, især ræddes jeg ved at tænke mig nogle Dages Ophold i Schleswig, ja maaskee endog paa Gravensteen. Frisk Mod.

d. 7de Septbr. Samtlige Herskaber ere i Dag i Schwerin for at besøge samtlige Herskabers gamle Tante, deraf tager jeg Anledning til at besee samtlige Herskabers samtlige Gemakker. I de fleeste vare ikkun den almindelige Pragt, saaledes som man saae den paa Kristiansborg, men de Værelser, som før beboedes af den sidst afdøde Arve Prinssesse, overgik alt hvad jeg har seet af Pragt. De ere alle meublerede af hendes Fader Keiser Poul; hans Portrait, som skal være meget vel truffet var mig interessant, men kiærere var mig Portraiterne af den afdøde Selv, af den deilige Dronning af Preussen¹⁾, og Keiserinden af Rusland, samt hendes skønne Alexander²⁾. Kandelabrer, Lysekroner, Borde, Stole alt var prægtigt i høieste Grad. Det kostbareste af det man saae, var Natborde, hvor alting, selv den store Speil Ramme var af massivt Guld. Bordet hvorpaa det stod var af massiv Sølv af Størrelse som et Slagbord, og ganske besat med disse gyldne Toilet-Sager. At nævne alt, endsige at beskrive det, er umuligt i et Brev, det maae giemmes til jeg

¹⁾ Fr. Wilhelm III.s Dronning Louise, Prinssesse af Mecklenburg-Strelitz, f. 1776, † 1810, bekjendt ved sin Opræden overfor Napoleon under Fredsunderhandlingerne i Tilsit 1807.

²⁾ Keiser Alexander I, f. 1777, † 1825, g. m. Louise Marie Augusta, Prinssesse af Baden, f. 1779, † 1826.

kommer hiem. Til Middag har jeg havt geistligt Selskab, men har med dette i Eftermiddag gjort en verdslig Visite hos Kapelmesterinde Westenholz. Atter en moersom Eftermiddag, som jeg især ønskede at Søster Ane¹⁾ kunde taget Deel i. I Musik og i meget god, tildeels af hendes egen Komposition, levede vi indtil silde om Aftenen; den Agtelse hvormed hun erindrede de Danske i Almindelighed, saavel som vores Kapel i Særdeleshed, var behagelig for mig som er ligesaa enthusiastisk for mit Hiem, som for Musik. Der var flere foruden mig, blant disse to Side-Døttre af Hertugen, to meget elskværdige smaae Piger. Deres Moder lever her paa Ludwigslust og er offentlig erkjendt; hun er ikke mere ung, men har været meget smuk, og er meget interessant. Hendes Navn er Sahl. Deres Navn er Kleinow.

d. 8de Septembr: H: H: Pr: Ferdinand har i Dag naadigst behaget at amusere mig fra Kl: 8 til 1^{1/2}, men jeg har i Eftermiddag holdt mig fuldkommen skadesløs derfor. Fra Kl: 5 til Kl: 1 har jeg levet imellem lystige Folk hos den store Oboe Blæser Braun, hvis Kone er Søster til vores Kunzen, dette har givet Anledning til Bekjendtskab, og derefter til Invitationen i Aften. Endeel af Kapellet vare der og det blev til en formelig Vocal og Instrumental-Concert, hvor jeg tog handlende Deel, og spille da første Gang paa Violin i 4 eller 5 Maaneder. Den fortroelige utvungne Tone, som herskede imellem disse Mennesker gav ogsaa mig Courage, her var ingen Kunstner Stolthed eller Forbeholdenhed, uagtet Concertmester Massonneau og Braun spillede med; — det var kort sagt, et Selskab af Venner, som fornøiede sig med Musik, uden at Kunstneren lod Liebhaberne, af hvilke der var flere end jeg, føle deres Overlegenhed. Vi sluttede med at synge Viser til Meklenborgsk Punsch; hvorledes denne er, veed jeg, den er drøi, saaledes at alle Fruentimmer drikke Viin. Viserne gik rask, jeg opvartede med nogle Danske, som moerede især de smukke, men en Vise til Glæden af Schiller, som Brauns ældste Datter, en meget deilig Pige, sang ganske fortreffeligt, interesserede mig saa-

¹⁾ H. S. Holtens yngste Søster Ane (Anna) Poulina, f. ²⁹/₈ 1785, † ⁸/₈ 1855, senere g. m. J. G. L. Manthey (se ovfr. S. 93, Note 2), var meget musikalsk. I hendes Hus var Weyse senere en jævnlig Gjest.

meget, at jeg ufeilbarligen bringer den (Visen, ikke Pigen) hiem Kl: 1 gik vi i det deiligste Humeur fra Braun, man fulgte hinanden hiem, jeg arriverede uden Havarie Kl. 2 i Seng.

d. 9de Septbr . . . Til Middag har jeg spiiet med min Helt, Ober Amtmann Kenzler og Arve Prinsens Secretair Frosch — —¹⁾ Maaltidet gjorde jeg en Stads Visite hos Ober Hof Prediger Consistorialrath Studemund, den rare muntre — —¹⁾ som jeg før har nævnet; hans Kone havde megen baade udvortes og indvortes Liighed med Mdm^e Torp — —¹⁾ Thee der, gik siden i Concert paa Slottet, hvor et skjønt Hallelujah af Rosetti²⁾ blev givet, og siden hiem.

d. 10de Septbr. I Morges reiste Prinsen af Preussen, vores Pr: Christian fulgte ham 2 Mile paa Veien og kom igien til Middag, han reiser ikke til Berlin førend i næste Uge, thi hans Geburtsdag³⁾ skal celebreres her. Harbow er i disse Dage i Schleswig for ham i et Ærinde til Kron Prinsen, man længes her meget efter hans Tilbagekomst. Den anden Hofpræst Ackermann en meget oplyst og underholdende Mand har i Dag spiiet med mig, og siden har jeg tilbragt nogle Timer hos Pagehofmesteren som boer i Huus med mig. Det er en Lykke for mig, at jeg ikke kommer lige herfra til Kbhvn., thi da vilde jeg vist uden at vide det tale Tysk, og derfor blive udleet, uagtet det er meget begribeligt, naar man betænker, at jeg er uophørlig iblant Tyske, som tale meget, og at jeg selv her taler meere i een Dag end hiemme i en heel Uge . . .

Forældre, Sødskende og Venner hilses kierligst. Hvorledes har vor gode Tante Bast overstaaet d. 5te Septbr⁴⁾, jeg tænkte den Dag mange Gange paa hende. Lev vel, kiæreste Juliane, kys mine kiære smaae Piger fra Din egen

H. S. Holten.

¹⁾ Papiret iturevet af Oblaten.

²⁾ Franz Anton Rosetti, f. 1750, † 1792, fra 1789 til 1792 Kapelmester hos Hertugen af Mecklenburg-Schwerin (Fétis VII, S. 313—14).

³⁾ 18de September.

⁴⁾ Aarsdagen efter Stiftsprovst Bast's Død.

Ludwigslust.

d. 11te September . . . Jeg har tilbragt Eftermiddagen meget behageligt hos Hertugindeens Cabinets Secretair, en fiin Verdens Mand og Hofmand, som man finder mange her. Det er vel tildeels besværligt at giøre sig bekiendt med den Maneer og Tone, som de give alting, men lærerigt er det. Allerede at spørge er mellem disse Folk en Sag, som man maae være betænkt paa, men at svare er et Studium. Det er muligt, at man vogter Faar uden disse Talenter, men vogte Mennesker kan kun den som har disse Talenter, og det er mig altid et høist interessant Syn at see bestemt Forstands Overlægenhed brugt paa en fiin og fordringsløs Maade.

d. 12te Sept: Vi have idag Marked her, det vil ikke sige meget, ogsaa haver jeg ikke været fristet til at knuse nogen Louisd'or i den Anledning; med nogle Bekiendte har jeg beseet Damerne, som besaae Markedet men da disse ikke vare købelige, og jeg desuden med denne Artikel ret vel forsynet, saa gjorde jeg her, som naar jeg gaaer forbi Henriques i Goters Gaden¹⁾, saa derpaa, moerede mig, men haaber og ønsker at hvad jeg her af denne Art saa, var hverken Berlok-Guld eller Plate Sølv. Markeds Kostumen er i øvrigt aldeles som hos os, en lang Gade er besat paa begge Sider med Boder, og for Enden af Gaden paa et stort Torv er Heste Market. Her var virkelig noget at see: Landets Bondeheste-Avl og den er al Ære værd. Jeg saa her mange velbygte Dyr og af en meget beqvem Middel-Størrelse, ikke faae med ganske fine Hoveder, og hvad der er vigtigt, næsten alle med reene veldannede Been. Den brune Farve er den almindeligste. Det er her ikke sieldent, at en Bonde begiærer og faaer 16 til 20 L: d: for en Hest. Jeg har seet Bønderheste i den hertugelige Stald, og de fortiente deres Plads.

d. 13de Sept: Efterat jeg i denne Formiddag havde havt en Conference med Prins Christian og adskillige Differencer med Pr: Ferdinand, anvendte jeg mit sædvanlige Middel imod Post Dags Længselen, jeg spadserede en diærv Tour, kom hjem og

¹⁾ F. og I. Henriques, Købmænd, Gothersgade 2 (Klvns. Vejviser 1804).

landt hvad jeg ønskede: et Brev fra min kiære Kone. Samtlige Herskaber ere i Dag forsamlede paa Frederichsmoor, et af Hertugens Jagt Slotte. Alle, som nogenlunde kunne, skal deeltage i denne Jagt, siden er Diner, og mod Aften ere de her igien. Hos en Landsmand, en Kapitaine Seydewitz drak jeg mit Theevand. Ved en meget varm Samtale om vores fortreffelige Kron Prins, gik Tiden, saa det blev mørkt. Det er een af de Følelser, som jeg føler mig ubeskrivelig lykkelig ved, naar jeg imellem Fremmede hører Agtelse for vores Regiering, Agtelse for vores Kronprins, som Fyrste, som Menneske, da at kunne med et Par ret stærke, ret frappante Træk forhøje denne Agtelse, som til Held og Glæde for os, og til Ære for de mange Fremmede, jeg i denne Henseende har lært at kiende, er meget almindelig. Overalt er der ingen Tvivl om, at de Danske ere fortrinligen agtede udenlands; jeg har seet mange Slags Nationer og Fremmede her, men alle nærme sig de Danske med en Interesse, som er umiskjendelig. Jeg skal til rette Tid og Sted ikke glemme, hvad jeg i denne Sommer har seet og hørt.

d. 14de Sept: Ved den regierende Hertuginde's naadige Foranstaltning har jeg i Dag havt megen Fornøielse. Ledsaget af Oberberideren og Hof Præsten Glåveke har jeg giort en Reise til Schwerin. Kl: 5 samledes vi, drak Kaffee og kiørte i en fortreffelig Wiernervogn med 4re Heste. Af Lakaiens Indpakning kunde jeg allerede see at det vilde blive mig ligegyldigt hvorledes Kroerne end vare forsynede. En Miil herfra bleve vi anholdte af en Bonde og prellede, fordi vi skulde have kiørt over hans Agre; denne Nærings Vei er aldeles ikke nye her. Igiennem Fyrre Skove kiørte vi den første Station, frokostede prægtig og drog videre — Veien blev angennemmere, Bøge Skovene begyndte, og med disse meere Liv i Naturen. I en Miils Afstand saae man allerede den smukke Land Søe, ved hvis Bredder Schwerin ligger og Slottets gothiske Taarne. Fra en Bakke oversaae man hele Egnen med Staden, visselig en meget smuk Prospect, som har nogen Liighed med Frederiksborg, dog er der meere Skov, her meere Vand. Det er et vederqvægende Syn efter saa lang Tids Forløb igien at see en klar Land Søe, som jeg ikke har

seet, siden jeg var ved Steinhuder Meer, thi Floderne ere skidne og mudrede som en Rendesteen. Inden vi drog ind i Byen, besaae vi en Slibe Mølle, den første jeg i mine Dage har seet. Indretningerne ere gode, Maschinerierne til at save og slibe store Bord Plader meget simple, drives ved Vand, og ere saa vel benyttede, at meget Arbeide paa eengang kan oversees og styres af faae Personer. Alt det Arbeide, som her forfærdiges, er af indenlandsk Granit og Porphyr, man seer her de største som de mindste Bordplader, Vaser, Lysestager, Signeter o: andet meere. Hertugen opmuntrer denne Fabrik paa den rigtigste Maade, han kiøber og decorerer sine Værelser dermed, jeg har paa Slottet her seet Bordplader af 12 qvt Br. 7 qv: Dybd: af den skønneste Granit — men dyrt er det. Derfra drog vi ind i Staden, som er ret smuk, har 12000 Indvaanere, 2 Lutherske og een Katholsk Kirke. Jeg besaae alle tre Kirker, men fandt intet mærkeligt uden i Domkirken. Allerede dens indvendige Høide (110 Fod) er mærkelig. Et fortreffeligt Epitaphium af Bronze fra Begyndelsen af det 16 Aarhundrede tildrog sig min Opmærksomhed for det fine og skønne Arbeide fra denne Tidsalder, der visseligen ikke var Kunsternes. Et andet Monument, i sit Slags det eeneste jeg endnu har seet, til Erindring af Reformationen, var simpelt og ædelt, sin Gienstand fuldkommen værdigt. Det er oprettet af den forrige Hertugs Bedstefader. Flere fyrstelige Monumenter vare her, men alle i den sædvanlige Stiil. Jeg besaae Staden, som har flere smukke Bygninger, og ingen meget stygge, gik til en Fransk Tracteur, hvor der var vel anrettet for os, vi drak Champagne og levede lystig. I øvrigt vil jeg erindre dette Giæstgiver Huus, fordi jeg her saae et Fransk Fruentimmer, Datteren af Huset, en smuk Pige, saa let og transparent paaklædt, som jeg endnu ikke har seet noget Fruentimmer. Vist nok var det varmt, men der er dog langt herfra til Linien. Slottet, denne gamle gothiske Bygning, uden Tvivl endnu ældre end Frederiksborg, er seeværdigt for sin Ælde, men ogsaa for de mange skønne Ting, det indeholder. Tapeter, Lysekroner, Stole og Borde er det mindste, men de mange fortreffelige Malerier, især af den Nederlandske Skole, de

mangfoldige Kunstsager fra Oldtiden og det ret gode Natur-Kabinet giver virkeligen Agtelse for Eierne. Inderligten beklagede jeg, at jeg ikke istedenfor at være her i 3 Timer kunde være her i 3 Uger, men med Taknemmelighed vil jeg altid erindre denne meget udmærkede Dag blant de mange glade Dage. jeg har havt paa Ludwigslust. Kl: 6 kiørte vi fra Schwerin, styrkede os paa Halv Veien med et par Flasker meget god Champagne, som vi fik hos den pellucide Jomfrue Miné, kom vel tilfreds hiern, spiiste sammen paa mit Kammer, og skiltes ad Kl: 11. Ved Afreisen besaae vi endnu det saakaldte Prinzenhaus, som er Arve Prinsens Residents, naar den hertugelige Familie opholder dem i Schwerin. Alting er her i den Russiske Kolossalske prægtige Stiil, som i hans Værelser her, men overalt beklager man som her, Savnet af den skønneste Prydelse, den afdøde Prinsesse. Hvorfor skal gode Fyrster og Fyrstinder døe tidlig? Verden synes dog at have Krav paa deres længere Liv, som Skadesløsholdelse.

d. 15de Sept: Denne Dag hører slet ikke hiemme i en Journal. Herskaberne have været i Neustadt, og jeg har havt et meget alvorligt Arbeide, som har holdt mig i min Stue hele Dagen. Endogsaa mit Middags Selskab har jeg forladt, fordi jeg behøvede al min Tid og al min Roe for at blive færdig med Aftenen, det lykkedes mig ogsaa, men jeg var træt, som en Præst anden Paaske Dags Aften. I Morgen hviler man.

d. 16de Sept: Egentlig burde jeg gaaet i Kirke, kunde vel ogsaa have havt Lyst dertil, da det rimeligviis er den sidste Gang jeg har Leilighed til at see denne deilige Kirke, men see! mine gode Venner og Bekiendtere forstyrrede mig, jeg skulde følge dem til Skovs for at see Vildtet her. Ved min Hiemkomst traf jeg min kiæreste Julianes og Din Faders Brev, samt fra Kraft den skønne Tale over Ryberg¹⁾; der er nok ikke nylig holdt

¹⁾ Grosserer og Konferentsraad Niels Ryberg, f. 14/8 1725, † 29/8 1804. Ved hans Bisættelse i Kjøbenhavn den 3die September 1804 holdtes Talen af Andreas Krag Holm, Præst ved Holmens Menighed og Søkvæsthuset; ved Ligets Hensættelse i Familiekapellet ved Dreslette Kirke i Fyen den 1ste Oktober s. A. holdtes Talen af J. Jacobsen, Provst i Baag Herred og Sognepræst til Dreslette. Begge Taler ere trykte; det er altsaa den førstnævnte, der er sendt Holten.

nogen meere velfortient Lovtale, saavidt jeg veed. At Grosserer Societetet in corpore bar den salige Herr Zinn bort og hvilede dem, da Danmarks Ryberg blev stædet til Jorden, er mig end et Beviis paa det ubestemte i denne Æresbeviisning. Atter i Aften et meget skjønt geistligt Oratorium af den berømte Benda¹⁾; det blev mesterligen givet, maaskee best af alle dem jeg endnu har hørt her i Ludwigslust, det var laus in fine.

d. 17de Sept: Skal egentligen betyde Pr: Chr: Geburtsdag, omendskiønt den først er i Morgen, men da han reiser i Morgen og vi andre paa Onsdag er denne Forandring truffet. Jeg har med Ferdin: og Malling beseet nogle Fabriker og købt nogle smaae Ting, som skal gaae til Søes til Kbhvn. Geburtsdagen bliver celebreret blot i Familien og da denne er talrig, saa vil det vist endog i denne Henseende være Pr: Chr: en meget kiær Dag. Jeg har atter i Dag giort en Valfart til Neustadt, egentligst for at see et Taarn, hvor een af vore Waldemarar har sat fangen, fordi en Hertug af Schwerin var noget vel jaloux²⁾. Nu jeg maae tilstaae Hullet —³⁾ som om det var bygget af den personificerte Jalousie, afskyeligt i høieste Grad, et Taarn inden i Taarn[et], hvor man fra oven af blev hidset ned. Det skulde være mig høist behageligt, om dette var det eeneste Monument af denne afskyelige Lidenskab, og om de alle som dette ikkun kunde sees i Rudera . . .

Din

H. S. Holten.

Louisenlund.

d. 18de September: Min første Gang var til vores gode Pr: Christian, som jeg lykønskede til hans Fødsels Dag, det var tolvte Lykønskning til ham, og visseligen, den var 12 Gange varmere end den første. Fra ham gik jeg til min gamle Herre og var dermed færdig. Jeg veed intet Huus, intet Sted som i

¹⁾ Georg Benda, f. 1721 eller 1722 af en fra Bøhmen stammende Musikerfamilie, † 1795 eller 1799, har komponeret baade Kirkemusik og Operaer. (Allg. D. Biogr. II, S. 316—17. — Fétis I, S. 334—35).

²⁾ Historien nævner ellers kun Lenzen, Dannenberg og Schwerin som de Steder, hvor Valdemar Sejr har siddet fangen.

³⁾ Papiret iturevet af Oblaten.

øvrigt var mig fremmed, der har bundet mig saa stærk som Ludwigslust; Aarsagen er den meget humane Tone, som herskede i alle de Huse og Cirkler, jeg dagligen besøgte; saa hierteligen kied, som jeg er, af den daglige og gængse Jargon, som ikke engang nærmer sig til det, som er og bør kaldes Conversation, kunde denne ædlere Tone ikke forfeile sin Virkning, men det er derfor ligesaa vist at den forestaaende Afskeed var mig ukjær, som at jeg altid vil med største Fornøjelse erindre de tre Uger jeg har tilbragt paa Ludwigslust. De Familier, som jeg meest havde levet med, besøgte jeg, et Par Stads Visiter maatte jeg gjøre, Resten affærdigede jeg med Kort. Kl: 5 gjorde jeg min allerunderdanigste Opvarntning for samtlige Mechlenburgske Herskaber og Kl: 6 reiste Pr: Chr: med Harbou til Berlin, det var mig tungt at sige ham Farvel, uagtet det kun er for 3 Uger, men det var mig tungere en Time derefter at tale med Prinsessen af Mechlenburg¹⁾. Samtalens Indhold passer ikke for et Brev, men om endog saa var, om jeg kunde og vilde skrive hvert Ord, da maatte dermed i det mindste følge et Portrait — og Juul er død; maaskee i dette Tilfælde ret vel for ham. Mit sidste Aftenselskab var en af mine kiæreste Bekjendte, en Hofpræst Glåvecke; jeg vover at troe, at han ogsaa ønskede eengang igien at see mig, ligesom det visselig vilde være mig usigeligt kiært, at see ham med flere af de gode Mechlenburgere . . .

d. 19de Sept: Morgenstund har Guld i Mund — ja Ordsprog ere en Art af Poesie, og det gaaer høit, naar denne er halv sand, saameget er vist, at dersom jeg ikke havde havt Guld i Lommen, var jeg bleven narret, thi jeg gav 25, siger Fem og Tyve Rigsdaler ud til Drikke Penge. Kl: 8 kiørte jeg med min gode gamle Et: R: Malling, thi vi ere nu blevne Reisekammerater og jeg er i alle Henseender meget vel tilfreds dermed. I Lübten²⁾, fire Mile fra Ludwigslust, spiiste vi til Middag, og jeg tog der

¹⁾ Prinsesse Charlotte Frederike, se ovf. S. 86 Note 2. Det synes, som om Holten allerede dengang har vidst eller anet den forestaaende Forlovelse, og at han ikke har været glad ved dette Parti for hans kjære Prins Christian. Ægteskabet blev jo som bekjendt højst ulykkelig.

²⁾ Lübtheen.

endnu Afskeed med Ober Berideren, en rask Mand; han havde ledsaget Herskabet hertil. Stedet var i øvrigt interessant, thi Maden var ypperlig, Kaffeen fortreffelig, Huset paa det eleganteste, og Vertinden en saa stor Skønhed, at jeg uden Betænkning giver hende Nr. 3 blant dem, jeg i Sommer har seet. Jeg maa ærlig tilstaae at jeg neppe kan fatte, hvorledes hun har seet ud for 10 Aar siden, da kaldte Hertugen hende Ma belle, og at hans Dom i denne Henseende er klassisk, det har jeg Beviser for; at denne Benævnelse og det elegante Huus staaer i den nøieste Forbindelse, indseer man let af det, jeg allerede har meldt om Hertugen . . .

d. 20de Sept: . . . I Eschenburg, den sidste Post Station i det Lauenburgske, spiste vi god Middagsmad, og havde dertil den behageligste Desert, jeg i de sidste 3 Maaneder har seet; det var en Amtmand! ja men en Dansk Amtmand Lautzow¹⁾, som complimenterede Herskabet paa Grændserne . . . Kl: 4¹/₂ passerede vi den Danske Cordon, vare altsaa i Fædrenelandet, men man talte endnu overalt Tysk, det vilde altsaa ikke varme mig saaledes, som naar jeg igien hører hver Mand tale Fædrenesproget. Reinbeck, hvor Amtmanden boer, er et saa yndigt Sted, at det kan lignedes med Bagsværd. Mange af Egnens og Stedets Fornemme og Enbedsmænd complimenterede Prinsen ved Vognen. I et Par Bønderbyer modtoges Prinsen af Høst Piger med Krands, det var kiønt, men deres vilde Hujen, hvormed de udtrykte deres Lykønskning, passede sig bedre ved et Bacchanal end for Ceres Præstinder. Efterhaanden saae man nu flere Hamburgske Lyststeder, men de allerfleeste vare gamle, og de faae nyere kunde ikke sættes i Ligning med de mange ædle Bygninger, som jeg forrige Gang beundrede imellem Altona og Blankenese. Rimeligviis har den ypperlige Bygmester (Pr: Hansen)²⁾ som har bygget næsten alle disse, ikke etableret sig, førend

¹⁾ Kammerherre Christoph Hartvig v. Lowzow, Amtmand i Reinbeck, Tremsbüttel og Trittau Amter.

²⁾ Christian Frederik Hansen, f. 1756, † 1845, Christiansborg Slots og Frue Kirkes Bygmester, findes i Hof- og Statskalenderen for 1804 opført som Professor i Arkitektur og Landbygmester i Holsten; fra 1785—1804 boede han i Altona (Biogr. Lex. VI, S. 594 ff.).

efterat alle Grunde paa den anden Side af Hamburg vare opkøbte . . . Uden for Altona blev Herskabet modtaget med samme Pomp, som forrige Gang, men Tillæg var det, at Borger-skabet paraderede paa Gaderne, og at dette erbarmlige Infanterie omringede og fulgte Vognene lige til Ober Præsidentens Huus. Det var at ønske, at man paa en passende Maade vilde forebygge, at en saa ærværdig Klasse af Mennesker, som en Stads Borgerskab, ikke udsatte dem for Latter og Spot. Det Optog, jeg her saae, var carrikaturmæssig indtil Harme. At jeg logerer hos min smukke Vertinde veed min Juliane allerede, hvorledes hun tog imod mig, har jeg ogsaa rapporteret. Med Ferdinand gjorde jeg strax et Besøg hos Bläckers, hvor vi bleve meget venkabeligen modtagne. Een af Sønnerne har i Sommer været i Kbhvn, og det var mig kiært at høre, at han ønskede snart at komme der igien. Til Aften spiste jeg hos Steemans hvor der var et meget talrigt Selskab, jeg traf der Steemann hos Kongen¹⁾, og sad imellem ham og Malling, men lige over for den vidtbekjendte Etats Raad Schirach²⁾, som er en forunderlig Griis . . .

d. 21de Septemb. . . . Hos Arve Prinsen var til Middag stor Cour og Taffel, det Hamburger Raad, de fremmede Ministre o: s: v: vare der, altsaa var jeg hiemme. Min Vertinde paastod jeg skulde bestemme Middags Maden, og vi fik det jeg ønskede, saa got som om jeg havde været hiemme. I Eftermiddag paa Komodie i Hamburg med Herskabet. *Arrestanterne* blev givet paa Fransk og det ret got, men det elendige Theater og de usle Decorationer forstyrre hele Illusionen. *M^dme Fourree* spillede, som sædvanlig, ganske fortreffeligt. Collationen under Komodien var, ogsaa som sædvanlig, i høieste Grad brilliant. Ledsaget af Hamburgske Soldater med Fakler kiørte vi hiem, spiste atter til Steemans med omtrent det samme Selskab som i Aftes.

¹⁾ Kammerjunker Otto Johan v. Steemann opføres i Hof- og Statskalenderen for 1804 iblandt de daglig opvartende Kavalerer hos Kongen.

²⁾ Forfatteren Etatsraad Gottlob Benedikt v. Schirach, f. 1743, † 1804, var bosiddende i Altona, hvor han fra 1781 udgav „*Politisches Journal*“ (Biogr. Lex. XV, S. 145—46).

Paa en tilkommende rolig Nat tracterede jeg hiemme med Meklenborgsk Punsch paa den gode Stad Altonas Bekostning.

d. 22de Sept: Det var uden Tvivl een af de Ting, man paa Reiser skulde lære, at forlade Steder og Mennesker uden Følelse. Jeg har endnu ikke lært det, ethvert enkelt interessant Menneske saavel som hele Familier blive mig saa kiære, at det koster mig meget at bære den Tanke: Du seer dem rimeligviis for sidste Gang. Muligen er dette et Stoltheds Udbrud hos mig, at jeg ikke vil erkiende, at vores hele Liv er ikke synderlig andet end en Forestilling i en Laterna magica. Det være; saare unødigt forlod jeg Bläckers Familie, og uagtet det Huus, hvor jeg boede, paa ingen Maade kan sættes i Sammenligning med Bläckers, saa har man dog ogsaa der viist mig saamegen udmærket Høflighed, at det stedse skal være mig i kiær Erindring. Efter den uforanderlige Inddeeling af min Tid i Gaar, var det mig aldeles umuligt, uagtet den beste Villie, at besøge Beckers Søster. Kl: 9 kiørte vi i det sædvanlige Optog fra Altona og kom til Pinneberg Kl: 11, hvor Prinsen steg af hos Amtmanden GehR: Lewetzow¹⁾, som gav en fortreffelig Frokost. Der var stor Cour; en Geheime Raad Schilden²⁾ interesserede mig; vi kom i en ivrig Discours om Verdens saakaldte Skabelse, som lærte mig, at han var en Mand af Kundskaber. Naturligviis blev den afbrudt ved Bordet, hvor den ikke heller passede. Kl: 4 kom vi til Elmshorn. Gardere, Paraderinger o: s: v: ere a l'ordre paa ethvert Sted, de ere allerede beskrevne ved Udreisen, og jeg meener, at det er tilstrækkeligt. Kl: 8 kom vi til Itzehoe, som var illumineret, jeg besøgte strax min gode Ven Colsmann, nød Land[s]mandskabet ret med Vellyst, og gik hiem til Nattequarteret Kl: 11.

d. 23de Sept: Bülow og jeg kiørte i Dag sammen, thi Prinsen vilde tale med Malling. Vi erfarede ved Giennemkiørselen, at Byen Itzehoe har efter sin Størrelse mange smukke Piger,

¹⁾ Gehejmerraad Kherre Albrecht Philip Levetzau, f. 1744, † 1817, Landdrost i Pinneberg (Biogr. Lex. X, S. 238).

²⁾ Gehejmerraad, Kherre Hans Heinrich Friccius v. Schilden til Haselau, Haseldorf og Clausholm, f. 1745, † 1816, Jægermester i 1ste Holstenske Distrikt, antog 1805 Navnet v. Schilden-Huitfeldt (Biogr. Lex. XV, S. 121—22).

giorde i den Anledning vores physiologiske og physiognomiske Anmærkninger og fortsatte Reisen, temmelig uforstyrret indtil Rendsburg, hvor Prinsen blev ret overvældet med militair Honneur. Rendsburg er et afskyeligt Hul, og dobbelt afskyeligt blev det mig i Dag, fordi jeg her, just her skulde celebrere min lille kiære Anes Fødselsdag. Din Skaal drak jeg min søde Pige, og det i Champagne, men jeg savnede det beste; min Julianes og mine kiære Glutters Nærværelse. Gud give min Ane stedse det Frosind, som nu lyser ud af hendes Øine, da kan hun freidig gaae sin Bestemmelse imøde. Det var mig en sød Forvisning, at mine kiæreste vist erindrede mig omtrent paa samme Tid, som mine Tanker vare dem aldeles helligede. I det afskyeligste Veir kiørte vi Kl: 5 fra Rendsburg og kom Kl: 8 hertil Louisenlund. I en kiedsommelig Solo spiiste jeg min Aftens Mad, og gik til Hvile Kl: 10.

d. 24de Sept: . . . Slottet er ikke et Slot, en ganske ordentlig Bygning, med reene Værelser. Efterat jeg havde læst med Ferdinand blev jeg presenteret for Herskabet her¹⁾; da de ere bekiendte i Kiøbenhavn, behøver jeg ikke at beskrive dem. Aleene har jeg spiiist til Middag, aleene har jeg i Eftermiddag spadseret omkring, uden at see noget mærkværdigt. Posten kom, men ingen Brev til mig — Rimeligviis er det gaaet til Altona, jeg faaer det altsaa først paa Onsdag Aften. Jeg sladrede en Times Tid hos Bülow, som boer oven over mig, og gik til Køis Kl: 10!

d. 25de Sept: Uheldigviis erindrer jeg i disse Dage Frue Bielkes Ideer om Huus Lærere, da disse nu aldeles ikke ere mine, saa fører jeg en Dispute, som baade i Henseende til Tid og Rum er temmelig vidtløvtig. Lidt efter at jeg var kommet fra Ferdinand bankede Malling paa mit Vindue, jeg skulde convoieere ham paa en Promenade og vi varmede os da lidt. Vi traf Hof Chefen, en Kh^{re} Køppern, han viiste os et Slags Blomsterhuus, som i sin Art var ret smukt, begge Fløiene ere separerede ved en Rotunde, hvorfra man seer til begge Sider, igiennem Husets hele Længde, som ikke er ubetydeligt. Fra Kl: 1 til i

¹⁾ se S. 9 Note 2 og 3.

Aften Kl: 10 har jeg levet som i Gaar, og saa bliver det vel fremdeles.

Mine kiære Forældre, Sødskende og Venner, som med saa venskabelig Partiskhed have læst, hvad jeg flygtigen har henkastet paa Papiret, som oftest for paa denne Maade at fantasere mig ind i et Slags Samtale med Dem ville tilgive, om De altfor ofte ere skuffede i Deres Forventning. Rimeligviis slutter jeg nu, desværre ikke fordi min Hiemkomst stunder saasnt til, men fordi min grændseløse Længsel efter mit kiære Hiem sløver min Opmærksomhed for de Ting, som muligen endnu kunde være at see. Bliver den endnu engang pirret, da skal jeg ikke undlade at fortælle, hvad jeg har seet.

H. S. Holtén.

Tillæg.

(Nedenstaaende Erklæring er afskrevet efter en i mit Eje værende, med H. S. Holtens egen Haand skreven og med hans egenhændige Underskrift forsynet Kopi).

Deres Kongelige Høihed!

Naadigste Kron Prins!

Efter Befaling af Hr. Kammerherre v. Blücher. nedlægger jeg som anden Lærer ved Hans Høihed Prins Ferdinand for Deres Kongelige Høiheds Fødder min underdanigste Beretning om den Andeel, som jeg har havt i hans Underviisning.

Det behagede Hans Kongelige Høihed Høisalg Arve Prinsen i Foraaret 1801 at befale mig, at begynde Prins Ferdinands Underviisning i Natur Videnskaberne efter den samme Plan, som jeg havde fulgt og dengang næsten fuldendt med Hans Høihed Prins Christian. Jeg vovede strax at gjøre min Høisalg Herre opmærksom paa, at denne Plan var individuel, men at jeg efter nogle Maaneders Omgang med Prins Ferdinand, skulde fremlægge en anden, saaledes som jeg efter de til den Tid samlede Erfaringer om Prins Ferdinands intellectuelle Evner troede den udførlig, dette skeete i Slutningen af Januari 1802. Jeg indleverede en detailleret Plan, som, saavidt muligt, var læmpet efter den Methode, jeg havde brugt ved Hans Høihed Prins Christian, da Hans Kongelige Høihed yttrede en bestemt For-

kiærlighed for denne Fremgangs Maade. Det maatte naadigst tillades mig, i muligste Korthed at fremsætte denne Plan, førend jeg aflægger Beretning om Prins Ferdinands Fremgang i den mig betroede Deel af hans Underviisning.

De Videnskaber, som jeg havde at foredrage ere: Physik, fysisk Geographie, Chemie, Naturhistorie og Technologie. Ugattet disse Videnskabers meget betydelige Indflydelse paa det borgerlige Liv, paa dets Beqvemmeligheder, saavel som dets Fornødenheder, har jeg dog troet, at de i en Prinses Opdragelse mere burde betragtes som Midler, end som Øiemed, at de kunne give en nyttig og behagelig Afvexling i Øvelser for Hukommelsen i den første Alder, og for Dømmekraften i de senere Aar, at Detail i disse meget vidtløvtige Videnskaber kun for saavidt her er anvendelig, som den kan udvide Ynglingens Følelser for den beundringsværdige Skønhed, Orden og Harmonie i Naturen, og give ham Begreb om deres Nytte og Vigtighed for Staten. Da Hensigten paa ingen Maade burde være, at danne en Lærd i disse Fag, maatte altsaa Tiden ikke anvendes paa uhensigtsmæssig Beskiæftigelse med Navne, eller med de Lærdes Meninger og Strid om uigiennemtrængte, maaskee uigiennemtrængelige Hemmeligheder i Naturens Huusholdning; kun med Kiendsgierninger, med erkjendte anvendelige Ting troede jeg at turde vidtløvtigere og omstændeligere beskiæftige Prinsen. Jeg foreslog, at han burde gaae den i disse Videnskaber ene sikke Vei, Erfaringens. Hans Høiheds Prins Christians smukke Samling, saavel af fysikalske Instrumenter, som af Naturhistoriske Ting, satte mig i Stand til, altid at kunde sysselsætte Prins Ferdinand med at betragte og forsøge, thi Naturen lærer man ikke at kiende af Bøger. I Naturhistorien troede jeg særdeles at burde gjøre ham opmærksom paa Fædrenelandets Frembringelser. Det var fremdeles min Hensigt, at vise ham Konstnernes og Haandværkernes Beskiæftigelser, for at give ham en paa sandselige Begreber om deres Vindskibelighed og Uundværlighed grundet Agtelse for disse nyttige Lemmer af Staten. Endeligen agtede jeg i en almindelig og sammentrængt Oversigt af Prinsens Arbeide under min Veiledning tillige at gjøre ham opmærksom paa den Indflydelse,

som Kundskab i disse Videnskaber haver i alle Embeds- og Videnskabsfag, og den grundede Ret, som [de] derfor have til at hævdes og understøttes i Staten.

Saaledes, Naadigste Kron Prins! var min Plan; den blev bifaldet af Hans Kongelige Høihed og mig overdraget til Udførelse under Høisammes umiddelbare Medvirkning. Trolig bivaanede denne ædle, for Sine elskede Børns Dannelse saa omhyggelige Fader, sin yngste Søns Underviisning, villig tilstod han mig alle de Hielpemidler, som jeg forestillede nødvendig til mit Øiemeds Opnaaelse. Prins Ferdinand gik langsomt, men han gik sikkert og han gik fremad, jeg havde gode og grundede Forhaabninger, da .en for hans Aands Dannelse meget uheldig Begivenhed indtraf. Hans Kongelige Høiheds svækkede Helbred gjorde en Reise nødvendig, og Prins Ferdinand skulde følge Ham; jeg forudsaae, at dette meget sandselige Barn vilde tabe saare meget, jeg foretog derfor i Hans Kongelige Høiheds og Hans Høihed Prins Christians Nærværelse en liden Prøve, og De fandt, at han i det elementaire havde gjort god og grundig Fremgang. I halvfemte Maaned var dette elleve Aars Barn næsten uden al Beskieftigelse, aldeles uden Underviisning, hans af Naturen meget spillende Fantasie fik i denne Forstandens lange Uvirksomheds Tid en Overhaand, hvis Virkninger det vilde være forgieves at forsøge paa at beskrive. Det var ved Hans Hiemkomst ikke at tænke paa at gaae videre, men blot paa, at gjøre ham skikket til igien at modtage Underviisning. Naadigste Kron Prins! dette Udtryk synes haardt, men jeg beraaber mig paa min Medlærer Informator Sommer, hans Vidnesbyrd vil vist stemme overeens med mit. Halvandet Aars Arbeide var spildt, ingen Idee vilde hefte, thi den fortrængtes af Erindringen om det nydte Moerskab, den uden al Anstrengelse hensvundne Sommer, og det var ved næste Sommers Begyndelse, uagtet utrættet Taalmodighed og alle mig bekiendte Midlers Anvendelse, ikke lykkedes mig, igien at bringe Prins Ferdinand til den Grad af Kundskab, som han havde førend den første Reise. En nye Reise blev bestemt, og Hans Kongelige Høihed, som Selv havde ofte været Vidne til de frygtelige Følger af den forrige, troede at forebygge lignende

Uheld ved at befale mig at ledsage Prins Ferdinand, men fra-regnet at et Barn aldrig kan studere paa en Reise. hvor Adspredelserne ere alt for hyppige, mødte endnu mange særdeles Omstændigheder, som foraarsagede, at Udfaldet ikke svarede til Forventningen, blant disse vil jeg blot nævne: Gienerindringen om den aldeles utvungne Tilstand, hvori Prinsen havde været i forrige Aar paa de samme Steder, han nu atter, men under Opsigt besøgte, den alt for idelige og for Hans Alder upassende Deeltagelse i de ældres Forlystelser, og endelig en Sygdom, som foranledigede, at man i lang Tid ville have Prinsen aldeles fritaget for nyttig Beskieftigelse, den man kaldte anstrængende, for dermed at retfærdiggjøre sig. Prins Ferdinand var nu engang trukket ind i de ældres Fornøielser, og Han vedblev efter Hiemkomsten at tage Deel i dem; herved tabtes megen Tid, men end mere tabtes ved den for ham meget skadelige Maade, bestandig forud at meddele ham Planer til forestaaende Forlystelser. Med Billederne af disse kom han til Underviisningen, det fordrede nu megen Anstrængelse for hans ved idelige Adspredelser slappede Aand at hæfte Tankerne til alvorlige Ting, denne besværlige, næsten daglige Kamp søgte han at undgaae, saa meget muligt, ved at erhverve sig andres Understøttelse hos hans Hr. Fader til at erholde Befrielse for Underviisning. Hans Kongelige Høiheds stedse aftagende Kræfter gjorde hans af Naturen saare ømme Hierte end ømmere, det faldt ham tungt at nægte sin lille Yndling noget, og Hans Svaghed gjorde det vanskeligt for Prins Ferdinands Lærere med Kraft at modsætte sig, med Eftertryk at forestille, hvorledes en i alle Henseender utidig Anmas-selse af uberettigede til at unddrage Prins Ferdinand fra nyttig og alvorlig Beskieftigelse var ligesaa skadelig for hans moralske som for hans intellectuelle Dannelse, thi som det forøgede hans Ulyst til Arbeide, saaledes gav det ham Leilighed til smaae Kunstgreb og Kabaler.

Saaledes have uheldige Omstændigheder, ikke positiv Uformuenhed hos Prins Ferdinand foraarsaget, at denne med god naturlig Forstand, rigtig Dømmekraft og Vittighed begavede Yngling er i Forhold til sin Alder, og de Midler, som ere an-

vendte. i hans videnskabelige Dannelse endnu meget langt tilbage. Daglig har jeg i fire Aar omgaaedes Prins Ferdinand, i fire Maaneder har han, saameget Omstændighederne tillode det, været under min Opsigt; han er god, blid og ubetinget lydlig, naar han behandles consequent, men, mærker han planløs Føielighed og upassende Understøttelse, da bliver han, hvor dette lykkes ham, uregierlig, og hos sine Lærere kunstig tilbageholdende, og kunde, naar dette ikke alvorligen forebygges, blive rænkefuld. Han tabte sin ømme, kiærlige Fader, men Forsynet gav ham til fuld Erstatning Deres Kongelige Høihed, ved Deres Faderhaand vil Prins Ferdinand sikkerlig vorde en duelig, en ædel Mand, til Hæder og Glæde for Kongehuset, thi De, Naadigste Kron Prins! vil med Kraft bortrydde de Hindringer, som hidtil have lagt for Hans Dannelse, De ville anordne, at Ynglingen faaer Roelighed til at uddanne sig, at en kiærlig, men kraftig og fast Haand leder ham, ikke aleene i hans Underviisning, men ogsaa i hans Dannelse for den Cirkel, hvortil Forsynet har bestemt ham.

Med Frimodighed har jeg opsat denne min underdanigste Beretning, thi Deres Kongelige Høihed befaler Sandhed, usminket Sandhed. Skulde Deres Kongel. Høihed beslutte at Prins Ferdinand fremdeles skal undervises i de Videnskaber, som mine Kundskaber omfatte, og min ovenfor fremsatte Plan maatte finde naadigst Bifald, da ville jeg med samme Glæde og ufortrødne Iver anvende min Tid til min uforglemmelige Velgiørers yngste Søns videnskabelige Dannelse, som jeg anvendte mine beste Aar til Hans ældste Søns Underviisning.

underdanigst

H: S: Holten.

Kiøbenhavn d. 21de December 1805.

De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge.

Af E. A. Thomle.

I. Anders Jonssøn.

Slægten Undal (Undahl), af hvilken en Gren er optagen i den danske Adelsstand under Navnet Undall, er — uagtet sit norske Navn — som saa mange andre Slægter her i Landet af fremmed Oprindelse. Den første Mand af Slægten, der kjendes, er Anders Jonssøn, som var født i Halmstad formodentlig i Slutten af det 16de Aarhundrede. Han kan muligens have været i Slægt med den Peder Jonssøn, Borger i Landskrona, der allerede nogle Aar før 6 Juni 1582 med sl. Niels Gjordsens „min kjære Hustrues Fader“ havde brugt et Laxefiske i Topdal¹⁾. Ifølge Familietraditionen skal han have været af svensk Adel og paa Grund af nogle Tvistigheder været nødt til at forlade sit Fødeland. Herom har man imidlertid Intet kunnet finde. At han i ethvert Fald ikke kan have hørt til nogen adelig Slægt, saaledes som Traditionen ved at berette, er vistnok utvivlsomt. Dette viser sig nemlig deri, at hverken Anders Jonssøn selv eller nogen af hans Børn føre adeligt Skjold. Da han i 1621 forsegler en Kvittering, bruger han kun et ganske simpelt Bomærke²⁾ og det samme Segl bruger han ogsaa, da han nogle Aar før sin Død aflægger Regnskab for oppebaarne Havnepenge ved Undals og Flekkefjords Ladesteder.³⁾ Heller ikke nogen af hans Sønner kan ses at have benyttet noget adeligt Vaaben. Og det er først Sønnesønnen Stiftamtmand i Bergens Stift Andreas Undal, der begynder at benytte et Vaabensegl. Men han havde ogsaa paa Grund af sin Embedsstilling i Henhold til de af Christian V. og Frederik IV udfærdigede Rangforordninger af 11. Febr 1693, 11. Febr. 1699 og 11. Febr. 1717 „for sig og sine egne Børn og Afkom til evig Tid“ erhvervet „adelige Privilegier, Ære, Værdigheder og

¹⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 477) i N. Rigsarchiv. Senere brugtes det samme Laxefiskeri af Nils Bjørnssøn, Borger i Landskrona, saaledes at der maa have været en udbredt Forbindelse mellem denne By og Mandals Føgderi.

²⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 488) i N. Rigsarchiv.

³⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i N. Rigsarchiv.

Prærogativer.“ Det synes heller ikke at Familietraditionen om Slægtens Adelskab kan være af nogen gammel Datum. Thi i et Brev — uden Datum og Underskrift — der endnu findes i Familiens Eie, skriver en Sønnesøn af David Andersson (Undal) paa Underøen om Anders Jonsson følgende: „Min sal. Faders Farfader sal. Anders Jonsson var Tolder i Snig i Undahl ungefehr for 100 Aar siden. Han var flyttet fra Skaane i det forrige Seculo, da Kongen af Sverige havde bemægtiget sig det, for ikke at ville være under svensk Regjering; hand var en bemidlet Mand og udi en kgl. Bestalning af temmelig høy Character og *mueligt af den bedste adelige Familie.*“ Som man ser, reducerer hele Adelskabet sig her til en ren Hypothese fra Brevskriverens Side. Der er vel heller ingen tilstrækkelig Grund til at tillægge Familietraditionen forøvrigt nogen mere Troværdighed, saameget mindre, som den ovennævnte Brevskriver ikke synes at kjende noget til den Variation af Familietraditionen, som tidligere er anført, men mener, at Stamfaderen paa Grund af Skaanes Afstaaelse til Sverige skal have været foranlediget til at bosætte sig i Norge. Det sidste kan dog heller ikke forholde sig rigtig. Thi Skaane, Halland og Blekinge hørte indtil 1645 til Danmark, medens Anders Jonsson allerede mere end 20 Aar før dette Tidspunkt var bosat i Norge. Det kan derfor neppe antages, at Traditionen har noget historisk Grundlag at bygge paa, hverken i den ene eller anden Form. Det er vel heller ikke tænkelig, at Anders Jonsson skulde kunne unddrage sig Straf ved at flygte fra en Del i Riget til et andet Sted inden sammes Grændser. Sikkert er det i alle Fald, at Anders Jonsson oprindeligt var Borger i Landskrona, hvilken skaanske Kjøbstads Indvaanere allerede fra Byens første Anlæg af Erik af Pomern antages at have haft Privilegier paa at handle med Mandal, hvilket Privilegium senere 1535 fornyedes af Christian III.¹⁾ — Det første Spor, man har fundet af Anders Jonsson her i Landet, er at han den 12. October 1620 kvitterer for en Del Egetømmer, som han havde solgt for nogle Bønder i Lister og

¹⁾ (Norsk) Hist. Tidsskrift, 3. R. V. S. 427 f.

for sin Principal Borgermester Johan Einertssøn i Landskrona til Kronen.²⁾ Paa denne Tid var han allerede bosat i Norge, hvor han havde ned-sat sig i Snig i Undals Prestegjeld i Lister Len, formodentligt som et Slags Handelsfuldmægtig for den foran nævnte skaanske Borgermester, i hvis Tjeneste han dog neppe kan have været ret længe derefter. Den 18. April 1621 kvitterer han nemlig igjen for nogle Penge for solgt Egetømmer,³⁾ men han synes da ikke længer at være i Johan Einertssøns Tjeneste. Hans Forhold til Landskrona kan dog endnu paa denne Tid neppe være ganske afbrudt. Thi endnu 1625 kaldes han i Listers Lensregnskab „Borger i Landskrona.“ Kort efter maa han dog være bleven Tolder i Lister Len. Thi 1650 siger han i en Ansøgning, at han havde været Tolder her i over 20 Aar. Under 7. Juni 1635 blev han tillige Toldskriver i Lister, da Toldskriveriet var ganske ringe, saa at Tjenesten kunde forrettes uden nogen særskilt Toldskriver, for hvilken Bestilling han skulde nyde „al den Løn og Rettighed, som Toldskriveren sammesteds haver.“⁴⁾ Ved Siden af disse sine Embeder vedblev han dog at drive en betydelig og, som det synes, meget indbringende Handel. Navnlig havde han stadig store Leveringer af Egetømmer til Flaaden. Saaledes forpligtede han sig 6. Juni 1635 til at levere inden August Maaned førstkommende til Flaadens Fornødenhed paa Holmen en Skibsladning paa 100 Lester af alle Slags Egetømmer mod en Betaling af 2000 Speciedaler, af hvilke der straks skulde udbetales ham 1000 Spd. og Resten erlægges ham i Kornvarer, naar Lasten var leveret.⁴⁾ Sandsynligvis var det vel i denne Anledning han 8. Juni s. A. fik kgl. Tilladelse til at afkjøbe nogle Bønder i Lister Len 4 Ladninger paa 100 Lester Egetømmer, som de havde hugget, før det ved kgl. Brev af 28. Marts 1630⁵⁾ var bleven forbudt at udføre saadant af Riget og som derfor nu vilde blive ganske

¹⁾ Lensregnskab for Agdesidens Len (Nr. 488) i N. Rigsarchiv. I 1611 hed Johan Einertssøns Fuldmægtige Oluf Hanssøn og Christopher Jenssøn. Han købte ogsaa da Tømmer i Lyngdal og Undal, hvilket blev sendt til Landskrona.

²⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 488) i N. Rigsarchiv

³⁻⁵⁾ Norske Rigs-Registanter, VII. 54; VII. S. 51; VI S. 215.

fordærvet, hvis det ikke skulde kunne afhændes. Dog skulde han betale 2 Rdl. i Told af hver Lest.¹⁾ Da der ogsaa samme Dag blev afsluttet en Contract med ham om, at han skulde levere godt Skibsøl til Mandskabet paa den Flaade, der skulde overvintre i Hitterø, for hvilket Øl han skulde have 6 Rigsort pr. Tønde, blev det ham bevilget, at han kunde tilbageholde saa meget af den Told, han pligtede at erlægge af de 4 Skibsladninger Egetømmer, som han kunde tilkomme i Betaling for Øllet.²⁾ Den 7. og 8 Novemb. s. A. sluttede han atter en ny Contract om inden St. Hansdag næste Aar at levere til Holmen 2 Skibsladninger Egetømmer, hver paa 100 Lester, mod en Betaling af 4000 Dl., deriblandt svært Tømmer til Kjeltræer, Skibsknæer etc. Af Kjøbesummen skulde han straks have 1000 Dl. og Resten skulde erlægges, naar Ladningerne vare leverede.³⁾

Det var øiensynlig i denne Anledning Otto Thott 6. Novbr. 1635 fik kgl. Ordre om at tilholde Borgermesteren i Marstrand, Erik Thorgerdssøn, som havde vedtaget at bøde 1000 Dl. til Kongen, nu at betale disse til Anders Jonssøn.⁴⁾ I 1638 havde han atter Leverence af en Ladning Egetømmer af 100 Lester til Kronen, af hvilken Grund Lensmændene 28. Aug. s. A. fik Ordre til at hjælpe ham, saa at han kunde skaffe Tømmeret tilveie,⁵⁾ og i 1639 heder det, at han har en hel Del Egetømmer, som skal leveres til Flaadens Behov, hvorhos det tillægges, at Leverencen „skal continuere og vedblive Aar efter Aar, saalænge han tilfører og leverer godt tjenligt Egetømmer,“ hvilket skulde betales, eftersom det paa Bremerholm bliver vurderet.⁶⁾ Herom erholdt ogsaa Rentemestrene 1. Mai 1641 fornøden Ordre.⁷⁾ — Ved Siden heraf havde Anders Jonssøn ogsaa andre betydelige Leverencer til det kgl. Proviandhus med Laks og andre fede Varer. Hans Eftermand som Tolder i Flekkefjord (o: Lister) Michael Sartorius siger derfor ogsaa i sine Besvarelser til Antegnelserne i Toldregnskabet 1652—63⁸⁾: Min Antecessor Anders Jonssøn havde de store Leverencer til det kgl. Proviandhus med

^{1—7)} Norske Rigs-Registranter, VII. henholdsvis S. 59, 59, 132 f., 128, 431, 615 og VIII. S. 49 f.

⁸⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i N. Rigsarchiv.

fede Varer, hvorved han er kommen til en mægtig Rigdom. Brugte saa Listers Tolderi ikkun som et Middel til sin store Kjøbmandskabs Forfremmelse.“ Saadanne Leverencer havde han lige til sin Død, idet hans Enke først 10 Aar efter denne fik endelig Opgjør for hans Tilgodehavende. Anders Jonssön synes ogsaa at have besørget disse Leverencer i egne Skibe. I alle Fald fik han 31. October 1639 sammen med Borger i Tønsberg, senere Borgermester i Skien David Davidssøn Bevilling til at maatte lade bygge en Kreiert paa 50 Lester til at føre sit Tømmer til Danmark med.¹⁾ At David Davidssøn har været Anders Jonssöns Slægtning skulde man næsten formode, siden den sidste ikke blot opkalder en af sine Sønner David, men ogsaa inddriver Gjæld sammen med ham. —

I 1639 ansøgte Anders Jonssøn om at faa bygslet Kronens Gaard Underøen i Undals Prestegjæld, af hvilken Kongen eiede 2 Huder og Undals Presteboel $1\frac{1}{2}$, Engelsker mod vanlig Leie og Landskyld, da Gaarden nu var ledig. Den Enke, som hidtil havde havt den, var nemlig nu død og havde kun efterladt to Døtre, der vare gifte til andre Gaarde. Han anførte, at han i 14 Aar — altsaa fra 1625 — havde boet paa en Bondes Grund ved Strandsiden „hvor Vandet, naar det haver været høit, haver løbet udi hans Stue, hvilket ikke kan forandres for Fjeld og Stens Skyld.“ Under 31. October s. A. fik han ogsaa kgl. Bevilling for sig, sin Hustru og et af sine Børn paa Underøen „dog at han Enkens Døtre udi Lensmandens Overværelse udminder af Gaarden,“ og at han gav sedvanlig Rettighed og Landskyld efter Norges Lov.²⁾ Det kan vist neppe være Tvivl om, at han allerede fra Begyndelsen har havt til Hensigt at erhverve sig Underøen til Eiendom. Da han i 1644 i Anledning af Hannibalfeiden blev anmodet om at yde Kronen Forstrækning, benyttede han ogsaa straks Anledningen til for de 200 Rdl., han under 18. Sept. s. A. indbetalte til Statholderen, at erhverve Pant bl. a. ogsaa i 2 Huder i Underøen, idet han under 16. August 1646 foruden denne Eiendom ogsaa erholdt i Pant $1\frac{1}{2}$ Hud i Nerisland,

¹⁾ Norske Rigs-Registanter, VII. S. 615.

²⁾ Norske Rigs-Registanter, VII. S. 614.

1 Hud i lille Vatland, alt i Valle Sogn (Undal), 2 Huder i Lysestøl og 1½ Hud i Tronstad, begge i Vigmostad Sogn, tilsammen 7 Huders Jordegods¹⁾. De 2 Huder i Underøen og 2 Huder i Lysestøl søgte han kort Tid efter om at faa sig overdragne til Eiendom mod at afstaa 4 Huder i Gaarden Ullerød i Herred Sogn samt mod at afstaa Pantesummen 200 Rdl. Dette gik Kongen ogsaa ind paa. idet Lensherren over Lister Len, Palle Rosenkrands 23. Marts 1647 fik Befaling til at iverksætte Mageskiftet, som derefter foregik den 26. April s. A. og erholdt kgl. Stadfæstelse 22. Juli nestefter.²⁾ Lysestøl mageskiftede han kort efter igjen under 24. April 1648 tilligemed 3 Huder i Bjørnstad i Vanse Prestegjeld mod Kronens Gaard Bue i Øslebø Sogn, af Skyld 2½ Huder, og paa dette Mageskifte fik han 4. Aug. s. A. kgl. Confirmation.³⁾ Bue blev af hans Arvinger efter hans Død for en anselig Summa Penge pantsat, og da det derfor senere ikke kunde blive Spørgsmaal om at indløse den igjen, fik Opsidderen Sl. Torje Knudssøn Bues Arvinger den 14. Decbr. 1709 af Anders Jonssøns Sønnesøn, Stiftamtmand i Bergens Stift Anders Undal, overdraget Gaarden til fuld Eiendom.⁴⁾ Om Underøen, hvor der var god Havn og i hvis Nærhed Ladestedet Snig ved Undalselvens Udløb var beliggende, heder det i Antegnelserne til Listers Toldregnskab 1652—53: „Efterdj udj Listers Lehn ingen Toldbod er opbiugt, haver derfor den afg. Tolder Anders Jonssøn under denne Prætext en kaastelig Øe fra Kronen sig og sine Arvinger ejendommelig bragt til veye. Udaf hvilken Aarsag han sig siden hverken om Toldbod eller Husleye i ringeste Maade havde at bekymre.“⁵⁾ I sine senere Aar boede Anders Jonssøn om Vinteren i Christianssand, hvor han — sandsynligvis kort efter Byens Anlæg i 1641 — havde bygget sig Hus. Han kaldes derfor ogsaa undertiden „Borger til Christianssand,“ hvor han saaledes vistnok ogsaa har haft Borgerskab, formodentlig for mere uforstyrret at kunne drive sine betydelige

¹⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 504) i N. Rigsarchiv.

²⁾ Norske Rigs-Registranter, VIII. S. 478 og 550 f.

³⁾ Norske Rigs-Registranter, IX. S. 41 f.

⁴⁾ Mandals Sorenskriveries Skjøde og Pantebog for 1709 (Retspr. Nr. 5252) f. 159.

⁵⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i Norske Rigsarchiv.

Handelsforretninger. Han søgte derfor ogsaa i 1650 om nogen Frihed for Byens borgerlige Byrder og fik 10. Decbr. s. A. Fritagelse for Byens Embede og Bestilling, det vil sige, at han blev fritaget for at vælges til den Slags communale Ombud, der ellers paalaa Byens Borgerskab.¹⁾ Samme Aar kjøbte han sig ogsaa Begravelse i Christianssands Kirke.²⁾ Dette maa have været i Byens ældste i 1645 opførte Trækirke, der senere blev nedrevet, og i hvis Sted der i Aarene 1685—96 igjen opførtes en ny Kirke af Sten, hvilken i Alt kostede 15,695 Rdl. — foruden senere i Aarene 1697—98 yderligere 9889 Rdl. — altsaa i Alt omkring 25,000 Rdl.³⁾ — De i den ældste Kirke bisatte Lig bleve senere overflyttede til den nye Stenkirke, der imidlertid nedbrændte tilligemed tre Fjerdedele af Byen 6 Mai 1734.

Da Anders Jonssøn saaledes tillige var Borger i Christianssand, er det ingen Tvivl om, at det er Tolderen Anders Jonssøn, der sammen med Jesper Hanssøn, Borger og Indvaaner i Christianssand, 4. August 1648 erholdt kgl. Tilladelse til at en Skotlænder Robert Klerk, af hvem de havde tilforhandlet sig en Ladning Mel, Malt og Korn, maatte beholde og hjemføre en Skude, drægtig 30 Lester, som de paa Grund af Usikkerhed paa Søen ikke selv kunde bruge og som de derfor havde overdraget Klerk i Betaling. Ifølge Palle Rosenkrand's Erklæring havde deres Kjøb af de nævnte Varer været Christianssands Indvaanere til stort Gavn, da ingen Tilførsel kunde ske, saa at mange fattige Folk ellers havde maattet lide stor Hunger og Nød, dersom de ikke havde tilforhandlet sig Varerne.⁴⁾ Anders Jonssøn døde formodentlig i 1651. Han var endnu i Live 6. Juni 1650,⁵⁾ men var død før 1. Maj 1652. Eftermanden Michael Sartorius siger nemlig i Besvarelsen af Antegnelserne til Listers Toldregnskaber: „Toldregnskabet fra Jacobi Philippi (d: 1. Maj) 1651—52 svarer min Antecessors Efterleverske for.“⁶⁾ — Efter Anders

¹⁾ Norske Rigs-Registranter, X. S. 131.

²⁾ Christianssands Bispearchiv i N. Rigsarchiv.

³⁾ Lokalia Christianssand i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Norske Rigs-Registranter, IX. S. 42 f.

⁵⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i N. Rigsarchiv.

⁶⁾ Ibid

Jonssøns Død blev Snig Toldsted flyttet til Mandal. Man har tidligere ment, at dette allerede skeede omkring 1640, altsaa i Anders Jonssøns Levetid;¹⁾ men det er ikke rigtigt. Undal hørte nemlig paa denne Tid til Lister Len og Toldstedet Snig, hvor Anders Jonssøn boede, hørte derfor ogsaa, saa længe han levede, til Listers Tolderi. Af Lensregnskaberne sees det, at hver Tolder havde flere Toldsteder under sin Bestyrelse; idet han selv residerede ved et af disse, holdt han ved de øvrige en Fuldmægtig, der oppebar Tolden og som ansattes og lønnedes af ham. Dette var saaledes Tilfældet ved Mandals Tolderi, der ogsaa omfattede Nedenes Len. Tolderen her var paa Anders Jonssøns Tid Gabriel Jacobssøn, der selv boede i „Lyngesund“ (∴ Lyngør?), medens de øvrige Toldsteder i Distriktet bestyredes af hans Fuldmægtige Lorents Jacobssøn i Risør, Mats Erikssøn i Grimstad og Hans Simonssøn i Mandal.²⁾ Da der ingen Toldbod fandtes i Snig, eftersom Anders Jonssøn selv eiede Underøen lige ved og saaledes ikke fandt en særskilt Toldbod fornøden, tog hans Eftermand som Tolder i Lister, Michael Sartorius, Bellig i Flekkefjord, hvorfor Toldforvalter Daniel Knoph „forleden Sommer“ — hvilket formentlig vil sige Sommeren 1655, da Yttringen forekommer i Besvarelsen af de i Marts 1656 daterede Antegnelser i Flekkefjords (∴ Listers) Toldregnskaber 1652 —53. — „bete Undal lod lægge under Mandal og over bete Ladesteder en sær Tolder ordinere“ paa Grund af at Undals Ladested var over 5 Mile fra Flekkefjord.³⁾ Endnu 1656 fandtes der heller ingen Toldbod i Flekkefjord, eftersom Michael Sartorius 16. Marts d. A. søgte at faa sig overladt en liden Plads under Engelsholm paa Andabelø, „eftersom der i Listers Tolderi ingen Toldbod findes, ei heller noget bekvemt Hus paa de principaleste Ladesteder, hvor Tolderen efter Toldordinantsen er tilholdt at bo, findes“ men alle Skibe, der enten til Flekke-

¹⁾ Peder Claussøns Norges Beskr., S. 53, P. Holm, Forsøg til en Beskr. over Lister og Mandals Amter (topografisk Journal 11. H. S. 50 og 12. H. S. 26) og Saml. til d. norske Folks Sprog og Hist., III. S. 565.

²⁾ Lister og Mandals Lensregnskab (Nr. 492 og 493) i N. Rigsarchiv.

³⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i N. Rigsarchiv.

fjord eller Kvinesdal, der vare de principaleste Ladesteder, agter at indløbe for at losse og lade, maatte anløbe Engelsholm.¹⁾ Af denne Grund var det vel ogsaa, at Sartorius ifølge den ham af Daniel Knoph meddelte Instruction som Tolder i Lister af 1 Novbr. 1655 erholdt 20 Rdl. aarlig i Toldbodleie, hvilket confirmeredes af Kongen 21 Sept. 1660 og 26 Marts 1662.²⁾ Rigtignok blev der allerede 4 Decbr. 1650 af Generaltoldforvalter Antoni Knip paabudt, at der skulde laves en ny Toldkiste til Mandals Toldsted med 3 Nøgler, af hvilke den ene skulde leveres Lensherren, den anden ham og den tredie til Tolderen Johan Vibe, der 12 Marts 1651 var Tolder i Flekkerø og Mandal og da kvitterer for at have modtaget den nye Toldkiste.³⁾ Men dette kan ikke staa i nogen Forbindelse med at Snig Toldsted blev henlagt til Mandal, hvor der som det af det før anførte fremgaar allerede tidligere var eget Toldsted.

Anders Jonssøn blev — formodentlig omkring 1629 — gift med Ingeborg Lauritsdatter Westhoff. Hun skal være født 15 Marts 1605 — hvor vides ikke. Heller ikke kjender man hendes Forældre eller øvrige Slægt. Men hun antages at have været i Familie med Hr. Peter Westhoff, der omtrent samtidig var tysk Prest i Bergen. Under 28 Novbr. 1658 fik hun for Mandens Fordringer hos Kronen, der efter Rentemestrenes Opgjør beløb sig til 1141 Rdl. 3 Ort, Indvisning i Flekkerø Kirkes Bygsel og Førstetage, i Ringepengene sammesteds samt i det Uvisse af Nedenes og Robyggelagets Lene⁴⁾. Det varede dog flere Aar før hun fik Tilgodehavendet betalt. Den 19 Marts 1660 kvitterer hun for 100 Rdl., 19 Mai s. A. for 752 $\frac{1}{2}$ Rdl. 1 Ort 8 β , beregnet fra 30 April 1650 — 16 Decbr. s. A., 24 April 1660 for en mindre Sum og endelig 14 October 1660 for Restbeløbet 231 $\frac{1}{2}$ Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ Ort 17 $\frac{1}{2}$ β , alt for Leverentser til kgl. Maj. Fornødenhed⁴⁾. Hun døde i Christianssand 15 Mai 1679, idet hun efter Anders Jonssøns Død 2den Gang — c. 1658 — uden Tvivl i

¹⁾ Cancelli Indlæg for 1656 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i N. Rigsarchiv og Norske Rigs-Registranter, XII. S. 424 f.

³⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 512) i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 579) i N. Rigsarchiv.

Christianssand blev gift med Handelsmand og Borger der Jesper Hanssøn „Bolding“. Han var endnu i Juni 1657 bosat i Farsund, men flyttede senere — ifølge Christianssands Byes Privilegier, der indskjærpedes ved senere kgl. Rescripter — til denne By, hvor han 6 Mai 1661 udnævntes til Raadmand. Ingeborg Lauritsdatters Egteskab med ham maa — som nævnt — vistnok allerede have fundet Sted i 1658, uagtet hun endnu i Decbr. 1660 selv underskriver sig „Ingeborg, sl. Anders Jonssøns“. I en Jordebog for Lister af 1661 heder det ogsaa udtrykkelig, at Underøen har en Skyld af 2 Huder $\frac{3}{4}$ Fj. „deraf tilhører Jesper Hansen paa Christianssand den $\frac{1}{2}$ Part og hans Stifbørn den halve Part; Bertel Bessesen bruger det“¹⁾, og i Listers Fogedregnskab 1658—59 opføres han ligeledes som Eier af 1 Hud $1\frac{3}{4}$ Engelsker i Underøen, saaledes at det vel maa ansees for sikkert, at han allerede paa denne Tid har været gift med Anders Jonssøns Enke, der har bragt ham den halve Del af Gaarden, medens den øvrige Del er gaaet i Arv til Anders Jonssøns Børn. — Jesper Hanssøn var uden Tvivl en Jyde af Fødsel, fra Omegnen af Fredericia. Thi 23 Juli 1681 fik Borgermester og Raad i Christianssand Ordre til at hjælpe Anders Jørgensdatter af Fredericia og hendes Medarvinger til Arv efter afg. Jesper Hanssøn. Han har derfor rimeligvis været fra Bolding Gaard i Slavs Herred i Veile Amt og saaledes en af de mange Jyder, der i den første Halvdel af det 17de Aarhundrede bosatte sig i Christianssands Stift. I 1653 var han allerede kommen til Norge. Han havde da sammen med (sin senere Svigersøn) Jens Pederssøn (Kjerulf) for 1500 Rdl. kjøbt et Henrik Mathiesen i Kjøbenhavn og Conrad Ester i Amsterdam tilhørende Skib „Engelen Gabriel“, der ført af Skipper Christen Grub „med halv Fordæk og 4 Stykker monteret“ fra Holland var paa Rejse til Frankrig med en Ladning Rug, Ryslæder, Furubjelker, Lys og andre Varer. Skibet var af 5 fremmede Personer indbragt i Mandals Len, idet de foregave, at det var taget fra nogle engelske Kapere, som de havde ombragt. Det synes imid-

¹⁾ Den alm. Landcommission 1661, Bilag til Relation om Agdesidens Len Pakke 2. i N. Rigsarchiv.

lertid, som om man har havt Mistanke om, at Sagen ei forholdt sig saaledes. Thi Lensherren Ove Skade fik 24 Febr. 1653 Ordre til at lade Skibet, Godset og de 5 fremmede Personer arrestere, indtil Eiermændenes Fuldmægtig kunde komme tilstede, for at Sagen da kunde blive behandlet ved Lov og Ret paa tilbørlige Steder¹⁾. Jesper Hanssøn hørte til Christianssands mere formuende Borgere. I 1661 havde han et Vaaningshus der, i hvilket han selv boede, taxeret for 1200 Rdl., 2 mindre Huse, der vare bortleiede, taxerede henholdsvis for 250 og 150 Rdl. samt en Capital anslaaet til 500 Rdl.²⁾ Et af disse Jespers Hanssøns Huse var efter hans Død formodentlig ved Arv kommen til Borgermester Jens Rasch og Vice-Tolder i Christianssand Anders Jenssøn Kierulf, der eiede de $\frac{2}{6}$ Parter deraf, medens Rasch og hans Medarvinger eiede Resten. Det var da meget brøsthøldent og taxeredes for 4 a 500 Rdl. og skulde da sælges til Fordel for Kongens Kasse, hvem Kierulf stod i Gjæld til³⁾. Den 26 Sept. 1670 fik Jesper Hanssøn Confirmation paa sin Bestalling som Raadmand i Christianssand, hvor han endnu levede 14 Aug. 1676. Den 23. Juli 1681 var han imidlertid død uden at efterlade sig Børn, da han arvedes af sin Slægt i Jylland. Med ham havde altsaa Ingeborg Lauritsdatter ingen Børn. Derimod havde hun i sit 1ste Egteskab med Anders Jonssøn 6 eller 7 Børn, nemlig 4 Sønner og 2 eller 3 Døtre. Børnene vare følgende:

- 1) Laurits Anderssøn Undal, født c. 1631; Lagmand i Agdesidens Lagdømme.
- 2) Kirsten Andersdatter, født c. 1632.
- 3) Berthe Andersdatter, født ca. 1633.
- 4) Jonas Anderssøn Undal, født c. 1634, Sognepræst i Christianssand.
- 5) David Anderssøn Undal, født c. 1635; Eier af Underøen.
- 6) Anders Anderssøn Undal, født c. 1636; Handelsmand i Christianssand.

¹⁾ Nordre Rigs-Registranter, X. S. 592 f.

²⁾ Den alm. Landcommission 1661, Bilag til Relation om Agdesidens Løn, Pakke 2, i N. Rigsarchiv

³⁾ Christianssands Stiftamtskrivers Regnskaber 1686 i N. Rigsarchiv.

7) Edel Margrethe Andersdatter, født c. 1637. — Om denne sidste ogsaa har været en Datter af Anders Jonssøn paa Underøen, er dog maaske tvivlsomt. Det maa imidlertid vistnok ansees sikkert, at der har været 7 Børn og deriblandt 3 Døtre. I det tidligere (S. 115) nævnte Brev siges det nemlig udtrykkelig, at Anders Jonssøn havde 4 Sønner, Anders, Laurits, Jonas og David. „Her foruden har været 3de Søstre, som har været gift i Christianssand, men Navnene mig ubekjendt; hvorledes deris Børn siden har adspred sig, kand ikke af mig tilforladelig oplyses.“ Det er derfor vistnok sandsynlig, at ogsaa Edel Margrethe Andersdatter, som her anført, har været en Datter af Anders Jonssøn.

II. Anders Jonssøns Børn.

1. *Laurits Anderssøn Undal*. Han var vistnok Anders Jonssøns ældste Barn, opkaldt efter Morfaderen Laurits Westhoff og født paa Underøen c. 1631. Da han var 8 Aar gammel blev han formodentligt sat i Skole, thi 11. Novbr. 1639 fik Just (Styggessøn) Høg, der var Hovmester for Sorø Akademi, Brev om at annamme tvende Sønner af Tolderen Anders Jonssøn i Sorø Skole „naar Plads ledig bliver“¹⁾. Dette maa formentlig have været Laurits og Jonas Undal, skjøndt den sidste i saa Fald kun vil blive 5 Aar gl., da han blev indsat paa Skolen. Om de imidlertid nogensinde har gaaet paa Sorø Akademi er vel tvivlsomt. I ethvert Fald bleve ingen af Anders Jonssøns Sønner dimitterede fra Sorø. Laurits Undal maa derimod vistnok være den Laurentius Andreae, der 3 Novbr. 1651 indskreves som Student ved Kjøbenhavns Universitet fra Kjøbephavns Skole²⁾. Sandsynligvis har han vel derefter nogle Aar været udenlands, men herom har man intet kunnet finde. Allerede i 1655 blev han — altsaa kun 24 Aar gammel — Lagmand i Agdesidens Lagdømme, idet Augustinus Olufssøn (Wroe) afstod ham Embedet, paa hvilket han erholdt kongelig Confirmation 25 October s. A. (senere confirmeret 26 Mai 1662, 17 Septbr. 1670 og 13 April

¹⁾ Sjæll. Tegnelser XXVI. f. 512.

²⁾ S. Birket Smith, Kjøbenhavns Universitets Matrikel, I. S. 232.

1700)¹⁾. Ifølge Malling²⁾ S. 88, skal de første Efterretninger om den svenske Konge Carl X Gustavs uformodentlige Anfald paa Danmark og Beleiring af Kjøbenhavn være bragt til Christianssand af den hollandske Gesandt, der paa sin Reise til Holland, for at paaskynde Undsætning fra Generalstaterne, med sit Skib kom til Flekkerø, hvor Laurits Undal var fungerende Lensherre under Vice-Statholderen Hans Juels Fravær³⁾). Undal afsendte straks Underretning herom til Generalløitnant Bjelke og Statholderen Nils Trolle, for at de kunde have alt rede, om de Svenske skulde have i Sinde at angribe ogsaa dette Rige. Derefter samlede han i Hast alle de rede Penge og alle de Kostbarheder, han havde i sit Hus, indtil Konens Guldkjede og Juveler, skikkede alt til Holland for at købe Geværer og saasnt han havde faaet dem, oprettede han paa egen Bekostning et Compagni Fyrrørere, som han tilbød Generallieutenant Bjelke. Folkene vare saa vel valgte og saa godt bevæbnede, at Bjelke ei betænkte sig paa at antage det til sit eget Livcompagni og brugte det siden ved mange Leiligheder med megen Fordel. Da Krigen var tilende, lod Fredrik III ham tilligemed andre tilbyde Erstatning for alt, hvad han baade herved og i andre Maader havde bekostet til Landets Forsvar. Men Undal lod svare: „at han slet Intet vilde have derfor, da han ansaa det for sin Pligt at offre ei alene sine Midler, men endog sit Liv for Kongen og Fædrelandet“.

Den Fremstilling, som her gives af Undals Forhold, er jo meget tiltalende, men den er dog ikke ganske stemmende med de faktiske Forhold. Det er rigtig, at Undal under Kjøbenhavns Beleiring „med stor Eventür og Skade“ fra Holland bestilte Mundering og Armatur og at han senere „uden Pant og Forsikring“ oprettede et Compagni Fyrrørere. Men han fik senere sine Omkostninger i denne Anledning vistnok mere end

¹⁾ Norske Aabne Breve og kgl. Confirmationer n. A.

²⁾ Ove Malling, Store og gode Handlinger af Danske, Norske og Holstenere.

³⁾ Hans Juel siges i Besvarelsen af Antegnelserne til Mandals Fogedregnskab i disse Aar at have opholdt sig „ved Hove“ „uden i Amtet eller Stiftet at have nogen Fuldmægtig“.

godtgjorte. Allerede 9 October 1660 fik han sig overdraget Brugen af Gaarden Stray i Oddernes Prestegjeld og under 7 Mai 1662 fik han Afregning med Rentekammeret for sine Udlæg til Armatur m. v. 1680 Rdl. 16 Sk. Heraf erholdt han straks udbetalt 865 Rdl. og for Resten 815 Rdl. 16 Sk. søgte han om at erholde udlagt følgende faste Ejendomme, nemlig: 1 $\frac{1}{2}$ Hud i Næs, 1 Hud 1 Gjedeskind i Østena, 1 Hud i Bjelland, 3 Huder i Aalefjær, 1 $\frac{1}{2}$ Hud i Sangesland, 1 $\frac{1}{2}$ Hud i Birkeland, 1 Hud i Hjembdal, $\frac{1}{2}$ i Vestøl og 2 Huder i søndre Løbdal, altsaa over 12 Huder Jordegods. Da de nævnte Eiendomme imidlertid allerede tidligere vare pantsatte for Forstrækninger til Kronen, fik Undal ved Kongebrev af 26 August 1662 for sin Fordring enten det Overskud i Penge, som de Panthavende kom til at erlægge for Gaardene over deres Fordringer paa Kronen eller ogsaa Gaardene overdraget til Eiendom, hvis han kunde forenes med Panthaverne. Endvidere erholdt han 27 Sept. 1670 Frihed for at betale Skat af en Del Gaarde og Sagbrug indtil 50 Rdl. aarlig for sig og sin Hustrues Levetid, nemlig af 3 Huder i Voie, 2 Huder i Fiskaa og 3 Huder 1 Gjedeskind i Ugland, alt paa Grund af hans Forhold i 1660. Da det imidlertid i Aaret 1680 blev bestemt, at alle Benaadninger skulle være ophævede, søgte Laurits Undal 13 Juli 1685 om at maatte beholde den ham givne Skattefrihed, hvilket dog ei bevilgedes. Derimod blev han under 23 Januar 1686 eftergivet den Skat, han til Nytaarsdag 1686 var bleven skyldig af de nævnte Gaarde, samt derhos paa Grund af lang og tro Tjeneste for Livstid bevilget en aarlig Pension af 50 Rdl. fra 1 Januar s. A. at regne. Hermed var han dog ikke tilfreds. For bedre at fremme sine Interesser erholdt han og Svigersønnen Resen 1 Mai 1686 Tilladelse til et Par Maaneders Ophold i Kjøbenhavn og i Slutten af Aaret begav han sig personlig til Kjøbenhavn, hvorfra han 18 Novbr. 1686 sendte Kongen en ny Ansøgning, i hvilken han androg om at Pensionen „som et Æreminde“ ogsaa for Livstid maatte tillægges hans Hustru efter hans Død, hvilket ogsaa bevilgedes ved kgl. Resol. af 20 Novbr. s. A.¹⁾.

¹⁾ Mandal Fogedregnskab for 1681 i N. Rigsarchiv.

Som Lagmand paa Agdesiden havde Laurits Andersson Brugen af Holme Gaard i Holme Sogn ved Mandal, der af Christian I. var udlagt til Residents for Agdesidens Lagmænd. Dette var ogsaa senere bleven confirmeret 5 Febr. 1548, da den daværende Lagmand Jon Simonsson havde faaet Bevilling paa Gaarden. Laurits Andersson boede imidlertid ikke her, men i Christianssand og brugte Holmegaard alene som Avlsgaard. Denne brugtes alene af Bønder. I 1692 siges det dog, at Svigersønnen Major Peter de Ferry og Hustru brugte og beboede Holmegaard, og senere findes ogsaa Lagmand Undal selv et enkelt Aar bosat der. Da Fogden fra 1680 havde beregnet Skatter ogsaa af Holmegaard, fik Undal den 30 Oct. 1686 eftergivet disse til et samlet Beløb af 547 Rdl. og derhos bevilget, at Gaarden som hidtil fra Arils Tid skulde følge Lagstolen skatfri. Som Lagmand havde han derhos Tienden af Spind og Vanse¹⁾. Den 13 Marts 1665 fik han ogsaa bevilget, at han for Fremtiden skulde oppebære 12 Sk. af hver fuld og 6 Sk. af hver halv eller Ødegaard i Lagstolens Distrikt samt Ret til selv at udstede Stævninger i alle de Sager, der skulde behandles ved Lagstolen, mod at han efter eget Tilbud afstod den sedvanlige Nygiftningstold og mod at han ingen Skydsfærd prætenderede²⁾.

Foruden sit egentlige Embede havde Laurits Andersson mangehaande offentlige Hverv og var en af Regjeringen meget benyttet Mand. Som flere af Lagmændene var han saaledes Medlem af den store under 17 Januar 1662 nedsatte Landcommission, der skulde undersøge Landets Tilstande, forfatte Jordebøger etc. Commissionen bestod af særskilte Afdelinger for hvert Lagdømme og Laurits Andersson var det første Medlem i Commissionen for Agdesiden. Commissionens Betænkning, der er dateret 17 Aug. s. A., findes trykt i Meddelelser fra det Norske Rigsarchiv I. S. 153—62. Det synes ubegribelig, at Commissionen paa en saa kort Tid har kunnet tilendebringe sit Hverv, og man tør derfor vistnok heller ikke stole altfor meget paa dens Opgaver. Men forøvrigt synes det, som om Commissionen for Agdesidens

¹⁾ Listers Fogedregnskab 1673.

²⁾ Afskrift bl. Kongebreve i N. Rigsarchiv.

Lagdømme har været en af dem, som har givet de bedste og mest udførlige Beretninger. Som tidligere nævnt, var han i 1660 i Hans Juels Fravær forrettende Lensherre i Agdesidens Len. Under 26 Mai 1664 fik han i Forening med Borgermester i Christianssand Laurits Christenssøn Befaling til at modtage Lenet af Hans Juel og igjen levere det til den nye Lensherre. Laurits Anderssøn fik derhos samme Dag Ordre til under Christian Lindenows Fravær at bestyre Nedenes og Robyggelagets Lene, som denne samme Aar fik efter Hans Juel, hvilken sidste dog tillige — som nævnt — havde havt Lister Len. Dette gaves derimod 2 Aug. s. A. tilligemed Mandals Fogderi kvit og frit til Mogens Friis istedetfor Helgeland, der var solgt til Joachim Irgens til Westervig. Herved blev Lister skilt fra Nedenes og forenet med Mandal. Hos Malling heder det om Laurits Anderssøn, at ligesaa nidkjær han var i Krigen, ligesaa arbejdssom var han i Freden og det ogsaa her uden Hensigt til andet end at gjøre sin Pligt. Han blev brugt til at reise omkring i Christianssands Stift, efterse Jordskylden paa ethvert Sted og indrette en ny Matricul, hvorved Afgifterne bleve ansatte efter Billighed og ethvert Steds Beskaffenhed; han udforskede Kjøbstædernes Tilstand og indgav adskillige nyttige Forslag til Handelens Drift; han traadte sammen med flere udnævnte Commissarier og gjennemsaa den nye Lovbog, som var forfattet for Norge; og i alt dette viste han besynderlig Flid og gjorde megen Nytte. Nogen Tid derefter kom Christian den Femte til Norge; han lod Undal kalde til sig og tillod ham at udbede sig, hvad han vilde til Belønning for hans Flid og Troskab. Han udbad sig alene sin Konges Naade og at han vilde være fornøiet med hans Tjeneste“. Det er vistnok heller ingen Grund til at tvivle paa, at Laurits Anderssøn baade har været en duelig og arbejdssom Embedsmand, der har gjort god Fyldest for sig i alle de Hværv, som bleve ham betroede. Men om han har været fuldt saa uegennyttig som af Malling fremstillet, tør dog maaske være mere end tvivlsomt. Ligesom vi allerede have nævnt, at han deltog i den store Landcommission, saaledes blev han ogsaa 11 October 1684 sammen med forskjellige andre Lagmænd og lovkyndige Mænd beordret til at

revidere Udkastet til den nye norske Lovbog. Men hans Arbeide her har dog neppe været af nogensomhelst Betydning, da han allerede 14 Febr. det følgende Aar blev fritaget for Commissionen og saaledes neppe nogensinde kan have deltaget i Arbeidet. Derimod blev han med de øvrige Lagmænd i Norge ved Forordningen af 23 Januar 1665 hver i sit Lagdømme med Sorenskriver, Foged og tiltagende Mænd paalagt at forfatte en ny Matriculering af det hele Land. I Forordningen bestemtes bl. Andet, at alle Gaarde ikke blot skulde sættes og taxeres til en vis ensartet Landskyld, men ogsaa lignes for Leding, Foring og anden Smaaredsel efter hver Gaards Storhed og Godhed samt tilskrives sin visse Tiende efter enhvers Avling, Landskyld og Beskaffenhed, dog saaledes at Kongens og Kirkens Anpart af Tienden derved heller skulde forbedres end forringes. Denne Bestemmelse af Tiendens Fastsættelse til en uforanderlig Afgift blev kun i en Del af Landet gennemført. I Agdesidens Lene, hvor Laurits Andersson forestod Matriculeringen, er Bestemmelsen gennemført. Efter Bemærkninger i Matriculerne for Nedenes, Robyggelaget, Lister og Mandal sees det, at Korrtienden overalt i disse Fogderier er reguleret saaledes, at der af hver 4 Huder eller 1 Skø Tunge skal gives 3 Rdl. 3 Ort. Det synes saaledes, at Laurits Andersson ogsaa her fortjener Ros for at have udført sit Arbeide med Nøiagtighed og Dygtighed. I Aaret 1684 udnævntes han ogsaa til Assessor i Overhofretten i Christiania, hvilket var et ulønnet Hverv. Laurits Andersson sees ogsaa virkelig at have deltaget i Rettens Møder samme Aar. Men allerede 14 Febr. 1685 fik han Fritagelse for at betjene Overhofretten „dette Aar“ og under 23 Januar 1686 fik han ikke blot Fritagelse for „herefter“ at betjene Overhofretten, men ogsaa for alle Commissioner, der ikke direkte angik „vores Tjeneste“¹⁾. I Slutten af Aaret 1686 opholdt han sig tilligemed Svigersonnen — som nævnt — i Kjøbenhavn, hvorfra han under 11 Decbr. s. A. indgav en Ansøgning til Kongen om „at tillægges nogen Character ved Commerciem i Agdesiden, vel 100 Mile i Circumference“,

samt at denne Bestilling maatte tillægges nogen Løn. Han be-
 raable sig paa, at han siden 1668, ved Matriculens Indrettelse,
 havde „prospereret“ Hans Majestæt over 30000 Rdl., og at Lag-
 stolens Indkomster vare ringe samt paa de store „Expenser“,
 han paa 31 Aars Tid ved adskillige Forretninger baade i Freds
 og Feidetid havde havt. Den 31 Decbr. s. A. blev han ogsaa
 udnævnt til Commerceraad med en aarlig Løn af 500 Rdl.,
 hvilket ikke, som senere, var en tom Titel, men et virkeligt
 Embede, hvilket hans Bestilling viser. Ifølge denne skulde han
 udforske Skovenes Tilstand i Districtet, føre Tilsyn med Træ-
 lasthandelen og afgive Betænkning om, hvormeget der aarligen
 kunde aavirkes uden Skovenes Ruin, samt have flittig Indseende
 med Tjærehandelen og den øvrige Negotie i Christianssands pri-
 viligerede Distrikt. Han skulde derhos have Omhu for, hvorledes
 Samtrafikken mellem Christianssand og de andre norske Byer og
 med Udlandet kunde fremmes, han skulde træde i Correspondence
 med Direktionen for Manufacturerne i Kjøbenhavn og i det hele
 have for Øie og i alle mulige Maader bestræbe sig for Com-
 merciens Befordring. Ved Siden af alle disse sine Embedsfor-
 retninger blev Laurits Andersson jævnlig ogsaa af Regjeringen
 benyttet i andre Sager af Interesse, tildels af mere privat Art.
 Af saadanne kan nævnes, at han jævnlig var Skiftecommissarius
 i større Boer i Christianssand, saaledes 13 Mai 1678 med Raad-
 mand Søren Nilsson i Christianssand i Boet efter Lisbet, Borger-
 mester Laurits Christenssons Enke i Christianssand¹⁾, 5 No-
 vember 1681 efter afg. Commissarius Arnt Tønnesson i Chri-
 stianssand¹⁾ og 22 Decbr. 1688 fik han kgl. Ordre til at være
 Fru Catharina Stockhausens Lagværg²⁾. Hun var Enke efter
 Stiftsbefalingsmanden i Christianssands Stift Friherre Ludvig Ro-
 senkrands, hvis Bo ikke skal have været i nogen god Forfatning³⁾.
 Som bekjendt var Ludvig Rosenkrands den første Stiftsbefalings-
 mand, der var bosat i Christianssand, medens Stiftsbefalingsmanden
 og Biskoppen indtil denne Tid boede i Stavanger. Da Christians-

¹⁾ Norske Missiver 1678 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Norske Missiver 1688 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Om Ludvig Rosenkrands se Bergens hist. Forenings Skrifter Nr. 3 (1897).

sand var anlagt, blev det ved kgl. Resolution af 6 Mai 1682 tillige bestemt, at Stavanger Stift herefter skulde kaldes Christianssands Stift og Stiftamtmanden og Biskopen „udi Christianssand herefter residere“ ¹⁾. Flytningen foregik dog ikke før i 1684 og da var Foranledningen hertil fornemmelig, at Stavanger i nævnte Aar paa Domkirken, Bisperesidentsen og Amtmandens Bolig samt nogle smaa Huse nær totalt afbrændte. Der opstod derfor ogsaa straks Spørgsmaal, om Byen igjen skulde opbygges, da den ikke uden sær Privilegier kunde komme paa Fode, eller om det ikke i ethvert Fald vilde være bedre, at Indvaanerne flyttede til de nærmest liggende Kjøbstæder, navnlig Christianssand. Til at afgive Forslag herom blev der 7 Febr. 1685 nedsat en Commission, bestaaende af Amtmand i Stavanger Amt Daniel Knoph og Lagmand Laurits Andersson Undal, hvorhos den førstnævnte 4 Oct. s. A. fik Ordre til at paase, at de afbrændte Tomter ikke igjen bleve bebyggede, førend Spørgsmaalet om Flytningen endelig var afgjort ²⁾. Commissionens Forslag kjendes ikke, men den 23 Januar 1686 fik Statholderen Ulrik Fredrik Gyldenløve, Michael Vibe, Fr. Brandt og Mathias Moth Ordre til at afgive sin Betænkning over samme ³⁾. I Henhold til deres Forslag blev det derefter under 4 Decbr. s. A. bestemt, at Stavanger skulde reduceres til Ladested og Embedsmændene forløves ⁴⁾. Sammen med flere andre blev Laurits Undal 29 April 1693 befalet at paakjende de tvistige Sager, som reiste sig af, at de krigførende Magters Orlogsskibe i norske Havne toge Handelsskibe ⁴⁾, men denne Befaling blev igjen ophævet 1 Sept. 1694, da det bestemtes, at Commissionen alene skulde optage Vidneførsel, da Paadømmelsen skulde ske ved Overadmiralitetensretten i Kjøbenhavn ⁵⁾.

Ved Siden af alle sine forskjellige offentlige Forretninger sad Laurits Andersson ogsaa i stor privat Bedrift. Foruden

¹⁾ Wessel-Bergs Reskripter, I. S. 110.

²⁾ Norske Missiver 1685, i N. Rigsarchiv.

³⁾ Norske Missiver 1686, i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Norske Missiver 1693, i N. Rigsarchiv.

⁵⁾ Norske Missiver 1694, i N. Rigsarchiv.

1 $\frac{1}{2}$ Hud i Underøen, som han vel havde arvet efter Forældrene dels ogsaa maaske kjøbt af sine Sødskende, maa han allerede 1661 have eiet meget Jordegods. I et Mandtal opgives det, at han da eiede 3 Huder i Grinnsland i Finlands Sogn, 2 $\frac{1}{2}$ Hud i Øvre Stray, 3 Huder i Vigeland og Halvparten i et Laxefiskeri, alt i Oddernæs Prestegjeld¹⁾; i 1662 1 Hud i Ørebæk og i 1664 1 $\frac{1}{2}$ Hud i Fidje i Grebstad Sogn. I 1683 eiede han 2 Huder i Ugland²⁾, 4 Huder i Fiskaa, 1 Gjedeskind i Rolstad, 1 Gjedeskind i Tjomsaas og 3 Gjedeskind i Skjevesland, alt i Oddernes Prestegjeld. Disse Eiendomme have vistnok i alle Fald tildels været Skoveiendomme. Thi Laurits Anderssøn var en stor Lastehandler, der tildels selv har skaaret sin Last paa egne Sage. Af saadanne havde han en paa Holmegaard og en paa Fiskaa og derhos Lannevig Sag, paa hvilken han 24 Novbr. 1688 erholdt kgl. Confirmation. Gaarden Ugland i Oddernæs brugte han som Avlsgaard. Her holdt han i 1683 1 Dreng, 2 Piger, 2 Heste, 18 Kjør, 6 Nød, 52 Smaafæ og 2 Svin. Sammen med „Svogerens“ Hartvig Nilssøn (Oxenløve) eiede han ganske betydelige Eiendomme i Akershus Len, i Alt Part i 74 forskjellige Gaarde. Dette maa have været Konens Arv efter Faderen Augustinus Olsson (Wroe), hvis Enke Anna Lauritsdatter (Hagedorn) anden Gang var bleven gift med Oxenløve, der saaledes i Virkeligheden var Laurits Anderssøns Hustrues Stedfader. Allerede 1661 opgives hans Formue foruden dette Jordegods at bestaa af Hus og Vaaning med Søbod, og et andet Hus (alt i Christianssand) taxeret for 800 Rdl. Midler af Guld, Sølv etc. — Gjæld fratrukket — . . 1700 — Brug paa Elven 1500 — Udestaaende Fordringer 1800 —

tilsammen . . . 5800 Rdl.³⁾

¹⁾ Den alm. Landcommission 1661, Bilag til Relationen om Agdesiden, Pakke 2, i N. Rigsarchiv.

²⁾ Den solgtes igjen 6 Mai 1706 af Lagmand Undals Enke og Børn (Retspr. 5252 f. 98).

³⁾ Den alm. Landcommission 1661, Bilag til Relationen om Agdesiden, Pakke 2, i N. Rigsarchiv.

Ved Krigsstyren 1657—58 sattes Laurits Andersson derfor ogsaa til at stille to „geruste Heste“ eller istedet give 100 Rdl. i Skat¹⁾.

Foruden at være stor Lastehandler og Skoveier, erhvervede ogsaa Laurits Andersson sammen med Præsident i Christianssand Nils Pedersson og Borger i Kjøbenhavn Strange Trøner 9 Decbr. 1665 Privilegier paa Næs eller, som det oprindeligt kaldtes, Baaslands Jernverk i Holts Prestegjeld ved Arendal. Ifølge Privilegierne erholdt Verket tillagt fire Miles Circumference til Skurfning og Træmateriale, hvorhos det fik overladt det forladte Barboe Jernverks Materialier og Redskaber samt forundt Toldfrihed m. m. Under 1 Decbr. 1670 fik Eierne Confirmation paa Verkets Privilegier, dog skulde den 6te Post, der var præjudicerlig for Arendal og Øster-Risør i deres Trælasthandel, forstaaes paa en nærmere angivet Maade, ligesom Privilegierne bleve ophævede, forsaavidt de vare præjudicerlige for Brunlaug og Laurvigs Verker. Det var imidlertid daarlige Tider for Jernverkerne, og det har vel heller ikke været nogen af Participanterne, der har havt fornøden Indsigt til at styre Verket. Paa Grund af „indfaldende Krigstider, Partier, Parternes Svækkelse og dødelig Afgang“ havde Verket været nødt til at ophøre og efter forskjellige offentlige Opbydelser solgte endelig Participanterne, der bestod af Hans Juel til Starupgaard, forrige Amtmand over Agdesiden, Lars Andersson Undal, Borgermester i Christianssand Carsten Mechlenborg, Sogneprest til Holt Hr. Mogens Larsen, Foged i Nedenes Peder Henriksson, Maria Mortensdatter, sl. Peder Jenssens, forrige Byfoged i Christianssand, hans Enke, Borger i Christianssand Christen Ellefsson paa egne og sl. Nils Pederssons Arvingers Vegne, Borger i Christianssand Lars Pedersson, Toldbetjent i Christianssand Daniel Jacobsen, Morten Arensøn og Mogens Lofstad, hvoraf en Del selv og en Del „af vores salig afdøde“ havde havt Lod og Del i Verket, dette 2 Sept. 1682 til Peder Børtning²⁾.

Laurits Andersson Undal brugte — ligesaa lidt som Faderen — noget adeligt Vaaben. Dog gjorde han i sine senere Aar en

¹⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 515) i N. Rigsarchiv.

²⁾ Cancelliet, Bergværker Pakke 2 e i N. Rigsarchiv.

Tilnærmelse til et saadant. Han brugte nemlig i Seglet en Sparre samt 3 latinske V. — de to over og den 3die under Sparren, øiensynligt en Betegnelse for Navnet Undal (Vndalinus), som først han og senere hans Brødre optog. I sine sidste Aar forandrede han de latinske V'er til L. A. V. (∴ Laurits Andersson Undal). Dette viser ganske tydelig, at Familien ikke tidligere har eiet noget andet Vaabenmærke.

Lagmand Undal blev c. 1655 gift med Martha Augustinusdatter Wroe, født c. 1635 sandsynligvis paa Holme Gaard, hvor hendes Fader Lagmand i Agdesidens Lagdømme Augustinus Olufsson Wroe residerede. Moderen var Anna Lauritsdatter (Hagedorn), der efter Mandens Død 2den Gang 1658 blev gift med Hartvig Nilsson Oxenløve, der derfor ogsaa kaldes Laurits Undals „Svoger“ ∴ Svigerfader. Hartvig Oxenløve var Forvalter over Tønsbergs Provsti Gods og blev 30 Sept. 1669 Vice-Lagmand i Agdesidens Lagdømme med Ret til at succedere Undal (Best. conf. 28 Sept. 1670), men døde før denne 28 Oct. 1677. Konen Anne Lauritsdatter (Hagedorn) var allerede død 1675¹⁾. Da Oxenløve saavidt vides ingen Børn havde, tilfaldt vistnok Laurits Andersson ved hans og Konens Død betydelige Eiendomme. Thi Konens Moder Anna Lauritsdatter maa have været meget rig. I et Skattemandtal fra 1658 opgives saaledes Anna Lauritsdatter paa Holmegaard, sal. Augustinus Olssøns Efterleverske, at have opgivet at eie „paa adskillige Steder udi Riget 123 Huder 3½ Engelsker“ bare i Jordegods²⁾. Allerede ved Svigerfaderen Augustinus Olufssøns Død maa Laurits Andersson have faaet betydelige Eiendomme paa Østlandet, hvor Anna Lauritsdatter formodentlig har hørt hjemme. Den 24 Sept. 1661 lod nemlig Hartvig Nilsson læse Laurits Anderssons Afkald for Hustruens Arv efter Augustinus Olufsson, dat. 7 Sept. s. A.³⁾ Naar Laurits Anderssons Hustru døde vides ei ganske sikkert. Hun levede i 1705, da hun sammen med sine 3 Sønner Anders, Fredrik Christian og Ulrik Fredrik Undal solgte forskjellige Eiendomme i Lands-

¹⁾ Se dette Tidsskrift, 2 R IV. S. 203.

²⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 515) i N. Rigsarchiv.

³⁾ Tønsbergs Raadhusprotokol 1661. (Retspr. Nr. 1129) i N. Rigsarchiv.

Prestegjeld¹⁾. Endnu i 1711 levede hun i Christianssand. Thi i Byregnskabet for dette Aar heder det: „Fru Commerçeraads er høi aldrende nu af ringe Næring“, og ved denne „Fru Commerçeraads“ kan der ingen anden være ment. Sandsynligvis døde Fru Undal i Christianssand i Aaret 1715 før 27 Sept. Thi under denne Datum fik hendes ældste Søn Stiftamtmand Andreas Undal Skjøde paa den Del i Gaarden Fiskaa, som paa Skiftet efter Moderen var tilfalden Oberst Peter de Ferry og hans Hustru Cathrine Undal, hvilket Skjøde blev thinglæst 7 Oct. s. A. Og 11 April 1716 fik han ligeledes Skjøde af Kjøbmand og Borger i Kjøbenhavn Johan Kreyer paa den Andel, som han og hans Hustru Anna Augusta Mechlenburg var udlagt i Fiskaa paa Skiftet i Sept. s. A. efter Konens Mormoder Margrethe sl. Commerçeraad Undals i Christianssand. Skjødet blev thinglæst 13 Aug. s. A.²⁾ Stiftamtmand Undal erhvervede senere ogsaa Resten af Fiskaa, saaledes 19 Mai 1717, thingl. 24 s. M. den Andel, som var falden paa Hans Resens Part³⁾. Det kan derfor vistnok ansees sikkert, at Fru Undal er død i Aaret 1715.

I Kop- og Kvægmandtallet for Christianssand 1683 angives Lagmand Undal at have Kone, 3 Døtre og 3 Sønner, 2 Tjenestepiger, 1 Præceptor og 2 Tjenere, 1 Kudsk, 3 Vognheste, 2 Kjør, 3 Vædere og 1 Svin. I 1684 opgiver han 3 Børn over 14 Aar, 3 Tjenere, 2 Piger, 2 Carosseheste, 1 Ko, 1 Stud og 1 Svin. I 1685 3 Børn over 14 Aar, 3 Tjenere, 1 Kudsk, 2 Piger, 2 Carosseheste, 1 Ko, 1 Svin og 3 Vædere og i 1688 2 Børn, 3 Tjenere, 2 Piger, 2 Heste, 1 Ko og 1 Svin. Laurits Andersson havde saaledes i 1683 6 Børn hjemme; men han maa dog have havt endnu en Datter, altsaa i alt 7 Børn, af hvilke det ene Barn i 1683 formodentlig allerede har været borte fra Hjemmet. Hans Børn vare nemlig følgende:

- 1) Ingeborg (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand c. 1656.
- 2) Anna Augusta (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand c. 1660.

¹⁾ Lands Pante- og Skjødeprotokol 1705 (Retssp. Nr. 3821 S. 87 og 115 ff.).

²⁾ Retsprotokol Nr. 5252 f. 245.

³⁾ Retsprotokol Nr. 5252 f. 265.

- 3) Christine Cathrine (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand 29 Juli 1664.
- 4) Anna (Lauritsdatter) Undal, født i Christianssand c. 1666.
- 5) Andreas (Anders) Lauritssøn Undal, født i Christianssand c. 1668; Stiftamtmand i Bergen.
- 6) Christian Fredrik (Lauritssøn) Undal, født i Christianssand c. 1670, Commandeurcapitaine i Marinen.
- 7) Ulrik Fredrik (Lauritssøn) Undal, født i Christianssand c. 1672; Postmester i Christianssand.

Vogn Vognsøn til Stenshede.

Af K. C. Rockstroh

Der var ikke særlig mange af den danske Adel, der fulgte Christian den fjerde i Krigen i Tyskland 1625—27, om end Antallet i Virkeligheden er større end hidtil antaget. Aarsagen til den forholdsvis ringe Deltagelse i Kongens Færd ligger dog ikke i, at den danske Adel var bleven ukrigersk eller i det Hele taget var bange for at sætte Livet i Vove; thi vor egen Krigshistorie i dette Tidsrum viser, at Adelen i stor Udstrækning var rede til at ofre baade Gods og Blod for Fædrelandets Skyld; og Antallet af unge Adelsmænd, der i fremmede Hære søgte krigersk Uddannelse og Afløb for det overstrømmende Ungdomsmod, var forholdsvis stort i den første Fjerdedel af det 17. Aarhundrede. Endnu under Christian den fjerdes Krig i Tyskland havde Kampene ikke helt mistet det ridderlig-romantiske Præg, der saa stærkt maatte tiltale Ungdommen, og man kunde endnu se Eksempler paa, at Modstandere, naar Kampen var endt, vekslede Haandslag og drak hinanden til, for næste Dag atter at bekæmpe hinanden paa Liv og Død.

Grundene til den danske Adels forholdsvis ringe Deltagelse i den nævnte Krig vare vel dels, at Krigen ikke gjaldt Arvefjenden: Sverrig, dels at Christian den fjerdes personlige Egen-skaber ikke gjorde ham til nogen behagelig Krigsherre. Kongen

yndede ikke den danske Adel, og han var desuden saa overbevist om sin egen Dygtighed paa alle Omraader, at han blev over alle Grændser fordringsfuld og utaalelig overfor andre. Overfor de mange høje tyske Officerer, hvoriblandt ikke faa af fyrstelig Herkomst, var han nødt til nogenledes at beherske sig; men overfor sine egne Undersaatter paalagde han sig ingen som helst Tvang, stillede de største Fordringer og betragtede det som en Selvfølge, at denne Del af hans undergivne maatte finde sig i alt af ham. Derfor var der vistnok kun faa, der nærede virkelig Hengivenhed for Christian den fjerde og af den Grund fulgte ham, om end mange beundrede ham for hans betydelige Indsigt paa forskellige Omraader, for hans Virkelyst og praktiske Sans og ikke mindst for hans Kæmpekonstitution, der kunde døje hans vældige Spise- og navnlig Drikkelag, stadig efterfulgte af højt Spil, og som tillod ham at nøjes med et Par Timers Søvn i Døgnet, selv midt i de største legemlige og sjælelige Anstrængelser.

Genstanden for nærværende lille Afhandling, Vendelboen *Vogn Vognsøn*, synes ikke at have dannet nogen Undtagelse fra, hvad der almindelig gjaldt for hans Stand med Hensyn til Kongen, og naar han desuagtet i en Aarrække og særlig under den tyske Krig tjente Christian den fjerde, var Grunden dels den, at Vogn var en ægte Krigernatur, et stort Stykke af en urolig Eventyrer, der maatte være med, hvor der var noget større paa Færde, dels den, at han næsten var henvist til at tjene sit Udkomme ved sit Sværd. Havde Forholdene været til det, vilde Vogn uden Tvivl have udviklet sig fuldt ud til en ægte Typus paa en Soldat fra Trediveaarskrigens Tid; thi som ingen anden dansk Adelsmand paa den Tid — *Henrik Holck* maaske alene undtagen — havde han alle de Anlæg til godt og ondt, som denne stærkt omvekslende Krig mere end nogen anden udviklede hos Deltagerne. Han var forvoven, foretagsom, snild i Ord og Handling, skaanselløs med Hensyn til sin egen Person, men omhyggelig med Hensyn til sine undergivnes, særlig den menige Soldats Vel. Hertil kommer, at han uden Tvivl var ødsel og rundhaandet og paa den anden Side ikke trykkedes af

smaalige Hensyn til mit og dit, men gjorde sig Fjenders og allieredes Ejendom saa nyttig som muligt.

Det maa kun beklages, at Kilderne til denne mærkelige Mands Skæbne ere næsten lige saa sparsomme som til de fleste andre enkelte Personers i denne bevægede Tid, og de ere kun lige til Nød tilstrækkelige til, at man kan danne sig et Begreb om Mandens Egenskaber.

Vogn Vognsøn er født 1594¹⁾ og hørte til de Vognsønner, der førte tre Morian-Hoveder i Feltet. Slægten var ældgammel, dansk Adel, men var allerede da temmelig forarmet. Forældrene vare Vogn Vognsøn til Stenshede, Volstrup Sogn i Vendsyssel, og Maren Orning. De havde foruden Vogn, der var den ældste, Sønnerne Jens og Jesper, og ligesom gamle Vogn selv i sin Tid sloge alle tre Sønner ind paa den militære Løbebane.

Om Vogns første Ungdom er intet bekendt. Han maa have nydt en ret god Undervisning, da han fører Pennen med lige saa megen Lethed som Fyndighed og Djærvhed. Da Vogn imidlertid ikke synes at kunne skrive tilstrækkelig rent tysk, om han end baade har kunnet tale og læse det, og de enkelte franske Ord, han anvender, ere radbrækkede paa det frygteligste, har han næppe gaaet i nogen lærd Skole og ejheller i sin første Ungdom rejst i Udlandet, hvilket sidste hans Forældres Kaar vel næppe heller have tilladt.

Første Gang, vi støde paa hans Navn, er 1621, da han er Løjtnant hos Hertug Joachim Ernst af Pløen²⁾ ved et Kompagni til Fods, til hvilket han fik udleveret Vaaben ved Christian den fjerdes Tøjhus i Krempe³⁾. Men allerede Aaret efter udnævntes han til Løjtnant til Skibs i den danske Flaade⁴⁾.

¹⁾ Danske Atlas V, 283.

²⁾ Født 1595, død 1671. Fader til Joh. Adolf af P.

³⁾ Krempe Tøjhusregnskab 1621.

⁴⁾ Sjæll. Registre XVII. S. 351. Det var i hin Tid ingenlunde sjældent, at en Officer afvekslende tjente til Lands og til Søs, og for saa vidt er der intet betænkeligt ved at antage, at vor Vogn optraadte som Sømand. Han siger ogsaa selv senere, (1627, se Side 152) at han har tjent til Skibs. Paa den anden Side er det dog ikke umuligt, at den ældre Vogn, Faderen, kan have tjent til Skibs i denne Tid, da han først døde 1635.

Hans Sømandsfærd blev dog denne Gang ikke af lang Varighed, da han atter Aaret efter, altsaa 1623, i Juni Maaned fik Patent som Kaptajn hos Christian den fjerde til hvem han skulde hverve et Kompagni paa 200 Mand. Kort Tid efter fik han udbetalt Hververpenge, og allerede den 4. August samme Aar er Kompagniet færdigt til Mønstring, saa at Vaaben kunde udleveres i Krempe to Dage efter¹⁾. Kompagniet bestod udelukkende af danske Folk, og forskellige Omstændigheder, der ikke nærmere skulle berøres her, gøre det sandsynligt, at de fleste af dem stammede fra de i Aaret 1615 oprettede nationale Regimenter til Fods²⁾. Det kom dog endnu ikke denne Gang til Krig, og Kongen opløste derfor, efter Rigsraadets Ønske, en Del af de hvervede Afdelinger kort efter.

Vogn havde jo imidlertid flere Strænge paa sin Bue, og 1624 udnævntes han med flere andre til Skibschef for at krydse efter Sørøvere i Nordhavet udfor Bergen³⁾. Men heller ikke nu blev hans Tjeneste i Søetaten lang; thi allerede i Februar 1625 fik han Bestalling som Kaptajn og Kompagnichef ved Kongens Livregiment („Leibguardia“) til Fods⁴⁾, under den bekendte Kriger Wilhelm v. Lohausen som Oberst, og den 23. Maj samme Aar fik han udleveret Ammunition i Krempe. Den Dag har han altsaa haft sit nye Kompagni samlet. Han har saaledes været iblandt dem, der først fik Udnævnelse og Patent, da Christian den fjerde begyndte Rustningerne for Krigen i Tyskland.

Allerede den 30. Juni samme Aar fik Vogn Patent som „Major over fire Kompagnier“ af samme Regiment; der gjordes Afregning med ham som Kaptajn, og Kompagniet gik over til

¹⁾ Krempe Tøjhusregnskab 1623. Bestallinger og Reverser, Christian IV. Kompagniet skulde opstilles i Hertugdømmerne.

²⁾ Disse vare nemlig blevne omordnede 1621—22, og herved var en stor Del af det udtjente Mandskab bleven hvervet til de Afdelinger, som Christian den fjerde ved den Tid opstillede i Hertugdømmerne.

³⁾ Sjøll. Registre XVII. S. 379. Se ogsaa Lind: Christian IV og hans Mænd, S. 222—23.

⁴⁾ Bestallinger og Reverser, Christian IV. 1625 ²/₃. Den Skibskaptajn Henrik Hess, som omtales hos Lind, anf. Skrift S. 242, nævnes hyppig i Sager vedrørende den tyske Krig 1625—27, saaledes i Regnskaberne for En-vold Kruses Regiment, hvorved Hess var Kompagnichef.

Kaptajn Daniel Knorr, Vogns tidligere Løjtnant. Regimentet var en Tid lang paa 20 Kompagnier, og foruden Vogn var der endnu to Majorer derved. Det bestod overvejende af danske Folk, dels hvervede, dels ligefrem udtagne af de nationale Regimenter, og blandt Officererne vare ikke faa Danske.

I Forsommeren 1625, altsaa straks efter Regimentets Oprettelse, rykkede Christian den fjerde og hans Hær ind i den nedersachsiske Kreds indtil Hameln, hvor Kongen opholdt sig indtil nogle Dage efter det skæbnsvangre Fald med Hesten ned fra Fæstningsvolden¹⁾. Livregimentet fulgte ham ind i Hameln. Da Hæren og Kongen med den trak sig tilbage bag Floden Aller, omkring Fæstningen Verden, kom Vogn Vognsøn til at staa paa egne Ben, idet han med sine 4 Kompagnier af Regimentet, omtrent fra midt i August, efterlodes i den lille lyneborgske Fæstning Neustadt ved Leine, omtrent 3 Mil fra Staden Hannover og et godt Stykke foran Hærens Front.

Det er et godt Bevis for den Tillid, man ved Christian den fjerdes Generalstab nærrede til Vogn, at man, paa en Tid, da selv dygtige og erfarne Krigere havde tabt Hovedet, betroede ham Kommandoen paa et saa udsat Punkt. Tillys Hær nærmede sig skændende og brændende, baade fra syd og fra sydvest, og andre Fæstningskommandanter opgave at forsvare de dem betroede, halvt forfaldne Fæstninger. Fra sydøst nærmede Wallenstein sig, og allerede en Uge efter, at Vogn var rykket ind i Neustadt, stode Afdelinger af Tillys Hær 4 Mil bag ved (nord for) Vogns Post, foran den stærke Fæstning Nienburg, som Tilly angreb af al Kraft. Efter omtrent tre Ugers Belejring, og efter at Tilly havde lidt store Tab, maatte han opgive Belejringen og trække sig tilbage.

Til yderligere Oplysning in. H. t. Vogn Vognsøns Forhold skal anføres, at Hertugen af Brunsvig-Lyneborg helst vilde holde sig neutral og havde befalet sin Amtmand i Neustadt,

¹⁾ Med stort Maadehold siger Opel i sit bekendte Værk „Der niedersächsisch-dänische Krieg“ II, 279, at Kongen ved denne Lejlighed var „— vielleicht seiner besten Kräfte nicht mächtig“. En anden Beretning erklærer rent ud, at Kongen var „fuld“.

Stier, ikke at tage Besætning ind i Fæstningen, ligegyldig fra hvad Hær det var. Den 11. August var det imidlertid lykkedes en af Christian IV.s Ryttergeneraler at faa fat i Amtmanden, der nu blev tvungen til at lade Neustadt tage dansk Besætning, men kun 200 Mand, der skulde skaffes Forplejning fra selve Hæren. Faa Dage efter skønnede Hertug Johan Ernst af Sachsen, ligeledes General hos Christian IV., det dog nødvendigt at lægge 800 Mand („eine Majorschaft und 4 Fenleins“) ind, og dette var da sket¹⁾.

Vogns første Brev fra Neustadt d. 18/8²⁾ er stilet til Hertugen og lyder:

E. F. Gn. thue ich in Vnterthänigkeit berichten, das vff Deroselben gnedigen Beuelich ich mich mit dem Volck alhier *einquartirt*; vndt befindet sich nicht allein alhier an den Wällen vndt Thoren großer Gebrechen, sondern auch an Kraudt: Loth: *Munition* vndt Prouiant großer Mangell (hertil har Vogn egenhändig føjet i Marginen: die Bröcken müßen notwendigh gemagt werden, im gleichen die Stackcaden. It sigt zehr also auß — das zu beklagen ist — das man der Ort so hat forsymit [versäumt?] laßen). Alß ist an E. F. Gn. mein vnterthänig Bitten, Sie wollen mich schriftlichen *informiren* laßen, weßen ich mich in einen vndt andern vorhalten solt, damit vff E. F. Gn. gewißen *Ordinantz* ich mich darnach zu *reguliren* vndt kein Vnheill erfolgen möchte.

Dieß E. F. Gn. der Pflicht nach ich vnterthänig hab berichten wollen.
Signatum Newstadt den 18. *Augustj* A^o 1625.

E. Fürstl: Gn: unterthäniger gehorsamber
Wogen Wogenßonner³⁾ nmp.

Man faar af Brevet det Indtryk, at der allerede da har været Stridigheder med de civile Myndigheder, da Vogn ønsker sig en „gewißen Ordinantz“, for eventuelt bag efter at kunne dække sig med den. Han synes dog ikke at have faaet nogen, og naar der ses hen til Hærens prekære Forhold i denne Tid, er dette let forstaaeligt. At Vogn paa sin Vis har klaret Vanskelighederne uden Ordinand, viser det følgende.

Resten af August har han været travlt beskæftiget med

¹⁾ Christian IV. Indkomne Breve, ordnede efter Afsenderen. Skrivelser fra Hertug Johan Ernst 13/8 og 14/8 1625 (Datering i gammel Stil er her som overalt bibeholdt).

²⁾ Vedlagt Skrivelse af 20/8 fra Hertug Joh. Ernst til Kongen.

³⁾ Saavel dette som de følgende tyske Breve har Vogn ladet renskrive af en Skriver — sandsynligvis af en Kvartermester.

Foretagender mod Fjenden, med at styrke Fæstningens Modstandsevne ved at lade sine Folk arbejde paa Volde og Grave, ved at lade rydde i det nærmeste Terræn og ikke mindst ved at sørge for en rigelig Proviantering. Han har rigtig været i sit Es i denne Tid, været opfyldt af Bevidstheden om at staa paa egne Ben paa en udsat Post og næsten uindskrænket Herre over Neustadt med Omegn, saa langt det var ham muligt at gøre sin Myndighed gældende. Man mærker intet til, enten at Ansvaret trykkede ham, eller at han nærrede Frygt m. H. t. Fjenden, der omgav ham paa alle Sider.

Nedenstaaende Skrivelse¹⁾ til Hertug Johan Ernst af 31. August afmaler ret godt Tilstanden hos ham og fortjener saa meget mere Paaagtning, som Breve fra Danske paa Krigsskuepladsen ere temmelig sjældne.

Durchleuchtiger hochgeborner Fürst, gnediger Herr. E. F. G. Schreyben habe ich vnterthenig mit gepührender *reuerentz* empfangen, vnd soll E. F. G. ich hiermitt in Vnterthanigkeit zur Andtwort nicht vorenthalten, das ich wegen Holung des Feinds *munition* ein Kundtschaffter außgeschicket, derßelbe ist aber annoch nicht wiederumb zurück gelangett. Ob nun woll die Ambtleutte alhie etzliche, so Wege vnd Stege gewust (wie von ihnen begehret) hatte außschicken können, hatt sich doch keiner in diesem sowoll in anderm bequemen wollen. Vnd da ich nun abermal einen andern wollte außmachen, fürchte ich doch, eß nummher zu spätte sein wirdt.

E. F. G. soll ich gleichfals vnterthenig vnberichtet nicht laßen, das die gecommendirte Officierere (!) vnd Soldaten, so nacher der Pfaffenburg verordnet gewesen, vor gestriges Tages mitt etzliche Gefangen, wie E. F. G. nummher vuelleichte bekandt, alhie angelanget, vndt habe vernommen, das in die 500., mitt die zerstrewtten vnd annoch gefangene, auff der Feinde Seite sollen geplieben sein.

Eß heltt sich auch zu Sachßenhagen, vngefer 2. meile von hinnen, in der Grafschafft Schaumburg ein Spansche *salva guardia* in die 60. Pferde auf. Ich habe etzliche Mhall im Sinne gehabt, dießelbe von dannen zutreiben, doch mich mitt meinen Officierere beredet, wan solches geschehe, der He[rr] Graff als dan vorgeben möchte, das eß seine Einspender gewesen; weiß derowegen nicht, wie ich mich hierinnen schicken soll.

So[n]sten streuffet der Feindt dießer Örter täglich. Ich habe ihm etzliche Mhal, wan ich *avisu* bekommen, auffgewarttet, doch kein Mhal recht ertapffen können. Wan aber E. F. G. 30. Draguner von die besten *musquetier*, so hier vorhanden, gnedig zu geben wollte, konte man sehen, wie man die beritten machte; alßdan man die Streuffende desto beßer erhaschen vnd auffm Dienst wartten könnte.

¹⁾ Christian IV. Koncepter og indkomne Breve 1625—29, (kronologisk ordnede).

Auch seindt vor 2. Tagen zwey Cornetten¹⁾ zu Balße, ein kleine Meile von binnen, durch die Leine geruckt, woruon ich doch keine Wißenschaft gehabt, vndt sollen sie sich ins Landt Lüneburg begeben haben Ob sie noch darinnen, ist mir vnbest.

Täglich kommen dießes Ortes von des Feinds Volch gelauffen, beklagen sich sehr, gehen vohr, das sie in etzliche Tagen kein Brott bekommen, vnd wegen Hungers halber außreyßen müßen, denen ich Gcltt vndt Brott gegeben vnd sie damit strachs durch paßieren laßen. Eß sollen auch viele derßelben von den Pauren nach gerade nieder gehawen werden. Dießes E. F. G. mitt Empfhelung Gottes ich vnterthenig nicht habe bergen sollen.

Datum in der Vestung Neystatt, den 31. Augustj A^o 1625.

E. F. G. vntertheniger gehorsamer vnd gefißner Diener
Wogen Wogenßonner mp.

Gnediger Fürst vnd Herr, ich habe etzliche Mhall sowoll hey die Herrn *Commissarien* alß Obristen Leutenant Nolden vmb Schuppen vnd Spaden, weilen die alhie hochnöttig, Anführung gethan, aber biß Dato keins bekommen.

Vogns Iver i forskellige Retninger bragte ham dog efterhaanden i skarp Konflikt med de civile Myndigheder, særlig med Amtmand Stier, der stod stivt paa sine egne og sin Landsherres Rettigheder, uden at tage Hensyn til det nye Moment: Krigens Ret. Efter gentagne Chikanerier og flere Sammenstød mellem Vogn Vognsøn og Stier flygtede den sidste fra Fæstningen og klagede, først mundtlig, derefter et Par Gange skriftlig til Christian IV. Følgerne af den mundtlige Klage fremgaar af en Skrivelse af 2. September til Krigskommissarius Markvard Pentz, „vnsern großgünstigen lieben vnd werthem Freundt“. Skrivelser lyder:

Woll edler, gestrenger, ehrnuester vnd manhaftter großgunstiger Herr *Commissarius*; demßelben sein vnser stetts bereydtwillige Dienste bevohr. Vndt geben dem He. Commissar wir samptlich hiemit gantz dienstlichen zu wißen, das vns deßen Schreyben nebenst des Amtmans Clage alhie ist zu Handen gebracht, vnd daraus des Amtmans (für sich, sowoll der Bürgerschaft, denen doch gantz nicht darumb bewust, wie auch nicht geclagt wird, zu vernehmen) seinen falschlichen vnd vnwarhaftigen Bericht mitt Vordruß vornommen. Wan vns dan nicht anders besondern solches zubeantworten gebühren will, als haben wier vnsern warhaftigen beständig: vnd gründlichen Kegenbericht hinwiedrumb ein zuschicken mitt nichten vnterlaßen sollen. Vndt soviele nun anfenglich vnd *zum ersten* wegen Vnterhaltung vnd nicht Zahlung vns Officierere vnd Soldatten anbelanget, geben wier beständiglich hiermit zu

¹⁾ 3: 2 Kompagnier Ryttere.

Andtwortt, das solches niemahls von keinem sey begehret worden, vnd können die Soldaten ihr gebührende *Service*¹⁾, zu geschweigen, das man sonsten mehr begehren wolte, nicht bekommen, vndt zehret ein jeglicher alhie für sein geldt.

Fürs ander, welches ist wegen Einholung des Kornes. Ist zwar nicht ohne, das man die Bürgerschaft, weilen man außm Amte alhie keine Bauren mechtig werden können, jo dazu zwingen müssen, das Korn, so auffm Velde gestanden, welches ihnen doch nicht zugehörig, einzuhören, solches auch annoch auffm Schlosse in der Scheuren in Vorrath vorhanden, sonsten man sich befürchtet, das solches der Feindt, wie an vielen nahe belegenen Örttern geschehen vnd noch teglich geschieht, einführen würde. Zum dritten. Das Amtman geclagt, das er mitt harte Wortten wehre angegriffen worden. so ist eß warhafftig an deme, das der Amttman, sowoll Bürgermeister vnd Rath alhie, entweder in einem oder andern sich gantz nicht wie güetlich man eß auch gesucht, wollen bequemen, da doch an vielen Örttern auffm Walle vnd sonsten auff andre Stetten bresthafftige Mängel, vnd so endlich gemacht werden müßten, gefunden worden, zu welchem Arbeyde (!) dan Pferde, Wagen, Schuppen vnd Spatten vonnöthen gewest. Ob wir dan woll viellmal bey dem Amtman deßwegen vmb Hülffe angehalten, haben wir doch weniger dan nichts bey ihme erhalten, auch gantz keine Hülffe vom Amte bekommen können. Besondern die armen Soldaten haben das Beste mitt schwerem Arbeyte thuen müssen. Der Amtman aber sich etzliche Tage wochentlich *absentieret*, vnd im Amte auf seine Schinderey vmbher ziehet, wordurch er doch nicht seines Herrn, sondern sein eigen Vortheill sucht. Eß laßet sich gantzlichen ansehen, das der Amtman sowoll andre, mher auff der Feinde als auf dießer Seitten, vnd fast mehrentheils Vorräthers seindt. Wan ihnen bißweilen solches wirdt zugemüthe geführet, auch der Wharheit ehnlig. so sollen eß Schmähwörter heißen.

Endlich ist dem Amtman so woll auch der gantzen Bürgerschaft vnlangst ihre Gärtten vnd Lusthoue, so sie alhier vor der Vestung itziger Zeit zum schädlichsten gehabt (wie auch der He. *Commissario* selber gesehen, vnd der Feindt bey Nachtzeiten gahr leichtlichen einen Vortheill hette auffwerffen können) wegk brechen zu laßen in der Güette angekündigt worden. Hatt sich doch keiner daran gekheret, oder solches zu thuen gesinnet gewesen, derowegen man die Zeune endlich hatt müßen abbrinnen laßen, worüber dan der Amtman so hefftig (weilen sein Lust Platz dardurch verstöret worden) erzürnet, das er also eine zusammengesfickte Clage vber vns hatt eingeschicket. Sonsten haben wir alhie also *gecommandiret*, wie wiers vorantworten wollen, vnd soll auch hinführo an getrewlicher Aufsicht nicht mangeln. Dießes wir dem He. *Commissario* zur dienstlichen Andtwortt nicht haben vorenthalten sollen, mitt gantz dienstfleyßiger Bitte, der He. *Commissario* wolle Ihr Königl. Maytt: vnser allerseits gnedigsten Herrn, vnserer aller sampts Vnschuld, wie wir ihm, als ein Discreter, dem dießer Örter bekandt, hinterbringen, vnd hier auß wan eß die Gelegenheit leiden wirdt, *referiren*, dem Herrn *Commissario* seindt wir samptlich vnd ein Jeders absonders, behägliche vnd geflißene Dienste hinwiederumb zu erzeigen williger dan geflißen, vnd thuen demselben hiemitt Göttlicher *Protection* empfehelend.

Datum in Vestung Neüstatt, den 2. Septemb: A^o 1625.

Des He. *Commissario* dienstwillige

Wogen Wogenßonner mp.

1) „Service“ = Kvarterpenge i Stedet for Kvarter in natura, som Borgerne skulde yde.

Skrivelsen har Paaskrift med fremmed Haand: „Wogen Wogensens Verandtwortung“. Vogn selv synes at have ladet Teksten ændre paa flere Steder.

Skønt Vogn i Skrivelsen til Pentz sætter sig paa den høje Hest, afviser Klagerne som uberettigede og selv retter stærke Beskyldninger mod Stier, har „vnser lieber vnd werther Freund“ næppe været tilfreds med Vogns Erklæring. Den 8. September indgav Stier skriftlig Klage over Vogn, der blandt andet havde bemægtiget sig i Byens Omegn 180 Okser, 27 unge Do., 46 „smukke“ Kalve, 10 Køer, 77 Geder, 20 Hopper med Føl, 147 Faar osv. Flere Landsbyer, adelige Gaarde, Flækker, flere Kirker m. m. ere blevne udplyndrede osv. osv. Man kan ikke nægte Vogn sin Anerkendelse for den resolute Maade, hvorpaa han har forhindret, at Besætningen kunde komme til at lide Nød for Sulevarer, og selvfølgelig var det Princip, han fulgte: hellere end at Fjenden skal tage det, tager jeg det — i sig selv rigtigt; men han burde dog herved erindre, at han var i neutralt Land og i det mindste have givet Kvittering for de beslaglagte Genstande. Et svagt Punkt for Vogn var særlig Beskyldningerne for Kirkerov; men her har han vel fulgt det samme Princip som ved Levnedsmidlerne. Selv omtaler han ikke dette Spørgsmaal i sine Gendrivelser af Klagerne. Den 12. Sept. indgav Stier en ny Klage over Vogn og den ene af dennes Kaptajner, Weyhe, (de to andre, Eberhard og Rohr, havde været elskværdige nok). Vogn havde tilføjet Stier al den „Schimpf“, han paa nogen Maade har kunnet, ja endog ladet Stier og dennes „Tjenere“ sætte paa „Æslet“ — ride Træhesten, saa at Stier havde maattet flygte fra Byen.

I følgende Skrivelse af 22. Sept. til General Johan Phil. Fuchs von Bimbach, „meinem großgünstigen hochgeehrten Herrn vnd Freunde“, har Vogn da ogsaa stemt Tonen noget ned.

Wollgeborner vnd edler Her *General* vnd Obrister. Was auff Ihr Königl: Maytt: gnedigster Beuehlig E. G. wegen Heinrich Stier vngegründeter Klag an mich geschrieben, habe nehen eingelegte *Original*¹⁾ ich mit gebührender *reuerentz* empfangen, vnd thu mich für erst für geschehener *Communication* dienst-

¹⁾ Det er Stiers Klage, der endnu findes ved Vogns Skrivelse.

lichen vleißig bedancken, vnd soll E. g. zum warhafftigen vnd wollbeweißlichen Bericht itzo nicht vorhalten; soll auch alles mit gnugsahmen *documenten* hirnegst woll beweisen. Erstlich das ich von Bürgermeister vnd Rath einen Schein abgezwungen, ist falsch vnd erdichtet; erbieten sich auch deßwegen woll Kundschaft zu geben, vnd beschweren sich viell mber aufs Höchste gedachter Rath vnd ganze Gemeine, das vnbefugter Cläger wegk gezogen vnd itz gar dies Amt vnd Haus zum Besten gegeben; ob solches sein Pflicht vnd Eidt gemeiß, stelle ich jeden redlichen Man anheimb zu *judicieren*. Das geklagte Korn, so aus dem Felde geholet sein soll, betreffende, magh woll etwas im Anfang vnd itzo bey Einquartierung der Reuttern geschehen sein, dan er allein deßsen Vhrsach ist, das anfangs lauth seiner *Capitulation* die Soldaten (ehe ich alhie angekommen) auffm Wolle *logiren* müßen, worauff sie sich sonder Stroh vnd Holtz nicht behelfen können: ist bey ihme [solches] zuorschaffen darumb angehalten, aber gantz nichts erfolget; also die Soldaten in den bößem Wetter etzlich Korn herein geholet, vnd Hütten dauon gebawet, damit sie sich vnterhalten, biß sie aus Mitleiden von den Bürgern eingenommen; vnd kan solcher Anzhal nicht so gahr groß sein. Es ist aber in etzlichen Bürgern Heußern Korn von des He. Lande eingeführet so auff das Hauß¹⁾ für diesem gebracht, vnd vielleicht dem Amtman vnbewust, und die Zehenter nicht zu berechnen wißen, also auf die Soldatesche schieben müßen. Capitain Weyhe berichtet auch, das er niemals einig Gewalt in des Amtmans Hauße geübet, auch nicht darein gekommen; eß sey aber in seinem *Logier* ein großer Menge Korn von Ihr Fürstl. Gn. Lande darein gebracht — mit was Füge, sey ihme vnbewust — dauon er, weil er vormeineth, die Zehens Leute solches voruntrauet zu haben, zu seiner Notturft in etwas vorbraucht. Vnd soll in Ewigkeit der Vorleumbder nicht beweisen, das er mich mit Wein, Futter vnd Mhal vnterhalten, oder ich solches begehret, sondern viellmher wahr vnd Landt kundig, das gedachter Amtman nicht alleine in diesem, sondern auch andern Emptern vnd Voigtteyen ein ansehnliches von *victualien* vnd Habern wie auch andre Sachen außgefördert, die Soldaten vnd Officiers zuunterhalten, welche doch gantz nichts, als was sie für ihr Gelt gekauft, bekommen; ehr hat eß aber behaltten, theils mit seinen *Favoriten* getheilet vnd zu seinem Vnterhalt nach Hannover führen laßen, wie mir die Haußleute geklaget vnd noch geständig sein; welches ich ihme, wie er mit mir geßen, doch mit aller Bescheidenheit, fürgehalten; vnd keine Vrsache zu seinem Wegk Ziehens gegeben, auch niemals des Esels gedacht, so damhals noch nicht gestanden. Kan also mit Warheit woll sagen, das die Amtdiener vbel ihr Pflicht in Acht nehmen, vnd die arme Vnterthanen deßwegen gantz vortorben vnd verlauffen. Nach seinem Abzug habe ich den Voigt zum Elßen gefördert, in Bey seyn vieller ehrlicher Leute des Amtmans Schreyben, auch wie die arme Vnterthanen in mein vnd der Soldaten Nahmen geschützt, fürgehalten vnd gesagt, sie sollten solches pleiben laßen, sonsten, woferne mehr Klagen komen konte, woll einer auff den Esell zu sitzen kommen, vermeine nach meinem geringen Vorstande nicht, das ich hierin zuviel gethan. Das ich ihme einigen Schimpf solte angethan haben, kan er in Ewigkeit nicht beweisen, sondern habe ihm gegen Officier vnd Soldaten, so er vnbescheiden hönisch gehalten, theils auch gescholten, vorthettiget vnd aufs eußerste vortreten, vnd nicht vormeineth, das er mich so ehrenrührig angreifen vnd verleumbden sollte.

1) o: paa det i Fæstningen værende hertogelige Slot.

Muß eß zwar an seinen Orth stellen, doch meine Notturfft vorbehalten. Vnd kan ferner Ew. G. dadurch auch deß Amtmans feindthäßige Gemüthe gegen nur erwuchßen unuormeldet nicht laßen, das er dieß Jhar vor der Vestung zwischen zweyen Pollwercken, aller nächst der Pforten, auff einen zimlich hangenden Hügel einen großen Lustgarten gemacht, so er nicht alleine mit einem vngewöhnlichen starcken Zaune bevestiget, einen Graben auffgeworffen, mit einer Dorn Hecken darauff gesetzt, sondern zu den Gallereyen vnd schönen Laubhütten ein kostliches Lusthauß, welches seiner Höchte halber die Vestung fast *Commendirete*, gehawet. Weilen nun solch Werck zu jeder: vnd itziger Zeit der Vestung hochschädlich, alß habe ich ihme selbst vnterschiedlich ermhonet, er möchte den Garten auff der Seith nach der Vestung eröffnen, damit kein *ambuschade* darein gemacht, hatt er solches in den Windt geschlagen, vnd gegen andre gantz spottisch gedacht, da doch andre Bürger ihre Garten, so viel weiter gestanden, niedergedrißen vnd den Rest vorbrandt, die Soldaten auch den Seinigen ebenmeßig angezündet, so ich ihnen verbotten vnd wieder löschen laßen; auch so lange gestanden, biß endlich allerhandt gefherlich *avisen* gekommen, das man nicht vmbhin können, sondern denßelbigen gleich den andern schlichten müßen. Hatte vor mein Persohn woll wünschen mogen, das solches nicht von nötten geweßen, der Amtman auch alhie geblieben, wehre viell Vngelegenheit sowoll bey Bürgern als Ampts vntherthanen vorhuetet, vnd die *Fortification* desto besser vorrichtet. Solches mach dem guetten Man vordrißen, ich aber wegen *Defendierung* dieses Platzes die notturfft erachtet, vnd ihme deßwegen keinen Schimpff zugefüegt, auch Ih: F: G: vnterthüeniger Gephür solches zuuorstehen zu geben. Bitte also vnter dienstliches Vieißes E: G: wollen dießer warhaftigen Bericht nicht alleine vor Ihr Persohn Glauben beymeßen, sondern gegen Ihr Konigl: Maytt: vnterthenigst entschuldigen, vnd das mir schmerzlich fürkompt, das ich so vnschuldiger Weiße angegeben bin. Will mit Bestande außführen, das ich jeder Zeitt, ohne Rhum: zu melden, mich alßo *Comportieret*, das keine Clage vber mich kommen, vnd ferner will angelegen sein laßen. Inmittelst thue E: G: ich Göttlichem Schutz vnd mich deröselben guetten *Affection* befehlen.

Datum Nejistatt, den 22. *Septemb:* A^o 1625.

E. G. dienstwilliger

Wogen Wogenßonner mp.

Sagens Udfald er i øvrigt ikke bekendt, og om Vogns Forhold i den nærmest paafølgende Tid findes desværre ingen Efterretninger. Folk med Vogn Vognsøns Handlekraft og Selvstændighed vare imidlertid temmelig sjældne, og Vogn havde opnaaet en høj Stjerne hos Hertug Johan Ernst, der selv var en ung og energisk Mand, og sandsynligvis har han holdt med Vogn. Det ses da ogsaa af spredte Meddelelser, at Vogn senere blev brugt til selvstændige Hverv.

I Slutningen af September rykkede den danske Hær igen frem mod syd, og Vogn fulgte med sine 4 Kompagnier, med

hvilke han den 26. Oktober besatte Fæstningen Stolzenau ved Weseren¹⁾; men Fæstningen Neustadt var for en stor Del ved hans Virksomhed bleven et fast og vel forsynet Punkt, hvis Fastholdelse senere under Krigen tillagdes stor Betydning. I Stolzenau, der laa temmelig langt bag Hærens Front, har Vogn sandsynligvis tilbragt Vinteren i Ro, ligesom de to Hære i det Hele taget, og man erfarer intet om ham.

I Foraaret 1626 deltog Livregimentet i Kampene i Altmark, mod Wallenstein. I det afgørende Slag ved Lutter, den 17. (26.) August, deltog Vogns Regiment, som nu kaldtes det „blaa“ Livregiment²⁾ med stor Tapperhed og blev fuldstændig oprevet. Det siges³⁾, at Vogn Vognsøn blev tagen til Fange af „de Tillyske“ i Aaret 1626 sammen med Fr. Rantzau. Denne sidste blev ogsaa ganske rigtig gjort til Fange ved Lutter og ført til Bokenem sammen med en Del andre Officerer, hvis Navne man kender; men Vogn findes ikke nævnt blandt disse. Det kan heller ikke med Tydelighed skønnes af Regnskaberne, om Vogn har været fangen, idet han findes beregnet med Lønning uafbrudt til Slutningen af 1627. Paa den anden Side har ganske vist en Bernt Gløysteen, „tjenendis Wogen Wogensen“ faaet udbetalt til Vogn 100 Rigsdaler, medens Vogn selv den 10. Nov. 1626 har faaet „tilstillet“ 200 Daler, hvorefter der allerede den 13. Dec. s. A. er bleven „leveret“ ham yderligere 300 Daler⁴⁾. Udbetalingen af disse ret betydelige Pengesummer — som i øvrigt var en Del af hans Tilgodehavende — kunde nok tyde paa, at han har maattet løskøbe sig af Fangenskabet, navnlig da de 100 Rdl. ere blevne hævede af hans „Tjener“, de 200 Dl. blevne ham tilsendte. Han synes under alle Omstændigheder ikke at have opholdt sig ved Regimentet efter Slaget ved Lutter og ikke at have haft Kompagni. Regimentet blev i øvrigt i Løbet af

¹⁾ Opel: anf. Skrift II. S. 356. Major „Wogen“ skal være Vogn Vognsøn.

²⁾ I Modsætning til Envolv Kruses Danske Regiment, „det røde Livregiment“, af hvis 3000 Mand de 1200 vare Jyder, de andre Øboer og Skaaninger.

³⁾ Klevenfeldts Stamtavler.

⁴⁾ Christian IV, Regnskabssager B. Muligvis er denne Bernt G. den Bernt Gleisteen, der antoges $\frac{1}{4}$ 1649 som Ritmester ved Rostjenesten i Norge, (Danske Mag. 5. III. S. 248).

Vinteren atter forstærket med nyt Mandskab og derefter formeret i 12 Kompagnier.

I Tiden indtil den 24. Marts 1627 hører man saa intet om Vogn — han har ikke engang faaet Penge udbetalt. Den nævnte Dag fik han i Glückstadt Kongens Tilladelse til at vende tilbage til Danmark for overalt i Landet at lade de nationale Kompagnier til Fods frenstille for sig og derefter udtage hver 4. Mand af dem. Han skulde tage af de ugifte og bedst eksercerede Karle, blandt dem, som „dygtige synes at tjene her uden Riget“. Desuden maatte han antage frivillige blandt de afskedigede Soldater, der fandtes ledige paa Kronens Godser, og som havde Lyst til at tjene Kongen igen. Naar han havde Styrken, der skulde være 500 Mand, samlet, skulde den føres til det kongelige Hovedkvarter og formeres som „Frikompagni“ d. v. s. uden at indlemmes i noget Regiment¹⁾.

Til Løbepenge fik Vogn anvist 1 Rdl. pr. Mand, og den 29. Marts fik han udbetalt en Del af sit eget Tilgodehavende. I April og Maj drog Vogn nu omkring i Landet alle Vegne for at udsøge sine Folk. Det ses, af forskellige Beretninger, at de sjællandske Bønderkarle ikke ret havde Lyst til at følge med udenlands, og mange undlode at møde ved Kompagnierne og senere paa det af Vogn fastsatte Mødested, Kolding, hvor han vilde samle sit Mandskab fra de forskellige Landsdele. Han var dog ikke den Mand, der vilde finde sig i sligt. Han satte Skræk i baade Rigsraader, Lensmænd og Officererne og satte igennem at de undløbne og udeblevne eftersporedes og afleveredes til ham²⁾. I Juni Maaned samlede han hele sin Skare ved Kolding, hvor han havde det ubehagelige Tilfælde, at nogle af hans Folk overfaldt og mishandlede Lensmandens, Gunde Langes, Skriver³⁾.

Det næste Par Maaneder har Vogn sandsynligvis anvendt til at indeksere sit Kompagni og paa anden Maade forberede det til Anvendelse i Felten. Paa dette Tidspunkt har Vogn vistnok befunden sig i Zenith af sin Løbebane: han var Chef

¹⁾ Sjællandske Registre ²⁴/₈ 1627.

²⁾ Sjællandske Tegnelser ⁸/₈ og ¹/₈ 1627. Indk. Breve til D. Canc. ¹¹/₈ 1627.

³⁾ Rigsraadsbreve 1627.

for et Frikompagni paa 500 raske og udsøgte Bønderkarle, der uden Tvivl med Tillid have set op til deres Anfører, og han stod ikke under nogen Regimentschef, der med skinsyge Blikke vaagede over hans Handlinger. Desværre for Vogn og for hans Folk faldt hans fornyede Deltagelse i Krigen paa en Tid, da alt var Opløsning, Forvirring og Modløshed. I Land-skaberne mellem Elben og Weseren fandtes endnu ret betyde-lige Styrker af den kongelige Hær, men de opererede uden Sam-menhæng og uden Kraft, og selv Kongens Nærværelse og Ind-griben forandrede ikke dette Forhold til det bedre.

Efterretningerne om det nyoprettede Frikompagni ere, som man kan vente det, kun faa og tillade ikke nærmere at følge-dets Skæbne. Den 13. August fik det udleveret Ammunition i Krempe¹⁾, og kort Tid efter deltog det i Angrebet paa Øen Still-horn i Elben, mellem Hamburg og Harburg, hvor Vogn synes at have faaet Overkommandoen efter Erobringen, idet der den 17. August er udstedt Ordre til ham, at han skal passe paa, at hans Soldater ikke ødelægge „den Herregaard og Bønderhusene“ paa Øen²⁾. Kompagniet har vel derefter taget Del i de temmelig planløse Foretagender, som dels Kongen, dels den kommanderende General anordnede i det næste Par Maaneder.

Men blandt alle disse fremmede Lejetropper — Tyskere Englændere, Franskmænd og Skotter — og deres Anførere var der ingen, der tog sig af de faa Hundrede danske Bønderkarle, og selv den energiske Vogn var ude af Stand til under den almindelige Opløsning at gøre for sine Folk, hvad han af Hjærtet ønskede. Kompagniet og dets Anfører er derfor bleven kastet omkring fra Sted til andet og har kæmpet snart samlet, snart adsplittet, men uden at nogen har sørget for dets Fornøden-heder og for de mange syge, der maatte blive Følgen af den hensynsløse Behandling. Den 8. Oktober skriver Vogn³⁾ fra den lille Flække Francop, ved Elben sydvest for Hamburg, til Mogens Kaas om Kompagniets sørgelige Tilstand.

¹⁾ Krempe Tøjhusregnskab 1627.

²⁾ Sjællandske Tegnelser ¹⁷/₈ 1627.

³⁾ Rigsraadsbreve. Pakke 44. ⁹/₁₀ 1627.

„Min gandske wenligh Hilsen, Nu og alletid forsendt med gud wor Herre, Kiere Mogens Koeß, og Sønderligh thillforladendis guode Wen, Jeg betacker eder, paa dett wenligste, og meget gierne, for aldt hevist Ebre och guode Huilcket igien at forskylde ieg alletid findis willig och redeborn, til att beuiffe huis I kand hafue Ehre, thieneste eller guode aff, Sa lenge ieg leffuer Kiere Moegens Koeß og sønderligh tilforladendes guode wen, Effter Som dend Stoere Nød mig fororsagis at skriffue Ihnd Udi landitt Anlangendis mit Compagnj, och die Ehrligh folck som ieg haffuer ført udaff landit med mig, dieris nøl at giffue thil kiende efftersom die oß aldelis haffuer forglemt,

Saa maa I wide att wi hvercken haffuer bekomitt Penge dend gandske tid ej heller prouiant en gandske tid lang, alleneste forroden Mehll, haffuer die skikit mig, som Icke kunde brugis til andit end till Suin at giffue,

Dehrsom ieg haffde icke bekomit dit [o: det] Mehll och Øll fraa finden, haffde mine Soldater aff hunger matte forsmagtit. Nu haffuer di huercken Strømper eller Skue, Natten giøris lang och kold, och dehr skal holdis Sterck Wagt, gud wed huor det wil gaa Die Stackler, Jeg wille ønske ieg Aldrig haffde sett dennom paa dend *Moner*, Jeg haffuer offr 130 Mand syge, die andre bliffuer ochsa vel snartt ferdigh, ieg *trabelleris* fra en Sted til en anden, sa ieg endeligh skall *Rüdjuneris*, mig synis die ehr oß danske Suar gunstigh, Jeg kand ei heller wil ieg lenger shee [o: se] den Jamer Paa dennem, dehrsom dit Icke bliffuer enderit nødis ieg til at abtacke fraa dennem, Jeg wil langt heller tage It Pahr Heste Och wahre hans *May*. Paa tieneste med, eller och begiffue mig igien thill Skibs, end jeg kand Lenger anse deris Elen-dighed, dennem sker Jou for gud och werden vrett die haffuer iou guoduiligen ladit dennom bruge for dieris finder, før die nogetid bleff Munsteritt, huis aldrig ehr eller haffuer werit nogen brug, huor ieg haffuer boede mist folck och mange bleffuen quedst och siden ochsa vnderstedliche ganger haffuer giort huis die borde at giøre, dit ehr stor skade at dit [o: det] Compagnj sa skall *Rüdjuneris*, ieg trøster dennom nochsom, mens ieg frügter dehr hielper nu ingen trøst lenger till, die haffde well vdi denne tid, kund giort dieris federneland sa guod tieneste vdi landet, som kand ske 4 tysk Compagnj.

Jeg beder Moegns Koeß gandske gierne att hand wille well giøre, och vnderdanichst tale hans Konninglich *May* till, Paa mine wegne, at ieg matte bliffue Ehrlediget fra Compagnit. Saafremt ingen forenderungh sker, Kand die giffue Compagnitt huem die will, Jeg beger endtitt Mehre End en Nadigh Hierre och Konningh, Och hellers huor hans K. *May* begherer at bruge mig, will ieg findis vndehrdanigh och hørsom Sa lenge ieg leffuer, Wider wil ieg Icke opholde Moegens Koeß med denne nin ringe skriffuelse, mens beder gandske gierne hand Icke wille fortæncke mig at ieg *Molesterer* hannem sa dristigh dehrmed, gud wed Nøden trenger mig dehr till, och dehd Store Jamer ieg sehr Paa dennem, Jeg haffuer Vdlagt denne Somer bode till Arbeid, vdi Hans *May* tieneste, Sa well som forstrecknugh Soldaterne disligiste Øll ieg haffuer mat kjøbt till dennem det skall beløbe sig wed 800 R. D.

Gud fader Søn och dend hellegh and befaler jeg Eder vdi Wold och magt med aldt huis edehr kiert Ehr,

Actum franckop d 8 October Anno 1627

Eders Willige tienere Alletid

Wogen Wogenßønner mp.“

Umiddelbart efter Underskriften tilføjer han følgende:

„her ehr endtit Sødehrlich ny, mens ieg wil well trou att finden med dit all-rførste forsøger hans heill Paa oß, hand haffuer giort Paa Vndehrskedliche Steder brouer offr, bej dehr brüch, hand haffuer wist nogit sondehrligt for der med¹⁾, gid hand icke falder an Paa 3 eller 4 Steder, folckit²⁾ til fuods ehr boede swag, och die dehr ehr, Ilde till freds, Sehr sa ilde vd for oß, gud hielp well, Ottersberg er opgiffuen med *Accort*, nu haffuer ieg bekomit order, at *Marcere* med mit halffue Compagni thil Bremerförde, der wider order att foruarte, dend anden halfpant skall bliffue her och foruarte Paßen, mens ieg kand icke *Marcere* 100 Mand som ehr sunde, denne Monatt will ieg holde vd, och se huor ieg kand slide mig igiemell med dennem, Siden will ieg befale dennem gud, och en anden Compagnit, midlertid Foersehr ieg mig till Moegens Koeß som till min gonstigh guode wen, att hand vdi alle mader wille wide mit bedste, och slaa die bedste middell for, som kunde wehre die fatige folck tjenestligst

Gud befaendis“

Denne Skrivelse fik et Resultat som Vogn næppe havde ventet: han blev næsten øjeblikkelig afskediget³⁾. Christian den fjerde yndede jo ikke Folk, der havde en egen Villie og Mod til uforfærdet at staa ved deres Ord. Skrivelsen var derhos ankommen paa et Tidspunkt, da Kongen med Rette blev stærkt kritiseret som Følge af hans lidet hæderlige Flugt fra Flensborg i September. Her var en Lejlighed til at øve lidt Gengæld for den Kritik, som Adelen øvede overfor Kongen. Det er sandsynligt, at de djærve Udtryk i Skrivelsen har efterladt den Brod i Kongens Sind, der bevirkede hans senere uophørlige Misstemning mod Vogn Vognsøn⁴⁾, og vistnok var Skyld i, at denne aldrig opnaaede den Anerkendelse, som hans Personlighed og hans Virksomhed havde fortjent.

Ved sin Afsked havde Vogn til gode hos Kongen 4277 Rdl. 8 β⁴⁾, altsaa en meget betydelig Sum, der dog vistnok for Størstedelen er bleven ham udbetalt i Løbet af 1629. I disse Penge var indbefattet en Sum af 466 Rdl. for 57 Fade „Magdeburgsk Mel“, som Vogn havde frataget Fjenden — uden Tvivl

¹⁾ Tilly og Wallenstein vare da for længst trængte op gennem Holsten og Slesvig.

²⁾ Hans Afsked som Major er dateret den 9. November. Christian IV. Regnskabssager B.

³⁾ Christian den fjerdes egenhænd. Breve ved Bricka m. fl. ²⁶/₁, 1644.

⁴⁾ Christian IV. Regnskabssager B.

det „Mehll“, som Vogn selv taler om i sin anførte Skrivelse — og leveret til Garnisonen i Glückstadt. Til sine Soldater havde han forstrakt 447 Rdl. 4 β , vel sagtens af laante Penge, da hans pekuniære Omstændigheder baade da og senere vare temmelig maadelige.

Vogn synes derefter at være rejst til Kjøbenhavn, thi allerede den 26. Januar 1628 fik Rigsraadet udvirket, at han udnævntes til Oberst¹⁾ over Fyens Land, samtidig med at en Udskrivning af hver femte Mand i de bevarede Provinser beordredes. Selve denne Udnævnelse fik vel ingen større Betydning for Vogn, da denne Masseudskrivning nærmest var beregnet paa det lokale Forsvar; men den viser, at Rigsraadets Medlemmer nærrede Tillid til ham og maaske har villet yde ham Oprejsning for hans pludselige Afsked. Samtidig med Vogn udnævntes en anden vel forfaren Krigsmand, Jesper Friis til Ørbækklunde, senere Chef for Jyske Regiment, til Oberst over Sjælland. Den 24. Februar befaledes det Vogn at indsende Lister over det udskrevne Mandskab²⁾, men i øvrigt hører man intet om ham, og senere under Krigen blev han afløst af Holger Rosenkrantz. Vogn er da sandsynligvis atter kommen til Søs; thi i Eftersommeren 1630 udstedtes en Skrivelse til ham i Anledning af, at det er berettet Kongen, at Vogn og dennes Officerer lode fremmede Købmænd indpassere — vistnok paa Elben, hvor Kongen i disse Aar lod opkræve Skibstold ved Glückstadt — og selv beholdt den indkomne Toldafgift³⁾.

Omtrent ved samme Tid synes Vogn at have omgaaedes med alvorlige Giftetanker, idet det den 25. Juli 1630 forbødes ham at ægte en Datter af Fru Dorthea til „Ryslet“ (Rødset) afgangne Iver Friis' Efterleverske, da saavel Moderen som Datterens Værge var imod Giftermaalet, og det var „imod Loven at indgaa Ægteskab paa den Maade“⁴⁾. Muligvis har denne Modgang i

¹⁾ Sjæll. Tegn. XXIV. 25.

²⁾ Sjæll. Tegn. 26/, 1628.

³⁾ Molbech: Christian IV. Breve I. S. 449.

⁴⁾ Jyske Registre 26/, 1630.

Kærlighed været Skyld i, at mange Aar hengik, inden Vogn atter tænkte paa Giftermaal.

Da Krigen med Kejseren ophørte, og Stridighederne med Hamburg temmelig hurtig endte, havde Kongen i en Aarrække ingen Brug for Folk som Vogn Vognsøn, og denne ses da heller ikke at være anvendt i nogen Kommandopost, hverken til Lands eller til Vands i de følgende Fredsaar. Under andre Forhold vilde vel ikke alene han, men ogsaa mangfoldige andre Adelsmænd have søgt Krigstjeneste i Udlandet, saaledes som den almindelige Skik var — og Krig var der jo nok af. Men Velanstændighed forbød vore Officerer at tage Tjeneste imod den protestantiske Tros Forsvarer, Gustav Adolf, og Christian den fjerdes Skinsyge mod den svenske Konge gjorde det umuligt for nogen dansk Officer at indtræde i den svenske Hær. Hvor nødigt de end vilde, vare de altsaa nødte til at holde sig i Ro i Hjemmet paa en Tid, da der var den fortræffeligste Lejlighed til at søge krigersk Uddannelse i Udlandet. Hvor uheldigt dette var og blev for vort Fædreland i disse farefulde Tider, hvor et Antal krigsvante, indfødte danske Officerer kunde faa den allerstørste Betydning, træder stærkest frem ved en Sammenligning med Sverigs Hær, hvis Officerer, hvad Krigsvanthed angaar, opnaaede en aldeles afgørende Overvægt over de danske.

Særlig for en Mand som Vogn Vognsøn var denne tvungne Uvirksomhed næppe heldig, navnlig da han heller ikke blev anvendt i den administrative Tjeneste, der kunde have givet ham Sysselsættelse. De Efterretninger, man har om ham i Tiden indtil den næste Krig gaa da ogsaa næsten alle ud paa, at han har skilt sig ved snart et, snart et andet Stykke af sine Ejendomme. Faderen døde 1635 efter at have formindsket Godset ret betydelig, og endda var der Gæld efter ham. Under 6. November 1635 skriver Vogn nemlig¹⁾, at han og Broderen Jesper, for hvem Vogn er beskikket til Væрге, have delt Arv og Gæld ligelig og i Fællesskab skulle underholde Moderen, der har afstaaet fra „al Gods og Rettighed“. Da Broderens Arv imidlertid

¹⁾ Indkomne Breve til Danske Kancelli 9/11 1635.

ikke er tilstrækkelig til at forrente Gælden og underholde Moderen, forulempe Kreditorerne Vogn, saa at denne maa anmode Kongen om at beskikke to „gode“ Mænd: Hans Dyre til Knivholdt og Hans Basse til Gierumgaard, til Kommissarier, der kunne gøre Udlæg af saa meget af Broderens Gods, som der behøves til at klare Gælden. Den 23. i samme Maaned udnævntes saa de nævnte Mænd, saaledes som Vogn ønskede det¹⁾. Det synes af Vogns Skrivelse, som om han paa dette Tidspunkt var i Stand til at klare Broderens Andel af Gælden, men at han til Gengæld ønsker Sikkerhed for sine udlagte Penge. Det er da vel hans Afregning fra Krigsaarene, der for en Tid har gjort ham velhavende.

I Følge en enkelt Efterretning²⁾ har Vogn haft Bryllup i Aalborg 1642 med Christence Rodsteen, født 1621 og Datter af Palle Rodsteen til Lundsgaard og Ingeborg Skeel; men en anden Efterretning³⁾ siger, at dette Bryllup først fandt Sted i 1647, den 3. Juni, altsaa da Vogn var omtrent 53 Aar gammel. I Ægteskabet fødtes et Pigebarn, der døde i Trearsalderen.

Den i øvrigt paa mangfoldige Maader saa sørgelige Krig 1644—45 gav Vogn Vognsøn ny Lejlighed til at vise, hvad han var for en Mand, og det igen paa et Tidspunkt, da energisk Handlen var temmelig sjælden. Sidst i December 1643 rykkede den svenske Hær pludselig over den jyske Grændse og fortsatte i Ilmarcher sin Fremrykning, indtil hele Halvøen var i Fjendens Magt. I en af de første Ordre, som Christian den fjerde udstedte i Anledning af Indfaldet — og vistnok som Følge af Rigsraadets Ønske — udnævntes Vogn Vognsøn til Oberst, dog kun med Lønning som Oberstløjtnant, og han beordredes til i selve Landet at hverve et Regiment til Fods⁴⁾.

Der blev dog ikke noget ud af Hvervningen under denne

¹⁾ Jyske Tegn. ²³/₁₁ 1635.

²⁾ Klevenfeldts Stamtavler.

³⁾ Axel Urnes Vaabenbog (Histor. Genealog. Arkiv).

⁴⁾ Fyenske Tegn. ¹/₁ 1644.

Form. Dels fik Vogn ingen Hververpenge udbetalt, og dels oversvømmede Svenskerne saa hurtigt Halvøen, at selv Jyske Regiments Kompagnier og Adelens Kompagnier til Fods kun i reduceret Tilstand naaede at samles og slippe over til Øerne.

Forholdene i Aalborg vise bedst, hvor overraskende og hurtigt Begivenhederne fandt Sted. I Følge Ordre af 24. December 1643 fra Landkommissarierne i Viborg¹⁾ afsendtes der den 27. samme Maaned 330 Musketter med alt Tilbehør „iligst, ved Nat og Dag“ til Kolding fra Rustkamret paa Aalborghus, og de synes at være naaede Bestemmelsesstedet, hvor man uden Tvivl har tænkt sig, at Vogns hvervede Regiment skulde have Løbeplads. Anderledes gik det derimod med Indtægterne af Aalborghus Len, til et Beløb af 3726 Rdl., hvilke Lensmanden, Gunde Lange til Bregninge, sendte sin „Tjener“ af Sted med nogle Dage senere, for at faa dem leveret over paa Øerne, hvor der vilde blive god Brug for dem. Budet stødte nemlig paa de fremrykkende svenske Afdelinger og maatte skyndsomst vende tilbage til Aalborg igen, hvorefter der gjordes forgæves Forsøg paa at faa Pengene sendt bort ad Søvejen. Det var nemlig netop i disse Dage uafbrudt Uvejr med en „flyvende Storm, med Modvind, med Frost og Sne“, saa at selv mange „fornemme Godtfolk“, der vare flygtede til Aalborg for at søge Skibsløjlighed, ikke kunde komme bort. Lensmanden lod saa i al Hemmelighed Pengene nedgrave paa Slottet. „Blev saa straks Andendagen efter, at de mange Bønder vare slaaede ihjel ved Aalborg“²⁾, udspreddt det Rygte, at der paa Slottet var nedgravet 10 000 Rigsdaler af Kongens Penge. De bleve da ogsaa hurtig opnusede af Svenskerne, der jo fra Krigen i Tyskland vare vante til saadanne Forretninger, hvorpaa

¹⁾ Aalborghus Lens Regnskaber 1643—44.

²⁾ Slange (Christian IV. Hist. Side 1228) og senere Forfattere mene, at Bøndernes Kamp fandt Sted ved Nørresundby. Det er muligt, at Bønderkarer ogsaa paa dette Sted har søgt at standse Fjenden, men de ovenfor anførte Efterretninger gøre dette mindre sandsynligt. Hertil skal føjes, at man i al Hast havde begyndt at opkaste en Vold omkring Aalborg, gennem Borgernes Haver og Pladser, og at Borgerne selv maatte arbejde med herpaa. Dette tyder paa, at det var de jyske Landkommissariers Hensigt at søge at forsvare Aalborg. (Besigtigelsesforretn. m. m. efter Svenskens Undvigelse i 1645).

Lensmanden og hans Folk bleve bevogtede paa Slottet, medens Pengene førtes ned til Oberst Carl Gustav Wrangels, den senere svenske Rigsadmirals Kvarter i Borgmester Chresten van Ginchells (eller Ginchells) Hus. En Sum af 839 Rdl., som formentlig var bleven gemt et andet Sted, lykkedes det dog at bevare.

Den nævnte Nedslagning af Bønderne maa altsaa have funden Sted omkring ved Nytaarstid eller, nærmere bestemt, i Tiden mellem 12. og 19. Januar. Hvorvidt Vogn Vognsøn har samlet og ført disse Bønder vides ikke, men det er ret sandsynligt, da han handlede i Forbindelse med de jyske Landkommisariater (Niels Krag til Trudsholm, Erik Juel til Hundsbæk og Mogens Sehested til Nøragergaard), under hvem Provinsens Forsvar embedsmæssig henhørte, og i Forbindelse med hvem Vogn skulde opstille sit Regiment. At de slet bevæbnede Bønder, selv om de nok saa meget havde Hjærtet paa det rette Sted, intet formaaede overfor Trediveaarskrigens Veteraner, kan naturligtvis ikke forbause nogen.

Den næste Efterretning om Vogn findes i Christian den fjerdes egenhændige Breve, idet Kongen den 25. Februar skriver til nogle af Rigens Raad, at det jo er dem bekendt, hvad „discours“ den Skipper fra Aalborg, som førte en fangen, svensk Kaptajn til Sundet¹⁾, førte med Hensyn til Vogn Vognsøn. Denne

¹⁾ Herom fortæller Borgmester i Sæby, Hans Nielsen, der i sine yngre Aar havde været Skibskaptajn, følgende. Da Svenskerne i 1644 faldt ind i Vendsyssel, tvang den svenske Oberst Sack (Hinrich von) Hans Nielsen til at skaffe Baad og Mandskab til at føre en svensk Officer, Kaptajn, der medførte en Del Brevskaber, over til Sverrig. Men da Hans Nielsen „fornam deres falske Anslag“, udtog han blandt sine Byesbørn saadanne, som han havde kendt fra Barnsben af og i de unge Aar sejlet sammen med, og „indgav“ dem i al Hemmelighed, at de enten skulde drukne den svenske Kaptajn og levere Brevene til Kjøbenhavn eller blot nøjes med at føre Kaptajnen (og Brevskaberne) dertil. Det sidste blev saa udført. Hans Nielsen beretter saa, at da Sagen rygtedes til Vendsyssel, aabenbarede hans Uvenner Sammenhængen for Oberst Sack, saa at Hans Nielsen med Livsfare maatte rømme Landet og flygte til Norge, medens al hans Ejendom blev konfiskeret af Fjenden. (Indk. Breve til Danske Kancelli 1645 ²⁶/₇.)

Hertil kan føjes, at nævnte Oberst Sack havde Kommandoen i Vendsyssel, og at et Rytter- og et Dragonregiment — det første var Sacks eget — den 20. Januar om Aftenen drog ind i Sæby og blev der 5, resp.

„discours“ kommer Kongen „hel underlig for“, og han gør sig „sælsomme“ Tanker om samme Vogn Vognsøn, „i sønderlighed mens jeg aldrig havde et godt Øje til ham“. Der skal „handles“ med Skipperen om, at han sejler til Læsø og overbringer Kongens Befaling til Vogn om at indfinde sig hos Kongen. Dersom Vogn ikke vil komme godvillig, skal Skipperen ved Hjælp af Befolkningen bemægtige sig hans Person, og et Patent skal i den Anledning udfærdiges for Skipperen. Heraf fremgaar, at Vogn maa have funden Anledning til at salvere sig til Læsø, hvad der nok kan tyde paa, at han kan have gjort Forsøg paa at modsætte sig Svenskerne. At han desuagtet behandles ligefrem som Landsforræder kan tyde paa, at han, der ingenlunde var bange for at sige sin Mening, har udtalt sig respektstridigt om Kongen eller om dennes Maade at lede Forsvaret. Der vides intet om, hvorledes Vogn har klareret for sig hos Kongen, der i saa ringe Grad var ham en „naadig“ Herre. I Løbet af Sommeren 1644 trak Svenskerne Hovedmassen af deres Tropper mod Syd ud af Jylland, men efterlod Garnisoner i faste Punkter omkring paa Halvøen, saaledes paa Vorgaard i Vendsyssel og paa Aalborghus. Heraf benyttede Vogn sig straks. Efter at han den 9. Juli havde været hos Anders Bille, Rigmarsken, der opholdt sig i Middelfart, og faaet udbetalt 300 Rdl., „som jeg til Kgl. May.^s Fornødenhed skal udgive i Jylland og herefter gøre videre Regnskab“ ¹⁾ vendte han tilbage til sine Landsmænd, Vendelboerne, bragte et Folkeopbud paa Benene og angreb Vorgaard og Aalborghus.

Det førstnævnte, allerede i Forvejen faste Punkt var yderligere sat i Forsvarsstand af Svenskerne, der blandt andet havde

6 Dage. Den svenske Kaptajn er vel afsendt i de Dage, hvad der kan passe med Dateringen af Kongens Brev.

Sagen kom i øvrigt Byen dyrt at staa, da Oberst Sack udskrev en mægtig Brandskat og inddrev den ved sine Ryttere, da „vi [ø: Borgerne] skulde ganske ruineres formedelst den Kaptajn, som her udkom og siden blev fangen og af vore ført til Kjøbenhavn“. — Samme 20. Januar rykkede svenske Rytterregimenter ind i andre Byer i Vendsyssel. Oberst Sack selv tog Kvarter paa Vorgaard (Besigt.forretn. m. m. om Lenenes Tilstand efter Svenskens Undvigelse 1645. Vendelbo Stift).

¹⁾ Forskellige Regnskaber f. Militære i Krigen 1643—46.

ladet Gravene oprense, Palissader m. m. hugge i Skovene¹⁾, forøget Beholdningen af svært Skyts ved at føre Kanoner derop fra Aalborghus²⁾, saa at det skulde synes umuligt for en Hob Bønder at udrette noget her. Det tilsyneladende umulige er ikke desto mindre lykkedes for Vogn Vognsøn og hans Vendelboer, da de ved Aalborg liggende smaa Krigsskibe den 1. August skød hver 3 Skud Viktoria i Følge „Admiralens“, kongelig Orlogskaptajn Jakob Andersens, Ordre, „fordi Oberst Wogensen havde indtaget Jørgen Arenfeldts Gaard Vorgaard i Vendsyssel fra Fjenderne“³⁾. Indtagelsen kan altsaa være sket den 31. Juli.

Om Aalborghus' Erobring vide vi derimod en Del bedre Besked. Straks efter at Wrangel i Spidsen for 3 Rytter- og 2 Dragonregimenter i Januar var rykket ind i Aalborg, begyndte han at befæste Slottet. Medens Størstedelen af hans Korps gik over Limfjorden op i Vendsyssel, forblev han selv under hele det første Ophold i Jylland, med Tjenere og Tjenestepiger (han maa altsaa have ført hele sin Husstand med sig) i Kvarter i Aalborg, hos Borgmesteren, Chresten van Ginckell. Her var han i samfulde 26 Uger, altsaa et halvt Aar. Ved Befæstningsarbejderne lod han de Aalborg Borgere slæbe med baade ved Nat og Dag, hvorhos han lagde Beslag paa og brugte deres Tømmeroplæg og hvad han ellers havde Brug for, da Slottet blev „rundt om gjort med Bolværk og Palissader“. Dernæst skaffede Wrangel sig svenske Søfolk, lagde Beslag paa Borgernes Skibe og Skuder, særlig tre Defensionsskibe⁴⁾, og lod dem udruste krigsmæssig, for saa vidt dette ikke i Forvejen var Tilfældet. Dette sidste skete i Tiden Marts—Juli. Hvad Slottet manglede af svært Skyts toges fra Defensionsskibene.

¹⁾ Synsforretning over Skovene i Aalborghus Len 1645—46.

²⁾ Aalborghus Lens Regnskaber 1644—45.

³⁾ Regnskab og Beretning om det i Bergen 1644 udrustede Skib „St. Jan“, Kaptajn Berendt Mogensen, i Samlingen Forskell. Regnsk. for Milt. i Krigsen 1643—46. Om Jakob Andersen se Lind: Christian IV og hans Mænd paa Bremerholm S. 274—75, hvor der dog ikke tales om Togtet til Aalborg.

⁴⁾ Af saadanne ejede Borgmesteren, Chresten van Ginckell 1 paa 150 Læster, bestykket med 18 Kanoner og alt Tilbehør dertil, foruden en Jagt paa 40 Læster, forsynet med 9 Kanoner.

Wrangels Afmarch mod syd i Anledning af de kejserliges Fremrykning har funden Sted omkring den 15. Juli, og allerede den 21. Juli var Vogn Vognsøn i Aalborg med en Del af sine Bønderskarer og modtog et Par smaa Krigsskibe, der under den ovenfor nævnte Jakob Andersens Kommando netop den Dag løb ind for Aalborg for at assistere ham ved Fjendens Fordrivelse. Altsaa knap en Uge efter den svenske Hærs Afmarch fra Vendsyssel og Aalborg har Vognsøn en saadan Styrke af Bønder paa Benene, at han samtidig kan angribe baade Vorgaard og Aalborghus. Hvorledes han i denne korte Tid har kunnet rejse, samle, bevæbne og nogenlunde organisere sine Skarer, er næsten ufatteligt, og særlig er det mærkeligt, at han har kunnet bevæbne dem nogenlunde ordentligt, da Svenskerne første Foranstaltning ved Indrykningen her og andre Steder bestod i at afvæbne Befolkningen i By og paa Land¹⁾; men det maa antages, at Bønderne har forstaaet at skjule en Del af deres Vaaben. En Del uddannede Soldater og nogle Underofficerer af Jyske Regiment kan ogsaa have sluttet sig til, da det vides, at det kneb stærkt med at faa Mandskab og Befalingsmænd netop fra disse Egne med, da Regimentet samledes ved Lillebelt først i Januar. Under alle Omstændigheder maa man lige saa meget anerkende Bøndernes Redebonhed til at møde og kæmpe som Vogn Vognsøns Energi med at samle og føre dem.

Endnu den samme 21. Juli beordrede Oberst Vogn Skibene til at angribe Slottet og særlig den mod Søsiden opkastede „Slotsskanse“, der, i Forbindelse med de tre velbestykkede Skibe, der ogsaa toge Del i Kampen, hindrede hans frie Passage fra den ene Side af Fjorden til den anden. Svenskerne forsvarede sig imidlertid godt, baade til Søs og til Lands, og Kampen har været ret haard, da alene Skibet „St. Jan“, hvis Fører gjorde sit „yderste og muligste Flid“, skød 123 Skud fra sine 13 Kanoner alene mod Skansen og fik „en Stenstykke“ (Kanon) skudt rent overbord ved et Skud fra Skansen, medens to andre Kanoner blev sønderskudte fra Defensionsskibene²⁾. Fjenden blev vel

¹⁾ Besigtigelsesforr. over Lenenes Tilst. etc. 1645.

²⁾ Regnskab m. m. over Skibet „St. Jan“.

tvungen til at forlade Skibene, men Skansen blev ikke ødelagt, hvad Vogn havde tilsigtet.

Den 24.—26. Juli om Nætterne lod saa Jakob Andersen sætte Ild paa Defensionsskibene, der fuldstændig opbrændtes, saa at kun enkelte af Kanonerne reddedes¹⁾. Det er sandsynligt, at disse Kanoner har maattet gøre Tjeneste ved Angrebet paa Vorgaard. Efter at dette foreløbige Arbejde var besørget, har Vogn, idet han har efterladt en Del af sin Styrke i Aalborg og overladt Jakob Andersen at sørge for, at Fjenden ikke undslap, skyndt sig op til Vorgaard, som han sandsynligvis har holdt blokeret med en særlig Trop i de Dage, han var i Aalborg. Efter Vorgaards Erobring har han atter skyndt sig tilbage til Aalborg, hvor alt havde været roligt de Dage, han var horte, alene med Undtagelse af at der den 30. var bleven kanoneret lidt fra Skibene mod Skansen og Slotsmuren²⁾.

Men saa snart Vogn var ankommen, kom der Fart i Tingene ogsaa her, da han ufortøvet tog fat paa at beskyde og angribe Slottet fra Landsiden. Det traf sig derhos saa heldigt, at to af de jyske Landkommisariere, nemlig Niels Krag og Erik Juel, var ankomne til Aalborg og støttede Vogn i hans Virksomhed, dels med Penge til Lønning for Bønderne, dels med deres Autoritet, hvilket sidste var ret nødvendigt, da Borgerne hverken direkte eller indirekte viste Lyst til at tage Del i, hvad der foregik. Vogn udsøgte først og fremmest Steder, hvor han kunde anlægge Batterier, lod nogle Huse rive ned, dels for at skaffe Plads til Batteribygningen, dels for at faa Materiale til Dækningsmidler m. m., og derefter aabnede han en kraftig Ild mod Slottet. Fjenden blev ham vel ikke Svar skyldig, men maatte dog bukke under, efter at Slottets Kornmagasin og de Bygninger, der indeholdt Fruerstue, Skriverstue m. m. til Dels vare lagte i Ruiner, ligesom næsten alt Inventar paa Slottet blev ødelagt³⁾.

¹⁾ Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45 Besigt.forretn. over Lenenes Tilst. etc. 1645. Forskell. Regnsk. for Milit. i Krigten 1643—46. Indkomne Breve til Danske Kanc. ⁶/₁₁ 1645.

²⁾ Regnskab m. m. over Skibet „St Jan“.

³⁾ Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45 samt Bilaget over det Inventar, der fandtes i Behold efter Svenskerne.

Det vides ikke bestemt, hvad Dag Svenskerne overgav sig; men den 7. August havde de to Krigsskibe forladt Aalborg og vare allerede ude i rum Sø¹⁾, og dertil vides det, at Blokaden og Beskydningen tilsammen varede 14 Dage²⁾. Da Vogn var i Aalborg med sine Folk i ethvert Fald den 21. Juli, men næppe heller mere end højst et Par Dage tidligere, og han, efter at have indtaget Vorgaard, synes at have været tilbage i Aalborg igen den 1. August, kan Overgivelsen vel sættes til den 3. eller 4. August.

Forinden Fangerne ekspederedes til Kjøbenhavn optog Oberst Vognsøn efter Lensmandens Ønske en fuldstændig Synsforretning over Slottets Tilstand efter Belejringen og gav Beretning derom³⁾. Endvidere afholdt han, ligeledes efter Lensmandens Anmodning og i „mange fornemme Folks Nærværelse“, Forhør over Wrangels Kvartermester, der befandt sig blandt Fangerne, for at faa oplyst, hvorledes det var gaaet til ved Konfiskeringen af Lensmandens Penge i Januar Maaned. Derefter optoges der ved Aalborg Byting Tingsvidne over den hele Forretning⁴⁾. Den 23. August har Magistraten i Aalborg, paa „strænge Oberst Wogen Wogensens“ og Kommissarien Niels Krags Befaling ladet syne et brøstfældigt Hus, der laa paa et Sted, hvor der under Angrebet paa Slottet blev anlagt 2 Batterier, hvert paa 6 Kanoner. Huset var til Dels ødelagt af den fjendtlige Beskydning og af Batteribygningen⁵⁾. Herefter hører man intet til Vogn, før han den 20. September paa Aalborghus kvitterede for en Tønde Kanonkrudt, en Del Lunte og en Bimpel Musketkugler, „hvilke skulle bruges til Kongelig Majestæts Soldatter“, og vare Resterne af Svenskernes Beholdninger af Krigsmateriel, hvorpaa han „marcherede ad Fyen igen“⁶⁾.

Ved de senere Krigsbegivenheder, saavidt disse kunne op-

¹⁾ Regnskab m. m. over Skibet „St. Jan“.

²⁾ Besigtigelsesforretn. over Lenenes Tilstand etc. 1645

³⁾ Aalborghus Lens Regnsk. 1644—45.

⁴⁾ Dette blev indsendt til Rentekammeret, men har ikke været til at finde.

⁵⁾ Skrivelse fra Aalborg Magistrat 7/11 1645 i Indkomne Breve til Danske Kancelli.

⁶⁾ Aalborghus Lens Regnskaber 1644—45.

lyses, træffer man ikke Vogn Vognsøns Navn mere, naar undtages at han i Oktober og November 1644 ses at have ligget indkvarteret i Elbo Herred i 5—6 Uger med en Styrke af omtrent 300 Mand¹). Hans Folk udgjorde da en Del af det meget betydelige Korps, som Anders Bilde havde samlet til Jyllands Befrielse efter Wrangels fornyede Indfald. Som bekendt strandede denne Plan paa Prins Frederiks (den tredies) og hans Raadgiveres Uvillighed til at vove noget. Muligvis ere Vogns Folk blevne indlemmede i det genoprettede Jyske Regiment til Fods og han selv bleven skubbet til Side. Ligesom Christian den fjerde selv synes heller ikke Rigsmarsken, And. Bille, at have haft særlig meget tilovers for Vogn, skønt han kendte denne meget godt fra gammel Tid: deres Naturer vare hinanden alt for ulig til at de to Mænd — skønt dygtige Krigere begge to — skulde kunne synes om hinanden.

Det ligger ret nær at anstille en Sammenligning mellem Personligheder og Forhold i Jylland 1644—45. I Juli—August 1644 rejste Vogn Vognsøn sin lille Bondehær og erobrede med den i kort Tid de to af Svenskernes faste Holdepunkter. I December 44—Januar 45 foretog Prins Frederik, i Spidsen for en hel Hærafdeling af øvede, næsten udelukkende tyske Tropper og omgivet af en hel Stab af høje tyske og holstenske Officerer, Toget mod et tredie af disse Punkter, Riberhus, der havde lignende Besætning som Aalborghus, og derefter skyndte han sig tilbage til Holsten igen.

Vogns Formuesomstændigheder ere naturligvis ikke blevne forbedrede ved hans Deltagelse i Krigen, og han har uden Tvivl selv maattet gøre Udveje for Penge til sine Folks Underhold. Det ses da ogsaa, at han i Januar 1645 i Middelfart har maattet sælge af sit Gods, og det samme maatte han hyppig gentage indtil sin Død 1650. Foruden i saadanne Anliggender nævnes hans Navn endnu enkelte Gange, saaledes ved en Skifteforretning i 1645, hvor han var Kommissær, og i Anledning af Frederik den tredies Kroning 1648²).

¹) Indberetninger i Henhold til Reskript af ¹⁵/₁₂ 1646.

²) For denne og flere andre Oplysninger takker jeg Hr. Arkivar Thiset.

Han døde paa Stenshede den 5. Juni 1650 og begravedes fra Sæby 4. Pinsedag derefter. Han bisattes i Volstrup Kirke i den til Stenshede hørende Begravelse. Enken overlevede ham indtil 1677 og synes at have levet i trange Kaar, da hun maatte fortsætte med Godssalget. Vogns yngre Broder Jesper overlevede ham ogsaa i mange Aar og deltog som Rytterofficer i Krigen 1657—60.

I 1657 var Stenshede gaaet over til daværende Kaptajn, senere Oberstløjtnant ved „Gamle Jyske Regiment“ Preben (Predbjørn) Banner og blev næsten fuldstændig ruineret af den svenske Indkvartering¹⁾.

Iver Nielsen Hirschholm.

Et Supplement, af S. H. Finne-Grønn.

I Personahist. Tidsskrifts række IV, bind 4, side 159 flg. i en artikel „Falckerne af Tønsberg og Risør“²⁾ har nerverende meddeler gjort opmærksom paa, at kgl.historiograf Iver Nielsen Hirschholm havde to brødre i Norge, nemlig fogden i Telemarken Oluf Nielsen og fogden i Tune Peder Nielsen Munk, og opstillet det som sandsynligt, at disse tre brødre paa mødrene side har tilhørt en slegt *Munk*, rimeligvis Munk'erne af Holstebro.

¹⁾ Synsvidner, optagne efter Svenskekrigen 1657—60. Jylland.

²⁾ Den her side 160 i noten nævnte „Peder Munch“, købmand i Nakskov og gift med Kirsten Nielsdtr. Hammer, hans far var raadmand og købmand, født $\frac{1}{8}$ 1619 i Nakskov [søn af købmand s.steds Jacob Pedersen Munch, † 1637, og Ellen Nielsdtr.], hvor død $\frac{1}{8}$ 1674 og gift $\frac{1}{8}$ 1643 med Birgitte Pedersdtr. født $\frac{1}{1}$ 1616 i Assens og død $\frac{1}{2}$ 1677 i Nakskov, datter af købmand Peder Madsen og Maren Hansdtr. — Peder Munk havde foruden to brødre og to søstre, der døde før forældrene, søskenderne Jacob Munch, købmand i Nakskov og gift med Gundel Samuelsdtr., samt Ellen Munch, gift med købmand Niels Rasmussen Tor i Nakskov.

Side 169 linie 2 i omhandlede artikel staar: „som“ istedetfor „og“. Mag. Peder Hansen *Alstrups* hustru var Anne Margrete Griis.

Side 171 kan efter linie 12 tilføies: E. *Magdalene Lauritzdatter* [Falck], gift med handelsmand Kjeld Eriksen i Laurvik [cfr. s. 161 og stævninger til overhofretten 1671].

Det skal her vises, at denne antagelse er helt korrekt.

I Worms „Lexicon over lærde Mænd“ bind I s. 436 og 437 anføres, at Hirschholms [Hertzholmius] i manuscript efterladte verk „De ordine Elephantino“ i 1704 blev udgivet af daværende sogneprest i Gladsaxe i Sjælland, senere biskop i Christianssand *Jens Bircherod*, under hvem det i anførte verk og bind side 117 ogsaa er opført, om end med en ved forskydning satsen fremkommen uklarhed og aastallet 1604 istedetfor 1704. I den sammesteds meddelte korte biografi af Bircherod meddeles, at han var en søn af professor theol. ved Københavns Universitet *Jens Bircherod* og *Else Nielsdatter Munk*, og her vil man vel finde aarsagen til, at Hirschholms manuscript netop blev udgivet af Bircherod, idet dennes moder, nævnte Else Nielsdatter Munck, uden tvil har været Iver Hirschholms søster. — Et skridt nærmere til spørgsmaalets afgjørelse bringes man ved Leth og Wads „Meddelelser om Dimitterede fra Herlufsholm“, hvor der side 38 anføres, at professor theol. Jens Bircherod [født $12/11$, 1623 i Birkerød og død $12/9$, 1686 i København] blev gift $1/9$, 1661 i Frederiksborg med Else Munk [født $7/8$, 1641 og død $26/2$, 1678], „datter af fiskemester *Niels Olufsen Munk* og *Margrete Paulin*“; videre anføres i samme Kilde side 31, at denne Margrete Paulin var „datter af *Iver Paulin*“ og som „enke efter fiskemester *Niels Olufsen Munck* [† 1652]“ blev gjengiftet med sogneprest til Hillerød og slotsprest paa Frederiksborg hr. Hans Madsen Husvig.

Det ligger efter dette nær at undersøge, om ikke „Margrete Paulin, Iver Paulinsdatter“ har været en datter af den københavnske borgermester *Iver Povelsen Munk*, hvis mødrene familienavn „Munk“ med urette kan være overført paa fiskemesteren Niels Olufsen. Den eneste fiskemester af dette navn i hin tid var den Niels Olufsen, der var fiskemester „over Cronborg amt“ i 1640-aarene, og om hans familieforhold har meddelelsen nylig i Helsingør skifteprotokoller været saa heldig at finde følgende oplysninger, der til evidens beviser rigtigheden af den opstillede antagelse:

Den $16/2$, 1653 holdtes skifte efter fiskemester *Niels Olufsen*,

der blev begravet $^{15}/_3$ 1652 i St. Olai kirke i Helsingør. Hans enke *Margrete Iversdatter* siges udtrykkelig at være datter af afdøde borgermester i Kjøbenhavn *Iver Povelsen Munk* og hustru *Karen*. Deres børn anføres at være:

1. *Iver Nielsen*, „18 aar til St. Hans“. — ϱ : Iver Nielsen Hirschholm var født $^{15}/_6$ 1635 paa Hirschholm slot ved Helsingør, blev student $^{28}/_5$ 1655 og baccalaur $^{20}/_6$ 1656.
2. *Oluf Nielsen*, 16 aar gl. — ϱ : fogden i Telemarken Oluf Nielsen var født i marts 1638.
3. *Peder Nielsen*, 13 aar gl.; døbt Dom. Palm. 1640 i Helsingør — ϱ : fogden Peder Nielsen Munk i Tune var født i 1640.
4. *Else Nielsdatter*, 12 aar gl.; døbt Dom. Invoc. 1641 i Helsingør — ϱ : Else Nielsdatter Munk var født $^7/8$ 1641 og blev gift med professor theol. *Jens Bircherod*.
5. *Dorthe Nielsdatter*, 10 aar gl.; døbt Dom. 18 post Trinit. 1642 i Helsingør.

Om borgermester Iver Povelsen Munk og hans hustru og slegt findes udførlige oplysninger i Dr. O. Niensens verk: *Kjøbenhavns Beskrivelse III Bind* samt i nærværende tidsskrifts II rækkes 2 bind side 296 flg.

Gravskrifter fra Kjøbenhavns nedlagte Kirkegaard indenfor de gamle Volde.

Ved Poul Brødo Grandjean.

II. Holmens Kirkegaard.

1) Her i Graven hviler | Frederik Christian | Ibsen. | Maanedslieutenant. | Fød den 23 Decbr. 1793. Død den 27 Juni¹⁾ 1817. |

2) Hans Grüner Auditeur i Sæetatens | combinerede Ret. | Død i sit 27de Aar²⁾. | Kommer hid | min Faders Velsignede! | Arver det Rige | som Eder er beredt. | St. Mth: 25, 34.

3) Julie Louise | Holst³⁾. | Fød i Tønsberg | den 8 December 1818 Død i Kiøbenhavn den 1 September 1837. |

4) Dorothea Cecilia | Schauboe⁴⁾. | Født den 6te December 1773 | Død den 13de Marts 1844. |

5) Her under hviler Jubellæreren | Vilhelm Billeskou⁵⁾ | samt hans Døttre | Lovise Billeskou⁶⁾ | og | Petrine Branner⁷⁾. |

6) Tracteur | og | Chocoladefabrikant | Christian Kehlet | * 1785 † 1846⁸⁾. | Familiegravsted. |

7) Jomfru | Johanne Marie Quist⁹⁾. | Død 29 April 1835 | 72 Aar gammel. | Hun stiftede et Legat | for Huusarme | i Holmens Sogn. |

8) Her under hviler | i Forening med Hustru, Søn | og deres Slægt | Peter Hersleb | Classen¹⁰⁾. | Geheimeconferentsraad, | Ridder af Elefanten og | Storkors af Dannebroege. | F. 1738 D. 1825. |

9) Caroline Emilie | Mohr¹¹⁾. | Født d: 15 Novbr. 1820, | død d: 2 Februar 1844. | Kiøbt paa 40 Aar fra 1844. |

10) (Temmelig forvittret)

Her under hviler | Commandeur Capt: | Christian Hohlenberg¹²⁾. | Fød den 27 April 1767. | Død den 7 December 18..¹³⁾ | Hans Hustrue | Caroline Margrethe | fød Gianelli¹⁴⁾. | Fød den 19 September 1772. |

¹⁾ Kb. har 28 Juni. ²⁾ † 21 Octbr. 1815, 26 Aar gl. (Kb). Jfr. Slægt-
haandbogen og Richter: Den danske Sæetat. ³⁾ og ⁴⁾ ugift. ⁵⁾ Amtsprovst og
resigneret Provst i Steenløse, R. af Dbr. † 2. Marts 1823, 80 Aar gl. (Kb.)
Jfr. Wiberg: Præstehistorie III Pag. 182. ⁶⁾ † 3 Novbr. 1844, 69 Aar gl. ugift
(Kb.) ⁷⁾ Petrine Lassine Joachimine Branner, † 2 Octbr. 1840, 61 Aar gl.
Enke efter Lieuten. og Klædefabrikør Joh. Jac. Branner. (Kb.) ⁸⁾ † 18 Octbr.
(Kb.). Hans Sønner Carl Adolph, † 22 Octbr. 1847, 1½, Aar gl. og Olinius
Jørginius, † 28 Octbr. s. A. 6 Aar gl. (Kb.) ⁹⁾ Forlængst afdøde Vognmester
Blachs Datter (Kb.). Jfr. Hiort-Lorenzen og Rosendahl: Repertorium over Le-
gater o. s. v. I, hvori hun angives født 26 Dec. 1763. ¹⁰⁾ Jfr. Dansk biogr.
Lex. III. ¹¹⁾ Datter af afg. Kgl. Capelmusicus C. Mohr. (Kb.) ¹²⁾ Jfr. Richter:
Den danske Sæetat, N. Garde: Den dansk-norske Sømagt IV og Slægthaand-
bogen. ¹³⁾ 1825 (Kb.) ¹⁴⁾ Catholic (Kb.)

Død den 22 Januar 1842. | Og deres yngste Søn | Gustav Henrik. |
 Fød den 1 Marts 1807. | Død den 7 November¹⁾ 1823. | Velsignet
 være deres Minde. |

Indsatte udvendig i Muren paa Kirkens gamle Sacristi findes
 næstfølgende 3 Ligsten.

11) Her under denne Bygning | hvile i Gravens Fred | de jordiske
 Levninger | af | Svend Martin Ursin. | Contra Admiral. | Født 1728 . Død
 1810²⁾ | som tjente | tro | (i 50 A)ar Danmarks Konger | som Søkriger³⁾ |
 og | af hans Hustrue | Frederikke Maria Ursin. | Født 1741 . Død 1816.⁴⁾ |

12) Metalplade med paaskruede støbte Bogstaver som tildels
 ere borte.

Her under (h)viler | de jordiske Lev(n)inger | af E(n)kefr(u)e (A)d-
 (m)iral(i)n(de) | (Doro)the(a) (L)ou(s)⁵⁾. | (Død de)n 16 April 1 . . .⁶⁾. | Hun
 | (er)i(n)dr(es) me(d) | (K)ierlig(he)d | (og) | Taknemmelighed | af | (h)endes
 efterladte | Datter og (S)v(ig)ersøn | som satte (h)ende | d(e)nne Mindesteen
 | den . . April 183 . | O venlige (Gr)av | (i d)i(n) Sky(gge er d)er (F)r(ed). |

13) Her indenfor hviler Støvet | af | Sophie Christine Møller. | Fød
 A^o 1759 Død A^o 1833⁷⁾ | efter 50 Aars lykkeligt Ægteskab | med |
 Niels Møller⁸⁾ | Forvalter ved Søqvæsthuset | som med 3 Børn begræde
 Tabet | af | den bedste Ægtefælle og Moder. | Fred med Dit Støv. |

14) Her hviler | Ingeborg Ols | datter⁹⁾ Fød | den 2 Novem | ber
 A^o 1703 Død | den 26 April A^o 1787 | Bekostet af | hendes Søn P. Fol-
 mer | A^o 1788 | No. 1. |

15) Her under hviler | forrige Material Forvalter | ved Holmen |
 Poul Jensen Bagge. | Fæd 1704 og død 1785¹⁰⁾ | i sit Alders 81 Aar.
 | Religionen havde han altid | for Øynene og med Ærhødhed | tænkte
 han stedse paa sin | Gud og Frelser. |

16) Axelia Nicoline | Henriette Ursin¹¹⁾ | Født 2 Novbr. 1784 |
 Død 11 Juni 1845.

17) Familien Wexschall¹²⁾.

18) Jens Wadum¹³⁾.

¹⁾ Kb. har 8 Nov. ²⁾ 5 Juni (Kb.) ³⁾ Jfr. Richter: Den danske Søetat og H. Garde: Den dansk-norske Sømagt IV. ⁴⁾ 1 April (Kb.). Hun var født Ursin. Jfr. Hellemann: Geneal. og personalhist. Meddelelser, Pag. 84. ⁵⁾ Dorothea Lous var Datter af Etatsraad C. Jensenius. Jfr. D. biogr. Lex. VIII. ⁶⁾ 1830 (Kb.). ⁷⁾ 16 Juni (Kb.). ⁸⁾ Niels Rasmussen Møller, Oeconom ved Søqvæsthuset, † 11 Aug. 1841, 79 Aar gl. (Kb.). ⁹⁾ Ingeborg Pedersens, Brændevinsbrænder Enke (Kb.). ¹⁰⁾ begravet 24 Maj (Kb.). ¹¹⁾ Ugift, Datter af Admiral S. M. Ursin, se ovenfor. ¹²⁾ Kgl. Concertmester Frederik Thor-kildsen W. † 24 Octbr. 1845 (Kb.), jvfr. Schytte: Musiklex., hvor han angives † 25; hans Enke Caroline W. † 22 Maj 1848, 36¹/₂ Aar gl. (Kb.). ¹³⁾ Com-miteret i Rentekammeret 1790—1804, virk. Justitsr., † 18 April 1804, jvfr. Den danske civile Centraladministrations Embedsetat Pag. 187.

19) Her under hviler | salig Johan Christian Børresen | forhen værende Borger og Lærrets Handler. | Død den 5te November 1790 i sit Alders 74 Aar | med sine forhen afdøde 2de Ægtefæller | samt en Søn og 3 Døttre af 3die Ægteskab | med sin efterlate Enke | Anne Frantz Datter¹⁾ | 1 Sønne Datter og 2de Datter Døttre | No 27. |

20) Her hviler | Kammerskriver | Adolph Hans | Heinrich Christen²⁾. | Født den 6 Januar 1819. | Død den 16 December 1843. | Kiærlig mindet af en Broder. |

21) Her hviler | Karen Christine Johansen | født Weidemann³⁾. Født d: 10 Marts 1811. | Død d: 13 December 1841. |

22) Hans Jacob Søbøtke⁴⁾. | Forhen Capitain Lieutenant | i den danske Sø Etat. | Født den 22 Juli 1751. | Død den 18 August 1840. |

23) Christiane Finck⁵⁾ | Fød | Jacobsen. | Fød d. 22 Mai 1761. | Død d. 12 Februar 1838. |

24) Dorte Charlotte Borch⁶⁾ | Født Podal | (²⁷/₃) 1780 — ³/₂ 1827. |

25) Marie Kirstine Vorndran | fød Sørensen. | Enke først efter Controlleur Hallander og senere efter Conferentsraad Vorndran. | Hun fødtes den 19de September 1754 | og døde den 20de Januar 1832. |

26) Peter Vorndran⁷⁾ | Conferentsraad Deputeret i Rentekammeret | samt for Finantserne | Ridder af Dannebrogen | Fød den 14de December 1752 | Død den 8de Martii 1822. |

27) Admiral | H. C. Sneedorff⁸⁾ | 1759—1824. |

28) Her er begravet | Johanna Maria Michaelsen | som blev født d. XXVI Febr. MDCCLV | gift med Præsten | Christ: Frid: Høyer⁹⁾ | d. XXII Octobr. MDCCLXXVIII. | Fødte en Søn d. XXVII Novbr. | og døde tredie Dagen derefter | d. XXX Novbr. MDCCLXXIX. | Forstandig, gudfrygtig, | oprigtig og troe | var hun | som Menneske, som Kristen, | som Ven og som Hustrue. | No. 4. |

29) (Meget forvitret, for en Del ulæselig). Her giemmes Støvet | af | Anna Snour fød (Ør)sla(n)d | som | blev født den 17 Novbr. 17 . 8¹⁰⁾ | døde den 10 April 1786. | Som troefast Ægtefælle og retskaffen Moder | blev hendes Minde helligt for hendes | efterladte Mand | Henrich Snour

¹⁾ Anne Børresen født Frantzen, Lærredshandler Enke, † 15 Juli 1804, 74 Aar gl. (Kb.) ²⁾ Kammerskriver i General-Toldkammeret (Kb.) ³⁾ Værts-husholder Peder Johansens Hustru (Kb.) ⁴⁾ Jfr. v. Lengnick: Stamtavle over Fml. S. og H. Garde: Den dansk-norske Sømagt IV. ⁵⁾ Enke efter Apotheker (Kb.) ⁶⁾ Vinhandler Herman Henrich Borch's Hustru f. Podahl er efter Kb. død 5 ikke 3 Feb. ⁷⁾ Jfr. Hiort-Lorenzen og Rosendahl's: Repertorium over Legater o. s. v. I, Pag. 32 og 140. ⁸⁾ Jfr. v. Lengnick: Stamtv. over Fml. S., og Biogr. Lex. XVI. ⁹⁾ Jfr. Wiberg: Præstehistorie II, Pag. 191. ¹⁰⁾ Ane Ørsland, Materialforvalter Snours Hustru, † 48 Aar gl. altsaa f. 1738 (Kb.)

| Kgl. Materialforvalter (ved) Holmen | Født . . Juli Anno 1740 | Død
¹⁾. | No. 20. |

30) Denne Steen dækker de jordiske Levninger | af | Frantz Woldum | Justitsraad og Contoirchef i det Kgl. Rentekammer. | Fød den 13de Februar 1764. | Gift den 4de Januar 1793 | med Birgitte Marie Frøling. | Død den 3die Maj 1821. | Med en oplyst Forstand og et ædelt Hierte | giennemvandrede han Livet som virksom Embedsmand, | kjerlig Ægtefælle, trofast Ven, | Arnodens sande Velgjører, | derfor savnes han af Mange | men mest | af hans efterlevende Huustroe. | Aar 1843 den 17 Julii gjenforenedes med ham | hans Hustru | Birgitte Marie Woldum fød Frøhling²⁾. | Det trætte Legeme lagdes i denne Grav. Hendes Livs Aar vare mange, | de fleste af dem henrandt i Sygdom og Savn. | Hun forbarmede sig over den Fattige. | Fred med hendes Aand. |

31) Her hviler Støvet | af | Adolph Fibiger³⁾ | Kongelig Sæ Krigs Cancellie Secreter | og | Chef for Sæ Etatens 2det Departements Contoir⁴⁾. | Født den 27 September 1750. | Gift den 8 November 1786 | med Margrethe Caroline Holm ved hende Fader til 2 Sønner. | Død den 13 Maj 1789. | Vandringsmand! | Naar Du blendet af de andre Gravsteenes Pragt, | møet af deres lange Fortællinger, | har trættet Dit Øye | og Din Troe, | da nedlad Dig paa denne beskedne Steen, | den byder Dig blot Hvile | og got Naboelaug. | No 19.

(Alle de næstfølg. indsatte i Sacristiets Mur paa „Chors Urtegaarden“).

32) Det forkrænkelige | af Menniske Vennen Hr: Jens Thaabel. | Forhen Kongl: Staldskriver | som betraade Livets Bane d: 24de Martii 1726 ved Christiania i Norge | er her d: 24de September 1784 nedlagt. | Af en lykkelig Egte Forening fuldbyrdet d: 30 Martii 1759 | med | Jomfrue Maria Dorothea Møller, | der sørgende efterlever, | saae hand | en elskværdig Dat: Anna Magdalena Thaabel | fødes d: 26 Januarii 1760⁵⁾ | og samme i Egteskab | med Hr. Gotthard Christopher Bussiegel | Kongl: Staldskriver | Moder til 5 haabefulde Døtre⁶⁾. | Det uforkrænkelige af ham | som helst ukiendt var Manges Velgjørere i Tiiden | tog Deel i den fuldkomneste Velgierning den 19de September 1784 | da hand i Snioldeløw Præstegaard | fuldendte sin Løbebane. | Læser! | Vær stræbsom i Dit Kald, forvalt det redelig. Føel Næstens Trang og deel til hannem efter Evne. | Uegennyttig søg Fortrengtes Sag at ievne. | Vær venlig mod enhver som ey behøver Dig, | saa skal Dig som min Ven opofres mange Taare, naar dette byttes med det Liv som os staaer fore. | Rachlau. |

¹⁾ † 11 Dec. 1798, 59 Aar gl. (Kb.) ²⁾ † Juni (ikke som paa Stenen Juli) 1843, 80 Aar gl. (Kb.) ³⁾ Jfr. Slægthaandbogen. ⁴⁾ 15 Octbr. 1784—†. ⁵⁾ † 25 April 1817 som Enke (Kb.) ⁶⁾ en af dem er sikkert Jomfru Ane Marie Elisabeth Bussiegel † 14 Juni 1827, 45 Aar gl. (Kb.)

33) (Meget utydelig og forvittret, prydet med Billedhuggerarbejde fremstillende Opstandelsen og de 4 Evangelister).

Her hviler | . . . Olsen Broderup | (for)hen
 Grovsmed Mester her i Staden | embr 17. 4 | død den 15
 Julij 1782¹⁾ | og | hans Hustrue | Anna Dorothea | Født d: 12te Martij
 1703 død d: 27de Julij 1785. | Dorothea Christine Rosbjerg født Møller.
 | Født den 31te Augusti A^o 1737 død den 26de Octobr. A^o 1823 |
 Christen Nielsen Rosbjerg | forhen | Grovsmedemester, Rodemester og den
 første af Haandvær lg erede Borger her i Staden |
 Født den . . Juni Død d Martij 1830²⁾. | No. 20.

34) Christian Henrik | Hoff-Rosenkrone³⁾ | Friherre til Rosendal | i
 Norge. | Født d: 25 Februar 1768. | Død d: 5 Novbr. 1837. | Fred med
 hans Støv.

35) Kongelig Skuespiller | Christen Martin Foersom | —
 1850⁴⁾. |

36) Denne Steen skjuler Støvet | af | det værdigste Egtepar | Kiøb-
 mand | Matthias Hvestendahl⁵⁾ | fød den 11te February 1709 | og Anne
 Maria Mørch | fød den 27 August 1714. | Sand Dyd og Guds Frygt
 besælede dem begge, | usvigtelig Redelighed og varm Menneskekærlig-
 hed | ud merkede deres Handlinger. | Han prøvede Verden i 80 Aar. |
 Det haardeste Stød gav den 1ste April 1787 ham, | da Døden sønder-
 rev Egteskabs Baandet | dog lærte | Hen Givenhed under Forsynets Villie
 | ham at være taalmodig, | indtil han selv den 19de Juli 1789 berø-
 vedes Verden | og indgik til varig Lyksalighed. | Den Gode | velsigner
 deres Minde. | Den Fattige begræder deres Tab. | Læser | vil Du være
 Iykkelig | saa strøb at ligne dem. | No. 7. |

37) (Meget forvittret).

Hans Sevrenssøn | Forige Handels Mand oc Indvoner her | vdi
 Staden som hensof den ⁶⁾ | Er barnefødt i Jydland den 15de
 October 1607 | Mette Mogens Datter | er hensofved i Herren den 27
 Jvl. 1666 | var barnefødt i Holbek den 16 Maj 1629 | Sampt bege dieris
 | æreelskende kiere Ectebørn oc arfvn | ger er dene Begravelse Sted
 til horig. | No. 14. ⁷⁾ | I tre Snese Aar som er (rul)dend | h(a)fr Løken
 sig ofte underliig w(en)d | oc paa sær Maade drefuit sinne (Sp)il | at
 Hustru oc Børn sate Lif(ued) til | Med Møye den suage alderne Mand
 | maa arbeide paa ny til Land oc Uand. | Dog saaes af Fiendernis
 hastige Død | at Gvd vil vdredde I betrenge af Nød. |

¹⁾ Knud Olsen Broderup begr. 19 Juli, 68 Aar gl. (Kb.) altsaa f. 1714.
²⁾ † 21 Marts 1830, 73 Aar gl. (Kb.) altsaa f. c. 1757. ³⁾ Jfr. Danmarks Adels
 Aarvog. ⁴⁾ f. 7 Aug. 1794, † 2 Dec. 1850 (Kb.). Jfr. P. Hansen: Den danske
 Skueplads II, Pag. 336. ⁵⁾ Hvistendahl (Kb.) ⁶⁾ Ikke udfyldt. ⁷⁾ Her er indh:
 et Bomærke.

38) Stenens Hjørner ere prydede med 4 cirkelrunde Basreliefs forestillende: 1) øverst til venstre en Genius beskinnet af en Sol, rundt om denne følgende Inscription: „Jeg fick et ævigt Lys ved Troens — — — — —“, 2) til højre Døden med Leen og Ordene: „Før Tidens Time Glas og Livets Lys blev endt“, 3) nederst til venstre en udsprungen Rose med Ordene „Jeg i min bedste Floor faldt af og visned hen“ og 4) til højre en Stængel med 2 Knopper og Ordene „Men af min Stamme staar toe Knoppe dog igien“. Stenens Rand rigt prydet med Ornamentter.

At fælles ægte Kierlighed | man ikke bør forglemme, | bevidner dette Hvile Sted, | som Støved har i Gjemme | af | den kiærlige og yndige | Maren Hans Dotter Bradtfisch, | thi | Hans Kongel: May^{ts} velbetroede Slotts Føged | Povel Frølund¹⁾ | haver ladet dette indrette | ey for at glemme men for at gjemme | det kiæreste, hand havde i denne Verden | hands i Gvd hensovede Kiæreste, | hvis christelige Indgang for ham var i Helsingør d: 22 Jvni 1713²⁾, | hvis kiærlige Indgang med ham i Egteskab var i Kiøbenhavn d: 9 Feb. 1734, | hvis salige Vdgang fra ham til Himmelen var og her d: 19 Jvnii 1737. | Hendes efterladte Søn og Dotter | savne vel tilig saa kiær en Moder, | men trøste sig igien ved saa kiærlig en Fader. | Begges foreenede Kiærlighed i Lived | sees af den længst levendes Begierlighed i Døden. | A^o 17—D. ³⁾. | Her haver Dv Din Roe i Himmelen Din Ære, | jeg ønsker baade her og der hos Dig at være. | No. 10. | Anno 1744 d: 16 Jvlj er denne Steen paalagt. |

39) Mathias Johannes | Borch | Fød den 3die October 1766 | Død den 28de Martz 1833 | I 37 Aar | Lærer ved Søe-Etatens Skoler, | i 9 Aar | Klokker her ved Kirken.

40) Hervnder hviler den salige | og welbyrdige Jomfrue | Agnete Sophia Bvdde⁴⁾ | saligen i Herren hen sove | de her i Kiøbenhaffn 6 Sep | tembris Anno 1678. Gvd gifve | hende med alle Hellige og vd | valde en glædelig og ærefuld Opstandelse paa den yderste Domme Dag. Amen. |

¹⁾ Lakaj hos Kongen 1737 (Kb.) ²⁾ Døbt i St. Olai Kirke 27 Junij 1713 Maren, Datter af Hans Philip Bratfisk, Garver og Sara Marcus Daatter (St. Olai Kb.) ³⁾ Ikke udfyldt. ⁴⁾ f. 10 Aug. 1660. Bekendt for sine mislykkede Forsøg paa at ombringe Grev Christoffer Parsbergs Enke Birgitte Skeel, hvorfor hun 6 Sept. 1678 blev halshugget paa Slotspladsen. Begr. paa Holmens Kirkes Chors Urtegaard s. D., (nedsat uden Præstens tieniste hora 6ta matutina. Kb.), hvorfra Ligstenen ved Kirkens Restauration i 1872 blev flyttet ind i Sacristiet hvor den nu findes indmuret. Jvfr. Biogr. Lex. III, Danm. Adels Aarb. VII, C. Bruun's Kjøbenhavn II og Leonora Christine's Jammersminde.

III. Helligaands Kirkegaard.

1) Hir light begraben | der erbar vnd wol | geacht | Urbann Noll | Kon. Mai. zv Denne Marck | Fvrir gevesen . Starb | Anno ¹⁾ | Anno 1602 starb die | tvgensame Frav | Nilcke Orban Nolls | ehelicke Havs Frav | den 9 Septembri. De(r) | Selen Gott genedig | si. * Job int * I * ich * w(eis) | das mein Erløser lebet | V. N. | (Bomærke indh. p. Stenen).

2) (Meget forvitret)-

Det saaes i Skrøbelighed | det staaer op i Kraft. | 1 Cor. 15, 43 V. | Christiane Caroline Hammerich | Fød d. 7 Februarii 1786 . Død d. 1 Januarii 1792. | Caya Christina Hammerich | Fød d. 5 Apr. 1797. Død d. 23 May 1798. | Martin S(a)cco | Fød d. 23 Februari 1731. Død d. 13 November 1800. | Christine Hammerich fød Sacco | Fød d. 2 Oc(tober) 1758. Død d. 4 April 1816. | Cay Friedrich Hammerich ²⁾. | Fød d. 7 December 1749. Død d. 26 April 1816 | Nr. 41. |

3) (Meget stærkt forvitret næsten ulæselig).

Her | giemmes i Jor- | den hvad Jorden tilhør . . | og salig | (H)ans Federsen | Borger og Skoemager | Med kiære Hustru | en — ogens — — — — | Nr. 17 | Deres Siæl i Himlens | Boelig | — — — — — og roelig. | 1758. |

4) Her under hviler | Hans Koefoed | Meelhandler Stivelse og | Puder Fabriquer her i Staden. | Født den 29de Julii 1744. Giet (!) den 10 Aprili . 1769 | med Marie Dorph | som med en Søn og en Datter | maatte friste | en retskaffen Mands og Faders Død | den 1te Junii 1795. | Hans Hustrue siden gift i 21 Aar | med Borger Capitain Daniel Linaae og døde den 29de Juni 1817 hviler og her. | Fred over deres Støv. | Og hendes Ægtefælle | Daniel Linaae ³⁾ | som i en Alder af 63 Aar forlod | dette Jordiske | d: 21de May 1823 og d: 26de s. M. nedlagdes | her hos de Forudgangne. | Fred over de Forenedes Støv. | Nummer 43. |

5) Her under hviler | Danmarks Socrates | den lærde den ædle | Etats-Raad og Ridder | Børge Riisbrigh. | Fød i Veilbye i Fyen den 5 Dec. 1731. | Død i Kiøbenhavn den 18 April 1809 ⁴⁾. | Professor i Philosophien ved Kiøbenhavns Universitet | i 36 Aar. | Ved sand Viisdom Retsind og Velgiørenhed var han af Alle | agtet, hædret, elsket. | Og [hans Søstermands Broder | Gisle Thordsen Thorlacius | Fød paa Gaarden Teig paa | Søndrelandet i Iisland 1742 | Død i Kiøbenhavn i Dec ⁵⁾ | Rector ved Skolen i Reikevig | paa Iisland i (2)6

¹⁾ Ikke udfyldt. ²⁾ Borgercapitain og Købmand i Kbhvn. Jfr. v. Lengnick: Stamtavle over Fml. H. ³⁾ Stivelsefabriquer (Kb.) ⁴⁾ Kb. har fejlagtig † 22. Jfr. D. biogr. Lex. XIV. ⁵⁾ † ²/₁₂ 1806, 65 Aar gl. (Kb.)

Aar. | Ved Lærdom vandt han Kienderes Agtelse | ved Fromhed deres Kiærlighed. |

6) Den fromme Hustrue og | kierlige Moder | Præste Enken | Elisabeth Kirstine | Phister fød Undahl¹⁾. |

7) In | *piam memoriam* | *optimae coniugis* | *Marthae Sophiae Garboe* | *natae d: XI Octob: MDCCXLV* | *nuptae d: XV Septemb: MDCCLXIII* | *ac* | *liberis quatuor progenitis* | *vita in vera virtute transacta* | *praemature denatae d: XX Februa: MDCCLXXX.* | *Hocce monumentum posuit.* | *coniux superstes* | *Fridericus Adamus Müller*²⁾ | *quem ipsum* | *nat: d. XXVIII Mai. MDCCXXV* | *den: d. XXVII Febr: 3)* *MDCXC.* | *Eodem nunc conditum tumulo* | *moesti lugent liberi tres superstites.* |

8) Efter . Høy . og . Velædle . Magistratens . Resolution . | haver . afgangne . Andreas . A: Buch⁴⁾ . med . Hustru . og . | Arvinger . bekommet . | dette . dobbelte . Begravelse . | til . ævindeligen . Arv . og . Eye . og . da . der . i . alt . er . be- | talt . til . Kirken . og . Skolen . 1110 Riigsdaler . | er . hand . her . nedsat . den . 24 . Dec: Ao . 1760 . |

9) Rasmine | Marie Christine | Ipsen⁵⁾. | Født d: 18 Februar 1813. | Død d: 29 December 1839. |

10) Her hviler | den jordiske Deel af | Brendeviinsbrænder | Christen Christensen | Wæver | død den 18 Juli 1802 | i en Alder af 50 Aar | og af hans Hustrøe | Christine Wæver⁶⁾ | fød Hansen | død den 16 December 1840 | i sit 96 Aar. | Med oprigtig Hengivenhed til Gud | utrættelig Virksomhed og | Gavnildhed mod Trængende | endtes deres daadfulde Liv | og derfor gik de Begge | med et saligt Smil | over til den evige Fred. |

11) Herunder hviler Støvet | af | Maren Beathe | Hansen⁷⁾ født Faber. | Født 8 Marts 1793. | Død 7 August 1850. | Hun var en kierlig og | trofast Hustru | en øm og omhyggelig Moder. | Velsignet være hendes Minde. |

12) Her er nedsat det Jordiske af den hæderværdige Hustrue og Moder | Sara Jensen. | Fød i Kiøbenhavn d: 9 Sept: 1740. | Døde d: 14 Febr: 1801. | Hun indgik i tvende Ægteskaber | det første med Borger og Viinhandler C. H. Cruse | det andet med Johan Detlef Liebenberg⁸⁾ af Stadens 32 Mænd og Bundmager. | I dem frembragte hun 15 Børn, hvoraf 2 Døttre overlevede hende. | Dette Minde satte hendes efterlevende Mand. |

¹⁾ Jfr. Wiberg: Præstehist. I, Pag. 441, v. Lengnick: Stamtavle over Fml. Phister. ²⁾ Conferensraad, Stempelpapirforv. Jfr. D. biogr. Lex. XI. ³⁾ Kb. har fejlagtig 28. ⁴⁾ Anders Andersen Buch, Breg: (Brygger) boende vdj Viimelsk. 72 Aar gl. (Kb.) ⁵⁾ ugift (Kb.) ⁶⁾ el. Weber, Kb. har f. Jørgensen. ⁷⁾ Skomager Hansens Hustru (Kb.) ⁸⁾ Jfr. v. Lengnick: Stamtv. over Fml. L.

13) Her ligger | Arved Christian | Linde¹⁾. | Fød i Norge Anno 1683. | Jeg var betroet | uden at stille Borgen for mig | Kongens og Landets Penge | i | tre og førgetiuge Aar | og efterlod mig | hverken Midler eller Gield | Anno 1762²⁾.

14) Gabriel Linde³⁾. | Fød | Aar 1715. | Tjente | tre Konger | i 48 Aar | og blev her nedsat Aar 1791⁴⁾. |

15) Her er nedlagt | Conrad Daniel Linde⁵⁾ | Ridder af Dannebroke. | Fød i Kjøbenhavn den 21de Januar 1754. | Død den 16de September 1826. | Jeg var betroet | ligesom min her i denne Grav | nedlagte Fader og Faerfader | Kongens og Landets Penge | i 56 Aar | og efterlod til min Kone | Juliane Charlotte Putscher og 6 Børn | den med hende modtagne Formue. |

16) Denne Plade er indsat | for | Johan Gabriel Linde⁶⁾ | Født d. 19 November 1781, | død d. 13 Februar 1864. | Sønnens Søn af | Arved Christian Linde. | Tjent 4 Konger i 64 Aar. |

17) Her hvile i Fred | efter et virksomt Liv | viet til Ungdommens Dannelse | velsignet af Gud | paaskiønnet af Menneskene | Søstrene | Vilhelmine Charlotte Linde | død 1847⁷⁾ | og | Christle Linde | død 1832⁸⁾. | Begge Institutbestyrerinder i Kiøbenhavn. | De skulle hvile fra deres Arbejde, | men deres Gierninger følge dem. | Joh: Aab: C: 14 . V: 13. |

18) Her under hviler | det Dødelige | at | Odin Wolff.⁹⁾ | Født den 23de April 1760 | og | død den 16de August 1830. |

19) Her giemmes Støvet | af | Michael Christian | Müller¹⁰⁾. | Pastor emeritus | til Høyby i Sielland. | Født 1744, død 1829¹¹⁾. | Og | hans Hustru | Giertrud Helena Saaby. | Født 1748, død 1823¹²⁾. | Hvad Tro og Haab | forened her i Kiærlighedens Baand, | hos Faderen | er samlet hist forklaret Aand med Aand. |

20) Her under hviler | Jochum Elias Taagerup¹³⁾. | Død den 14de Juni 1833 i sit 51de Aar. | Med forudgangne Hustru | Marie Elisabeth | født Diedriksen. | Død den 19de October 1819 i sit 38 Aar. | Og Datter | Emilie Margrethe Taagerup¹⁴⁾. | Død den 27 August 1836 i sit 23 Aar. |

21) Her under hviler de jordiske Levninger | af den ømmeste | og kiærligste Moder | Anna Elisabeth Lund¹⁵⁾ | født Reineldt. | Født

¹⁾ Etatsraad, Cas. v. d. kgl. Particulaircassee og ved Zahlkammeret. Jfr. v. Lengnick: Stamtv. over Fml. L. ²⁾ Begr. 26 October (Kb.) ³⁾ Conferensraad, Cas. v. Particulaircas. og ved Skatkammeret. Jfr. Stamtv. ⁴⁾ † 8 Dec. (Kb.) ⁵⁾ Etatsraad, Cas. v. Particulaircas. og ved Zahlkammeret. Jfr. Stamtv. ⁶⁾ Conferensraad, Cas. v. Particulaircas. og ved Zahlcas. Jfr. Stamtv. ⁷⁾ 5 Jan. (Kb.) ⁸⁾ Christine Laurentze † 2 Febr. (Kb.) ⁹⁾ Dr. og Prof. phil., Archivarius v. d. kgl. Communitet (Kb.) ¹⁰⁾ Jfr. Wiberg: Præstehist. I Pag. 735. ¹¹⁾ 21 Juli (Kb.) ¹²⁾ 14 Octbr. (Kb.) ¹³⁾ cand. juris (Kb.) ¹⁴⁾ Ugift (Kb.) ¹⁵⁾ Toldbetjent Lunds sep. Hustru (Kb.)

den 12 September 1786. | Død den 13 April 1845. | I Graven er der
Fred, | paa Jorden ei, | lyksalig den, | der ei har meer tilbage. | Dette
Minde sadtes | af hendes taknemmelige Børn. |

22) Skule Thordsen Thorlacius¹⁾ | Justitsraad og Rector. | Født i
Island d. 10 Apr. 1741. | Døde i Kbhavn d. 13 Mart. 1815. | Klar laae
Sagas dunkle Bog | for hans skarpe Grandskerøje | af dens Sagn fra
Oltids Høje | Nordens Kløgt han snildt fremdrog. | Bliv en ædel Danne-
mand, | Yngling lev Dit Folk til Ære. | Dette var hans Raad hans Lære, |
stolt af ham vær Fædreland. |

23) Dette Minde | er helliget qvindelig Fuldkommenhed | hos Abel
Maria | en Datter af Hofglarmester | C. Clausen | mageløs Hustrue for |
Peter Hansen²⁾ | Dr. Prof. theol. Sognepræst for hellig | giæstes Menig-
hed, | ligedan Moder for 10 Børn. | I en Alder af 42 Aar og 8 Maa-
neder | saaes hun ikke mere fra den 22de Au- gustii 1796. | Mit sidste
Ønske for det Jordiske | bliver at hvile ved hendes Side. Dette skeede
den ³⁾ | P. Hansen.

24) Herunder giemmes | det Forkrænkelige af | den i Livet gud-
hengivne, | retskafne og goddædige Mand | Urtekræmmer | Christian Høeg-
| Født i Hiermind Præstegaard | ved Viborg i Jylland 1758. | Død den
14 Junii 1829 i Kiøbenhavn. | Han var tvende Gange givt | først med
Jomfru | Marie Schouw | født 1757 og død den 19 October 1801,
siden med hendes Søster | Jomfru Ottonie Amine Schouw | født 1762,
død den 8 April 1810. | Disse ædle Hensovede, | der her forsødede ham
Livet | og som han | elskede inderligen og kierligen, | nedlagdes han ved
Siden af | forventende det salige Haab hisset at samles med dem hos
Gud i himmelsk Herlighed. | Hvad her var forenet i Kiærlighed, skal
hisset forenes i Salighed.

¹⁾ Jfr. Erslew: Forf. Lex. III Pag. 360 ²⁾ Jfr. Wiberg: Præstehist. II
Pag. 146. ³⁾ Ikke udfyldt paa Stenen.

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal 1.

Hvem var Fader til Ludvig Grandjean (f. ca. 1688, † 18 Aug. 1767). Skovrider paa Enkedronning Charlotte Amalies Godsøer i Stevns, senere kgl. Skovrider i Tryggevælde Amt. Han har maaske ligesom Sønnen været ansat hos Dronningen, da Traditionen vil vide, at Familien Grandjean som Følge af det nantiske Edikts Ophævelse er indvandret hertil fra Frankrig gennem Hessen, Dronning Charlotte Amalies Fædreland. Som bekendt protegerede den reformerte Dronning sine Trosfæller og en Sandsynlighed taler derfor for, at Slægtens Stammafader gennem Bekendtskaber i Hessen har opnaaet Ansættelse her. Maaske har hans Fornavn været August eller Augustinus, da disse Navne gentagne Gange forekomme i Slægtens ældste Led. Alle Oplysninger modtages med Tak.
Poul Bredo Grandjean, Litterat, Holbergsgade 17. K.

2.

Den i Juli 1882 afdøde Kasserer i „Bikuben“ H. R. Klagenberg havde i en Bog i folio gjort en Række Optegnelser til Familierne Klagenbergs, Kramers m. fl.s Genealogi. Bogen har existeret flere Aar efter Klagenbergs Død, men har, efterat hans Enke, Fru Emma Klagenberg født Friis, den 1. Novbr. 1899 var død, ikke været til at opspørge. Hvis nogen Læser af dette Tidsskrift skulde vide, hvor den nævnte Bog er bleven af, bedes Underretning meddelt
Etatsraad J. J. Holten, Sortedams Dossering 99, Khvn. Ø.

3.

Hans Berntssøn Essen.

Hans Berntssøn Essen, født ca. 1665, blev $\frac{14}{7}$ 1700 i Gausdal (i Gudbrandsdalen) gift med *Anne Christensdatter Bøe*, født ca. 1664, Datter af Christen Christenssøn paa Lie i Gausdal (f. 1632, † 1703) og siden 1696 Enke efter Paul Christenssøn paa Bøe, med hvem hun havde havt ét Barn, Datteren Boel Paulsdatter (der senere $\frac{20}{2}$ 1716 blev gift med Johan Christenssøn Klæboe). Hans Berntssøn Essen fik ved sit Giftermaal med Anne Christensdatter Gaarden Bøe i Gausdal, som han eiede til sin Død, og hvor han boede, saalænge hans 1ste Hustru levede. „Anne Bøe“ døde imidlertid allerede 1704 (begravet $\frac{23}{10}$), „40 Aar gammel“. Skifte efter hende holdtes paa Bøe $\frac{20}{10}$ 1705¹⁾. Nogle Aar senere blev Essen paa ny gift, idet han ca. 1707 i Vaage (i Gudbrandsdalen) ægtede *Karen Jacobsdatter Schmidt*, antagelig Datter af Sorenskriver i s. Gudbrandsdalen Jacob Knudssøn († ca. 1689). Hun var paa den Tid 34 Aar gammel og Husjomfru hos Broderen, Sorenskriver i n. og s. Gudbrandsdalen. Assessor i Overhofretten samt Vicelagmand Henrik Jacobsen Schmidt paa Sunde i Vaage. Kort efter dette sit 2det Giftermaal flyttede Essen fra Gausdal til Toten, hvor han overtog Bestyrelsen af den store Eiendom Rognstad, i hvilken han selv havde arvet en liden Part med sin 2den Hustru, men som forøvrigt eiedes af hans sørnævnte Svoger Schmidt²⁾. Denne, der foruden at sidde i et

1) Se Retsprotokol Nr. 768, Fol. 50 i det norske Rigsarchiv.

2) Rognstad havde først tilhørt en anden af Karen Schmidt's Brødre, Vicelagmand paa Oplandene, Assessor Niels Jacobsen Schmidt. Ved hans Død i 1711 tilfaldt hans Eiendomme — hvoriblandt Rognstad — hans Sædskende, af hvilke imidlertid Mag. Knud Jacobsen (Gadberg), Sognepræst til Hylke i Danmark og „Seignr.“ Jacob Jacobsen Schmidt kort efter (i 1712 og 1713) overdrog sine Parter i Rognstad til den ovennævnte Broder Henrik Jacobsen Schmidt, der saaledes kom til at eie den største Del af Gaarden. (Se Retsprotokol Nr. 868, Fol. 73).

stort Embede ogsaa eiede ikke lidet Jordegods og derfor havde meget at staa i, sees ogsaa at have benyttet Essen som sin Fuldmægtig i saavel private som offentlige Forretningsanliggender. I et Brev fra Essen til Skifteretten under Skiftet efter denne hans Svoger (holdt i Vaage $\frac{2}{10}$ 1719) anfører han saaledes bl. a.: „ — Jeg har nu i 5 Aars Tid havt stor Møje, ja derhos Bekostning og Pengespild med Totens Kongetiende, Assessor, nu sl. Henrik Jacobsøen Schmidt tilhørende, var ei alene tilsagt hans andet Brug i Rognstad fri men endog ved overflødig Løfte-Missive tilsagt Belønning, der saa melder, han behøver Fuldmægtig, beder, jeg tager mig det an, takker for stor Umag og upaatvillende Forskyldning (sic!), takker for Møje, Umag og hulde Troskab med videre, vil befitte sig den store Møje og Umag at aftjene. Til Vicestatholderen og flere gjør han sig betjent ved mig, og nu jeg venter Belønning, dog frygtende Stank für Dank. — —“ Ogsaa efter Schmidts Død fortsatte Essen at bestyre Rognstad som Formynder for hans eneste Barn Hans Jacob Schmidt. Forholdet mellem disse synes imidlertid ikke at have været det bedste, at dømme efter de gjentagende Retstvister dem imellem. Da endelig Hans Jacob Schmidt i 1725 efter at have faaet kngl. Bevilgning til at være sin egen Værgø selv vilde overtage Bestyrelsen af Rognstad, negtede Essen at overdrage ham Gaarden, idet han paaberaabte sig de paa Skiftet efter Hans Jacob Schmidt's Fader fastede Bestemmelser angaaende hans Værgemaal for Sønnen; men under $\frac{9}{8}$ 1726 blev han dømt at „rømme Gaarden og ryddiggjøre Rognstad til næste Færedag efter Loven“. Et par Dage senere solgte han (i Skrivelse til Hans Jacob Schmidt af $\frac{11}{3}$ s. A.) sin egen lille Part i Rognstad til denne sin forrige Myndling for 450 Rd., idet han samtidig bad om at maatte blive boende paa Rognstad til over Førefaldet. Inden den Tid var han imidlertid død. Hans Berntssøn Essen døde nemlig allerede $\frac{2}{4}$ 1726; han blev begravet $\frac{10}{4}$ s. A. „61 Aar gammel“. I Gausdals gamle Kaldsbog¹⁾ fandtes en af Hr. Joachim Pihl (Præst i Gausdal fra 1727—1758) nedskrevet Optegnelse, hvorefter „Hans Berntssøn Essen, som boede paa Bøe i Gausdal“ skulde have „skudt sig selv med sin Pistol“, hvilken Begivenhed foranledigede en Kvinde, der „besøgte ham og saa ham svømme i sit eget Blod, hvoraf han døde“, til at skjænke Gausdals Hovedkirke en Oblat-sæske af Sølv, „i og paa det, hun kunde glemme dette Syn“. Hans Berntssøn Essen synes altsaa efter dette for Tilfældet at have opholdt sig paa sin Gaard i Gausdal, da denne tragiske Begivenhed indtraf. Sikkert er det imidlertid, at han blev begravet paa Toten, ligesom ogsaa Skiftet efter „afgangne Sr. Hans Berntssøn Essen“ holdtes paa Rognstad. Skiftet, der var meget vidtløftigt, paabegyndtes $\frac{6}{4}$ 1726 og afsluttedes først $\frac{20}{6}$ 1730²⁾. Arvingerne fik til endelig Deling 2280 Rd. Karen Jacobadatter Schmidt flyttede som Enke til Gausdal; hun overlevede imidlertid ikke længe sin Mand; allerede paa Skiftet efter ham — i 1726 — sees hun at have været „syg og sengeliggende“, og 4 Aar senere døde hun og blev begravet i Gausdal $\frac{6}{12}$ 1730, „57 Aar gammel“³⁾.

Hans Berntssøn Essen, hvis 2det Ægteskab var bornløst, havde med sin første Hustru 3 Børn, nemlig foruden en Søn *Bernt* (f. 1704, † s. A.) 2 Døttre.

1) Efter hvad Sognepræsten for ø. Gausdal meddeler, findes denne oprindelige Kaldsbog for Gausdal ikke mere, idet den ved Præsteskiftet i 1878 „forsvant paa en uforklarlig Maade“. Ovenstaaende er efter en Optegnelse af Bureauchef W. Lassen fra den Tid, Kaldsbogen endnu var i Behold.

2) Se Retsprotokol Nr. 1901, Fol. 296.

3) I Ministerialbogen kaldes hun da feilagtig Karen Henrichsdatter Schmidt, istedenfor Karen Jacobadatter Schmidt.

Om den yngste af disse, *Gye Christine Hansdatter Essen*, vides kun lidet. Hun var født 1703 og døbt i Gausdals Kirke $^{20}/_6$ s. A. Ved Faderens Død var hun — da 28 Aar gammel — „hos sin Faster udi Kjøbenhavn“. Senere — i 1729 — findes imidlertid „Gjæde Kirstine Essen“ gjentagende Gange som Fadder i Gausdal, ligesom hun ogsaa var tilstede da Skiftet efter Faderen afsluttedes i 1730. Hendes senere Skjæbne er ukjendt.

Den ældste Datter, *Maren Hansdatter Essen*, født i Gausdal 1701 (døbt $^{10}/_{12}$) og død sammesteds 1744 (begravet $^{21}/_4$), blev $^{24}/_{11}$ 1722 gift med daværende Lieutenant *Andreas Cold*, født i Vinger 1695 (døbt $^{10}/_7$) og Søn af Sognepræst sammesteds *Frantz Andersson Cold* (f. ca. 1646, † 1720) og *Anna Maria Wandal* (f. ca. 1650, † 1736)¹⁾. *Andreas Cold* blev Secondlieutenant $^{31}/_{12}$ 1716, Premierlieutenant ved Gausdalske Compagni $^4/_9$ 1724, Capitaine og Chef for Aurdalske Compagni $^{12}/_8$ 1747; han tog Afsked $^3/_4$ 1760. Som Lieutenant boede han Gaarden Bøe, som han fik med sin Hustru. I 1731 solgte han Bøe og flyttede til Ovren i Gausdal, hvilken Gaard han købte paa Auktionen efter „Maren Hammer, al. Hr. Ole Stockfleth's“ for 1161 Rd. Efter sin Hustru's Død solgte han 1749 Ovren og flyttede til Land, men vendte senere atter tilbage til Gausdal, hvor han døde 1780 (begravet $^{24}/_2$).

Capitaine *Andreas Cold* og *Maren Essen* havde 4 Børn:

1. *Anne Marie Cold*, født paa Bøe i Gausdal 1726 (døbt $^{29}/_6$), gift i Vang (paa Hedemarken) $^2/_1$ 1766 med Capitaine ved 2det (vestre) oplandske Regiment *Joachim Hilbertus Rieck*, født i Slidre (i Valdres) 1728 (døbt $^{20}/_{13}$), død sammesteds 1783 (begravet $^{10}/_8$). *Anne Marie Cold* boede som Enke hos sin Søster, Enkeprovstinde Leigh paa Gaarden Libakke i Ringebu, hvor hun døde $^{14}/_8$ 1807. Ei Børn (?).
2. *Hans Bernt Cold*, født paa Bøe i Gausdal 1729 (døbt $^5/_6$), død paa sin Eiendomsgaard Voldslien sammesteds 1812 (begravet $^{27}/_8$), Major ved 1ste (østre) Oplandske Regiment (Afsked $^{20}/_1$ 1789). Gift 1761 med *Anne Cathrine Pohlmann*, født i Christiania 1735 (døbt $^7/_8$), død paa Voldslien i Gausdal 1811 (begravet $^{10}/_2$), en Kjøbmandsdatter fra Christiania. Ei Børn.
3. *Karen Cold*, født paa Ovren i Gausdal $^{10}/_8$ 1734 (døbt $^7/_4$), død hos sin Datter og Svigersøn, Provst *Bernt Ancher* i Ringebu Præstegaard $^{12}/_8$ 1809. Gift i Land $^{21}/_8$ 1754 med daværende Personelcapellan hos Hr. *Christopher Ancher* i Ringsaker, senere Sognepræst til Gausdal og Provst over Gudbrandsdalen *Søren Leigh*, født i Sogndal (ved Egersund) $^{17}/_7$ 1724, død i Gausdal $^{16}/_4$ 1788. 7 Børn²⁾.
4. *Frantz Lambert Cold*, født paa Ovren i Gausdal 1739 (døbt $^{27}/_8$), død 1795 (begravet $^9/_6$) paa Voldslien sammesteds i Huset hos Broderen som afskediget Corporal og vanvittig. Ugift.

Hvorfra var ovenstaaende *Hans Berntssøn Essen*, og hvøm var hans Forældre? Mon han ikke var fra Danmark, hvor der har levet en Familie Essen (von Essen). Hans Søster boede jo ogsaa som foran anført i Kjøbenhavn.

Kjendes Datteren, *Gjæde Christine Essen*'s senere Skjæbne? Var hun gift, og havde hun Børn?

Chr. Morgenstjerne Munthe, Artillericapitaine. Christiania.

¹⁾ Se *Sofus Elvius* og *H. R. Hiort-Lorenzen*: *Danske Patriciske Slægter* (Kj.havn 1891) S. 75; *Leonicke's Stamtavle Cold*; *Personalhist. Tidsskrift* I R. 2 B.

²⁾ Talrig Efterslægt. Se *Hurtvig Munthe-Aabel*, *Leigh* og *Pavels* (Christiania 1908), S. 74.

4.

Peter Henrik Barclay, døbt i Kristiania 1760, 22 Mai, † i Danmark (*hvor?*) 1833, 15 Juni, som Kancelliraad og fhv. Byskriver (*hvor?*), var 2den Søn af Auktionsdirektør P. H. Barclay (tyskfødt) i Kristiania, † der 1770. Moderen, Emerence Carlsen fra Drøbak, ægtede 2den Gang Assessor, Lagmand, Konferenteraad Herman Colbjørnsen † i Kristiania 1794; til en Stamtavle over Slægten Barclay, der snart tænkes udgiven, trænges Oplysninger om hans *Embeds-carriere*, om han var gift, i Tilfælde Hustruens og Børnenes Navne, *Fødsels- og Døds-Aar, Stilling* m. V.; videre om der fremdeles findes Efterkommere (specielt af Navnet *Barclay*) i Danmark efter ham. Sandsynlig er det vel, at han ei var gift, eller ialfald ei efterlod Børn. Da det af Hensyn til Stamtavlen Udgivelse er af Interesse at erholde Oplysninger, enten de blev faa eller flere, nogenledes snart, vilde de modtages med Taknemmelighed i direkte Brev til Forstmester Gløersen, Professor Dahls Gade 18, Kristiania.

Svar I.

3. R. II. S. 72, Spørgsmaal 7.

Elisabeth Christensdatter, der 16 Octob 1703 blev gift med Abraham Bøchmann i Laurvig, og om hvem der i dette Tidsskrifts 3 R. II. S. 72 har været opkaftet Spørgsmaal, var født i Sandefjord 14 Januar 1686 og døde i Laurvig 19 Decbr. 1731. Hun var Datter af Handelsmand i Sandefjord Christen Michelsøn og *Karen Jansdatter Coldevin*, hvilket Egtepar 30 Aug. 1681 fik kgl. Bevilling til at vies hjemme i Huset uden Trolovelse og Lysning. Hun blev gift med *Abraham Bøchmann*, der var Kjøbmand i Laurvig og som efter Elisabeth Christensdatters Død blev gift 2 Gange, nemlig 2) 19 Novbr. 1733 (ifølge kgl. Bevilling af 24 Mai s. A., unseet at hun var i 2det Led beslægtet med hans 1ste Hustru) med Marthe Herkulesdatter Barchmann, død i Laurvig 10 Mai 1738, der altsaa var Sødskendebarn af Elisabeth Christensdatter, eftersom hun var Datter af Kjøbmand i Laurvig Herkules Sørenssøn Barchmann og Aase Jansdatter *Coldevin* (der før sit Egteskab med Barchmann havde været gift med Ole Iversøn i Laurvig), og 3) 14 Juni 1742 med Ursula Catharina Mow.

Abraham Bøchmann, der var født paa Raaen paa Eker 5 Marts 1679 og døde i Laurvig 17 Mai 1756, var en Søn af Familiens ældste Representant her i Landet Johan Bøchmann, der under 9 Oct. 1653 fra Kjøbenhavn indgav en Ansøgning om at blive Bergskriver paa Kongsberg efter David Sandau, der til 1 Januar 1654 agtede at resignere Bestillingen. Han havde i nogen Tid været Amanuensis hos den svenske Statemand Rigsaarden Friherre Johan Adler-Salvius, der stod i stor Yndest hos Dronning Christina. I denne Egenskab lod „han sig imidlertid bruge“ af den danske Gesandt ved det svenske Hof Peder Juel, indtil Salvius i 1652 afgik ved Døden. „da han blev aabenbaret at være dansk“, hvorfor han efter Juels Raad forlod Sverige. Bergskriver paa Kongsberg blev han s. A., idet Brostrup Gjedde 21 Oct. 1653 fik Ordre til at ansætte ham i David Sandaus Sted. Senere blev han Overinspectør og Birkedommer i Laurvig, hvor han døde i 1713. Han var gift 3 Gange, nemlig: 1) med Maria Schumacher, med hvem han havde 1 Datter. 2) med Maren Nilsdatter, med hvem han ligeledes havde en Datter, og 3) med Dorothea Gothländer, der vistnok var en Datter af Maren sl. Povel Gothländers og i alle Fald var Søster af Birkedommer i Laurvig Søren Gothländer, der døde uden Børn 1737 i Laurvig. Med sin sidste Kone havde Johan Bøchmann 5 Børn. Bøchmanns Børn vare altsaa følgende:

- 1) Annich en B., † i Laurvig 1 Sept. 1730; gift med Peder Christenssøn. U. B.
- 2) Dorothea B., født 24 Decbr. 1661, † paa Houkerød i Sandeherrød 4 Marts 1712; gift 1691 med Hans Ovæssøn. 1 Søn Abraham.
- 3) Poul Conrad B., der 1730 var Procurator ved Høiesteret i Kjøbenhavn.
- 4) Abraham B., † 1756 i Laurvig. Om ham er ovenfor talt.
- 5) Elisabeth Dorothea B., gift 1) med Anders Hanssøn Undesboe, † i Laurvig 12 Decbr. 1695, og 2) med Postmester i Laurvig Theodorus Anderssøn, der døde i Kjøbenhavn 1723 og 2) var gift med Margrethe Nielsdatter Sandberg. Anderssøn havde 2 Børn i hvert Egteskab.
- 6) Anne Sophie B., gift 1) med Alexander Knudssøn Mørch i Sandefjord og 2) med Ole Rasmussøn Alsing i Sandefjord, senere i Holmestrand.
- 7) Cathrine B., gift med Controllør Marcus Arentssøn, der var død før 1730 efterladende 2 Sønner: a) Johan Bøchmann i Laurvig og b) Arent Bøchmann, Student, der begge optog Moderens Familienavn.

Abraham (Johanssøn) Bøchmann (Nr. 4 ovenfor) havde i sine 3 Egteskaber mange Børn. Med Elisabeth Christensdatter i alt 13 Børn (7 Døtre og 6 Sønner), hvoraf dog kun 8 (3 Sønner og 5 Døtre) overlevede Forældrene. I 2det Egteskab med Martha Herkulesdatter Barchmann havde han 3 Sønner og 1 Datter, hvoraf dog kun 1 Søn og 1 Datter overlevede Forældrene og i 3die Egteskab med Ursula Catharina Mow havde Abraham Bøchmann 6 Børn (2 Sønner og 4 Døtre), i alt altsaa 23 Børn. Af disse Børn kjendes for Tiden følgende 8 af første og 3 af andet Egteskab, nemlig: a) Dorothea B., født i Laurvig 14 Aug. 1704, † der 11 Febr. 1779; gift i Laurvig 28 Januar 1723 med Ulrik Fredrik Edler, født 19 Novbr. 1701, † 25 Febr. 1740. S. af Frans E. og Magdalena Cathrine Stuer. 2 B. b) Karen gift med Knud Hanssøn Helleved i Sandefjord. c) Johanne, gift med Sorenskriver Ulrik Fredrik Bøhm. d) Johan Christian B., f. c. 1722, Student 1733. e) Søren Gottfried B., f. c. 1724. f) Elisabeth Cathrine, f. c. 1725. g) Elsebeth Marie, f. c. 1726. h) Poul Conrad, f. c. 1727 (alle af 1ste Egteskab) og i) Abraham B., f. c. 1734. k) Aase Cathrine, f. c. 1736 og l) Martin Herkules, f. i 1737, † 3 Uger 4 D. efter Moderen (alle af 2det Egteskab). Børnene af 3die Egteskab kjendes ikke.

E. A. Thomle.

Svar II.

4 R. VI, 175, Spørgsmaal 5.

Om den i Tidsskriftets 3 R. VI, 205 nævnte „Regimentslæge, Dr. Blik“ gives Oplysning i „Den danske Lægestand“ ved Smith og Bladt, 4. Udg. (1872) S. 8:

„Blech (Henrik Hieronymus), Underkir. v. Haandværksatoppen $\frac{3}{4}$ 1808— $\frac{10}{4}$ 11; prakt. m. *Licent* i Kbh., levede fra 18 ell. 19 i Høsterkjøb v. Hørsholm: † 35.“
Sognepræst A. Jantzen, Gjentofte.

Svar III.

4. R. VI, 175, Spørgsmaal 5.

Lægen Blich ejede Gaarden Ludvigsborg i Nærheden af Hørsholm, hvor han praktiserede som en skattet Læge. Han var maaske fra Rostock, da en nær Slægtning af ham, Tømmerhandler P. Groots Huustru, stammede derfra. Et smukt Billede af ham findes endnu i Familien Groots Eje.

Dr. R. Volf, Stiftsprovst. Storeheddinge.

Svar IV.

4 R. VI, 260 ff., Spørgsmaal 10.

Søren Mørch, om hvem der i dette Tidsskrift har været opkastet Spørgsmaal, kjendes vistnok ikke. Men det tør antages, at følgende maa have været hans Børn:

- 1) *Else Marie Mørch*, f. c. 1749, gift med Gaardbruger Hans Pederssøn paa Skøien i Lands Prestegjeld, hvor ogsaa Else Marie døde som Føderaadskone i 1823. Hun var Hans Pederssøns 2den Hustru og havde ingen Børn med Manden. Skifte efter hende holdtes paa Skøien 30 Juli 1823. Arvingerne vare hendes Sødskende:
- 2) *Anders Sørenssøn Mørch*, der var død, men havde efterladt sig en Datter Karen Marie Mørch, gift med Abr. Johnsen i Christiania. Det er dog neppe denne Anders Sørenssøn Mørch, der boede paa Grønland i Christiania, hvor han 1760—70 havde Børn til Daaben.
- 3) *Søren Mørch*, der ligeledes var død, men havde efterladt 2 Børn: a) Lieutenant Mørch og b) Maria Mørch, begge i Kjøbenhavn
- 4) *Johanne Marie Mørch*, der ogsaa var død, men i Egteskab med (Nils?) Sprækkenhus¹⁾ havde efterladt sig følgende 6 Døtre: a) Gorele (?) Kirstine Sprækkenhus, født c. 1768, † i Christiania 1820 som Enke efter Kjøbmand Martinus Probst, f. c. 1750. Ingen Børn. b) Anne Kirstine Sprækkenhus, der levede som Enke i Christiania. c) Marie Sprækkenhus, der var død, men i Egteskab med en Møller havde efterladt 3 Børn: Georg, Marthe Harris og Juliane Møller. d) Johanne Elisabeth „Nilsdatter“, der var gift med Gartner Erik Olsen paa Reggestad i Vaale Prestegjeld. Det er muligens den Elisabeth Sprækkenhus, der i 1801 var 27 A. gl. og i Tjeneste hos Fru A. C. Købke paa Kubbersød paa Jelløen ved Moss. e) Anne Margrethe Sprækkenhus, gift med Taglmester Jøkan Aslaksen i Christiania, og f) Sørine Kirstine Sprækkenhus, Enke efter en Gjøs paa Fredrikshald.
- 5) *Kirstine „Sørensdatter“ Mørch*, der ogsaa var død, men havde efterladt sig 2 Børn: a) Hans Christian Andersen i Skien og b) Anne Christine, gift med Hans Hansen paa Moss. E. A. Thomle.

Tilføjelser og Rettelser.

4. Række, V Bind.

S. 76, L. 16 f. n.: Peter Kruckow, cand. jur., læs: exam. jur.

4. Række, VI Bind.

S. 105, L. 20 f. o.: efter: Student fra Bergens Skole tilføjes: Det maa vel være den „Johannes Tøstius Bergen“, der i Sept. 1625 blev indskrevet som Student ved Universitetet i Rostock (L. Daae, Matrikler, S. 123).

S. 121, L. 5 f. o.: Ludvig Rosenstand, læs: Ludvig Rosenkrands.

S. 129, L. 10 f. o.: der dengang var gift med Jon Teistes Enke, læs: der nogle Aar efter blev gift med Jon Teistes Enke.

1) Sprækkenhus er en Gaard i Øiers Prestegjeld i Gudbrandsdalen.

S. 129, L. 16 f. o.: i eller paa Kroken, læs: i eller paa Kroken, og som desuden dengang var gift med Jon Teistes Enke, saaledes at den Karen Teiste, der var tilstede i Bryllupet i alle Fald ikke kan have været hans Hustru.

E. A. Thomle.

S. 175, L. 7 f. o.: pag. 291—265, læs: 205.

S. 184, L. 8 f. n.: 1788, læs: 1784.

S. 285, L. 19 f. n.: Rigsarkivar Bricka døde 23 — ikke 21 August 1903.

S. 288, L. 21 f. o.: Assnæs læs: Assens.

5. Række, I Bind.

S. 7, L. 4 f. n.: Hr. fhv. Konsul Ad. von Krogh i Christiania har oplyst, at den nævnte „unge v. Krogen“ ikke kan have været hans Farbroder Godske H. E. v. Krogh, allerede af den Grund, at Vedkommende i Brevet af Juni 1804 omtales som gift, medens G. H. E. v. Kr. først blev gift 1810, og da denne desuden ikke vides at have været Page hos Dronningen, — men at derimod den omtalte v. Krogen maa have været Hr. Ad. v. Kroghs anden Farbroder Friderich (Fritz) Ferdinand v. Krogh, f. $\frac{23}{6}$, 1780, † $\frac{26}{12}$, 1844 som Overforstmaster og Gehejme-konferentsraad. Han blev nemlig — meddeler Hr. Ad. v. Krogh — 1793 Page hos Enkedronning Juliane Marie, 1802 Kammerjunker og 1804 Overførster i 1ste slesvigske Distrikt (Biogr. Lex. IV S. 513 sætter sidst nævnte Udnævnelse til 1806) og boede fra sit Giftermaal $\frac{5}{6}$, 1803 med Johanne Sophie v. Warnstedt paa Vilstrupgaard, kun en Mil fra Haderslev, hvorfor han rimelig kan antages at være rejst derhen i Anledning af Arveprinsens Gjennemrejse, hvad der ogsaa forklarer, at H. S. Holten ikke har seet hans Hustru.

J. J. Holten.

Breve fra Docent F. P. J. Dahl fra Christiania 1816.

Ved F. C. B. Dahl.

De Bidrag til en Skildring af min Faders, Frederik Peter Jacob Dahls Liv, som jeg har ført frem indtil hans Kaldelse til Docentpladsen i Philosophie ved Christianias Universitet, ere optagne i Tidsskrift „Vor Ungdom“ (Aargang 1898 og 1902). I dem findes de Breve gjengivne, i hvilke Statsraad N. Tresschow († 22-9-1833) og Professor ved Christianias Universitet G. Sverdrup († 8-12-1850) indtrængende opfordrede Dahl, som de fra deres tidligere Lærervirksomhed ved Kjøbenhavns Universitet nøie kjendte, til at søge det nævnte Embede. Den 10de August 1815 efterkom Dahl disse Opfordringer med sit Ja, idet han dog, væsentligt af Helbredshensyn, fastholdt, at han kun som constitueret ønskede at modtage Embedet. Sygdom i næsten hele Efteraaret 1815 nødte ham til at opsætte Afreisen til Christiania. Først 9de December kunde han tiltræde Reisen, den af Hensyn til hans Helbred valgte Landreise gennem Sverige og Norge. Den 21de December fik han paa Egeberg nær ved Christiania den første Velkomsthilsen af sine norske Venner J. G. Døderlein og Hustru (J. G. D. senere, fra 1824, Stadsphysicus i Christiania, † 4-1-1867), der havde taget ham i Møde for at ledsage ham til hans nye Hjem. Et Par Uger efter afsendte han det første af nedenstaaende Fællesbreve.

Jeg tilføier i disse indledende Notitser, at min Fader efter c. 2 Aars i alle personlige Forhold lykkelige og paaskønnelsesrige Embedsliv nødtes af Helbredshensyn til at opsiges sin Stilling i Christiania. Efter Hjemreisen (3die til 7de October 1817) bedredes hans Helbred i det for ham gunstigere hjemlige Klima, saa at han 3 Nov. 1818 saae sig i Stand til at tiltræde et Overlærerembede ved Frederiksborg lærde Skole. I dette virkede han indtil 1840, da han paa Grund af Øiensygdom søgte og fik sin Afsked. Han flyttede kort efter til Kjøbenhavn, hvor han, under skiftende Helbred, virkede i forskjellige literære Retninger, hædret i 1854 med Professortitlen. Han døde 16 Januar 1864. Om min Faders øvrige personlige Forhold og om hans literære Virksomhed henviser jeg til Erslews Forfatterlexikon, Brickas biographiske Lexikon og mine ovennævnte „Bidrag til en Skildring af F. P. J. Dahls Liv“.

Christiania d. 6te Januar 1816.

Elskede Venner og Veninder i Danmark!

Mit forrige lange Brev bragte Eder Efterretning om, hvorledes jeg kom herop. Dette skal fortælle Eder, hvorledes jeg er her. Endnu er Reisen i Blodet hos mig; tilgiver derfor den Uorden og Ligefremhed, der formodentlig vil herske i dette Brev ligesom i det forrige.

Christiania er en Bye, hvorum — jeg endnu veed meget lidet at sige, og dette Lidet dreier sig endda størstedelen om mig. Endnu har jeg ikke seet Omegnen; endnu kiender jeg ei Byens hele Omfang, eller Gaderne, — dog hvad disse sidste

angaaer, da har jeg mærket, at de, der have boet her længst, kiende mindst til samme, i det mindste til deres Navne; thi disse bruger man aldrig; kun 3—4 i den hele Bye er det, man benævner; de øvrige Navne kiende ei engang de Folk, der bœ i dem. At spørge efter Huusnummerne vilde endog vække Latter; kun enkelte Steder sees de paaskrevne, og det saa smaat, at Ingen kan læse Tallene. Aarsagen er, at Byen ikke er stor; den har efter sidste Folketælling (1815) i Alt 10,800 Siele; de Fleste af disse kiende noget til hinandens Udvortes og Bopæl; denne beskrives derfor efter Eierens Navn og Naboskab eller Gienboskab med Denne eller Hiin. Saaledes boer jeg hos en Madam Schow ligeoverfor Procurator Saxild, og skraaes overfor Klokker Comisch; — at det er i Dronningens Gade, første Port paa høire Haand fra Prindsensgade, første Sal, vilde, uagtet Vidtløftigheden, være en maadelig Veiledning for det Postbud, ved hvem jeg skal modtage Eders kiære Breve. (I alt Fald adresseres disse bedst til Dr. J. G. Döderlein; thi ham kiende Alle her). Her indflyttede jeg den 31te December — efterat jeg de foregaaende Dage havde bragt lidt Orden i mine Sager, faaet mine Boghylder sammenslagne og opsatte, og mine øvrige Meubler opstillede paa de Been, som Boghandler Brummers Ligeegyldighed ved mit Tøis Sendelse ombord, eller Skipperens Skiødesløshed ved at nedpakke det, havde levnet. Kun faa Ting kunde jeg bruge i den Stand de vare i, og mine Udgivter til Snedker, Smed og Maler ere allerede betydelige, og endnu er kun det nødvendigste og mindste gjort. Inidertid maa jeg være glad ved at have faaet Alt herop, og see mig omgivet *hiemme* af de samme Gienstande, som jeg i saa mange Aar var vant til i mit Fædreneland, og hvorved saa mange inderlig kiere Erindringer ere fastknyttede.

Jeg beboer 2 Værelser, temmelig store, taalelig smukke. Opgangen er en heel maadelig Trappe, der leder til en Forstue; fra denne gaaer man ind i det forreste af mine Værelser, hvis Vægge bestaae af horizontalt lagte Bielker, uden Beklædning, — malede, — men til Ulykke, guule. Derfra træder man ind i Salen, min Dagligstue eller Studerekammer, hvis Vægge ere be-

trukne med blegrødt Papiir; — Loftet hvidt malet saavelsom Bielkerne, til hvilke jeg kan naae med Fingerspidserne uden at have nødig at hæve mig paa Fodspidserne. Dog troer jeg, at det Menneske skulde være usædvanlig høit, der maatte bukke sig for at komme frem, — i det mindste skulde han kun enkelte Steder støde an. Jeg nødsages nemlig til at bemærke, at der langtfra ikke allevegne er lige langt fra Gulvet til Loftet, uden at jeg endnu har kunnet komme efter, hvilket af begge der egentlig har Skylden, eller om de maaskee deele den. Somme Steder kunde nemlig mine Boghylder staae, af hvilke jeg ved Prøver andresteder havde frygtet at maatte skiære 4 Tommer; — men deraf har jeg da den Nytte, at de virkelig passe bedst hvor de staae. — Og overhovedet har jeg, uagtet det Anførte, uagtet jeg uden mine Brillers Hielp kunde opdage at Loftet var beklædt med hvidt Skrivepapiir, der siden er malet, og uagtet saa meget andet, — saa beqvemt indrettet mig og kan saa godt orientere mig i mine Omgivelser, at jeg meget nødig vilde flytte, saameget mere, som jeg boer yderst billigt; thi min Husleye er kun 400 Rigsdaler Courant om Maaneden, eller 800 Rigsbankdaler N. V. om Aaret. — Billigt? — Ja meget billigt; thi her ere Familier der for 3—5 Værelser med Kiøkken maa give 3000 Rigsbankdaler N. V. om Aaret. Tillige skal det være en meget brav Kone der eier Gaarden.

See det er nu omtrent Udseendet af alt i mine Værelser, — naar man dertil lægger mig selv, som ikke har nogen fast Plads. — Saa vil jeg da ogsaa nu forlade min Bolig og see mig lidt om i Byen. Og hvor skal jeg bringe mine Venner hen førend i Storthinget, der i saa lang Tid har været samlet for at afgjøre de vanskelige Spørgsmaal om de vigtige Befordringsmidler til Norges Held? — Det var kun Lidet vi — jeg i det mindste — vidste i Danmark om denne Storthings-Forsamlings Dvælen ved Smaating. Neppe var jeg kommen paa norsk Grund, førend jeg hørte Klager derover og Exempler nok derpaa. I Begyndelsen vare mange Formaliteter at bestemme; det tog saamegen Tid bort. Tidlig begyndte de afvexlende Talere med Personalialia, der, bittre i høieste Grad, vel ofte uden Grund hindrede de stridige

Meninger fra en Ening. Et lille Exempel: Præsten Bonnevie fra Kongsberg reiste sig engang, efterat en anden Repræsentant havde endt sin Tale og begyndte saaledes: „Dersom Uforskammenhed, Uvidenhed og Spidsfindighed udgjorde en Repræsentants Egenskaber, da erklærer jeg, at Hr. N. N. er den første Repræsentant — jeg siger ikke blot iblandt det norske Folk, men iblandt alle Nationer i Verden.“ — Præsident Christie reiste sig og erindrede Bonnevie om mere passende Udtryk, men fik det Svar: „Siden De ei allerede gjorde denne Anmærkning ved Hr. N. N.s Tale, saa *skal* De nu lade mig faae udtalt,“ — continueredes derpaa paa den begyndte Maade. Og dette er kun lidet. Mellem Christie, Falsen, Aal, Tank og Flere have været de heftigste Kiævlerier; og ikke nok at det skeer mundtlig og inden Storthingets Vægge; i Selskaberne, mellem Viinglassene, fortsættes Stridighederne, i eller uden Contraparternes Nærværelse, — endelig benyttes Trykkefriheden til idelige Flyveblade, — næsten den eneste norske Litteratur endnu, paa faa Ting nær, — der indeholde Forslag om alle mulige Ting, Giendrivelse fra Andre forskiælligt menende, — begge Dele ofte lige umodne og umulige at realisere. I Aviserne føres ogsaa idelige smaa Pennekrige, — der ofte ere latterlige nok —, saavel om Statssager som om private Ting. — Af de offentlige Forhandlinger have de fleste Gienstande været for i Storthinget. Samlingstiden er bleven flere Gange prolongeret, efter Ansøgning til Kronprindsen, som man meget roser. Ved en saadan Ansøgning betiente da ogsaa engang Deputationens Ordfører Aal sig af den Sætning, at ligesom hele Menneskeheden havde sin Barndom, Ungdom o. s. v., saa havde ogsaa enkelte Nationer; — saaledes var da og Tilfældet nu med Norge; paa Grund deraf bad han om Forlængelse; thi snart skulde man være ude af Barndomsalderen. — Denne Forestilling, der dog var lidt bedre end den her staaer, bragte naturligviis Mange i Vrede over saadanne upassende Talemaader. — Endnu er ingen vigtig Ting afgjort, men de *fleste* have været for. Der vare Ferier i Storthinget fra den 22 Decbr. (een Dag maaskee mere eller mindre); den fjerde Januar har man igien begyndt at samles, og der skal nu søges om nye Udsættelse til Februars

Udgang. Imidlertid skal nu drives paa af alle Kræfter. Jeg veed endnu kun lidet at kunne fortælle derom i Sammenhæng. Pengevæsenet har især været en Gienstand for mundtlige og skriftlige Debatter. Kun faa af disse Piecer indeholde noget taaleligt, forresten kan det stundum være ligegyldigt, hvilket man læser først, Forfatterernes Afhandlinger, eller Critikerne derover, eller de Fornærmedes Anticritiker. — Kun Eet vil jeg her anføre: Rigsforsamlingen i Eidsvold d. 19de Mai 1814 havde garanteret de circulerende Rigsbanksedler til en Cours af 375 imod 200, det vil sige: 1 Rbd. i Sedler mod $\frac{4}{15}$ Species; den samtlige Seddelmasse antoges og antages = 24,600,000 Rbd., altsaa efter Garantien = 6,560,000 Specier. Istedetfor at en Rigsbankdaler skulde gjælde, hvad den forestiller, $\frac{1}{2}$ Specie, nedsattes den næsten ved Garantien til $\frac{4}{15}$. — Nu har man siden stridt uendelig meget for og imod Garantien Overholdelse; nogle vilde at den skal overholdes; Andre, hvoriblandt Tank, vilde have den forkastet, fordi hiin Forsamling ei havde Beføielse til at garantere; fordi det er ganske umuligt at indløse Sedlerne efter hiint Forhold, o. s. v. o. s. v. Jeg talte meget med Tank derom. — Endelig har Lagthinget antaget, at Garantien *ei* ska overholdes; — deraf Pengenes Synken i den uhyre Grad i de senere Dage. Mange havde opdyndet Sedler i Haabet om at faae dem realiserede i Sølv efter det garanterede Forhold; nu kunde de ei hastig nok blive af med dem. I de første Dage efter at jeg kom til Christiania, søgte man 1 ₤ Sterling indtil for 400 Rdl. Courant; ved Tidendens Ankomst til Bergen, gav man 500 rd. Courant for 1 ₤ Sterling. — Nu strides der da om Maaden at indløse Sedlerne; — derom er endnu intet afgjort. — Af de anførte 24,000,000 Rbd., der udgiøre Seddelmassen i Norge, vare 7,000,000 Rbd. i Omløb inden Rigernes Adskillelse Januar 1814, de øvrige 17,000,000 har Prinds Christian slaaet [o: udstedt], saavidt jeg veed, ikke anderledes funderede, end ved hiin Eidsvoldske Rigsforsamlings Garantie; men at de bedste Løvter ei kunde hielpe, naar Grunden ei var fastere, har man nu seet. — (Dog hvis jeg ikke erindrer feil, vare de første 3,000,000 Rd. han lod slaae, nogenledes funderede). — Ved en

anden Leilighed, naar jeg er bedre underrettet, skal jeg fortælle om andre Gienstande.

Den 8de Januar. Hvad jeg kan fortælle om Byen denne gang er kun lidet. Den er meget slet bygget, hvad Husene angaaer; forresten ere Gaderne lige og brede, og overskiære hinanden for det meeste i rette Vinkler. De fleste Steder, hvor 2 Tværgader saaledes skiære hinanden, er et firekantet Bassin, omgivet af Træværk, hvori Vandet springer ud af et Jernrør; dette Springvand, der ogsaa er indledt i mange Huse, har man overalt i Byen; det ledes oppe fra Aggerselven eller Mariedalsvandet, der ligger meget høiere end Byen. Det er en særdeles stor Behagelighed, saaledes paa hvert Gadehjørne eller i egen Gaard, at have disse Springbrønde, der indeholde fortræffeligt Vand. — I den Gaard, hvor jeg boer, springer Vandet udenfor mine Vinduer. Husene ere for det meeste slet byggede, især hænger man endnu ved den gamle Bygningsmaade med Svaler, der stundum løbe rundt om Gaarden indvendig; ofte gjøre de Communicationen mellem Værelserne heel ubeqvem, og kunne vanskelig holdes tørre eller rene for Sne og Regn. Kun meget faa Gaarde ere smukke, de fleste ere af 2 Etager. Her ere kun 3 Gaarde, der have 3 Stokværk. — Den ene af disse er meget stor og tilhører en Capitaine Mariboe, der af een Etage i samme har i Leie accorderet sig 200 R Sterling, c : i det mindste 80,000 Rdl. Courant. — Næsten alle Gaarde af 2 Etager ere saa forkeert byggede, at Eierne ei kunne behielpe sig med een Etage alene, men gierne have deres Stadsværelse ovenpaa; deraf saa knap Tid paa Værelser. — En Mand her, der forhen gav 6000 Rdl. Courant aarlig, fik ved sidste Flyttetid at vide af Huseieren, at han herefter af samme Leilighed skulde betale 28,000 Rdl., hvis han vilde beholde den. — At jeg saa idelig nævner Rigsdaler Courant og ei Rigsbankdaler, kommer af, at man overalt i Norge, endnu regner eller nævner Summer efter Courant. — Man taler ikke her om Lispund eller R ; — siger man et Pund, da forstaaes derved et Bismerpund, det er 12 Skaalpund, en Mark er = $\frac{1}{2}$ Skaalpund. Paa nogle Ting kan jeg nævne Eder Prisen; de ere blandt de taaleligste Artikler: 1 Pund (c : 12

Skaalpund) Smør koster 23 Rbd. 4 rb½; — 1 ⌘ Lys 32 rbd. 4 ¼, en Flaske ordinair Rødviin 15 rb½; — 1 Pot Fløde 2 rbd.; et Skaalpund (= 2 Mark) hvidt Sukker 6 rbd., o. s. v. Dette er altsammen billigt. Men Brænde er en uhyre dyr Artikel; man betaler 250 rd. Courant for en Favn Birkebrænde; deraf regnes 3 Favne at svare til 1 Favn Bøgebrænde; hvad man saaledes i Kiøbenhavn kan have for omtrent 200 rd. Courant, maa man her betale 750 for. I Friderichshald hørte jeg derfor, at der var Kiøbmænd, der speculeerte paa at føre Tømmer ned til Danmark og bringe simpelt Brænde herop derfor; og det skulde svare Regning. — En Karl, som skal pudse mine Støvler og bringe mig Mad, koster mig maanedlig 10 Rigsbankdaler. — Saa meget denne Gang om Tingenes Priser.

Nu et Par Ord til mine huuslige Veninder om Husenes indvendige Bestyrelse og Selskaberne her; — de ville finde, at jeg ret har anstrænget min Opmærksomhed og Hukommelse for at kunne fortælle lidet om samme. Man bruger mange Tienestefolk her, især hvor Familien er meget stor. Meublerne ere enten indenbyes, og da simple, — af Birk eller Or (Politur forstaaer man ei at sætte rigtig paa) eller fremmede 1) fra Engelland, 2) fra Kiøbenhavn, hvorfra Riigmændene hente hele Ameblementer, — de ere da gjerne af Mahogny — Pianoforter have Enkelte, — fra Engelland, til svære Priser, — f. Ex. 85 ⌘ Sterling, men de stemme sielden, da her ere saa faa Claveerspillere, nogle af disse Instrumenter ere fortræffelige. — Man er meget begierlig efter at vide Moderne i Kiøbenhavn, og ikke lidet forundrede det Endeel, at jeg ei kunde beskrive Udseendet af den Brudekiøle, jeg havde bragt Frøken Tank. — Til daglig Brug spiser man gjerne en Ret „Skeemad“, og en ditto Eftermad; men i Selskaber spises aldrig Søbemad. De Selskaber, jeg hidindtil har været i, kunde indeeles i 3 Slags: 1) venskabelige, 2) fornemme, 3) kiødædende og viindrikkende, det vil sige, som især gaae ud paa disse 2 Articler. I alle samles man gjerne til Middagen Kl. 3, — i de første underholder man sig med hinanden, i de 2 andre seer man paa hinanden, tier eller snakker og længes efter Bordet. — Derpaa tager man gjerne Damer, for dog mellem Retterne at

faae talt lidt med den skønne halve Deel af Selskabet, i de fornemme lidet og noget genert, i de venskabelige behageligen, i de drikkende naragtigt og frit, — stundum — for Fremmede at dømme, — mindre passende eller behageligt. — I Selskaberne Nr. 2 ere Samtalerne gjerne kun med Sidemænd, i Nr. 3 støiende fra den ene Bordende til den anden; — „Maae jeg drikke et Glas med Dem?“ raabe Cavalierer og Damer til hinanden, og der sees temmelig paa at begge de Raabende drikke ligemeget. Sange af Enkelte eller i Chor, ledsagede af mægtige Hurraraab, gienlyde af og til i Salen, stundum afbrudte for et Øieblik ved Indfald af En eller Anden. Man drikker gjerne i de 2 sidste Slags Selskaber rød Viin og Madera. — I de førstnævnte Selskaber gaer alt vakkere, jevnere, mindre støiende af — som i Danmark; men allevegne, mindre i de fornemme, hersker Udtrykket af Munterhed. — Efter Bordet drikkes Kaffe, der gjerne indbringes til Mændene i det andet Værelse, hvori de Fleste gaae ind for at udbrede store Skyer af Tobaksrøg (— ei i de fornemme Selskaber), medens Damerne i enkelte Klynger underholde sig med hinanden; i det andet Værelse føres megen Tale om Pengevæsenet, Daddel over Storthinget, eller andre politiske Discourser. Længe holder man nu dette ikke ud, saa kommer Theen, der ikke endnu samler Selskabet. Dette skeer da ved Spillebordene, altsaa i enkelte Klynger, hvor man gjerne fortærer Tiden ved Boston, hvori i det mindste af En eller Anden tabes 100 Rigsbankdaler, — eller Hazardspil, hvor der ei er Maal for Vinding og Tab; de sidste spilles dog gjerne først ud ad Natten og, jeg troer, ikke i de fornemme Selskaber. -- Ved Aftenens Begyndelse indbringes den hos os saakaldte Vesper-Kost, eller som den her hedder, Eftansvælg, 3: Aftensmad; — siden gjerne kold Mad, hvor man sætter sig om et mindre Bord, der ei paa eengang kan rumme Alle; man forlader da efterhaanden sine Pladser, der igien besættes af Andre. — Medens Aftensmaaltidet varer, indbringes ogsaa stundum Chocolate, der er en yndet Drik. — I denne Juletid kan da vel ogsaa undertiden af Damerne foranstaltes Julelege, — hvori jeg dog ei har taget Deel. Stundum musiceres der ogsaa, især i de fornemme Selskaber, hvor der

føles mere Trang til et Surrogat for Samtalen, der her er sparsommere; Dands holder man ogsaa af, og i den deeltage stundum Mænd paa 60 Aar, — naar de ei ere beskieftigede ved Spillebordene. — Det er nu hvad jeg omtrent kan sige om Selskabeligheden; — at komme sammen i al Simpeltid om Aftenen, forelæse, musicere, o. s. v. er ikke Brug. — Hvad nu Tonen i Byen i det Hele angaaer, da er den temmelig „kleinstädtisch“. — De fleste kiende hinandens huuslige Indretninger og Kredsen med hvem disse omgaaes; Misundelse blandes stundum deri, og Byen mangler ikke sin Chronique scandaleuse, — dog det er jo saa allevegne. — Man forsikkrede mig, at over 6000 Indvaanere af Christiania vidste at jeg var i Vente derop, — og Dagen efter min Ankomst til Byen kiendte man mig paa Gaden af min Krimskinds Hue, som jeg købte til Reisen i Kiøbenhavn, og hvorom her endog er anstillet Væddemaal, at den er den smukkeste i hele Byen. Overhovedet beundrer man meget alt hvad der forfærdiges i Kiøbenhavn. Uvillie mod Danske har jeg ei endnu hørt yttret i Selskaber, men vel læst i de udkomne Piecer; ogsaa er jeg personlig bleven meget vel modtaget her. Mod de Svenske hører man undertiden Kraftudtryk. — Engelland er forresten Idealet; — en Reise til London er en stor Lykke og uddanner ret den, i hvis Lod det faldt at kunne foretage samme. Kronprindsen roses meget for sin Blidhed og Gavmildhed mod Enkelte og mod det Offentlige. — Statholderen v. Essen, der er født i Pommern, nævnes eenstemmigen som den bedste, Sverrig kunde sende. Alle rose Førelsen af hans Embede.

Mine lærde Venner ønske vel at vide lidet om Universitetet. Tæt udenfor Byen ved Gaarden Tøyen er anlagt en botanisk Hauge, der er i god Gang, og som kyndige Folk sige, efter Anlægget at skulle blive den anden i Europa. Den botaniske Professor Christen Schmidt har giennemvandret Norge, Skotland, Engelland, nylig været paa de canariske Øer, skal nu være i Engelland, og ved Foraaret komme hiem. Et Anatomikammer er her ogsaa. — En lille Regents er ogsaa kommen i Stand, 18 Studenter have her frie Bolig, Lys og Brænde, og skulle være meget vel logerede. — Endeel Værelser i en Gaard tæt ved Kirken

ere leiede, 4 deraf ere Auditorier, nogle benyttes til Bibliotheket; af dette er kun endeel, — henved 6000 Volumina, opstillede, de øvrige ligge paa Fæstningen; tilbørligt Locale mangler. — Hvis jeg ikke feiler, sagde Treschow mig, at Statens Kasse i Aar bidrager 35 000 Specier til Universitetet foruden dets egne Midler; endda skulde mere til, dersom de vacante juridiske Pladser blive besatte, o. s. v. Universitetslærernes Gage regnes ei længer i Korn; da det stod noget lavt, indgik de med Ansøgning om en anden Gageringsmaade; man beregnede nu de fastsatte Tønder Byg i gode Penge, førend Krigen, lagde dertil 60 Procent af det Hele. — til at bestride Huusleie, — og saaledes udkom den nye Gageberegning i rede Sølv, 3: maanedlig sættes en Cours, der vel ikke holder Skridt med den virkelige, men dog skal nærme sig den, — (jeg veed endnu ei efter hvad Regel); saaledes var 1 Rbd. rede Sølv forrige Aars October Qvartal = $4\frac{2}{3}$ Rbd. N. V., hvis jeg ei feiler; for Januar d. A. siges den at skulle være = 5 Rbd. N. V.

Den 9de Jan. I Junii Maaned holdes Examen Artium; man følger omtrent den danske Indretning, da ingen nye Fundats er kommen i Stand. Aaret deles i 2 Cursus: 1) Midten af August—Midten af December og 2) Midten af Januar—Juni. De Studerende kunne til anden Examen, der kaldes den philosophiske, og ikke er indeelt i 2 Dele, angive alle eller enkelte Discipliner, paa eengang, — eller kun een ad Gangen, hvis dette falder dem beqvemmest; ingen Tid er fastsat, til hvilken de skulle være færdige med Alt til denne Examen henhørende. Man mangler Theologer til at besætte de mange ledigværende Præstekald med; i Nordlandene have nogle i 3 Aar været ubesatte. For at Staten ikke skal komme i denne Mangel paa Jurister og Medicinere eller Chirurger, har man været nødsaget til en egen Indretning. Hvo der vil opoffre sig til eet af disse Fag (Medicin og Chirurgi ere her ei saa adskilte som i Danmark) uden at have studeret, 3: gaaet i latinske Skoler, — skulle ved en Præliminair Examen underkaste sig Prøve i lidt Logik, Grammatik, Udarbeidelse i Modersmaalet, Regning, og Medicinerne eller Chirurgerne i Botanikens Elementer. 18 ere saaledes optagne ved Universitetet,

uden at være egentlige akademiske Borgere. — Af Udkast til en Fundats for Universitetet ere 2 indgivne til Stortinget, eet af Collegium academicum, eet af Statsraad Treschow; — efter Sigende skal hiint ville gjøre Universitetet alt for uafhængigt, dette for afhængigt af Regjeringen. Det første har meest behaget den nedsatte Committee af Stortinget; med endeel, som man siger gode Forandringer har man indleveret det til Afgiørelse, — hvis Stortinget ellers denne Gang faaer Tid til at befatte sig med denne Sag.

Endelig haaber jeg, at alle mine Venner ogsaa ville vide lidt om mig selv. — Dagen efter min Ankomst var jeg hos Statsraad Treschow; det var Aften; Tienere kaldte ham ud i Forværelset, hvor han nu først i meget nær Afstand kiendte mig og yttrede nu Studsen og Glæde i det Udraab: Naa det var da det kiereste Syn, der kunde møde mig nu! — Forresten blev jeg modtaget af ham og Familien som i gamle Dage, og uden at jeg følte nogen Forandring i hans Ligefremhed mod mig. Og hidindtil har han viist megen Interesse for min Sag; den 2den Januar forestillede han mig for Statholderen v. Essen, hvor jeg blev vel modtagen. — Hvad den Pengesum angik, som jeg havde laant af Regjeringen, da raadede han mig til at søge om min Gage fra 1ste Septbr. forrige Aar, da jeg havde lovet at komme herop. Det var da i det mindste til at betale noget med. Tillige spurgte han mig, om jeg vilde indstilles som Lector eller som constitueret Docent i Philosophien, da det alene beroede paa mig; jeg valgte det sidste, baade fordi jeg havde modtaget Tilbudet paa denne Maade, og fordi jeg haaber derved at have meest Frihed i Fremtiden. — Den 5te blev min Ansøgning om Gagen fra 1ste Septbr. forelagt i Statsraadet; og samme Dags Middag, da jeg var i Selskab hos Treschow, underrettede han mig om, at jeg var ansat, og at min Ansøgning om Gage var bevilget, uden at den havde nødig at gaae til Stockholm. Næste Dag bragte Departementets Bud mig følgende Brev, som jeg her vil afskrive:

Fra Regjeringens første Departement for Kirkesagerne og Undervisningsvæsenet.

Efter højeste Befaling constitueres De herved til indtil videre at fungere som Docent i Philosophien ved det herværende Universitet, hvorom det academiske Collegium i Dag er tilskrevet.

Deres aarlige Gage i fornævnte Egenskab anregnes fra den 1ste Septbr. f. A. med 250 Tdr. Byg eller efter den senere bestemte og fra 1ste Octbr. giældende Lønningsmaade 1368 Rd. rede Sølv, ligesom og de ved Deres Reise og Fløtning hertil foranledigede Omkostninger blive Dem godtgjorte paa nærmere Opgivende.

Christiania den 6te Januar 1816.

Treschow.

P. Vogt.

Saaledes er da min Stilling her bestemt. — I denne Maaned skal jeg begynde at læse, og det ikke mindre end 3 Forelæsninger, der ville medtage 2 Timer daglig, nemlig over Logiken, over Indledningen til Philosophien, og endelig et kort Foredrag over Logiken for dem, der tage Præliminair Examen. Jeg faaer derfor nok at bestride, om jeg kun kan, og min Helbred ei vil lægge alt for mange Hindringer i Veien. Hidindtil har den i det Hele kun været maadelig. — Jeg har ikke kunnet faae andre Timer end om Morgenens fra 9—10, og Aftenen fra 6—7; alle andre Timer ere optagne. Timerne for dem, der agte at tage Præliminair Examen har jeg endnu ei kunnet bestemme. Og nu er saa mange Dage alt gangne hen, inden jeg fik et Bord at sidde ved, eller en Hylde at sætte mine Bøger paa, — og udpakke mine Papirer. Jeg maa derfor benytte denne Tid til at fortælle Eder, hvad jeg kan; længere hen vil nok kun enkelte Leiligheder unde mig den fornødne Tid. Maatte jeg nu kun brav ofte blive glædet ved Efterretninger fra Eder Alle! — Fordybet i Papirer sad jeg om Aftenen d. 6te, — da der bringes mig et Brev — det første fra Danmark, det var fra Præsten Salicath; — kan jeg skildre den Glæde, det forskaffede mig! — Og jeg trænger sandelig ogsaa til den. Endnu er jeg, der saa harnlig hang ved Eder, ikke vant til Tanken — maaskee aldrig at skulle see Eder igjen; endnu er jeg ikke saa begravet i mine Bøger og Papirer, at jeg jo alt for meget føler Trang ogsaa til den aandelige Næring, jeg fandt hos Eder. — Dog saa vant bliver

jeg aldrig til hiin, — aldrig saa begravet i disse, at jeg jo stedse nok vil føle, Hvad jeg har løsrevet mig fra. — Derfor — — skriver flittig til mig, og lader mig deeltage i Eders Glæder; — thi Sorger skulle mine Ønsker ville fjerne fra Eder.

Men hvad Tid bliver der da til at anvende i Christianias dramatiske Selskab, eller dens Musicalske Lycæum? — I det første var jeg ikke gaaet ind alligevel; thi man maa i det mindste *love* at spille i Stykkerne, — eller ogsaa være i Orchesteret, og der nyder man dog mellem Acterne ei den Roelighed, jeg behøver for ganske at være ved Konsten; Samtalerne, Larmen af de Ud- og Indgaaende, kaster sig mellem Tonerne og Øret paa en ligesaa piinlig Maade, som det vilde være, naar man idelig svingede tændte Brande, afvexlende med store Fiærvinger, mellem Betragteren og det Malerie, hvori han forfølger ethvert Træk, — og hvor dyrt vil jeg ei købe den Fornøielse at see et Stykke den Aften, jeg ellers kan tilbringe hos en kjær Ven. I Lycæet frygter jeg for at gaae ind; thi man giver ingen ordentlige Concerter; engang imellem, — jeg troer hver Maaned — giver man et Syngestykke, og foruden det kun en Symphonie eller Concert for Violin eller Fløite; og de idelige Prøver til Syngestykkerne ville medtage for megen Tid, — og at blive fri for at deeltage i disse, kunde jeg jo ikke forlange. — Altsaa — for dog ei at leve uden Musik — bliver det bedst at oprette et lidet privat Selskab, hvor man kan indrette sig efter egen Tid og Bequemmelighed; — det har jeg ogsaa i Sinde.

Den 10de Januar. Forresten ere her mange, der udmærke sig som Skuespillere og Skuespillerinder; nogle skulle staae ved Siden af de bedste kiøbenhavnske. Den bedste Instrumentist, William Thrane, der var en udmærket Violinspiller og Anfører, er reist til Nordamerika. Nu er Høiesteretsadvocat, Cancellieraad Morgenstjerne første Violin og Anfører for Orchestret. Han og David Thrane, der skal blæse Fløite med en udmærket Færdighed, ere nok de eneste, der spille obligat. En Capitain Munch, en vakker Maler og interessant Kunstner overhovedet, blæser Bassethorn, en Madame Clasen skal være en udmærket Sangerinde og endnu bedre behandle Pianofortet. Sielden eller aldrig gives

en Pianoforte-Concert. Publicum vil have Syngestykker, og man troer at maatte rette sig efter denne indkomne Smag. Flere Damer synge godt, faa Mandfolk. Dette er omtrent alt, hvad jeg har hørt om Musikken. Munch har jeg selv hørt hos Treschow; Fru Treschow, der spiller mesterlig Pianoforte, har jeg gjerne accompaneret, naar jeg har været der i Selskab. — En Musikk lærer Roverud har skrevet en lille Piece om Musikkens Tilstand i Norge, hvor man just ikke finder Lovtaler over samme eller den herskende Smag, men vel over de musicalske Talenter, Nationen virkelig har, men kun lidet uddanner. Naar jeg bliver bedre bekendt med alt, hvad her er udkommet siden Norges Adskillelse fra Danmark, skal jeg see til at giøre et Udvalg af det Bedste og sende til Omgang i Eders Cirkel. Der udkommer nu et Udtog af Love og Forordninger for Norge fra 1ste Januar 1814. Det første Bind vil komme til at indeholde endeel Aktstykker fra denne mærkværdige Tid; Expeditionssecretair i første Departement P. Vogt er Udgiveren. Hvis Nogen af Eder ønsker at subscribere herpaa, skal jeg besørge det, men det haster med Anmeldelsen. En Nytaarsgave for 1816 er udgivet af Stud. juris Schwach; udmærkede Stykker troer jeg ikke der findes deri. Af offentlige periodiske Blade holder jeg den norske Rigstidende; den leverer et meget kort Udtog af udenlandske Sager, — mere af de indenlandske og Storthingets Forhandlinger — foruden Avertissementer. Desuden agter jeg at holde Nationalbladet, udgivet af en Hielm; det er et Slags Oppositionsblad. Overlærer Døderlein er Medudgiver af Rigstidenden, og hos ham venter jeg at faae endeel af de danske Blade at læse. Forresten er det yderst kostbart at lade noget trykke her, og det gaaer meget langsomt med Expeditionen. Man forlanger vel indtil 150 Rigsbankdaler for eet Ark; 70 rbd. foruden Papiret er meget billigt, og kan ikke længer ventes. Godt Papir har man her til Trykningen, og Typerne tildeels meget gode. Nogen rigtig Sands for Boghandelen har man ikke, og til ægte Iver for den har jeg ei endnu mærket; — men det er jo ogsaa kun meget Enkelte, der i Kiøbenhavn have begge Dele. Man har 2 Bogtrykkerier, Lehmans og Grøndals, foruden Vaisenhusets, der nok kun be-

fatter sig med Bibler og Psalmebøger. Om Storthinget faaer afgjort dennegang noget angaaende et indgivet Forslag mod Eftertryk, er uvist. En Cand. Med. Holst, der agter at tage Licentiat-Graden i denne Maaned, maa give 80 Rbd. for Arket af Afhandlingen at trykke; — det hele med Indbindingen kommer paa 1000 Rbd.

Luften heroppe finder jeg renere end i Danmark. Kun Nytaarsdag havde vi en Taage, ligesaa stærk og ubehagelig som jeg nogensinde mindes i Danmark; derpaa fulgte i 2 Dage det hæftigste Tøveir. Vandet stod høit paa Gaderne af den dybe Sne; det traf just, at jeg formedelst Upasselighed ikke var ude, da det var værst. Siden har vi havt reen Frost. Luften er gierne stille og Kulden saaledes ikke saa ubehagelig. Dog har den ei endnu oversteget 15 Grader. Forrige Aar skal den i Byen have været 28° og paa Tøyen tæt udenfor Qvægsølvet være frosset i Thermometret ved en langst større Kuldegrad.

Noget har Byen i disse Dage været beskieftiget med en Maskerade, der holdtes i Moss, d. 3die Januar. En Damekirole og Turban af blaåt Ripstift og Flor kostede dertil 3000 Rbd. her i Byen; — men den var ogsaa besaaet med Guldstierner. Strax udkom en satirisk, kun lidet vittig Vise om denne Maskerade, — nogle troe, at Nansen er Forfatter deraf; — her gienemgaaes en stor Deel Mænd af dem der ved Storthinget og ellers have nogen Indflydelse, — ifald man skal troe Udlæggerne, — thi ingen er nævnet. Til Prøve kan jeg meddeele et Vers, jeg erindrer deraf, som maa forklares om en høi Geistlig:

See hiin mæskede Krabat
Stoltelig fremtrine,
Det er vistnok en Prælat,
See hans høie Mine;
Erkebisp han blive bør,
Thi for ham alt Naadens Dør
Staaer paa vide Vægge.

Af den Slags ere de øvrige Vers ogsaa, endeel ikke uden megen Ondskab, og nogle Personer er ret malede ad vivum.

Hvad den i Danmark ogsaa bekiendte Sag angaaer, at Christian den 4des Navn blev nedtaget af Kirken og Carl den 13des

sat i Steden, — da blev denne dumme Streg strax offentlig paa-talt og det skarpt. Biskop Bech og Falbe fralagde sig offentlig at have Deeltagelse deri; underhaanden udspreddes det Rygte, at Kirkeværgeren, en Tobaksfabrikeur Winther havde gjort det. Manden er gammel og vilde ei lægge sig ud med nogen. Der-med gik Sagen hen — Navnet blev igien opsat som før. Bi-skoppen har ellers meget været Gienstand for Angreb. Den Historie, der fortælles, at han engang svarede Kronprindsen paa Spørgsmaalet, om han talede Fransk: „Ja, un petit peu, Deres Kongelige Høihed! men jeg har glemt det meeste“ — har ogsaa paa Prent været for.

Men man velter sig nu ogsaa ind paa [Folk] uden Grund. Nylig da Examenscharactererne bleve angivne i det hele, hvor mange Laudabilister, o. s. v. der vare, skrev en Student, at det var vel Biskoppen, der ved sin Indflydelse havde hindret, at Navnene paa hver især bleve opregnede, fordi hans egen Søn var bleven rejjeret, o. s. v. — men han maatte ogsaa offentlig gjøre Af-bigt, dog uden at nævne Navnet, hvilket Biskoppen, stormodig, ei vilde vide. Endnu har jeg ei gjort denne Universitetets Pro-cantsler min Opvartning, da han har været bortreist.

Trykkefriheden og Anonymiteten bruges ret til at give sine Tanker eller sin Galde Luft. Neppe havde Sverdrup givet en Stymper Non contemnendus, førend der strax i de offentlige Blade kom en Tale om, hvor ønskeligt det var, at der ved alle Examina vare Assessorer, for at det dog kunde gaae ordentligt til, o. s. v. Han meente, at jeg heller ikke vilde mangle saadan Leilighed til, med eller uden Navn, at komme i de offentlige Blade.

Som Bidrag til min huuslige Forfatning maa jeg endnu til-føie, at jeg spiser hiemme om Middagen og lader Maden hente for 3 Rigsbankdaler daglig. Endvidere, at en Dunk Anchiovis koster 12 Rigsbankdaler, og har været mig vanskelig at faae her, hvor de dog have deres rette Hiem.

Da det maaskee gaaer endeel af Eder, som det gik mig, at nemlig faa kiende i Danmark Indretningen af den norske Re-giering, vil jeg tilføie det fornødne, efter Carl den 13des Kund-gjørelse af 30te November 1814.

Den i Norge nedsatte Regiering er fordeelt mellem Statholderen og Statsraadets øvrige Medlemmer saaledes, at Statholderen har øverst militair Befaling i Riget baade til Lands og Vands; han alene afgjør hvad der angaaer Garnisoner, Troppernes Tieneste, „Hiemforlovelse“ og Sammentrækning, eftersom ham godt synes. For de øvrige Regieringsanliggender er 6 Departementer oprettede, og 1 Statsraad sat til Chef og Referent for hver især. *1ste Departement*: Kirkesagerne og Underviisningsvæsenet (Treschow). *2det Dep.* Justitssagerne (Sommerhielm). *3die Dep.* Politiesagerne (hvortil ogsaa hører Post- og Medicinalvæsenet) (Diriks). *4de Dep.* Indvortes Anliggender, Cameralvæsenet og Oeconomie (Collett). *5te Dep.* Finants- Handels- og Told-Faget (Wedel-Jarlsberg). *6te Dep.* Krigsadministrationen (Hegermann). Dette sidste Dep. fandtes siden for vidtløftigt, saa at nu det syvende er oprettet, hvortil hører Marinen; Fasting er Statsraad og Chef derfor. Alle Andragender til den høieste Magt stiles til Kongen; uden paa Brevene skrives: til Kongen, underdanigst, — og i Kanten: til hvilket Departement Sagen hører. Ingen Sager maae umiddelbart insinueres hos Kongen eller den norske Statsminister i Stockholm, men skulle gøres anhängige hos Regieringen i Christiania.

Dette er omtrent Alt, hvad jeg denne Gang kan underrette Eder om.

Jeg har kun at tilføie Ønsket om et lykkeligt Nytaar for Eder Alle, og Bøn om flittig Efterretning til og venligt Minde om
Eders *Dahl*.

E. Sk. At ogsaa dette Brev er temmelig ulæseligt, maa jeg bede tilgivet i Betragtning af den Hast, hvori jeg har maattet skrive de enkelte Fragmenter.

Dagbogs-Fragmenter til Circulation mellem Venner og Veninder i Danmark, fra

F. P. J. Dahl.

Christiania d. 20 Febr. 1816. Hvad skal jeg troe? Dette Spørgsmaal har jeg nu hver Postdag i lang Tid giort mig, og endnu kan jeg ei besvare det. Endnu har jeg fra Eder,

hvem disse Linier ere bestemte, ikke hørt eet Ord, der antyder, om mine Breve vare komne til Eder. I 62 Dage har jeg nu været her i Byen; i denne Tid har jeg modtaget 3 Breve, et nemlig d. 6te Januar, (skrevet d. 25de Decbr.), et d. 20 Jan. (skrevet d. 12te), og et d. 25de Jan. (skrevet d. 13de), — alle fra Friderichsborg. Indtil i Dag er ingen flere komne mig i Hænde. De Breve, jeg har skrevet, ere, — foruden endeel Sedler fra Helsingør af 8de Decbr. — følgende Omgangsbreve: 1) et lille Brev fra Holmen i Sverrig af 13de Decbr., adresseret til Pastor G. G. Salicath. Disse Breve veed jeg ere komne til Danmark. 2) et meget stort do. paa 7—8 Ark, med samme Adresse, endt d. 22de Decbr., indeholdende min Reisedagbog. 3) et do. paa 4—5 Ark, adresseret til Dr. Med. O. L. Bang, endt d. 10de Jan. med Efterretninger om min Forfatning heroppe. Foruden disse almindelige Breve har jeg fra 10de Januar til 4de Febr. skrevet 8 specielle Breve, men veed endnu ei om alle disse 10 Breve ere ankomne til deres Bestemmelsessteder eller ei. Det er mig umuligt at beskrive, hvor ængstelig jeg hver Postdag, Onsdag og Fredag eller Torsdag og Løverdage har ventet Breve; anstillet den Beregning, at jeg efter 20 Dage kunde have Svar paa et og andet, hvorom jeg havde skrevet, o. s. v. og hvorledes det hver Gang forekommer mig, naar al Længsel og Beregning skuffes. Kun 3 Tilfælde har jeg kunnet udfinde, enten at mine Breve, eller at Eders til mig, ere holdte tilbage, — eller at jeg er glemt. Til de 2 første Tilfælde synes jeg at være altfor ubetydelig; thi det maatte være af andre Aarsager end Postens Uorden; alle Andre faae deres Breve, og jeg har endnu ikke havt den Trøst eller Glæde at høre eet eneste Menneske klage over, at Brevene i den senere Tid ere gangne forlorne. Og hvorfor skulde jeg ei tilstaae, at min Egenkiærlighed, saa lidet den ellers gjør af mig, ikke endnu malte mig ubetydelig nok til det sidste af de 3 anførte Tilfælde? Nu har jeg endelig faaet en *sikker* Leilighed (— ogsaa 2 af mine foregaaende Breve afgik med en Reisende); om 8—14 Dage reiser en Licentiat Medicinæ Holst til Danmark og har lovet at medtage Breve. Jeg benytter mig heraf til at sende hvad Fragmenter der nu kunne komme

til at følge, saavel som Breve til alle dem, fra hvem jeg til Datum har faaet Brev, for at lade dem vide, at jeg rigtig har modtaget deres; tillader Tiden det, skulle og flere Breve følge med. Den fornødne Undskyldning for Skrivt og Stil haaber jeg at finde i den Hast, hvormed jeg maa sætte disse Linier paa Papiret, og som allerede er saa godt bekiendt af mine forrige Breve, — hvis de ere ankomne.

1. Fragment. Mit Jeg. Eftersom dette, med Hensyn til mig, stedse vil blive en ei ubetydelig Person, — ja, vilde jeg lyve, kunde jeg vel sige, den betydeligste, — saa maa det være Gienstanden for det første Fragment. Og det er virkelig ogsaa i sig selv heel fragmentarisk. Med andre Ord, jeg har været farlig syg paa forskiellig Maade lige siden den 11te Januar. Denne Maaned igiennem beskæftigede Nervesvaghed mig i saa høi Grad, at den ei levned mig Tid til noget Arbeide, uden et Udkast paa 2 à 3 Qvartsider til Forelæsninger, som jeg siden maatte rive i Stykker. Først den 29de Jan. kunde jeg begynde at arbejde, — den 1ste Febr. begyndte mine Forelæsninger selv. Imod min Forventning og Haab havde jeg ei følt mig forstyrret ved den Forlegenhed, der kunde været rimelig ved min Tiltrædelsestale for 40—50 Mennesker, — der tillige ei vare Danske. Jeg fandt mig usædvanlig vel hele Dagen indtil om Aftenen, da jeg, efter en ubetydelig Phantasieren paa Fløite, følte en underlig Varme i Brystet og spyttede lidt Blod. Vel mærkede jeg siden ei til dette, men mit Bryst vedblev at plage mig. Dog nu var det bedre saaledes end som jeg i forrige Maaned havde haft det; thi nu kunde jeg dog arbejde ordentligt, skjønt jeg ei kunde bruge den fornødne Hvile. Men jeg vilde forgæves forsøge paa at give en Skildring af Dagene: 11—29 Januar. Dog i denne Tid fik jeg 2 Breve fra Danmark; siden ingen. Den 15de d. M. blev jeg aareladt, og har — først i Gaar og i Dag befundet mig bedre; om det vil vedblive — faaer jeg nu at see. At jeg forresten har brugt de Forsigtigheder, Lægekunst og Venskab kunde foreskrive — saavidt muligt — er en naturlig Følge. — Der bliver vel siden mere Leilighed til at indføre mit Jeg igjen; nu til vigtigere Ting.

2. Fragment. Den første Høitidelighed ved det kongelige Frederiks Universitet. Cand. Med. Frederik Holst havde skrevet en Disputats: De acidi nitrici usu medico. Det første Departement satte sig mod Disputatsacten selv, paa Grund af, at et ei funderet Universitet ikke kan meddele nogen Grad. Efter Debatter i Collegium academicum, o. s. v. søgte han directe kongelig Tilladelse, og fik samme, — ventelig paa Grund af en Forestilling fra Collegiet, at Licentia ei skulde betragtes som en virkelig Grad. Endelig i Gaar, d. 19de Febr., holdtes Slaget selv. Kl. 10 samledes vi, — jeg mener de akademiske Lærere tilligemed Candidaten og hans Respondens, en Student Hofgaard, — hos den latinske Skoles Rector, Professor Rosted. Kl. 10³/₄ var hele Salen (— en stor Sal i Skolebygningen indrettet til Lagthinget, — thi det egentlige Auditorium har Storthinget i Besiddelse —) fuld og Striden aabnedes af Professor Skielderup, Universitetets Senior, med en vakker Tale og de behørigte Objectioner. Ex auditorio opponerede nu Statsraad Treschow, Professor Sverdrup, og Formiddagen endtes af Professor Thulstrup ex officio. Kl. 4 begyndte Kampen igien. Prof. Keyser, Døderlein, jeg, en Læge ved Navn Witt opponerede nu ex auditorio, og Prof. Med. Sørensen endte den hele Act Kl. 8¹/₂. Candidaten bestod sig særdeles vel i denne haarde Kamp mod 9 Opponenten. Respondens var lidt varsom om Formiddagen; om Eftermiddagen gik Striden næsten for hurtig til at han kunde faae Leilighed. Næsten alle Storthingsmændene kom ind og opfyldte Salen, man saae Folk sidde der hele Dagen, af hvilke mange ei forstod eet latinsk Ord. Naar de nu komme hiem efter Storthingets Ophævelse, kunne de fortælle Koner og Børn, hvorledes Latin klinger. Af Professorerne udmærkede sig Skielderup ved det Vakkre i hans Tiltale og Oppositionens Munterhed; Treschow ved en vis Godmodighed forbunden med Bestemthed; Sverdrup ved udmærket Latin og Indvendingernes Lystighed; Sørensen ved lærde medicinske Indvendinger, foredragne i et simpelt men godt Sprog og med Orden. Dette faaer nu være nok herom. Men siden jeg har nævnt Storthingsmændene, faaer jeg vel tale i det

3. Fragment. Om Storthinget. Dog hvad skal jeg sige herom? Det er endnu samlet, og har atter faaet Udsættelse til 16 Martii. Færdigt bliver det naturligviis ei til den Tid. En Storthingsmand har daglig 10 rbd. til Logis og 8 rbd. til Kost. Bønderne trække store Fordele heraf. En heel Deel slaae sig sammen, leje en Kiælder i Waterland (en af Christianias slette Forstæder) og leve oeconomiskt; sædvanlig sender en saadan Bonde 400 Rigsbankdaler hiem om Maaneden. De Fornemmere derimod kunne forbruge, hvad de kunne faae, — Nogle skulle endog sætte til af deres Eget. Saavidt jeg veed, bestaaer dette Storthing i alt af 87 Medlemmer. Jeg har da eengang været tilstede ved Forhandlingerne; det var den 22de Jan. om Aftenen. Gienstanden havde lokket en talrig Mængde Tilhørere derhen; det var just det Spørgsmaal: om den Eidsvoldske Garantie skulde overholdes eller ei; — om denne har jeg skrevet i et Circulairbrev af 10 Jan. Storthingets Locale er Cathedralskolens store Auditorium, en deilig stor Sal, høi til Loftet, med et Gallerie, der løber langs ad den ene Side og den halve Deel af begge Enderne i Salen. Dette Gallerie er for Tilskuerne eller Tilhørerne. Her stillede jeg mig i Midten og havde lige for mig (— nede i Salen paa Gulvet) en Forhøining, hvor Præsidenten og Secretæren havde deres Pladser ved et Bord; langs under Galleriet løbe 5 Rader Bænke, hvoraf de bageste stige høiere og høiere, med Borde foran som paa Auditoriet paa Elersens Collegium; ligeledes udløbe ved begge Enderne 5 Rader do., der danne en stump Vinkel med den lange Linie. Saaledes kunne alle vende Ansigtet mod Præsidenten og hinanden. Det var Aften, og alt oplyst med mange Lys. Hist og her sad en og anden gammel Bonde med hvidt Haar, — og saae nok saa opmærksom ud, med Haanden under Kinden; andre Steder faldt en Sorenskrivers røde Uniform, og hist og her et pudret Hoved i Øinene. Det Hele — og ved Lys — saae virkelig ærværdigt ud. Men efter et Par Minuter ønskede jeg, at de Alle vare saaledes blevne siddende — uden at tale. Thi neppe havde En holdt en kort Tale, — uden Forberedelse, og for det meste yderst maadelig, — førend en Anden, liig en Hanekylling, sprang op, og gik løs paa

ham, — i en, om muligt, endnu slettere Tale. Idelig hørtes Udfald paa Personer — ogsaa paa hele Stænder; man beskyldte snart Kiøbmændene, snart Juristerne, snart Bønderne o. s. v. o. s. v. for Egennytte, og hvad andre onde Ting der kunde siges. Hvo der ei kunde sige saadant Noget slet nok, nedskrev det paa Papiret og bad sit Votum tilføiet Protocollen. Jeg holdt ud fra Kl. 7 til 11, men da jeg erfarede, at man nu ei vidste nær saa godt, hvorom Talen var, som da jeg kom, gik jeg syg og forstemt hiem; Kl. 1 faldt Garantien, uagtet dens Forsvarere og deriblandt Præsidenten Christie lidenskabeligen toge sig af den og endog siden have søgt at faae omvoteret. Nu gaaer man da raskere frem, — troer jeg. Den, der havde rigtig Kundskab til det Hele, vilde maaskee anbringe endnu mere mørke Farver. Det Værste ved det er, at Mange let forføres til at ansee saadanne Forkeertheder for absolut grundede i Constitutionens Væsen og derfor kunne troe, at denne ei var saa god. Vistnok havde hiin (i mit Brev af 10de Jan.) Taler Ret, at heri meget er i sin Barndom.

4. Fragment. Offentlige Forlystelser i Christiania. A. Skuespil. Paa Byens Theater, der har et vakkert Locale, har jeg været 2 Aftener. Der kan rummes 500 Tilskuere. Foruden Bænkene i Parterret hvor Damerne sidde, medens Mandfolkene staae paa begge Sider, løber et Gallerie omkring, hvilende paa 7 Piller; de forreste Bænke ere her ogsaa besatte med Damer. Falsens Buste staaer over den midterste Pille, der bærer Galleriet, lige for Midten af Theatret. Behageligen overraskedes jeg her ved at see Tæppet, der, ret vel udført, forestiller Svinesund ved fuld Sommer; man seer samme fra Søen af med den norske Kyst til venstre Side; jeg kiendte Bryggen igien hvorfra jeg den 16de Decbr. maatte vade i Land paa norsk Grund. Tæt derved Færgemandens Bolig og ved samme — — *det Danske Flag*. Der vajede det endnu, — medens Trækvinden bevægede Tæppet, og den gode Udførsel af Perspectivet næsten bedrog mine Brillen. Orchestret er vel besat med de fleste nødvendige Instrumenter, Violiner, Fløiter, Viola, Violonceller og Contrabas, — ogsaa Oboer og Valdhorn. Nogle af de øvrige, troer jeg,

mangler man. Man giver Rollerne ret godt i det Hele, usædvanlig godt for et privat Theater; Enkelte spille niesterlig. Professor Thulstrups Kone spillede den 6te Febr. Barbarossas Datter, i Prinds Selim af Algier, som man fuldkommen tilfredsstillet skulde have seet det paa Theatret i Kiøbenhavn. Jeg havde havt Lyst til at see hende i et bedre Stykke. En Student Holm, — (som jeg har læst med i Kiøbenhavn) — er et virkeligt theatralst Genie, — i det Comiske. Indvaanerne giøre overmaade meget af Skuespil, — paa andre Kunsters Bekostning. Vinteren er deelt i 2 Saisons, — før og efter Nytaar. Til 10 ledige Pladser kunne der være 100 Ansøgende; Indskuddet for *een Saison* er — eengang for alle — 50 rbd. N. V. og aarlig 24 rbd. for en Chapeau, 20 for en Dame. Naar et Stykke er spillet, tales der i alle Cirkler derom, og Critikens Svøbe slynges af øvede og uøvede om de Spillende. Undertiden, f. Ex. i Markedstiden, spiller man flere Aftener for de Fattige; Huset er propfuldt, Billetten 3 rbd. Derved stiftes nogen Nytte ogsaa i denne Henseende. Nogen Smag befordres ogsaa; men Falsen var den, der gav det Hele en Siæl, og savnes nu der som andensteds.

B. Concerter. Af disse har jeg ingen hørt. Der gives ingen. Det musicalske Lycæum giver undertiden et Syngestykke, med en foregaaende Symphonie eller Fløite- eller Violin-Concert. Saa sidder Publicum og gaber og sladder og støier, indtil Skuespillet kommer. Jeg var syg, da man gav Arrestanten og Tante Aurora, og veed da intet om dette af egen Erfaring. At tale om Musikken efter hvad der spilles mellem Acterne, kan jeg ei; thi der er saadan Passiar under samme, at det ikke er mueligt at fatte noget deraf. Om de vakkre Syngestemmer, eller Cancellieraad Morgenstiernes Violinspil, David Thranes Fløitespil, kan jeg heller intet sige. For et Par Aar siden gav man (Walde-mar Thrane, en Virtuos i Violinspil var da Musikens Siæl der) Concerter; i Begyndelsen vare der stundum 10 Tilhørere; man vilde have Skuespil; siden syntes Folk, at de om Søndagen dog ligesaa godt kunde gaae derhen, som kiede sig i Selskaber, — og hørte nu Concerter af Desperation; men neppe gav man et

Syngestykke igien, før ingen oftere kom til Concerten, naar denne ei indeholdt et saadant.

C. At age Kielkebakke. Man sætter sig paa smaa Slæder, 1 til 2 Alen lange, og 1 Qvarter høje; til hver Side udstrækker man et Been, og nu lader man den lille Slæde (Kielke) glide ned ad Bakkerne og kommer afsted som en Piil; ved at sætte Støvlehælen i Sneen giver man Direction til hvad Side, man vil. Især om Søndagen seer man hele Rækker af disse Kielker efter hinanden fare ned ad Bakke i de Gader, hvor der er saadanne steile Steder. I Gaderne? — Ja; men det er kun Børn, der paa denne Maade more sig; dog hvorfor skulde jeg ei nævne denne offentlige Fornøielse; de Ældre more sig endnu med at tænke paa den Tid, da den var deres Vinterforlystelse, og paa Løkkerne udenfor Byen sætter Manden sig tit op paa Kielken hos en lille Gut og farer med ham ned ad Bakke. Dette kaldes *at age Kielkebakke*. Saa fortæller han, at det er 20 eller 30 Aar siden at han agede paa denne Maade.

D. Kapkiøren paa Iisen. Paa Fiorden ere dannede 2 Baner for dem, der ville kapkiøre; henved 500—600 Alen har man feiet Sneen bort af Iisen i 2 parallelle Striber af omtrent 12 Alens Bredde, i en Afstand fra hinanden af vel 20 Alen; begge Baner ere forbundne med et rundt Sving ved Enderne. Daglig sees nogle her at øve deres Heste; om Søndag Eftermiddag vise Kapkiørerne sig i Mængde og enten giælder det den blotte Ære, eller ogsaa en, ikke siælden betydelig, Sum Penge, — hvem der først kommer til Banens Ende. Det er ganske overordentligt, med hvad Hurtighed Hestene flyve afsted med de smaa lette Spidsslæder; altid gaaer det i Trav; det første en Hest begynder at sætte i Gallop, er den strax bagefter, og den tilstimplende Folkemængde leer da saa smaat ad den, hvis Hest ikke har lært Traven rigtig, men strax sætter i Gallop. Ved en bestandig Raaben søge Kapkiørerne at opmuntre deres Heste. I Fior tog Statholderen megen Deel i denne Fornøielse. Man veed, hvem der har de bedste Travere i Byen, og med dem tør de mindre begavede ei maale sig, o. s. v.

Nu skal jeg tænke paa mine Forelæsninger i Morgen, — og altsaa intet mere i Dag.

5. Fragment. Onsdag d. 21 Febr. Min første Udflugt af Christiania. Vel havde jeg foretaget Spadseretoure op paa Egeberg, og andre nær Byen beliggende Høider, paa lisen til Øerne i Fiorden, o. s. v. og sædvanlig gaaer jeg en saadan lille Tour de fleste Dage; men alt dette er kun i det ganske smaa, og i det høieste Spadseretoure paa 1 Fierdingmiil. I Søndags gjorde jeg derimod en Kiøretour, den første siden min Ankomst -- af omtrent $\frac{1}{2}$ norsk Miils Længde. For nu at fortælle Alt nogenledes ordentligen, maa jeg forudskikke den Bemærkning, at Touren skeete i en Spidsslæde, — i Danmark saakaldt norsk Kane. Den, der sidder i en saadan og fører Tømmen (— jeg forudsætter, at det er et Mandfolk), skal sætte begge Fødderne ud af Slæden, paa Mederne; det vilde vække Latter at see et Mandfolk med Fødderne inde i Slæden. Saaledes sad da jeg og kiørte en rask Traver, medens Døderlein stod bag paa og styrede. Reisen gik ud ad Byens nord- nord-østlige Side, langs Aggerselven, der paa en halv Miils Vei ved idelige Fald driver vel 30 Saugbrug, Papirmøller, Teglværker, o. s. v. Egnen hæver sig bestandig; til høire Side reiser sig i nogen Afstand Grefsen-Aasen, til venstre ligeledes Bogstad-Aas, sorte af Graner. Snart er man kommen omtrent saa høit over Fiorden som Toppen af Egeberg, — 150—200 Alen. Udsigten er deilig, og Veiret, — stille skarp Frost med Solskin, — begunstigede Farten. Nu gik Veien lidt nedad, og vi vare ved Brekke, en Gaard med tilliggende Saugbrug, hvis Eier Døderlein kiendte, og hvor vi bleve giæstfrit modtagne. Der var Selskab af Egnens og Byens Folk, men vi søgte det Fri og besaae Indretningen af Saugene, de store frosne Iisstøtter ved Elvens Fald og Grefsen-Aasen, der hæver sig her ligefor; Toppen er bedækket med middelmaadige Graner; for endeel Aar siden fortærede Ild, — der ved Uforsigtighed var efterladt af nogle Fiskere i Græsset, hvor de havde holdt Middag, — Granskoven paa den hele vestlige Side af Bierget; i 8 Dage brændte det, og jeg fandt det forunderligt, at man ved Nedhugning kunde faae det standset,

da Strækningen er saa stor. Det skal have været et stolt Syn om Natten. Nogle hundrede Skridt herfra være vi i Maridaleu, et Sted, der om Sommeren maa være fortryllende skønt. En Søe ligger her i Dalen, omgivet af afvejlende Klipper, beklædte med Granskove; Halvøer, ligeledes bevoxede med Skov, gaae hist og her ud i Vandet, hvor ogsaa en Øe reiser sig op med Træer, og jeg troer, Huse. Om det Kloster eller Kirke, her har ligget, veed jeg endnu intet ordentligt. Musik her paa Vandet, der er af temmeligt Omfang, skal have en herlig Gienlyd fra Aasen. Nu laae Iisen bedækket med høi Sne, der alletider fordærver et Landskabs Udseende. Her maatte jeg da ogsaa prøve at age Kielkebakke; 3 à 4 paa en lille Kielke fore vi ned ad en steil Høide, men endnu vilde mit Bryst ei finde sig i den piilsnare Fart. Ogsaa saae jeg her et lille Forsøg paa at løbe paa Skier, men det var af en ung Dreng, der endnu ei havde megen Øvelse. Da Middagen var forbi og Solen dalet, forlode vi Selskabet; og da Veien hele Tiden gaaer nedad, bragte Hestene os paa et godt Qvarteer til Byen igien. Min første Udflugt kunde ei have været behageligere end den blev ved det deilige Veir og det skønne Sted. Kun tænkte jeg lidt alvorligt paa, at jeg vel ei vilde komme til at prøve Echoet her med min Fløite.

6. Fragment. Den botaniske Hauge. Naar man gaaer ud gennem Forstaden Waterland, dreier af paa venstre Haand og saaledes fortsætter sin Tour $\frac{1}{2}$ Fierdingvei (norsk) mod Nordost, kommer man til Gaarden Tøyen. Den ligger paa en Høide, hvis Grund er Allunskiver, og seer ned over Christiania, Fiorden, Øerne, — og Alt hvad der er skønt i Omgivelserne paa den sydlige Kant. Høiden falder af til alle Sider, størst mod Syden, og her er Vegetationen alt tidlig om Foraaret begyndt, naar den ellers i Egnen endnu slumrer. Intet Sted her kunde være bedre skikket til en botanisk Hauge, og dertil er der nu ogsaa gjort det herligste Anlæg. Gartneren hedder Siepke, er fra Kiøbenhavn, har gennemvandret en Deel af Europa, forstaaer sin Kunst, er meget virksom, og munter og tilfreds med sin Stilling. Og det maa unægtelig være behageligt, at anlægge og bestyre en Indretning som denne. Gaarden ligger midt i

Haugen, lidt mod dens nordlige Deel; Haugen har 12 Tønder Lands Størrelse, og kun een botanisk Hauge i Europa skal være større. Endnu er intet Drivhuus bygget, det skal til Foraaret skee; men i eet af Gaardens mægtige store Værelser er indrettet et Slags Orangerie, hvor 500 Species af siældne Planter staae i Potter og Ballier, og en stor Deel Frøsorter ere saaede i Kasser. At Gaarden var bestemt til Universitetsbygning, er bekiendt; men det havde dog været for langt fra Byen. Nu opfylder den den bedste Bestemmelse, den kunde faae. Foruden Lønnen har Gartneren betydelige Indtægter af hvad der i Haugen kan frembringes til Salg; af nogle Ting troer jeg, han har 8, af andre 16 Procent.

7. Fragment. Vind og Veirligt. Christianias Polhøide er 59°, 53', 43". Kulden kan være streng her, men sædvanlig kan Fiordens Nærhed virke imod den; siælden skal det fryse uafbrudt i 3 Uger (— i Trondhiem, hører jeg, siælden i 8 Dage); forrige Vinter skal have været meget mild, denne ligesaa. Kun nogle Dage i Februar, ved Markedstiden, havde vi stræng Kulde af 21 og 22 Grader; — paa Tøyen var Kulden da 25°; næste Dag sammesteds om Morgenen 20°, og om Aftenen 2°. Altsaa have vi ogsaa her ustadigt Veir, dog skal det i Aar være usædvanligen ustadigt. Nogle Dage har det været meget taaget, ellers sædvanlig af en Mellembeskaffenhed, og ofte særdeles deilig, med Solskin og saadant Stille i Luften, at man ei føler den mindste Vind. Men Luften er dog — for mig — temmelig tør, og det er vel deraf at dens skadelige Virkning paa mit Bryst har reist sig, foruden den Andeel, som uafbrudt Arbeide og min foregaaende Sygdom har deri. Over Byen ligger en stærk Røgtaage, hvis rødladne Skiær næsten overgaaer Kiøbenhavns, og hvortil vel Brugen af det harpixagtige Granbrænde bidrager meget. Ogsaa uddunster Iisen stærkt og breder et hvidt Slør ud over Fiorden, der ogsaa trækker sig ind ad Dalene til. Men staaer man paa Toppen af Fieldene, kan man sædvanligviis see over Taagen, der siælden naaer 150 Alen op i Veiret; og medens Byen og Fiorden med Færsele paa Iisen ere usynlige i den hvide Skye, seer man de høie Fieldtoppe klart som sædvanlig

med de hvide Sneepletter omstrøede mellem de sorte Graner. Kun et Par Dage have vi havt ordentlig Blæst. I Vinteren 1813—1814 var Kulden meget stræng, her i Byen gik den til 28 og 30°; et Par Mile inde i Landet til 36°, saa at Qvægsølvet frøs; da skulle Ulvene have været dristige og gaaet ind i Huse og Byer. I Vinter har man paa Veien til Drammen seet dem i Flokke af 20—30, og klager ogsaa endeel Steder; — jeg har endnu hverken seet disse (Graabeen) eller Biørne. Underligt nok er det, som man fortæller, at den Reisende kan være ganske sikker, naar han har Krudt i Lommen; Ulvene skulle vel endog hoppe over Slæden, men ei anfælde, ikke heller, naar man lader Pidskesnærten slæbe bag efter Slæden.

8. Fragment. Mit musicalske Liv. Herved vil jeg kun opholde mig kort; thi det er virkelig med Veemod, at jeg maa sige, at dette formodentlig er forbi. Fra den 1ste Febr. har jeg ikke seet min Fløite; Claveer har jeg endnu ei kunnet faae, — og kunde desuden jo intet spille derpaa uden min Aftenbøn. Men nu kan jeg ei engang ende mit Arbeide om Aftenen med denne, og maa saaledes savne min kiære Musik ganske paa en Tid, da jeg allermeest trængte til den. Og tungt er det mig, nu ei engang at kunne høre et Par Accorder paa Claveer til Recreation. At gaae ud og høre paa Musik har jeg ei Tid til; det er længe siden jeg hørte Fru Treschows mesterlige Claveerspil, Fru Hansteens vakkre Smaastykker paa Harpen, eller Cancellieraad Morgenstiernes 12aarige Datters meget færdige Udførelse af svære Claveersager; hans egen Violin har jeg ei endnu hørt obligat, — — — og det var hos disse jeg skulde høre Musik. Jeg har alt sagt, at Concerter ei gives her. Saaledes lever jeg hvad Musiken angaaer, i en Sandørken, hvor et Hakkebrædt af Claveer var nok til at frembringe en lille grøn Øe. Endnu har jeg ikke opgivet Haabet om at faae saadant et opspurgt. Et simpelt Claveer kunde jeg have faaet for 500 rbd., dersom jeg ei havde havt Giæld at betale.

9. Fragment. Pengevæsenet. Nu er det da afgjort at vi skulle have Sølvpenge, Norske Specier til 120 Skilling, Marken fin udmyntet til 9 $\frac{1}{4}$ Specie. Inden Udgangen af 1817 skulle

Rigsbanksedlerne være indløste, med 12 β Sølv for 1 Rigsbankdaler, — istedetfor at de lød paa $\frac{1}{2}$ Specie eller 60 β , og ved Eidsvold-Garantien vare reducerede til $\frac{4}{15}$ Specie eller 32 β Species. De circulerende Rigsbanksedler, — der udgiøre 24,000,000, — kunne altsaa indløses for 2 til 3 Millioner Sølv, dette bliver da Bankens Fond. Enhver, der indleverer myntmæssigt Sølv, skal, uden Ophold, faae det udmyntet i de Myntsorter, han ønsker, mod at erlægge 2 Procent. Paa den anførte Fond bliver *nok* udstædt 4,000,000 Sedler, og dette bliver den hele circulerende Masse. Om denne er nok til Norge, naar Handelen kommer i Gang? har jeg spurgt en Storthingsmand, og han sagde, at for Øieblikket var det nok, men efter 13 Aar (dette er grundet i et Laan, der saa skal tilbagebetales) — kan man ved et andet Storthing fatte de fornødne Beslutninger om Forandringer. Rigsbanksedlerne have hidindtil omtrent giældt 10 β Sølv.

De hidindtil saakaldte Betalinger i „rede Sølv“ efter Toldcoursen, erlægges for Januar med 5, for Februar med $7\frac{1}{2}$, og for Marts med 6 Rigsbankdaler Navne Værdie, for 1 Rigsbankdaler rede Sølv. De academiske Lærere faae hele Qvartalet beregnet efter den første Maaned.

10. Fragment. Bidrag til Kundskab om min huuslige Forfatning. Mit Circulærbrev af 10de Jan. gav en Tegning i min egen Maneer af mine Værelser; deri har nu endeel forandret sig. Strax i Januar fornem jeg, at der i mit Sovekammer var en stærk Trækvind; den anfaldt mig hæftig og bidrog ved en betydelig Forkiøelse til at angribe mit Hoved paa det empfindligste. Den 12te Januar maatte jeg da flytte min Seng ind i min Dagligstue, hvor den staaer mellem Skorstenen og Vinduet til Gaarden (sammenlign den anførte Tegning), og den der før staaende Boghylde har nu sin Plads ved Sophaen istedetfor Nodestolen. Gulvtæppe over det meeste af Gulvet blev mig ligeledes nødvendigt at anskaffe.

Min Huusleie der hidindtil var $66\frac{2}{3}$ Rigsbankdaler maanedlig, forandres fra 1ste Marts til 90 Rigsbankdaler. For Middagsmad giver jeg nu paa et andet Sted end det i Brevet af 10 Jan.

nævnte (— hvis jeg ellers ikke erindrer feil, er det nævnt der) — 120 Rigsbankdaler maanedlig.

Af Birkebrænde har jeg kiøbt 9 Læs for 104 Rigsbankdaler; Læsset koster 10—14 Rbd., og 4 Læs udgiøre lidet over en Favn. Heraf har jeg hidindtil forbrugt noget over 6 Læs. Naar Kulden er stærk, kan jeg ei faae det rigtig varmt i mit Værelse, uagtet jeg kan staae paa Gulvet paa den hele Fod og føle med Fingerspidserne, hvor varme Bielkerne ere under Loftet.

11. Fragment. Om Dyrene i og om Christiania. Heste gjør man meget af, og har dem stundum ret smukke, og udmærkede i at trave; disse ere da gierne „engliserede“. Bønderhestene ere som de siællandske i Almindelighed, nogle lidet mindre. Hunde seer man endeel af i Byen, ei saameget udenfor. De have her ingen Mundkurv paa; og dog kan jeg stundum staae ude paa en Bakke afsides paa Marken, og ei høre en Lyd, ikke engang en Hund giøre langt borte, — en Lyd, som man vil finde, allevegne i Siælland bryder Nattens nok saa store Roelighed, naar man staaer stille og lytter til den henslumrede Naturs muelige Bevægelser. — — Guulspurve seer man undertiden muntert hoppe om paa Vejene, og et Par Ravne med deres hæse Røst kalde paa hinanden over Fiorden eller Biergene; — men disse ere ogsaa de eneste Dyr, der oplive Naturen; thi at see et Sviin gaae og drive om, eller en Stud slæbe et Læs paa en Slæde, regner jeg ikke for Noget.

Torsdag den 22de Febr. Eftermiddag. 12. Fragment. Postdagen. Atter har jeg forgiæves ventet Brev fra Danmark! I Gaar kom Posten; da Budet ei kom, sendte jeg min Karl hen efter Breve, — men der var intet. I en Maaned har jeg saaledes ikke seet en Linie fra Danmark; i næsten 2 Maaneder har jeg ventet paa Efterretning om mine første Breve ere lykkelig komne til Danmark. Alt forgiæves! Hver Maaned kommer Posten 8 Gange; jeg venter saa vist paa Breve endnu Dagen efter at den er kommen og har saaledes 30 Gange seet min Forventning og Længsel skuffet, i denne Henseende, i en Tid af 64 Dage! Uden Helbred, uden Efterretninger fra mine Venner og — uden Musik!

13. Fragment. Dagens Fordeling. Om Morgenen Kl. 4 $\frac{1}{2}$ —5 kommer min Karl og lægger i min Kakkelovn; et Qvar-teer derefter staaer jeg op, — naar min Helbreds Beskaffenhed ikke alt for meget har været derimod, — stiller mig til min Pult og arbejder, for det meeste paa Slutningen af den Forelæsning, jeg samme Dag skal holde; thi min Sygdom har hindret mig fra at faae noget Forspring. Saaledes gaaer nogle Timer til Kl. 9, da gaaer jeg hen paa Auditoriet og holder Forelæsning, alle Dagene i Ugen; Onsdag og Løverdage læser jeg tillige fra 10—11. Timerne fra 10—12 og de to anførte Dage fra 11—1 ere bestemte til en Spadseretur, naar intet nødvendigt Arbeide hindrer mig. Kl. 1 spiser jeg til Middag; 1 eller 2 Timer derefter anvender jeg til at læse Aviser, eller de Samlinger af Breve, jeg, medens jeg var i Danmark, havde faaet fra mine Venner, — eller om jeg ellers kan faae fat paa noget behageligt. Fra den Tid og til Kl. 6 læser jeg alvorligere Ting, — jeg mener Bøger, der henhøre til mit Studium, og først Kl. 6 *tør* jeg begynde at udarbeide noget til den næste Dag. Dette Arbeide fortsættes da til Kl. 10, da jeg, naar det er mueligt, lægger mig til Hvile. Til at giøre Besøg o. s. v. har jeg altsaa ingen Tid. Førend Holst (see det 2det Fragment) disputerede, talte jeg Latin med ham 3 Dage om Ugen fra 10—11 om Formiddagen. Nu taler jeg ogsaa stundum, en Aftentime, Latin med Døderlein, der er den eneste, der egentlig kommer til mig, naar han kan for sine mange Patienter, som han samvittighedsfuldt beskæftiger sig med fra Morgen til Aften. Hvilket Liv levede jeg ikke, naar jeg ei havde ham!

I Dag duer jeg ei til at skrive til Eder. Farvel for denne Gang!

Samme Dags Aften. 14. Fragment. Brev fra Kiøbenhavn. Saa skulde jeg dog have en Glæde, hvorom jeg havde opgivet Haabet! Jeg havde skrevet den foregaaende Side, udarbejdet det meeste til min Forelæsning til i Morgen, — da Postbudet bringer mig et Brev, der, ved hans Forsømmelse, ei var kommet før. Det var fra Kiøbenhavn og nævnedes mig en-deel af mine Venner som friske og, hvad der ellers kunde være

mig behageligt at høre. Det stunder til Natten, men jeg maatte dog endnu fortælle lidt om min Glæde herover inden denne Dag endtes for mig; thi den er virkelig bleven mig den behageligste i lang Tid. Brevet fortalte mig tillige, at begge mine Omgangsskrivelser vare komne til Eder, — — og nu tør jeg altsaa efterhaanden vente at høre lidet fra flere af Eder. Det er sandt, jeg kan først sildig og efterhaanden opfylde mit Løfte at skrive specielle Breve til Eder Alle; men naar jeg nu i mine Omgangsbreve fortæller hvad jeg i det Hele kan melde Eder, og lover at benytte mig af Leilighederne efterhaanden til at tilskrive Enhver især, — da nærer jeg et Slags Haab om, at Eders Venskab vil slaae en Streg over en alt for nøiagtig mathematisk Beregning med mig, og glæde mig med en og anden lille Seddel om Eders Glæder eller Sysler, hvori jeg saa gjerne tog Deel.

15. Fragment. Vekkerøe. Det er dog tungt ei at kunne tegne eller male! Dette har jeg saa ofte følt, føler det hver Dag, naar jeg betragter de Stykker, der pryde mit Værelse, — og savner ret denne Evne, naar jeg seer et skønt Sted, hvoraf jeg ønskede at give Eder et lille Billede, ved hvis Hielp I da kunde see mig vandre omkring imellem afvekslende Naturscener og klavre om paa Fieldene. Og saadant et deiligt Sted, skabt til at see og male, har jeg just i Dag været ved. Efter at min Forelæsningsstunde Kl. 9—10 var forbi, gik jeg ud af Christiania, mod Vesten. Veien fører strax op paa smaa Høider, hvorfra man, naar man vender sig om, seer Byen nede i Dalen, med den ovenfor beskrevne Taage (den laae just stærk i Dag, medens Høiderne vare klare) over sig; over denne rager Egeberg op med sin blaa Skyekant og Resten af de Graner, der ei lader sig bruge til Tømmerstokke. Fæstningen Aggershuus, ud imod Fiorden, hæver sig høit paa denne Side; af den store snedækte Flade rage Klippeøerne op, med Tagene af nogle Huse; hist og her sees ogsaa Masterne af de mellem Øerne indefrosne Skibe; og i denne Afstand af omtrent 1 Fierdingmil hører man her paa Veien ganske tydelig Matrosernes harmoniske Sang af nogle Tacter, der netop udfylde den Tid, Tønden fordrer til at hidses op af Skibsrummet paa Dækket, hvorfra det deri værende Salt styrtes

ned i Slæderne for at kjøres til Christiania. Lader man nu Øiet glide fra Syden hen mod Vesten, da skyder Ladegaardsøen sig her ud i Fiorden, afvejlende prydet med Huse og Graner, alt paa ujævn Klippegrund. Til Høire mod Nord-Nordvest hæver sig den høie Bogstad-Aas, og, vender man sig halv tilbage mod Nordost, da seer man Grefsen-Aasen, hvor en Bue af Graner hvælver sig sort over Biergets afbrændte Side, der ligger bedækket med Sne. Denne Vei fører til Drammen, der ligger 4 norske Miil fra Christiania. Jeg gik nu i Dag kun $\frac{1}{2}$ Miil paa denne Vei, der, foruden ved de anførte Udsigte, er afvejlende ved de idelige op- og nedgaaende Høider, de utallige Lyststeder eller Løkker ved samme og adskillige Bække, der skiære sig giennem Bakker, med overhængende Graner. Naar man er gaet et lidet Stykke forbi den smale Tange, der forbinder Ladegaardsøen med det faste Land, kommer man, med Søen til venstre og granbevoxne Fielde til høire, til Vækker-Øe. Seer man her ud ad Fiorden til, imod Øster, da har man lige for sig en lille Øe, hvis Grund er en Klippe, der reiser sig steil op af Vandet, med Træer og Huse; det udgaaende Land til høire og Kysten af Ladegaardsøen, der, tæt bevoxet med Graner, gaaer lodret ned i Søen, til venstre, begrænde Udsigten i Breden; i Baggrunden hæver sig Næsoddens høie Biergrad og det yderste af Egeberg. Det Hele gjør en ualmindelig herlig Virkning. Men enhver Beskrivelse og især som den i en Hast, og af mig kan gives, er død. Lad den nu staae der og være et lille Bidrag til mine Fortællinger om Omgivelserne her ved Byen.

Og nu, God Nat!

Fredagen d. 23de Febr. 16. Fragment. Christianias Marked. Den 6te, 7de og 8de Februar holdtes her det aarlige store Marked. Jeg gik da ogsaa Markedsgang, som det her hedder, og maa nu fortælle lidt af hvad jeg bemærkede; kun var det Skade, at jeg af Mangel paa Tid ei kunde komme der mere end 2 Gange, og det ganske kort. Det er virkelig værd at see, især for en Fremmed. Paa Torvet, hvis sydøstlige Side sluttes af Kirken, opreistes Dagen forhen 2 Rader Træhuse til Boutiquer; næste Morgen var alt i fuld Stand, og Varerne

opstillede og ophængte i den meest indbydende Orden. I den brede Gade mellem Boutiquerne vrimler der nu af Mennesker, enten gaaende eller langsomt kiørende saavel i Spidsslæder som i Slædevogne, det er, Carether satte paa Slædemeder (et almindeligt Kiøretøi her om Vinteren). Hist betragter man det pynkelige Sølvtoi, her en Boutique, hvis Vægge alene ere beklædte med Guldringe; et andet Sted kiøber man noget Sukkertøi, eller ryster med Hovedet over den høie Priis paa en Ulve- eller Biørneskinds-Pelts. Et andet Sted kan En ikke faae en Hat, der passer ganske til hans Hoved, og atter et andet Sted seer man Bønderpigerne fornøiede over de røde Silkebaand, de have kiøbt. Saalænge ingen kommer til Boutiquernes Disk, spadsere Eierne og Eierinderne med hurtige Skridt frem og tilbage, ynkeligen sammenkrybende i deres Peltse, for at udholde den bittre Kulde; men saasart en Forbigaaende mindre flygtig synes at henvende sin Opmærksomhed paa en eller anden Gienstand, — da er Kulden glemt, og man er lutter Agtsomhed og Høflighed. Ved Enderne af Boutique-Raderne holde de saakaldte Hestehandlere; her seer man ret vakkre Heste, udmærket skønne Spidsslæder og Bredslæder, — tildeels Bønders Arbeide, med smagfulde Farver og Forgyldning, med eller uden Biørneskinds-Dækker. Seletøier i samme Maneer, altsammen vakkert. Forlader man nu Gaden mellem Boutiquerne, hvor den egentlige beau monde er i Bevægelse, og gaaer bag ved den nordlige Rad Boutiquer, da forandrer Scenen sig aldeles. Store Røgskyer slaae her ud af de lave Boutiquer, — det er der, man beværter Bønderne med Punsch. Medens Bacchus saaledes betiener sig af smaa Glas, har Lykkens Guddom opslaaet sin Trone paa en Tønde i nogle Skridts Afstand fra hiin, og af slige Troner sees en meget stor Mængde, med forskiellig Indretning; man tager nemlig en Tønde, vender Bunden i Veiret og sætter ovenpaa samme enten et Bord til at spille Kegler paa, eller et Tærningbrædt, eller især det saakaldte Rosa; — dette bestaaer i et rundt concavt Bordblad, omgivet med en opstaaende Kant; i Midten er en Fordybning, hvor en Rose er malet, og ellers ere der rundt om denne mange andre Fordybninger; de Spillende tage en Elphenbeens Kugle i Haan-

den, drive den mod den opstaaende Kants indvendige Side, hvor den da løber rundt og endelig bliver liggende i en af Fordybningerne, der ere betegnede med Tal; den, hvis Kugle falder i Rosa, har vundet. Denne Deel af Markedet fandt jeg nu meest interessant, ikke for de opregnede ubetydelige Tings Skyld, men fordi man her seer Bønder fra langt fraliggende norske Egne. Ikke blot fra de nærliggende Egne, men fra Østerdalen, Guldbrandsdalen, selv fra Egnen ved Røraas, komme Bønderne herind, — alle forskiellige i Characteren af Ansigt, Figur, Bevægelser, Sprog og Dragt. Skade, at jeg, de faa Øieblikke, jeg havde at tilbringe her, ei havde en i Alt dette Kyndig med, der kunde nævne mig hver Egns Bønder for sig; — de mange Arter af Forskielligheder fortiente ordentlig at studeres. Adskillige Bønder vare klædte i Skind, og uagtet de ved disses Loddenhed lignede opreistgaaende Ulve og Bjørne, saae de virkelig meget maneerlige ud. Endeel af dem gik om med store Knipper af Ryper og hvide Harer, som jeg nu her saae førstegang; andre havde Huder at sælge; atter andre hele Slæder fulde af meget skønt forarbeidede Trækar, o. s. v. Om Aftenen oplyses Boutiquerne af mange brillante Lygter, og da gaae Christianias Indvaanere især Markedsgang. Alle Forretninger hvile i de Dage; Folk fra Landet, der have noget at afgjøre i Byen, komme herind som til en Termin, og om Aftenen, da jeg just var paa Comoedie, kunde jeg aldeles intet høre af den deilige Haydanske Symphonie for de idelig gientagne Glædes-Udraab: „Ih! see god Aften“! „Ei ei! er Du ogsaa kommen ind“! „Det glæder mig at have den Ære“, o. s. v. Den fjerde Dag bryde Alle op; Man spørger hinanden, om Man har gaaet Markedsgang; — og det er ikke rigtigt, naar man i de Dage ei har spiist mange Honningkager.

Søndagen den 25de Febr. 17. Fragment. Politiske Noticer. 1. Endnu seer det meget langvarigt ud med Opgjørelsen af Danmarks og Norges Giæld til hinanden, og dette vil være en vanskelig Sag for den nye norske Bank i sin Tid. Expeditionsscretær J. H. Vogt har ikke længer hermed at bestille; en Berg (jeg troer Justitssecrætær) er kommen i hans Sted, og maaskee alt paa Veien til Danmark. Om Sagen drives med

nogen Virksomhed, tænker jeg er mere bekendt der, end, i det mindste mig, her.

2. En Søeofficer ved Navn Rothe, med 2 andre ere ankomne hertil, for at fordre nogle Krigsbrigger udleverede; her ere 8; af disse blive nok Seagull, Alart og endnu een norsk Eiendom; hvad de andre 5 angaaer, da er endnu intet afgjort; man troer, at to blive udleverede. Hvorfor? spørge Endeel. Norge er jo blevet forbundet med Sverrig efter Kieler-Tractaten, og har aldrig erkjendt denne, men kun Conventionen i Moss. Svaret er, at Prinds Christian, som Konge i Norge, har garanteret den danske Regiering Ret til disse, og paa denne Grund mener man, at Udleveringen skeer. Forresten siger man, at det er her kun om Æren at gjøre, Skibene skulle være saa maadelige, at Omkostningerne med at sende Folk herop og føre dem til Danmark langt ville overstige deres Værdie.

3. Som et mærkeligt Udfald af en blot personlig Feide fortjener at anføres hvad der nyelig er skeet i Stockholm: En Baron, Ludvig Johansen Boye, og Overdirecteur Grevesmøhlen havde behandlet hinanden ilde i Stridsskrifter, efter Sigende yderlig grove, men uden noget Angreb paa Regieringens Majestæt. Hvad de svenske Love bestemme i saadanne Tilfælde veed jeg ikke, men begge Personer blive efter den svenske Hofrets Requisition arresterede, og — ved en Hændelse — maatte de sidde flere Timer sammen i eet Værelse i Fængselet, da just ingen flere vare ledige. Dommen er falden, hvorefter den ene skal landsforvises, den anden holdes i Fængsel en Tidlang. I alle Tilfælde er det en besynderlig Maade, hvorpaa man vil forbyde Folk at skiælde hinanden ud. En lang Harangue af Carl 13 (af 20de Decbr. 1815) i denne Anledning om Trykkefriheds Misbrug har været at læse i vore Tidender, — jeg troer ogsaa i danske.

4. Med Postgangen til Danmark er en maadelig Indretning; Norge har ei sin egen, og om Udfaldet af den norske Regierings og Stortingets Indstillinger derom er endnu intet afgjort. Det lader, som man frygtede for en egen Postgang for Norge. Nu er Postens Gang ujævn, snart 8, snart 10 Dage. Postvæsenet i

Sverrig skal være meget uafhængigt af alle andre Indretninger og staaer under en Mand, der ei roses for Accuratesse; hans Navn har jeg glemt. Danske Aviser o. s. v. maa nu gaae med Brevposten, og betales som Breve; Portoer er meget stor; i hele Norge holdes kun 14—16 Exemplarer af danske Blade. Litteraturtidenden haves, men endnu har jeg ei overkommet samme. Statstidenden for Januar har jeg faaet at laane i et Exemplar, der, ved Udlaan, næsten ei kunde hænge sammen.

5. Statholderen v. Essen (— eller som man her siger: Excellencen) siges meget begierlig at efterspore, hvilke Personer der ere Forfattere til anonyme Skrifter; dette gjør et Skaar i den Yndest, han ellers almindelig har erhvervet sig.

6. Med Trykkefriheden gaaer det som sædvanlig, den bruges og misbruges. Vist nok er det, at den lægger Tømme paa mangent Menneske, der ellers vilde tillade sig meget; thi stiaeler en Frøken et Par Handsker i en Boutik, saa spørges strax i Aviserne (— Intelligentsseddelen indeholder 2 Gange ugentlig hele Rækker af saadanne Indrykkelser —), hvad Middel man sikkert skal bruge mod langfingrede Frøkener; — pryglers en Vicecommandant en i sine daglige Klæder ham forbigaaende Soldat, der ei passer paa at hilse ham tilbørlig, — da anmeldes, hvilken Heltegierning han har udøvet paa Byens Gader; — har En maattet betale en Kiøbmand 50 Rigsbankdaler for 8 Dages Pakhuus-Leie for et Par Tønder Sild, — saa indstilles det til Medborgeres Skiønnende, om det er christeligt at betiene sig saaledes af en Andens Forlegenhed; — vil en anden ikke opfylde en indgaaet Accord om at betale 8 Rigsdaler dansk Courant for Afskrivningen af et Ark chirurgiske Forelæsninger, saa udbeder man sig Efterretning om, hvorledes man skal komme til sine Penge; — har en Biskop — om det nu ogsaa er 6—8 Aar siden, — taget Penge for Indgangs-Billetter ved en nye Kirkes Indvielse paa Landet, og skiændt paa Almuen, fordi de offrede saa slet, — og yttret paa Prædikestolen, at det var godt, han ei trængte til dem, — saa udbeder man sig Oplysning om, hvor hine Penge ere blevne af, og om Christus tog Penge for at forkynde Ordet; — er en Student i et personligt Angreb paa sin

Overmand kommet til at nævne, at en Student ei kan saa ligegyldig lade sin Ære antaste, som om det var en Skomagersvend, der var angrebet, — da fremtræder en kiæk Forsvarer for de hæderlige Skomagersvende og overrøser Studenten med Skiældsord; men i næste Avis opmarschere Skomagersvendene selv for at frabede sig slige Forsvarere og forbeholde sig in corpore at styrte over Studenten med deres Oldgesell i Spidsen, og da udslynges Skiældsord som brændende Beegkugler. — — Har et, i en utrolig Grad, Afskum, bragt een eller anden Pige eller heel Familie i Graven, — forført sin Søster, o. s. v., da leveres, — i en Charade — en tro Skildring af ham, hans Navn indklædes i en Gaade, som enhver kan løse, — og skulde alt dette slaae feil, da nævnes ogsaa de 3 døvstumme Børn, der endnu ere levende Vidner om den sidst nævnte Forbindelse, — og nu tager ingen i hele Landet feil af Manden, der visselig maa blive underlig tilmode ved at see sit Billede fremstillet for ham selv og Publicum i en græsselig Colos, der dog blot skal have den sande Størrelse. Men af denne Art er kun faa Indrykkelser; — denne er nu det eneste i sit Slags, — og hvor skulde man ogsaa faae Gienstande fra, hvis Portrait skulde ligne dette? — — De fleste ere af comisk Natur. Hertil kommer nu ogsaa, at mange ville agere Politici og fremkomme med Planer og Projecter; hvor halsbrækkende vilde disse ikke være, dersom Forfatterne deraf, som paa Planeten Nazar, havde Strikker om Halsene? Men nu binder intet dem, mindst sund Sands; stolende paa Ordet Skrivefrihed, skrive de væk, og hvor morsomt — eller ærgerligt — kan det ikke være at see ganske tydeligen, hvorledes de ogsaa ansee sig fritagne for Beviser, for Orden, for Sammenhæng mellem For- og Eftersætning, — ja for al Tanke. Dertil kommer, at Sætteren ikke anseer sig berettiget til at indskrænke Forfatternes Frihed i at sætte Punctum for Comma, eller udelade alle slige Læsetvangs-Midler. De behørigte Consonanter og Vocaler, der kunde have hjulpet til — om ei at forstaae Meningen af det Hele, saa dog hvert Ord for sig, — tør han heller ikke sætte til. Mange af slige Stykker maatte erklæres for Mesterstykker, dersom Grunden til deres Form havde ligget i Plan og

Forsæt hos Forfatteren; thi jeg saae forleden et Stykke til at gjøre Norge lykkeligt og sætte *alle* Ting i Landet i god Stand, — paa 2 à 3 Columner i Folio, der hele Veien igiennem var Mage til hiint Mesterstykke i Baggensens Digtervandring: „Paa utallige destillerte Æggesopgeners udtrykkelige Begiæring o. s. v.“ Dog dette er kun Tingen fra dens ene Side, — men dens meest paa-faldende Side; thi de gode Forslag ere — som de vanskeligste — naturligviis færre og iværksættes vel snarere i Stilhed for at Frugterne kunne tale for dem end forkyndes forud for at vække Hindringer og overdrevne Forventninger.

7. Om Trykkefrihedens gode Virkninger, om Litteraturen og et Par Trykkefriheds-Actioner skal jeg maaskee siden tale.

8. Hvorledes det norske Flag skal være, har ogsaa været Gienstand for Debatter paa Prent. Nogle ville, at det skal være et Unionsflag, andre et nationalt. Man anfører Grunde af For-nuften og af Historien. Saaledes vilde En i Nationalbladets 2det Hefte, Nr. 21 ff., at det skulde være blaat med et gult Kors i; thi saaledes — havde vist det gamle norske Flag været; Ramus og Schønning sige nemlig, at Hof-Couleuren var gul og blaa. Forfatteren bestyrker sin Mening ved at tale om Olaf den hellige, der „ifølge den uforlignelige Sturlesen“ i Slaget ved Stikle-stad bar et *gyldent* (guult) *Kors* i sit Skiold og formodentlig ogsaa i sit Mærke (Banner, Fennik, Fane, Flag) — og om denne Fane taler han nu en heel Deel, der intet beviser til Sagen. Derpaa siger han: „Hvad er nu rimeligere end at begge Rigerne have beholdt deres Helts og Helgens *gule Kors* i deres Banner, o. s. v.“ De svenske beholdt dette St. Olafs Kors; efter dette bemærker Forfatteren, at St. Olafs Kors vel var malet paa et hvidt Skiold, men at det ei var „forunderligt at man satte Nordens gule Kors paa den Grund, hvorpaa det bedst kunde tage sig ud og glimre, og som tillige var Havets og Himmelens Farve.“ Derpaa fortælles, at de ældste Norskes Yndlingscouleur var blaa, — Harald Haarderaade havde en blaa Kiøle paa, da han faldt i Slaget ved Young i England. „Altsaa — ender Forfatteren, — har Sverrigs nærværende Flag rimeligviis været det gamle norske Flag.“ — Saavidt jeg veed, er Sagen ei afgjort endnu, og

her er altsaa Anledning til at skrive en lærd Afhandling om det gamle norske Flag. Men i samme Blad, umiddelbart efter dette excerperde Stykke, har en Anden yttret sig, og Stykket forekommer mig ei upassende at afskrive, det vil sikkert interessere Endeel af Eder, Forfatteren veed jeg ei endnu.

„Blaat og Guult.

Iris! hvad kan med din Glands sig maale?
 Hvad kan dine Farver overgaae?
 Skjønnest' Virkning dog af brudte Straale
 Var og er det Gule og det Blaa.

Men om Guult og Blaat det ogsaa bliver
 Derom lyder Spaadomsstemmen huult —
 Politikens Haand sit Votum skriver
 Med — en Blaapen dyppet udi Guult.

Blaa er svunden Friheds Dødningslue;
 Blaa er Stiernehvælvingens Azur;
 Blaa var vistnok Pindsefestens Due;
 Blaa er vor Selvstændigheds Mondur.

Blaa blir' Huden, som Neroner garve;
 Blaat er Folkets Øie — blaat dets Held.
 Blaa er Norske Flagets Hovedfarve;
 Blaat man burde male Dovrefield!

Gule ere Solens — Maanens Skiver;
 Guult er Mexicanske Guddoms Støv;
 Guult det Hiul, som Statsmaskiner driver;
 Guult i Tvangens Høst er Friheds Løv.

Blodcouleur bar fordem alle Grader
 I en vis nu opløst Heltehær:
 Nu man bløder ei paa Retirader,
 Ei paa Fæstninger, som solgte er!

Frygt ei, Norge! mere for at sulte —
 For couleuret Føde diervt Du streed:
 Hæv Dit Blik til Fieldets gule Multe,
 Skue med Stolthed paa Dit Blaabær ned! —

Sorte bruges nu Liigkistens Fjele —
 Kiære Landsmænd, mal dem lyseblaa!
 Følg i lysblaa Sko med gule Hæle —
 Tag blaat Flor — guul Sørgekappe paa.

Skionne! værer efterdags meer kræsen
 Udi Valg af Skionpletfarvens Gout:
 Bær den guul paa Kinden — blaa paa Næsen —
 Vælg kun Blaamænd for Jert Rendevous!

I, som tolke Bibelens Bogstaver,
 Hidindtil I Mørkels Farve bar —
 Bær nu paillegule Pibekraver!
 Og ifør' Jer perleblaa Samar!

Aandens Mand, som Kirkens Tinding krandsær,
 Føi til Bededagens Litanie:
 „Miskundshimmel! giv os blaa Finantser —
 Gule Lovbud — derom bede vi!“

„Gid at nedrig Smigers gule Kiærner
 Vi til blaamalt Storhed offro maa —
 Paa det vi som lysegule Stierner
 Funkle kan paa Naadens Himmelblaa!“

18. Fragment. Mere om de offentlige Forlystelser.

E. Kanefarter. Ikke siælden seer man i godt Veir en heel Række af Kaner fare igiennem Gaderne: Da er der gjerne Selskab et eller andet Sted, og Touren gaaer ud til en Løkke, hvor man opholder sig noget. Men siden Anchers (Berndt) Død skulle disse Fornøielsestoure være gangne temmelig af Brug, især de med Fakler. Kun om Aftenen d. 26de Jan. (Kronprindsens Fødselsdag) kaldtes jeg fra min Lampe hen til Vinduet ved nogle Valdhorn-Toner og en stærk Oplysning paa Gaden, og saae da en Række Slæder, hvis Styrere svingede Fakler i Luften, medens nogle blæsende Instrumenter lode sig heelt maadeligt høre fra nogle af Slæderne.

F. Baller. Der ere i Byen adskillige Balselskaber, men ingen offentlige Baller. Om disses Indretning kan jeg altsaa intet sige. Om den berømte Maskerade paa Moss d. 3die Jan. troer jeg at have talt i mit forrige Circulærbrev.

Tirsdag den 27de Febr. 19. Fragment. Mere om de offentlige Forlystelser. G. Liniedands. Paran og Winther med Selskab ere komne herop fra Kiøbenhavn og have bygget et Træskuur paa Revieret mellem Byen og Fæstningen, hvor de give Liniedands og Pantomimer. De skulle have meget Tilløb.

20. Fragment. Udvidelse af Byen. For nogle Aar siden vidste Indbyggerne ei af at bortleie Værelser til Enkelte, — neppe til Familier. Universitetets Anlæg og Storthingets Op- hold her i Byen have gjort Forandring heri. Men nu har man ei Locale nok. Christianias Folkemængde tiltager betydeligen, men Forstæderne paa alle Kanter hindre den fra mod Land- siden at kunne udvides. Byens Magistrat har derfor gjort Fore- stilling om, at den lavere Deel af Fæstningen Aggershuus maatte sløifes. Dette er bevilget. Derved faaer Byen Grund til et stort Anlæg, og dens Skiønhed vil vinde meget ved den derved er- hvervede Udsigt fra Gaderne nedad Fiorden. Det er vist nok, at denne Deel af Fæstningen ei vilde kunne gavne meget i mili- tairt Henseende; ligesom ei heller den øvre og høie Deel af Fæstningen vel nu nytter til andet end Magaziner, Gieemsteder for adskillige vigtige Ting, o. s. v. thi fra Egeberget og alle mindre om Byen liggende Højder maa man kunne beskyde dens indvendige Deel. Jeg tænker, at man til Foraaret vil begynde med Byens Udvidelse. Men her er, efter Bygningerne fra senere Tid at dømme, ingen ordentlig Bygmester, der forstaaer at ind- rette Husene med Smag eller blot med Beqvemhed.

21. Fragment. Selskaber. Foruden Selskabet for Norges Vel, og Sogneselskaber, der nu længe have ligget i en Slags Dvale, ere her 4 Klubber, om hvilke jeg intet veed at sige, end at man gierne spiller Gnav der og bortspiller meget betydelige Pengesummer; — som overhovedet Spil (— ikke musicalskt —) sjælden skal tillade Mændene at tilbringe en Aften hiemme, undtagen de have Selskab — og altsaa ogsaa kunne faae Kortene fat. Hazardspil maa være bedst skikkede til at skille Tiden af med Livet.

Onsdag d. 28de Febr. 22. Fragment. Studenterne.

Om disses Antal har jeg nok talt lidet i mit Brev af 10de Januar. Endnu veed jeg ei at kunne opgive dette bestemt.

Naar Universitetets periodiske Blad udkommer, vil man vel faae alle saadanne Ting ordentligen at vide. I Januar (16de— 20de omtrent) toge 19 Jurister og 8 Medicinere Præliminair- Examen, 3 af dem maa tage Examen om igien i Logiken. Prof.

Theol. S. B. Hersleb har læst et lille Udtog af denne Videnskab for dem, men han finder det vanskeligt at faae noget ordentligt Svar af de Fleste. Jeg skulde have examineret denne Gang, men undslog mig paa Grund af min Sygdom. Det lader, som Tonen er ret brav blandt de Studerende; enkelte urolige Hoveder maa der naturligviis gives; men det hedder, at den dovne eller uvidende Student ei godt fordrages af de øvrige. Jeg mærker aldrig nogen Uorden før eller efter mine Forelæsningstimer; Pennene ere i en jævn Bevægelse, — og Lysene fra den foregaaende Aften staae ubrækkede paa Bordene den næste Dag, — hvad næsten aldrig var Tilfældet i Kiøbenhavn i de Auditoria, hvor Russerne have deres Færd. Ogsaa de smukke sorte Borde i Form af Pulte, og de dertil hørende Træ-Tabouetter, staae ubeskaarne og med det fuldstændige Antal Been paa Gulvet. Jeg troer ogsaa, at Universitetets Bibliothek er temmelig flittigen benyttet. Dette er omtrent alt hvad jeg veed i denne Henseende.

23. Fragment. Selskabelighed. Til hvad jeg herom i forrige Brev har fortalt, veed jeg intet at tilføie; — thi det var kun i Julen, at jeg kom et Par Gange i de der nævnte almindelige Selskaber. Som i Siøllands Smaastæder er nogle Minuters Samtale (naar det øvrige Selskab har deelt sig i Kaffe- og Tobakskredsen) mellem et Par unge Mennesker af begge Kiøn Grund nok til Rygtet om en Forlovelse; ved Ballerne skal det samme gælde. Om dette ellers er Hovedgrunden til Selskabernes adskilte Udseende kan jeg ikke sige. Til dette bidrager vel ogsaa at begge Selskabets Halvdele dreie sig i Samtalerne gierne om saa forskiellige Ting, at der kun ere faa Gienstande, hvorom de kunde med Interesse yttre sig gjensidigen; Skuespillene ere, om ei de eneste, dog de vigtigste af disse faae Gienstande. Hvad om nu ogsaa de manglede? — Dog Følgerne vilde vel ei blive betydelige, saalænge man har de virkelig nyttige Ting: Kort, Gnav og Lotterie. Et Par af Stiftamtmand Falbes smukke Dandse, spillede paa en Violin, forene da vel ogsaa stundum Selskabet paa en behagelig Maade.

24. Fragment. Tømmeroplæg. De mange Saugbrug i Omegnen om Christiania have førend Vinteren samlet betydelige

Forraad; Vandfaldenes Styrke tillader ogsaa, at Virksomheden fortsættes om Vinteren, og daglig stige de mange og store Stabler af Planker og Bræder (Bord), der reise sig ved Elvens Bredder. Om Vinteren skulle nu disse føres til Christiania, og Færsele af disse Bordkiørere (Bønder fra Egnen) er utrolig stor. Slæderne ere svært læssede, dog bruges kun een Hest for hver; en Bonde kiører som oftest 3—5 Slæder, da nemlig Hestene ere saa vante til Touren, at de ordentlig følge den forrestes Bevægelser selv paa de vanskeligste Steder i Bakkerne. Mellem Christiania selv, Forstaden Waterland og Gamlebyen (eller Opslo) ligger en meget stor Plads, med Aggerselven ved den vestlige og Biørvigen (Bugten af Christiania-Fiord mellem Byen selv og Egeberg) mod den sydlige Side; her samles alt dette Tømmer i en Mængde, hvorimod Tømmerpladsene i Kiøbenhavn før 1807 ikke var noget. Meget ordentligen opstables Plankerne her, og Modtageren betegner Bordkiørerens Ryg med nogle store Kridtstrøg, der vise, hvormange Bord o. s. v. han har kiørt. Saaledes pyntede seer man nu hele Flokke af Bønder løbe ind til Byen til Eierens Contoir. Cassereren seer dem paa Ryggen, betaler dem for Transporten, og et Slag i Ryggen, eller hvad anden Maade han nu vil bruge til at faae Kridtet af, befrier ham for flere Fordringer af den Bonde. Dagligen sees flere hundrede Slæder saaledes at holde i Forstaden Waterland og længer ud. Ved Vækkerøe, hvor Bogstad-Elv løber ud i Christiania-Fiord, sees en lignende utrolig Mængde Tømmer.

25. Fragment. Handel. Englands — det her saa yndede Englands — nederdrægtige Politik fører det med sig, at Norge skal trykkes; uagtet det Tømmer, der føres til England fra Canada, i Godhed ei skal komme det norske nær, opmuntres dog ved Præmier til Indførselen deraf, medens der paa Indførselen fra Norge er lagt stor Told. Hvad Fisk angaaer — Norges anden Hovedkilde til Velstand — da er der i Vinter faldet en saa utrolig Mængde Sild, at man efter Fortællingerne derom ei har kunnet faae Tønder og Kar nok til at gjemme dem i, men har maattet tiære Søeboderne (Husene hvori man gjemmer Vare-

oplæg) inden og uden, og fylde disse med Sild. Dette mener man, vil have en lykkelig Indflydelse paa Pengevæsenet.

Torsdagen den 29de Febr. 26. Fragment. Mine Forelæsninger. De 3 første Dage i Ugen læser jeg Kl. 9—10 over en almindelig Indledning til Philosophien; de 3 sidste i samme Time over Logiken. Onsdagen og Løverdagen Kl. 10—11 gienneingaaer jeg Logiken paa en mere populær Maade for de Ustuderede, der til Junii ville tage Præliminær-Examen, for siden at studere enten Lovkyndighed eller Medicin; Antallet af de Studerende forslaaer ei til alle Statens Embeder, derfor har man maattet gjøre denne Indretning. Til den første af disse Forelæsninger have tegnet sig 32, til den anden 37, og til den 3die 20.

27. Fragment. Litteratur. I Rigstidenden Nr. 62 og 63 for 1815 og Nr. 2 for 1816 staaer en Fortegnelse paa hvad Skrifter der i Norge ere udkomne i Aaret 1815. Maaskee jeg ved Leilighed engang kan skrive den af. Ganske fuldstændig er den vel kun i Henseende til hvad der er udkommet i Christiania; vanskeligt er det her at faae Kundskab om hvad der udgives i de andre Stæder i Norge. Jeg skal gjøre mig Umage for at supplere den engang, naar jeg er bedre underrettet. Jeg sender nu hermed endeel Smaaskrifter, de vigtigste, der, saavidt jeg veed, ere udkomne her siden Rigernes Adskillelse; disse ere følgende:

1. Stortingets Forhandlinger i 1814 2 Hefter (Mere er endnu ei udkommet; efterhaanden skal Fortsættelse blive sendt).
2. Norges Grundlov af 4 Novbr. 1814 (Med Forandringer efter Rigets Forening med Sverrig. Den tidligere af 17 Mai samme Aar haves eftertrykt af Bonnier i Kbhavn).
3. Et Blik paa Musikens Tilstand i Norge af Roverud 1815. (Har aldeles ikke overdrevet sin Daddel).
4. Om Saugbrug af Statsraad Rosencrantz.
5. Nordens Forening af J. Storm Munch.
6. Felttoget i Norge 1814. (Skal være af en Lieutenant Ramm, hvis jeg ellers har hørt Navnet rigtigt).
7. Bemærkninger derover af Stabell.

8. Cancellieraad Morgenstiernes Skrivt om den bedste Procesmaade ved Høiesteret. (Roest af Etatsraad Ørsted).
9. Bemærkninger angaaende hvilken Procesmaade, der skriftlig eller mundtlig er bedst skikket til at sikkre Borgersamfundet for vilkaarlig Behandling. (Skal være af Amtmand Falsen i Bergen).
10. Spøg og Alvor i Anledning af dette Skrivt — (af Cancellieraad Morgenstjerne. Efter at dette Skrivt kom ud, siger man, at Falsen ei vil vedgaae at have skrevet Nr. 9).
11. De acidi nitrici usu medico, Dissertatio autore Fr. Holst.

Nogle fler skal jeg siden tilføie. Holst medbringer nu disse til Danmark, til Circulation mellem Eder, mine Venner! Et Par Nytaarsgaver for 1815 af Stud. Juris Schwach skulle maaskee en anden Gang komme, og hvad der ellers kunde være af nogen Interesse. Dog i disse Nytaarsgaver er ei Meget vakkert, — og paa de elendige Skrifter om Pengevæsenet o. s. v. er det ei værdt at spille Penge og Tid.

28. Fragment. Presto Finale. „Hvorledes?“ — seer jeg et Smil af en eller anden Veninde sige, — „hvorledes? kommer endelig Enden paa dette langagtige Brev, og — kommer den allerede? Der fortæller han os om Storthingsmænd, Disputatser, Kanefarter, Heste, Forelæsninger, Handel, Bierge, Skandskrivter, Rigsbanksedler, Studenter, store Vandfald — og fremfor Alt om sit eget lille Jeg; — og glemmer over alt dette det Vigtigste! Altsammen af bare Stundesløshed!“ Men jeg maa her bemærke, at hvad der er udeladt, er ei derfor glemt; jeg faaer altsaa levere et — lad mig i Anledning af Dagen kalde det — Skud-Fragment; — men dertil maa jeg have et nyt reent Ark Papir.

29de eller Skud-Fragment! Det smukke Kiøn. Men — herom veed jeg jo intet at sige her fra Byen. Aldrig kommer jeg til Vinduet, hvorfra man kunde see Damerne spadserere paa Gaden; aldrig mødte jeg nogen paa mine eensonune Spadsertoure; aldrig komme de paa mine Forelæsninger over Philosophien; aldrig har jeg Selskab, hvor jeg kunde musicere for dem; aldrig kommer jeg i Selskab, hvor de dog maatte være at træffe.

Dog — det sidste var næsten en Usandhed; thi for nogle Uger siden var jeg i et Selskab et Par Timer, hvor der var et temmelig stort Bal. Her var vel 30 unge Damer, men enten beskæftigede med Dandsen eller — imellem dennes Afdelinger — med hinanden. Dog viiste man mig „Christianias smukkeste Pige“ i et ungt Fruentimmer, der lod til at være et lille Hoved mindre end man vil erindre at jeg er. Den eneste Bemærkning, jeg har gjort, — er at det norske Sprog ei klinger behageligt i et Fruentimmers Mund, uden hun i nogen Tid har opholdt sig i Danmark; — og at et smukt Tale-Organ er meget siældent.

30. Fragment. Den virkelige Slutning. Saaledes maa dette være nok fra mig for denne Gang! — Hvormeget jeg trænger til Overbærelse især for den maadelige Stil, som mit Hastværk ei tillod at blive bedre, finder jeg især ved at giennemblade det før Skrevne. Giennemlæse det faaer jeg ei Tid til; i Morgen tidlig reiser Holst, der bringer dette Brev til Danmark; det er nogle Dage snarere, end jeg havde ventet. — — —

Eders bestandige

Dahl.

Nogle Optegnelser af Kontreadmiral Johan Gerhard Arff

med supplerende Meddelelser om hans Levned af **E. Marquard.**

Den 7. Februar 1769 indgav daværende Kommandørkaptejn *Johan Gerhard Arff* en Ansøgning til Kongen om Forfremmelse til Kommandør i Søetaten. Anledningen hertil var Kommandørkaptejn Wolfgang Kaas' Forfremmelse til Kommandør. Arff havde indtil da haft Anciennitet foran Kaas, og han saa derfor heri en Tilsidesættelse, der berørte ham saa meget mere pinligt, som han altid havde opfyldt sine Pligter til sine Foresattes Tilfredshed og desuden var en af de Officerer, der for Uddannelsens Skyld havde færdedes mest i fremmede Lande og udenlandsk Tjeneste. Med hans Ansøgning fulgte nedenstaaende Optegnelser om hans Tjeneste til Søs.

Udtog af de Campagner Commandeur Capitain Arff haver aflagt udj Deres Kongelige Mayestæts Søe Tjeneste, som og udj Engelsk og Fransk Søe Tjeneste.

Som Cadett:

1738 paa Fregatten Raae, der commandertes af Capitain Leutnant nu værende Hans Excellence Vice Admiral Rømling udj Øster Søn.

1739 idem.

1740 paa Fregatten Raae udj Øster Søn og færdtes af sahl. Hr. Comdr. Capit. Holst dend Tiid Capit. Leutnant.

1741 paa Fregatten Søe Ridderen, førendes af sahl. Hr. Capit. Klog, krydsende under Island, forliiste Masterne og maatte gaae til Norge, derfra til Kiøbenhafn, hvor jeg samme Aar

1741 maatte overtræde paa Orlog Skibet Prinsesse Charlotte Amalia, som færdtes af sahl. Hr. Schouthynacht Suhm, der commanderte Escadren, som bestoed af 3de Orlog Skibe og 3de Fregatter, destineret til Iisland.

Second Leutnant:

1742 med Fregatten Raae, som færdtes af sahl. Hr. Commandeur B. Fontenay, var udj Nord Søn og ved Dvale Grundenes Opmaalning, hvortil jeg blev brugt under sahl. Capit. Leutnant Wests Direction.

1743 paa Orlog Skibet Prinsesse Sophie Hødevig, som færdtes af sahl. Hr. Commandeur Mühlenfort under Commando af Hands Excellence Hr. General Admiral Leutnant Greve af Danneskiold Samsøe.

1744 efter Kongelig Ordre rejste til England og der blev placeret paa Orlog Skibet Duke af 90 Canoner, hvor Vice Amiral Stuart

hafde sit Flaeg, var 16 engelske og 8te hollandske Orlog Skibe combineret paa 1 Krysstogt udj 11 Uger, under Commando af Admiral Balchen udj Victoria, som udj opgaaende af Canalen forliiste om Natten d. 14de 8br. samme Reisse.

1745 gick med eet Ammunitions Skib til Middellandske Søen og ved Andkomsten til Hoved Flaaden blev placeret paa Orlog Skibet Berwick af 70 Canoner, som førdes af Capitain Jasper, var stedsse udj Flaade under Wice Admiral Rowleys Commando.

1746 blev forfløttet paa Orlog Skibet Darthmouth 50 Canoner, førendes af Capitain James Hamilton under Wice Amiral Medleys Commando udj Middellandske Søen.

1747 efter Kongelig Ordre retournerede og andkom til Kiøbenhafn udj Juny.

Premier Leutnant:

1748 paa Fregatten Christiansborg, som var paa Besejgling med 3de andre Fregatter udj Nord Søen, under Commando af Hands Excellence Hoy Velbaarne Hr. Admiral Greve af Laurvig, dend Tiid Comdr. Efter at Campagnen var til Ende bragt, fick ordre at comandere.

1748 dend armerede Baad Windhunden for at krysse udj Sundet.

1749 paa Orlogskibet Oldenborg, da Høyst Sahlig Kong Friderich den 5te gick til Norge.

1750 paa Kiøbenhafns Vagt Skib.

1751 paa Orlog Skibet Nellebladet til Ostindien, som førdes af sahl. Hr. Comdr. Capitain Richardt.

1752 idem udj Oost Jndien.

1753 gick Sejl fra Oost Jndien udj Nellebladet, og ved Capitain Sivers Dødsfald blev forfløttet som Næst Commanderende paa Fregatten Bornholm, der førdes af Pr. Leutnant A. N. de Fontenay, nu Comdr. Capit.

1754 andkom løckeligen til Kiøbenhafn med Fregatten Bornholm.

Capitain Leutnant;

1755 uden Employ.

1756 paa Fregatten Møen under Commando af Comdr. Capitain Steffensen, dend Tiid Capitain, mens efter Kongelig Ordre maatte derfra afgaae og reise til Franckerig.

1756, d. 1ste September blev fra Brest placeret som Leutnant paa Orlog Skibet Le Tonnant paa 80 Canoner, der førdes af Cheff d'Escadre Prince de Listenois under Marechall de Conflans Commando.

1757 paa Orlog Skibet Le Tonnant udj Escadre af 5 Skibe og 3 Fregatter til West Jndien, hvor vi erobrede det engelske Orlog Skib Warwick paa 50 Canoner, og gick med Escadren til Louisbourg, hvor

Wice Amiral Bois de la Motte andkom med en Escadre fra Rochefort og 4 Skibe fra Toulon, i alt 16 Skibe af Linie og 4 Fregatter, med dend Force afværgede de Engelskes Entreprise paa Louisbourg.

1758 paa Orlog Skibet Le Courageux paa 74 Canoner, som førdes af Marquis Cousage de la Rochefoucault destineret til Westindien.

Capitain:

1759 paa Orlog Skibet Soleil Royal paa 80 Canoner, hvor Marchall de Conflans førde Wice Admiral Flagget, og hafde 21 Skibe af Linie med 4 Fregatter under sin Commando, og gick Sejl fra Brest d. 14de November, og d. 20de blev udj Indsejglingen til Morbian attaqueret, adspreedt og slagen af dend engelske Flode. Dagen efter nøddes at sætte Soleil Royal paa Land under Croisié, hvor Skib og Godtz forliistes, i alt blev 1 Skib tagen, 2de, som udj Batallien gick under uden at kunde rædde Mandskabet, og 3de forliiste og opbrændte.

1760 paa Prammen La Fortunée, som commandertes af Vicomte de Rochechouart; armerede 6 Pramme udj Nantes, og gick udj Escadre til Rochefort.

1761 paa Orlog Skibet Le Brillant paa 64 Canoner, som førdes af Vicomte de Rochechouart; var 7 Skibe og 3 Fregatter under Commando af Cheff d'Escadre le Comte Courbon de Blenac.

1762 paa Orlog Skibet Le Brillant, og gick med forandsførde Escadre til Westindien, hafde 3 Batallioner regulaire Tropper for at debarquere paa Ejlandet Martinique, mens kom for sildig, som Ejlandet allerede var af de Engelske erobret. Altsaa debarquerede Tropperne udj St. Domingo. paa een Krysstogt, toeg een Coupardie Floode med 600 engelske Soldater, destineret til Havana. Der efter transporterede spanske Troupen til Ejlandet Cuba.

1763 ved Freedens Slutning efter Kongelig Ordre retournerede og andkom til Kiøbenhavn d. 4de April samme Aar.

1763 commanderte Galleyen Friderichstad paa Besejgling og strax derefter aller naadigst udnævnt til Comd. Capit.

1768 hafde ordre til Orlog Skibet Mars paa 50 Canoner.

J. G. Arff.

Skøndt disse Optegnelser er ret detaillerede, kunde der dog være Anledning til at gøre nogle Tiltøjelser, navnlig for Tiden efter 1769.

Johan Gerhard Arff hørte til en Familje, der har frembragt flere Søofficerer og talt flere ret fremragende Mænd i sin Midte. Hans Farfader var Kommerceraad, Assessor i Højesteret, Direktør ved det ostindiske Kompagni Nicolai Jantzen Arff, der var gift

med Maria Feyga. Af deres Børn var den ældste Grosserer, Vinhandler Johan Gerhard Arff, efter hvem Kontreadmiralen er opkaldt. Den yngste var Nicolai Dominicus Arff, der døde som Kommandør i Søetaten 1758. Som ung Kadet deltog han ombord paa Orlogsskibet „Prins Christian“ under Kommando af Viceadmiral C. C. Gabel i Slaget paa Colbergerheide den 24. April 1715. Han var gift to Gange, første Gang med Georgia Elisabeth Schløsser, der døde 1750, anden Gang med Marie Cathrine Lemvig. Saavel hos Lengnick (Stamtavlen over Familien Arff) som i Genealogisk-heraldisk Samling (Specialia, Borgerlige Slægter, A Nr. 7) er der indløbet nogle Unøjagtigheder med Hensyn til N. D. Arffs Børn. Lengnick angiver, at der i første Ægteskab fødtes ni Børn, i andet Ægteskab to. Geneal.-herald. Saml. derimod har, at det andet Ægteskab var barnløst, men udelader et Par Børn af første Ægteskab, der døde i spæd Alder. I Virkeligheden var der vistnok, som det fremgaar af Lengnicks Kirkebogsuddrag for Holmens Kirke (i Rigsarkivet), ingen Børn af andet Ægteskab, medens der i første Ægteskab fødtes følgende 11 Børn:

1) Else Margrethe, f. 1722. g. 1738 med Kancelliraad, Regimentskvartermester Herman Christopher v. Som. 2) Johan Gerhard, Kontreadmiral, f. 1723. 3) Friderike Sophie, f. 1724, død 1725. 4) Friderike Sophie, f. 1726, død 1727. 5) Christian Ludvig Frederik, f. 1729, Søkadet 1740, død 1747. 6) Lovise¹⁾, f. 1730, død 1750. 7) Maria²⁾, f. 1732, død ugift 1801. 8) Sophie Magdalene, f. 1733, død 1816, g. 1750 m. Kaptejn i Søetaten, senere Viceadmiral Johan Cornelius Krieger. 9) Charlotte Amalia, f. 1734, død 1761, g. 1753 m. Taxateur ved Københavns Toldbod Christian Frederik Løwe. 10) Christian Henrik, f. 1735, død 1777 som Premierløjtnant i Søetaten. 11) Nicolai Conrad, f. 1737, død i Udlandet 1758. Sekondløjtnant i Søetaten.

Johan Gerhard Arff var født 1723, døbt den 5. Juli s. A. i Holmens Kirke. Den 31. December 1732 blev han antaget som Kadet, avancerede den 29. December 1741 til Sekondløjtnant

¹ og ²) Lengnicks Stamtavle over Familien Arff. Haandekspl. i R. A.

nant i Søetaten. To Aar senere fik han Tilladelse til at gaa i engelsk Tjeneste, hvor han ansattes som Midshipman sammen med Søløjtnanterne Vosbein og Høyer paa Orlogsskibet „Duke“. Om den følgende Tid giver hans egne Optegnelser god Oplysning. Han nævner dog ikke, at han i April Maaned paa egen Haand forlod den engelske Tjeneste og gik til Pisa for at lægge sig efter Konstruktionen af Galejer. Dette Skridt er øjensynlig bleven unaadig optaget; ti i sin næste Skrivelse til Admiralitetet, af 14. Juni 1746, gør han Undskyldning for denne Rejse og meddeler, at han nu atter vil begive sig ombord paa det engelske Skib¹⁾. Den 12. September s. A. kvitterer han for Modtagelsen af Hjemkaldelsesordren; han ankom atter til København i Juni 1747.

Under Opholdet i Udlandet var han bleven forbigaaet ved Avancementet til Premierløjtnant, men dette kom dog ikke til at skade ham, idet han ved sin Udnævnelse til Premierløjtnant den 10. Juni 1747 fik tildelt Anciennitet fra 28. Oktober 1746.

I 1748 var han til at begynde med udkommanderet paa Fregatten „Christiansborg“ under Kaptejn Jesper Hansen Reichardt, og først den 8. August fik han Ordre til at overtage Kommandoen over det i Biografien nævnte Fartøj „Vindhunden“, der var Vagtskib i Sundet.

1750 var han Chef for Vagtskibet paa Københavns Rhed, Fregatten „Christiansø“.

I Aarene 1751 til 1753 var han i Ostindien, først paa Orlogsskibet „Nellebladet“, Kaptejn Jesper Reichardt, derefter paa Hjemveien som Næstkommanderende paa Fregatten „Bornholm“. Rejsen medførte flere Ulæmpes for ham. Af mindre Betydning blev en Klage, der indgaves over ham og Løjtnant Lütken af Ostindisk Kompagni, fordi de havde udskældt og slaæet Styrmanden paa Kompagniets Skib „Frederikshaab“. Admiralitetet svarede nemlig Direktionen, at de to Officerers Optræden ganske vist stred imod Orlogsskik, og at det ogsaa var villig til at give dem en Irettesættelse herfor, men at Styrmanden, der ikke havde efterkommet den ham givne Ordre om at ligge stille under

¹⁾ Registratur over indkomne Sager til Admiralitetet 11/4 og 14/6 1746.

Varpningen med „Bornholm“, med „Frederikshaab“ var kommet paa tværs af Skibet, saa at det kom paa Grund. Ved en Retssag vilde han derfor blive udsat for alvorlige Ubehageligheder. Og paa en senere Skrivelse fra Kompagniet svarede Admiralitetet ved at sende en Skrivelse fra de nævnte Officerer, i hvilken de „gjør en Declaration, Styrmanden for de tilføjede Slag til Satisfaction“. Var man ikke tilfreds dermed, maatte Sagen gaa til Retten. Hvad Kompagniet vilde vælge, var vel nok paa Forhaand givet.

Mere ubehagelige for Arff var de pekuniære Følger af denne Rejse. Han har sikkert alle sine Dage været en daarlig Regnemester i Pengesager. Paa de forskelligste Tidspunkter af sit Liv søger han om Hjælp til at betale sin Gæld. Da han som Løjtnant var i engelsk Tjeneste i Middelhavet, skriver han til Admiralitetet¹⁾, at han har maattet optage Penge og beder om, at de derfor udstedte Veksler maa blive betalte. Og nu paa denne Rejse blev det rent galt. Togtet var i pekuniær Henseende meget uheldigt for Officererne og Betjentene. Medens der ellers kunde tjenes store Summer paa en saadan Rejse, indrømmer Admiralitetet i sin Forestilling til Kongen af 13. August 1754, at alle Officerer og Betjente har haft mere Skade end Fordel af Rejsen, og at en Del af dem virkelig ved den er „sat i vanskelige og tunge Omstændigheder“. Saaledes har Arff og Løjtnant Aceleye maattet laane Penge i Indien og ved den Lejlighed maattet svare 50 Procent i Bodmeri. Men da man ikke har kunnet forudse de uheldige Forhold, mener Admiralitetet ikke at kunne anbefale Ansøgningen om en Pengegave. Kongen resolverede under 22. August, at man „for Consequence skyld“ ikke kan give Supplikanterne nogen ekstra Dusør, men som Plaster paa Saaret fik han og ni andre Premierløjtnanter Kaptejnløjtnantskarakter. Ganske kort efter ansøgte Arff saa om et Forskud paa 1200 Rd. til Betaling af sin Gæld. Admiralitetet henstiller det ganske til Kongens Afgørelse, om han skal have Laanet tilstaaet, men, hedder det i Forestillingen af 3. Sep-

¹⁾ Registratur over indk. Sager til Admiralitetet ¹²⁾, 1746.

tember 1754, „skulde nu Eders Majestæt allernaadigst accordere hans Begjæring, da maatte dog, siden Capitaine Lieutenant Arff er os bekjendt ved adskillige Leyligheder, og nu ved at lade gjøre hans endelige Afreigning, at være kuns maadelig Huusholder, allernaadigst være anbefalet, at saavel hans til ultimum Septbr. a. c. tilgodehavende Gage, som de allernaadigst ham accorderede 1200 Rdr., ikke skulde employeres uden til Gjelds Afbetaling, at naar en Gjeld til Consul Ployart var afbetalt, det øvrige først og fremmest skulde gaae til at befrie ham fra dend Gjeld han har satt sig i paa dette Togt, og, om noget overskød, til andre hans Creditorer, til hvilken Ende han og ikke selv blev Pengene mægtig, men Divisions Chefen deri maatte for ham være Huusholder, og alting afclarere.“ Han fik Laanet, men kun paa de foreslaaede Betingelser. Det tjener ganske vist til hans Undskyldning, at det under saadanne Forhold var dyrt at leve i Udlandet, men Admiralitetets Erklæring siger ganske usminket, at han var en daarlig Økonom.

Og i den Henseende har han næppe forandret sig. Dette viser sig atter, da han i 1756 fik Tilladelse til at gaa i fransk Tjeneste sammen med Kaptejnløjtnant Gedde, Premierløjtnanterne Collin og Laub samt Sekondløjtnanterne Basballe og Becker. Ligesom de andre fem Officerer fik han bevilget et Aars Gage som Forskud. Endvidere fritoges han for, under sit Ophold i Udlandet, at afdrage paa sin Gæld — hvad han udtrykkelig havde forpligtet sig til — skøndt han da kun havde afdraget 100 Rd. ialt paa ovennævnte 1200 Rd. Desuden fik han, ligesom de andre, tilstaaet dobbelt Gage, saa længe hans Ophold i Udlandet varede. Han fik sit Tilgodehavende udbetalt uden Afkortning. Alle seks Officerer fik hver 100 Rd. Rejsepenge straks efter deres Ankomst til Brest. De beholdt den dobbelte Gage, skøndt de ogsaa blev gagerede af den franske Stat (Arff fik Løjtnants-Rang og -Gage). Da Arff skulde paa sit første Togt til Vestindien med Orlogskibet „Le Tonnant“, fik han som Forskud et halvt Aars Gage og Tillæg. Da han i Slutningen af 1758 ventede at blive udkommanderet paa Orlogskibet „Le Courageux“ til Martinique, fik han atter et Forskud, denne Gang

et helt Aars Gage og Tillæg, næsten 500 Rd. Den 21. December s. A. forøgedes hans Indtægter ved, at han fik Kompagni og avancerede til Kaptein. Ved kongelig Resolution af 24. September 1761 fik han atter bevilget et Aars Gage. Alligevel stiftede han i Løbet af disse Aar i Frankrig en Gæld paa 4000 Livres, som han ikke var istand til at betale. Dette fremgaar af, at Postdirektør Persolle i Brest i 1763 henvendte sig til den franske Gesandt i København og bad ham intervenere. Kongen tilstod ham da under 8. September 1763 et Laan paa 4000 Livres, som han skulde afbetale med 100 Rd. aarlig. Han slap dog ret snart ud af denne Gæld, idet han endnu samme Aar fik eftergivet 250 Rd., og i 1764 Resten af sin Gæld, næsten 1900 Rd. Dermed synes han at være kommet ud over sin Gæld, idet en saadan slet ikke nævnes i 1766, da han fik sin Afregning udbetalt, og heller ikke i 1767, da han for sin tilkommende Hustru indsatte 1000 Rd. i Enkekassen.

Disse Penge har imidlertid ikke været spildt. Arff har sikkert forstaaet at drage Nytte og Lærdom af sit Ophold i Udlandet. Jævnlig hjemsender han Tegninger og Modeller til Fartøjer; saaledes nævnes 1763 Tegninger og Modeller til 17 Fartøjer, som er tilstillet Konstruktionskommissionen. Og at man paa højere Steder har haft Øje for hans Dygtighed, kan maaske bl. a. fremgaa af, at han ved sin Hjemkomst fik Ordre til at indsende et Memorial over Forskellen paa den danske og franske Flaade; dog er det jo ogsaa muligt, at man paa den Maade har ladet ham føre Bevis for, at det lange Ophold i Udlandet var bleven udnyttet paa rette Maade.

Før sin Afrejse fra Frankrig havde han den 22. Februar 1763 Audiens hos Kong Ludvig XV, og samme Dag hos Marineministeren, Hertugen af Choiseuil, „som udj Presence af Hands Excellence Herr Greve af Wedell Frijs ofvervældede os med alt hvad der kand siges og optænckes til vorres Berømmelse“¹⁾. Nogle Dage efter fik han overrakt Ridderordenen „du vrai mérite militaire“. Det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at han

¹⁾ J. G. Arff Skrivelse til Krigskancelliet.

under sit syvaarige Ophold i Frankrig næsten uafbrudt var udkommanderet.

Et syvaarigt Ophold i Udlandet maatte naturligvis falde ham noget langvarigt, og han havde da ogsaa i de sidste Aar Gang efter Gang ønsket at blive hjemkaldt. I 1761 søgte han derom, da der ikke var Udsigt til nogen Udrustning. Under 7. Maj 1761 resolverede Kongen, at han og Kaptejnløjtnant Basballe skulde kaldes hjem; men inden Ordren kom dem i Hænde, havde de faaet Udkommando, hvorfor de fik Tilladelse til at blive, til Kampagnen var endt. Først i Slutningen af 1762 fik han den definitive Hjemkaldelsesordre, og den 4. April 1763 ankom han til København, hvor han atter indtraadte i sin Tjeneste.

Den 10. August 1763 fik han Kommandørkaptejns Karakter.

Den 7. Januar 1767 fik han Tilladelse til at indgaa Ægteskab med Bolette Elisabeth Høyer, og blev viet til hende den 12. Juni s. A.¹⁾ Hun var en Datter af Kaptejn Hans Høyer, Regimentskvartermester ved det Fynske Regiment, og Hustru Agnete Elisabeth Hagens. Hun var døbt i Garnisons Kirke i København den 1. Juni 1742 og var saaledes 24 Aar, da hun blev gift med den næsten en Snes Aar ældre Johan Gerhard Arff. Deres Ægteskab var barnløst.

Der har aabenbart været livligt Blod i den Arffske Slægt. Hos hans yngre Broder, Premierløjtnant Christian Henrik Arff, viser dette sig ogsaa. I 1764 fik han Tilladelse til at gaa nogle Aar i fremmed Tjeneste. Han havde da en Gæld paa 300 Rd. Dette behøver ganske vist ikke at tyde paa noget uheldigt, men at Rejselysten næppe har været hans eneste Bevæggrund til at søge til Udlandet, fremgaar dog utvivlsomt af, at da han efter en 18 Maaneders Rejse til Østen paa et af det hollandske Kompagnis Skibe den 19. Juli 1766 fra Amsterdam sendte Ansøgning om at maatte vende hjem og indtræde i sit Nummer, udtaler Admiralitetssekretær Etatsraad C. Fleischer i sit Promemoria, at der vel intet er til Hinder for hans Hjemkomst, men at det skal betydes ham, at man venter en vis Forbedring og Forandring

¹⁾ Lengnick: Stamtavle over Familien Arff.

hos ham, da han „ved en slet Opførsel vil forspilde al hans Lykke“. Og saantidig indsender hans Broder Johan Gerhard Ekstrakt af en Skrivelse fra Agent Dull, dateret 19. August 1766, hvoraf fremgaar, at Christian Henrik har opført sig godt paa hele Rejsen under Kaptejn Cornelis Sictersson.

Heller ikke Johan Gerhard kunde holde sig i Ro ret længe; han har næppe følt sig synderlig tiltalt af den daglige Tjenestes Trædemølle. Foreløbig hengik der dog nogle Aar. 1768 var han Chef for Orlogskibet „Mars“, og i 1769 kommanderede han Orlogskibet „Slesvig“. Men Udlængslen var ham for stærk. Da der i 1770 frembød sig en Lejlighed til at komme i fremmed Tjeneste, greb han til. Den 8. Marts 1770 fik han efter Ansøgning Tilladelse til at gaa i russisk Tjeneste. Han dimitteredes af dansk Tjeneste med Schoutbynacht Karakter og en aarlig Gage af 800 Rd. Sammen med ham fulgte Kaptejn Basballe, Kaptejnløjtnanterne Claus Tønder, Fasting, Johannes Ackeleye og Ployart samt Premierløjtnant Jens Christian Nissen, der alle fik højere Karakterer. I Juli samme Aar førte Arff en russisk Eskadre paa 18—20 Sejlere, der passerede Øresund paa Vejen fra Østersøen til Middelhavet. Selv siger han, at han „var indtraad i den russisk-keyserlige Tieneste efter Kongl. Maytts. aller-naadigste Befaling og Keyserindens foregaaende Forlangende for at commandere en Escadre, der skulle bruges i Archipelago“, og at han „i denne Post har været saa lykkelig efter Ønske og med mueligste Success at udføre alt det mig har allernaadigst været anfortroet.“ Han udtaler sig saaledes i en den 7. Juli 1772 dateret Skrivelse, i hvilken han efter sin Afskedigelse af russisk Tjeneste søger om at maatte genindtræde i dansk Tjeneste og henviser til, at dette i Kongens Navn er bleven lovet ham af Gehejmerraad Grev Osten den 15. Oktober 1771. Det var hans Ønske at indtræde med Anciennitet fra 8. Marts 1770. Kongen resolverede imidlertid under 15. Juli, at han kunde genindtræde, men i sit gamle Nummer, og tilstod ham et Tillæg paa 300 Rd. Da han imidlertid derved vilde komme til at staa under en Del Kommandører, skøndt hans Karakter som Schoutbynacht var højere end deres, søgte han den 17. Juli om sin Afsked med

800 Rd. Pension og med Tilladelse til at „retirere sig til et mindre kostbart Leve-Sted“, indtil Kongen muligvis vilde betro ham et passende civilt Embede.

Den 14. Januar 1773 udnævntes han til Medlem af den Kommission, der skulde undersøge de Fordringer paa den russiske Regering, der var rejst af danske Matroser, der havde staaet i russisk Tjeneste. At han har haft Kongens Bevaagenhed, ses ogsaa af, at han ved kgl. Resolution af 17. Juni s. A. fritoges for at betale Procentskat af sin Pension.

Den 24. Juli 1776 fik han Tilbud om enten af faa et Tillæg af 300 Rd. eller at indgaa efter Tur og Anciennitet som Divisionschef. I December s. A. fik han Tillægget paa 300 Rd. uden Afkortning.

Han døde den 4. Marts 1781¹⁾ og blev begravet fra Holmens Kirke. Hans Hustru overlevede ham i over 38 Aar. Hun døde den 22. November 1825.

Kontreadmiral Johan Georg Arff hører ikke til de danske Søofficerer, der i sit Fædrelands Tjeneste har udmærket sig ved vundne Slag og store Krigsbedrifter. Dertil frembød der sig i hans 58-aaarige Levetid ingen Lejlighed. Men man kan sikkert med fuld Føje betegne ham som en baade energisk og dygtig Officer, der ved sin fra mange forskellige Steder hentede Erfaring utvivlsomt har haft en ikke ringe Betydning for den danske Flaade. At han, der i udenlandsk Tjeneste viste sig som en modig og dygtig Officer og overalt og altid høstede Anerkendelse for sin Virksomhed, ikke fik Lejlighed til i større Maalstok at lægge sine Evner for Dagen i dansk Tjeneste, kan ikke lægges ham til Last. Det skyldes udelukkende Tidsforholdene.

¹⁾ Land-Milit. Etat. Pensionsk. Nr. 3196. Enkens Pension løb fra 5. Marts 1781.

Tillægsbemærkninger om Adm. Arffs Krigstjeneste i Rusland og en Gravskrift paa hans Ligplade¹⁾.

Til nærmere Belysning af Admiral Arffs Virksomhed under russisk Flag kan jeg supplere ovenstaaende med følgende Uddrag af russiske Kilder²⁾.

Arff blev taget i russisk Tjeneste som Kontreadmiral 12 Apr. 1770³⁾, den 17 Juni gik han fra Kronstadt til Reval paa det af ham førte Skib: Svjatoj Georgij Pobjedonosets (Sejrherren St. Georg). Den 19 Juli meddeler Kejserinde Katrine II Grev Orlof, der laa i Arkipelaget med den russiske Flaade, at en Transport var ifærd med at afgaa til ham med 523 Mand af Preobraschshij Garden og 2167 Mand Fodfolk. Hun nævner, at hun har betroet Transporten til Kontra Admiral Arff, „som paa Grund af sin udmærkede Dygtighed og Erfarenhed i Søkrigstjenesten er antaget fra dansk til vor Tjeneste“ og befaler, at han, naar han kommer til Arkipelaget, skal staa under Admiral Spiridofs Overkommando. Reskriptet er interessant ved den Klogskab og Omhu, hvormed Kejserinden paa Forhaand giver Regler for at undgaa Rivninger mellem hendes egne og de fremmede Søofficerer, der ikke er det russiske Sprog mægtige. Hun befaler, at Skibene i Arffs Eskadre (som d. 8. Juli bestod af 3 Krigs- og 13 Transportskibe) skulde blive sammen, baade i Hovedflaaden og paa særlige Expeditioner altid under Kommando af deres nuværende Chefer, „thi paa den ene Side fordrer vor egen Tjenestes Tarv det, og paa den anden Side ere vi forsikrede om at Kontra Admiral Arff ved Iver, Nidkjærhed og omhyggelig Opfyldelse af ethvert ham betroet Hverv vil bestræbe sig for at bekræfte det Ry, han hos Os har erhvervet som en tapper og erfaren Officer.“ Gagen som Kontra Admiral var 1850 Rubler foruden Løn til en Adjudant og en Skriver.

Den Undsætning af Skibe og Tropper, som Arff den 25 Decbr. s. A. bragte til Orlof (efter et Ophold i Kjøbenhavn fra

¹⁾ Meddelte af Tidsskriftets Redaktør.

²⁾ Obschtschij morskoj spisok III, St. Petersburg 1890, og navnlig Materialy dlja istorij russkago flota XI, St. Petersburg 1886.

³⁾ Datoerne for Arffs russiske Tjeneste ere angivne efter russ. Tidsregning.

13 Juli til 11 Aug.) var ikke længer saa paatrængende vigtig, som da Arff toges i russisk Tjeneste. Thi den 25 Juni s. A. havde Orlof vundet den glimrende Sejr ved Tsesme, hvor det lykkedes Russerne at opbrænde en tyrkisk Flaade paa 15 Linieskibe, 6 Fregatter og omtrent 50 mindre Fartøjer. Man ser ogsaa, at Arff strax fik en ugunstig Modtagelse af Spiridof, der 2 Febr. 1771 rapporterer til Orlof — og denne igen til Kejserinden — at Arff var gaaet tilsøs uden at være bedre forsynet end til et Østersøstogt og havde efterladt baade Proviant, Ankere og andre nødvendige Sager i Reval, som burde været medtagne. Bl. a. siges, at dennes eget Skib, der skulde have 66 Kanoner, kun var forsynet med 50. Om Skylden virkelig laa ene eller væsentlig hos Arff, lader sig dog ikke let oplyse.

Efter den tyrkiske Flaades Tilintetgørelse var der som antydet ikke længer saa meget i Arkipelaget at udrette. Arff krydsede i 1771 mellem Mitylene og Tenedos, hvor Nordmanden Curt Adelaer godt 100 Aar tidligere vandt sin Berømmelse, men allerede i Juni s. A. hjemsendtes han efter egen Begæring af Orlof, som heller ikke længer fandt hans Tjeneste nødvendig, principmæssig nødig vilde have fremmede Officerer i sin Flaade, og iøvrigt kritiserer Arff for hans lange Ophold undervejs og fordi hans Taffelpenge løber op til 300 Rubler om Maaneden.

I denne korte Tid fik Arff efter de russiske Kilder ikke Lejlighed til at udmærke sig ved nogen Krigsbedrift. Den ham betroede Flaade fik han dog uden større Uheld ført til sit Bestemmelsessted, og ved sin Afsked fra den russiske Tjeneste fik han en hædrende Pengegave paa 5000 Rubler.

En vis Glans hvilede stadig over hans Navn for hans Virksomhed i inden- og udenlandsk Tjeneste og fulgte ham selv i Graven eller rettere paa Ligkisten. For en halv Snes Aar siden fandt jeg nemlig blandt en Del Ligkisteplader, som i sin Tid vare blevne aftagne fra forskellige hensmuldrede Kister i Holmens Kirke og Kapel og i en medtaget Tilstand henlagte i et Kælderrum i samme, men som siden af Kirkens Arkitekt Hr. Prof. Fenger ere blevne smukt restaurerede og samlede op-

hængte paa en Væg i Holmens Kirkes Kapel, en Plade med følgende pompøse Indskrift:

Vandringsmand!
 Naar dit Øye forvildes imellem de mange Grave
 Naar ethvert: Stat Stille
 Griber Dig
 Og slipper dig igien
 Uden at fylde dit Hierte
 Med store Følelser
 Og dit Øye
 Med varm Graad
 Da skal denne Grav være dig som en Engel i Ørken.

* * * * *

Her hviler han
 denne fordum blandt os saa ædle
Johan Gerhard Arff
 Dansk Contre-Admiral
 Ridder af Frankrigs Orden for hans Fortieneste
 Fød den 2den Julii Aar 1723.
 Hældigen gift med Frøken Bolette Høyer
 d. 12de Junij 1767
 Med hvilken han avlede en Søn
 Død d. 5te Marti 1781.

* * * * *

En Krigere
 Som Europa har talt om med Agtelse
 Som Engelland har elsket
 Frankrig har hædret
 Rusland har været stolt af
 og Danmark savner.

* * * * *

Men
 lil og læs før Graaden blænder dit Øye
 Han ansaae alt dette som et Intet
 Imod Retskaffenhed
 Derfor tog han og den alene med sig
 For Guds Trone.

Gravskrifter fra Kjøbenhavns nedlagte Kirkegaarde indenfor de gamle Volde.

Ved Poul Bredo Grandjean.

IV. Kirkegaarden ved Frederiks tyske Kirke paa Christianshavn.

1) Hier under diesem Grabmahle | ruhet das Irdische des Zucker-
raffinadeurs Diederich Ludwig Meyer. Geböhren den 5ten April A^o 1757
| im Kirchspiele Bücken in der Grafschaft Hoya. | Gestorben den 29ten
October A^o 1804 in Copenhagen. Sein Vater war Diederich Meyer |
und die Mutter Christina Dorothea Spricks. | 9½ Jahr war er mit
Louise Schwartzacker verheyrathet¹⁾ | und Gott segnete diese Ehe mit
3 Söhnen²⁾ | und einer Tochter³⁾. | wovon der jüngste Sohn dem Vater |
in die Ewigkeit vorangegangen. | Der Staat verlohrt an ihm einen
wirksamen, guten und seltenen Bürger | seine Familie aber den sorg-
fältigsten, zärtlichsten und besten Vater. | Dieses Ehrengedächtnisz wird
ihm | von seiner hinterlassenen tiefraurenden | Wittwe, Kindern und
Bruder gesetzt. | Friede der guten Ruhe über seiner Grabstätte himm-
lische Seligkeit umgebe seine Seele.

2) Hier | ruhen meine Freunde | der redliche Jüngling | Christopher
Adrian Ohm. | Geböhren d. 12 Febr. 1784. Gestorben d. 20 März 1801.
| Und sein Vater | der würdige Greis | Christoph Adrian Ohm⁴⁾. | Geb.
den 30 März 1739. | Gestorben den 7 Februari 1814. | Und ⁵⁾ |
Wir werden uns wieder sehen.

3) Abel Cathrine | Lange fød Hammer⁶⁾. | Født den 12te Mai
1793. | Død den 27de Mai 1839.

4) Heinrich Bevers⁷⁾. | Geböhren 7 October 1761. | Gestorben 3
Mai 1842. Christine Wilhelmine Bevers | gebohrne Beck. | Geböhren
17 October 1767. Gestorben 30 September 1845.

5) Hier unter ruhet | Lovise Emilie Bevers. (Gebo)hren den 30te
October 1801. | (Gestor)ben den 21te May 1803. | — — — (ku)rtz war
Deine Lebenszeit | — — — — — waren Deine Leyden, | der Lohn ist
grosz, in Gottesreich | lebst Du in ewigen Freuden. | Auch ruhet hier
unter | Sophie Henr. Chr. Bevers. | Geb. d. 5 Apr. 1800. Gest. d. 25
Jan. 1808. | Du muntres hoffnungsvolles Kind | auch Du must uns so-

¹⁾ Stuebryllup 27 Marts 1795 (Kb.) ²⁾ Heinrich Ludwig f. 4 Jan. 1796,
Johann Diedrich f. 18 Mai 1798 og Hermann Jacob f. 28 Marts 1803, begr.
19 Juni 1804 (Kb.) ³⁾ Cathrina Dorothea, f. 21 Jan. 1801 (Kb.) ⁴⁾ Pakhus-
forvalter (Kb.) ⁵⁾ Ikke udfyldt. ⁶⁾ g. m. Kammerraad L., Amtsforv. i Aal-
borg. ⁷⁾ Tal- og Classelottericollecteur (Kb.)

bald verlassen, | die Hoffnung einst Dich wieder sehn mit Dir verei-
nigt uns zu freun, | soll unser Trost auf Erden sein.

6) Dem geliebten Ehemann Amtsbeckermeister | Johan Christo-
pher Traugott Behncke Gest: d: 14 Sept: 1826, 54 Jahre alt. | Und
den theuren Kindern Maria Magdalena verehelichte v. Thonboe. | Gest:
d: 16 Juli 1829, 23 Jahre alt. Johanne Christiane. | Gest: d: 24 Aug:
1811, 2 Jahre alt. — Es wird gesäet verweslich | und wird auf-
erstehen unverweslich. 1 Corinth: 15. V. 42. — | Dortea Marie
Behncke | geb: Ludwigen. Gest: d: 11 Aug: 1843, 70 Jahre alt. |
Christian v. Thonboe¹⁾ Capitain i det Kongl. Artillerie. Fød d: 8 Juli
1798. Død d. 4 Marts 1849.

7) Her under | hviler Skibs Captain Claus Hinrichsen Tønde-
ring. | Fød den 18de November 1769, død den 7de November 1821. |
Og Hustrue Marie Tøndering fød Johansen. | Fød den 23de Februar
1783, død den 29de December 1840. | Taknem- | lige Børn velsigne |
dette | Minde.

8) Denne Gravhøi gjemmer Støvet af | Johan Bernhardt Petersen. |
Død den 18 Juli 1806²⁾. Cathrine Maria Petersen³⁾. | Død den 28
Januar⁴⁾ 1820. Johan Philip Thomas⁵⁾. | Død den 18 Juli 1826.
Ane Magrethe Thomas⁶⁾. Fød den 12 Mai 1773. Død den 14 Mai
1850. | Salige ere de som sove i Herren. Fred med deres Støv.

9) Hier unter ruht mein theurer Ehemann Joh: Friedr: Petersen.
Zimmermeister. | (Geb. d. 16 Juli 1779. | Gest. d. 13 Januar⁷⁾ 1832.
Wir wissen | so unser irdisch Haus dieser Hütte zerbrochen wird,
dass wir | einen Bau haben von Gott | erbauet. | 2 Corinth. V. 1.

10) Hier ruht | Joh. Heinr. Hedemann⁸⁾. | Geb. d. 2
Novemb. 1772. | Gestorben d. 15 April 1850.

11) Ferdinand Wilhelm Christensen. | Geb. 12 Jan. 184 . . Gest.
d. 21 Dec. 1 . . . | 2 Cor. 5 V. . |

12) Hier ruht Barthold Peter Pahl | Zuckermeister in Copenhagen.
Geb. 1726, gest. d. 16 Nov. 1806 | im 80 Jahre seines Alters. |
Seiner erinnern sich mit Liebe und Dank | seine Freunde | Müffelmann.

13) Louise Prehn⁹⁾ fød Gløerfelt. Født d: 6 Juli 1814. | Død d:
24 December 1843.

14) Caroline Gustave Andrea Thomsen¹⁰⁾ | geb. v. Astrup. D. 23
April 1808 = D. 28 März 1838. Theodor Thomsen¹¹⁾. | D. 10 Juli

¹⁾ Jvfr. Richter: Landmilitæretat. ²⁾ 25 Aar gl. (Kb.) ³⁾ f. With, g. m. Limfabriquer P. (Kb.) ⁴⁾ Kb. har † 29 Jan., 82 Aar gl. ⁵⁾ fhv Kagebager, 81 Aar gl. (Kb.) ⁶⁾ f. Petersen, E. e. Kagebager T. (Kb) ⁷⁾ Kb. har † 14 Jan. ⁸⁾ Grosserer. ⁹⁾ Agnes Louise Philippine P., g. m. Cancelliraad og Contoirchef Fried. Christ. P. (Kb.) ¹⁰⁾ g. m. Sognepræst ved Frederiks tyske Kirke, Peter T. (Kb.) hun anføres ikke hos Wiberg. ¹¹⁾ deres Søn.

1836 = D. 19 Decbr.¹⁾ 1838. Der Tod ist der Sünden Sold, aber die | Gabe Gottes ist das ewige Leben in | Christo Jesu unserm Herrn.

15) Cleophas | Svenningsen²⁾. | F: 25 Septbr: 1801. D. 19 Jan: 1853. | Jevn i Maal og jevn i Sind | Du ledte Seende som Blind | ad Kundskabs faste Veie.

16) Hier ruhet bis zum frohen Auferstehen | die treue Gattin und Mutter | Augusta Dorothea | Matthiesen geb. Genge³⁾. | Geboren den 4ten Sept. 1799, | heimgegangen den 1sten März 1851. | Und ihre Tochter | Hermina Elisabeth | Matthiesen. | Geboren den 16ten Juny 1826, | heimgegangen den 4ten Sept. 1851. | Selig sind die Todten, die in | dem Herrn sterben. Offenb. 14. V. 13.

17) N. H. Massmann⁴⁾ | * 1766 | Præst ved Frederiks tyske Kirke. Stiftede Anno 1800 | de | Massmannske Søndagsskoler. | † 1816.

18) Her under hviler Poul David Lange. | Fød den 18de Marti A^o 1785. | Død den 22de October 1790. | Ulricka Julia Lange. | Fød den 22de December A^o 1786. | Død den 25de October A^o 1795. | Og | Laurine Birgitte Lange. | Fød den 10de December A^o 1791. Død den 2den October A^o 1795.

19) Kammerraad | P. E. Janssen⁵⁾. | Fød | 1ste Junii 1782. | Død | 25 April⁶⁾ 1830. | Agtet og elsket | af hver | som kjendte ham.

20) Catharina | Sager. | Gest. 1852⁷⁾.

21) F. B. Westphal⁸⁾. | Fød 5. Octb. 1803. Død 24 Decb. | 1844.

22) Hier ruhet | meinem unvergesslichen Manne | Kaufmann | J. C. Ernst Voelker⁹⁾. | Geb. den 4ten Juni 1783. | Gest. den 25ten October 1838.

23) No. 58 | Mariane Geb. . . .¹⁰⁾ | fød Høgh. | Fød den 10 Dec. . . .¹¹⁾. | Død den 27 Martz 1827.

V. Vor Frelørs Kirkegaard.

1) Her under hviler | Herr Peter Michelsen Lund¹²⁾ | H. K. M. Conferentz Etatz Justitz og Cammer Raad. | Han var fød 1690 d. 28 Octobris | — befordrede sit Fædernelands Gavn nesten i 60 Aar | først ved det kongelige norske Comissariat i 4 Aar | siden fra 1712 af ved det kongelige Rente Cammer | hvor han og blev udnævnt 1730 d. 24 Januarii til Comittered | og 1762 d. 24 Septembr. til Deputeret for

¹⁾ Kb har † 18 Decbr. ²⁾ Jfr. 4 R. 3 B., 118. ³⁾ g. m. „Brüderunitets-agent“ Joh. Fried. M. (Kb.) ⁴⁾ Jvfr. Biogr. Lex. XI. ⁵⁾ Renteskriver Poul Ernst J. (Kb.) ⁶⁾ Kb har † 26 April. ⁷⁾ † 20 Juni, Copist S.'s Hustru, 30 Aar gl. (Kb.) ⁸⁾ Fritz Bernhard W., Artist og Costumier ved det Kgl. Theater (Kb.) ⁹⁾ Ernst Joh. Christian V., fhv. Linnedshandler (Kb.) ¹⁰⁾ Gebauer, g. m. Maleren Chr. David G., jvfr. biogr. Lex. V. ¹¹⁾ 1780. ¹²⁾ Jfr. Den danske civile Centraladministrations Embedsetat Pag. 157.

Financerne. | Han (levede) i et kiærligt Egteskab fra 1730 til 1751 | med Frue | Mette Peders Daatter¹⁾ sal. Søren Restr. . . | Guds frygt, Redelighed, Indsigt, Erfarenhed | og især en lykkelig Foreening (mellem) | Nidkierhed for Kongens Tieneste | og | Ømhed over Undersaatterne | opholdt
 . . . er et arbeidsomt Livs Møie | en Alder over 76 Aar | da han indgik til en salig Hvile | 1766 d. 4 Decembris. | Vmbra.

2) J. H. S. | Her Vnder Huiller | Sallig | C. H. S. S. A^o 1718 | Denne Steen Til Hørrer | S. A. S. — E. N. D.

3) Under denne Steen | hviler i Herrens Fred | Fru Edle Johanne Margrethe Erasmy²⁾ | den sidste Datter Datter af Grønlands Apostel | Hans Egede og Hustrue Gjertrud Rasch. | Hun forlod Verden d. 15 Dec. 1835 i sit 85de Aar. | Med sit ydmyge Sind og gudhengivne Hjerte | levede hun lykkelig paa Jorden | for Evigheden.

4) Her under hviler Støvet | af Jørgen Serding Toxværd³⁾. | Fød 9 September 1816. | Død 3 Juni 1827. | Koffardicapitain | Jørgen Toxværd. | Fød 6 November 1775. | Død 27 Juni 1843. | Med Hustru | Margrethe Caroline | Toxværd | fød Thygesen 22 Juni 1785. | Død 6 Mai 1849. | Johanne Maria Toxværd. | Fød den 8 Januar 1823. | Død den 16 October 1850.

5) Her under hviler | det Jordiske | af Viinhandler Jacob P.⁴⁾ Kaarsberg | fød den 8de August 1751, | død den 31te Decembr 1819 | og | hans Huustrue | Frideriche Christine Tiuhl⁵⁾ | fød den 21de May 1768, | død den 6te October 1819. | I 30 Aar levede de i et meget lykkeligt | Ægteskab, | hvoraf een Søn og een Datter | samt | een Svigersøn og een Svigerdatter | med stille Veemod skue | til de Ædles Hvilested, | hvorom barnlig Kierlighed og Taknemligheds | Følelser længe vil frede. Fred med Eders Støv.

6) Grosserer | Johan Heinrich | Brandt. Født den 13 April 1814. | Død | den 24 September 1848. | Hvor urandsagelige ere Dine Domme o Herre, | hvor usporlige Dine Veie!

7) Cort Veit Seemann⁶⁾. | Født d. 17 September | 1768. | Død d. 30 Januar 1850. | Mette Christine | Seemann⁷⁾. | Født d. 5 November | 1762. | Død d. 18 April 1843. | Kors, der var de Frommes Vandringsstav, | staa som Mærke her ved deres Grav, | Du har slettet deres Regnskab ud, | ført dem frelste hiem til Naadens Gud.

¹⁾ begr. 27 Juli 1751, 70 Aar gl. (Kb.) ²⁾ født Saaby, 2 Gang Enke efter Agent og Commandant paa Guineakysten Tage Erasmi. Jfr. Lengnick Stamtavler over Fam. Egede og Saaby, Giessing: Jubellærere I, 48. ³⁾ Jfr. H. F. Grandjean: Stamtavle over Fam. Toxværd. ⁴⁾ Peter (Kb.). ⁵⁾ Kb. har Fihl. ⁶⁾ Lystestøber, forhen Skrædermester (Kb.). ⁷⁾ født Therkelsen (Kb.).

8) Christian Ditlev Friedel¹⁾. | Født den 21 Decbr. 1847. | Død den 15 Febr. 1853. | Fred med Dit Støv.

9) Peter Nicolai | Fuglede²⁾. | Født den 19 August 1769. | Død den 29 April 1842. | Æret og mindet af sine Efterladte.

10) W. U. C. Schultz | født Prom³⁾. | Død d. 31 Januar 1849.

11) Her hviler de jordiske Deele | af | Mads Andersen | Bud ved det africanske | Consulats Direction. | Født 1752. | Død d. 2 Februar 1831. | Og Hustru | Hendrikke Andersen | født Knub | den 16 Decbr. 1762. | Død den 27 Novbr. 1841.

12) Her under hviler | Mølleren | Søren Berg. | Født 1759. | Død 1814. | Og Hustrue | Bendte Berg | født Christensen. | Født den 8 November 1758. | Død den 5 November 1849.

13) Elise.

14) Capitain | Andreas Larsens | og Urtekræmmer Asmus Larsens | Familiebegravelse | 1851.

15) Her under hviler Støvet | af | Hans Frederik Theodor | Olsen⁴⁾. | Født den 17 December 1832. | Død den 19 Mai 1849. | Og | Emil Lauritz Olsen⁵⁾. | Født den 25 October 1830. | Død den 22 December 1852.

16) Ingeborg Charlotte | Bircholdt⁶⁾. | Den 4 October 1828. | Den 23 April 1846. | Blev Du kun savnet af Faae, | Du savnes dybt af dem.

17) Her under hviler det Jordiske | af | min iegode uforglemmelige Mand | mine sex Børns kiærlige Fader | Aemilius von Schwanenflügel⁷⁾. | Født den 5te Febr. 1780. | Død d. 22de Mai 1839.

18) Herunder hviler | Brændeviinsbrænder | Ulrik Frederik | Johnstrup⁸⁾. | Født d. 31 Januar 1775. | Død d. 7 September 1834. | Og Hustru | Elisabeth Johansine | Johnstrup født Petri⁹⁾. | Født den 26 September 1793. | Død d. 16 September 1839.

19) Her hviler Støvet | af | Skipper Enke | Sophie Lovise Amalie | Thranberg fød Møller¹⁰⁾. | Fød d. 8 August 1800. | Død d. 4 December 1843. | Elsket og savnet af Familie og Venner.

¹⁾ Søn af Brygger F. (Kb.). ²⁾ Fhv. Købmand og Borgmester i Callundborg. Jfr. Lengnick: Stamtavle over Fam. Fuglede. ³⁾ Vincentine Urbine Cathrine S. fra Næstved, † 39 Aar gl., g. m. Ejer af Benzonseje, senere Universitetsbogtrykker Jens Hostrup Schultz. Jfr. hendes Faders Ligsten Nr. 27. ⁴⁾ Søn af Brændeviinsbrænder Christian Ludvig O. (Kb.). ⁵⁾ Brænderibestyrelse, Broder til Sidstn. (Kb.). ⁶⁾ Datter af Hørkræmmer Christian Jøhler B. (Kb.). ⁷⁾ Emil Heinrich Christian v. Schwanenflügel-Kuhné, Translateur og Sproglærer (Kb.). ⁸⁾ Jfr. H. Chr. Johnstrup: Stamtavle over Fam. Petri, samt Elvius og Guldbrandsen: Fam. Nyholm, hvor han angives f. 1779. Ligstenen her har f. 1775 men da Kb. ved hans Død angiver hans Alder til 62 Aar kommer Lengnick vist Sandheden nærmest i sin Stamtv. o. Fam. Nyholm, her staar han som f. 1771. ⁹⁾ Jfr. ibidem. ¹⁰⁾ E. e. Andreas Andreassen T. (Kb.).

20) Peter Christian | Rousing | Forvalter ved den kongl. | grønlandske Handel. Født d. 31 October 1805. | Død d. 7 October 1842.

21) Christian Frederik | Rousing | Forvalter ved den kongl. færøiske Handel. | Født d. 16 Februar 1772. | Død d. 14 October¹⁾ 1833.

22) Her under gjemmes Støvet | af | Dr: Nicolai Schack²⁾ | Provst og i 11 Aar Sognepræst for | Frelserens Menighed. R: af D: . | Født d. 22 September 1781. Død d. 23 Februar 1844. | Og | hans Hustru | Tagea Dorthea Schack f. Erasmy³⁾. | Født d. 30 October 1785. Død d. 24 Marts 1841. | 2 Cor. IV, 17 & 18.

23) Biskop | Otto Fabricius⁴⁾. | F. 1744. D. 1822⁵⁾. | I 33 Aar denne Menigheds | nidkjære Lærer. | Og Anna Gunilde Fabricius | fød Heineth. | F. 1762. D. 1834⁶⁾. | I 36 Aar hans trofaste Hustru | deres Børns kjærlige Moder. | Salige ere de Døde, som døe i Herren.

24) Gotfred Halkier⁷⁾ | og Hustru | Karen | Margrethe Halkier født Mammen⁸⁾.

25) Her under hviler | min inderlig elskede Mand | Styrmand | Andreas Paulin Boysen. | Født den 27 Marts 1809. Død den 21 November 1843. | Elsket og savnet.

26) Skibsfører | H. C. Lassen⁹⁾. | Død 8 April 18 7. | 61 Aar gammel. | Ikke tabt, men gaaet forud.

27) Her hviler | Justitsraad | Laurits Prom¹⁰⁾. | Død d. 13 Marts 1843 | i sit 77 Aar.

28) Mathias Christensen¹¹⁾. Fød 28 Novbr. 1802. | Død 29 Decbr. 1845.

29) Her hviler | Hans Peter | Bødker¹²⁾. | Født 1779. Død 1839¹³⁾. | Og hans elskede Hustrue | Maria Elisabeth fød Rasmussen. | Fød 1784. Død 1843¹⁴⁾. | Retsind og Kierlighed betegnede her | Eders virksomme Bane, | Herren skjenke Eder hisset | det evige Livs Glæder. | Dødens Søvn er rolig, | dens Mulm er meer | end Livets Solglands verd.

30) J. H. Brandt. | Familiebegravelse.

31) (Stenens øverste venstre Hjørne afhugget.)

— — — under hviler | — — — fst. sl. Kohne | Else Maria | — — — slt Alders 42 Aar Moder til 2 Børn død | Anno 1784 d. 12 Januar. | Min 2den sl. Kohne | Anne Helene i sit | Alders 47 (Aar) Moder til |

¹⁾ Kb. har † 4 Octbr. ²⁾ Jfr. Wiberg II. 153. ³⁾ Jfr. hendes Moders Ligsten Nr. 3. ⁴⁾ Jfr. Biogr Lex. V, 30—35, Wiberg II, 152 og A. Hellemann: Genealog. og personalhist. Medd. Pag. 81. ⁵⁾ † 20 Maj (Kb.). ⁶⁾ † 29 April (Kb.). ⁷⁾ f. 1756, † 2 April 1812 (Kb.). Jfr. Slægthaandbogen Pag. 307. ⁸⁾ † 24 Febr. 1848 (Kb.). ⁹⁾ † 1847, i Kb Larsen. ¹⁰⁾ Fhv. Amtaforvalter i Kjøge (Kb.). Jfr. V. Hostrup Schultz: Et Par Blade af Matz Jensen Prommus og hans Descendenters Hist. ¹¹⁾ Før Skrædersvend, nu Værtshusholder, gift (Kb.). ¹²⁾ Skibscaptain (Kb.). ¹³⁾ 8 Decbr. (Kb.). ¹⁴⁾ † 21 Novbr. (Kb.).

— Børn død A^o 1800 d. 22 | C. L. E. Hansen Rudtkjøbing.

32) (Meget forvitret og vanskelig at læse.)

Her glemmes | de jordiske Levninger | til een glædelig Opstandelse | af
| Hans Christian Koch | Mester Svend | paa Herr Agent Peter Applebys
| Skib Byggeri Værft | paa Christianshaun. | Han var født | — — — —
— — — — — | den 17 October 1710. | Døde i Kiøbenhavn | den
27 October 1779 | i hans Alder 69 Aar 10 Dage. Hans Hustrue Else
— — — Koch | var fød i Horsens i Jylland | den 18 November A. 17 . .
Døde i Kiøbenhavn den 21 Martii 1797 | — — Alder 91 Aar — Dage.

De ældste Led af Familien Undal (Undahl) i Norge.

Af E. A. Thomle.

III. Anders Jonssøns Børn.

2. *Kirsten Andersdatter (Undal)*¹⁾. Hun var født paa Underøen c. 1632 og blev c. 1651 gift med Jens Pederssøn (Kierulf), der døde i Christianssand i Slutten af Aaret 1657 eller i Begyndelsen af det følgende Aar. Jens Pederssøn var utvivlsomt en dansk Mand, formentlig en Jyde og vistnok i nær Slægt med de andre Personer af Navnet Kierulf, der omtrent samtidig boede

¹⁾ Med Hensyn til Benyttelsen og Skrivemaaden af Familienavnet *Undal* kan det her oplyses, at hverken Tolderen Anders Jonssøn selv eller nogen af hans Døtre nogensinde brugte dette Navn. Heller ikke Sønnen David Anderssøn vides at have skrevet sig med Familienavnet Undal. De øvrige 3 Sønner brugte derimod efter sit Fødested Navnet Undal som Familienavn, hvilket ogsaa i alle Fald delvis var Tilfældet med David Anderssøns *Efterslægt* der skrev Navnet „Undal“. Dette gjør ogsaa Anders Jonssøns yngste Søn Anders Anderssøn det eneste Sted, hvor man har fundet hans egenhændige Underskrift. Anders Jonssøns 2 ældste Sønner Laurits og Jonas skrev derimod Familienavnet „Undall“ med 2 l'er, og denne Skrivemaade af Navnet bibeholdt ogsaa alle Laurits Anderssøns Børn og deres Efterkommere. Hr. Jonas Anderssøns Børn skrev i alle Fald tildels Familienavnet med en l. Hans eneste Sønnesøn Jens Fredrik Undahl paa Valen satte derimod en h i Undalnavnet og denne Skrivemaade er af hans Efterslægt bevaret uforandret til Nutiden. Familienavnet skrives ogsaa i Almindelighed — selv i offentlige Dokumenter — med h, selv om det gjælder de andre Linier af Slægten, der selv skrev Navnet paa anden Vis. Da Laurits Anderssøn og hans Efterslægt altid skrev Familienavnet med 2 ll'er, burde hans Navn foran S. 125 ff. være skrevet paa denne Maade.

i Christianssand. Han var saaledes aabenbart en Broder af den Johanne Pedersdatter Kierulf, der først var gift med Hr. Claus Jørgenssøn, Sogneprest til Topdal, og 2den Gang med dennes Eftermand i Embedet Mag. Severin Olufssøn Sode. Thi Johanne Pedersdatters Søn Anders Claussøn paa Aalefjær kalder nedennævnte Borgermester i Christianssand Jens Rasch for „sin Svoger“¹⁾ og dette kan allene forklares derved, at Borgermester Rasch, som det af det nedenfor anførte vil sees, var gift med en Datter af Jens Pederssøn Kierulf og Kirsten Andersdatter. Det er vel ogsaa sandsynligt, at Jens Pederssøn har været i Slægt saavel med Morten og Peder Olufssøn Kierulf, der kort efter Byens Anlæg fra Jylland skal være kommen til Christianssand, som til den Peder Larssøn Kierulf „fra Bergen“, der 9 Marts 1668 blev Foged paa Søndmøre og senere Raadmand i Christianssand, hvor han døde 1693. Han er muligens den Peder Lauritssøn „født ved Silkeborg i Jylland“ der 18 Sept. 1651 tog Borgerskab i Bergen²⁾. Han var gift 1) med Bodil Matsdatter Glad, med hvem han havde 2 Døtre³⁾ og 2) med Johanne, en Datter af Commissarius Arnt Tønnessøn i Christianssand. Peder Lauritssøn var i ethvert Fald en Slægtning af Raadmand Morten Olssøn Kierulf i Christianssand. Sandsynligvis har de alle hørt til samme Slægt. — Jens Pederssøn var af General-tolddirecteur Antoni Knip forordnet til Tolder i Flekkerø og underliggende Distrikt under Tolderen Johan Vibes Absens og blev 5 Juni 1655 af Toldforvalteren søndenfjelds Daniel Knoph ansat som Tolder her, paa hvilken Ansættelse han 15 Sept. s. A. erholdt kgl. Confirmation⁴⁾. Ifølge den ham af Knoph meddelte Instruks af 1 Mai 1656 skulde hans Løn være 420 Rdl. aarlig⁵⁾. Han maa ikke forveksles med den Tolder Jens Pederssøn,

¹⁾ Norske Cancelli-Indlægge 17 Novbr. 1683.

²⁾ N. Nicolaysen, Bergens Borgerbog, S. 77.

³⁾ Retsprotokol Nr. 2462 f. 391. — Døtrene vare: 1) Hedevig Pedersdatter Kierulf, † 1710 p. Thyholmen i Arendal; gift med Chirurg Mathias Jenssøn Aalholm, og 2) Alhed Pedersdatter Kierulf, født paa Søndmøre, der var i Huset hos Svogeren.

⁴⁾ Norske Rigs-Registranter, XI, S. 395 f.

⁵⁾ Listers Lensregnskab (Nr. 509) i Norske Rigsarchiv.

der 11 Febr. 1652 erholdt kgl. Ordre til med sine Regnskaber at forføie sig til Kjøbenhavn¹⁾. Derimod er det uden Tvivl ham der i 1653 sammen med Jesper Hanssøn — som tidligere nævnt — købte et hollandsk Skib, der var indbragt til Agdesiden. Efter Jens Pederssøns Død maatte Enken „fra sit Hus og mange smaa faderløse Børn“ begive sig til Kjøbenhavn, for under et 6 Ugers Ophold her „i denne vanskelige Beleiring“ at klarere Mandens Regnskaber paa Rentekammeret²⁾. I Novbr. 1658 søgte hun om at maatte tillægges noget aarligt af Eftermanden, i hvilken Anledning Lensmanden paa Agdesiden Hans Juel den 28 Novbr. s. A. fik Befaling til om muligt at faa hende accorderet med denne, saaledes at han gav hende noget aarligt³⁾. Som det nedenfor vil sees, har vel denne Mægling fra Lensherrens Side været overflødig, da hun kort efter maa være bleven gift med Eftermanden. Hun er ogsaa øiensynligt den Kirstine, afgangne Jens Pederssøns, der 30 Novbr. 1658 for Livstid blev bevilget Gaarden Drangsholt i Tveits Prestegjeld ved Christianssand, hvilken Eiendom skyldte 6 Huder til Tveit Kirke, mod sedvanlig Landskyld, Skat og Rettighed, uagtet hendes afg. Mand i Kongebrevet kaldes „forrige Stiftsskriver i Agdesidens Len“⁴⁾. Sagen var nemlig den, at Jens Pederssøn Kierulf ved Siden af sit Toldembede tillige var Stiftsskriver i Agdesiden, til hvilken Stilling han blev udnævnt den 2 Juni 1644. Han var da Foged i Mandals Len, men da hans Indtægter vare ringe og den hidtil værende Stiftsskriver var død, søgte han om at maatte ved Siden af sit Fogedembede overtage den nævnte Stilling med Ret til at bortbygsle alle Kirkens Gaarde og Jorder i Lister, Mandal, Nedenes og Robyggelagets Lene og for saadan Løn, som den forrige Stiftsskriver havde havt⁵⁾. I 1646 søgte han om paa Grund af sin ringe Løn at blive udlagt en af Kirkernes Gaarde i Lenet, hvorfor ogsaa Lensmanden Palle Rosenkrands 16 Juli s. A. fik

¹⁾ Norske Rigs-Registranter X, S. 362.

²⁾ Listers Lensregnskaber (Nr. 509) i N. Rigsarchiv.

³⁾ Norske Rigs-Registranter, XII, S. 223.

⁴⁾ Norske Rigs-Registranter, XII, S. 224.

⁵⁾ Cancelliet: Kirkerne og deres Gods etc. Pakke Nr. 9 a i N. Rigsarchiv.

Ordre til at udlægge ham en af Kirkens Gaarder, hvor det var beleiligt, paa 4 eller 6 Huder, mod at han svarede sedvanlig Landskyld, Rettighed og Skat af samme¹⁾. Dette erholdt han ogsaa kort efter, idet han udlagdes Gaarden Drangsholdt i Tveits Prestegjeld, der skyldte 6 Huder til Tveit Kirke, mod at svare sedvanlige Skatter af Gaarden. Hermed var han dog ikke tilfreds, idet han 8 Marts 1649 søgte om at erholde Frihed for at svare Skatter af Gaarden og desuden Forbedring i sin Løn, da han kun havde $\frac{1}{2}$ Dlr. af hver Kirke, hvilket androg til i Alt 32 Dlr. aarlig.

Han førte derhos Klage over sin store Besværlighed og de lange Reiser, som han paa egen Bekostning maatte foretage for at forhøre Kirkernes Regnskaber og i Synderlighed, naar Kirkernes Brøstfældighed skulde besigtiges. Da ogsaa Lensherren over Agdesidens Len Jørgen Seefeldt til Visborg 8 Marts s. A. anbefalede Andragendet²⁾, blev det under 30 April næstefter bevilget ham, at han til sin Løns Forbedring, indtil anderledes bestemtes, af hver Kirke, „som god Indkomst og Beholdning haver“ skulde oppebære 1 Rdl. aarlig³⁾. Da Christen Anderssøn 25 Juni 1649 havde faaet Bestalling som Stiftsskriver „i Stavanger Stift“, hvortil ogsaa Agdesiden hørte, fik Jens Pederssøn 3 Sept. s. A. kgl. Confirmation paa sit Embede som Stiftsskriver, idet Christen Anderssøns Bestalling kun skulde gjælde den Del af Stavanger Stift, hvor der ikke allerede tidligere var ansat nogen Stiftsskriver⁴⁾. Som Stiftsskriver blev Jens Pederssøn som oplyst, ansat i 1644. Han aflægger ogsaa Kirkeregnskabet for Nedenes fra 1645—1657, hvorimod det følgende Regnskab fra 1657—59 aflægges af Eftermanden Severin Pederssøn. Jens Pederssøn undertegner her „Jens Pederssøn K.“ eller „J. Pederssøn K.“ og der kan saaledes ingen Tvivl være om, at han er samme Person som Tolderen i Flekkerø, der ogsaa bruger aldeles samme Underskrift. Han nøiede sig imidlertid ikke med at være Tolder

¹⁾ Norske Rigs-Registranter VIII. S. 428.

²⁾ Cancelliet: Kirkerne, deres Godser etc. Pakke 9 a i N. Rigsarchiv.

³⁾ Norske Rigs-Registranter, IX. S. 338 f.

⁴⁾ Norske Rigs-Registranter, IX. S. 472.

og Stiftsskiver, men var indtil han blev Tolder ogsaa Foged i Mandal og Robyggelagets Fogderier. „Erlig, velagt og fornemme Mand, kgl. Maj. Tolder i Christianssand Jens Pederssøn“ mødte nemlig 14 April 1656 paa Thinget i Søgne ved sin Fuldmægtig i en Leiermaalssag, som han som Foged havde her, ligesom „Jens Pederssøn, kgl. Maj. forrige Foged i Mandal“ 11 April s. A. mødte i lignende Sag paa Kaddeland Thing. Ligeledes kaldes han kgl. Maj. Foged 24 Febr. 1655, da han mødte paa Hordnes Thing i Setersdalen, og „forrige Foged i Robyggelaget 18 Oct. 1656¹⁾. I Mandals Fogedregnskab underskriver han ogsaa „Jens Pederssøn K.“ Af de i Rigsarkivet beroende Lensregnskaber sees det, at Jens Pederssøn Kierulf fra 1639—1642 var Foged i (en Del af?) Robyggelagets Fogderi og fra 1 Mai 1642 til Philippi Jacobi 1648 Foged i Mandals Fogderi²⁾. I Regnskabet over Kirkernes Tredieaarstage og Førstebygsel 1648—50 underskriver han Jens Pedersen K. og bruger et Segl, der viser en halv Ulv og en lignende paa Hjelman samt derover Bogstaverne J. P. K. Paa samme Maade undertegner han Regnskaberne for 1651—55, medens det følgende Regnskab, der gaar fra 1655—58 undertegnes af Enken Kirstine sl. Jens Pederssøns og det derefter følgende Regnskab 1658—59 af Severin Pederssøn³⁾. Formodentlig har Jens Pederssøn Kierulf først været Skriver hos en af de danske Lensmænd paa Agdesiden og af dem befordret til Foged i Mandal og Robyggelagets Fogderi.

Efter sin 1ste Mand Jens Pederssøns Død blev Kirsten Andersdatter 2den Gang c. 1659 gift med Anders Hanssøn Reesen, født c. 1630, † i Christianssand i Slutten af 1665, eftersom hans Eftermand Johan Cramer blev udnævnt den 8 April 1666⁴⁾. Han var en Søn af Biskopen over Sjælland Dr. theol. Hans Hanssøn Reesen og Thale (Andersdatter) Winstrup og saaledes Broder af Præsident i Kjøbenhavn Peder Reesen. Den 25 Marts 1658 fik Toldforvalteren søndenfjelds Daniel Knoph Befaling til at

¹⁾ Lensregnskab Nr. 576 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Lensregnskab Nr. 498 og 506 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Lensregnskab Nr. 512 i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Norske Aabne Breve 1666.

beskikke Anders Hanssøn Reesen til Tolder i Flekkerø efter afd. Jens Pederssøn¹⁾ og 26 Juni s. A. fik han kgl. Bestalling paa Embedet²⁾. Anders Reesen var, da han egtede Jens Pederssøns Enke vistnok selv Enkemand efter et — formodentligt ganske kortvarigt — Egteskab med en Datter af Hr. Anders Nilssøn — Christianssands første Sognepræst — og Marthe (Margrethe) Povelsdatter († 1677). Marthe Povelsdatter, sl. Hr. Anders Nilssøns i Christianssand havde paataget sig Værgemaalet for „sin Dattersøn“ Hans Reesen, hvis Arv indestod hos Borgermester Jens Rasch i Christianssand. Hvad hans 1ste Hustru hed, vides ikke. Sandsynligvis er han vel bleven gift med hende c. 1656, men hun er vel død paa 1ste Barselseng, da det ikke synes som om der har været mere end et Barn af dette Egteskab. Anders Reesen boede i Christianssand. Han eiede her et Hus, der var taxeret for 1000 Rdl. „som han selv iboer“. Desuden angav han sin Formue til 1200 Rdl. Han eiede ogsaa et andet Hus med Søbod i Christianssand, taxeret for 800 Rdl., hvor Hr. Jonas Anderssøn Undall boede³⁾. Ligeledes datterer han sine Toldregnskaber fra Christianssand⁴⁾. Sandsynligvis maa det dog være gaaet ud med ham. Thi hans Hus i Christianssand blev efter hans Død udlagt forskellige Creditorer for Gjæld. I 1665 havde Anders Reesen taget Told af et hollandsk Skib, der paa Grund af Lecage var kommen ind til Flekkerø paa Reise fra Ostindien, hvorfor dets Ladning var bleven omladet i et andet fra Holland opsendt Fartøi. Da der herover førtes Klage fra Hollændernes Side, blev Anders Reesen 17 October s. A. beordret til at afgive Forklaring i Sagen⁵⁾. Hvad Udfaldet blev vides ikke, men Hollænderne har formodentligt sluppet for at betale nogen Told. Kort efter maa Anders Reesen være død i sine bedste Aar. Enken Kirsten Andersdatter levede endnu i mange

¹⁾ Norske Rigs-Registrarer, XII. S. 131.

²⁾ Norske Rigs-Registrarer, XII. S. 188.

³⁾ Den alm. Landcommission 1661, Bilag til Relationen om Agdesiden, Pakke 2, i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Ibid. og Christianssands Amtsregnskaber for Agdesiden 1663 i N. Rigsarchiv.

⁵⁾ Saml. Kongebreve, Afskrift i N. Rigsarchiv.

Aar derefter. Den 11 Oct. 1666 omtales hun som Enke¹⁾ og hun levede endnu i 1667, da Jens Pederssøn Schjelderup, der efter Bagge Vandal 9 Febr. s. A. var bleven Stiftsskriver i Agdesiden, fik udlagt Gaarden Østre Ugland i Fjære Sogn til Embedsbolig, eftersom den Gaard, der tidligere havde været Stiftsskriverens Bolig, var „forundt Formandens Enke Kirsten Andersdatter“²⁾.

Kirsten Andersdatter var imidlertid død før 1670. Thi baade Anders Reesen og hans Hustru kaldes da „salig“³⁾. Børn i hendes andet Egteskab kjendes ikke med Sikkerhed. Med Jens Pederssøn Kierulf havde hun sandsynligvis 5 eller 6 Børn men med Anders Reesen formodentlig kun en Søn. Det kan i alle Fald ikke sees, at denne har haft mere end 2 Sønner, af hvilke den ældste maa have været af hans første Egteskab med Hr. Anders Nilssøns Datter. Børnene vare formentlig følgende: 1) Maren Jensdatter (Kierulf), født i Christianssand c. 1651, † i Christianssand 1697 (begr. i Domk. 19 Aug. s. A.). Gift 1) c. 1668 med Handelsmand i Risør Gert Isachssøn Falch, født i Risør c. 1632, † der i Marts 1679, Søn af Isach Lauritssøn Falch og Dorothea Enevoldsdatter (Ingvordsdatter). Han var da Enkemand, gift 1) i Skien 27 Januar 1661 med Dorthe Hansdatter, født i Skien 1642, † i Risør 27 Juni 1662, Datter af Raadmand i Skien Hans Iverssøn og Pernille Halvorsdatter. Han havde 5 Børn med Maren Jensdatter og 1 Søn med sin 1ste Hustru. 2) i 1682 med Jacob Petterssøn Preus, der 1 Decbr. 1683 blev Stiftamtskriver i Christianssand, hvor han døde 26 Aug. 1713. Om ham har jeg allerede tidligere i dette Tidsskrift (3 R. II. S. 287 f.) meddelt udførlige Oplysninger, der ere supplerede ved de af Hr. S. Finne Grønn sammesteds (4 R. IV. S. 163 f.) meddelte Efterretninger om Familien Falch, hvortil her henvises. Efter

¹⁾ Personallist. Tidsskrift, 3 R. II S. 158.

²⁾ Personalh. Tidsskrift, 3 R. V. S. 51. Naar jeg her har antaget Kirsten Andersdatter for Enke efter Bagge Vandals Formand som Stiftsskriver Severin Pederssøn, er det urigtigt. Ved Formandens Enke, maa menes Enken efter Severin Pederssøns Formand som Stiftsskriver og ikke Enken efter denne selv.

³⁾ Retsprotokol 2130 f. 43.

Maren Jensdatters Død blev Stiftamtskriver Preus 2) 1698 i Christianssand¹⁾ gift med Maren Andersdatter (Dedekam), født i Christianssand 16 Juni 1659, † der 9 Marts 1741 (begr. 16 s. M.) 81 A. 2 M. 3 U. 5 Dage gl., Datter af Borger og Raadmand i Christianssand Anders Tønnessøn og Karen Hansdatter Spinche. Hun var, da hun egtede Preus, Enke efter Raadmand i Christianssand Morten Olssøn (Kierulf), der døde i Christianssand i April 1696 (Liget blev 6 April s. A. „nedsat udi Sl. Commissarie Arnt Tønnessøns Begravelse“ i Christianssands Domkirke). Med ham havde hun 9 Børn, der ved Mandens Død alle vare umyndige, hvorfor hun den 24 Decbr. 1698 erholdt kgl. Tilladelse til, naar Skiftet efter Manden var sluttet, at beholde sine Børns fædrene Arvemidler under Værgemaal enten hun indlod sig i nyt Egteskab eller ei, indtil Børnene bleve myndige og selv kunde annamme sine Midler, dog under Børnenes nærmeste Frænders Tilsyn. Men da hendes Stedsønner Oluf og Jørgen Mortenssønner Kierulf²⁾ indberettede, at hun havde indgaaet Egteskab med Stiftamtskriver Preus uden at holde Skifte efter Manden og to uskiftede Boer saaledes mod Loven vare bragte sammen, erholdt Magistraten i Christianssand 12 Sept. 1699 Befaling til straks at beskikke de umyndige Børn Værger og afholde Skifte efter Manden. Dette maa ogsaa være skeet; thi det blev sluttet 11 Januar 1700. Ved dette Skifte og ved Skiftet efter Kierulfs senere afd. Sønner Morten „Mortenssøn“ og Morten „Olssøn“ Kierulf (sl. henholdsvis 16 og 18 Marts 1701) tilfaldt der hver af Maren Andersdatters 3 umyndige Børn med Morten Olssøn Sønnen Hans 1512 Rdl. 2 β og hver af de to Døtre Karen og Johanne Marie Kierulf 756 Rdl. 1 β. Af Kirkeregnskabet for Christianssands Domkirke sees det, at Maren

¹⁾ At Maren Andersdatter allerede i 1698 blev gift med Preus synes at fremgaa af, at der 25 Juni 1698 i Christianssands Domkirkes Regnskab føres til Udgift: et af sl. Morten Olssøns Sæder udi den første Stol i det sydre Kryds paa venstre Side, som Mad^{n^o} Maren Preuses haver betinget og kjøbt den 12 Januari næstafvig for 3 Rdl.“

²⁾ I et tidligere Egteskab havde Morten Olssøn Kierulf 5 eller sandsynligvis flere Børn, da han allerede 1683 opgiver at have 8 Børn. (Christianssands Byregnskaber 1662—90 i N Rigsarchiv).

Andersdatter i Aug. og Sept. 1697 „lod forbedre og større gjøre Altertavlen samt og den ladet forgylde og staffere“. Hendes 2den Mand Stiftamtskriver Preus døde i 1713 uden at hun med ham havde Børn. Den 1 Novbr. 1724 søgte Enken om at erholde Commissarier til at foretage Skiftet efter ham, men først 21 Febr. 1730 kunde Boet tages under Behandling, da Preuses Regnskaber som Stiftamtskriver først maatte bringes til Afgjørelse. Dette skeede ved kgl. Resol. af 12 Febr. 1728 og 3 Marts s. A. modtog Enken endelig Kvittering for Mandens Oppebørseler fra 1 Januar til 26 Aug. 1713 paa 90,255 Rdl. 43 β . I Anledning af dette Regnskabsopgjør maatte Enken i over 2 Aar opholde sig i Kjøbenhavn. Grunden til Boets lange Henstand var ogsaa en Proces med Laasby og Neugaard i Amsterdam, der først paakjendtes i 1731. Boet eiede følgende faste Eiendomme: 1) Hus og Grund i Christianssand, som Enken selv beboede, hvilken taxeredes for 550 Rdl., men ved Auction den 21 April 1730 blev solgt til Svigersønnen Præsident Peder Wium for 552 Rdl. 2) Sal. Mag. Jonasis (o: Jonas Undalls) Hus og Grund, i Christianssand, taxeret for 190 Rdl., men ved Auctionen kjøbt af Præsident Wium for 165 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$. 3) Et Hus med Tomt i Christianssand, som Mønsterskriver Arnt Mechlenborg beboede, taxeret for 60 Rdl., men ved Auctionen tilslaaet Stedsønnen Raadmand Anders Mortenssøn Kierulf for 65 Rdl. 4) En Tomt ved Kleven, taxeret for 8 Rdl., der paa Auctionen tilsløges Sønnen Johannes Mortenssøn Kierulf for 20 Rdl. 5) 2 gamle forfaldne Huse ved Siden af det af Enken beboede Hus, af hvilke Morten Olssøn selv i sin Tid havde beboet det ene, og det andet en Søbod, hvilke begge ved Auctionen solgtes for 82 Rdl. til Raadmand Anders Mortenssøn Kierulf. 6) $\frac{1}{12}$ Hud i Gaarden Molland i Landvigs Sogn. 7) 1 Gjedeskind i Nøstevaag i Søndeløv samt 8) $1\frac{1}{2}$ Hud i Gaarden Øvre Fjermedal i Vegusdal, som Morten Olssøn i 1687 havde erholdt Udlæg i paa Skiftet efter Borgermester Mads Christenssøn i Christianssand, hvilken af Boet solgtes for 135 Rdl. til den odelsberettigede Ole Christenssøn Fosland, maaske Broder af Borgermesteren. Boet var imidlertid

fallit, hvorfor begge Preus's Døtre i følgende Skrivelse til Skifteretten gik fra Arv og Gjæld:

„Weledle og Welvise Hr. Skifteforvaltere udj afg. Cammerraad Preuses Stervbo!

Som fornemmes ved saa nær værende Slutning efter min sl. [Fader] forrige Stiftamtskriver Cammerraad Jacob Preus, at Stærvboens Midler icke skal være i den tilstand, at den til sin Gjæld formaar at betale, altsaa ifølge af den derom allernaadigste udgangne Forordning samt min Svoger Wel Edle og Welbr. Hr. Major Hirsch, som tilægte haver min Søster Ingeborg Kirstine Preus, hans til mig herom ergangne Skrivelse af 13 Augustij nestleden, aarsages vi hermed at frasige os at arve og gjelde efter forbet^e vores salig Fader, saa at Stærvboens Forvaltning overlades til Skifteforvalternes forsvarlige Administration.

Christianssand d. 30 Augustij 1734.

Jeg forbliver Wel Edle og Welvise Hr. Skifteforvaltere udj afgangne Cammerraad Preuses Stærvboe tjenestskyldigste Tjenere.

Salig Anders Mortensens Enke
Helvig Marie Preus.“

2) Ingeborg Jensdatter (Kierulf), født c. 1652, opholdt sig endnu 1697 i Christianssand, men † i Stavanger 1712 (begr. i Domk. 9 Decbr. s. A.). Hun blev i 1671¹⁾ i Christianssand gift med Jens Jacobssøn Rasch, født i Søndfjord c. 1640, † i Christianssand 1688, Søn af daværende Foged i Søndfjord, senere Lagmand i Stavanger Jacob (Lauritssøn) Rasch og Anna Mogensdatter. Han blev 18 Oct. 1661 Student fra Stavanger Skole²⁾ og blev (c. 1666?) Rector i Christianssand. Den 18 Januar 1670 fik han Brev paa Øiestad Kald i Mester Hans Tausans Sted „saafremt han efter foregaaende Examen til Prestembedet dygtig befindes“ med Tilladelse til at succedere Sognepresten sammesteds Hr. Salve Thomessøn og hvis den daværende Capellan Hr. Erik Jørgenssøn forinden skulde afgaa ved Døden, skulde han imidlertid hans Capellani mod den sedvanlige Løn og Rettighed betjene³⁾. Herom blev der dog ikke Tale, da han nemlig straks efter blev befordret til et civilt Embede, idet han allerede 19 Sept. 1670⁴⁾ udnævntes til Borgermester i Christians-

¹⁾ De fik 28 Sept. 1671 Fritagelse for at staa offentlig Skrifte, fordi Konen var kommen for tidlig i Barselseng efter Bryllupet mod at give noget til de Fattige.

²⁾ S. Birket Smith, Københavns Universitets Matrikel, I. S. 304.

³⁾ Norske Aabne Breve 1670.

⁴⁾ Norske Aabne Breve 1670.

sand efter Nils Andersson Stobæus¹⁾, i hvilken Stilling han forblev til sin Død i Slutten af 1688, da hans Eftermand Hans Brochmann blev udnævnt 19 Januar 1689²⁾. Efter Rasch's Befordring stod Rectoratet i flere Aar ledig fornemmelig „af Manguement af Indkomme til Rectors Løn og Underholdning“, idet det ved et Kongebrev til Biskop Tausan i Stavanger af 19 Oct. 1670 blev bestemt, at da der til Skolen i den Tilstand, hvori den nu findes, og til Kirkens Opvartning ei skal behøves mere end én Person „som dog neppelig sig deraf skal kunne underholde“ skal den Person, som til Skolemester forordnet er, den alene tilligemed Kirken betjene³⁾. I nogle annalistiske Optegnelser heder det om Rasch, at han var „en nyttig og duelig Mand“, hvilket ogsaa kunde stemme godt med, at da i 1687 efter Forslag af Statholder Gyldenløve, Michael Vibe, Rentemester Brandt og Mathias Moth, der 8 Januar s. A. havde faaet Ordre til at afgive Forslag om dygtige Magistratspersoner i Christianssands By og i Amtet⁴⁾, under 12 Febr. s. A. hele Magistraten i Christianssand forløvedes, bestemtes det dog, at Borgermester Rasch, Byfoged Beermann og Byskriver Ebbe Fredrik Pedersson indtil videre skulde vedblive i deres Embeder⁵⁾. At Rasch saaledes kan have været en dygtig Borgermester, er ikke usandsynligt. Men han har derhos vistnok været temmelig egenmægtig og myndig, ligesom man heller ikke faar Indtrykket af at han har været ganske uegennyttig. Byens Regnskaber var nemlig paa hans Tid i en fuldstændig Uorden og Raadmændene Hans Hanssøn Spinche og Michel Hanssøn siger derfor ogsaa i 1691, da der gjordes Ansvar mod dem: at de vare de yngste Medlemmer af Raadet „saa haver hverken Borgermester eller de tre ældste Raadmænd, ei heller og langt mindre vi som de tvende yngste kunnet bringe det dertil, at vi maatte have noget at sige udinden og ved Byens Skatter og dertil hørendes Ordres og

¹⁾ Han var udnævnt til Borgermester i Christianssand 23 Juli 1669. Hans Enke hed Elisabeth Worm.

²⁾ Norske Aabne Breve 1689.

³⁾ Norske Missiver 1670 i N. Rigsarchiv.

⁴⁾ Norske Missiver 1687.

⁵⁾ Norske Aabne Breve 1687.

Regnskaber, men Præsidenten samme Tid haver disponeret alle Ting (undtagen Skatternes Læggen og Ligning) med Ordres og Assignationer selv alene at annamme og forvare samt Kiembnerne til og Skatternes Betaling at beordre og kvittere. Hvilken lige Maade og Husholdning tvende Borgermestere sal. Jens Rasch og sal. Carsten Mechlenborg i deres Tid haver brugt og vedholdet uden at give Raadmændene nogen Oplysning om deres Forretning¹⁾. Under 30 August 1681 søgte Rasch om Lønsforbedring, da hans Indtægt var saare ringe, eftersom hans hele Løn alene bestod i den Accise, som kunde falde og „nogen Høvling og 2de Flommøllers Indkomst“. Men da den forrige Cancellisekretær Claus Tausan var tillagt 200 Rdl. aarlig af Accisen i Pension²⁾, Commissarius Jacob Riis var benaadet med Møllerne og tilliggende Engmark og da den forrige og nu sengeliggende Præsident Nils Pederssøn oppebar den halve Portion af Præsidenternes og Bogermesternes Part³⁾ samt Accisebetjenterne skulde lønnes af Accisen, blev der ikke meget igjen til Borgermesteren. Da der ikke længer skulde være nogen særskilt Præsident, søgte han om som ældst Borgermester, hvem det meste af Præsidentens Forretninger paalaa, at maatte oppebære den Part og Accise, som Præsidenten før havde havt samt Vinterleiepengene, som skulde erlægges af alle Fartøier og Farkoster, der overvintrede i Byen og Distriktet³⁾. Under 4 Oct. s. A. erholdt han ogsaa til sin Løns Forbedring, da der ingen Præsident „der sammesteds skal befindes“, den Anpart af Accisen og andet lignende, som Præsi-

¹⁾ Christianssands Byregnskaber, Contributionsregnskabet 1664—1700 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Han fik 15 Mai 1669 i Pension de 200 Rdl. aarlig af Accisen, som Commissarius Laurits Christenssøn tidligere havde havt. Bevillingen blev conf. 29 Jan. 1670. — Det synes imidlertid at have været meget vanskeligt for Tausan at faa Pengene udbetalt af Magistraten. Den 9 Novbr. 1669 fik nemlig denne Befaling til at udbetale Tausan Pengene, men det synes ikke at have frugtet. Thi 27 Sept. 1670 fik Tolderen i Christianssand Johan Cramer Ordre til at udbetale Pengene, men heller ikke dette nyttede, hvorfor Ove Juel 30 Januar 1679 fik Ordre til at arrestere Accisen i Christianssand, da Magistraten gjorde alsken Udflugt med at betale Tausan de ham tillagte 200 Rdl. aarlig. (Norske Missiver i N. Rigsarchiv).

³⁾ Cancelli-Indlæg 4 Oct. 1681 i N. Rigsarchiv.

dent Bertel Scheving ifølge Brev af 14 Decbr. 1670 var tillagt¹⁾. Endelig blev det ogsaa ved Christianssands nye Privilegier af 15 Juni 1685 bestemt, at de 200 Rdl. aarlig af Accisen, som Tausan hidtil havde oppebaaret, skulde henlægges til Gadernes Brolægelse i Christianssand og naar dette tilbørligt var tilendebragt, skulde Magistraten oppebære Beløbet til sin Løns Forbedring.

I 1672 havde Borgermester Rasch en heftig Strid med Mag. Jonas Undall og dennes Svoger og i 1685—86 med Kirkeværgerne i Christianssand. Den sidste Sag reiste sig af at Rasch 2 Januar 1675 havde laant 499 Rdl. af Christianssands Kirke mod Forsikring i en Del Obligationer og Pantebreve i Jordegods. Capitalen var forbleven henstaaende, indtil Kirkens Forstandere 14 Juni 1682 „til Lagthinget derpaa haver stævnet og de forermedte Obligationer og Pantebreve til fuldkommen Indførsel for Kirken disputeret“, da tvende Obligationer ere blevne underkendte, dog med det Vilkaar at Rasch „som en autoriseret Øvrighedsmand“ skulde give Kirken Refusion for slig mislig Betaling. Dommen blev derefter liggende til 1684, da Sognepresten Anders Scheen og Raadmand Hans Hanssøn Spinche bleve Kirkeværger. Disse lod da gjøre Indførsel og derefter ved offentlig Auction bortsælge Panterne til største Fordel for Borgermester Rasch, som de derefter tilstillede specificeret Opgjør med Anmodning om at han i Mindelighed vilde fornøie Kirken, hvad der var bleven udækket. „Men som han til denne Tid mod Løfte ei haver præsteret Betaling“ og Lagmanden i en anden Dom af 18 Decbr. 1685 „mere haver anseet Borgermester Raschs Indsigelser end vores Specialregning“, saa ansøgte de 31 Decbr. 1685 om at maatte paaanke Sagen til Overhofretten, uagtet Appelfristen var oversiddet²⁾. Hertil erholdt de ogsaa 13 Febr. 1686 Bevilling³⁾.

Borgermester Jens Rasch angiver 1683 5 Børn, 1 Tjenestepige, 1 Amme, 1 Dreng, 1 Hest og 2 Kjør; i 1684 1 Pige, 1 Dreng, 1 Arbejdshest og 1 Ko; i 1688 3 Børn, 1 Pige, 1 Dreng, 2 Kjør og 1 Arbejdshest og i 1689 nævnes hverken han eller

¹⁾ Aabne Breve 1681 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Cancelli-Indlæg 18 Febr. 1686 i N. Rigsarchiv.

³⁾ Norske Missiver 13 Febr. 1686 i N. Rigsarchiv.

hans Enke. Hun flyttede i alle Fald senere til Stavanger, hvor hun døde. Som det af det Foregaaende fremgaar havde hun 5 Børn, af hvilke de 3 i 1688 var over 14 Aar.

3) Sophie Jensdatter Kierulf, født c. 1653, † i Skien 1703. Ugift. Skifte efter hende holdtes i Skien 12 Mai s. A. og sluttedes 18 Decbr. 1704. Hun efterlod kun noget Løsøre der ved Auction udbragtes til 61 Rdl. 1 Mk. 19 Sk., medens Gjælden, hvori blandt Husleie til Berthel Schevings Enke, hos hvem hun døde, udgjorde 73 Rdl. 2 Mk. 16 Sk.¹⁾.

4) Anna Marie Kierulf, der 1683 fik Bevilling til at være myndig, hvorfor Lagmand Laurits Undal 24 Marts s. A. fik Brev om at aflevere hendes fædrene og mødrene Arv for hvilken han havde været Væрге.

5) Anders Jenssøn Kierulf i Christianssand. At han ogsaa var en Søn af Kirsten Andersdatter bestyrkes ved at Mag. Anders Pederssøn Scheen kalder ham „høistærede kjære Fætter“²⁾. Han blev 12 Marts 1679 Vice-Tolder i Christianssand, med Ret til at succedere Tolderen Johan Cramer, hvis Fuldmægtig han var, og som — efter Rentekammerets Forklaring — selv havde „udvalgt denne Anders Jenssøn Kierulf til sin Datters Mand og udi den Forhaabning betroet ham paa egen Haand i hans Fravær Toldindtraderne, for hvilke Kierulf imidlertid gjorde ham saa slet Regnskab, at der manglede nogle Tusind Rigsdaler“, hvilket blev hans yderste Ruin. Cramer fik 29 Aug. 1682 bevilget Commissarier, der skulde paadømme hans Mellemværende med Kierulf, der 30 Sept. s. A. fik Contracommissarier. Kierulf blev ved Commissariernes Dom dømt til at svare Cramer en betydelig Sum, til hvis Fyldestgjørelse han af Cramer blev sat i Arrest i Christianssand. Han erhvervede imidlertid 19 Januar 1684 Befaling til Stiftamtmand Ludvig Rosenkrands, at han mod Caution skulde løslades af Arresten og da Overhofretten, for hvem Kierulf havde indstævnet Commissariernes Dom, den 20 Marts 1684 underkjendte Dommen og henviste Sagen til Behandling af nye uvillige Commissærer, fordi

¹⁾ Skiens Skifteprotokol 1697—1713 f. 418.

²⁾ Christianssand Stiftamtskrivers Regnskab 1680—90.

Kierulf ikke mødte og nærmere Oplysninger ansaaes fornødne og især, som det syntes, fordi den af Kierulf udvalgte Commissarius Landcommissairen Hans Hanssøn (Rosencreutz) ikke havde deltaget i Commissionsforhandlingerne formedelst de mod ham af Cramer gjorte Indsigelser¹⁾, klagede Cramer 12 Sept. s. A. til Rentekammeret over at han ikke kunde komme til Endelighed med Sagen, der nu havde verseret paa 3die Aar. Kammeret foreslog derfor 18 Oct. at det skulde dømme i Sagen, hvilket Kongen bifaldt 28 s. M. Hvad Udfald Sagen fik vides ikke. Han levede endnu i 1686, da Statholder Gyldenløve 15 Mai s. A. fik Brev om at forordne Commissairer mellem „forrige Tolder i Christianssand“ Anders Kierulf, Povel Jacobssøn Riis og Johan Pettersen Bergmann. Han maa imidlertid kort efter være død ugift, i alle Fald før 12 Decbr. 1688. Det siges nemlig da, at Kierulf, der sad arresteret paa Christianssands Fæstning for hans Gjæld til den kgl. Kasse, i Slutten af Sept. s. A. „eschaperede og siden nær Jylland paa Isen borte blev druknede“²⁾.

6) Hans Jenssøn Kierulf, der 18 Sept. 1676 forekommer som Vidne i Lister, var muligens ogsaa en Søn af Jens Pederssøn Kierulf. Maaske er han den Hans Jenssøn Kierulf, der nævnes i Arendals Geistlighed, S. 14, Noten, hvortil henvises.

7) Peder Anderssøn Reesen; formentlig eneste Barn af 2det Egteskab. Hans videre Skjæbne kjendes ikke. (Fortsættes.)

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal 5.

I Anledning af Udarbejdelsen af en Stamtavle over Familien Friboe søges Oplysninger om følgende Bærere af Navnet:

1. Kaptajn Hans Friboe, † 18 Decbr. 1747 i Fladstrand, gift med Anna Dorothea Wildenradt. Det ønskes navnlig oplyst hvem han var Søn af.
2. Kaptajn Ferdinand Wilhelm Friboe (f. 17 Febr. 1781 i Rendsborg) og *hans Descendens*. Han forblev i 1814 i Norge, og der findes nogle Data om ham i Personalhistorisk Tidsskrift 1882.
3. Den sidstes Broder Kaptajn Gottfried Otto Friboe (f. 26 Okt. 1774 i Rendsborg) der ligeledes i 1814 blev i Norge samt hans eventuelle Descendens.

Paul Hennings. St. Kongensg. 83.

¹⁾ Overhofrettens Afsigtsbog for 1684 i N. Rigsarchiv.

²⁾ Christianssands Stiftamtsskriverregnskaber 1687—90.

Om Familien Kolderup.

De nedennævnte tre første er Sønner af Kapellan til Bodø Jesper Andreas Kolderup og Hustru Susanne Kaasbøll Rosenvinge og Brødre til Postdirektør & Elatsraad Peter Andreas Kolderup-Rosenvinge, der var født paa Bodø $\frac{9}{11}$ 1761 og døde i Kjøbenhavn $\frac{18}{8}$ 1824.

1) Nicolai Christian Friis Kolderup er født paa Bodø 1759 (døbt Allehelgensdag) og døde i Alten $\frac{28}{4}$ 1837. Han anføres i Talvigs Ministerialbog som „Examinatus juris“ og skal, ifølge en Skildring af Jacob Fellman, Sognepræst til Utsjoki i Finland, i „Anteckningar under min Vistelse i Lappmarken“, først have været Foged, senere konstitueret som Sorenskriver og tilsidst Toldforvalter; hans Konstitution som Sorenskriver var i Saltens Sorenskriveri ca. 1793—1795. Der fortælles om ham, at han længe boede i Alten og i en Aarrække var paa Kontoret hos Fogderne; i nogle Aar indehavde han ogsaa Polmac Handelssted, hvis Ret han afstod $\frac{12}{7}$, 1823. (Ifn. en Optegnelse i Næsseby Kaldsbog).

2) Eilert Christopher Kaasbøll Kolderup er født paa Bodø 1763 (døbt 7de Søndag efter Trinit.) og døde i Nordre-Aurdal som Sorenskriver i Valders $\frac{11}{6}$ 1822 (begr. Vang, Hedemarken). Han var først Prokuator paa Hedemarken, hvor han eiede og beboede Gaarden Hoel i Furnes (Anneks til Vang), og blev $\frac{26}{8}$ 1808 Sorenskriver i Valders. Han blev gift i Elverum $\frac{16}{10}$ 1794 med Anne Dorff, der var født i Elverum $\frac{30}{10}$ 1776 og døde i Furnæs $\frac{21}{12}$ 1851. Hun var Datter af Gaardbruger Amund Pedersen Grundset og Hustru Berthe Amundsatter, men antog Navnet Dorff efter sin Stedfader Prokurator Frants Vilhelm Dorff.

3) Jesper Andreas Kolderup er født paa Bodø 1766 (døbt 16de Søndag efter Trinit.) og døde i Drammen 1807 (begr. Strømsø $\frac{15}{1}$). Han var Skibskaptein og en Tid Maanedsløitnant, men købte i 1804 Gaarden Schielve paa Næs (Hedemarken), som han igjen solgte i April 1806 og flyttede til Drammen, hvor han købte Eiendom paa Strømsø. Han var gift med Carstine Margrethe Carstensen, der døde i Drammen $\frac{27}{1}$ 1847, 80 Aar gammel (begr. Bragernes). En Søn kendes, nemlig Andreas Christian Grønbech Kolderup, der døde som Kjøbmand i Drammen $\frac{29}{12}$ 1866, 64 Aar gammel. Ved sin Konfirmation i Strømsø 1818 anføres han at være døbt $\frac{21}{1}$ 1803; han skal være født $\frac{13}{1}$ 1802.

4) Andreas Wilhelm Rosenvinge Kolderup er født paa Hoel i Furnæs 1795 (døbt $\frac{1}{10}$) og døde i Ystad i Sverige $\frac{29}{7}$ 1834 (omkom ved ulykkelig Hændelse ved Badning). Han skal efter Sigende have været Officer først i norsk Tjeneste (Maanedsløitnant?), men gik senere i svensk Tjeneste som Fændrik (hvor vides ikke) og blev ca. 1830 ansat i det svenske Toldvæsen som Kystoveropsynsmand i Ystad Tolddistrikt med Titel af Fændrik. Han var en Søn af den ovenfor nævnte Sorenskriver Eilert Kolderup og blev gift i Vang paa Hedemarken $\frac{14}{6}$ 1829 med Johanne Arentine Jentoft, der var født i Romedal $\frac{10}{12}$ 1797 og døde i Vang $\frac{21}{8}$ 1862. Hun var en Datter af Løitnant Iver Christian Jentoft og Hustru Sophie Amalie Storm. Hun fulgte ikke med sin Mand til Sverige men boede hele Tiden i Vang; de havde to Sønner, der begge er fødte paa Gaarden Aker i Vang. Som Enke oppebar hun Pension af det svenske Toldvæsen og af den norske Enkekasse, hvori hendes Mand havde gjort Indskud. (Enkekassen Nr. 1669).

Naar tog ovennævnte Nicolai Christian Friis Kolderup juridisk Examen

og kan der oplyses noget om de forskellige Stillinger, som han har indehavt? De har sandsynligvis alle været i Nordland.

Naar tog Sorenskriver Eilert Christopher Kaasbøll Kolderup juridisk Examen, hvad var han før han blev Prokurator paa Hedemarken, og naar blev han det? Han var ogsaa sandsynligvis „Examinatus juris“; ifl. hans Broder Postdirektør Kolderup-Rosenvinges Kopibøger opholdt han sig 1787 i Kristiania.

Hvem er Jesper Andreas Kolderups Hustru Carstine Margrethe Carstensens Forældre, og naar og hvor er hun født? Hvor er deres Søn Andreas Christian Grønbech Kolderup født? Ifl. Postdirektørens Kopibøger opholdt Jesper Kolderup sig med Familie i Kjøbenhavn i 1803 til Medio 1804 og der troes, at hans Hustru er af dansk Herkomst. Kan der gives nogen Oplysning om Jesper Andreas Kolderups Stilling som Maanedsløitnant og om Andreas Wilhelm Rosenvinge Kolderups Stilling som Officer i Norge?

Enhver Oplysning om forannævnte Personer modtages med Taknemlighed af Undertegnede, der fortiden udarbejder en Stamtavle over Familien.

Bogholder Edvard Rosenvinge Kolderup.

Adr.: A/A Thunes mek. Værksted. Kristiania.

7.

Til en Stamtavle over Familien *Colstrup* i Norge vilde jeg gjerne erholde følgende Oplysninger:

1. Povel (Nilssøn) Colstrup, født paa Stokke Prestegaard 1711, skal være død som Forvalter paa Rosenholm i Hornslet Sogn i Jylland 1765. Gift i Hornslet med Christine Birgitte Pedersdatter, der ligeledes skal være død i Hornslet 1766. Kan nogen oplyse hvilken Datum og hvor denne Povel Colstrup blev gift og døde, naar og hvor Konen var født, og naar hun døde, samt hvad og hvem hendes Forældre vare?
2. Povel (Nilssøn) Colstrup skal have efterladt 2 Døtre: 1) Birgitte Dorothea Colstrup, f. 1749, † i Aalborg 23 Febr. 1833, 83 A. gl. Gift i Hornslet med Sognepresten Christian Albrecht Copmann, født i Kjøge 1730, † i Aalborg 7 Juli 1804, 73 A. gl. Gift 1ste Gang med Anna Charlotte Amalie Rosenlund. 2) Christine Marie Colstrup, † ugift. Kan der oplyses hvilke Børn Povel Colstrup havde, naar og hvor de vare fødte og døde (deriblandt Nr. 2 foran) samt naar Copmann blev gift med Birgitte Dorothea Colstrup, naar og hvor hans 2den Hustru født Rosenlund var født, blev gift og døde, og hvem og hvad hendes Forældre var?
3. Naar blev Nils Arnt Colstrup (en Søn af Sogneprest i Arendal Erik Colstrup) Student; formentlig c 1770?
4. Naar blev Nils Colstrup (en Søn af Sorenskriver Janus Colstrup i Eidsberg) Student; formentlig c. 1741?
5. Jens Aalborg blev 1705 persl. Capellan hos Faderen, Sogneprest til Christiansø ved Bornholm Anders Jenssøn Aalborg. Naar blev han udnævnt og hvad hed Moderen?

E. A. Thomle

Arkivar, Rigsarkivet, Christiania.

8—9.

8. Kan nogen give mig Oplysning om Anna Maria Borch (døbt i Odense ²⁴/₄ 1765. Hun var 1788 i Huset hos Byfoged Bech i Vordingborg, hvis Hustru var en Slægtning) og Johanne Borch (døbt i Odense ²⁰/₁₀ 1766. Hun var 1790 i Tjeneste hos Major Krabbe i Kjøbenhavn). Faderen var Anders Enevoldsen Borch, Kjøbmand i Odense, død 1789. Den ene blev gift med en

Lysesløber i Randers, men hvilken af disse det var, og med hvem hun blev gift, har det ikke lykkedes mig at faa Rede paa.

9. Ligeledes vilde jeg være taknemlig, om Nogen kunde meddele mig, hvor Hans Andersen Borch, Snedker i Odense, døbt $\frac{3}{4}$ 1738, blev af. Han var Søn af Anna Marie Jensdatter i hendes Ægteskab med Anders Sørensen Borch, død i Odense $\frac{7}{6}$ 1740. Da der i Odense Bys Skifteprotokol ikke kan sees, at der har været atholdt Skifte efter ham, maa han antages at have fraflyttet Byen, og har jeg derved tabt hans Spor.

Thorgeir Borch, Skien.

Svar IV.

(4 R. VI, S. 260 ff., Spørgsmaal 10, conf. 5 R. I, S. 183, Svar IV).

I Anledning af et Spørgsmaal om en Præsteslægt Mørch i Skedsmo skal som Supplement meddeles:

Hr. *Anders Sørensen Mørch* er født $\frac{9}{3}$ 1691. Han tog sin theologiske Examen 1716. Angaaende hans første Hustru *Mette Sørensdatter Mølgaards* Forældre kan oplyses, at hendes Moder, der hed *Marie Jensdatter*, døde som Enke efter Ole Brun, Borger og Handelsmand paa Fredrikshald. Skifte efter hende holdtes paa Fredrikshald $\frac{1}{4}$ 1732¹⁾. Arvingerne var:

Enkemanden: Sr. *Ole Brun* samt hendes Børn af 1ste Ægteskab: 1) *Mette Sørensdatter*, død, men i sit Ægteskab med Sognepræst til Skedsmo Hr. *Anders Mørch* efterladt 2 Sønner: *Søfren*, 12 Aar, og *Jens Christian*, 7 Aar. 2) *Ellen Sørensdatter*, gift med *Christian Dibbern*, hendes Børn af 2det Ægteskab: 3) *Anders Olsen Brun*, „menes at have været udi Frankrige til Roan.“ 4) *Anne Olsdatter Brun*, 23 Aar gl., gift med *Anders Thomassen*, Borger paa Fredrikshald²⁾.

M. H. til Hr. *Anders Mørchs* ældste Søn *Søren Andersson Mørch* kan — i Anledning af Hr. *Arkivar E. A. Thomles* Meddelelse i dette Tidsskrift (5 R. I. S. 183) — oplyses, at de dér anførte Søkende ikke — som af Hr. *Thomle* antaget — er Børn af denne *Søren Andersson Mørch*, men af en *Søren Christensson Mørch* (f. ca 1709, † 1773) paa Pladsen Holtet under Gaarden Nordseter i ø. Aker. Paa Skiftet efter denne *Søren Christensson Mørch*, holdt i *Christiania* $\frac{19}{12}$ 1773³⁾, angives nemlig hans Arvinger at være:

Enken: *Anne Kirstine Rasmusdatter*, og Børnene: 1) *Anders*, 37 Aar gl., gift⁴⁾. 2) *Søren*, 19 Aar gl. 3) *Christen*, 12 Aar gl.⁵⁾ 4) *Johanne Marie*, gift med *Nils Madsen*, „boende paa Hovedtangen“⁶⁾. 5) *Else Marie*, 23 Aar gl., „tjenende hos Sekretær *Widding*“. 6) *Kirsten*, 10 Aar gl.

Disse Mørcher har intet med Familien Mørch i Skedsmo at gjøre, hvad der forresten ellers laa nær at antage p G. af Ligheden mellem Navnene paa de her nævnte Søkende og paa Børnene af Præsten *Jens Christian Mørch* i Skedsmo. Hvorvidt Præsteslægten Mørch i Skedsmo er uddød, er altsaa endnu et uløst Spørgsmaal.

Chr. Morgenstjerne Munthe, Artillericapitaine. Christiania.

1) Se Retsprotokol 1180 Fol. 431. — Dette er mig velvilligt meddelt af Hr. *Amanuensis H. Krog Stiffens*. 2) Hun blev i dette Ægteskab Stammoder til den yngre *Fredrikshaldske Slægt Stang*. Se *M. Arnesen* og *N. A. Stang*: *Stamtavle over den yngre Fredrikshaldske Slægt Stang*. (Fredrikshald 1879). 3) Se Retsprotokol 2869 F. 279. Boet var fallit. 4) Denne *Anders* er netop den af Hr. *Thomle* nævnte *Anders Sørensen Mørch*, der boede paa Grønland i *Christiania*. Foruden 2 Sønner af Navnet *Hans*, der begge døde unge, havde han Datteren *Karen* (eller *Kathrine*, som hun kaldes i *Ministerialbogen*), født 1763 gift med *Mons* (ikke *Abr.*) *Johansen* i *Christiania*, der paa *Folketællingen* for 1801 kaldes „*Artillerist*“. 5) Død i *Christiania* 1781. 6) *Nils Madsen* (*Sprækkenhus*) var *Kommandersergent* og boede i *Christiania*, hvor de fleste af hans Børn sees at være fødte.

V.

(V R. I. B., S. 181, Spørgsmaal 4).

Peter Henrik Barclay, om hvem der foran i dette Tidsskrift er bleven opkastet Spørgsmaal, tog dansk juridisk Examen 1787 med bedste Character. I en Ansøgning af 23 Aug. 1791 om det da vacante Postmesterembede i Bergen siger han, at han har anvendt en Del Aar paa Studeringer ved Københavns Universitet og faaet de to første Examinere med bedste Character. I 1787 reiste han til sin Stiffader Conferentsraad og Lagmand Colbjørnsen, ved hvis Forretninger han bistod. Den 25 Sept. s. A. blev han ogsaa Sekretær ved den over Christian Softhuus nedsatte Commission, og uden Betaling; blev senere af Prins Carl af Hessen ansat som Copist ved Felt-Commissariatet ved de norske Troppers Indmarch i Sverige, men afgik herfra med et Aars Gratification uden Vartpenge. Senere blev han By- og Herredsfoged i Rønne paa Bornholm. Han døde 15 Juni 1833 som Cancelliraad og entlediget Byfoged.

E. A. Thomle.

VI.

(5 R. I. S. 178, Spørgsmaal 1).

I Betragtning af at en Familietradition (ifølge Oberstlt. H. F. Grandjeans Stamtavle over Familien af samme Navn) udsiger, at Slægten Grandjean er kommen til Danmark med Familien Pless eller Plessen, og derhos den ældste kendte Mand af Slægten Ludvig Grandjean (c. 1688—1767) var Skovrider paa Enkedronning Charlotte Amalies Godser, hvilket harmonerer godt med Familien Plessens bekendte Indflydelse hos Kongefamilien, er det ikke ganske usandsynligt, at nedennævnte Kilde, uagtet den anvender en meget forvansket Form af Navnet, kan give et Spor tjenligt til at føre Slægten endnu et Led tilbage i Tiden. Et i Rigsarkivets 2. Afd. opbevaret Mandtal over Indvaanere i København i de af Branden 1728 konserverede Distrikter viser nemlig, at der i Øster Kvarter N. 20te, en Ejendom i Admiralgade, bl. andet opholdt sig en „Johan Schang“ om hvem det siges „har været Camer tienner hos Hr. Geheime Raad Pless“. Huset tilhører en Mand af ringe Stand, en „Borrestue Svend“ Lars Christensen Møller, og det er ingenlunde utænkeligt, at han har taget Ordets sidste Stavelse for Efternavnet ved sin Angivelse. Selv hos mere dannede Folk var Ortografien lidet udviklet dengang. Præsten i Magleby staver saaledes Skovriderens Navn i Kirkebogen i Tiden 1721—24 2 Gange som „Grangskang“ og 2 Gange „Grandskang“, Andetsteds staves Navnet snart i et snart i to Ord Gran Schang.

Selvfølgelig ligger heri ikke noget Bevis men kun en Anvisning af et Spor, der nemt overses. For *Tidens* Skyld kunde Manden godt være Fader til Skovrideren. Han „har været“ i Plessens Tjeneste, er mulig af Aldershensyn afgaaet; og er han 70 Aar i 1728, var han 30 Aar gammel, da Skovrideren fødtes. Ogsaa hans Fornavn Johan gaar igen i Slægten, om end ikke hos de kendte af Skovriderens Børn. At finde hans Død i Københavns Kirkebøger, er et omfattende Arbejde, mulig han ogsaa er død andetsteds f. Ex. hos Sønnen i Magleby, og her mangler uheldigvis Kirkebogen over Begravelser i de første 23 Aar efter hans Død. Muligvis dog med Tiden Arkivalier vedr. Fam. Plessen kan bringe mere Klarhed for Dagen.

Mandtallet viser ingen Hustæller i Slægt med ham. Han er alene uden Hustru, Børn eller Tyende. Huset synes overfyldt af brandlidte Herrer uden Familie, en Major, en Løitnant, en Færnik, norske Studerende og Bestillingsmænd, en Overvisiterer og en Lakai hos Dronningen.

Red.

Þorstein Illugason Hjaltalin.

Rettelse til Brickas „Dansk Biografisk Lexikon“.

Af V. A. Secher.

I det anførte Værk 7, 462 har afd. Dr. phil. F. J. Meier leveret en Biografi af en islandsk Bondesøn, som arbejdede sig frem til en i Tyskland ret anset Kunstmaler og senere levede i Brunsvig. Han døde 1817. Dr. Meier kalder ham *Thorstein Elias Hjaltelin*, uden at det har stødt ham, at en Islænder fra 18. Årh. skulde have ført 2 Fornavne i Stedet for Fornavn, Patronymikon og Slægtnavn. Heller ikke Redaktionen har taget Anstød heraf eller af, at nævnte Islænder skulde hedde Hjaltelin, medens dette islandske Navn ellers lyder *Hjaltalin* og skrives således i Værket. Dr. Meier anfører som Kilde Weinwich: „Kunstens Historie i Danmark og Norge“ S. 205 f. og „Københavns Skilderi“ 1829, 1428, og bægge Steder står vel Navnet anført som „*Torsten Elias Hjaltelin*“, men bægge omtale også som deres Kilde Meusels „Archiv für Künstler und Kunstfreunde“ I, Dresden 1804, Nr. 2 S. 57—61 og at Kunstnerens Billede findes heri med Navnet „*Dorstein Illia Hjaltelin*“. Da dette er urigtigt i det Meusel netop har Hjaltalin, er det klart, at „Københavns Skilderi“ kun har afskrevet Weinwich, og Bladet burde derfor ikke været anført af Dr. Meier som Kilde. Men heller ikke Weinwich har nogen Værdi, idet denne Forf. ikke ved mere om Kunstneren end Meusel, på det nær, at han har tillagt ham Navnet *Elias* i Stedet for det ham uforståelige *Illia*, og Dr. Meier har kun tankeløst afskrevet Weinwich. Overalt i den tyske Literatur, hvor den islandske Kunstner omtales, såsom: Meusel: „Teutsches Künstlerlexikon“ 2. Udg. 1808 1,396; Fiorillo: „Geschichte der zeichnenden Künste in Deutschland“ 1818 3,329; Nagler: „Allgemeines neues Künstler-Lexicon“ 6,171; „Allgemeine deutsche Biographie“ 12, 383—84, hedder han som i Meusels Archiv, der iøvrigt er den Kilde, på hvilken al senere Omtale beror.

Der er imidlertid ikke fjærneste Anledning til at rette de tyske Forfatteres „*Illia*“ til *Elias* eller *Hjaltalin* til *Hjaltelin*, og

man kan kun undre sig over, at Dr. Meier¹⁾ ikke har set, at disse Rettelser ere vilkårlige Opfindelser af Weinwich. Jeg traf under et Besøg i Stadsbiblioteket i Brunsvig på et Håndskrift, hvis Tittel er: „W. Müller: Biographien und Kunstnotizen über Kunst-, Historien- und Portraitsmaler, welche in Braunschweig und Wolfenbüttel gelebt haben. 1850“. I dette Værk var selvfølgelig også Islænderen behandlet og der citeredes Bladet „Braunschweigische Anzeigen“ 1795 Nr. 38, S. 773, hvorefter „der Kunstmaler *Torstein Illuga Hjaltalin*“ 1795 3. Maj i st. Katarina Kirke i Brunsvig havde Bryllup med „Jungfrau Sophia Rosine Rudolphe Schroeder“. Her står altså *Illuga* i Stedet for det i Literaturen sædvanlige *Illia*, men heller ikke det kan være rigtigt. *Illuga* er nemlig Genitiv af Nominativen *Illugi*, men når Navnet står i Genitiv, er Grunden selvfølgelig den, at der er blevet udeladt -son. Den islandske Malers rigtige Navn er herefter i den korrekte Retskrivning *Þorstein Illugason Hjaltalin*. Hans Fader har altså haft Navnet *Illugi*, og det vil herefter næppe være vanskeligt for en af de islandske Personalhistorikere at udfinde, til hvilken Familie han hører. Der er ingen Anledning til her at gentage Meusels biografiske Meddelelser om Þorstein Illugason. Kun skal som Kuriosum nævnes, at hans Liv og Levned i „Braunschweiger Tageblatt“ 1874 Nr. 266 for 13. Novbr. blev gjort til Genstand for en Festartikkel til Ære for Islands Tusindårsfest. Et Par Eksemplarer af dette Nummer findes indlagt i W. Müllers ovennævnte Manuskript. Heraf ses, at Þorstein Illugasons Enke levede i Brunsvig til sin Død 1856.

¹⁾ For en Nøjagtigheds Skyld bemærkes, at Weilbach i „Nyt dansk Kunstnerleksikon“ har optaget en Meddelelse om Hjaltalin med ganske de samme Fejl som Meiers og Weinwichs.

Register*).

(Af Arkivassistent H. C. Roede.)

- Aal, Stortingem. 188.
 Aalborg, And. Jensen, Pr. 268. Jens,
 Kap. 268.
 Aalholm, Hedevig Ped.dt. 253. — Math.
 Jensen, Kir. 253.
 Abildgaard, N. A., Kunstmal. 2.
 Acheleye, Joh.s. Kptltn. 237, 241.
 Ackermann, Hofpr. 98.
 Adelaer, Kurt 244.
 Adolph Friedrich, Prins 86, 88.
 Ahlefeldt, Magdalene 62.
 Alexander, russisk Kejser 84, 96.
 Alsing, Anne Sophie 182. — Ole R. 182.
 Alstrup, Anne Margr. 165. — Ped. Han-
 sen, Mag. 165.
 Ancher, Bernt, Provst 180, 225. —
 Christopher, Pr. 180.
 Andersen, Christen, Stiftaskr. 255. —
 David 115, 124 f. 252. — Elisab.
 D. 182. — Hans Chr. 183. —
 Hendrikke 250. — Jakob, Kpt.
 160 ff. — Mads, Bud 250. — Margr.
 N. 182. — Theodorus. Postm. 182.
 Anthonisen, Mogens, Sorenskr. 72.
 Appleby, Pet., Agent 252.
 Arenfeldt, Anna Stygge 62. — Axel,
 Obltn. 62. — Jørgen 160.
 Arensen, Morten 134.
 Arentsen, Cathr. 182. Marcus, Kon-
 troll. 182.
 Arff, Bolette Elisab. 240, 242, 245. —
 Chr. Henr., Prltn. 235, 240 f. —
 Chr. L. F., Søkadet 235. — Fr.
 Sophie 235. — Fr. Sophie 235.
 Georgia Elisab. 235. — Joh.
 G., Kontreadm. 232—245. — Jo-
 han Gerh., Vinhdl. 235. — Lovise
 235. — Maria 235 — Marie Cathr.
 235. — Nic. Conr., Sekltn. 235. —
 Nic. Dominicus, Komm. 235. —
 Nicolai J., Højesteretassessor 234.
 Aslaksen, Anne Margr. 183. — Joh.,
 Teglm. 183.
 Bagge, Poul, Mat.forv. 169.
 Bagger, Mdm. 3.
 Balchen, Adm. 233.
 Bang, O. L., Dr. med. 202.
 Banner, Ingeborg 57. — Otto 57. —
 Preben, Obltn. 165.
 Barchmann, Aase J. 181. — Herkules
 S., Kbm. 181.
 Barclay, Fam. 181. — Emerence 181.
 — P. H., Aukt.dir. 181. — Pet.
 Henr., Byskr. 181, 270.
 Bartholin, Th. 24.
 Basballe, Kpt. 238, 240 f.
 Basse, Hans 156.
 v. Bassewitz, ? 23.
 Bast, Anna 32. — P. D., Stiftsprovst
 32, 98. — Frue 98.
 Bastholm, Chr., Konfess. 3. — Hans,
 Pr. 3.
 Bech, Bisk. 200. — Byf. 268 f.

*) Hustruene ere kun anførte under deres Ægtefælles Navn.

- Becker, Ane Margr. 25. — Georg Ludv.,
Konsul 25, 107. — Sekltn. 238.
- Beermann, Byf. 262.
- Behncke, Johan C. T., Bager 247. —
Johanne C. 247.
- Belau, Obltn. 43 f.
- Benda, Félicité A. 91. — Fr. Ludw.,
Hofkomp. 91. — Georg. Komp. 103.
- Berg, Bendte, 250. — Søren, Møller
250. — Just.sekr. (?) 219.
- Bergmann, Joh. Pettersen 266.
- Bernadotte, Marschal 31, 36, 76, 78 ff.
- Berthelsen, Nils, Raadm. 70 f.
- Berthier, Louis A. Gen. 79.
- Bessesen, Bertel 123.
- Bevens, Christine W. 246. — Heinrich,
Lotterikoll. 246. — Lovise E. 246.
— Sophie H. C. 246 f.
- Bille, And., Rigsmarsk 159, 164.
- Billeskou, Lovise 168. — Vilh., Provst
168.
- v. Bimbach, Joh. P. F., Gen. 146.
- Bircherod, Else Nieladt. 166 f. — Jens,
Biak. 166. — Jens, Prof., 166 f.
- Bircholdt, Chr. Jobler, Hørkr. 250. —
Ingeb. Charl. 250.
- Bjelke, Frue 108. — Genltn. 126.
- Bjørnsen, Nils 114.
- Blach, Vognm. 168.
- de Blenac, Courbon, Eskadrechef 234.
- Blik, Henr. H., Reg.læge 182.
- v. Blücher, Conr. Dan., Greve 7. —
Gebhard Leberecht, Fyrste 33, 49,
74. — Gustav Gotthard, Amtmand
74, 76, 109. — ? 7.
- Bläcker, Fam. 18, 106. — Købm. 13 f., 16.
- v. Bodenhausen, Domherre 43 ff. —
Frue 42.
- Bolding, Ingeb. Lauritsdt. 123. — Jes-
per Hansen, Hdslm. 123.
- Bonnevie, Pr. 188.
- Borch, And. Enevoldsen, Kbm. 269. —
And. Sørensen 269. — Anna Marie
268. — Anna Marie Jensdt. 269.
— Dorte C. 170. — Hans And.sen,
Snedker 269. — Herm. Henr.,
Vinhdl. 170. — Johanne 269.
Math. Johannes, Klokker 173.
- Both, Hofmarsch. 88, 91.
- Boué, ? 30 f.
- Boye, L. J., Baron 220.
- Boysen, Andr. Paulin, Styrm. 251.
- Bradtisch, Hans Phil., Garver 173. —
Sara M., 173.
- Brandt, Fr., Rentem. 132, 262. — Georg
Fr., Fagottist 95. — J. H. 251.
Joh. Heinrich, Gross. 249.
- Branner, Joh. Jac., Klædefabrikør 168.
— Petrine L. J. 168.
- Braun, Joh. Fr., Oboblæser 92, 95, 97 f.
— Frue 92, 97. — Frk. 97.
- Brede, Skuespillerinde 50, 53, 73.
- Breide, Inger 61. — Volf 61.
- Bricka, Rigsarkivar 184.
- Brochmann, Hans, Borgm. 262.
- Broderup, Anna Doroth. 172. — Knud
O., Gr.sm. 172.
- Brummer, Boghdl. 186.
- Brun, And. Olsen 269. — Marie Jensdt.
269. — Ole, Hdslm. 269.
- Buch, Andr. A., Brygger 175.
- Budde, Agnete S. 173.
- Bue, Torje Knudsen, Opsidder 119.
- Bueck, Kapt. 14 f.
- Burl, James, Stabsoff. 69.
- Bussiegel, Ane M. E. 171. — Anna
Magdal. 171. — Gotth. Christopher,
kgl. Staldskr. 171.
- Bückeburg, Greve 37.
- v. Bülow, Engelke H., Hofchef 2 f., 22 f.,
28, 40, 42 f., 47, 79 f., 82 f., 107 f.
- Böschmann, Aase Cathr. 182. — Abrah.
182. — Abrah., Kbm. 181 f. —
Arent, Stud. 182. — Doroth. 181.
Elisab. C. 181 f. — Elisab.
Cathr. 182. — Elisebeth Marie 182.
— Joh. 182. — Johan, Bergskr.
181. — Joh. Chr., Stud. 182. —
Maren N. 181. — Maria 181. —
Marthe H. 181 f. — Martin H. 182.
— Poul Conr. 182. — Poul Conr.,
Højester.prok. 182. — Søren Gottfr.
182. — Ursula C. 181 f.
- Bødker, Hans Pet., Skibskpt. 251.
Maria Elisab. 251.
- Bøhm, Johanne 182. — Ulr. Fr., So-
renskr. 182.
- Børresen, Anne F. 170. — Joh. Chr.,
Lærr.hdl. 170.
- Børting, Ped. 134.
- Carl I. af Engl. 68.
- Carl XIII. af Norge og Sv. 199, 220.

- Carl, Landgreve af Hessen 9 f., 108. 270.
 Carl August Christian, Prins 86, 88.
 Carl Bernhard, Prins 92.
 Caroline Mathilde, Dronn. 80 f.
 Celestino, Eligio, Koncertm. 92.
 Charlotte Amalie, Enkedronn. 178.
 Charlotte Frederikke Prinsease 86, 88.
 104.
 Charlotte Sophie, Prinsesse 85.
 Choiseuil, Hertug 239.
 Christen, Adolph H. H., Kmskriver 170
 Christensen, Anne C. 178. — Annichen
 182. — Christen 178. — Ferd. W.
 247. — Laurits, Borgm. 129, 131,
 263. — Lisbet 131. — Mads, Borgm.
 260. — Math., Værtshush. 251. —
 Paul 178. — Ped. 182.
 Christian IV. 137 f., 141, 158 f., 164,
 199.
 Christian VIII. 188 f., 193, 200, 220.
 Christian Frederik, Prins 1 7, 9 f., 12 ff.,
 17 20, 22—26, 28, 33 ff., 44, 48,
 73, 75, 78 ff., 82, 86, 91, 98 f.,
 103 ff., 107—11.
 Christiani, Christoph J. R., Hofpr. 92.
 Christie, Præs. 188, 205 f.
 Christina, av. Dronn. 181.
 Clasen, Mad. 197.
 Classen, Pet. Hersleb, Gehkfr. 168. —
 Frue 168.
 Claussen, And. 253. — C., Hofglarm.
 177.
 Colbjørnsen, Emerence 181. — Herm.,
 Asses. 181. — Lagm. 270.
 Cold, Andr., Komp.chef 180. — Anne
 Cathr. 180. — Anna Maria 180. —
 Frantz Lambert, Korp. 180. —
 Hans Bernt, Maj. 180. — Maren
 H. 180.
 Collett, Dep.chef 201.
 Collin, Prltn. 238.
 Colmann, Reg.kirurg 11, 107.
 Colstrup, Fam. 268. Christine Birg.
 — Ped.dt. 268. — Christine Marie 268.
 — Erik. Pr. 268. — Janus, So-
 renskr. 268. — Nils 268. — Nils
 Arnt 268. Povel, Forv. 268.
 Comisch, Klokker 186.
 Confians, Marschal 233 f.
 Copmann, Anna Charl. Amal. 268. —
 Birg. Dorothea 268. — Chr. Albr.,
 Pr. 268.
 Cramer, Joh., Tolder 256, 263, 265 f.
 Cruse, C. H., Vinhdl. 175. — Sara 175.
 Dahl, F. P. J., Docent 185—231.
 Dam, Mads Gregers, Kapelm. 35.
 Danneskjold-Laurvigen, C. C., Adm.
 233.
 Danneskjold-Samsø, Fr., Gen.adm.ltn. 232.
 Davidsen, David 118. — David, Borgm.
 118.
 Degen, C. F., Overlærer 5.
 Dibbern, Chr. 269. — Ellen Sørensd.
 269.
 Diriks, Dep.chef 201.
 Dorff, Frants Vilh., Prok. 267.
 Dorothea, Hertuginde 81.
 Dull, Agent 241.
 Dyre, Hans 156.
 v. Düring, Ernst Fr., Genltn. 7.
 Døderlein, J. G., Stadsfysik. 185 f., 198,
 204, 209, 215. — Frue 185.
 Eberhard, Kpt. 146.
 Edler, Doroth. 182. — Frans 182. —
 Magdal. Cathr. 182. — Ulr. Fr.
 182.
 Egede, Gjertrud 249. — Hans, Missio-
 nær 89, 249.
 Einertsen, Johan, Borgm. 116.
 Ellefsen, Christen 134. — Tordt 64.
 Elovius, Jonas, Pr. 64.
 Epaulé, Gen. 79.
 Erasmi, Edle Joh. M. 249, 251. — Tage,
 Kommandant 249.
 Eriksen, Kjeld, Hdsm. 165. — Magdal.
 Lauritzdt. 165. — Mats, Fuldm.
 121.
Essen (v. Essen), Fam. 180. — Anne
 C. 178. — Bernt 179. — Gye C.
 H. 180. — Hans Berntsen 178 ff.
 — Hans Henr., Stath. 193, 195, 208,
 221. — Karen Jacobsdt. 178 f.
 Ester, Conrad 123.
 v. Eyben, Adolph Gottlieb, Friherre 17.
 Fabricius, Anna Gunilde 251. — Otto,
 Bisk. 251.
 Falbe, Stiftamt. 227. —, ? 200.
 Falch, Fam. 258. — Dorothea Ene-
 voldsdt. (Ingvoldsdt.) 258. — Dor-
 the Hansdt. 258. — Gert Isachsen.

- Hdlsm. 258. — Isach Laur.sen 258.
— Maren Jensdt. 258 f.
- Falck, Fam. 165.
- Falsen, Amtm. 230. —, ? 188, 206 f.
- Fasting, Kptltm. 241. — Statsr. 201.
- Federsen, Hans, Skom. 174.
- Fellman, Jacob, Pr. 267.
- Fenger, Ludv., Prof. 244.
- de Ferry, Cathr., Frue 128, 136 f. —
Peter, Ob. 128, 136.
- Fibiger, Adolph, Kont.chef 171. —
Margr. Carol. 171.
- Finck, Christiane 170. — Apoth. 170.
- Fleischer, C., Adm.søkr. 240.
- Foersom, Christen M., kgl. Skuesp. 172.
- Folmer, P. 169.
- Fontenay (de Fontenay), A. N., Komm-
kpt. 233. — B., Komm. 232.
- Fosland, Ole Christensen 260.
- Fourræs, Skuespiller 17. — Skuespiller-
inde 17, 106.
- Frederik III. 164.
- Frederik V. 25, 43. 233.
- Frederik VI. 13, 25, 34, 46, 54, 100, 111.
- Frederik, Arvepr. 1 f., 4, 9, 12, 16 f.,
22, 26, 28, 33, 40, 43, 45—48,
53 f., 56, 74 f., 79 ff., 83 ff., 106,
112 f.
- Frederik Ferdinand, Prins 1 ff., 5, 9,
12 f., 21 f., 24 ff., 30, 32, 34, 37,
41, 45 ff., 49, 51, 53 f., 56, 74, 82,
87 ff., 97, 99, 103, 106, 108—113.
- Frère, Gen. 20.
- Friboe, Fam. 266. — Anna Dorothea
266. — Ferd. Wilh., Kpt. 266. —
Gottfr. Otto, Kpt. 266. — Hans,
Kpt. 266.
- Friedel, Chr. Dtl. 250. — Brygger 250.
- Friedrich, Hertug 84. 89.
- Friderik, Prins af Hessen 10.
- Friederich Carl Ferdinand, Hertug af
Bevern 9.
- Friedrich Franz, Hertug 84, 86 ff., 91,
95, 101, 105.
- Friederich Heinrich Carl, Prins 35 f.,
40, 42 f., 45 f., 49, 74 f., 91, 93,
95, 98.
- Friedrich Ludwig, Arvepr. af Meklenb.
84 ff., 89, 91, 102.
- Friederich Wilhelm 3. 35, 56.
- Friederich Wilhelm Carl, Prins 36.
- Friis, Dorothea 154. — Iver 154. —
Jeasper, Ob. 154. — Mogens 129.
- Frosch, Sekret. 98.
- Fränkel, Købm. 22.
- Frølund, Povel, Slotsfgd. 173.
- Fuglede, Pet. Nic., Borgm. 250.
- Funck, Pet. Ferd., Koncertm. 35.
- Fürstenberg, Christine 66. — Joh.
Pet. 65.
- Gabel, C. C., Viceadm. 235.
- Gadberg, Knud J., Pr. 178.
- Galeotti, Vincenzo, Balletm. 42.
- Gebauer, Chr. D., Maler 248. — Ma-
riane 248.
- Gedde, Kptltm. 238.
- Genet, St., Leg.søkr. 43.
- Gjedde, Brostrup 181.
- van Ginckell, Chresten, Borgm. 158, 160.
- Gjordsen, Niels 114.
- Giæ, Birgitte 89.
- Gjøs, Sørine K. 183. —, ? 183.
- Gleistein, Bernt, Ritm. 149.
- Glostrup, Nils, Bisk. 70 f.
- Gläveke, Hofpr. 100, 104.
- Gothlænder, Maren 181. — Povel 181.
— Søren, Birked. 181.
- Grandjean, Fam. 178, 270. — Ludv.,
Skovrid. 178, 270.
- Grassi, Joseph, Prof. 87.
- Grevesmøhlen, Overdir. 220.
- Groot, Fam. 182. — P., Tømmerhdl.
182.
- Gross, ? 12.
- Grub, Christen, Skipper 123.
- Grubbe (Grubb), Fam. 67—70. — Ed-
ward B. 69. — Edward B. jun. 69
— Edward Burd, Gen. 67, 69. —
Euphemia 69. — Frances 68 f. —
Henry 68. — Henry G. Hunt, Kapt.
67. — Howard 68. — John 68. —
John 68. — John jun. 68. — John
Eustace 67. — Louis H. 68. —
Mary Shippen B. 69. — Peter, Ob.
69. — Peter sen 69. — Violet 69.
— Walter J. Hunt 67.
- Grundset, Amund Pedersen, Gaardbrø-
ger 267. — Birthe Amundsdt. 267.
- Grüner, Hans, Audit. 168.
- Grøndal, Bogtr. 198.
- Gustav Adolf, sv. Kg. 155.
- Gustav Ludwig, Prins 86.

- Güldenchrone, Chr. Vilh., Ob. 4. — Emilie A. M., Baronesse 80.
- Gyldenløve, Ulr Fr., Statb. 132, 262, 266
- Gyldenstjerne, And. Pedersen 70. — Christence 58. — Knud 58.
- Halkier, Godfred 251. — Karen Margr. 251.
- Hallander, Marie K. 170. — Kontroll. 170.
- Hammerich, Cay Fr., Kbm. 174. — Caya Christina 174. — Christiane C. 174. — Christine 174.
- Hammerstein, Frk. 42. — Frue 38.
- Hanning, Christine Sørensd. 67. — Peder Olsen, Pr. 66 f.
- Hansen, Abel Maria 177. — Abraham 182. — Anne Christine 183. — Chr. Fr., Bygm. 105. — Hans 183. — Jacob, Lagm. 70. — Jesper 120, 124, 254. — Laurits, Raadm. 71. — Maren B. 175. — Michel, Raadm. 262. — Oluf, Fuldm. 116. — Pet. Pr. 177 — Skom. 175.
- Hansen Rudtkjøbing, Anne Helene 251. — C. L. E. 252. — Else Maria 251.
- Hansteen, Frue 212.
- Harald Haarderaade 223.
- v. der Harberge, Christopher 61. — Inger 61.
- v. Harbou, Wilh. Heinrich, Kapt. 4, 21 f., 27 f., 47, 79 f., 82 f., 91, 98, 104.
- Hedemann, Joh., H., Grosserer 247.
- Heger, Ellen Marie, kgl. Skuesp. inde 50, 73 f.
- Hegermann, Dep.chef 201.
- Heinrich, Joh. Fr., Konfr. 21, 45.
- Helene, Storfyrstinde 84 f., 87, 89.
- Hellesen, Berthel. Raadm. 70 f. — Karen A. 70.
- Hillevad, Karen 182. — Knud H. 182.
- Henriksen, Peder, Foged 134.
- Henriques, F., Kbm. 99. — J., Kbm. 99.
- Hersleb, S. B., Prof. 227.
- Hese, Sekret. 93.
- Hess, Henr., Skibskpt. 140.
- Heyne, Félicité Agnes 91. — Fløjtespiller 91.
- Hjaltalin, Illugi 272. — Sophia R. R. 272. — Þorstein Illugason 271 f.
- Hielm, Redakt. 198.
- Himmel, Fr. H., Kapelm. 86.
- Hirsch, Ingeb. Kirstine 261. — Major 261.
- Hirschholm, Iver Nielsen, Historiograf 165 ff.
- Hoff-Rosenkrone, Chr. Henr., Frih. 172.
- Hofgaard, Stud. 204.
- Hohlenberg, Carol. Margr. 168 f. — Chr., Komm.kpt. 168 f. — Gustav Henr. 169.
- Holck, Henrik 138.
- Holm, Andr. Krag, Pr. 102. — Stud. 207.
- Holst, Julie Louise 168. — Cand. med. 199, 202, 204, 215, 230 f. — Komm.kpt. 232.
- Holstein (v. Holstein), Charl. Elisab. Henriette 2. — Chr. Fr., Hofjægerm. 35. — Chr. Fr., Lensgreve 2.
- Holten (v. Holten), Ane (Anna) 11, 32, 108. — Anna Margaretha 26. — Carl Valentin, Prof. 13. — Hans Chr., Pr. 11. — Johan (Hans), Kmr. 26. — Joh. Severin 1—56, 73—113. — Johanne Kathar. 30, 47. — Juliane Marie 1, 5 f., 8, 11, 13 f., 25 ff., 32, 40 ff., 50, 54, 73, 78, 80, 86 f., 90, 94, 98, 100, 102, 106, 108. — Mathias, Mægler 13, 75. — Nicolay Abrah., Direktør 30, 32, 50, 90.
- Husvig, Hans Madsen, Pr. 166. — Margrete 166.
- Hvestendahl, Anne Maria 172. — Matth. Kbm. 172.
- Hvidtfeldt, Arild 89.
- Hviid, Andr. Chr., Regensprovst 10.
- Hæg (Høg), Chr., Urtekr. 177. — Just Styggeesen, Hovm. 125. — Marie 177. — Ottonie Amine 177.
- Høyer, Agnete Elisab. 240. — Chr. Fr., Pr. 170. — Hans, Regkvm. 240. — Johanna M. 170. — Sølt. 236.
- Jacobsen, Andreas, Hoffouerer 35. — Dan., Toldbetj. 134. — Gabriel, Tolder 121. — J., Provst 122. — Lorents, Fuldm. 121.
- Jagon, Frue 38.
- Jagow, Frue 74. — Kmh. 74.
- Janssen, Poul E., Rentøskr. 248.

- Jasper, Kpt 233.
 Ibsen, Fr. Chr., Maanedstn. 168.
 Jensen, Christopher, Fuln. 166. — Christoffer, Pr. 71. — Maria 134. — Peder, fhv. Byf. 134.
 Jensenius, C., Etr. 169.
 Jentoft, Iver Chr., Ltn. 267. — Sophie Amal. 267.
 Iffland, Aug. With., Forf. 37.
 Joachim Ernst, Hert. 139.
 Johan Adolf, Hert. 139.
 Johan Ernst, Hert. 142 f., 148.
 Johansen, Karen C. 170. — Ped., Værtshush. 170.
 Jonsen (Johnsen), Abr. 183, 269. — Anders, Tolder 114—125, 252. — Ingeb. Lauritsdt. 122 ff. — Karen (Kathrine) 269. — Karen Marie 183. — Mons, Artill. 269. — Peder 114.
 Johnstrup, Elisab. Johansine 250. — Ulr. Fr., Brvinsbr. 250.
 Ipsen, Rasmine M. C. 175.
 Irgens, Joachim 129.
 Juel, Erik 158, 162. — Hans, Vicestath. 126, 129, 134, 254. — Ove, 263. — Peder, Gesandt 181.
 Juliane Sophie, Prinsesse 2, 75, 82.
 Juul, Herm. 57. — Kirsten 62. — Maren 57. — Margr. 57. — Peder 57, 62. — Kunstmal. 104.
 Iversen, Aase J. 181. — Hans, Raadm. 258. — Ole 181. — Pernille Halvoradt. 258.
 Jønsen, Ellef 64.
 Jørgensen, Claus, Pr. 253. — Erik, Kap. 261. — Joh. Ped.dt. 253.
 Kaarsberg, Fr. Christine 249. — Jac. P., Vinhdl. 249.
 Kaas, Fam. 65. — Agathe 58. — Anne 62. — Erich 62. — Fr. Jul., Statsmin. 2. — Hartvig, Obltn. 65 f. — Johanne 62. — Marie 65 f. — Mogens 61 f., 151 ff. — Wolfgang, Kommandør 232.
 Katharina 2, 243 f.
 Kehlet, Carl Adolph 168. — Chr., Traktør 168. — Olinius J. 168.
 Kellermann, Francois C., Marschal 79.
 Kensler, Oberamt. 91 f., 98.
 Kevaer, Prof. 204.
Kierulf, Fam. 252. — Alhed Ped.dt. 253. — And. Jensen, Vicetolder 124, 265 f. — And. Mortensen, Raadm. 260. — Anna Marie 265. — Bodil Matsdt. 253. — Hans 259. — Hans Jensen 266. — Jens P. 123. — Jens Pedesen, Tolder 252—258, 266. — Johanne 253. — Joh. Marie 259. — Johs Mortensen 260. — Jørgen Mortensen 259. — Karen 259. — Kirsten And.dt. 252—258, 265. — Maren And.dt. 259 f. — Morten 253, 259. — Morten Mortensen 259. — Morten Olsen 259. — Morten Olsen Raadm. 253, 259 f. — Oluf Mortensen 259. — Ped. Larsen, Raadm. 253. — Peder Olufsen 253. — Sophie Jensdt. 265.
Klagenberg, Fam. 178. — Emma 178. — H. R., Kasserer 178.
 Klefeke, Hofpr. 93.
 Kleinow, Frk. 97.
 Kleist, Frue 74. —, Hauptmann 74.
 Klerk, Robert 120.
 Klog, Kpt. 232.
 Klæboe, Boel P. 178, 180. — Johan C. 178.
 Knip, Antoni, Gentoldforv. 122, 253.
 v. Kniphausen, Carl, Rigsfriherre 2.
 Knob, Laurids 61. — Sidsel 61.
 Knoph, Dan., Amtm. 132. — Daniel, Toldforv. 121 f., 253, 256.
 Knorr, Dan., Kpt. 141.
 Knudsen, Anthonius, Borgmester 70 ff. — Inger 72. — Jacob, Sorenskr. 178. — Peder 71.
 Knuth, Frederik, Greve 49.
 Koch, Else 252. — Hans Chr., Mestersv. 252.
 Koefoed, Hans, Melhdl. 174. — Marie 174.
Kolderup, Fam. 45, 49, 56, 76, 267. — Andr. Chr. Grønbech, Kbm. 267 f. — Andr. Wilh. Rosenvinge, Kystoveropsynsm. 267 f. — Anne 267. — Carstine Margr. 267 f. — Eilert Christopher Kaasbøll, Sorenskr. 267 f. — Jesper, Kap. 267. — Jesp. Andr., Skibskpt. 267 f. — Joh. Arentine 267. — Nic. Chr. Friie,

- Toldforv. 267 f. — P. A. Rosenvinge, Postdir. 32, 39, 74, 267 f. — Susanne Kaasbøll 267.
- Kolderup Rosenvinge, Janus Lauritz, Prof. 32.
- v. Kotzebue, Aug. Fr. Ferd., Digter 14.
- Krabbe, Maj. 269.
- Kraft, Christen Simon, Pakhusforv. 1, 91, 102. — Mette Berthelsdatter 1. — Simon, Kbm. 1.
- Krag, Niels 158, 162 f.
- Kramer, Fam. 178.
- Kreyer, Anna Aug. 136. — Joh., Kbm. 136.
- Krieger, Johan Corn., Viceadm. 235. — Sophie M. 235.
- von Krogh, Ad., fhv. Konsul 184 — Fr. (Fritz) Ferl., Gehkonfr. 184. — Godske Hans, Kmjr. 7 f., 184. — Joh. Sophie 184.
- Kruckow, Pet., exam. jur. 183
- Kruse, Søkt. 4.
- Kunzen, F. L. O., Kapelm. 92, 97.
- Købke, A. C., Frue 183.
- Køppern, Hofchef 108.
- Laaaby, ? 260.
- Lange, Abel Cathr. 246. — Gunde, Lensm. 150, 157 f. Laurine B. 248. — Poul David 248. — Ulricka Julia 248. Amtsf. 246.
- Langeland, Rasmus 3.
- Larsen, Andreas, Kjt. 250. Asmus, Urtekr. 250. — Jacob 2. — Mogens, Pr. 134.
- Lassen, H. C., Skibsfører 251. — W., Bureauchef 179.
- Laub, Pritn. 238.
- Laugesen, Thomas, Pr 70 f.
- Leganger, Iver Eriksen, Pr. 65.
- Lehman, Bogtr. 198.
- Leigh, Karen, Enkeprovstinde 180. — Søren, Provst 180.
- Lembak, Niels 89.
- Lembke, Frue 95.
- Levetzau, Albr. Phil., Landdrost 107.
- Liebenberg, Joh. Detl., Bundtm. 175. — Sara 175.
- Linaae, Dan., Stiv.fabrikør 174. — Marie 174.
- Linde, Arved Chr., Etr. 176. — Christine L. 176. — Conr. Dan., Etr. 176. — Gabr., Konfr. 176. — Joh. Gabr., Konfr. 176. — Juliane Charl. 176. — Vilh. Charlotte 176.
- Lindenow, Chr. 129.
- Listen, Gen. 24.
- de Listenois, Eskadrechef 233.
- Lofstad, Mogens 134.
- v. Lohausen, Wilh., Ob. 140.
- Louise, Dronn. 75.
- Louise, Dronn. af Preussen 96.
- Louise, Hertuginde 85—89, 96, 100.
- Louise Charlotte, Prinsesse 2, 17, 40, 74 f., 93, 95.
- Louise Marie Aug., russisk Kejserinde 96.
- Lous, Dorot. 169.
- v. Lowzow, Christoph Hartvig, Amtm. 105.
- Ludvig 15. 239.
- Ludvig Wilhelm, Landgreve af Hessen-Homburg 36.
- Ludwigsen, Dorteia M. 247.
- Lund, Anna Elisab. 176. — Mette Pedersdt. 249. — Pet. M., Kfr. 248. — Toldbetj. 176.
- Lütken, Lt. 236.
- Lütow, Gebr. 88, 93.
- Løw, Kmtjener 80.
- Løwe, Charl. Amalia 235. — Chr. Fr. Taxadør 235.
- Madsen, Joh. Marie 269. — Maren Hansdt. 165. — Ped., Kbm. 165.
- Malling, Iver Chr., Etr. 4, 22, 53, 82 ff., 103 f., 106 ff. — Frk. 17.
- Mangor, Elovius, Raadm. 64. — Hans Jonassen, Godsejer. 64—67. — Johanne 65. — Kiersten (Christine) 66. — Peder Hansen, Stud. 66.
- Manthey, Anna Poulina 93, 97. — Joh G. Ludv., Prof. 93, 97. — Fr. 93.
- Maria Feodorowna, russisk Kejserinde 96.
- Mariane af Hessen-Homburg 36.
- Mariboe, Kjt. 190.
- Marie Sophie Frederikke, Dronn. 25.
- Marschall, Købm. 77.
- Mæssmann, N. H., Pr. 248.
- Maassonneau, Louis, Koncertm. 92, 97.
- Mathilde, Pr.sesse af Brunsvig 81.
- Matthiesen, Aug. Dorot. 248. — Henr. 123. — Hermina E. 248. — Joh. Fr., Agent 248.

- Mechlenborg, Arnt, Monsterskr. 260. — Carsten, Borgm. 134, 263.
- Medley, Viceadm. 233.
- Meier, F. J., Dr. phil. 271 f.
- Meusel, Forf. 271.
- Meyer, Cathr. D. 246. — Christina D. 246. — Diederich 246. — Diederich L., Sukkeraf. 246. — Heinr. Ludw. 246. — Herm. Jac. 246. — Joh. Diedr. 246. — Louise 246.
- Michaud, Claude Ignace François, Gen. 40, 79. — Gen. inde 40.
- Michelsen, Christen, Hdslm. 181. — Karen J. 181.
- Miné, Jfr. 101 f.
- Mogensen, Berendt, Kpt. 160. — Bertel 72. — Peder 72.
- Mohr, C., kgl. Kapelmus. 168. — Carol. Emilie 168.
- Moltke, Bertha Sophie 48, 74. — Gebhard, Greve 48, 74.
- Morgenstjerne, Christopher Giertsen, Foged 65. — Frk. 212. — Kanccr. 197, 207, 212.
- Mortensen, And. 261. — Helvig Marie 261.
- Moth, Math. 132, 262.
- de la Motte, Bois, Viceadm. 234.
- Motzfeldt, Anna Sofie 62. — Ped. Maj. 62.
- Munk (Munch), Fam. 165. — Birgitte Ped. dt. 165. — Dorte Nielsdt. 167. — Ellen 165. — Gundel Samuelsdt. 165. — Iver Poulsen, Borgm. 166 f. — Jacob, Kbm. 165. — Jacob P., Kbm. 165. — Karen 167. — Kirsten Nielsdt. 165. — Margrete 166 f. — Niels Olufsen, Fiskem. 166 f. — Oluf Nielsen, Fogd. 165, 167. — Ped., Kbm. 165. — Ped. Nielsen, Fgd., 165, 167. — Kapt. 197 f.
- Munthe, Christina Hartvigsd. 65. — Gerhard, Ltn. 65. — Giertrud Marie 65. — Ludv. Christophersen, Stud. 65.
- Munthe-Kaas, Fam. 65.
- Müffelmann, ? 247.
- Mühlenfort, Komm. 232.
- Mühlheim (v. Mühlheim), Anne 60. — Balthasar 62. — Bente 62, 64. — Ellen 60. — Hans 60. — Hans Volf 59, 62 f. — Malene 62. Palle 60. — Tale 62 — Thale 59, 62 ff.
- Müller, Fr. Adam, Konfr. 175. — Giertr. Helena 176. — Johann Gottwerth, Forf. 11. — Martha S. 175. — Mich. Chr., Pr. 176.
- Møller, Georg 183. — Juliane 183. — Lars Christensen 270. — Marie 183. — Marthe H. 183. — Niels R., Økon. 169. — Sophie C. 169. — ? 183.
- Mørch, Fam. 269 f. — Alex. K. 182. — And. 269. — And. Sørensen, Pr. 183, 269. — Anne Kirstine 269. — Anne Sophie 182. — Christen 269. — Else Marie 269. — Hans 269. — Hans 269. — Jens Chr. 269. — Kirsten 269. — Kirstine S. 183. — Marie 183. — Mette Sørensd. 269. — Søren Andereen 269. — Søren Christensen 183, 269. — Søren Sørensen 183, 269. — Ltn. 183.
- Møsting, Joh. Sigismund, Minister 7.
- Nansen, ? 199.
- Neergaard, Jena Veibel, Dr. 41.
- Neugaard, ? 260.
- Nielsen, And., Pr. 257 f. — Hans, Borgm. 158. — Marthe (Margr.) Povelaldt. 257. — Søren, Raadm. 131.
- Nissen, Jens Chr., Prltn. 241.
- Noll (Nold), Nilcke 174. — Urban. Fourer 174. — Obltn. 144
- Nusbaum, Kab.ækr. 84.
- Ohm, Christoph A., Pakhusforv. 246. — Christopher A. 246.
- Olaf den hellige 223.
- Olsen, Chr. Ludv. 250. — Emil Laur. Brænderibest. 250. — Erik, Gartner 183. — Hans Fr. Th. 250. — Job. Elisab. N. 183.
- Orlof, Greve 243 f.
- Osten, Greve 241.
- Ovesen, Dorothea 182. — Hans 182.
- Oxenløve, Anna Laur. dt. 133, 135. — Hartv. N., Godsforv. 133, 135.
- Paer, Fernando, Kapelm. 91, 95.
- Pahl, Barth. Pet., Sukkerm. 247.
- Paran, ? 225.

- Parsberg, Birgitte 173. — Christoffer, Greve 173.
- Paulin, Iver, 166.
- Pedersen (dt.), Ebbe Fr., Byskr. 262.
— Else Marie 183. — Hans, Gaardbr. 183. — Ingeb. Olsdt. 169. — Inger 70 f. — Jens, Tolder 253 f. — Lars 134. — Nils, Præsid. 134, 263. — Severin, Stiftaskr. 255 f., 258.
- Penn, William 68.
- Pentz, Markvard, Krigskomm. 144, 146.
- Persolle, Postdir. 239.
- Petersen, Cathr. M. 247. — Joh. Bernh. 247. — Joh. Fr., Tømmerm. 247.
- Phister, Elisab. K. 175.
- Pierrot, Gen. 79.
- Pihl, Joachim, Pr. 179.
- de Pilsach, Senft, Baron 74.
- Pistorius, Fam. 14.
- Pless (Plessen), Fam. 270.
- Ployart, Kaplttn. 241. — Konsul 238.
- Poul, russisk Kejsær 96.
- Prehn, Fr. Chr., Kontorchef 247. — Louise 247.
- Preisler, Marie Cathrine, kgl. Skuesp. 74.
- Preus, Jacob Pettersen, Stiftamtskr. 258—261. — Maren And.dt. 259. — Maren Jensdt. 258 f.
- Probat, Gorede (?) K. 183. — Martinus, Kbm. 183.
- Prom, Laurits, Amtsforv. 251.
- Prætorius, ? 39.
- Quist, Joh. Marie 168.
- Ramus, Jonas 223.
- Rantzau, Chr. Fr. Ernst, Greve 21, 23, 35, 45. — Fr. 149.
- Rasch, Anna Mogensdt. 261. — Ingeb. Jensdt. 261, 265. — Jacob Laur-sen, Lagm. 261. — Jens, Borgm. 124, 253, 257, 261—264.
- Reesen, And. Hansen, Tolder 256 ff. — Hans 127, 130, 136, 257. — Hans Hansen, Bisk. 256. — Kiraten And.dt. 252—58. — Ped., Præs. 256. — Ped. And.sen 266. — Thale And.dt. 256.
- Reichhardt, Jesper H., Kpt. 236.
- Reventlow, Cai Friederich, Greve 48, 74. — Emilie Louise, Grevinde 48, 74.
- Richardt, Kommkpt 233.
- Rieck, Anne Marie 180. — Joachim Hilbertus Kpt. 180.
- Riis, Jacob, Kommiss. 263. — Povel Jacobsen 266
- Riisbrigh, Børge, Etr. 174.
- Rochebouart, Vicomte 234.
- de la Rochefoucault, Cousage, Marquis 234.
- Rodsteen, Ingeborg 156. — Palle 156.
- Rohr, Kpt. 146.
- Rosbjerg, Christen N., Rodem. 172. — Dorothea Christine 172.
- Rosencreutz, Hans Hansen, Landkomm. 266.
- Rosenkrands, Ludv. 183. — Ludv., Stiftamt. 265. — Ludv., Friherre 131. — Niels, Statsmin. 49. — Palle 120, 254.
- Rosetti, Franz Ant., Kapelm. 95, 98. — Enkefrue 95.
- Rosted, Prof. 204.
- Rothe, Søoff. 220.
- Rousing, Chr. Fr., Forv. 251. — Pet. Chr., Forv. 251.
- Roverud, Musikl. 198.
- Ryberg, Niels, Kfr. 1, 102 f.
- Rømling, Viceadm. 232.
- v. Rønne, Anna Elisabeth 62. — Claus, Kpt. 62.
- Saabye, Niels 24.
- Sacco, Martin 174.
- v. Sack, Hinrich, Ob. 158 f.
- Sager, Cathar. 248. — Kopist 248.
- Sahl, Frue 97.
- Salicath, Pr. 196, 202.
- Salieri, Antonio, Komponist 41.
- Salvius, Joh. Adler, Rigsr. 181.
- Sandau, David, Bergskr. 181.
- Sartorius, Michael, Tolder 117, 120 ff.
- Saxild, Prok. 186.
- Schack (v. Schack), Fr. Ferd., Jagtjkr. 88. — Nic., Provst 251. — Tagea Dorteia 251.
- Schall, Claus Nielsen, Koncertm. 24, 42.
- Schauboe, Dorot. Cecil. 168.
- Schaumburg-Lippe, Georg, Fyrste 38.
- Scheele, Frue 38, 46.
- Scheen, And., Pr. 264 f.
- Scheving, Bertel, Præs. 264 f.
- v. Schilden, Hans H. F., Gehr. 107.
- Schimmelmann, Heinr. Ernst, Statsmin.

- 14, 48. — Magd. Charl. Hedeved., Grevinde 48, 74.
- v. Schirach, Gottl. Bened., Etr. 106.
- Schiønning, ? 223.
- Schjelderup, Jens Ped.søn, Stiftsaskr. 258.
- Schmidt, Christen, Prof. 193. — Hans Jacob 179. — Henr. J., Assessor 178 f. — Jacob J. 178. — Niels J., Assessor 178.
- Schow, Niels I., Prof. 2. — Mad. 186 f.
- Schultz, Jens Hostrup, Univ.bogtr. 250. — Vincentine Urb. Cath. 250.
- Schumacher, Pet. Cbr., Amtm. 4.
- Schwach, stud. jur. 198, 230.
- v. Schwanenflügel-Kuhné, Translat. 250.
- Schwarz, Fr., Skueap. 37.
- Seefeldt, Jørgen, Lensm. 255.
- Seemann, Cort Veit, Lysest. 249. — Mette Christine 249.
- Sehested, Mogens 158.
- Serrure, Gen. 79.
- Serurier, Jean M., Marschal 79.
- Sevrensen, Hans, Hdslm. 172. — Mette M. 172.
- Seydewitz, Kapt. 88, 100.
- Sicterason, Cornelis, Kpt. 241.
- Siepké, Gärtner 210 f.
- Simonsen (de Simonsen), Hans, Fuldm. 121. — Jon, Lagm. 128. — Lorentz Chr. Ernst Cederfeld, Kmjkr. 5.
- Siver, Kpt. 233.
- Skade, Ove, Lensherre 124.
- Skiellerup, Prof. 204.
- Sneedorf, H. C., Adm. 170.
- Snour, Anna 170. — Henr., kgl. Matforv. 170 f.
- Sode, Joh. Ped.dt. 253. — Severin Olufsen, Pr. 253.
- Softuus, Chr. 270.
- v. Som, Else Margr. 235. — Herm. Christopher, Reg.kvm. 235.
- Somner, Morten, Informator 2, 111.
- Sommerhielm, Dep.chef 201.
- Sophie Frederike, Prinsesse 85.
- Sparre, Anne 61. — Joh. 61.
- Spinche, Hans Hansen, Raadm. 262, 264.
- Spiridof, Adm. 243 f.
- Sprækkenhus, Anne K. 183. — Job. Marie 183. — (Nils?) 183. — Nils Madsen, Komm.serg. 269.
- Steffensen, Kommkpt. 233.
- Steinberg, Frk. 43 f.
- Stemann (v. Stemann), Fam. 13, 17, 20, 106. — Chr. Ludv., Överpræs. 12, 19. — Otto Joh., Kmjkr. 106. — Poul Chr., Statsamin. 2. — Frk. 17.
- Stier, Amtm. 141 f., 144 ff., 148.
- Stobæus, Elisabeth 262. — Nils Andersen, Borgm. 262.
- Stockfleth, Maren 180. — Ole 180.
- Stockhausen, Cath. 131.
- Storck, Hermann Bangøe, Prof. 6. — Margr. Cathr. 6, 32, 87. — Pet. Fr., Pr. 6.
- Stuart, Viceadm. 232.
- Studemund, Frue 98. — Konsist.raad 98.
- Suhm, Schoutbyn. 232.
- Svenningsen, Cleophas 248.
- Sverdrup, G., Prof. 185, 200, 204.
- Søbøtker, Hans J., Kptltm. 170. — Frue 45.
- Sørensen, Prof. med. 204.
- Taagerup, Emilie Margr. 176. — Jochum Elias, cand. jur. 176. — Marie Elisab. 176.
- Tank, ? 188 f. — Frk. 191.
- Tausan, Claus, Kanc.sekr 263 f. — Hans, Pr. 261. — Bisk. 262.
- Teiste, Fam. 70 ff. — Joh. Mogensén, Pr. 71 f. — Johannea 72. — Johannes 183. — Jon 183 f. — Karen 184.
- Thaabel, Jens, fhv. kgl. Staldskr. 171. — Maria Dorothea. 171.
- Thomas, Ane M. 247. — Joh. Phil., fhv. Kagebager 247.
- Thomassen, And. 269. — Anne Olsdt. 269.
- Thomsen, Carol. G. A. 247. — Peter, Pr. 247. — Salve, Pr. 261. — Theodor 247.
- Thonboe, Chr., Kpt. 247. — Maria Magd. 247.
- Thorgersen, Erik, Borgm. 117.
- Thorlacius, Gisle T., Rekt. 174 f. — Skule T., Rekt. 177.
- Thott, Otto 117.
- Thranberg, Audr. Andreassen, Skipper 250. — Sophie Lov. Amal. 250.
- Thrane, David, Fløjtenist 197, 207. —

- Wald., Violinist 207. — William, Violinist 197.
- Thulstrup, Prof. 204. — Skuesp. inde 207.
- Tilly, J., Feltherre 141, 153.
- Tov, Ellen 165, jfr 284. — Niels Rasmussen, Kbm. 165, jfr. 284.
- Torp, Mdm 98.
- Toxvård, Joh. Maria 249. — Jørgen, Koff.kpt. 249. — Margr. Carol. 249.
- Treschow, Michael, Konfr. 2. — N., Statsr. 185, 194 ff., 198, 201, 204. — Frue 198, 212.
- Trolle, Herluf 89. — Jacob 60. — Kiersten 60. — Nils, Stath. 126.
- Trøner, Strange 134.
- Tønder, Claus, Kptlt. 241.
- Tøndering, Claus H., Skibskpt. 247. — Marie 247.
- Tønneen, And., Raadm. 259. — Arnt, Kommissarius 131, 253, 269. — Karen Hansdt. 259.
- Undal (Undahl), Fam. 114—137, 252—266. — Andreas, Stiftamt. 114, 119, 135 ff. — And. Andersen, Hdls. 124 f., 252. — Anna Augusta 136. — Anna Laur dt. 137. — Birthe Andersdt. 124. — Chr. Fr., Kommkpt. 135, 137. — Edel Margr. 125. — Ingeb. Laur.dt. 136. — Jens Fr. 252. — Jonas Andersen, Pr 124 f., 252, 257. 260, 264. — Kirsten Andersdt. 124. — Laur. Andersen, Lagm. 124—137. 252, 265. — Martha Augustinusdt. 135 f. — Ulr. Fr., Postm. 135, 137.
- Undesboe, And. Hansen 182. — Elisab. D. 182.
- Unger, Henrik 57, 62 f. — Margrete 57, 62 ff. — Thalle Dorete 64.
- Urne, Anne 61. — Chr., Overpræs. 21, 23. — Claus til Bæltebjærg 60. — Claus 61. — Folmer 61. — Hilleborg 61. — Johan 59 f., 62 ff. — Johan til Valsø 60 f. — Johanne 57—70, 62 f. — Lave 60. — Lave til Bontofte 57—63. — Margrete 60. — Palle 61. — Sidsel Jensdatter 60. — Thale 60 f. — Thale, f. Ulfstand 61.
- Ursin, Axelia N. H. 169. — Fr. Maria 169. — Svend Martin, Kontr.adm. 169.
- Valdemar Sejv 103.
- Valentiner, Rosine, Frue 1.
- Vandal, Bagge, Stiftssek. 258.
- Veldtner, Kab.sokr. 93, 99.
- Vibe, Joh., Tolder 122, 253. — Michael 132, 262.
- Wilhelmine Caroline, Kurfyrstinde 25 f., 30, 33 ff., 43, 45, 54, 56, 74 f.
- Voelker, Ernst J. Chr., fhv. Linnedshll. 248.
- Vogusen, Christence 156. — Jens 139. — Jesper 139, 155 f., 165. — Maren 139, 155 f. — Vogn 137—165. — Vogn d. Æ. 139, 155.
- Vogt, J. H., Exp.sokr. 219. — P. 196, 198.
- Vorndran, Marie Kirstine 170. — Pet., Konfr. 170.
- Vosbein, Sølt. 236.
- Wadum, Jens, Kommitt. 169.
- Wallenstein, A., Felthorre 141, 153.
- Wallmoden-Gimborn, Joh. Ludw., Greve 38.
- Washington, George 69.
- Wedell-Friis, Greve 239.
- Wedel-Jarlsberg, Dep.chef 201.
- Weinrich, Forf. 271 f.
- Weiss, Hofr. 21, 26.
- Wendland, Gartner 76.
- West, Kptlt. 232.
- Westenholz, Carl Aug. Fr., Kapelm. 91. — Eleon. S. M. 91, 95, 97.
- Westhoff, Peter, Pr. 122 — Laurits 125.
- Westphal, F. B., Kostumier 248.
- Wexschall, Fam. 169. — Caroline 169. — Fr. T., kgl. Koncertm. 169.
- Weybe, Kpt. 146 f.
- Weyse, Komp. 97.
- Widding, Sekr. 269.
- Wiele, Adolph, Koncertn. 35.
- Wiesener, Joh. Christopher, Hofkirurg 22, 26 f., 31.
- Wilhelm 1, Kurfyrste 25
- Wilhelm 3, Kg. af Preussen 96.
- Wilhelm, Hertug af Brunsvig 81.
- Wilhelm, Landgrave af Hessen-Cassel 75.
- Winther, Kirkeværg 200. — ? 225.
- Witt, Læge 204.
- v. Wittgenstein, Fyrste 74.

Wium, Ped., Præs. 260.	Wæver, Christen C., Brv.br. 175. — Christine 175
Woldum, Birg. Marie 171. — Frantz, Kont.chef 171.	Zachariasen, Anthonius 72.
Wolff, Odin, Arkivar 176.	Zinck, Benedikt Fr. 92. — Enkefrue 92.
Wrangel, Carl G., Rigsadm. 158, 160 f., 164.	—, ? 92.
Wroe, Anna Laur.dt. 133, 135. — Au- gustinus Olufsen, Lagm. 125, 133, 135.	Zinn, ? 103.
	Ørbech, Hans Jensen, Raadm. 66.
	Ørsted, Etr. 230.

Trykfejl.

4 Række, VI Bind.

Side 184, L. 8 f. n.: 1788, læs: 1784.

5 Række, I Bind.

— 165, L. 6 f. n.: Tor, læs: Tov.

Meddelelser om Samfundets Anliggender.

Bestyrelsen for Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie bestaar for Tiden af følgende Medlemmer:

Norske Afdeling:	Danske Afdeling:
Expeditionschef A. Collett* , Sekretær,	Forfatter L. Bobé ,
Professor, Dr. L. Daae ,	Professor Nic. Bøgh ,
Rektor A. E. Erichsen , Stavanger,	Arkivsekretær i Rigsarkivet G. L. Grove ,
Rigsarkivar H. J. Huitfeldt-Kaas* , For-	Sekretær,
mand,	Oberstløjtnant H. W. Harbou* ,
Fhv. Bureauchef W. Lassen ,	Professor C. Nyrop ,
Oberstløjtnant H. Munthe ,	Sognepræst, Dr. H. F. Rørdam , Lyngby,
Amanuensis i Rigsarkivet A. W. Rasch ,	Jægermester C. E. A. Schøller ,
Arkivar i Rigsarkivet E. A. Thomle* ,	Arkivar i Rigsarkivet A. Thiset* ,
Fhv. Sognepræst D. S. Thrap .	Formand,
	Provinsarkivar G. L. Wad* , Odense.

De med * betegnede Herrer udgjøre Skriftudvalgene.

Samfundets Regnskab for 1903 er aflagt af Sekretæren for den danske Afdeling og godhedsfuldt revideret af Oberstløjtnant H. F. Grandjean. Ved Revisionen fandtes Intet at erindre. Hvorledes de enkelte Summer fordele sig paa Indtægt og Udgift, ses af omstaaende Oversigt.

Ved et Bestyrelsesmøde i Efteraaret 1904 lovede de tilstedeværende Medlemmer af den danske Bestyrelse, og siden flere andre af den norske og danske Bestyrelse, i Anledning af at Samfundet iaar har bestaaet i 25 Aar, at bidrage til, at næste Aargangs første Hefte af „Personalhistorisk Tidsskrift“ kunde udgaa noget fyldigere og i en rigere Udstyrelse end sædvanligt, saa at dette, skønt sluttende sig til den almindelige Række, kunde fremtræde som et *Jubilæumshefte*, hvoraf et Antal Exemplarer ud over det sædvanlige og trykt paa bedre Papir kunde være til Salgs for andre end Medlemmerne og bidrage til at udbrede Kendskabet til Samfundet og dets Virksomhed i større Kredse.

Samfundets Samling af Bøger og Manuskripter opbevares hos den danske Kommissionær, hvorfra de udlaanes til Medlemmerne.

Antallet af Medlemmer var ved Udgangen af 1903 315, deraf 207 danske, 99 norske og 9 udenlandske.

Oversigt over Regnskabet for 1903.

Indtægt.	Aktiver.	Kasse-Indtægt.	Udgift.	Aktiver.	Kasse-Udgift.
I. Kassebeholdning ved Regnskabsafsl. for 1902:			I. Halvdelen af Aarsrenten af „En Unævnts Legat“ tilskreven Kapitalen.....		25,01
A. Paa Sparekassobog Nr.1 (N. 85,922) 142,02			II. Honorarer.....		702,00
B. — — Nr.2 (N 111,431) 29,84		171,86	III. Papir.....		180,00
Aktiverne udgjorde ved samme Tid:			IV. Trykning.....		1130,25
A. Indskrivningsbevis Littr. G., Fol. 1728..	500,00		V. Hefning.....		83,70
B. „En Unævnts Legat“ indestaaende paa Sparekassobog Nr. 3 (N. 64,048).....	1319,43		VI. Kommissionsrabat.....		287,66
C. Tilgang i 1903: Halvdelen af Aarsrenten af „En Unævnts Legat“ tilskreven Kapitalen.....		25,01	VII. Leje af Lokale til Opbevaring af Samfundets Skrifter.....		24,00
D. Gave til samme Legat af Honorar for Bidrag til Tidsskriftet.....	113,00		VIII. Assurance, Porto og Skrivemateriale....		29,80
II Medlemsbidrag for 1903.....		1838,00	IX. Kassebeholdning ved Udgangen af 1903:		
III. Solgt af Samfundets Skrifter.....		181,50	paa Sparekassobog Nr. 1..... 147,07		
IV. Understøttelse fra det danske Kirke- og Undervisningsministerium.....		500,00	— — Nr. 2..... 176,06		323,13
V. Renter.....		94,19	Per Balance anføres Beholdningen af Aktiver ved Udgangen af 1903:		
			Indskrivningsbevis Littr.G., Fol.1728 500,00		
			Sparekassobog Nr 3..... 1457,44	1957,44	
Balance. .	1957,44	2785,55	Balance...	1957,44	2785,55

Jul. Bidstrup:

Dødsfald i Danmark

1903

Tillæg til _____
Personalhistorisk Tidsskrift. _____

Kjøbenhavn.

Det Hoffensbergske Etabl.

1904

Dødsfald i Danmark

1903

Samlede af *Jul. Bidstrup.*

- Aabye, Peter Georg Jul., Skovrider, 23. 2., 50 A., Visborggaard, H: Theoline, f. Hopff.
- Aagaard, Peter Laurids, Lærer, 10. 7
- Aagesen, Lars, Lærer, 10. 5., 93 A., Ballerup.
- Adler-Lund, Caroline Mathilde, f. Ingerslev, 20. 6.
- Agerholm, Hans Mathias, Prøkurist, 27. 4., 48 A., H: Luise, f. Schult.
- , Wilhelmine, f. Popp, 30. 6., E. e. Kapt.
- Agerskov, Amalie M., 28. 2.
- Agger, Karen, f. Breinholt, 12. 12., Vadskegaard.
- Aggerup, Julie Fr., f. Kruse, 20. 4., 92 A., E. e. Etr.
- Ahlefeldt-Laurvigen, Chr. Conrad, Greve, 26. 6., 66 A., Ny Hammelse.
- , Marie Magd. Rose, f. Drejer, 20. 3., 71 A., Ny Hammelse, M: Greve.
- Ahrentzen, Marie, 29. 11., 69 A., E. e. Kapt.
- Albeck, Anna, f. Sørensen, 30. 4., Seem, M: Præst.
- Albrechtsen, Carl, Overretsaagf. begr. 11. 12., H: Astrid, f. Nielsen.
- van Aller, William, cand. pharm., 5. 7., 88 A.
- Alstrup, Charlotte, f. Mac-Kene, 23. 3., 87 A.
- , Olga, 24. 4.
- , Soph. Elias Laurentzius, 6. 11.
- Altenburg, Amalie, f. Hoffmann, 9. 8., 81 A.
- Amnitzbøll, Johan Nicolai, Kapt. og Gross., 29. 4., H: Henriette, f. Kohl.
- , Ludvig, cand. pharm., 2. 2., H: Inger, f. Nielsen.
- Amundsen, Eleonora, f. Hansen, 13. 1.
- Andersen, Christiane Ane Margr., f. Iversen, 25. 3., 93 A., E. e. Toldkontr.
- , Julius, Gross. og Direkt., 17. 6.
- , Lars, fh. Folketm., 24. 2., 83 A., Hækkerup.
- , Niels, Skomagerm., 5. 11., 78 A., Hillerød.
- d'Andrade, Robert, Urtekr. 24. 6.
- Andreasen, Jul., fhv. Dampskibsf., 5. 1.,
- Andresen, Axel Fr. Nicolai, Ing., 19. 3.
- , Jacob Ørsted, Fabrikejer, 25. 9.
- , Olaf Cornelius Stau, cand. phil. 24. 3., Varde.
- Andrup, Fr. Valentine, f. Vølle, 8. 9., E. e. Vinhdler.
- Arctander, Victor, Sømand, 27. 9., 19 A., Mexiko.
- Arnesen, Wilhelmine Bernhardine, f. Hansen, 23. 4.
- Arntz, Nanna, f. Ferslev, 7. 7., Ribe, M: Distriktslæge.
- Augustinus, Marie Birgitte, 17. 1., M: Ass.

- Axelsen, Nicolai Jul., Stationsforst., 17. 5., Uggelhuse
- Bach, Niels Peter, Gross., 10. 1., H: Anna, f. Wiche.
- Bache, Lars, Krim.assess., 16. 6., 70 A.
- , Louise Charlotte, f. Sidenius, 6. 6.
- Bagger, David Gottschalch, Gross. 19. 5., 69 A., Fredensb., H: Alba, f. Husum.
- , Jeanna Fog, 15. 1., M: Højesteretssagf.
- , Mathilde, f. Svendsen, 14. 6., Jydstrup.
- Balle, Ludvig Henr. Thomas, 7. 4., Skive, H: Nicoline, f. Bendt.
- Ballhausen, Carl A., Apoteker. 2. 1., Aalborg.
- Ballin, Ludovika, 1. 2.
- Balling, Jens Jørgen, Skomagerm., 4. 4.
- Bang, Hans Henrik, Brygm., 29. 3., Hvalsø, H: Thyra, f. Jacobsen.
- Barfoed, Emilie, 30. 1.
- Barfred, Emma Adolfine Marie, 12. 3.
- , Ludvig Aug., fh. Skiiskapt., 8. 8., Helsingør.
- v. Barner, Konrad, Kmh., fh. Overtoldinsp., 13. 8., 66 A., Wiesbaden.
- Barsøe, Karen, f. Nielsen, 2. 4., Odense.
- Bartels, Georgiana, f. Mac-Carmick, 21. 2., E. e. Kmh., Ob.
- Bauditz, Emilie (Emmy) Ida Jauine, f. Augustinus, 26. 4., 43 A., Charlund, M: Prof., Skoledirekt.
- , Ferdinand Chr. Fürchtegott, Toldass., 20. 6., 50 A., Middelfart, H: Olga, f. Holst.
- Bauer, Camilla, 12. 3.
- , Sofie Fr. Vilhelmine Caroline, f. Piper, 25. 10., Helsingør.
- Baugrand, Louise Alexandrine, 4. 3.
- Baumgarten, Hans Hinrich, Lærer. 1. 2., 78 A., Græsted.
- Bay, Jensine Cathr., f. Pilegaard, 24. 3., 85 A., Nakskov.
- Bech, Christine Margr., 22. 12., 79 A.
- Sophus Fr. Andreas Alfred, cand. phil., 27. 4., 61 A.
- Bechgaard, Jens Emil, Isenkr., 12. 7., 89 A.
- Beck, Amalie Caroline, f. Beck, 14. 1.
- Becker, Agathie Vilh., Konvent.. 15. 9.
- Becker, C., Kancr., 19. 5., Gjentofte, H: Julie, f. Binder.
- , Johan Nicolaus, Læge, 7. 1., 63 A., Nakskov, H: Anna, f. Ipsen.
- , Jutta Nathalie, 4. 3.
- , Thorvald, fh. Underm. i Artill., 2. 8.
- Beckett, Margr. Ulrikka Lucie, f. Mørek, 19. 1., 21 A., M: Dr. phil.
- Beeken, Andrea Kirstine, f. Ingstrup, 14. 11., E. e. Kbm.
- , Johan Jul. Sophus, Transl.. fh. Lærer, 31. 5., H: Dagmar, f. Schiwe.
- Begtrup, Clara Marie Jensine, f. Fischer, 15. 10., Asminderød, E. e. Præst.
- Behncke, Marie, fh. Skolebest., 11. 2., Varde.
- Beichert, Vilh. Theodor Cbr., Student. 16. 5.
- Beissel, Aurora Marie. f. Büch, 7. 6., M: Sproglerer.
- Bendixen, Serina, fh. Institutbest., 28. 7., 83 A.
- Bentzen, Carl, fh. Dampskibsfører, begr. 4. 2.
- , Christian. Stationsforst., 13. 12., Herløv, H: Asta, f. Ludvig.
- v. Berger, Marie Gathr. Nicoline, 27. 2.
- Berggreen, Gottfred Georg Wolfgang, Provst, 11. 2., 73 A.
- Berlin, Fanny, f. Levy, 20. 6., 95 A., E. e. Rabbiner.
- Berner, Ane Dortha, f. Gerber, 23. 3.
- Bertram, Cordula Octavia, f. Lund, 12. 8.
- Biering, Marie Laurenza, 20. 9.
- Bierring, Maria Sophie Fr., f. Bielefeldt, 18. 11., 35 A., M: Sagf.
- Billing, Axel, Eduard Theodor, Guldsmedem., 8. 7.
- Bindt, Caroline, 24. 10., 91 A.
- Bing, Jacob Martin, Etr., Gross., 8. 12., 70 A., H: Amalia, f. Warburg.
- , Laurids Martin, Vexell., 17. 7., 53 A., H: Amalie, f. Bendix.
- Binger, Ferd. Emil, Past. emer., 26. 5., 86 A.
- Birch, Carl Chr., fh. Kongens Foged, 16. 6., 82 A., H: Christiane, f. Hastrup.
- , Hans Peter Chr., fh. Bogholder, 8. 3., 88 A., H: Hedevig Magd., f. Klingenberg.

- Birch, Hedevig Magd., f. Klingenberg, 16. 11., 73 A., E. e. Bogholder.
 , Sophie, f. Hansen, 15. 5., Børkop, M: Læge.
- Bischoff, Jeppe Prætorius, cand. pharm., 3. 4.
- Bjerager, Chr. Fr., Ob. 26. 9., 66 A., Hellerup, H: Victoria, f. Ell.
- Bjerre, Niels J., Kommissionær, 23. 8., Kolding.
- Bjerring, Mogens Nielsen, Kbm., 24. 10., 74 A., Randers.
- , Nathalie Lorenze Dorthea, f. Thorsen, 12. 4.
- , Seierine Nielsine, 5. 10., E. e. Havnefoged.
- Bjerrum, Peter Nielsen, Inspekt., Overlærer, 5. 5., 60 A., Silkeborg.
- Blichfeldt, Hans Carl Chr., 16. 1., 71 A.
- , Louise, Fred., f. Franck, 27. 1., 90 A., E. e. Snedkerm.
- Bloch, Ida Jacoba, 22. 6.
 , Johannes, Premlt., 3. 1., 74 A., Hillerød.
- Blom, Holger Housted, Forvalt., 26. 10., Skanderborg.
- , Otto Emanuel, Ob., 28. 12., 73 A.
- Bluhme, Ulrich, Propr., 12. 2.
- Blædel, Otto, fh. Gross., 20. 10., 78 A., Gjentofte.
- Boas, Johan Chr., Guldsmidem., 14. 10., 82 A.
- Bock, Maria Theresia, f. Hvidt, 16. 6., 70 A., Sverige.
- Bodin, Ferdinand, Kapt., 13. 6., 90 A.
- , Margrethe, 16. 3., M: Kapt.
- Boesen, Anna Elisab., f. Hainmerich, 9. 9., M: Ktchef.
- Bohn, Manna, Expeditrice, begr. 18. 10.
- Boje, Hans, Gross., 25. 7., 66 A., Hadsten
- Bonn, F. W., Godsforv., 12. 8., 84 A., Søholt.
- Borch, Erhard Andreas, Direkt., 27. 3., 69 A., Kolding.
- Borchsenius, Fr. Louise Caroline, f. Thuesen, 6. 10., 79 A., E. e. Gross.
- , J. Valdemar, 8. 8., Chicago.
- Borgen, Brynjulfur, Ing., 6. 9., Hellerup, H: Maria, f. Geijer.
- , Elisa Marie, 1. 2., 58 A.
- Borgen, George Victor, cand. mag., Skoleinspekt., 1. 9., H: Camilla, f. Borgen.
- Bork, Johanne Louise, 4. 6., Nordby.
- Bornemann, Hendrine Maricke, f. v. Schiff, 14. 1., Helsingborg, E. e. Kmj.
- Borre, Abelone Joh. Marie, f. Hald, 11. 3., 84 A., Faxe, E. e. Skibskapt.
- Borregaard, Lorentz, 30. 6.
- Borring, Elisab. Mariane, 13. 6., 63 A.
- , Holger, Gross., 1. 1.
- Borum, Joh. Sophie Fr., f. Larsen Hinck, begr. 24. 4.
- Borup, Ludvig Christen, Konfr., Borgm., 18. 1., 66 A.
- Bosse, John, Fabrikant, 21. 5., H: Magda, f. Dolke.
- Brabrand, Matthias S., Gross., 1. 10., H: Olga, f. Hansen.
- v. Bracht, Christiane Juliane Marie, f. Wildenradt, 4. 2., E. e. Oblt.
- Braga, Eugenia de Rocha, 9. 3.
- Bramsen, Marie, f. Schack, 25. 7., 58 A., Vedbæk, M: Geh.etr.
- Brandt, Augusta Charl., f. Steenbuch, 19. 7., 81 A.
- , Georgine Lorentze, f. Hulstrøm, 31. 5., M: Fabrikant.
- , Hans Chr., fh. Skibsf., 14. 10., H: Emma, f. Høybye.
- , Henriette Dorthea, f. Wallø, 12. 3.
- , Ida Vilhelmine, f. Schmidt, 11. 3.
- , Lisbeth, f. Agersø, 29. 5., E. e. Skibsf.
- , Niels Ferd., Maskinm., begr. 20. 11.
- , Waldemar Georg Hansen, Gross., 28. 1., Sunderland.
- Brandtsen, Caroline, f. Buch, 4. 9.
- Bratt, Henriette Louise, 2. 5.
- Bredvad, Peter Olsen, Dampmøller, 1. 3.
- Bregendahl, Luise Christiane Elisab., f. Undabl, 26. 6., 80 A., E. e. Etr.
- Bremer, William Chr., bot. Gartner, 25. 2.
- Brendstrup, Hans Carl Martin, fh. Landfoged, 14. 10.
- Bricka, Georg Frederik, Rigsarkivar, Dr. phil., 23. 8., 58 A., H: Laura, f. Vogel-Jørgensen.

- v. Brienen, Arnond, Baron. 4. 1., Mid-
delhavet.
- Brinckmann, Alvild, fh. Broderihdler.
10. 12.
- Brinkmann, Peter Johann, fh. Kbm.,
12. 3., 79 A., Nykjøb. p. M., H:
Elise, f. Buchwald.
- Brion, Anna Mathilde, Lærerinde, 7. 3.
—, Nanina, f. Schrøder, 13. 3.
- Brock, Ludv., Billedhugger, Gyldenlæd-
fabrikant, 22. 6., Næstved, H: Ma-
thilde, f. Holst.
- Brockmeyer, Marie Louise, Kom.-lærer-
inde, 9. 10.
- Brodersen, Erik, Hotelejer, 14. 7.
- Brokmann, Johan Fred., Overretssagf.,
10. 7., 57 A., Grenaa.
- Brorson, Eduard Fr. Aug., cand. phil.,
13. 2.
- Bruhn, Marie, f. Erhardt, 18. 4., Nød-
debo.
- Brummer, Jeannette Marie, f. Graven-
horst, 15. 3., 90 A., Odense, E. e.
cand. pharm., Bryggeriejer.
- , Nicolai Abraham, Ob., 1. 3., 80 A.
- Brun, Constantin Poul Ernst, Rentier.
18. 6.
- , Frants Ludv., O-prok., 7. 10., 43
A., Atlanterhavet.
- , Karen, f. Puggaard, 19. 5.
- Brusch, Hagbart Valdemar, Lt., 26. 4.,
76 A., Hvidovre, H: Signe, f.
Nielsen.
- Bruun, Carla Alfrida, 28. 3., 20. A.,
Ingstrup. F: Præst.
- , Christiane Margr., 17. 1.
- , Henrikke, f. Karnack, 14. 4.
- , Thora, 30. 3.
- Bræstrup, Elna Cathrine, 13. 3., Hel-
singør.
- Brøchner, Claus Math., cand. phil., 17.
1., H: Magdalene, f. Blicher.
- , Hanne, 24. 10., 69 A.
- Brøndsted, Carl Gustav, fh. Skolein-
spekt., 10. 12., 83 A.
- Brøns, P. C., Lærer, 21. 2., 93 A., Hel-
singe.
- Buch, Einar, Dr. phil., 1. 4., H: Emma,
f. Harboe.
- , Jens Michael, fh. Skovrider, 9. 11.,
Hellerup, H: Octavia, f. Schebye.
- v. Buchwald, Jochum Chr., Prlt., 19.
2., 75 A.
- , Sigvard William, Fuldm., 28. 5.,
46 A., H: Cecilie, f. Pengel.
- v. Budkowski, Louise Augusta, f. Pe-
tersen, 10. 8.
- Buhl, Wilhelm, Landinsp., 6. 5., 67 A.,
Ringe, H: Sidonie, f. Weiss.
- Buhm, Charl. Amalie, 14. 8., 90 A.,
Brøndum.
- Bull, Bodil Dorthea, f. Holst, 22. 5.,
M: Præst.
- Bunkeflod, Helene Marie Nathalie, f.
Fibiger, 20. 7., E. e. Apoteker.
- Busck, Theodor, Kancr., Hospitalsforst.,
16. 9., 73 A., H: Fanny, f. Ahren-
sen.
- Bülow, Christian Grothschilling, Phar-
maceut, 6. 5.
- , Hanne, f. Harreschou, 30. 6., Rys-
linge.
- Bøegh, Margr. Marie Kirstine, f. Paul-
sen, 29. 10., Vejle.
- Bøggild, Albertine, f. Petersen, 1. 4.,
86 A.
- Bøgh, Nicolai Georg, Bogbinder, 10. 3.
- Bøgvad, Dines, Sagf., 19. 4., Aalborg.
- Børgesen, Chr. O. E. Stationsforst., 10.
3., 55 A., Faxe.
- Bøtcher, Antoinette Augusta, f. Friis,
31. 3., E. e. Provst.
- Böttger, Peter Chr., Tømrerm., 9. 4.
- Callisen, Heinrich Chr. Fr., Propr., 8.
12., 58 A., Øaagaard.
- Carlsen, Anna Elisab., f. Gudmann, 7.
1., M: Kitcher.
- , Nielsine Christiane Claudia Abigael,
f. Smidt, 20. 9., M: Kassekontr.
- Caroc, Harald Vald., fh. Dampskibsf.
21. 6., 55 A.
- Carstens, Elise, f. Köhler, 27. 4., Aasen
pr. Hørsholm.
- , H. J., Pastor emer., 28. 1., 77 A.,
Flensborg.
- Carstensen, Jes, Kæmner, 20. 3., 63 A.,
Ringsted.
- Casper, Emil Andreas, Konsul, 15. 2.,
63 A., Charlund.
- Caspersen, Lauritz Rudolf, fh. Skibs-
kapt., 7. 7., Glasgow.
- Castenschiold, Lorents Wilhelm, fh.

- Distriktslæge, 23. 6., 96 A., Næstved.
- Christensen, Carl B., fh. Guldsm., 19. 4.
- , Chr., Snedkerm., 18. 7., Fred.havn.
- , Emma, f. Richardt, 23. 6., Lyngby.
- , Fred. Vilhelm, Sgpræst. 16. 11., 84 A., Rønne.
- , Jens, Folketm., 30. 1., 42 A., Grønholt.
- , Joh. Lorens Chr., Ktchef. Justr., 23. 7., 80 A., H: Hanne, f. Lund.
- , Jul., Kbm., 16. 8., 62 A., Viborg.
- , Sophie Dorothea Fr., f. Thomsen. 30. 3., M: Dr. med.
- , Wilhelmine, f. Nielsen, 25. 4., M: Direkt.
- Christiansen, Jens, Redakt.sekr., 11. 4., 34 A., Aarhus, H: Thea, f. Raun.
- , Jens Math. W., Kommerceraad, fh. Bogholder, 9. 6., Aarup.
- , Jul. Th., Gross., 6. 1., H: Helma, f. Buhl.
- , Martine Ingeborg Kirstine, f. Langballe, 14. 12., 82 A., E. e. Skibsf.
- Christjansen, Jul., Redakt., 14. 11., Roskilde, H: Karen, f. Lund.
- Christophersen, Laura Helene, f. Hartz, 31. 3., Roskilde, E. e. Sgpræst.
- Claudius, Carl Ludv. Rose, 19. 8., 33 A., Odense.
- Clausen. Anna Marie, f. Køhlert, 24. 12., E. e. Redakt.
- , Hother, stud. jur., 27. 3.
- , Vigand, cand. phil., 6. 3.
- Clément, Christiane Dorthea, f. Lund, 27. 3.
- Clement, Sine, f. Blad, 25. 6.
- Cohen, Moses Hartvig, Vexell., 18. 5., 76 A.
- Cohn, J., Dekorator, 25. 8.
- Cold, Polly, f. Foss, 14. 2., 72 A., E. e. Højesteretsassess.
- , Wilhelmine Margr., f. Foss, 9. 2., 75 A.
- Colding, Henrik Seerup, cand. phil., 9. 2., Aalborg.
- Collatz, Peder Vilhelm, Overpolitib., 17. 4.
- de Coninck, Charles Jules Paul Frederic, Kapt., 5. 2., 79 A.
- , Emma Elisab. Marie, f. Søht, 11. 8.
- Conradt-Eberlin, Adolph Emanuel, fh. Birkedom., 8. 7., 80 A., Kjellerup.
- Cornelius, Marie Lovise, 4. 6., 81 A., E. e. Entrepr.
- Corydon, Mette Marie, f. Møller, 3. 6., 83 A., E. e. Præst.
- Crone, Hans Axel, 20. 11., Hals, H: Anna, f. Petersen.
- , Martin Anton Chr., fh. Sgpræst, 10. 11., 86 A., Nyborg, H: Sophie Kirstine, f. Gnudtzmann.
- , Sophie Kirstine, f. Gnudtzmann, 23. 11., Hellerup, E. e. Præst.
- Dabl, Anna Caroline, f. Kybn, 27. 3., Charl.lund.
- , Cathrine Margr., f. Bay, 8. 5., 85 A., Buderupholm.
- , Jens Chr. Laurits, Postass., 14. 2.
- Dahlbom, Alma, f. Schnack, 31. 10., M: Gross.
- Dablerup, Camilla, f. Kauffeldt, 1. 4., M: Etr, Overlæge.
- Dahlstrøm, Anna, 17. 4., E. e. Oversørster.
- , Clara, 4. 9., M: Maskinfabrikant.
- Dall, Aspach, Godsejer, 11. 3.
- , Lone Henriette Christiane Kilde, f. Essendrop, 17. 11., M: fh. Postm.
- Dankau, Carl Aug., Tømrrerm., 13. 9.
- Danneskiold-Samsøe, Anna Louise Amalie, f. v. Zytphen, 23. 7., 85 A., E. e. Greve.
- Dauidsen, Hanne, f. Seely, Hofmodehdler, 24. 12., 84 A.
- Deln, Gustav, Dampvaskeriejer, begr. 17. 2.
- , Olga Anna Wilhelmine, 30. 5.
- Delcomyn, Herm. Ferd. Siegfried, Toldass., 14. 5., 66 A., Præstø.
- , Johannes, Kapt., 27. 1., 35 A., London.
- Didrichsen, Anne Marie, f. Hansen, bgr. 23. 1., 77 A., E. e. Skræderm. ved d. kgl. Theater.
- Diechmann, Ernst Peter, Overretssagf., 5. 8., H: Ida, f. Jensen.
- , Johanne, begr. 30. 9., 64 A.
- , Malvina, 28. 6.
- Dinesen, Ottilia, f. Federspiel, 26. 10., E. e. Kapt.

- Dittmar, Marie Elisabeth, 11. 3., Assens, D. af Bat.kirurg.
- Dobel, Mathilde Charl., f. Wennstrøm, 22. 2., 68 A.
- Dohm, Fred. Wilhelm, Postm., 6. 9., 65 A., Helsing.
- Dons, Ida Caroline, 27. 5., 84 A.
- Dorph, Niels Winding, Kapt., 24. 7., 43 A., H: Ingeborg, f. Krag.
- Doss, Jacob Ludvig, Læge, 2. 9.
- le Dous, Carl Heinrich Philip, Bundtmagerm., 25. 8.
- Drachmann, Adolph Fred. Vilh., Bogtrykker, 20. 4.
- Drackenberg, Harald, 17. 3., 31 A., Libau.
- Drewsen, Louise Dorothea, f. Faaborg, 25. 11., E. e. cand polyt., Ing.
- Driebein, Anna Christine, f. Nielsen, 3. 1., E. e. Juvelerer.
- Drøhse, Carl, Vinhdler, 3. 3., 34 A.
- Dupont, Agnes, f. Kamp, 20. 10., M: Tømrerm.
- Durchholtz, Gotfred August, fh. Sprog­lærer, 9. 10., 75 A.
- Duus, Aage Ludvig, Auditør, 14. 9., 42 A.
- , Jørgen, Vejer og Maaler, 13. 3., 54 A., Rudkjøb., H: Johanne, f. Bendixen.
- , Nicolai Mathiasen, Tandlæge, 28. 3., Odense.
- Dyrberg, Marius Gottlieb, Guldsmedem., begr. 6. 12., H: Corintha, f. Lønberg.
- Dændler, Chr. Elias Jacobæus, Lærer, 29. 1., 81 A., Odense.
- Dømel, Carl Eduard, Dampskibsf., begr. 25. 11., H: Hanne, f. Isacksen.
- Ebling, Kirstine, f. Bennedsen, 17. 12.
- Edelstein, Louise, f. Dux, 23. 10.
- Eggers, Chr. August, Krigsass., 8. 3.
- , Clara Cathinka, f. Lindberg, 12. 12., 85 A.
- Ehleru, Ernst Emil, Boghlder., 3. 12.
- Elben, Hagbarth Andreas, Kapt. 9. 8., 70 A.
- Eliassen, Adolf Fr. Gustav, Toldforv., 19. 10., 69 A., H: Sophie, f. Hjort-Nielsen.
- Elley, Cathrina, f. Cordsen, 15. 10., 83 A.
- Engell, Carl Theodor, fh. Lærer, 8. 12., Haslev, H: Emilie, f. Greiersen.
- Engelsen, Lauritz Erik, fh. Skibsf., 12. 10., H: Marie, f. Münzberg.
- Engelstrup, Conradine, f. Holm, 11. 6.
- Engmann, Jørgen Ludvig, Malerm., 7. 3., Charl.lund.
- Enna, Eline Amalie, f. Henrichsen, 29. 10., 82 A.
- Eriksen, Hans Chr. Georg, Lt., 25. 12., 29 A., Vejgaard ved Aalborg.
- , Jens, fh. Skibsf., 7. 9.
- Ernst, Marie Sophie, f. Vieth, 2. 4., Fredensb., M: fh. kgl. Skovfoged.
- Erslev, Ella Marie Amalie, f. Leschly, 19. 4., E. e. Organist.
- , Wiggo, Kbm., 25. 6., Sorø.
- Eskildsen, Eskild B., fh. Lærer, 8. 8., 82 A.
- Estrup, Ole Johs., Kancr., Exped.sekr., 17. 8., 58 A., H: Anna, f. Florentzen.
- Exner, Gotfred Adolf, fh. Forstander ved Vaisenhuset, 15. 3., 74 A.
- Eykens, Else Marie, f. Møllerup, 13. 10., 89 A., Ebeltoft.
- Faber, Carl Johan, fh. Gross., 6. 1., H: Agnete, f. Mackeprang.
- , Laura Kristine, f. Deichmann, 15. 5.
- , Lorentz Jacob Benzon, Justr., Apoteker, 31. 10., 75 A., Frederikssted.
- , Magdalene Sophie, f. Matthiesen, 22. 7., Løgstør.
- , Mathias Jørgen, fh. Skibsf., 21. 9., Løgstør.
- Fabricius, Elise Johanne, f. Kasch, 13. 8.
- , Hans Otto, 23. 9., 25 A., Nakskov.
- , Lucie, 10. 11., Aarhus.
- , Otto Chr. Lorenzo, cand. pharm., 25. 7., 64 A., Haderslev, H: Birgitte, f. Brøsen.
- Fabritius, Olga Marie, f. Harreschou, begr. 28. 6.
- Fabritius-Tengnagel, Gertrud Marie, f. Sørensen, 13. 7., 68 A., Gladsaxe, E. e. Grdejer.
- Falkman, Adolf, cand. phil., Journal., 3. 5., 66 A.
- Falster, Sanne, f. Bruhn, 27. 5., Frederiksværk.
- Fangel, Nicolai, Chr., fh. Kbm. 25. 11.

- Faurschou, Jens Lassen, Propr., 27. 2., 79 A., Brendstrup.
- Fausbøll, Hedevig, f. Hauch, 8. 8., E. e. Præst.
- Feilberg, Dagmar Luise, f. Bülow, 1. 12., Aars.
- , Tabitha Kristine, 28. 1., M: Læge.
- Fenor, Nicoline Katrine, f. Sandbech, 25. 2., 79 A.
- Ferslew, Johan P., Kunstdrejer, 14. 9., 78 A.
- Fester, Karoline, f. Wennemoes Sørensen, 6. 6.
- Fiedler, Caroline Sofie, f. Hansen, 18. 11.
- Fischer, Christiane, f. Kirchhoff, 25. 9., Baden-Baden, M: Gehr.
- , Erasmine, Emilie, f. Christensen, 8. 4., E. e. Guldsmedem.
- , Hans, Gross., 4. 9., 63 A., Øgaard pr. Skanderb., H: Margr., f. Lyhne.
- , Wilhelmine Charl., f. Schütz, 16. 12.
- Fjeldskov, Niels Waldemar, Billedhuger, 30. 7., H: Thea, f. Flensburg.
- Fleischer, Anna, f. Diedrichsen, 4. 6., 87 A., E. e. Gross., Fabrikant.
- , Elisabeth Constance, f. Kräyenbühl, 19. 6., E. e. Fyring.
- Flenssted, Emilie Dorthea, 18. 10., E. e. Toldass.
- Fleron, Camilla Birgitte, f. Melbye, 29. 1., E. e. Hofskræder.
- Flindt, Oligra Petrine Constance, f. Holm, 21. 6., E. e. Haveinspekt.
- Floor, Carl Ferd., Boghlder, 9. 5.
- Jacob Lauritz, fh. Toldforv., 2. 7., 78 A.
- Fog, Adamine Cecilie Kathrine, Viceinspekt., 10. 9., 71 A.
- , Carl Victor Emil, Konsul, 13. 1., 86 A., Messina.
- Fogh, Caroline, f. Drewsen, 18. 8., E. e. Justr.
- , Fr. Adolf, fh. Lærer, 18. 7., Vridsløselille.
- , Mathilde, f. Bertelsen, 11. 7., Vridsløselille, M: fh. Lærer.
- Foltmar, Albert Thorvald, cand. polyt., Ing., 8. 8.
- Fraas, Wilhelmine, begr. 1. 8.
- Frandsen, Edvardt, fh. Fabrikant, 30. 4., 82 A.
- Frandsen, Ingeborg Henriette, f. Due, 29. 12., Ørsted, M: Distriktslæge.
- Fratz, Johan Wilh. Ferd., Direkt., 14. 1., 70 A.
- Frederiksen, Chr. Erhard, Redakt., 12. 10., 60 A., H: Sigrød, f. Topsøe.
- , Elsebeth Kirstine, Kursusbest., 31. 8., 58 A., Nordamerika.
- Fredstrup, Carl Barner, Biblioteksass., 8. 5.
- Freuchen, Alvilde, f. Voss, 11. 6.
- Friis, Chr. Laurits, Etr., fh. Stabsdyrlæge, 9. 2., 77 A.
- , Hans Georg, Sparek.direkt., 12. 1., Kjerteminde.
- , Henriette Emilie, 28. 7., Frederikshavn, E. e. Distriktsdyrlæge.
- , Johannes, Hofjægerm., 15. 2., 70 A., Lyngby.
- Fristrup, Caroline Wilh., f. Jensen, 9. 3., E. e. Malerm.
- Fritsche, Thorvald, Rektor, 29. 3., 71 A., Ribe.
- Fritzsche, Joh. Wilhelmine, f. Heckscher, 4. 10., 88 A.
- From, Bertha Cathr., f. Fløistrup, 3. 12.
- , Sarah Thomine Christiane, f. Nissen, 10. 4., Nykjøb. F., E. e. Konsul.
- Frost, Carl Wilh., Ob., 15. 10., 85 A.
- , Frederik Arenstorff, exam. jur., 24. 7., H: Hansigne, f. Svanholm.
- , Harald Adolph, Urmager, 31. 1., 74 A., H: Georgine, f. Køhler.
- , Vilhelm, Inspekt., 18. 3., 60 A., Aalborg.
- Fugl, Nicolai Christoffer, Overbanem., 28. 10., Thisted, H: Thyra, f. Friis.
- Funch, Michael Johs. Vilh., Amtsforv., 27. 3., 68 A., Frederiksborg, H: Constance, f. Krarup.
- Fænøe, Hans Jørgen, Kapt., Inspekt., 26. 4., 70 A.
- Færch, Tecla, 7. 8.
- Fønss, Fr. Wilhelm, Gross., 27. 2.
- Gad, Heino Andreas Gerhard, Sgpræst, 13. 5, 69 A., Todbjerg.
- , I. P., Bryggeriejer, 21. 6., Rønne.
- Gamborg, Thora Marie, 31. 1., Lyngby.
- Gamel, Harriet Camilla, f. Owen, 26. 3., M: Gross.
- Gammeltoft, Caroline, f. Larsen, 20. 7.

- Gamst, Sofus, Karethm., 11. 12.
 Garde, Vibeke, 7. 11.
 Geisler, Joachine Acheline, f. Fobian, 13. 2., 66 A., Hellebæk, M: Lt., Strandkontr.
 Gether, Peter Emilius, Skræderm., 20. 12.
 Givskov, Marie Elisab., f. Bergh, 8. 6., Ribe, E. e. Kancr.
 Gjørup, Emma Emilie, f. Petersen, 30. 4., M: Kapt.
 Gjerulff, Ludvig Michael Lund, Fabrik., 17. 8., H: Mathilde, f. Holbech.
 Glahn, Adelheid, f. Radecke, 27. 12., 86 A., Storehedinge, E. e. Stiftsprovst.
 Glahnson, Fr. Theodor, Gross., 23. 3., 81 A.
 Glerup, William, Propr., 10. 3., 52 A., Agdrup.
 Glud, Hans Chr. Adam, Birkedommer, 24. 5., 44 A., Tranbjerg.
 Godskesen, Lauritz, Justr., 8. 6., 71 A., Aalborg.
 Goitein, Hirsch, Rabbiner, Dr., 28. 8.
 Gormsen, Hansine Carol., f. Blanch, 17. 5., 37 A., Assens.
 Gottlieb, A., Kapt., 5. 2., Helsingør.
 Gottlob, Niels, fh. Sgpræst, 17. 5., 92 A., Vivild.
 Gottschalch, Amanda Christine Henriette, f. Ramm, 16. 9., Faaborg, M: Apoteker.
 Gough, Hedvig, f. Seemann, 12. 10., Sydney, E. e. Maskining.
 —, John, Maskining., 25. 6., Sydney.
 Gram, August Maximinus, fh. Garverm., 17. 8., 82 A.
 —, Emma Augusta, 19. 4., Nykjob. p. F., E. e. Kbm
 Gredsted, Chr. Vilhelm Emil, Telegrafbest., 24. 4., 54 A., H: Frederikke, f. Hansen.
 Green, Regine, f. Galle, 20. 4., 89 A., Hillerød, E. e. Stationsforv.
 Grimm, Dorothea, Sophie, f. Schult, 18. 10., M: Inspekt.
 Groth, Ebba, Skuespill., 26. 2., 20 A.
 —, H. F., fh. Tobaksfabr., 27. 1., H: Marie, f. Sørensen.
 —, Margrethe, f. Boye, 11. 4.
 Grundtvig, Frederik Lange, Præst, 21. 3., 48 A.
 Grüne, Ida Vilhelmine, 3. 5.
 Gudmann, Carl Chr. Fred. Vilh., Oppebørselskontr., 10. 4., 68 A.
 —, Johan Ludvig Steffen, Ing., 19. 10., 58 A., Paris.
 Gudme, A. H., Vognfabr., 10. 10., Svendborg.
 —, Joachim, fh. Sgpræst, 24. 1., Lyngby, H: Mathilde, f. Bressensdorff.
 Guldager, Hans Chr. Carl, cand. jur., begr. 20. 8.
 Gullach, Johannes Henrik, Skihsbygm., 5. 9., 83 A.
 Gylstorff, Christian, Gross., 10. 12., Antwerpen.
 Gøtsche, Christiane, f. Holm, 1. 3., 97 A., E. e. Overførster.
 Haag, Herluf Alfred, Skuesp., 21. 4., 24 A.
 Haagensen, Marie Christine, f. Boesen, 10. 1., E. e. Kobbersmedem.
 Haar, Peter Marius, Sagfører, 23. 3.
 Haase, Bernhard Ludv. Chr., Pastor emer., 24. 7.
 —, Johnny Kett Bernhard Angelo, Ass., 31. 5. H: Emilie f. Zachariasen.
 —, Louise, f. Bech, 10. 4., M: Pastor emer.
 Hacke, Axel, Malerm., 9. 9., 58 A. H: Marie, f. Beder.
 von Hadeln, Anna Alv. Mickaeline, f. Thomsen, 28. 11.
 Hahn, Charl. Sophie, f. Jürs, 10. 5.
 Hald, Elise Katrine, 17. 4.
 Halkier, Marie Car. Victorine, f. Mølmark, 15. 7., M: Kontorchef.
 Hallas, Marie Elisab., 26. 1.
 Halvorsen, Katr. Marie, f. Christoffersen, 22. 4., 88 A., M: Krigsr.
 Hamann, Adolph Georg Wilh., Gross., 3. 4., Hellebæk.
 —, Peter Thorv. Emilius, cand. polyt., Civiling., 14. 11., H: Nicolette, f. Millinge.
 Hamburger, Mathilde, 1. 5., Svendborg.
 Hammel, Albert Fr. Leop., Maskinfabr., 3. 9.
 Hammelev, Emil, Gross., 30. 10.

- Hammer, Thora, f. Møller, 30. 9., E. e. Gross.
- Hammerich, Emilie, 8. 11.
- , Golla, f. Jensen, 1. 5., Hellerup. M: Dr. phil.
- Hancke, Johan Philip, Gross., 12. 6., 51 A.
- Hansen, Carl, Prof., 28. 9., 55 A.
- , Carl Peter Aulum, Trafikass., 6. 11., 38 A.
- , Christian Urban, Sognepr., 20. 1., 58 A., Lumby. H: Antonie, f. Bruun.
- , Elisabeth, f. Meyer, 28. 5.
- , Fr. Jochum Cam., Stationsforst., 17. 1., 46 A., Vedbæk.
- , Georgine Kristine, f. Hoffmann, 29. 4. M: Urtekræm.
- , Hans, Kbm. 15. 6., Nyborg. H: Cecilie, f. Petersen.
- , Hans Peder Rud., Tømrerm., fhv. Brandinsp., 28. 2., 74 A., Lyngby.
- , Hedevíg Cathr. Antonette, f. Lind, 20. 2., E. e. fhv. Godsforvalter.
- , Iska, f. Sander, 19. 9., 41. A., M: Docent.
- , Jenny, f. Bruun, 10. 9., M: Trafikass.
- , Josephine Christine, f. Ericksen, fhv. kgl. Køkkenchef, 20. 4.
- , Lauritz Peter Chr., Lt., Gross., 4. 7., H: Jenny, f. Linder.
- , Louise, Angelica, f. Ingerslev, 14. 4., 32 A., M: Præst.
- , Octävius Thomas, Højesteretssagf., 21. 8., 65 A., H: Ida, f. Wulff.
- , Peter, Pastor emer., Dr. phil., 24. 4., 85 A.
- , Peter Nikolai, fhv. Prokurist, 2. 6., H: Frederiche, f. Beutler.
- , Sofus Vilb., cand. jur., kgl. Fuldm., 4. 2., 68 A., H: Alvilda, f. Nørregaard.
- , Søren Henrik Hoffmeyer, Adjunkt, 23. 6., 57 A., Silkeborg.
- , Thyra Elisab., f. Garmann, 13. 9., M: Fabrik.
- , Vilb. Julius, fhv. Direkt., 4. 12., Faxe.
- , Vilhelmine, f. Schroll, 2. 6.
- Hartmann, Ludvig Adam Vilh., fhv. Gods., 27. 2., 83 A., Maribo. H: Laura, f. Eller.
- Hartvig, Jacob, Fastlods, 11. 5. H: Elvira, f. Petersen.
- Hartvigson, Rosalie, f. Cohen, 22. 11., Aalborg, E. e. Bankdir.
- Haslund, Lauritz, Snedkerm., 26. 8., 48 A., Hjørring. H: Anna, f. Aabel.
- Hasselager, Anna Marie, f. Petersen, 22. 12., 44 A., Herlufsholm, M: Overlærer.
- Hasselmann, Niels Fr. Anton, Instrumentm., 28. 3.
- Hassing, Margrethe, 10. 10., 71 A.
- Hauch, Augusta Juliane, f. Holst, 25. 8., 63 A., Thurebylund, M: Jægermester.
- Haudrup, Christine Øllegaard, f. Thulstrup, 23. 4., E. e. Fabr.
- Haugwitz Hardenberg-Reventlow, Lucie Caroline Am. Adelh. Henr. Georgine Vilh., f. Prinsesse Schjønaich-Carolat, 30. 4., 80 A., E. e. Greve.
- Haxthausen, Andrea Anny Catharina Georgia, f. Klein, 29. 8., 44 A., M: Maskinfabr.
- Hecht-Pedersen, Aage, Reservelæge, 16. 12., Athen.
- Hedemann, Marcus Sofus Fr., Gnrlt, 24. 6., 67 A.
- , Wilhelm. Kmj., Major, 9. 6., 67 A., Branzoll.
- Hegelund, Agnes Emilie, 29. 11., 61 A.
- Heide, Andreas Peter, Skibsbyg., 10. 7.
- Heilbuth, Ottine Nathalie, f. Grave, 1. 2.
- Heineth, Christian Fenger, Kontorist, 6. 6.
- Helms, Anna Dorothea, 12. 12.
- , Cathrine, 6. 10.
- , Marie Christine, f. Bang, 5. 11., E. e. Justitsr.
- Hennings, Mathilde. 18. 10.
- Herfor th, Henriette Christiane, f. Borchsenius, 16. 6., E. e. Kontorchef.
- Herfurth, Johan Fr., fhv. Proberm., 10. 2., 76 A., H: Johanne, f. Flamand.
- Herold, Rudolph, Bagerm., 29. 1., 68 A., Helsingborg.
- Herreborg, Dorihea Frederikke, f. Svendsen, 16. 6.

- Herskind, Anders, Propr., 6. 6., 70 A., Ørslev Kloster.
- Hertel, Signe Charlotte, f. Jensen, 29. 11., M: Prof.
- Hertz, Adolf, Læge, 2. 1., 38 A., Odense.
- , Caroline. 10. 12., 86 A., Naskov.
- , Emil, Gross., 10. 8., H: Delia, f. Blumenreich.
- , Johanne Caroline, f. Hansen, 30. 6., M: Kammerass.
- Hetsrh, Christian Fr., Arkitekturm., 15. 3., 73 A., H: Anna, f. Nyeland.
- Heyerdahl, Henry van Kervel, Kapt., 16. 7., H: Amalie, f. Klenau.
- Hielmdrop, Hans Chr., fhv. Apoth., 21. 3., 70 A., Svendborg.
- Hindrup, H. V., Gross., 9. 4., H: Ophelia, f. Højer.
- Hiort, Evald Bierregaard, Oblt., 15. 3., 64 A., Holte.
- Hjelm, Hans Jacob, Kbm., 20. 10., H: Olga, f. Marcussen.
- Hjorslev, A., Kamr., 30. 12., H: Louise, f. de la Motte.
- Hjorth, Caroline Cathr. Math., 20. 3., E. e. Tollinsp.
- Hochland, Jacob Carl Emil, 22. 1., H: Cathr., f. Hirkholm.
- Hoff, Rosa, f. Valentin, 24. 6.
- Hoffmann, P., Gross., 17. 9., H: Anna, f. Schmidt.
- Hoffmeyer, Aksel, 7. 6., 26 A.
- Hofman, Elisabet, f. Andersen, 15. 5., Vitten, M: Sognepr.
- Hohlenberg, Christiane Louise, 18. 4., 68 A.
- Holbek, Johannes, Tegner, ? 5. Snoldelev.
- Holbøll, Rosalie, f. van Acker, 3. 11.
- Holch, Helche Henriette, 24. 11.
- Holm, Alfred Hartvig, Mægler, 18. 4., 72 A., H: Augusta, f. Weldingh.
- , Anna, f. Christensen, 25. 5., M: Justr.
- , Christian Cæsar, Gross., begr. 18. 2.
- , Hans Susannes, Etr., Konsul, 3. 3., 64 A., Aalborg.
- , Harald Emil Larsenius, cand. theol., Folketm., 9. 2., H: Gudrun, f. Høgsbro.
- Holm, Johannes Fr., fhv. Direkt., 20. 5.
- , M. M. Chr., Ass., 25. 4., H: Elisabeth, f. Ramm.
- , Nicolaj Bidstrup, Førstelær., 14. 3., 61 A., Østertørslev.
- , Peter Petersen, Skibskapt., 11. 5., 42 A. (paa Havet).
- Holmboe, Cathrine, f. Hedebæk, 21. 6. 85 A.
- Holmbom, Gustav Adolf Bilberg, Landskabsmaler, 24. 10.
- Holme, Christian Fr. Harald, Etr., 20. 6., 68 A., Bentzonseje, H: Anna, f. Hebert.
- Holst, Anna, 3. 3., E. e. Kontorchef.
- Holstein, Anna Sophie Emilie (Emmy), 8. 9., 54 A.
- , Viggo, Landbrugskand., 7. 11., Lyngby, H: Marie, f. Ammitzbøll.
- Holstein-Ledreborg, Caroline, Louise, f. Comtesse Lefeubre de Marparlu, 28. 7., 93 A., E. e. Greve.
- Holten, Elise, Diakon., 24. 2.
- , Maria Laurentze, f. Albeck, 24. 2., 79 A., E. e. Ob.
- , Sophie Margr., f. Ulrich, 17. 4., E. e. Forstr.
- Horn, Victor, Apoth., 29. 12., H: Elisabeth, f. Glahn.
- Hornemann, Edel Benedicte, f. Juel, 27. 3.
- Hostrup, Christiane Georgine Elisab., f. Hauch, 10. 11., 71 A., E. e. Digter.
- Howe, Sophie Magdalene, f. Juul, 27. 8., 87 A.
- Hultmann, Bertine, f. Branserud, 15. 5., 78 A., E. e. Skuesp.
- Huus, Amalie, f. Trojel, 24. 10., Naskov.
- Hviid, Ivar A., Kapt., 25. 8.
- Hyllested, Johanne Juliane Aug., f. Christensen, 21. 8., E. e. Ob.
- Hüttemeyer, Carl Emil, Direkt., 25. 2.
- Høeg, Vald. Gustav Georg, Landinsp., Godsforv., 2. 10., 72 A., Faxø, H: Signe, f. Læssøe.
- Høegh-Guldberg, Emma Claudine Wedastine, f. le Normand de Bretteville, 9. 9., 61 A., Korsør, M: Stadslæge.

- Høgsted, Jens Nicolai, Guldsm., 3. 9.,
H: Laura, f. Bentzon.
- Høm, N. C., Redakt., cand. phil., 15.
5., 72 A., Aalborg.
- Hørlyk, Simon S. J., Underdomner,
23. 2., Frederikssted.
- Hørlück, Rasmus, Lærer, 10. 9., Odense.
- Høyer, Paul Herman, Maler, 26. 6.
- Ingerslev, Jens Peter, Strømpevæver,
25. 2.
- Ipsen, Juliane Marie, f. Krag, 4. 9., E.
e. Sognepr.
- Isbrand, Noline Mathilde, f. Pfeil,
1. 12.
- Ishøj, Christian Fr. Aug., Sognepræst,
19. 1., 80 A., Stokkemarke.
- Iversen, Magdalene Kathr., f. Drastrup,
28. 12., 69 A., Egelund., M:
Forstass.
- Jacobi, Hugo Adolph, Justitsr., 18. 3.,
99 A.
- Jacobsen, Chr. Vilhelm, Malerm., 21. 4.,
79 A.
- , Jens, Direkt., 2. 9., 59 A., Slagelse.
- , Oskar, Hotelejer, 1. 5., 43 A.,
Nyborg.
- , Ottilia, f. Stegmann, 20. 7., M:
Direkt.
- , Sophus Ludv. Henr. Peter, Fuldm.,
8. 11., 52 A.
- Jans, Hans O., Lods, 14. 5., Dragør.
- Jansen, Frederik Julius, Etr., 20. 4.,
82 A., H: Wilhelmine, f. Pon-
toppidan.
- , Niels Diderik Fr. Johan, Damp-
færgfører, 7. 1., 62 A., Korsør,
H: Henriette, f. Kiersgaard.
- Jantzen, Harald August, cand. jur., 8.
12., 34 A., Gjentofte, H: Elna, f.
Svendsen.
- , Hans Vald. Emil, Mægler, 6. 12.
- Jasper, Johannes Georg Adolph, Told-
ass., 1. 5., 65 A., Taps, H: Jensine,
f. Schmidt.
- Jelstrup, Ottine Poulina, f. Qvistgaard,
30. 1., 89 A.
- Jensen, Abraham, Prlt., Fuldm., 6. 6.,
76 A.
- , Antoinette, 9. 4., 78 A., Korsør,
E. e. Kancellr., Redakt.
- Jensen, Caroline Maria, f. Lambertsen,
26. 3., Romø, M: Skibsfører.
- , Fritz Peter Saabye, Kapt., Vinhdl.,
23. 7.
- , Hans, Folkethm., 26. 1., 85 A.,
Kundby.
- , Hans, Kmr., 15. 2., 81 A., Høve.
- , Hans Chr., Prof., Portrætmaler, 9.
9., 67 A.
- , Hans Peter, Dampskibsfører, 27. 3.
- , Johannes Peter, Hotelejer, 4. 8.,
Mariager, H: Petrine, f. Damgaard.
- , Julius, Gross., 23. 3., H: Camilla,
f. Herreborg.
- , Manna Helene, f. Grove, 25. 7., M:
Navigationsdirekt.
- , Niels, Justr., Landinsp., 8. 1., 72 A.,
Nakskov, H: Christine, f. Brodersen.
- , N. Chr., Skibskapt., 22. 1., Allinge.
- , Petrine, begr. 14. 7., 88 A., Fre-
densborg, E. e. Læge.
- , Sylvester Osmond Gustav, Gross.,
19. 2.
- , Thor, Restauratør, 19. 12.
- , Viggo, cand. pharm., 10. 12., H:
Marie, f. Petersen.
- Jensen-Kamp, N. K., Inspekt., 31. 12.,
53 A., Stege.
- Jepsen, Jeppø Hansen, Toldass., 21. 5.,
42 A., H: Marie, f. Villerslev.
- , Morten, Arkitekturmaler, 21. 7.,
Højriis.
- Jespersen, Amalie, f. Rygaard, 8. 5.,
Maarslet.
- , Anna Margarethe, f. Jensen, 20.
12., E. e. Distriktslæge.
- , Emil Peter, Postm., 20. 8., 59 A.,
H: Hanne, f. Cohn.
- , Georg Chr. Stender, Propr., 9. 2.,
Clemensker.
- Jessen, Claudius Otto, Mægler, 31. 3.,
H: Julie, f. Andresen.
- , Jes Laurits, Propr., 17. 12., Taars.
- , Peter, Skibsmaalingsass., 28. 8.
- , Tycho, Skoleinsp., 24. 8., 63 A.,
H: Isabella, f. Petersen.
- Johannsen, Otto Theodor, Statforst.,
4. 6., Laven, H: Theodora, f. Sø-
rensen.
- Johnsen, Carl Magnus, Skibsf., 17. 8.
- Jorck, Eduard, fhv. Kapelm., 9. 5.

- Jordening, Bernhard Wilh., Intend., 1. 9., 62 A., H: Emma, f. Lampe.
- Juel, Axel Georg, Adjunkt, Justitsr., 5. 9., H: Teckla, f. Suenssen.
- Juul, Christiane Lenthea, Baronesse, 1. 4., 85 A., Nibe.
- Jürgensen, Marie, f. Dahl, 29. 11.
—, Peter Deodatus, Toldktr., 15. 7., 62 A., Frederikshavn.
- Jürs, Johanne, 16. 5., 73 A.
- Jønsson, Anna Cecilia, f. Læssøe, 21. 8., M: Bagerm.
- Jørgensen, Alfred, Telegrafist, begr. 29. 6.
—, Fr. Vilhelm, Telegrafist, 20. 2., 44 A.
—, Hans, Folkethm., 19. 8., 53 A., Hald.
—, Johanne Amal., f. Fibiger, Kiel, 17. 3., M: cand. theol.
—, P. C. S., Malerm., 22. 6., Taarbæk, H: Olivia, f. Küse.
—, Søren, Forf., Lærer, ? 8., Kistrup.
- Kaas, Albert, Konsul, 24. 2., 60 A., Helsingør.
- Kabell, Ernst Fr., Kapt., Stationsf., 6. 11., 63 A., Thisted.
—, Friederich Chr., Justr., Amtsfv., 31. 12., 95 A.
- Kaemmerer, Johan Heinr. Chr., Gross., 1. 11., H: Noline, f. Kempel.
- Kalckar, Helene, 18. 2., 80 A.
—, Simon Harry, Boghold., 4. 12., H: Olga, f. Oettinger.
- Kalmer, Frederikke, f. Dessauer, 30. 5.
- Karberg, Jul., Herredsfoged, 24. 5., 60 A., Kolding.
- Kastrup, Axel William, Gross., 1. 4., H: Augusta, f. Balthazar-Christensen.
- Kauffmann, Kirstine Marie, 8. 7., E. e. Maalerkontroll.
- Kaufmann, Adelheid, 4. 4., 66 A.
—, Emma, f. Meyer, 26. 4., 75 A.
—, Vilhelm, Dyr læge, 23. 8.
- Kiellerup, William Ferd., cand. phil., 22. 7.
- Kierulf, Marius Iver Georg, Gross., 23. 10., H: Alvilja, f. Maas.
- Kierulf, Carl, Apoth., 30. 3., H: Nanna, f. Schiøtz.
- Kinch, Anders Jacobsen, cand. jur., By- og HerredsfuIdm., 12. 7., 38 A., Assens.
- Kirchheiner, Georg Holger Waage, fhv. Kbm., 7. 1.
- Kirkegaard, Bolette, f. Westergaard, 28. 3.
- Kjørboe, Emma, 25. 4.
- Kjeldsen, Jens, Propr., 5. 5., 78 A., Havnø.
—, Kirstine Sofie Henriette Johanne, f. Evers, 17. 8., E. e. Direkt.
- Kjær, Anne, f. Petersen, 22. 9., Charlottenlund.
—, Marie Kirstine, f. Otzen, 16. 4., 79 A., Bringstrup.
- Kjærulf, Severin Chr., fhv. Landm., 20. 4., Ordrup.
- Kjærulff, Aksel, Bankfudm., 7. 1., H: Gunver, f. Simesen.
—, Marie Caroline, f. Frandsen, 7. 1.
—, Marie Sophie Charlotte, 17. 2.
- Klaumann, P., GodsfuIdm., 10. 11., 58 A., Vindbyholt.
- Klein, Adolf Chr., Fabrikbest., 16. 3., Højbygaard, H: Caroline, f. Andersen.
—, Johanne Margr., 8. 4., 66 A., Rolholte.
- Kleist, Rudolph Alexander, Skibsbyg., 1. 4.
- Kliim, Rasmus Jensen, Direkt., 20. 3., 59 A., H: Christiane, f. Krøncke.
- Klingsey, Bertha Maria, f. Burd, 6. 1., E. e. Fabr.
- Klüver, Andreas, Skovfoged, 18. 12., Boserup.
- Klüver, Anna Petrea, 1. 9., Roskilde.
- Knipschildt, Carl Johan, Partikulier, 19. 10., 86 A., Lerchenborg.
- Knudsen, Chr., Gaardejer, 25. 6., 84 A., Trandbjerg.
—, Knud Carl, Lt., 7. 10., H: Ida, f. Olsen, Kalborg.
—, Marie, 14. 3., 104 A., Odense.
—, Peter Adolf Chr. Jul. El., Knfr., 24. 12., 84 A., Næstved.
—, Th., Sagf., 30. 5., Hillerød, H: Mathilde, f. Worsøe.
- Knutzen, P., Vinhdl., 11. 4., Odense.

- Koch, Caroline Mathilde, f. Jensen, 29. 12., Hellerup.
 —, Hans Henrik, Viceadm., 24. 9., 66 A.
 —, Poul, Skovrid., 26. 3., 36 A., Hiller-
 vig, H: Agnete, f. Rørdam.
 —, Thora Andrea, f. Schaldemose, 8. 1.
 Kock, Anna, f. Dittmann, 11. 10.
 Koefoed, Jens Jørgen, Theaterdirekt.,
 20. 1., 51 A., Nykj. F.
 Kofoed, Kristine Karoline, f. Maagensen,
 29. 7., Kastrup.
 —, Peter Nic. William, Journalist, 13.
 5., H: Math., f. Hansen.
 Kohl, Georg Emil Theodor, Kapt., 8. 6.,
 H: Amalie, f. Dohlmann.
 Konradsen, Chr. Daniel, Sognepr., 6.
 5., 79 A., Hvirring.
 Kopp, Rasmus, cand. theol., 8. 1., 79 A.
 —, Sofie Hedvig, f. Schytte, 3. 1.,
 M: fhv. Sognepr.
 Korch, Jens Chr., Kmr., 17. 5., 82 A.,
 H: Poulina, f. Thorstensen.
 Kragh, Chr. Vilh., fhv. Godsvf., exam.
 jur., 26. 6., 78 A., Sæby.
 —, Ida Marie, f. Breede, 22. 10., E.
 e. Hovedkass.
 Kranold, Johanne, 29. 4.
 —, Otto Wilh. Adolph, 10. 3.
 Krarup, Charlotte, 31. 1.
 —, Christine, 30. 6., Vejle.
 Kraul, Chr. Sophus Leonhard, Gas- og
 Vandm., 25. 9., 60 A.
 Krenchel, C. T., Apoth., 8. 12., Hol-
 stebro, H: Anna, f. Lund.
 —, Marie Bartholine, 24. 1.
 Krogh, Johanne Wilh. Magdalene, f.
 Rasmussen, 4. 8., E. e. Toldkontrol.
 —, Karen Margr., f. Glistrup, 28. 5.,
 82 A.
 Krogsgaard, Frederikke Christiane, f.
 Nyholm, 28. 6., 77 A., Kolding.
 Krogstad, Valdemar Traugod Graah,
 Styr., 9. 11.
 Kromayer, Johan Peter Vilh., fhv.
 Apoth., 27. 12., Drejø.
 —, Louise, 12. 5., E. e. Kapt.
 Kruse, Emilie, f. Nielsen, 23. 7., 47 A.,
 Aarhus, M: Fyrm.
 Krüger, Margr. Elisabeth, 10. 5.
 Kyhn, Peter Vilh. Carl, Landskabsmaler,
 11. 5., 84 A.
 van der Aa Kühle, Otto Emanuel, Bro-
 mand, 20. 1., 37 A., Fredericia, H:
 Petra, f. Hansen.
 Köhler, Ida Theresia, 16. 2.
 Königsfeldt, Johannes, Læge, 21. 1.,
 Gylling.
 Køster, Kamilla, 15. 4., Elbæk.
 Lachmann, Jacob Joseph, Gross., 21.
 6., 71 A., H: Frederikke, f. Kalkar.
 Lahde, Marie Sophie, f. Schumacher,
 3. 4., 81 A., M: fhv. Vejinsp.
 Lampe, Jens Eduard, Murm., 10. 4.,
 79 A.
 Lamprecht, Johanne, 13. 5., E. e. Jernb.-
 entrep.
 Lander, Hans Nicolaj, Handskemagerm.,
 17. 10., 82 A., Roskilde.
 Lange, Caroline Cathr. Dorothea, f.
 Hellesen, 12. 10., E. e. Præst.
 —, Jens A., Snedkerm., 7. 4.
 —, Nicolai Julius, Propr., 19. 11., 80
 A., Løjtvedgaard.
 Langebek, Anton, 15. 5.
 Langhoff, Annette, f. Jung, 15. 12., E.
 e. Provst, Prof.
 —, Marie Dorthea, f. Hansen, 5. 4.,
 E. e. Sognepr.
 Langgaard, Karen, 30. 5., 20 A.
 Larpent, Johannes, Stat.best., 8. 10.,
 H: Elna, f. Petersen.
 Larsen, Marius, Læge, 14. 7., 32 A.,
 Odense.
 —, Rasmus, Gaardejer, 25. 1., Køng.
 —, Søren, Journalist, 7. 5.
 —, Thorvald, Gross., 29. 7.
 Lassen, Frants Ferd. Terkel, fhv. Forpgt.,
 15. 11., H: Frederikke, f. Bülow.
 —, Ottoline, f. Feddersen, 27. 12., E.
 e. Kapt.
 —, Rasmus, fhv. Lærer, cand. phil.,
 18. 2., 75 A.
 Lauritzen, Jørgen, Tømmerh., 8. 10.,
 81 A., Ribe, H: Frederikke, f.
 Pontoppidan.
 Lautrup, Anna Caroline, 25. 4., Gissel-
 feld.
 Lawaetz, Jensine Oline, f. Jensen, 30. 4.
 Lawrence, Daniel, Overmaskinm., 10.
 6., 59 A., Maribo.

- Lawætz, Daniel Theodor, Læge, 17. 5., 78 A., Assens.
- Lehmann, Samson, Tandlæge, 10. 3.
- Lembcke, Alfred Constantin, Vejerass., 31. 10., H: Frederikke, f. Hanson.
- Lemming, Fr. Bernhard, fhv. Karethm., 7. 6., 77 A., H: Caroline, f. Hassel.
- , Niels Peter, Karethm., 30. 11.
- Leth, Henr. Jul., fhv. Sognepr., 10. 1., 87 A.
- , Laurence Kathr., f. Qvistgaard, 1. 3., 94 A., Aggersborg, E. e. Præst.
- , Martin Petersen, Fabr., 26. 6., H: Augusta, f. Reiermann.
- Leunbach, Anna Cecilie (Lilli), 25. 4., 34 A., Nykjøbing F.
- , Henrik Chr., Biskop, 8. 3., 65 A., Nykjøbing F.
- , Jørgen Høegh, Sognepr., 24. 8., 61 A., Hesselager.
- Levin, Elias, Kass., 13. 5.
- , Mine, f. Cohen, 2. 12., 78 A.
- , Moses, Insp., begr. 23. 2., H: Riecke, f. Lieben.
- , Rosa, f. Salomon, 18. 2.
- Levison, Lion, fhv. Papirhdl. 13. 1., 84 A.
- Levy, Isabella, f. Salmonsens, 14. 4., E. e. Etr.
- Lewinsky, Rebekka Elisab., 11. 9., Roskilde.
- Lisberg, Suzanne Adele, f. Kräyenbühl, 17. 8.
- Lillie, Frederikke Nielsine, f. Hansen, 1. 5.
- Lind, Harald Chr., Viceinsp., 11. 9., H: Dora, f. Nielsen.
- , Peter Engel, Dr. theol., fhv. Biskop, 19. 2., 89 A., H: Agnes, f. Lund.
- Lindberg, Juliane Fr. Amalie, f. Andersen, 1. 7.
- , Louise Marie Adalaine, f. Fick, 25. 11., M: Bager.
- Lindgreen, Hulda, begr. 6. 11., M: Krigsass.
- Lindsted, Egmond Fr., cand. jur., Fuldm., 6. 7.
- Lipke, Alfred Gottlieb Alexius, fhv. Toldkontr., 18. 9., H: Vilhelmine, f. Olsen.
- Lohmann, Margaretha, f. Meyer, 1. 3., E. e. Skoleinsp.
- , Rebekka, f. Bloch, 16. 11., 88 A.
- Lorentzen, Chr. Ludvig van der Hude, Statsh. ass., 22. 6., H: Emma, f. Højmark.
- , Detlef, fhv. Godsforv., 31. 1., Frederikssund, H: Lise, f. Schønne-mann.
- Lorenzen, Cornelius Vilh., fhv. Hotel-forp., 20. 1., 46 A., H: Anna, f. Hansen.
- , Vilhelm, Bagerm., 28. 2., 45 A., H: Emilie, f. Jantzen.
- Lottenburger, Joh. Leop. Siegmund, fhv. Stabshornist, 18. 11.
- Lous, Hans Harald Ferd., Kancr., 2. 10., 72 A., H: Thora, f. Bøge.
- Lumbholtz, Anna Dorothea, 5. 6.
- Lund, Caroline, f. Villadsen, 9. 5., 73 A., Hjørr., E. e. Lærer.
- , Fanny, f. Marx, 27. 2., 85 A.
- , Fr. Vilhelm, fhv. Godsforv., 12. 10., 60 A.
- , Hans Carl Aug., Prof., 25. 2., 63 A., H: Emma, f. Schnitler.
- , Harry, Borgm., 9. 9., 68 A., Lemvig.
- , Jens Peter, Sadelmagern., 14. 10., 72 A., Aalborg.
- Lundbeck, Betty Hanna Caroline, f. Wildner, 7. 9., M: Mag. scient.
- Lundhye, Emanuel Andreas, Ob., 14. 1., 89 A.
- Lunddahl, Julius, Adjunkt, 7. 8.
- Luplau, Augusta, f. Nødkou, 20. 2., 75 A.
- Lusty, Otto Ferdinand, Statsb. ass., 12. 10.
- Lykke, Jacob Chr., Billedsk., 3. 10.
- Lykkeberg, Jacob Rosborg, Gross., 11. 5., H: Anna, f. Jensen.
- Lyngbye, Michael, Kontorist, 16. 5.
- , Valborg Sophie Henr., f. Møller, 7. 7., 77 A., E. e. Justr., Kontorch.
- Lyngø, Fr. Edvard Vilh., Kancr., 8. 6.
- Lübecker, Susanne Marie, f. Schlichtkrull, 7. 5., Fanø, E. e. Birkefuldm.
- Lüttau, Juliane Jensine, f. Borberg, 21. 10., 79 A., E. e. Kmh.
- Lützener, Fr., Godsforv., 2. 3., 73 A.

- Lützhøft, Elias Olaf, Kbm., 9. 6., Roskilde, H: Ida, f. Bruhn.
- , Fr. Holten, fhv. Sognepr., 12. 3., 81 A., H: Jansine, f. Worsøe
- Læssøe, Albert Fr., Ob., 18. 5., 54 A.
- , Karoline Kathinka, f. Møller, 15. 2., M: Pastor emer.
- Lønborg, Augusta, 18. 12., 71 A.
- Løtsch, Hansine Amalie, Telegrafist, 21. 6., 39 A.
- Løve, Vilhelm, Skibshyg., 1. 9., Helsingør, H: Hendrine, f. v. Hadeln.
- Løvenskiold, Anna Sophie Hedvig, f. Løvenskiold, 14. 10., 74 A., E. e. Kmh.
- Mackeprang, Harald Vilh., fhv. Distrlæge, 7. 3., 98 A., Bogø.
- Madsen, Andrea Jakobine, f. Matzen, 19. 1., Svendborg, M: Pastor emer.
- , Axel, Gross., 6. 3.
- , F. C., Vognfabr., 30. 9., 55 A., Vejle.
- , Jørgine, f. Thorn, 13. 2., 75 A., Skandborg, E. e. Strandkont., Kmr.
- Madvig, Camilla, f. Köhl, 21. 4., Haderslev, E. e. Læge.
- Magius, Carl Gustav Wilh., Kapt., 24. 6.
- , Fr. Jul. Ernst, fhv. Forp., Kass., 22. 11., Holbæk.
- Malling, Petrea Heine, f. Jensen, 12. 9., M: Jernhuss.
- , P. Chr., Kreaturkom., 17. 11., H: Kirstine, f. Andersen.
- Manicus, Carl Fr. Emil, Telegrafbest., 9. 7., Honkong, H: Sophy, f. Giødesen.
- Mansa, Vilhelmine Augusta, 28. 9.
- Marcus, Bernhard L., Gross., 6. 11., 77 A.
- Marcussen, Laura, f. Mortensen, 27. 12., 34 A.
- Maroni, James, Gross., 29. 3., 76 A.
- Martens, Johannes Aug. Ludv., Bankfuldm., 15. 5., H: Emmy, f. Grupe.
- Mattat, Prosper, Handskefabr., 24. 1., H: Ida, f. Beck.
- Matthison-Hansen, Albert, fhv. kgl. Skovfoged, 4. 12., Nykjøb. S., H: Elisabeth, f. Amonsens.
- Melbye, Elisabeth, f. Hansen, 14. 2., 80 A., Odense, E. e. Sognepr.
- Melchior, Thora, f. Rist, 6. 1.
- Methling, Ludvig, Gross., 15. 11., H: Harriet, f. Hansen.
- Meulengracht, Lars Chr., Etr., 9. 4., 66 A., H: Christiane, f. Lottrup.
- Meyer, Adamine, f. Spliid, 4. 5., 88 A., E. e. Kolonibest.
- Meyling, Hulda Noline, f. Albertus, 18. 12., Roskilde, M: Sognepr.
- Michelsen, Elise Vilhelmine, f. Koefoed, 3. 10., Saltum, E. e. Distriktslæge.
- Millinge, Elizabeth Herbert, f. Armstrong, 17. 4.
- , Peter Hansen, kgl. Vognm., 24. 10.
- Mirbach, Magnus, Baron, 29. 11., Tyrol, H: Mathilde, f. Kaas.
- Mogensen, Mogens Johansen, Landsthm., 29. 7., 92 A., Troelsebygaard.
- , R., Propr., 9. 12., 70 A., Aalborg.
- Moltzen, Elise, f. Johansen, 28. 2., M: Toldinsp.
- Momberg, Marie, 29. 4., M: Oblt.
- Momme, Hansine Marie, 11. 9., 79 A.
- , Jensine, 17. 10., Sorø.
- Monrad, Jørgen Herman, Sognepr., 18. 10., 55 A., H: Louise, f. Brandt.
- , Louise, f. Rieper, 22. 5., Vordingborg.
- Mortensen, Thomas Andreas, Propr., 25. 5., Sønder Aals.
- Most, Thora, f. Stahl, 1. 3.
- de la Moste, Sofie Caroline, f. Sørensen, 18. 8.
- Mottlau, Carl, 8. 12., 27 A., Durban.
- Mourier-Petersen, Chr. Helenus, Folke-
thm., 30. 10., 74 A., Skandborg.
- Muhle, C. A., Dyrslæge, 30. 1.
- , Elisabeth, f. Selmer, 5. 8., E. e. Herredsskr.
- Mulvad, Emma, f. Rønsholdt, 10. 10., Vejle, M: Stifts fysikus.
- Muxoll, Bertha Elisab., f. Brams, 12. 3.
- Myhre, Julie, f. Kabell, 23. 4., Roskilde.
- Mynster, Carl Jacob Niels Sylvester, Læge, 16. 4.
- , Thomas Fr., Justr., Branddir., 23. 2., 76 A.
- v. Müllen, Knud Peter Lauritz, Exped.-
sekr., 28. 6., 68 A.
- Müller, Ainalie, f. Thomsen, begr. 29. 4., 96 A.

- Müller, Chr. Fr. Emil, Urtekr., Fabr., 5. 4., H: Betty, f. Lønge.
- , Hans Nicolai Herløv, fhv. Overlærer, 11. 2., 79 A., Oringe.
- , Herman, Boghldr., 22. 11.
- , Marie Wilh., fhv. Musiklær., 11. 2.
- , Nanna, 13. 11., E. e. Propr.
- , Niels Viborg, Prof., 27. 5., 80 A.
- Münter, Herman, Prof., Dr. med., 9. 2., Buffalo.
- Möhl, Peter, Fabr., 2. 1., 67 A., Vejle. H: Marie, f. Buch.
- Møllenberg, Laura Elisab. Marie, f. Holst, 18. 9.
- Møller, Anna Vilh. Marie, 20. 8.
- , Carl Fr. Emanuel, Dampskibsfører, 13. 7., H: Bergithe, f. Johnsen.
- , Christine Marie, f. Bestle, 14. 10., 87 A.
- , Chr. S., Gross., 2. 12.
- , Frederik, fhv. Kbm., 6. 2., Svebølle.
- , Frederikke Louise, f. Lindegaard, 17. 8., E. e. Distriktslæge, Justr.
- , Grethe Eleonore, f. Brandt, 8. 9., M: Overdyrlæge.
- , Hans, Dampskibskapt., 13. 7., 45 A.
- , Hans Chr. Markvard, Borgm., 6. 1., 61 A., Middelfart.
- , Jens Kristian, Førstelærer, 9. 10., 80 A.
- , Johan M., Dr., Tandlæge, 15. 4.
- , Johan Peter Jacobsen, Cand. pharm., 10. 9.
- , Julius Laurits Andreas, Hovedbogholder, 27. 7.
- , Knud Oluf, Hovedrevisor, 22. 2., 57 A., H: Augusta, f. Kuhn münchen.
- , Louise Marie, f. Aagaard, 28. 12., Hillerød, M: Provst, Forf.
- , Mads Simon, fhv. Adjunkt, 15. 5.
- , Maren, 1. 8.
- , Margrethe, f. Hvalsoe, 20. 2., Odense, M: Cand. pharm.
- , Nicolai Ditlev Amund, fhv. Apoth., 19. 6.
- , Nielsine, f. Collerup, 6. 4.
- , Olga, f. Richardt, 3. 5.
- , Thøger, Justr., 16. 4.
- , Wilh. Maria, f. Baadsgaard, 10. 6., Næstved, M: Provst.
- Mørck, Carl Vilh., Bankdir., 26. 8., 49 A., Bækkelund.
- , Clara Fr. Nathalie, f. Holm, 13. 6.
- Nagel, Alvilda Catharina, f. Momsen, 24. 8., Odense, E. e. Toldinsp.
- Naylor, Johanne John sine, 8. 12.
- Neckelmann, Frederik Skjold, Prof., 13. 5.
- Neergaard, Charles Adolf Denis, Hofjægerm., 23. 12., 64 A., Gyldenholm, H: Jenny, f. Quistgaard.
- , Harald Waldemar, Propr., 8. 12., Fredborg.
- , Peter Carl Chr., Provst, 1. 8., 77 A.
- Nehm, Magnus Bendix Harald, Kapt., 20. 6., 47 A., H: Mathilde, f. Jensen.
- Nellemann, Laura Augusta, f. Boye, 28. 9., M: Højesteretsadv.
- Neuman, Hans Peter, Forp., 27. 12., Dragsholm, H: Margrethe f. Nielsen.
- Nicolaisen, Jens Rasmussen Rudkjøbing, Dampskibsf., 29. 3., 60 A., Aarhus.
- Nielsen, Carl F., Gross., 22. 3.
- , Carl Vilh. Jensenius, Malerm., 1. 9., H: Julie, f. Willumsen.
- , Fritz Georg, Kapt., fhv. Manufakt., 16. 7., 78 A.
- , Hans, Overretssagf., Bankdir., 12. 8., Rungsted, H: Camilla, f. Ketelsen.
- , Johan Fr., Overlæge, 29. 5., 57 A.
- , Johanne (Hanne) Ane Margr., f. Jakobsen, 15. 6., 74 A., Havarthigaard, Søllerød.
- , Maren, f. Sparre, 26. 1.
- , Thorvald Emil, Krigsass., 16. 9.
- , Ulricke, f. Thorinann, 28. 9., Odense, E. e. Apoth.
- Nimb, Louise, f. Gunst, 3. 5., 60 A.
- Nissen, Johannes Fr., Kapt., 2. 9.
- , Sophie Hedevig, f. Dorscheus, 23. 11., Ø. Jølby, E. e. Sognepr.
- , Vilhelmine, f. Hansen, 23. 4.
- Nisson, Marie Sophie Aug., f. Schiøtt, 30. 10., E. e. Gross.
- Noack, Nielsine Marie Christine, f. Mehr, begr. 19. 12.
- Nonboe, H. L., Kapt., 10. 2., Sydamerika.
- Normann, Camilla, 17. 12.

Dødsfald i Danmark 1903.

- Norup, Carl Sophus, Kapt., 14. 1., 74 A., Fredborg, H: Emilie, f. Rosing.
- Nutzhorn, Anna Henriette, 25. 4., 80 A.
- Nyeland, Marie Elisab., f. Munch, 9. 10.
- Nyholm, Helene, Oversygepl., 17. 8., 43 A.
- , Maria Theresia, f. Maag, 9. 8., 80 A., M: Godsejer.
- Nyrop, Agnes, f. Lange, kgl. Skuespill., 19. 6.
- Nøhr, Søren, Kbm., 13. 3., 46 A., Hjørring.
- Nøhring, Catharine Oline, kgl. Kmfrk., 13. 5., 83 A.
- Obel, Poul Breineberg, Stadsing., 16. 3., 63 A., Korsør.
- Ohrh. Johannes Chr. Holm, stud. med., 23. 5., 24 A.
- , Nicoline Marie, f. Leth, 4. 11., 63 A., M: Ing.
- Olesen, Christopher, Landinspekt., 20. 10., Aalborg.
- Olivarius, Johan Henrik Bohn, Hospitalsforst., 26. 8., 75 A., Nykb. F.
- , Johannes Benjamin de Fine, fhv. kgl. Vejer og Maaler, 1. 4., 83 A., Odense.
- , Louise Anna Elisab. de Fine, 27. 4., 85 A.
- Olrik, Anna Margr. Jacobe, Forstand., 17. 12.
- , Anna Sophie, 27. 11., 90 A.
- , Paul Chr. Stemann, fhv. Konsul, 17. 12., 63 A.
- Olsen, Hansine f. Hiort, 2. 2., Storehedinge, E. e. Agent.
- , Harald Tømmerm., 30. 4.
- , Henrikke Poulina, f. Morville, 11. 12.
- , Johannes Henrik, Godsejer, 27. 3., H: Elisab., f. Caspersen.
- , Lars Peter, Kancr., 9. 3.
- , Louise, f. Bahnson, 26. 8., M: Bagerm.
- , Nicoline Cathr., f. Fisker, 2. 2., 86 A.
- , Ole Rasmussen, Propr., 25. 8.
- , Søren, fhv. Lærer, 1. 4.
- Olufsen, Anna Cathr. Marie Magdalene, f. Stiernholm, 11. 9., 82 A., E. e. Prof.
- d'Origny, Laura Sophie Hedevig Henriette, 4. 12., Odense.
- Ostermann, Nancy, 23. 11., Kulhus.
- , Viggo Vald, Fabr., 24. 7., 66 A., H: Thekla, f. Brusht.
- Ottesen, Charlotte, f. Rathschach, 28. 11., Roskilde, E. e. Præst.
- , Vilhelm. Amalie, f. Bützow, 26. 1., E. e. Prof., Blomstermaler.
- Otto, Chr. Peter, fhv. Conditor, begr. 12. 4., H: Caroline, f. Rasmussen.
- Ovesen, Henrik Elias, Overretssagf., 3. 12., 58 A., Storehedinge, H: Thyra, f. Thaning.
- Pape, H., Godsforv., 9. 10., 62 A., Nørlund.
- Pauli, Vilhelmine, f. Seermann, 21. 8.
- Paulsen, Franz Friederich Wilh., Læge, 18. 9., Fredericia.
- Pedersen, H. P., Ingeniør, 28. 6.
- , Jens Jacob, Skibsf., Havneass., 1. 10., H: Franciska, f. Scheffer.
- , Lars, Folkethm., 11. 3., 76 A., Aaside.
- , Tadea Richardine, f. Brasch, 4. 7., 91 A., E. e. Prof.
- Peetz, P. W., Kbm., 19. 3., 77 A., Ringsted.
- Pentheny, Peter, Skibskapt., 24. 6., St. Croix.
- Perch, Eline Vilh., f. Kiær, 16. 12., E. e. Læge.
- Permin, Camilla, f. Møller, 23. 9
- , Peter Svendsen, Partk., 24. 7.
- Peronard, Jean François, Hvidgarver, 8. 11., H: Andrea, f. Sønderup.
- Perrot, Karen Dorthea, f. Borup, 13. 1.
- Peschcke, Karl Ludovikus, Viceinsp., 22. 3., H: Sofie, f. Hansen.
- Petersen, A. F., Tobaksfabr., 8. 6., 78 A., Hillerød.
- , Adolf Julius, Kamass., 11. 8., H: Olga, f. Nielsen.
- , Aug., Sagf. 4. 7.
- , Augusta, f. Reitzel, 15. 5., E. e. Skoleinsp.
- , Christian, Telegrafist, 7. 11., H: Emma, f. Blomsterberg.
- , Chr. Peter Johannes, Sognepr., 2. 5., 38 A., Thunø.

- Petersen, Frederikke, 3. 4., E. e. Arkitekt, Prof.
- , Georg Carl, stud. med., 14. 2.
- , Gustav Ludvig, fhv. Adjunkt, 8. 11., H: Désirée, f. Friess.
- , Hanne, f. Lorentzen, 4. 3., M: Skibsfører.
- , Herm. N., Pianofortefabr., 23. 1., 88 A.
- , Jens, Sagfører, 29. 7., 53 A., H: Nathalia, f. Knack.
- , Jens Peter, Toldass., 1. 4., 50 A.
- , Louis Walrondt Schat, Prof., 30. 7., H: Anine, f. Jørgensen.
- , Peter C., Propr., 29. 3., 48 A., Biskopstorp, H: Anna, f. Zacko.
- , Peter Immanuel, Universitetsbogb., 24. 6., 67 A., Skovshoved.
- , Valborg Margr. Esmer, Tandlæge, 11. 6.
- Pfaff, Sophus Vilh., Wandahl, Genmajor, 16. 1., 75 A.
- Pfeiffer, Adolph Jacob Sofus, cand. math., 8. 8., H: Camilla, f. Hansen.
- Pingel, Analie, 11. 4.
- , Johanne, 16. 3., Silkeborg.
- Pinholt, Peter Jensen, Lærer, 18. 11., 79 A., Tørring.
- Pietursson, Sigrid, f. Benedictsen, 10. 3., 84 A., E. e. Biskop, Dr. theol.
- Plockross, Frederikke, Forstand., 3. 1., 60 A., Nakskov.
- Poulsen, Anna E., f. Klestrup, 6. 8., E. e. Præst.
- Preisler, Anna, f. Geltzer, 4. 9.
- Prior, Oscar, Gross., 18. 6.
- Pritzel, Gyrita Aug. Erasmine, 14. 8., 69 A., Lyngby.
- Puggaard, Kirsten Friis, f. Larsen, 14. 4.
- v. Qualen, Ane Magdalene, 27. 10., Uhrskov, E. e. Lærer.
- Qvistgaard, Catharine Sophie Wilh., 6. 5.
- Raabye, Jens Peter, Kapt., 13. 10., 81 A.
- Raae, Laura Dorthæa, f. Enkebølle, 4. 1., 73 A., E. e. Præst.
- Raahauge, H. N. R., Sparekassebogb., 10. 3., 68 A., Nakskov.
- Radoor, Th., Lærer, 20. 12.
- Raff, Ernst Andreas, Maskinm., 1. 2., Skotland.
- Rafn, Lauritz, Gross., 1. 3., H: Anna, f. Klinkwort.
- Ramshardt, Frantz Chr. Ingvardt, 19. 7.
- Randbøll, Julius Eduard, Distriktslæge, 4. 8., 59 A., Stege, H: Charlotte, f. Blædel.
- Randel, Carl Bülow, Postexp., 30. 12., H: Vilhelmine, f. Bojsen.
- Randrup, Frederik (Frits) Erhard Michael, Prok., 7. 3.
- Rantzau, Helvig, 14. 12., Rosenvold.
- Ranzau, Alma Cathr. Marie, Comtesse, 23. 7., 46 A., Ebberødgaard.
- Rasch, Ane Cathr., 9. 3., 75 A.
- , Henriette Petrine, bgr. 9. 4., 81 A.
- Rasmussen, Andrea, Asylmoder, 17. 8.
- , Andrea Dorlhea, f. Andersen, 30. 3., 70 A., Assens, M: Sparekassebh.
- , Carl Ferd., Arkitekt, 6. 4., 73 A.
- , Catharine, f. Kreye, 24. 10., M: Postkontr.
- , Niels Peter, Inspekt., bgr. 19. 4.
- , Vilh. Valentin, Postexp., 27. 4.
- Raun, Carl Vald., Exped.sekr., 17. 10.
- Raven, Lauritz Chr. Theisen, Kmr., 25. 8.
- Ravnkilde, L., Stationsforst., 4. 5., 69 A., Odense.
- Ree, Inger Rigmor, f. Hoffensberg.?, 10., Florens.
- Reventlow, Irma, f. Kromann, 8. 7., Nykjøb. F.
- , Selma Emilie Sophie Bertha, f. Gronsfeldt Diepenbroick, 26. 3., 59 A., Jersbæk, E. e. Greve.
- Rich, Johanne, f. Lind, 9. 12., M: Fabr.
- , Julie, f. Wieck, 30. 5.
- Richter, Edvard Vald., Bundtm., 30. 12.
- , Johan Chr., Læge, 11. 1., 86 A., Vejen.
- , Meta, 3. 9.
- Riegels, Chr., fhv. Propr., 5. 7., 72 A., Mariager, H: Johanne, f. de Neergaard.
- Riis, Caroline, 21. 2., 80 A., Ribe, E. e. Overlærer.
- Ring, Anna Caroline Wilh., f. Petrowsky, bgr. 8. 2., 86 A.
- , Chr. Andreas, Kont.chef, 26. 9., H: Laura, f. Nielsen
- , Ludvig, fhv. kgl. Balletdanser, 13. 2.

- Ritzau, Erik Nicolaj. Lt., Direkt., 23. 12., 64 A.
- Rohde, Chr. Vilh., fhv. Ass., 30. 1.
- Ronci, Henriette Frederikke, f Reiter, begr. 3. 10., E. e. Billedhugger.
- v. Rosen, Nelly Johanne Victorine, 2. 6., 19 A., Bern.
- Rosenberg, Clara Charlotte, 17. 12., Bogense.
- , Jens Peter, Sadelm., 9. 10., H: Camilla, f Møller.
- , Rudolph Jacobi, Gross., begr. 9. 12., H: Marie, f Levinsohn.
- Rosendahl, Sophus Emil, Sagfører, 20. 8., Saxkb., H: Elise, f Ottosen.
- Rosenkrands, Adolph J., Sadelm., 31. 10.
- Rosenvinge, Severin Peter, Skom., ?. 2., 90 A., Ringkb.
- Rossing, Ludvig Ferd., cand. phil., 26. 9.
- Rothé, Arnold, Skolebest., 3. 5., 36 A., Maribo.
- Rothenborg, Frederikke, 16. 7.
- Rottbøll, Otilia, 17. 9., Stadshede.
- Roulund, Thora Charlotte, 11. 8.
- Roux, Francis, Sproglærer, 20. 2.
- Rubow, Sven, Overretssagf., 12. 1.
- Rung, Georg Adolf, Kapt., Underbest., 28. 3., 57 A.
- Røgind, Caroline A. E. S., f. Mohr, 28. 4., Lundforlund, M: Præst.
- Rønne, Johanne Caroline, f. Radmann, 31. 5., 85 A., Rønne.
- Rønning, Flora, 7. 2.
- Rørbye, J., Kbm., Bankdir., 3. 3., 64 A., Ringsted.
- Røssing, L. F., cand. phil., begr. 1. 10., H: Hanne, f. Jensen.
- Saabye, Henry Fr., Ass., 1. 3.
- Sadolow, Mette Elisab., Konvent., 4. 10.
- Salchow, Julie, f. Thrane, 27. 9., 82 A., E. e. Toldkont.
- , Vilhelmine, 13. 6.
- Salicath, Fr. Peter Giese, Fuldm., Kmj., 20. 4., 44 A., H: Camilla, f. Lyngbye.
- Salling, Johanne, 13. 8.
- Salomon, Fr. Benedict, Højesteretssagf., 28. 12., 54 A., H: Serine, f. David.
- , Henriette Nathalie, f. Jausen, 2. 4.
- Salomonsen, Abraham Ludvig, Overretsprok., 21. 4., 71 A., H: Thora, f. Monies.
- Sand, Jensine Christine, f. Hansen, 6. 2., E. e. Palæforv.
- Sander, Carl Chr. Severin, fhv. Kbm., 20. 10.
- Sandberg, Caroline Louise, f. Møller, 11. 5., 67 A.
- Schaltz, Caj Pram, Kæmner, 24. 2., Nibe.
- Schandorph, Johan Ferd., 12. 10., Aalborg.
- Scharling, C. P. C., fhv. Murerm., 13. 8., H: Stine, f. Merling.
- Schauenburg-Müller, E., fhv. Godsfv., 9. 1., H: Meta, f. Larsen.
- Scheel, Asta Sophie, f. Thiele, 27. 1., 87 A., E. e. Km.ass.
- , Marie Christine, f. Schrøder, 1. 1.
- v. Scheele, Ludvig Ferd. Aug., Kmh., fhv. Staldm., 7. 2., 69 A.
- Schieltved, Emma, 9. 5.
- Schiønning, Wilhelm, fhv. Materm., 27. 2., 73 A.
- Schiøtt, Emilie, fhv. Institutbest., 15. 11.
- Schjerbeck, Fr. Wilh., Direkt., 24. 1., 63 A., H: Auguste, f. Hartvig.
- Schjønning, Ida, 1. 1., M: Havneass.
- Schlichting-Carlson, Carl, Landskabsmaler, 27. 7., 51 A., Hellebæk.
- Schmaltz, Hagbarth, Johan Evan, 19. 12.
- , Helfried Heinrick Urban, Boghlder, 30. 9., H: Marie, f. Sonne.
- Schmidt, H. P., fhv. Handskefabr., 4. 7., H: Johanne, f. Demant.
- , Marie Elisab., f. Blache, 10. 7., Lyngby.
- , Urban, fhv. Gross., 30. 6.; Odense.
- Schnell, Marius, Faktor, 24. 4., H: Kirsten, f. Nielsen.
- Schoppe, Karen, f. Bruun, 6. 1., 59 A.
- Schou, Gerhard, stud. jur., 1. 7.
- , Hanssine Jacobine, f. Læssøe, 9. 5., M: Krigsass.
- , Jens Vilh., fhv. Vinhdl., 26. 1.
- Schouw, Adolph, fhv. Boghlder, 18. 1., H: Bothilde, f. Culmsee.
- Schovelin, Melita, f. Keller, 20. 1., Chile, M: Konsul.
- Schreiber, Robert, Vinhdl., 25. 10.
- , Rosaly, 29. 7., E. e. General.
- v. Schreittenthal, Georgine Oline Schreitter, f. Rørstrøm, 5. 7., 66 A.

- Schrøder, Johan Andreas, Civiling., 8. 6., 76 A.
- , Lauritz Ferd., Kapt., Kbm., 26. 6., 83 A., Maribo.
- , Marie, f. Wildfang, 21. 2., Wedellsborg.
- , Marie (Mary) Susanne, f. Pasbjerg. 30. 1., 75 A., M: fhv. Bankdirekt.
- Schubert, Carl, fhv. Propr., bgr. 7. 6., H: Jacobine, f. Claessen.
- , Carl Mathildus, fhv. Kbm., 23. 3., Ringkb.
- Schulin, Adelgunde Charl. Elise, f. Münter, 26. 3., 63 A., M: Greve.
- Schultz, Anna Margr., f. Ipsen, 1. 7., E. e. Postinsp.
- , August Vilh. Theodor, Toldforv. 2. 10., 74 A., Fredericia.
- Schulz, Fr. Chr., Hofvogntabr., 5. 11., 69 A.
- Schwanenflügel, Anna Dorthæa, f. Johansen, begr. 15. 3., M: Manufakturh.
- Schwartzbrem, Ludvig Henrik Poul, Provst, 15. 5., 81 A.
- Schweitzer, Ditz, Gross., 23. 12.
- Schwensen, Marie, f. Holm, 19. 7., Middelfart.
- Schytte, Henrik Vissing, Kancr., Musikhist., 22. 2., 75 A.
- , J. F., Kapt., 15. 4.
- Schübeler, Conrad Theodor Fr. Oloe Molle, Ritm., Kmj., fhv. Stationsforst., 20. 6., 73 A., H: Hulda, f. Fehmerling.
- Schumann, Alfred, Gross., 15. 11.
- Schönberg, Vald. Fr., Overretssagf., 9. 9., H: Ellen, f. Pontoppidan.
- , Vald. Fr., fhv. Regnskabsf., Kamsek., 7. 10., 80 A., H: Sophie, f. Stallmann.
- Scott, Gyriha, f. Müller. 13. 12., E. e. Afd.ing., Dublin.
- Seehusen, Anna Marie Diderikke, 21. 10. —, Emilie, 23. 7.
- Seemann, Kate, 31. 8.
- Sehested, Alexandra Elisabeth Aug Emilie, f. de Sérène d'Aqueria, 16. 7., Broholm, M: Kmh.
- , Olga Marie, 23. 4., 79 A.
- Seidelin, Carl Vald., Landinsp., Kapt., 21. 10., H: Hanne, f. Berg.
- Selchau Hansen, Chr. Vilhelm, Lt., 4. 9.
- Selmer, Hans Chr. Joakim, Overretssagf., 21. 11., 43 A., Aarhus, H: Caroline, f. Sidenius.
- Sengeløv, Julius Theodor Emil, Bibliothekar, 25. 10.
- Sibbern, Fr. Ludvig Gabriel, cand. mag., Distriktsforst., 2. 5., 78 A.
- , Vegine Cecilie, 6. 4., 81 A.
- Sidenius, Thora, 24. 11., 86 A., Nykøb. F.
- Simoni, Elisabeth. Sophie, f. v. Spreckelsen, 10. 12., E. e. Etr.
- Sinding, Elise, f. Børre, 20. 2., Horsens.
- Skeel, Jørgen Erik Fr., 22. 3., 60 A.
- Skjoldager, H. D., fhv. Førstelærer, 17. 6., 85 A., Lundtofte.
- Skouboe, Cathinca, 9. 9., Aarhus, M: Apoth.
- Skougaard, Louise, 6. 6., 71 A., E. e. Overlærer.
- Skram, Johannes William Kristoffer, fhv. Sognepr., 24. 4., 70 A., H: Georgine, f. Dumreicher.
- Skyum, Christian, Propr., 28. 1., 78 A., Gladsaxe, H: Ida, f. Stuth.
- Smaagaard, Niels Chr., Gross., 31. 12., H: Marie, f. Christensen.
- Smidt, Laura, 8. 5., 79 A.
- Smith, Hans Emil Marius, Kbm., 26. 3., 71 A., Korsør.
- , Henrik Jacob Hans, Prok., 21. 6., 84 A., Høng, H: Klara, f. Meltzer.
- , Reinholdt, 18. 3., Lyngby.
- Smitt, Peder Pedersen, Sem.lærer, 17. 12., 56 A.
- Snell, Louise Frederikke, 28. 1.
- Sommer, Carl Wilh., Drejerm., 4. 1., Helsingør, H: Laura, f. Chemnitz.
- Sommerfeldt, Elisæus Janus, Ob., 18. 4., 61 A., H: Fernanda, f. Dreyer.
- Sonne, Eleonora, f. Ryder, 27. 10., Nexø.
- Specht, Hans, Fuldm., 15. 9.
- Sporon, Maria Antoinette Christiane, f. Berregaard, 22. 8., 68 A., E. e. Overretssass.
- Springborg, Andreas Nicolai, Uhrm., 19. 8.

- Spærck, Johan Albert, Amtsf. 31. 3., 62 A., Hjørring.
- Stampe, Adolf, G. N., Godsejer, 18. 11., Cannes.
- Steenstrup, O. F., Propr., 14. 8., 79 A., Aalborg.
- Steffens, August, Blikkenslagerm., 11. 8.
- Steffensen, C. P., fhv. kgl. Lods, 25. 11.
- Stemann, Charlotte, f. Halvorsen, 3. 2., M: fhv. Møller.
- Stockfleth, Charlot Gustave, f. Hecksher, 22. 2., M: Læge.
- Storm, Emilie Alvilda, 22. 12.
- , Gottlieb Henrik Müller, exam. polyt., 4. 6.
- , Rasmine, 1. 11., 91 A.
- Stougaard, S. S., Jernb. ass., 4. 4.
- Strandberg, Jul., Forlagsbhd., 3. 2., 60 A., H: Dina, f. Søbørg.
- Strøm, Sophie Charlotte, f. Lüders, 14. 4., E. e. Bogbinder.
- Styrup, Georg Christoffer, Underretsprok., Landinsp., Stiftskass., 15. 7., 69 A., Ribe.
- Stühr, Carl, Gross., 20. 9., H: Johanne, f. Krüger.
- Svane, Emma Hansine, Lærerinde, 14. 11., 71 A.
- , Ole Jensen, Lods, 20. 4., 71 A.
- Svarre, Ferd. C., fhv. Ass., 19. 6., 57 A.
- Sveistrup, Ane Marie, f. Thomsen, 9. 1., E. e. Sognepr.
- Svendens, Lauritz, Gross., 1. 8., Valby.
- , Mary Ingeborg, f. Halmøe, 18. 11., M: Ing.
- , N. F., Theaterdirekt., 15. 10., Sorø, H: Emilie, f. Ingwersen.
- Swane, Hans Jørgen, fhv. Biskop, 23. 6., 81 A., Viborg, H: Magdalene, f. Bruun.
- Swendsen, Henriette Wilh., 11. 12., E. e. Slotsgartner.
- Szybrowsky, Adelaida, 16. 12., Kristiansdals Kloster.
- Søderberg, Henrik Peter Josef Theodor, Majr., 16. 3., 86 A.
- Sørensen, Frederikke, f. Clausen, 28. 10., Slagelse, Søn: Minister.
- , Hans, Stiftsprovst, 31. 1., 71 A., Aarhus.
- Sørensen, Jens Høst, Toldkont., 5. 2., 94 A., Odense.
- Tachlau, Albert Michael, Gross., 14. 12., 34 A., Thisted.
- , Gurly, f. Samson, 11. 11.
- Teilman, Peter Fr., cand. theol., 21. 12., 85 A., Korsør.
- Teisen, Gyrithe Ingeborg Marie, f. Brammer, 25. 2., 38 A., Helsingør, M: Læge.
- Teller, Jacobine Magdalene, f. Frantzen, 15. 2., 85 A.
- Terp, Chr. Gustav Vald., Toldforv., 14. 1., 65 A., Ringkøb., H: Josephine, f. Hinke.
- Tersling, Hilmar, Brandfuldm., 11. 7., 44 A., H: Anine, f. Meldahl.
- Thaning, Mariane, 18. 11.
- Thannum, Julius, cand. med., 26. 2.
- Thielemann, Ove Theobald, Billedhug., 26. 7., 84 A.
- Tholstrup, Jens Nielsen, Karetm., 3. 7., 73 A.
- Thomsen, Laura Aurelia, f. Schovelin, 25. 2., M: Musiklærer.
- , Sigismund Gotthelf, Prok., 3. 11., 72 A., Næstved.
- Thorbrøgger, Margrethe, 5. 8., Christiansdal, Nykj. S.
- Thoresen, Anne Magdalene, f. Kragh, 28. 3., Forfatterinde.
- Thorkilsen, Hans Chr., Justr., 21. 2., 67 A., Vejle, H: Frederikke, f. Schott.
- Thorsen, Jens, fhv. Skibsfører, 8. 1., H: Hulda, f. Jensen.
- Thorson, Johanne Vilh. Petrine, f. Ohlandt, 19. 10., M: Driftsinsp.
- Thorup, Christen Jensen, Gaardejer, 6. 7., Annestrup.
- , Chr. Julius, Herredsfoged, 28. 2., 67 A., H: Emma, f. Klomp.
- Thrane, Sophie Johanne Ida, f. Becker, 1. 5.
- Timm, Jacob Eduard, Direkt., 7. 8.
- Togsværd, C. C., Kbm., 19. 7., Rønne.
- Tolderlund, Caroline Sophie, f. Denker, 17. 3., 68 A., Kolding.
- Topp, Ane Caroline Marie, 1. 1.
- Trautner, Theodor Martinus, Stiftsfys., 17. 3., 64 A., Odense.

- Tretow-Loof, Nicolai E. B., Ing., 12. 11., 29 A., Bukarest.
- Trier, I. F., fhv. Apoth., 26. 12., H: Mariane, f. Koppel.
- Trolle, Anthon, 26. 4., 72 A.
—, Caroline, 31. 7., 76 A., Rørvig.
- Tryde, Helene Marie, 30. 4.
- Tscherning, Marie Sophie Viborg, 14. 5.
- Tulinus, Daniel Vilh. Chr., cand. phil., Tandlæge, 29. 11., H: Lydia, f. Henrichsen.
- Tutein, Frederik, 27. 12.
- Tuxen, Chr. Fr. August, Prof., 3. 11., 52 A.
—, Chr. Fr. Frands Elias, Gen. major, 23. 2., 66 A.
- Tychsen, Alfred Alexander, 20. 7., 49 A., Odense.
- Ulfeldt, Emma Amalie, 4. 8., E. e. Skom.
- Ulrich, Erasmus Theodor Vilh., 1hv. Amtsvejsnsp., Justr., 20. 3., 79 A., Viborg.
—, Georg Vald. Fridolin Bayard, kgl. Skovfoged, 25. 4., H: Emma, f. Fritsche.
- Unmack, Johan Wilh., Tømrerm., 4. 11., 74 A., H: Elisabeth, f. Schaumburg-Müller.
- Urne, Axel, Fuldm., 26. 1., 69 A.
- Ussing, Chr., exam. polyt., Journ., 11. 8., H: Sophie, f. Sommer.
—, Thekla Minona, f. Güntelberg, 3. 8., 79 A., Rungsted, M: Prof.
- Uttenreitter, Nicoline, f. Clausen, 4. 5., E. e. Borgm.
- (Vadsager), Lars Pedersen, Baadform., 7. 3., Nørre-Tornby.
- Vamberg, Elise Fr. Henriette, 10. 4., Glostrup.
- Variali, Gottfriede Emilie, 29. 9., E. e. Musikdir.
—, Romeo, Musikdir., 1. 8.
- Ververs, Chr. E., Forgylder, 18. 8.
- Vett, Mimi, 26. 7., Kolding.
- Videbæk, Chr., Højskoleforst., 10. 1., Uldum.
- Vilstrup, Thomas Bruhn, Tandlæge, 10. 5., 25 A., Borris.
- Vinther, Carl Johan Vilh., Bankboghd., 26. 1., 50 A., Kjøge.
- Vogt, August, Tømrerm., 11. 8.
- Volkert, Johan, Fabr., 12. 10., Kolding.
- Vosbein, Hans Chr., fhv. Propr., 19. 10., 67 A., H: Karen, f. Jørgensen.
- v. Voss, Ernst Axel Christoffer, Ob., 8. 12., 77 A., Fredericia.
- Waaben, Andreas Skovby, Lt., Postexp., 5. 5., H: Christiane, f. Michelsen.
—, Hans Chr., Toldass., 17. 8., 65 A., Næstved.
- Waage, Vilh. Rudolph Dichmann, Kapt., 31. 5., 66 A., Christiansted.
- Wagner, Ludvig Manthey, 2. 3.
- Waitz, Nanna, f. Bülow, 12. 7., 82 A., E. e. Fabr.
- Wallach, Levin Moses, Præst, 28. 8., Faaborg.
- Walter, Caroline Fr., f. Knauff, 3. 9., 95 A., E. e. Justr.
- Walther, Ragnhild, 26. 7., M: Dr. med.
- Warberg, S. I., Kancr., 28. 4., 50 A., Odense.
- Wassmann, Charles Fr. Louis, Krigsass., 12. 11.
- Watt, Fr. Sophie, 19. 8.
- Weber, Aug. Louise, f. Bruun, 26. 8.
- Wedell-Wedellsborg, Gustav Joachim, Baron, Kmh., 6. 7., 73 A., Fredsborg.
- Weel, Amalia, f. Levin, 22. 5., 79 A., E. e. Bill.kass.
- Weilbach, Marie Caroline Mathilde, f. Harder, 1. 8., E. e. bot. Gartner.
—, Regine, 19. 9.
- Weis, Annine Christine, f. Christensen, 28. 4., 83 A.
—, Elisab. Cathrine, f. Aulum, 16. 10., Jyderup, M: Postm.
- Weiss, Magdalene, f. Marschner, 13. 9.
- Weitemeyer, Anna Petrine, f. Zimmer, 1. 7., 86 A., E. e. Mekanik.
- Welding, Peter Thomsen, Gross., 8. 10., 83 A.
- Wellendorf, Th., Propr., 22. 11., 81 A., Broholm.
- Wentzel, Fr. Wilhelm, Glarm., 8. 4.
- Wenzel, Thora, f. Hansen, 31. 12., 29 A., M: Sagfører.
- Wesch, Victoria Hyazinthe Emilie, f. Rudolph, 28. 11.
- Wessel-Brown, Holger, 31. 10., Amerika.

- West, Wilhelmine, f. Holm, 4. 3., 80 A., E. e. Major.
- Westergaard, Anna, f. Grabow, 21. 11., Horsens.
- , Carl Fr. Emanuel, Sagfører, 1. 11., Horsens.
- , Emma Jensine, f. Christensen, 3. 11.
- , Wilhelm, Ferdinand, Gross., 19. 7., 71 A., H: Sofie, f. Hensel.
- Westermann, Anna, 30. 5., E. e. Fabr.
- Weywadt, Conrad, Bogholder, 24. 8.
- , Holger, stud. jur., begr. 20. 4., Nibe.
- Wiberg, Johanne, fhv. Institutbest., 11. 4.
- Wiborg, Anna Aurelia Lucie, f. Boeck, 15. 2., M: Litograf.
- Wibroe, Margrethe, f. Larsen, 14. 4., M: Skibsfører.
- Wiinsted, Carl Joachim, 13. 2.
- Wilcken, Abel, f. Stylswig, 16. 2., Odense, E. e. Kanccr., Hospitalsf.
- Wilkens, Søren Emil, fhv. Forvalter, 28. 7., Middelfart.
- Willemoec, August Martin, Hotelejer, 11. 8., Præstø, H: Anna, f. Knudsen.
- Willerup, Jørgen Ove, Redakt., 24. 7., 84 A.
- William, Fr., fhv. Brændevinsbr., 11. 12., 86 A.
- Wilster, Johanne Andrea, begr. 25. 8.
- Winberg, Hinde Sara, f. Starapolski, 7. 6.
- Winckel, Kathrine Fr., f. Brinck, 22. 11.
- Winther, Christiane Ferdinandine, f. Klagenberg, begr. 6. 10., E. e. Overtoldinsp.
- , Louise, f. Hawersaat, 6. 7., Ringsted.
- With, Joa, f. Lindemann, 9. 11., E. e. Kontorchef.
- Wittrock, Augusta, f. Unna, 1. 7., 85 A., E. e. Oblt.
- Wittrup, Louise Judithe, f. Paludan-Müller, 9. 2., 69 A., Nykøb F., M: Justr.
- Witzke, Thora Regine, 5. 9.
- Wolff, Wilhelm B., Gross., 14. 10., 68 A. (Wormald), Helene Armitage, f. Frellsen, 11. 6., 99 A.
- Worsøe, Wald. Fr. Carl, fhv. Sognepr., 6. 8.
- Wreschner, Meyer Abraham, Rabbiner, 27. 4., 71 A., Randers, H: Betty, f. Oppenhejm.
- Wrisberg, George, Toldass., 16. 9.
- Wulff, Else Marie, f. Richardt, 6. 2., 84 A., E. e. Forp.
- , Emma, f. Friis, 18. 5.
- , Vald. F., fhv. Isenkr., Klokker, 1. 11.
- Würtz, Aug., Boghld., begr. 7. 12.
- Wätzold, Doris Sofie Magdalene, f. Asmussen, begr. 3. 9., 68 A., E. e. Kmr.
- Wøllner, Marie, f. Møller, 30. 6., 85 A.
- Zedeler, Colette Camille, f. Gustmeier, 29. 4.
- Zeise, Johan Martin, Kantor, 4. 9.
- Zimmermann, Laura, f. Staal, 1. 1.
- Zuschlag, Laura Betty Benedicte, f. Brandt, 30. 5., 78 A., E. e. Gross.
- Zweidorff, Adam Heiman Anthon, fhv. Overlærer, 9. 1., 75 A., Oringe.
- , Sophie Henriette, 28. 9., St. Hans Hospital.
- Ørsberg, Elise Amalie, f. Falkenstjerne, 27. 12.
- Østergaard, Ludvig Marius Sofus, Kanccr., 14. 5., 77 A., Fredborg.
- , Mathilde Jensine, f. Andersen, 6. 5., 70 A., Fredborg, M: Kanccr.

A. W. Rasch:

Dødsfald i Norge

1903.

Tillæg til
Personalhistorisk Tidsskrift.

Kjøbenhavn.

Det Hoffensbergske Etabl.

1904.

Dødsfald i Norge

1903.

Samlede af *A. W. Rasch*.

(Det efter H: anførte Navn angiver den efterlevende Hustrus Pigenavn.)

- Aabel, Janna, f. Meinich, 76 A., 6. 8. Chr.ania.
- Aagaard, Yngvard, fhv. Distriktslæge, 53 A., 1. 11., Østre Aker.
- Aall, Alf Immanuel, Cand. phil., 1. 4., Vegaardshejen.
- , Chr. F. F., Sorenskriver, 11. 7., Førde.
- Aamodt, O., fhv. Forvalter, 69 A., 8. 11., Bergen.
- , Signy, 17. 5., Kongsvinger.
- Aarøe, J. S., Stationsmester, 15. 6., Kongsberg. H: Augusta, f. Andersen.
- Aas, Ingeborg Elisabeth, 22 A., 26. 1., T.hjem.
- , Joh. Daniel F. L., Handelsfuldm., 33 A., 11. 7., T.hjem.
- Aasen, Carl Schøyen, 53 A., 28. 9., Arendal. H: Justine, f. Gross.
- Aass, Christine Sophie, f. Landmark, 56 $\frac{1}{4}$ A., 20. 11., Drammen.
- Abel, August Emil, Skomagerni, 68 A., 13. 12., Chr.sand. H: Walborg, f. Helgesen.
- , Hans Holtermann, Cand. pharm., Kunsthandler, 73 A., 11. 12., Chr.ania. H: Louise, f. Kleffel.
- Abendroth, Louis, Skibsmægler, 63 A., 10. 6., Chr.ania. H: Gina, f. Svensen.
- Agersborg, Martha Marie Louise, f. Røring, 15. 5., Rynæs.
- Albech, Erik, Vagtmester, 66 A., 18. 12., Chr.ania.
- Alsing, Boel Magdalene Solberg, 87 $\frac{1}{4}$ A., 22. 11., Hole.
- Alstrup, Sofie, f. Keller, 79 A., 12. 12., Chr.ania.
- Ambler, Ida Thomine Fredrikke, f. Hansen, 30. 3., Chr.ania.
- Amundsen, Anton, Telegrafassistent, 39 $\frac{1}{2}$ A., 22. 2., Bergen. H: Sigrid, f. Hoff.
- , Aug., Brugsforvalter, 1. 3., Chr.ania. H: Bolla, f. Middelthon.
- , L., Skolebestyrer, 10. 5., Chr.ania. H: Thea, f. Heidekker.
- Andersen, Barbra, f. Lie, 90 A., 3. 5., Aas.
- , Eva Emilie, f. Lindstrøm, 28. 2., Chr.ania.
- , Gurine Jensine, f. Lothe, 67 A., 18. 4., Bergen.
- , Karen Elisabeth, f. Hals, 92 A., 22. 2., Fr.hald.
- , Hans Christian, fhv. Dampskibsf., 18. 4., Bergen. H: Hilma, f. Sigholdt.
- Andresen, Caroline, f. Bergstrøm, 15. 10., Chr.ania.
- Angell, Hanna, 3. 12., Bergen.
- , J. L. F., Proprietær, 79 A., 18. 5., Rustgaardsplads.
- Anker, C. J., Oberstl., Kammerherre,

25. 11., Chr.ania. H: Charlotte, f. Wolff.
- Anker, Peter, Læge, 31 A., 24. 2., Sarpsborg, bgr. Chr.ania. H: Marie, f. Reimers.
- Annerløv, Gustava, 55 A., 5. 1., Chr.ania.
- Aphelen, Claus, Snedker, 75 A., 29. 6., Bergen.
- Arctander, Haakon, 20 A., 25. 8., Chr.ania.
- , Regine, 29. 5., Sogndal, Sogn.
- Arentz, Emma, f. Juel, Skattefoged F. A.s Enke, 14. 12., Chr.ania.
- Armitage, Helene, f. Frellsen, 99 A., 11. 6., Kbhvn.
- Arneberg, Fredrik W. B., fhv. Toldb., 80 $\frac{1}{2}$ A., 29. 11., Chr.ania. H: Adelheid, f. Lund.
- , Sigurd, Kontorchef, 30 $\frac{1}{2}$ A., 10. 12., Chr.ania.
- Arnesen, Peder, 83 A., 9. 9., Bergen. H: Anna, f. Ellerhusen.
- Arnet, Ingeborg Brun, 86 A., 10. 1., Bergen.
- Arnstädt, Hakon Philip, fhv. Postfuldm., 19. 8., T.hjem.
- Arntzen, Oluf, 16 11., Hergott Springs, Australien.
- Aubert, Johan Ludvig, Kaptejn, 58 A., 20. 2., Sverige.
- Aurlie, H. Bræck, Tamlæge, 8. 11., Lærdal. H: Cecilie, f. Jørgensen.
- Baanrud, Anne Caroline, f. Gjerdrum, 52 A., 4. 2., Vinger.
- Baars, Marie, 78 A., 31. 1., Bergen.
- Backa, Arnt, 29 A., 23. 1., Vardø.
- Backer, Ingeborg Marie, f. Herland, 73 A., 2. 2., Holmestrand.
- Badendüch, Stine, f. Knudsen-Moen, 17. 12., Chr.ania.
- Bahr, Fredrik August Eiberg, Inspektør, 76 A., 20. 5., Robertsfors Bruk, Sverige.
- Balken, Petrikke Cathrine, 53 A., 18. 9., Bergen.
- Baltzersen, Betty, f. Møller, 87 $\frac{1}{2}$ A., 25 10., Chr.ania.
- Bang, Anders Huseland, Kontorfuldmægtig, 36 A., 12. 1., Grimstad. H: Marie, f. Prydz.
- Bang, Fredrik, Arbejdsbestyrer, 10. 9., Levanger.
- , Rachel, fhv. Telegrafistinde, 56 A., 13. 9., Chr.ania.
- Barstad, Rolf Møller, Kbmnd., 22. 6., Bordeaux.
- Barth, Agnes, 79 A., 22. 2., Lillehammer.
- , Claus Thorolf, 17 $\frac{1}{2}$ A., Juni, fra Jamaica til Hamburg.
- Batt, Agathe, 26 A., 11. 6., Berlin.
- Bay, Jens Antonius, Bryggeformand, 49 A., 27. 11., Chr.ania. H: Henriette, f. Andersen.
- , Ludvig Rynning Jensen, fhv. Vognmand, 74 A., 2. 12., Chr.ania.
- , Margrethe Elisabeth Herford, 79 A., 8. 12., Chr.ania.
- Bech, Dyre, 19. 9., T.hjem.
- Behrends, Alexander Maximilian, Fotograf, 63 A., 1. 6., Stenkjær. H: Margrethe, f. Wold.
- Beling, Gustav, 16. 11., Bremen. H: Marie, f. Wright.
- Bendeke, Josefine, f. Olsen, Vicekonsul Halfdan B.s Hustru, 33 A., ingen Dato, Grand Forks, North Dakota.
- Bendiksen, Philip, fhv. Bagerm., 84 A., 3. 4., Bergen. H: Catharina, f. Martens.
- Benneche, Nicolai, 28. 1., Machakos, Øst-Afrika.
- Bennett, Inger Marie, 70 $\frac{1}{2}$ A., 22. 6., Chr.ania.
- Berg, Amalie Christine, f. Istad, 16. 12., Chr.ania.
- , Anton Jenssen, Læge, 45 A., 22. 1., T.hjem. H: Anna, f. Aas.
- , Carl, 61 A., 15. 3., Bergen. H: Divert, f. Arentz.
- , E., Maskinmester, 24. 10., Værdalen
- , Fredrikke, 26. 10., T.hjem.
- , L. T. W., Væreier, 73 $\frac{1}{2}$ A., 14. 10., Svolveær.
- Berge, Eyvind, 17 $\frac{1}{2}$ A., 11. 5., fra Sydafrika til Amerika.
- Bergendahl, Jens Holtermann, fhv. Kbmnd., 14. 11., Kongsberg.
- Berger, Helge, 68 $\frac{1}{2}$ A., 1. 5., Elverum.
- , Ole Nielsen, Proprietær, 29. 5., Jevnaker. H: Caroline, f. Lie.

- Bergh, Lauritz, Smed, 64 A., 2. 3., Bergen. H: Andrine, f. Pedersen.
- , Maren Kirstine, 76 A., 11. 6., Ski.
- , Petter S., 73 A., 17. 12., Tromsø.
- Bergmann, Beret Anna, 26 A., 10. 3., T.hjem.
- Bergsens, Margrethe, f. Bagge, 71 A., 27. 2., Lillehammer.
- Bergstrøm, Wilhelm, Bygmester, 72 A., 27. 9., Moss. H: Edel, f. Knagenhjelm.
- Bertelsen, Fritz, 62 A., 29. 1., Pretoria, Transvaal.
- Bertheussen, Mathilde, 9. 8., Chr.ania.
- Beyer, Fredrik Stockfleth von Krogh, 76 $\frac{1}{2}$ A., 10. 10., Bergen.
- Bie, Anthon, 86 A., 5. 2., Grimstad. H: Hilleborg, f. Holst.
- , Christiane, f. Samuelson, 72 A., 21. 4., Grimstad.
- , Hilleborg Johanne, f. Holst, 87 A., 22. 10., Grimstad.
- Biermann, C. F., ORSagf., 63 A., 11. 3., Chr.ania.
- Bing, Mariane, 21 A., 18. 1., Chr.ania.
- Birch, Elisabeth, 84 A., 3. 3., Chr.ania.
- Biørn, Julie, 83 A., 5. 5., Kbhvn.
- , Petter, 79 A., 13. 3., Chr.ania.
- Bjerk, Laura Helene, f. Lund, 51 A., 31. 10., Chr.ania.
- Bjerke, Chr., Fabrikejer, 77 $\frac{1}{2}$ A., 23. 11., Vestre Aker. H: Emma, f. Borgen.
- Bjerknes, Borghild, f. Larsen, 30 A., 4. 2., Chr.ania.
- , C. A., Professor, 20. 3., Chr.ania. H: Aletta, f. Koren.
- Björkmann, Hanna, f. Mortensen, 24. 3., Chr.ania.
- Bjørneby, Adolf, 58 $\frac{1}{2}$ A., 24. 3., Aasnæs. H: Olava, f. Berg.
- Bjørnstad, Th., 59 A., 30. 7., Vestre Bærum. H: Alvilda, f. Young.
- Blichfeldt, Hans Carl Christian, 71 A., 16. 1., Kbhvn.
- Bliks, Josefine, 41 A., 10. 2., T.hjem.
- Blix, Ole Jørgen, 80 $\frac{1}{2}$ A., 25. 10., Horten. H: Mina, f. Andersen.
- Blom, Jan Gustav, Amtsingeniør, 71 $\frac{1}{2}$ A., 19. 10., Larvik.
- Blom, Marie, f. Myhre, 90 A., 10. 10., Graaten.
- Blomberg, Carl, Læge, 27. 6., Chr.ania. H: Sofie, f. Schiøtt.
- Blout, Elisa, Frue, 11. 7., Venedig.
- Blumer, Alfred, 61 A., 14. 9., Chr.sand.
- Bodding, Johan Fredrik, 81 A., 4. 7., Brustad, Næs, bgr. Chr.ania.
- Bomann, A., Skomager, 81 $\frac{1}{2}$ A., 12. 6., Chr.ania.
- Bonde, Caroline, f. Krøger, 75 $\frac{1}{2}$ A., 10. 7., Tønsberg.
- , Georgine Larsen, 64 A., 22. 1., Chr.ania.
- Borchgrevink, Lena, 54 A., 4. 12., Toten.
- Borg, Eugen, Kadet, 19 A., 16. 8., druknet ved Oscarsborg.
- Borgen, Gustav Adolf, Sognepræst, 21. 11., T.hjem. H: Maren, f. Poulsen.
- , Maren Poulina Cathrine, f. Poulsen, Sognepræst G. A. B.s Enke, 61 A., 30. 12., T.hjem.
- , Sofie, 40 A., 31. 3., Chr.ania.
- Borthig, Marie, 70 A., 20. 10., Chr.ania.
- Boyesen, Margrethe, 21. 4., Skien.
- Brabrand, M. S., Grosserer, 1. 10., Kbhvn. H: Marie, f. Fleischer.
- Brager, Severin, 67 A., 13. 6., Arendal.
- Brandt, Jens, Skibskonstruktør og Kæmner, 24. 1., Risør. H: Frederikke, f. Juul.
- Brandt, C., Bundtmager, 8. 2., Bergen.
- Brath, Oscar, Maskinist, 31. 1., Forlis ved Jyllands Vestkyst.
- , Sine, f. Hestenæs, 12. 7., Bergen.
- Brauner, Julius Fredrik, Xylograf, 17. 7., Chr.ania.
- Brechan, Peter, Apotheker, 31 A., 4. 10., Chr.sund. H: Selma, f. Arnesen.
- Bredenberg, Gustav, fhv. Jordbruger, 65 A., 11. 2., Chr.ania.
- Breder, Johan S., Arkitekt, 49 A., 25. 9., Chr.ania.
- Bredesen, Halvor, Kbmnd., 72 $\frac{1}{2}$ A., 9. 1., Kongsvinger. H: Thea, f. Unumb.
- Brevig, Anne Marie, f. Brun, 78 A., 23. 10., Sioux City, Jova.

- Brinch, Cathinka Mathilde, f. Aas, 37 $\frac{1}{2}$, A., 12. 5., Vestre Aker.
- Brinchmann, Michael Christopher, fhv. kgl. Fuldmægtig, 80 A., 19. 12., Chr.ania.
- Brissach, Peter, Maskinist, 60 $\frac{1}{2}$, A., 27. 6., Holme, bgr. Molde.
- Broch, Ragnhild, f. Hansen, 29 A., 14. 8., Chr.sand.
- Brodtkorb, Fin, 23. 3., Asker.
- Brorsen, Dorthea, Enkefru, 23. 12., Chr.ania.
- Brose, C., Bandagist, 72 A., 23. 9., Chr.ania. H: Wilhelmine, f. Berner.
- Brown, Hulda, 22. 12., Chr.ania.
- Brun, Johan Herman, 43 A., 9. 2., Seattle, Minnesota.
- , Paul Emil Reisner, 82 A., 11. 3., T.hjem.
- Brunch, Henrik, 4. 6., Bergen. H: Karen, f. Iversen.
- Bryde, Nicolai M., 35 A., 13. 7., Gainesville, Texas.
- Bryhn, Elen, Enkefru, 29. 11., Romedal.
- Bryn, Elisabeth, f. Andersen, 3. 9., Larvik.
- Brynildsen, Nils, Guldsmed, 74 A., 25. 1., Bergen. H: Karen Elisabeth, f. Hess.
- Brüning, Conrad, Ingeniør, 65 A., 29. 9., Christvig pr. Chr.sund.
- Buch, Lydia, f. Iversen, 56 A., 28. 1., T.hjem.
- Buchholm, J. F., Sognepræst, 27. 6., Fr.stad.
- Buchholdt, August Christian Fredrik, Dampskibsfører, 39 A., 24. 11., Jæderen, bgr. 9. 5. 1904 Lademoen, T.hjem. H: Julie, f. Haabjørn.
- Bugge, Hanna Christiane, f. Bjønness, 85 $\frac{1}{2}$, A., 2. 12., Tønsberg.
- , Jens, 2. 10., Bergen.
- Bukier, Thomas Darre, Jordbruger, 40 A., 24. 6., Modums Bad, bgr. Østre Aker. H: Borghild, f. B.
- Bull, Cathrine, 17. 1., Tønsberg.
- , Hansine Christiane, f. Dahl, 58 A., 21. 12., Chr.ania.
- Bull-Hansen, Jenny, f. Feilberg, 52 A., 22. 6., New York.
- Bye, Clara, f. Müller, 76 A., 8. 4., Skien.
- Bødtker, Chr., Oberst, 74 A., 21. 10., Chr.ania. H: Caroline, f. Trampe.
- , Henrik Arnoldus Wergeland, 17 A., Januar?, Ny-Caledonien til Glasgow.
- Bøe, Gedske, 78 A., 8. 1., Bergen.
- , Maren Elisabeth, 79 A., 12. 1., Bergen.
- Bøgh-Kristensen, P. E., Bankkasserer, 40 A., 4. 2., Chr.sand. H: Elisabeth, f. Knudsen.
- Bøhm, Christine, f. Blomberg, 81 A., 18. 2., Chr.ania.
- Calmeyer, Johan Petter Bruun, fhv. Skibsf., 67 A., 26. 3., Chr.ania. H: Elisabeth, f. Sabro.
- , P. J., 24. 9., Bodø, bgr. Chr.ania. H: Sofie, f. Davidsen.
- Cammermeyer, Signe Marie, f. Christiansen, 21 A., 20. 6., Chr.ania.
- Carlsen, Carl Arnoldus, Verftssekretær, 64 A., 18. 6., Chr.ania. H: Julie, f. Høst.
- Christensen, Cathrine, f. Brun, 87 A., 1. 8., Larvik.
- , Nils, Kbmd., 67 $\frac{3}{4}$ A., 4. 3., Arendal. H: Gunhild, f. Møller.
- Christiansen, Andrea Magdalena, f. Dahl, 36 $\frac{1}{2}$ A., 21. 6., Østre Aker.
- , Gustav Anton, Expeditør, 59 A., 5. 10., Chr.ania. H: Johanne, f. Brun.
- , Magdalene, f. Bruun, 37 $\frac{1}{2}$, A., 21. 7., Tønsberg.
- Christie, Agnes Waleska, Lærerinde, 2. 4., Chr.ania.
- Christoffersen, Anders, fhv. Skibskaptein, 59 A., 26. 10., Chr.ania. H: Josefine, f. Lund.
- Christoffersen, Gurine, f. Lorentzen, 77 A., 29. 10., Drammen.
- , Jacobine Elisabeth, f. Luth, 80 A., 19. 2., Alstahoug.
- Claussen, Birgitte Cathrine, f. Hurup, 81 $\frac{1}{2}$ A., 3. 3., Chr.sand.
- Clauson, Paula, f. Nørregaard, 27. 4., Chr.ania.
- Claussen, S. M., Agent, 25. 9., Moss, bgr. Vestre Aker.

- Cock, C. M., fhv. Gartner, 80 $\frac{1}{2}$ A., 29. 4., Vestre Aker.
- , Marie, 16. 1., Chr.ania.
- Condrup, Bartholomæus, 81 $\frac{1}{4}$ A., 29. 7., Porsgrund.
- Corneliussen, Marie Therese, 59 A., 16. 2., Chr.sand.
- Coward, Nancy, 77 $\frac{3}{4}$ A., 12. 8., Kongsgaard pr. Chr.sand.
- Cramer,arena, 27. 9., Kongsberg.
- , Therese, 30. 12., Chr.ania.
- Crawfurd, Elise, f. Frisak, 28. 11., Grimstad.
- , Thomas, Dr. philos., fhv. Adjunkt, 69 A., 20. 7., Lofthus.
- Daae, Anna Harboe Frimann Tuxen, 83 A., 29. 10., Sveen, Søndfjord.
- , Ida Edvardine, 77 $\frac{1}{2}$ A., 6. 3., Chr.ania.
- Dahl, Agathe, f. Reinertsen, 66 A., 18. 1., Bergen.
- , Anne Kornelia, f. Andersen, 77 A., 21. 9., Bergen.
- , Benjamin Christoffer, 27 A., 8. 2., Bergen. H: Berthe, f. Riise.
- , Berthe Cathrine, 4. 2., Bergen.
- , Christian, Kbmd., 61 $\frac{1}{2}$ A., 16. 3., T.hjem. H: Anna, f. Paasche.
- , Dina, f. Danielsen, 31 A., 29. 8., Stavanger.
- , Emil Anton, Oberst, 3. 3., Molde. H: Hanna, f. Hagemann.
- , Hartv., Kriminaldommer. 17. 8., T.hjem. H: Therese, f. Ellingsen.
- , Herman, 29 A., 2. 1., Forlis paa Stillehavet. H: Benedikte, f. Eckdahl.
- , Ingeborg Margrethe, 94 $\frac{1}{2}$ A., 26. 6., Chr.sand.
- , Johan Chr., fhv. Kirketjener, 84 A., 19. 7., Bergen.
- , Johan F., fhv. Smedem., 78 A., 29. 1., Bergen.
- , Johan Ulrich Hjalmar, 33 A., 11. 10., T.hjem. H: Hilda Louise, f. Henriksen.
- , Ole, fhv. Fyrvogter, 21. 3., Chr.sand.
- , Ole Eriksen, Bager, 62 A., 8. 1., Porsgrund. H: Karen, f. Ruud.
- Dahlin, Caroline Marie, f. Larsen, 59 $\frac{3}{4}$ A., 17. 8., Chr.ania.
- Dall, Lone Henriette Christiane Kilde, f. Essendrop, 17. 11., Frederiksberg.
- Damm, C., Farver, 64 A., 14. 11., Chr.ania.
- Dammann, Carl Georg Otto, 41 A., 26. 2., New York.
- Dannevig, Wilhelmine Margrethe, f. Heyerdahl, 23. 9., Tønsberg.
- Dedekam, André, 68 A., 21. 6., Langsev, Arendal.
- Delphin, Johan Jørgen Jacob Rosted, Kontrollør, 79 A., 25. 12., Roen pr. Lillehammer. H: Marthe, f. Nielsen.
- , Marie, f. Juell, 89 A., 27. 8., Chr.ania.
- Dessen, Einar, Farmaceut, 1. 12., Chicago.
- Devold, Johanne, f. Carlsen, 19. 3., Arendal.
- Dick, Charles James Adolph, 21. 11., 16 Campden House Road, Kensington, London.
- Didrikson, Johan Fredrik, Driftsbestyrer, 22. 1., Chr.ania.
- Diesen, Gunhild, f. Heddeland, 49 A., 20. 12., Chr.sand.
- Dietrichs, Carl David, 61 A., 18. 11., Østre Aker, bgr. Oslo. H: Emilie, f. Dietrichs.
- , Elise, Apotheker D.s Enke, 16. 3., Chr.ania.
- Dietrichson, Albertine, f. Borchgrevink, 18. 6., Chr.ania.
- Dille, Peder, Apotheker, 14. 7., Brandbu. H: Hanna, f. Olsen.
- Dons, Sara Johanna, f. Müller, 87 A., 3. 5., Chr.ania.
- Dreyer, A. C., Agent, 15. 5., Bergen. H: Julie, f. Gundersen.
- , Andreas W., Skibskapt., 30 A., 31. 1., Forlis ved Jyllands Vestkyst.
- , Hans Peter, 73 $\frac{1}{2}$ A., 23. 3., St. Paul. Minn. H: Regine, f. Michelsen.
- Drivdahl, Marthine, f. Bøckmann, 64 A., 4. 11., Flekkefjord.

- Due, Carl Albrigt, fhv. Bytjener, 83 A., 1. 3., T hjem.
- , Fredrik Alexis, Toldeb., 68 A., 19. 3., Bergen. H: Agnes, f. Petersen.
- , O. C., fhv. Dampskibsf., 73 A., 14. 4., Bygdø. H: Caroline, f. Knudsen.
- Dumbleton, Elisa, f. Sundt, 2. 10., Oakhurst, Syd Afrika.
- Duus, Rasmus Fredrik, 72 A., 1. 1., Carlton Road, Pytney, London. H: Evelyn E. f. Coe.
- Dyrøe, Larine, f. Ville, 41 A., 10. 7., Bergen.
- Ebbesen, Amunda, 81 A., 16. 2., Østre Fr.stad.
- , Kirsten, Enkefru, 83 A., 12. 11., St. Jørgens Hus, T.hjem.
- Eberhardt, Christian Wolfgang, 67 A., 14. 12., Glasgow.
- Eckell, Evine Kirstine, f. Fohrmann, 79 A., 1. 1., Østre Aker.
- Eckhoff, Fredrik Wilhelm, 25 A., 25. 7., Houghton, Syd Decota.
- , Martha, f. Leknæs, 25 A., 17. 9., Vik, bgr. Bergen.
- Eger, Rigmor, f. Rørdam, 30. 11., Chr.ania.
- , William, 4. 12., Østre Bærum, bgr. Chr.ania. H: Yngvarda, f. Bergh.
- Egidius, Peter, Maltkontrollør, 85 $\frac{3}{4}$ A., 1. 11., Bergen.
- Eide, Albertine Hansine, f. Wiese, 68 $\frac{1}{2}$ A., 18. 12., Haugesund.
- Einang, Elisabeth, f. Winsnes, 76 A., 9. 6., Vestre Slidre.
- Einarsen, Einar, Brugsbestyrer, 34 A., 22. 6., Orkedalsøren. H: Elise, f. Thielemann.
- Ellesen, Henriette Sofie, Sorenskriver E.s Datter, 82 A., 5. 9., Drammen.
- Ellerhusen, Henrik, 65 A., 28. 1., Bergen. H: Christine, f. Møller.
- Elligers, Johan, Adjunkt, 73 A., 29. 10., Arendal. H: Emilie, f. Kallevig.
- Endresen, Magda, f. Lund, 25. 7., Chr.sund.
- Engels, Caroline, 52 A., 10. 4., Chicago.
- , Magda og Willie, Sødskende, 30. 12., Iroquois Theatrets Brand, Chicago.
- Engh, Dagny, 18 A., 15. 7., Bergen.
- Erbe, Martine, f. Bruun, 84 $\frac{1}{2}$ A., 24. 6., Chr.ania.
- Erboe, Henrik Otto, 69 A., 26. 5., Tønsberg.
- Erichsen, Helene, 22. 11., Chr.ania.
- Eriksen, Aagot, 21 $\frac{1}{2}$ A., 11. 1., Chr.ania.
- , Anna, f. Ziener, 33 A., 6. 7., Chr.ania.
- , Marie, f. Holst, 68 A., 21. 12., Alsvaag.
- Erlandsen, Hieronymus Heyerdahl, Lensmand, 66 A., 15. 9., Stenkjær. H: Louise, f. Solem.
- Eyde, Benedicte, f. Stange, 88 A., 29. 5., Flekkefjord.
- , Laura Birgitte, Enkefrue, 62 A., 2. 11., Flekkefjord.
- Fabricius, Anna Margrethe, f. Greger, 10. 12., Tromsø.
- Fåbritius, Helge, Kbmd., 3. 2., Chr.ania.
- Fadum, M. E., fhv. Garverm., 60 A., 17. 8., Chr.ania. H: Julie, f. Sætre.
- Falck, Rudolph, ORsagf., 80 A., 18. 9., Vidarshof.
- Falkenberg, Christiane Conradine, f. Gether, 87 $\frac{1}{2}$ A., 2. 8., Chr.ania.
- Faye, Fredrik, Kammerherre, 58 A., 7. 1., Chr.ania. H: Sigrid, f. Dahll.
- Fearnley, Charlotte Wilhelmine, f. Maribo, 83 A., Profes. F.s Enke, 30. 6., Chr.ania.
- Feinberg, Sarah, f. Bernstein, 8. 2., Chr.ania.
- Fermann, Andreas, fhv. Skibsfører, 80 A., 3. 3., Chr.ania. H: Celina, f. Biørn.
- Finckenhagen, Ole Johan, Styrmand, 29 $\frac{3}{4}$ A., 29. 10., Nordsøen.
- Finne, Just Wide Meincke, 67 A., 26. 11., Louiselyst pr. T.hjem. H: Emilie, f. Falsen.
- , O. A., Lærer, 7. 5., Bergen.
- Fjæstad, Simon, Veterinærkaptejn, 72 A., 24. 1., Romedal. H: Pauline, f. Sande.
- Fladager, Ole Edvin, 16. 6., Chr.ania.

- Fleischer, Cathrine Margrethe, 13. 8., Chr.ania.
 —, G. C., 51 A., 24. 5., Flisen.
 —, Kaja (Karen Cathrine Sanne), c. 84 A., 29. 7., Chr.ania.
 Flindt, Carl Petter, 67 A., 12. 3., Natland pr. Bergen.
 —, T. B., Bankchef, 74 A., 14. 5., Søholdt.
 Flood, Alethe, f. Hvistendahl, 5. 12., T.hjem.
 Floor, Christian, Boghandler, 22. 12., Bergen. H: Lilly, f. Sars.
 Fochsen, Trine Amalie, f. Heggelund. 75 $\frac{1}{2}$ A., 26. 7., Hennestad ved Borkenæs.
 Fog, Laura, f. Poppe, kgl. Fuldm. Johan F.s Enke, 21. 5., Chr.ania.
 Folkedal, Frantz, 17 $\frac{1}{2}$ A., 2. 1., forlist paa Stillehavskysten.
 —, Jørgine, f. Mikkelsen, 34 A., 15. 6., Bergen.
 Fossum, Sigurd, Cand. jur., Sekretær, 28 A., 27. 2., Chr.ania.
 Foyne, Samuel, 17. 7., Tønsberg.
 Frank, Tone, Enke, 64 $\frac{1}{2}$ A., 8. 9., Tveit.
 Fremming, W., 87 $\frac{1}{2}$ A., 15. 11., Chr.ania.
 Fretheim, Marie, f. Hertzberg, 13. 9., Flaam.
 Friele, Anna, f. Larsen, 27. 10., Bergen.
 —, Elly, f. Wunderlich, 15. 8., Bergen.
 Friis, Elisabeth, f. Jacobsen, 81 A., 25. 9., Chr.sand.
 —, Henrik, Postaabner, 7. 12., Moldøen.
 Frisch, Agnes, f. Hansen, 21. 10., Chr.ania.
 Frost, Ole, Kaptejn, 63 A., 23. 11., T.hjem. H: Caroline, f. Rønneberg.
 —, Sverre, 19 $\frac{1}{2}$ A., 29. 4., Søve pr. Ulefos.
 Frølich, Fritz F., 64 $\frac{1}{2}$ A., 24. 7., Næsodden. H: Hansine, f. Kirsebom.
 —, Johan Ditlef, Kaptejn, 16. 2., Vestre Aker. H: Agnes, f. Biørn.
 —, Maia, 15. 9., Chr.ania, bgr. Fr.hald.
 —, Theodor Christian Brun, 7. 8., Chr.ania.
 Fuhr, M O., Landhandler, 1. 2., Lyster. H: Marie, f. Dalsøren.
 Furst, Paul Dührendahl, 84 A., 28. 4., Stavanger. H: Hanna, f. Thiis.
 Færgestad, Hans Christiansen, 7. 8., Hurum. H: Sophie Christiansen, f. Beck.
 Føyn, Anna Amalie, f. Torjusen, 1. 10., Egersund.
 Gaarder, Oline, 13. 4., Strømsø.
 Galdert, Hedwig, f. Eichhorn, 37 A., 8. 10., Vestre Aker.
 Gallus, Theodor, Reguleringschef, 27. 1., Chr.ania.
 Garlid, Ivar, Lensmand, 45 A., 14. 4., Eyneset. H: Gjertrud, f. Borthen.
 Garmann, Anne Marie Jæger, Rebslager David Brunchhorst G.s Enke, 30. 5., Bergen.
 Geelmuyden, Bernhard, Ingeniør, 79 A., 25. 4., Chr.ania.
 —, Elisabeth S., 79 A., 17. 3., Bergen.
 —, Johan Joachim Zarendtz, Assurance-direktør, 75 A., 7. 8., Chr.ania, bgr. Bergen. H: Hanne, f. Bøgh.
 Gellein, Carl Olaf, Bankkasserer, 62 A., 5. 7., T.hjem. H: Anna, f. Sandberg.
 Giertsen, Johan Christopher, 20. 6., Bergen. H: Mina, f. Brandt.
 Giæver, Fanny, f. Clodius, 87 A., 16. 3., Tromsø.
 —, Hanna Birgitte, f. Holmboe, 82 A., 4. 6., Gjøvik pr. Tromsø.
 Gjersøe, Andreas Julian, 27 $\frac{1}{2}$ A., 5. 6., Chr.ania.
 Gjertsen, Arthur William, 22 A., 21. 10., Porsgrund.
 —, Bernt Monrad, 82 A., 13. 10., Tønsberg.
 Gjeruldsen, Aagot, f. Timme, 26. 12., Vestre Aker.
 Gjessing, Hans, fhv. Kbmd., 78 A., 25. 4., Chr.ania.
 Gjøsdahl, Margrethe, 5. 1., Bergen.
 Gleditsch, Mina, f. Smith, 75 A., 2. 7., Chr.ania.
 Gløersen, Hans August, Tugthusinspektør, 66 A., 6. 8., Chr.ania. H: Lena, f. Selmer.

- Goerke, Bertha, 73 A., 15. 11., Chr-
ania.
- Golden, Mina, 10. 11., Chr.ania.
- Goplen, Karen Regine, Enkefru, 27. 4.,
Chr.ania.
- Graff, Ulrik Wilhelm Møller, ORSagf.,
18. 11., Gjøvik. H: Emma, f. Kløv-
stad.
- Greve, Jan, fhv. Landhandler, 78 A.,
26. 10., Tangeraas pr. Bakke. H:
Helene, f. Lootz.
- , Oline Marthine, f. Karlsen, 73 A.,
16. 12., Bergen.
- Grieg, Rehekka Christine, 67 A., 10. 5.,
Bergen.
- Griff, Ivar, 11. 2., Brooklyn.
- Groth, Bolette, 10. 12., Hjelmeland.
- , Petra, f. Lund, 75 A., 8. 3., Chr-
ania.
- Grytnæs, Olette Georgine, f. Høstmark,
65 A., 20. 8., Aure.
- Grøgaard, Dina, f. Jacobsen, Brugseier
J. B. G.s Enke, 20. 6., Kragerø.
- Grøn, Erik Ingvald, fhv. Toldb., 19. 3.,
T.hjem.
- , Mariane, 74 A., 6. 9., Chr.ania.
- , Mina, 75 A., 22. 4., Sandefjord.
- , Peter Anton, Skibsreder, 1. 10.,
Sandefjord.
- Grønn, Edvarda Margrethe, f. Paus.,
13. 12., Chr.ania.
- , Peter Harboe, Agent, 7. 6., Chr-
ania.
- Grøntoft, Helene, 22 A., 8. 7., Chr.sand.
- Gude, Hans Fredrik, Professor, 17. 8.,
Berlin.
- Gude-Smith, Just, Kaptejn, 83 A., 26. 11.,
Chr.ania.
- Guidotti, Marie, Enkefrue, 88 $\frac{1}{2}$, A.,
30. 3., Chr.ania.
- Gulbrandsen, Anne Elise, f. Lund, 84 $\frac{1}{2}$,
A., 6. 1., Stavanger.
- Guldahl, Karen, f. Moe, 25. 11., T.hjem.
- Guldberg, Axel Nicolaj, 21. 2., Chr.ania.
- Gulli, Mathilde Gay, f. Thellefsen, 70
A., 28. 2., Chr.ania.
- Gundersen, Chr., 22. 2., Brandbu. H:
Karen, f. Fougner.
- , Sigvard, Skuespiller, 23. 11., Chr-
sand, bgr. Chr.ania.
- Gustum, Mathias, fhv. Brugsejer, 70 A.,
15. 1., Chr.ania. H: Marie, f.
Dorph.
- Gullichsen, Carl Alf, 20 A., 10. 2.,
Chr.ania.
- Gylstorff, Christian, Grosserer, 10. 12.,
Antwerpen, bgr. Kbhvn.
- Gørrisen, Meta Adelheide, fhv. Lærer-
inde, 78 $\frac{1}{2}$, A., 25. 5., T.hjem.
- Haagaas, Sverre, Cand. jur., 31 A.,
31. 3., Chr.ania, bgr. Enebak.
- Haave, Jahn, 28 A., 10. 9., Brevik?
H: Martha, f. Koch.
- Habel, Josefine, fhv. Lærerinde, 25. 10.,
T.hjem.
- Haferkamp, Anna Sophie, f. Wester-
holm, 79 A., 25. 9., Chr.ania.
- Hafnor, Anton, Cand. phil., 23 $\frac{1}{2}$, A.,
14. 11., Hole.
- Hagen, Janna Catharina, f. Gundersen,
4. 4., Tromsø.
- , M., Kbmd., 2. 3., Mandal.
- , Oluf H., Toldb., 58 $\frac{1}{2}$, A., 18. 10.,
T.hjem.
- Hagerup, Anna, f. Cappelen, 27. 8.,
Chr.ania.
- , Martha Helmine, 82 $\frac{3}{4}$, A., 13. 5.,
Renen pr. Tromsø.
- Hals, Albert W., 28. 1., Østre Aker.
H: Josephine, f. Jensen.
- , Hans Horne, 18 $\frac{1}{2}$, A., 14. 6.,
Romedal.
- Halvorsen, A. O., Skibsfører, 2. 1.,
Cardiff. H: Karen, f. Dorff.
- , Mathias, Slagter, 61 A., 12. 10.,
Larvik. H: Janna, f. Gram.
- Hammer, Emilie, Bankdirektør paa Moss
L. H.s Enke, 65 A., 29. 12., Chr.ania.
- , Isak, Arbejder, 17. 4., T.hjem.
- Handberg, Josefa, 76 A., 1. 11., Østre
Aker.
- , Thea Louise, f. Rømcke-Olsen, 17.
8., Hvaler.
- Haneborg, Othilde, f. Moe, 65 $\frac{1}{2}$, A.,
14. 11., Høland.
- Hanevold, Hans Olsen, Gaardbruger,
85 $\frac{1}{2}$, A., 3. 1., Asker. H: Julie,
f. Alstrup.
- Hansen, Beate Aasille, f. Just, 89 A.,
9. 11., Chr.sand.
- , Carl, fhv. Foged, 86 $\frac{1}{2}$, A., 16. 11.,
Chr.ania.

- Hansen, Elise, f. Krøger, 67 $\frac{1}{2}$ A., 24. 9., Chr.ania.
- , Hans Fredrik, 25. 5., Chr.ania. H: Jensine, f. Kierulff.
- , Ingeborg Marthine, f. Lund, 85 A., 15. 2., Rolighed pr. Holmestrand.
- , Johan Fredrik, Cand. jur., fhv. Underfoged, 74 A., 21. 6., Chr.ania.
- , Johanne Mariane, f. Jarmann, 82 A., 1. 3., Enebak.
- , Marie Elisabeth Fredrikke Sundt, 3. 4., Chr.ania.
- , Severine, f. Herlofsen, 86 A., 28. 1., Chr.sand.
- , Sophie, Sognepræst E. H.s Enke, 66 $\frac{1}{2}$ A., 6. 6., Nøtterø.
- , Stephan T., Grosserer, 62 A., 21. 9., Chr.ania.
- , Thorvald, Toldopsynsmand, 77 A., 2. 12., T.hjem. H: Grethe, f. Bergh.
- Hanssen, Margrethe, f. Treü, 65 A., 30. 1., Chr.ania.
- , Nikolai, Sorenskriver, 20. 4., Lillehammer. H: Hanna, f. Lange.
- Hansson, Harriet, f. Mørch, 86 $\frac{1}{2}$ A., 4. 4., Chr.ania.
- Hansteen, Harald, fhv. Sølverksdirektør, 3. 12., Chr.ania.
- Harildstad, Tjøstel Johnsen, 70 A., 4. 4., Harildstad H: Sidsel, f. Forr.
- Harmens, Gjertrud Magdalene, f. Krohn, 90 A., 28. 1., Bergen.
- Harnæs, Hilda Gjertrud, f. Opdahl, 24. 10., Vardø.
- Hartmann, Lina, f. Brodahl, 88 A., 17. 1., Levanger.
- , Sina, 12. 10., (Chr.ania) Oslo.
- Haslum, Harald, Skibsreder, 48 A., 7. 1., Moss. H: Louise, f. Movig.
- Haslund, Frithjof, Dampskibsf., 23. 2., Chr.ania. H: Dina, f. Moldenhauer.
- Hassing, Ingeborg, 1. 9., T.hjem.
- Hauge, Ivar Gran, 1. 4., Chr.ania.
- , Martha, f. Løken, 58 $\frac{1}{2}$ A., 25. 11., Chr.ania.
- Havig, Konrad Magnus, Lensmand, 65 A., 28. 6., Herø, Helgeland.
- Hedels, Hagb. T. L., 53 A., 20. 5., Chr.ania.
- Heggelund, Julie, f. Munkeberg, 23. 10., Ølen.
- Heggemsnes, Erik S., 43 $\frac{1}{2}$ A., 1. 2., Chr.sund. H: Abigael, f. Christie.
- Heiberg, Andreas, 44 $\frac{1}{2}$ A., 21. 4., Santander. H: Alvide, f. Lehne.
- , Hildur, 10. 12., Chr.ania.
- Heitmann, H., Dampskibsexpeditør, 25. 12., Chr.ania.
- Hektoen, L., fhv. Storthingsmand, 17. 5., Tønset.
- Helberg, Axel Wulfsberg, Toldkasserer, 14. 3., Larvik. H: Emma, f. Sejersted.
- Helgesen, Gerda, 17 $\frac{1}{2}$ A., 5. 6., Chr.ania.
- Helland, Knud, 58 A., 8. 6., London.
- , Rachel, f. Odland, 87 $\frac{1}{2}$ A., 1. 9., Fjøsanger pr. Bergen.
- Hellesen, Josefine, 31. 12., Chr.ania.
- Helmsdorff, Helene, f. Nielsen, 64 A., 17. 1., Chr.ania.
- Heltberg, Ingeborg, f. Holm, 79 A., 18. 8., Bergen.
- Hench, Karen Oline, 84 A., 17. 12., T.hjem.
- Henckel, Mathilde, 28. 3., Chr.ania.
- Herfurth, Emilie, 77 A., 2. 1., Chr.ania.
- Herlofson, Marie Sofie, 42 A., 10. 11., Chr.ania.
- Hermansen, Thomas Brown Lie, Stiftsarkivar, 11. 6., Krohnstad pr. Bergen.
- Herskind, Niels, 13. 12., fra Savannah til Chr.ania. H: Margrethe, f. Falchenberg.
- Hesselberg, Eilert, Grosserer, 76 A., 9. 5., Chr.ania.
- Heyerdahl, Erna, 28. 8., Chr.ania.
- , Halvor Christian Bernhard, Politimester, 68 $\frac{1}{2}$ A., 11. 6., Chr.sund.
- , Henry van Kervel, Ingeniørkaptejn, 16. 7., Kbhvn. H: Amalie, f. Klenau.
- , Josefine, f. Kaurin, 8. 4., Østre Aker.
- , Stener, Ingeniør, 19. 8., Chr.ania.
- Hildahl, Andrea, f. Hansen, 26. 12., Bergen.
- Hille, Hans Rasmus, 73 A., 25. 11., Bergen. H: Severine, f. Jensen.
- Hilt, Thomas, Septbr., Sunderland til Barcelona. H: Berthe, f. Olsen.

- Hinz, Hugo Olaf Adolf, 21⁹/₄ A., 22. 11., Chr.ania.
- Hiort, F. W. L., fhv. Kasserer, 88¹/₂ A., 7. 8., Vestre Aker. H: Hanne, f. Tuft.
- Hirsch, Fredrik Christian Amelius, fhv. Distriktslæge, 87 A., 24. 9., Kbhvn., bgr. Chr.sand.
- Hjelm, Elias, Skomager, 83 A., 12. 4., Chr.ania.
- , Gunhild, f. Johansen, 76¹/₂ A., 5. 5., Chr.ania.
- Hjorth, Lars Edvard, fhv. Lensmand, 80 A., 26. 1., Eidsberg.
- Hoff, D. C., fhv. Skibskap., 77 A., 12. 4., T.hjem. H: Juliane, f. Moe.
- , Didrik Christian, 33 A., 17. 11., Bathurst, Vest-Afrika. H: Emilie, f. Knudsen.
- , Lauritz, Cand. theol., 90 A., 18. 1., Chr.ania.
- , L. M., Bagerm., 76 A., 27. 3., T.hjem. H: Jensine, f. Andersen.
- , Nicolai Engelbret, fhv. Generalmajor, 90 A., 7. 7., T.hjem.
- Hofflund, Alf, Arkitekt, 3. 12., T.hjem. H: Astrid, f. Strømsem.
- Hoffmann, Gustaf, 14. 3., Chr.ania.
- Hofgaard, Anna, f. Ullitz, 26. 4., Chr.ania.
- Holck, Helche Henriette, 24. 11., Kbhvn.
- Holm, Augusta Sofie, f. Ursin, 12. 5., Chr.ania.
- , Christiane Hanna, 81 A., 26. 12., Chr.ania.
- , Josephine, f. Jacobsen, 19. 10., Voxenkollen.
- , Mina, Enke, 75 A., 1. 1., Ilen, T.hjem.
- Holmboe, Cathrine, f. Radich, 8. 1., Moss.
- , Petrea, f. Hansen, 18. 7., Colorado.
- , Wilhelm, Konsul, 78 A., 12. 12., Tromsø.
- Holmsen, Hans Wangensten, fhv. Oberstl., 88 A., 30. 8., Lillehammer. H: Clara, f. Gøttsche.
- , Magdalena, 20 A., 4. 3., Fr.stad.
- Holst, Catharina, f. Krohn, 89 A., 12. 3., Bergen.
- Holst, Inger Christine, 31¹/₂ A., 23. 1., Holmestrand.
- , Johannes, 34 A., 18. 11., T.hjem. H: Marie, f. Sættnæs.
- , Valborg, 75 A., 9. 9., Chr.ania.
- Holter, Christian, Garvermester, 80 A., 19. 12., Chr.ania.
- Holtermann, Johan, 39 A., 6. 3., Utrecht. H: Anna, f. Ruychaver.
- , Lorentz, Sognepræst, 4. 12., Viinger, bgr. Vestre Aker.
- Holth, Marthin Thorgeir, 7. 1., Chr.ania.
- Hopstock, Antonette Elisabeth, 82⁹/₄ A., 14. 6., Vik.
- Horn, Rasmine Johanne Emilie, 3. 6., Strinden.
- Hornburg, Georg, 90 A., 17. 12., Chr.ania.
- Hornemann, Axel, 11. 3., Chicago.
- Houlder, James, 25 A., 6. 3., fra London til Odessa.
- Hultgreen, Elsa Solveig, 30. 11., Østre Aker.
- , Judith, 18. 6., Østre Aker.
- Huun, Christine Marie Valeur, 78⁹/₄ A., 13. 1., T.hjem.
- , Christopher, fhv. Skibsfører, 75¹/₂ A., 20. 6., Bergen.
- , Harald, Skibsf., 25. 12., Bergen. H: Marie, f. Heltberg.
- , Valentin, 82 A., 6. 6., T.hjem.
- Hveding, Johanne Elisabeth, Lærer T. A. H.s Enke, 84 A., 30. 9., T.hjem.
- Hvistendahl, Annette, 72 A., 12. 4., Chr.ania.
- Hæg, C. F., Tandlæge, 34¹/₂ A., 17. 12., Bergen. H: Minka, f. Dreyer.
- Høy, Karen Elise, f. Wright, 18. 3., Langesund.
- Høydahl, Thea, f. Lindman, 8. 2., Arendal.
- Høyer, Johanne Margrethe, f. Sandberg, 30. 4., Arendal.
- Jachwitz, Hans Rudolph Casper, 27. 4., Ask pr. Bergen. H: Wilhelmine Albertine, f. Nystuen.
- , Ludvig Rudolf, 33 A., 21. 5., Minneapolis, Minn.
- Jacobsen, Evine Marie, f. Stenersen, 62 A., 7. 7., Chr.ania.

- Jaencky, Jens Carl Winquist, 40 A., 9. 8., Chr.ania.
- Jaenzon, Sven Johan, 77 A., 28. 12., Moss.
- Jahn, Otto Georg, fhv. Stadsmægler, 85 $\frac{1}{2}$ A., 27. 2., Bergen.
- Jakhelln, Hans, 2. 3., Drammen.
- Jamvold, Gyde, f. Kræfting, 17. 9., Drammen.
- Jansen, Christian, Kbmd., 73 A., 20. 2., Bergen.
- Jelle, Michael, fhv. Gesel, 67 A., 10. 4., Bergen.
- Jensen, Amalie, f. Pontstrup, 68 A., 27. 1., Hjørring.
- , Even, fhv. Klokker, 84 $\frac{1}{2}$ A., 21. 3., Norderhov. H: Margrethe, f. Berggrav.
- , Marie Dorthée, 10. 12., Chr.ania.
- Jenssen, Hanna Caroline, 74 A., 6. 4., T.hjem.
- , Harald, ORSagf., 5. 6., Brønnø. H: Fanny, f. Bie.
- Jespersen, Thomasine, 70 A., 24. 10., Drammen.
- Ihlen, Jacob, Høiesteretsadvokat, 10. 10., Chr.ania.
- Johannesen, Karine, f. Wilborn, 79 $\frac{1}{2}$ A., 22. 3., Chr.ania.
- Johannessen, Anders, fhv. Skibsf., 68 A., 24. 3., Chr.ania. H: Thea, f. Usler.
- , Carl, Kaptejn, 12. 12., Chr.ania. H: Bertha, f. Jæger.
- Johansen, Christen, Skibskaptejn, 5. 12., Chr.sand. H: Julie, f. Seehusen.
- , Thora Allette Sophie, f. Klevenberg, 52 A., 24. 7., Chr.ania.
- Johanssen, Johan Christian, Kbmd., 40 A., 6. 10., Asker. H: Magda, f. Rømcke.
- Johnsen, Christian W., 45 A., 12. 4., Chr.sund. H: Lydia, f. Herlofsen.
- , Elisabeth, f. Helseth, 70 $\frac{1}{2}$ A., 27. 4., T.hjem.
- , Gerty, f. Bonnevie, 23. 12., Stockholm.
- , Mathilde, f. Tiller, Murm. Chr. J.s Enke, 19. 2., Chr.ania.
- Johnson, K. E., fhv. Apotheker, 70 A., 12. 1., Chr.ania. H: Amalie, f. Landaas.
- Jonassen, Christine Elisabeth, f. Dahl, 11. 2., Bergen.
- , Jonas, Murer, 30. 8., Chr.ania. H: Marie, f. Schubarth.
- Irgens, Hartvig, 9. 1., Antwerpen. H: Nelly, f. Billingham.
- Isaachsen, Marie Jeanette, f. Manskow, 26 A., 24. 9., Vestre Aker.
- Isachsen, Andreas Hornbek, 74 A., 22. 2., Köln.
- Isdahl, Magnus Christopher, fhv. Skibsfører, 80 A., 9. 9., Bergen.
- Iversen, Marie, f. Støren, 6. 1., Skaugerud pr. Kolbu.
- Juell, Birgitte Borgeline, f. Oisen, 72 A., 14. 3., Bergen.
- Juul, Regine, 28. 1., Bergen.
- Jürgensen, Sofie Adolfine, f. Pettersen, 7. 11., Bergen.
- Jæger, Elen, 84 A., 25. 12., Bergen.
- , Gerhard Christian, 49 A., 9. 8., Bergen.
- Jølsen, Pauline, f. Holmsen, 67 A., 9. 1., Enebak.
- Jørgensen, Dorthea, f. Clausen, Kon-ditor J.s Enke, 28. 2., Bergen.
- , Selma Alberta, f. Øhrn, 1. 6., Chr.ania.
- Kaas, Carl Knuting, Blikkenslager, 3. 12., Chr.ania.
- Kahrs, Christoffer Svanenhielm, 20 A. 15. 1., Bergen.
- , Louise, 75 A., 30. 3., Chr.ania.
- Karlsen, Petra, f. Meyer, Storthingsbud Jens K.s Enke, 49 A., 19. 7., Østre Bærum.
- Keilhau, Johanne Elisabeth, f. Wahl, Oberstl. K.s Enke, 82 A., 26. 11., Chr.ania.
- Keller, Marie Porath, 29. 9., Bergen.
- Kent, Axel J., Ingeniør, 45 $\frac{1}{2}$ A., 24. 3., Chr.ania. H: Martha, f. Backlund.
- Keyser, Jane, 75 A., 21. 4., Fr.hald.
- Kieding, Jørund J., 30. 4., New York. H: Tonny, f. Gundersen.
- Kiil, Jørgine Rebine, 67 $\frac{1}{2}$ A., 13. 12., T.hjem.
- Kinck, Otto Theodor, Distriktslæge, 71 A., 24. 3.; Strandebarm.
- Kindt, Christian Sommer, fhv. Over-

- læge, 86 $\frac{1}{2}$ A., 1. 3., T.hjem. H: Sophie, f. Berg.
- Kirschenstein, Louise, f. Bauer, Enkefrue, 76 A., 19. 5., Lübeck.
- Kirsebom, Lucy, 17 $\frac{1}{2}$ A., 10. 6., Chr.sand.
- Kiær, Hagbart, fhv. Sognepræst, 74 A., 29. 8., Chr.ania.
- , Thomas Andreas, Telegrafbestyrer, 53 A., 25. 10., Porsgrund.
- Kjelsberg, Hans, fhv. Lensmand, 84 A., 26. 4., Lødingen.
- Kjennerud, Ranveig, f. Hille, 10. 10., Moss.
- Kjøsterud, Abraham Simers, Grosserer, 74 $\frac{3}{4}$ A., 9. 9., Drammen. H: Hulda, f. Glückstad.
- Klewe, Andreas Joban Julius, Organist, 20. 3., Kongsberg.
- Klinck, Rise Christine, 74 A., 20. 1., Horten.
- Klingenberg, Martha, f. Lysholm, 77 A., 8. 11., T.hjem.
- Klinkwort, Fredrik, Agent, 85 A., 29. 8., Chr.ania.
- Knap, Johan Stefanus, Assessor, 73 A., 11. 8., Drøbak. H: Caroline, f. Salicath.
- Knobelauch, Oscar, Boghandler, 49 A., 6. 6., Chr.ania.
- Knoff, Carl Albrikt, Kaptejn, 55 $\frac{1}{2}$ A., 25. 1., T.hjem.
- Knofh, Hansine Caroline, f. Akselsen, 54 A., 3. 1., Bergen.
- Knopf, Hansine, 30. 12., Bergen.
- Knoph, Krespinus, fhv. Maskinist, 71 A., 22. 8., Bergen. H: Christine, f. Larsen.
- Knudsen, Caroline Marie, f. Erlandsen, 76 A., 9. 10., Porsgrund.
- , Terje Iver Terjesen, Postmester, 56 $\frac{1}{2}$ A., 23. 2., Holmestrand. H: Berthe T., f. Ellingsen.
- , Severine, f. Hatlemark, 67 $\frac{1}{2}$ A., 23. 9., Chr.ania.
- Knudtzon, C. A., Ritmester, 76 A., 3. 5., T.hjem.
- Knutzen, Andreas Lamballe, Apotheker, 47 A., 22. 5., Ramme pr. Hvidsteen, bgr. Chr.ania.
- Koch, Math. C., 80 A., 24. 4., Kiel.
- Koch, Søren Wilhelm August, res. Kap., 66 A., 16. 9., Bergen.
- Kokkinn, Ida, f. Jürgensen, 51 A., 18. 12., Horten.
- Kolderup, Carl Wilhelm Rosenvinge, fhv. Bestyrer, 10. 9., Gjerdrum, bgr. Chr.ania.
- , Mina, 27. 1., Bergen.
- Konow, Regine, 29. 6., Bergen.
- Koss, Peter Christian Falck, Sagfører, 81 $\frac{3}{4}$ A., 17. 11., Tønsberg. H: Marie, f. Tschudy.
- Kostka, Carl, Mekaniker, 81 $\frac{1}{2}$ A., 16. 11., Chr.ania.
- Kraft, Wilhelm, Fabrikejer, 82 A., 14. 8., Chr.ania. H: Caroline, f. Schallerup.
- Krag, Caroline, Enkefrue, 11. 7., Chr.ania.
- Krage, Theodor Herman, Bogbinder, 69 A., 24. 12., Chr.ania. H: Sofie, f. Paulsen.
- Kragh, Anne Margrethe, f. Reimers, 78 A., 26. 9., Bergen.
- Kreutz, Fredrik, Disponent, 63 A., 12. 10., Torp pr. Fr.stad, bgr. Chr.ania. H: Helene, f. Valeur.
- Krog, L. R., Postbestyrer, 62 A., 20. 11., Chr.ania.
- , Sigurd, Ingeniør, 25 A., 4. 11., T.hjem.
- v. Krogh, Bernhard Wilhelm Gustav, 87 A., 22. 5., Sandeide. H: Adriane, f. Hansen.
- Krohg, Carl Martin, fhv. Bagerm., 67 A., 23. 4., T.hjem. H: Sara, f. Ingebrigtsen.
- Krohn, Andrea, f. Leegaard, Byfoged P. A. K.s Enke, 87 A., 6. 9., Chr.ania.
- , John Collett, 77 A., 28. 5., Drammen.
- , Lucie, f. Dahl, 6. 8., Porsgrund, bgr. Chr.ania.
- Kruse, Anne Margrethe, 91 A., 10. 7., Moss.
- Krüger, Johanna Catharina, f. Storm, 60 $\frac{3}{4}$ A., 15. 11., Bergen.
- Krzywinski, Hildur, 25. 2., Bergen.
- Kunzmann, Johannes Georg, Handelsb., 22 A., 3. 4., T.hjem.

- Kvale, Ingeborg, 11. 8., Molde.
- Kämpfer, Josephine, f. Mosfield, 68 A., 5. 6., Stavanger.
- Lahn, Anton, Styrmand, 24. 6., Bergen.
- Lampe, Aslaug, 3. 12., Bergen.
- , Cornelius, fhv. Samlagsforstander, 71 A., 28. 11., Bergen. H: Anna, f. Karlsen.
- Lange, Eivind Hanssen, 33 A., 15. 12., Lillehammer.
- , Georgine, 26. 5., Bergen.
- , Jacob H., Skomagern., 70 A., og Hustru Engel Marie, 70 A., 8. 3., Bergen.
- , Sigurd, Læge, 28 A., 10. 2., Chr.ania.
- Langfeldt, Albert Sigurd Christoffer, Kontorist, 20 A., 31. 10., Egersund.
- , Fredrik N., fhv. Lods, 88 $\frac{1}{2}$ A., 20. 5., Ny Hellesund.
- , Margrethe, f. Hansen, 45 A., 30. 1., Chr.sand.
- Larsen, Fredrikke, f. Nilson, Over-
toldb. L.s Enke, 72 A., 2. 6., Chr.ania.
- , Hanna, f. Krog, 10. 11., T.hjem.
- , Ida, f. Gundersen, 49 A., 4. 10., Diakonissehuset.
- , Johan Christian, Bankbogholder, 28. 11., Drammen. H: Anna, f. Bergh.
- , Johanne, f. Lohrmann, 26. 3., Chr.ania.
- , Johanne Karoline, f. Wigandt, 74 A., 18. 5., Bergen.
- , Julie, f. Bull, 67 $\frac{1}{2}$ A., 14. 1., Chr.ania.
- Lassen, Jens, fhv. Lensmand, 85 A., 22. 12., Chr.sand.
- , Margrethe, f. Olavsen, Provst C. A. L.s Enke, 89 $\frac{1}{2}$ A., 12. 3., Østre Fr.stad.
- Lasson, Christian, Toldembedsmand, 25. 12., Hankow.
- Lauw, Marthie Margrethe, 94 A., 28. 6., Bergen.
- Lehmann, Fredrikke, f. Barth, 2. 3., Chr.ania.
- Leigh, Marie, 86 A., 12. 4., Chr.ania.
- Leth, Andrea, 14. 3., Chr.ania.
- Lie, Anna, f. Rasmussen, 78 A., 3. 9., Bergen.
- , Martha Marie, f. Pettersen, 27 $\frac{1}{2}$ A., 11. 12., Sarpsborg.
- , Olaf, Restauratør, 48 A., 11. 1., Chr.ania. H: Emilie, f. Olsen.
- , Steffeline Marie, 44 A., 24. 11., Bergen.
- Lieungh, Elise, 10. 5., Chr.ania.
- Lillingston, Violet, 21. 11., Chr.ania.
- Lilloe, Johan Carlsen, 33 $\frac{1}{2}$ A., 5. 4., Chr.ania. H: Marie Carlsen, f. Andersen.
- Lind, Carl J. S., Agent, 45 A., 16. 8., Chr.ania. H: Anna, f. Jansen.
- , Christian Børs, 86 $\frac{3}{4}$ A., 2. 10., Bergen.
- , Kaspar Fredrik Lorch Irgens, 10 $\frac{1}{2}$ A., 5. 7., Borgevær.
- , Ovidia Marie, f. Hansen, 10. 1., Bodø.
- Lindbäck, Carl J., ORSagf., 31. 3., Land. H: Lise, f. Elken.
- Lindeman, Fredrik Christian Ludvig, Apotheker, 49 A., 19. 10., T.hjem. H: Laura, f. Skaarup.
- Lindgaard, Johanna, 58 A., 29. 9., Tromsø.
- Lindhjem, Nils, Cand. philos., Lærer, 36 A., 17. 4., Larvik.
- Lindstrøm, Elise, 3. 3., Kabelvaag.
- Lindtner, Nicolai Carsten Berner, 24 A., 17. 11., Chr.ania.
- Lintrup, Elise Mathea, f. Hjorthøy, 79 $\frac{1}{2}$ A., 21. 2., Stavanger.
- Lohnann, Arnt Esaias Lund, fhv. Anglefabrikant, 71 A., 19. 11., Bergen. H: Inger, f. Torstensen.
- , Ingolf Olai, 22 A., 29. 8., Bergen.
- Lohrmann, Ludvig Julius, Bogholder, 66 A., 23. 1., Chr.ania. H: Kierstine, f. Liebig.
- Lootz, Mathias, 84 A., Januar, Tønseth i Salten.
- Lorange, August, 20. 12., Chr.ania.
- Lorentzen, Carl Ludvig, Garvermester, 73 $\frac{1}{2}$ A., 9. 12., Tønsberg.
- , Georges E., 21. 12., Drammen.
- , Samueline, 44 A., 1. 3., Drammen.
- Lorenzen, Cilly, f. Wagner, 5. 7., Ham-
burg.

- Ludt, Fin, 27. 10., Minneapolis.
- Lund, A. D., fhv. Sorenskriver, 84 A., 5. 7., Chr.ania. H: Hanna, f. Friis.
- , Anne Severine, f. Christensen, 81 A., 14. 12., Arendal.
- , Christine, f. Pedersen, 73 A., 13. 10., Chr.ania.
- , Gerhard Barthold, 15. 12., Bergen. H: Martha, f. Halvorsen.
- , Hanna Christine, 69 A., 26. 9., Stavanger.
- , Hans, Lensmand, 62 A., 1. 2., S. Undal. H: Kari, f. Dahle.
- , Knud Henrik Holtermann, Ingeniør, 66 $\frac{1}{2}$ A., 9. 1., T.hjem. H: Louise, f. Nannestad.
- , Jacob, Skibskap., 36 A., 27. 7., Bodø.
- , Magnus Arbo, fhv. Skibsfører, 67 A., 12. 7., Drammen. H: Bergithe, f. Olsen.
- , Marie Ulrikke, 13. 8., Bergen.
- Lunde, Ingeborg, f. Astrup, 16. 5., Inderøens Kapellangaard.
- , Oleane, Enkefru, 3. 3., Chr.ania.
- , Thora Julie, f. Schröder, 68 A., 13. 7., Chr.ania.
- Lundh, Georg Eugen, 20. 2., New York.
- , Mary, f. Tottie, Generalinde, 8. 11., Chr.ania.
- Lühr, Augusta Marie, f. Steensen, 58 A., 15. 6., Chr.ania.
- Lykke, Carl Andreas, Kbmd., 70 $\frac{1}{2}$ A., 12. 6., Lillesand. H: Nicoline, f. Axelsen.
- Lysholm, Oluf Oppegaard, Lods, 68 A., 9. 8., T.hjem. H: Johanne, f. Solie.
- Lystrup, Sigvart Godtfred, 21 A., 8. 9., Martinez, Californien.
- Løberg, Sigrid, 81 A., 14. 6., T.hjem.
- Løbrot, Gabriel Johan, 28 A., 14. 8., Bergen.
- Løvenskiold, Hedevig, f. Løvenskiold, Kammerherreinde, 14. 10., Kbhvn., bisat i Gjerpen.
- Løvenskiold, Otto, Andensekretæri Udenrigsdepet., 31 A., 20. 9., Stockholm, bgr. Vestre Aker.
- Maastrup, Martin Rasmus, 19 A., 10. 7., Havanna.
- Madsen, L. Sigv., Kbmd., 26. 7., Bergen. H: Louise, f. Franck.
- Mago, Peder A., fra Granite Falls, Minn., 89 $\frac{1}{2}$ A., 23. 2., Chr.ania.
- Malling, Betsey, f. Cappelen, 76 A., 12. 12., Chr.ania.
- Manthey, Sophie, f. Nielsen, 69 A., 12. 4., Horten.
- Maroni, James, Grosserer, 75 A., 29. 3., Kbhvn.
- Martens, Peter Ludvig Wilhelm, Bogholder, 76 A., 30. 12., Chr.ania. H: Line, f. Bøllelose.
- Mathiesen, Anne Marie, f. Clausen, 85 A., 4. 4., Bergen.
- , Carl, Fuldm., 64 $\frac{1}{2}$ A., 21. 10., Chr.ania.
- Meidell, Jacob Gerhard, Landhandler, 40 A., 17. 9., Chr.ania, bgr. Vestre Aker. H: Ingeborg, f. Bjerke.
- , Helge, Handelsrejsende, 44 $\frac{3}{4}$ A., 7. 6., Gran.
- , Marie, 18. 10., Bergen.
- Mellingen, Anders Monsen, fhv. Gaardb., 61 $\frac{1}{2}$ A., 2. 5., Bergen. H: Karen, f. Nicoll.
- Messell, Sophie, Sproglærer A. D. M.s Enke, 59 A., 27. 3., Chr.ania.
- Messelt, Berger B., 27. 1., Storelvedalen. H: Anne, f. Atneosen.
- Meyer, Elisabeth, f. Sinclair, 25. 7., Chr.ania.
- , Eulalia, f. Rosenvinge, 86 A., 2. 1., Sogndal, Sogn.
- , Louise, f. Schiold, Apotheker Joh. H. M.s Enke, 81 $\frac{1}{2}$ A., 19. 6., Egersund.
- Michelet, Christiane Fredrikke, 72 $\frac{3}{4}$ A., 3. 10., T.hjem.
- Midelfart, Hans Christian Ulrik, Agent, 35 A., 15. 9., Chr.ania.
- Milde, Anne Marie, f. Lund, 58 A., 13. 1., Bergen.
- Moberg, Inger Louise, f. Sivertsen, 8. 4., Bergen.
- Moestue, Petra, f. Faye, 62 $\frac{3}{4}$ A., 11. 1. Vestre Aker.
- , Thora, f. Lundh, 8. 1., Kbhvn.

- Moltzau, Christian Severin, 74½ A., 14. 11., Chr.ania.
- Monsen, Ellen Poulina, f. Nagell, 11. 7., Bergen.
- , Johannes, Grosserer, 62 A., 29. 1., Chr.ania.
- Mortensen, Maren, f. Gorboe, 79 A., 10. 5., Chr.ania.
- , O. E., 10. 11., Arendal.
- Moss, Knud, fhv. Faktor, 37 A., 19. 9., Bergen. H: Signe, f. Andersen.
- Motzfeldt, Hedvig, Statsraad Ketil M.s Enke, 62 A., 21. 3., Chr.ania.
- , Henriette Caroline, f. Brostrup, 43 A., 3. 8., Solvang pr. T.hjem.
- Mowinkel, Richard F., 2. 12., Kbhvn.
- , Wilhelm, Ingeniør, 28 A., Seattle, Amerika.
- Mumme, Herman Edvard, Possementmager, 8. 4., Bergen. H: Henriette, f. Breeimer.
- Munch-Anderssen, Inga, f. Gulbrandsen, 27¼ A., 27. 4., Chr.sand.
- Musculus, Hugo William, 17½ A., 17. 5., Brooklyn.
- Myhre, Aanon F., Kbmd., 4. 1., Grimstad. H: Hanna, f. Holst.
- , Charlotte Augusta, f. Johannesen, 51 A., 9. 1., Tvedestrand.
- Müller, Anton, fhv. Telegrafbe., 14. 3., Tønsberg.
- , Lyder, Postbud, 25 A., 6. 9., Laxe-vaag. H: Augusta, f. Karlsen.
- Møller, Anette, 88 A., 15. 7., Drammen.
- , Augusta, f. Devold, 2. 8., Aalesund.
- , Emanuel Theodor, Ingeniør, 60 A., 17. 8., det franske Hospital i New York.
- , Hans Michael, fhv. Bogtrykker, 13. 1., Chr.ania.
- , Jens Worm, Konsul, 73 A., 23. 3., Aalesund.
- , Karoline, Bogtrykker Carl M.s Enke, 2. 12., Chr.ania.
- , Paluda, f. Bøckman, 23. 5., Chr.ania.
- , Tønnes Andreas, Dampskibsf., 41 A., 23. 5., Cardiff. H: Gina, f. Nielsen, i Chr.sand.
- Møllerop, Inger Marie, f. Kleve, 47 A., 14. 5., T.hjem.
- Mørch, Hanna Josefine, f. Halvorsen, 23 A., 6. 4., Haugesund.
- Neergaard, O. H., Kirkesanger, 82 A., 1. 5., Risør.
- Neumann, Elise Mathilde Marie, f. Holst, 61 A., 5. 3., Horten.
- , W., Ingeniør, 72 A., 18. 4., Bergen. H: Justine, f. Janson.
- Nicolaysen, Anna, f. Andersen, 53 A., 29. 8., Bergen.
- Nielsen, Adolph, fhv. Fiskeridirektør, 1. 11., St. Johns, New-Foundland.
- , Anders, 79 A., 3. 1., Chr.ania. H: Marie, f. Boye.
- , Leif, 16¼ A., Januar, Lorenzo Marques, Afrika.
- , Signe, f. Kittel, 24. 7., Chr.ania.
- Nilsen, Ingar, Høiesteretsadvokat, 54 A., 16. 3., Chr.ania. H: Calla, f. Wiel.
- Nimb, Elise Benedicte, f. Daae, 73 A., 16. 12., Chr.ania.
- Nissen, Erika, 27. 10., Chr.ania.
- Norbye, Kjell, Student, 20 A., 11. 7., Chr.ania.
- Nordahl, Anne Catharine, f. Dometius, 86 A., 7. 9., Bergen.
- , H. L., Postbud, 45 A., 25. 1., Chr.ania. H: Anna, f. Molberg.
- Nordan, Henriette, f. Henius, 78 A., 24. 11., Chr.ania.
- Nordvi, Theodor, Cand. phil., 52 A., 19. 11., Chr.ania.
- Norman, J. M., Forstmester, 79 A., 15. 1., Chr.ania. H: Anna, f. Jørgensen.
- Norstrøm, Hanna, Enkefru, 70 A., 12. 6., Chr.ania.
- Nullmeyer, Frithjof, 10. 7., Oslo. H: Harriet, f. Møller.
- Nyegaard, Fred. C., Agent, 3. 2., Tønsberg. H: Clara, f. Sandersen.
- Nyquist, Yngve, Agent, 23 A., 18. 11., Chr.ania.
- Nysom, Hans Hein, Generaldirektør, 27. 8., Chr.ania.
- Næser, Walborg Cathinka, f. Heftye, 16. 6., Chr.ania.
- Næss, Gunner, Grosserer, 11. 1., Antwerpen.

- Næss, Azora Emilie, f. Hammerstein, 76 $\frac{1}{2}$ A., 8. 1., Chr.ania.
- Nørbech, Sofie, f. Elster, 78 A., 9. 10., Chr.ania.
- Nørholm, Amalie, f. Nielsen, 55 A., 16. 3., Chr.ania.
- Nøst, Laura Oline, f. Hammer, 36 A., 5. 5., Baltimore.
- Nøttestad, Missionspræst, 33 A., 12. 3., samt en Datter Margrethe, 10 $\frac{1}{19}$ A., 23. 2., Ambohimasina, Madagaskar. H: Martha, f. Nilsen.
- Oftedahl, Sanna, f. Clementsen, 24. 8., Stavanger.
- Ohlson, Fredrik, Cand. philos., 82 A., 6. 2., Chr.ania.
- Olsen, Andrea, f. Aas, 45 A., 28. 1., Kniple pr. Fr.stad.
- , Hilleborg Rhasbeck, f. Celius, 87 A., 8. 11., Tromsø.
- , Josefine Mathilde, f. Eeck, 5. 3., Chr.ania.
- , Olaf Severin, Bogholder, 49 A., 7. 3., Chr.ania. H: Charlotte, f. Riegelsen.
- , Otto Andreas, Sekretær i Kirke-dept., 8. 10., Chr.ania, bgr. Skien.
- , Paul August, Kaptejn, 17. 3., Vestre Aker.
- Omeyer, Julie, f. Reudtler, 81 A., 21. 7., Ask, Ringerike.
- Omsted, Arne Arntzen, Godsejer, 66 A., 7. 4., Grue. H: Marie, f. Manthey.
- , Gabrielle, f. Dietrichson, 22. 2., Chr.ania.
- Onsager, Andreas, 81 A., 25. 7., Chr.ania. H: Elida, f. Rømcke.
- Opsahl, P. J., Fabrikant, 74 A., 27. 2., Holmabo.
- Osten, Jussy, f. Bøgh, 25. 1., Bergen.
- Otto, Julie August, f. Hvistendahl, 55 A., 1. 5., Horten.
- Ovenberg, Julius, Malerm., 4. 1., Chr.ania. H: Larine, f. Wang.
- Oxholm, Lorentz P., 86 A., 30. 7., Melhus. H: Marie, f. Floer.
- Paoli (Essendrop), Susanne, 85 A., 22. 6., T.hjem.
- Parelius, Sofie, 16. 10., Bergen.
- Parr, Elise, f. Reiersen, 77 A., 31. 12., Chr.ania.
- Parr, Søren A., 88 A., 26. 2., Drøbak.
- Patterson, Marie Christine, 31. 10., Bergen.
- Paulsen, Auguste, f. Pauthel, 7. 10., Voxholdt pr. Grimstad.
- Paulsson, Hermana, Enkefru, 67 A., 26. 1., Lillehammer.
- Paus, Andrea, f. Otterstad, 20. 11., Fredrikstad.
- Pedersen, Andreas, fhv. Pølsemaker, 66 $\frac{1}{2}$ A., 14. 9., Chr.ania. H: Marie, f. Gaarder.
- , Elisabeth, f. Lund, 63 A., 18. 7., Brattekleiv pr. Arendal.
- , Oluf, fhv. Grosserer, 74 A., 13. 9., Fred.værn. H: Malla, f. Wulff.
- Petersen, Fredrik, Professor, 9. 1., Chr.ania.
- , Hans Frode, Bøsemager, 87 A., 2. 4., Chr.ania. H: Asgerd, f. Gjertsen.
- , Fredrik Smith, Assurancedirektør, 58 A., 28. 8., Grimstad. H: Jenny S., f. Lundh.
- , Ludvig, fhv. Bankbogholder, 24. 10., Chr.ania.. H: Bolette, f. Jæger.
- , Marie, f. Hofgaard, Apotheker J. F. P.s Enke, 19. 3., Sarpsborg.
- , Morten Smith, fhv. Overkontrollør, 82 $\frac{1}{2}$ A., 17. 2., Ranen.
- Peterson, Betzy, Enkefru, 56 A., 25. 3., Chr.ania.
- Petterson, Carl, Fotograf, 66 A., 24. 7., Farsund. H: Hanne, f. Dahl.
- , Chr., Uhrmager, 28. 5., Bergen. H: Anna, f. Steffens.
- , Hans H., født 27. 8. 1843, † 13. 1., Arendal. H: Johanne, f. Scharman.
- , Henriette Elise, Khmd. Hillebert P.s Enke, 71 $\frac{1}{2}$ A., 14. 11., Tacoma, Wash.
- , Thorvald, 76 A., 29. 7., Levanger. H: Fredrikke, f. Aas.
- Pillgram, Elise Berentine, f. Ellingsen, 18. 1., Bergen.
- Piro, Andreas, Ingeniør, 24 A., 21. 4., Hamar.
- Platou, Ida, f. Ræder, 6. 3., Chr.ania.

- Prahl, Mathilde Rosenkrantz, 20. 9.,
Diakonissehuset.
- Probst, Carl Brandt, 29 A., 7. 12.,
Bergen.
- Prydz, Hilda, f. Holm, 25. 8., Chr.ania.
- , Peter Blankenborg, cat. Toldb., 16.
3., Høvik, bgr. Chr.ania.
- Puntervold, Louise, 19 A., 10. 2., Eger-
sund.
- Qvale, Bernhard Fredrik, Bankkasserer,
63 A., 28. 7., Fagervaag. H: Ca-
thrine, f. Mortensen.
- Raffenberg, Ditlow, 18. 3., Enebak.
- Ramløff, Wilhelmine, f. Meyer, 80 $\frac{1}{2}$ A.,
31. 3., Arendal.
- Rasch, Berthe, f. Jensen, 43 A., 7. 8.,
Liabro.
- , Nils Joachim Wessel, Cand. jur.,
59 A., 15. 2., Chr.ania, bgr. Vestre
Aker. H: Louise, f. Wessel-Berg.
- Rasmussen, Anna, f. Thorup, 30 A.,
18. 9., Chr.ania.
- , Peter Lorentz, fhv. Skuespiller, 69
A., 25. 10., Chr.ania.
- Ratche, Gina, 16. 4., Bardal.
- Ravn, Hans Brunchorst, Contreadmiral,
21. 4., Chr.ania. H: Betsy, f. Fa-
bricius.
- Redtz, Johanne, 73 A., 17. 8., Vestre
Moland.
- Reed, Ellen, Enke, 90 A., 9. 1., Bergen.
- Reiersen, Kaja Mathilde, 70 A., 24. 9.,
Chr.ania.
- Rein, Jonas, Skibskaptejn, Decbr., Nord-
søen.
- Reinholtzen, Elisabeth Fredrikke, f.
Smith, 82 A., 10. 7., Chr.ania.
- Reinsch, Elvina, 67 A., 1. 1., Moss.
- Reymert, Alf, April(?) paa Reise til
Amerika.
- Riddervold. Hans, Bureauchef, 3. 8.,
Chr.sund.
- Rieker, Chr., 65 A., 7. 10., Chr.ania.
- Ringi, Joh. C., 24 A., 9. 2., Vestre
Bærum. H: Anna, f. Ohlsen.
- Ringnes, Laura, f. Jensen, 52 $\frac{3}{4}$ A., 20.
1., Chr.ania.
- Roggen, Beate, 87 A., 21. 4., Chr.ania.
- Rognaas, Amalie, f. Hafslund, 73 A.,
12. 2., Fr.stad.
- Rohde, Berthe Therese, f. Würth, 71
A., 13. 6., Bergen.
- , Edvard Hellmuth, Sadelmager, 84
A., 15. 1., Bergen. H: Bertha, f.
Würth.
- Rohr, A. G. L., Dr. chem., 24. 10.,
Leipzig. H: Jeanette, f. Thor-
gersen.
- Rolfsen, Jens, fhv. Skibskaptejn, 61 A.,
13. 1., Chr.ania.
- , Rasmus, Brugsejer, 92 A., 12. 2.,
Elsesro, Bergen.
- Rolsdorph, Sigurd, 18 A., 27. 6., Grue.
- Rosendal, Lena, Enkefru, 72 A., 3. 7.,
Chr.ania.
- , Pernille, 80 A., 8. 5., Brandbu.
- Rostrup, Eilert Lund, fhv. Dampskibsf.,
61 A., 24. 7., Bødkerbugt, pr.
Arendal. H: Therese, f. Marcus-
sen.
- Rubach, Nicola Theodora, f. Tønder,
9. 10., Fr.stad, bgr. Chr.ania.
- Rung, Helga, f. Thorbjørnsen, 27 A.,
22. 1., Chr.ania.
- Røed, Amandius, fhv. Skibsf., 81 $\frac{1}{2}$ A.,
18. 10., Larkollen. H: Andrea,
f. Fredriksen.
- , O., 73 $\frac{3}{4}$ A., 20. 7., Arendal. H:
Bertha, f. Frøstrup.
- Røer, Edvard, fhv. Skibsmægler, 67 A.,
26. 7., Chr.ania.
- Røhr, Chr., fhv. Skipper, 19. 2.,
Tromsø.
- Rømcke, Ferdinand, fhv. Hytteskriver,
86 A., 3. 2., Kongsberg.
- , Nathalie, f. Kent, 49 A., 18. 6.,
Næs, Hallingdal.
- Rønneberg, Rosa, f. Bull, 29. 9.,
T.hjem.
- Rønning, H., Sadelmager, 80 A., 11. 10.,
Fr.hald.
- , Louise Christine, Enke, 65 A., 9.
7., T.hjem.
- Røsholm, Jenny Gunhilde Lagertha, f.
Grundt, 61 A., 9. 4., Hof ved
Hønefos.
- Sahlberg, Anna, f. Syvertsen, 30 $\frac{1}{2}$ A.,
3. 4., Fr.hald.
- Sahlqvist, E. C., Kbmnd., 50 $\frac{1}{2}$ A., 19.
6., Tønsberg. H: Laura, f. Thrane.

- Salvesen, Fritjof, Ingeniør, 20. 1., Chr-
ania. H: Hanna, f. Syvertsen.
- Samuelsen, Georg Henrik, fhv. Spare-
bankkasserer, 84 $\frac{1}{2}$ A., 8. 9., Chr-
ania.
- Sand, Christiane, 82 $\frac{1}{4}$ A., 9. 6., Chr-
ania.
- Sandberg, Holger, 25. 2., Vestre Aker.
- Saxild, J. L., fhv. Telegrafb., 73 A.,
8. 2., Domaas.
- Saxlund, Michel, Skibskap., 22. 11.,
Chr.ania.
- Scarborough, Janet, Enkefru, 12. 9.,
Bergen.
- Scavenius, Mari Mauritze, f. Reinhardt,
85 A., 12. 11., Chr.ania.
- Schadberg, Jacob, 38 A., 13. 9., Sta-
vanger.
- Schanke, Andreas Børge Brodtkorb, 27.
5., Sortland.
- Scheel, Friederich, Fotograf, 7. 2., Chr-
sand.
- Schibbye, Annie, f. Arnold, 35 A., 23.
12., Chr.ania.
- Schirmer, Oline, f. Larsen Brynildsrud,
56 A., 2. 7., Fr.stad.
- Schjander, Nils, Afdelingschef, 44 $\frac{1}{2}$ A.,
18. 10., Chr.ania. H: Helga, f.
Brønlund.
- Schjøll, Marie, Sagfører Carl S.s Enke,
72 $\frac{3}{4}$ A., 7. 6., Østre Toten.
- Schjøtt, Claudine Elisabeth, 27. 9.,
Chr.ania.
- Schlyder, Gjörg Chr., fhv. Bødkerm.,
76 A., 28. 7., Bergen.
- , Peter E. W., Skibsf., 45 A., October,
Hongkong.
- Schlytter, Hans, Kabinettkammerherre,
79 A., 1. 3., Stockholm.
- , Wilhelm Falch, fhv. Skibsr., 4. 11.,
Chr.ania.
- Schmidt, Antonia Caroline, 7. 5., Chr-
ania.
- , Berthe Susanne, f. Steen, 17. 3.,
Chr.ania, bgr. Bergen.
- , Henriette, Enkefru, 79 A., 30. 10.,
Chr.ania.
- , J. D., Conditør, 69 A., 17. 5., Ber-
gen. H: Bertha, f. Magnussen.
- Schneider, Ellen Gurine, 25. 9., Bergen.
- Schnitler, Sophie, 23. 3., Chr.ania.
- Schou, Engebret, fhv. Kirketjener, 70
A., 7. 2., Chr.ania. H: Caroline,
f. Christensen.
- , Petter Christian, 49 A., 2. 6., Moss.
H: Josephine, f. Brehmer.
- Schreuder, Peder, fhv. Fuldm., 83 A.,
12. 9., Labro pr. Skollenborg.
- Schridtzhøel, Karen, f. Borthen, 87 $\frac{1}{2}$,
A., 16. 2., Chr.ania.
- Schrøder, Hanne, 73 A., 7. 9., Chr.ania.
- Schultz, Johan P., fhv. Skibsf., 57 A.,
17. 4., Chr.sand. H: Othilie, f.
Johannessen.
- , Thomas Norberg, Sanitetskaptejn,
88 $\frac{1}{2}$ A., 17. 6., Værdalen. H: Marie,
f. Kinberg.
- Schulze, Hans Christian, Skibsfører, 5.
3, Larvik.
- Schumacher, Einar Marinus, 18. 1.,
Tromsø.
- Schuman, Nicolai Schiødt, Kbm., 17.
5., Bergen. H: Astrid, f. Dahl.
- Schwabe, Fr., Ingeniør, 59 A., 10. 2.,
St. Petersburg.
- Schwings, Christian, 26 A., 6. 7.,
Bergen.
- Schyberg, Thorstein Devege, Hypothek-
bankfuldm., 76 A., 9. 10., Chr-
ania. H: Julie Magdalene, f. Schwe-
der.
- Schønberg, Edvard, ORsagf., 29 A., 21.
4., Nordre Aurdal.
- Schøyen, Thor, 26 A., 15. 9., Chr.ania.
- Selmer, Christian, fhv. Sognepræst, 89
A., 22. 5., Stavanger.
- , Marie Magdalene, f. Selmer, 86 $\frac{1}{2}$,
A., 29. 8., Chr.ania.
- Selvig, Andrea Emilie, f. Torstensen,
31. 1., Langesø pr. Drammen.
- , Laura, f. Helgesen, 67 A., 18. 10.,
Svelvik
- Semb, Anders Larsson, 6. 10., Chr.ania.
H: Elise, f. With.
- Simonsen, Emil Heyerdahl, 65 $\frac{1}{2}$ A.,
18. 1., Høland. H: Laura, f.
Nordby.
- Sinding, Helga, 50 A., 23. 5., Chr.ania.
- , Otto Wilhelm, Dampskibsf., 49 A.,
6. 5., Hongkong. H: Anna, f. Ben-
dixen i Drøbak.

- Sissener, Christian, Godsejer, 53 A., 4. 1., Chr.ania.
- Sivertsen, J. M., Mægler, 69 A., 23. 1., T.hjem.
- Skabo, H., Fabrikejer, 79 A., 28. 1., Drøbak.
- Skagen, Maximilian Arnoldus, ORsagf., 66 $\frac{1}{2}$ A., 2. 11., Voss.
- Skappel, Anna, 25. 7., Chr.ania.
- Skari, Edv., Marinemaler, 8. 12., Chr.ania.
- Skaugstad, Jens Johan Gram, 75 A., 7. 8., Gundbjørud. H: Petra Wilhelmine, f. Jull.
- Skougaard, Claus Angelo, Sjøkadet, 20 A., 6. 7., Chr.ania.
- Slangb, Inga, 1. 7., Fr.hald.
- Smit, Elisabeth, 74 A., 25. 1., Bergen.
- Smit-Petersen, Fredrik, Assurancedirektør, 58 A., 28. 8., Grimstad. H: Jenny, f. Lundh.
- Smith, Hans Fredrik, fhv. Distriktslæge, 76 $\frac{1}{2}$ A., 24. 2., Chr.ania. H: Emilie, f. Buck.
- , Marie, f. Holfeldt, Distriktslæge S.s Enke, 70 A., 25. 6., Chr.ania.
- , Marthin, 49 $\frac{1}{2}$ A., 13. 5., Chr.ania, H: Anna, f. Aamodt.
- , Michael, kgl. Fuldm., 6. 4., Nøtterø. H: Camma, f. Christie.
- Smith-Hald, Frithjof, Landskabsmaler, 11. 3., Chicago. H: Ida, f. Dahl i Berlin.
- Soelberg, Henriette, f. Krogh, 74 A., 20. 10., Flatanger.
- Solberg, Susanne Mathea, 29 A., 1. 6., Chr.ania.
- Solem, Thoralf Arnljot, Provst, 56 $\frac{1}{2}$ A., 11. 5., Søndre Fron. H: Fredrikke, f. Heyerdahl.
- Solum, Ludvig, Agent, 15. 9., Chr.ania. H: Elna, f. Schriver.
- Sommer, Oline, 61 A., 14. 6., T.hjem.
- Sommerfeldt, Chr., fhv. Provst, 84 $\frac{1}{2}$ A., 17. 7., Oslo.
- Sommerschild, Johan Henrik Lorents, 29. 6., Værdalen.
- Soot, Johan Edvard, fhv. Udskiftningsformand, 5. 2., Chr.ania.
- Sooth, Olga, f. Nyqvist, 23. 10., Øde-mark.
- Spønning, Andreas Lindboe, Cand. phil., 35 A., 8. 8., Sauland. H: Julie, f. Aas.
- Stabenfeldt, Simen Arnt, Bager, 74 A., 4. 4., Chr.ania.
- Stabel, Jacob, Cand. jur., 59 A., 28. 12., Urskog, bgr. Chr.ania.
- Stabell, Harald, 28 A., 22. 6., Landskrona.
- Stang, Elisabeth Marie, f. Daae, 22. 10., Namsos.
- , Johan Theodor Anastatius, fhv. kgl. Fuldm., 66 A., 23. 10., Chr.ania.
- , Ulrik, fhv. Toldinspektør, 85 A., 5. 10., Chr.ania.
- Steen, A., Bankchef, 73 $\frac{1}{2}$ A., 7. 2., Chr.ania, bgr. Hamar. H: Olga, f. Bock.
- , Conrad Christian, 22 A., 6. 4., T.hjem.
- , Dina, 70 A., 23. 1., Larvik.
- , Elisabeth, f. Hansen, 39 $\frac{3}{4}$ A., 28. 10., Chr.ania.
- , Ole O., 9. 11., Florø. H: Karen, f. Hauge.
- , Rasmus, Skrædderm., 79 A., 20. 4., T.hjem. H: Anne Cathrine, f. Berg.
- , Sigurd Stefanus, 26 A., 15. 5., T.hjem.
- , Syverine, f. Ajer, 78 A., 4. 2., Chr.ania.
- , Søren, fhv. Sognepræst, 27. 10., Solhaug pr. Aalesund. H: Nathalie, f. Frost.
- Steenstrup, Christian Lauritz Kielland, Ingeniør, 26 A., 24. 12., Pittsburg, Pennsylvania.
- Stender, Marianne, 73 A., 22. 1., Bergen.
- Stensen, Engel, 77 A., 26. 4., Hevne.
- Stephansen, Alvilde Benedikte, 20. 4., Bergen.
- Stockinger, Joseph Michael, f. i Gföhl, Østerige, 8. 2. 1828, † 25. 3., Arendal.
- Stoltenberg, Marie F., 30. 1., Chr.ania.
- Stoppenbrink, L., 74 $\frac{1}{2}$ A., 4. 4., Hamburg.
- Storm, Gustav, Dr., Professor, 23. 2., Vestre Aker.

- Storm, Olivia Hedevig Catharina, 76 A., 19. 2., Indre Arne.
- Storsand, Rachel, f. Sinding, 27 A., 12. 11., Østre Aker.
- Strand, Lydia, 47 A., 6. 2., Stockholm.
- Straub, Ulrikke, f. Hagelin, 73 A., 9. 12., Bergen.
- Strøm, Hans Atke, 9. 6., Balsnæsaunet.
- , Henriette, 82 A., 25. 1., Stavanger.
- , Jørgen, Kontorchef, 58 A., 3. 4., Chr.ania. H: Thea, f. Kraft.
- , Nicoline, 79 A., 30. 1., Øiestad.
- , Sofie, f. Johannesson, 48 A., 10. 1., Chr.ania.
- Størmer, Noline, f. Mørk, 9. 4., T.hjem.
- Sudmann, Otto Johan, Rentenist, 66 $\frac{1}{2}$ A., 28. 10., Solheimsvigen, Bergen. H: Mathilde, f. Knudtsen.
- Sunde, Birgit Victoria, 17 A., 11. 1., Chr.ania.
- , Herman Gerhard, 30 $\frac{1}{2}$ A., 27. 11., Bergen.
- Sundt, Christian Albert, Skibsfører, og Hustru Ingeborg, f. Schjøtt, samt 2 Børn, Michael og Randi, fra Port Tampa til Australien, averteret 28. Marts.
- , Christian Halfdan Jebsen, 26 $\frac{1}{2}$ A., 18. 6., Bergen. H: Astrid, f. Petersen.
- Svane, Emma, f. Larsen, 24. 9., Oslo.
- Svanfeldt, O. A., fhv. Bademester, 65 A., 1. 3., Chr.ania. H: Marie, f. Gulbrandsen.
- Svensson, Jøns, Adjunkt i Skara, 4. 8., Chr.ania.
- , Marie, f. Gumælius, 61 A., 23. 11., Stockholm.
- Sverdrup, Karoline Metella, f. Suur, 27. 5., Balestrand.
- , Ulrik Fredrik Suhm, 25. 3., Fiskerosen. H: Emilie, f. Amundsen.
- Synnestvedt, Karen Brems, f. Møller, 89 A., 13. 8., Molde.
- , Nicolay, 55 A., 22. 1., Inderøen.
- Sætherholt, Carl Gustav, 37 $\frac{1}{2}$ A., 17. 10., T.hjem. H: Caroline, f. Appellbom.
- Søberg, G. E., 46 A., 29. 3., Elverum. H: Christine, f. Olsen.
- Søeberg, Otto, 86 $\frac{3}{4}$ A., 21. 4., Elverum.
- Søegaard, Ragna, f. Schyberg, 12. 5., Chr.ania.
- Sønnichsen, S. P., Sognepræst, 63 A., 5. 6., Tjølling, bgr. Chr.ania.
- Sørensen, Andrea Sofie, f. Wichberg, 17. 8., Bergen.
- , Anna Helga Margrethe, f. Holmboe, 4. 11., Fargo, N. Dakota.
- , Blanca, 86 A., 31. 10., Chr.ania.
- , H. L., Konrektor, 2. 11., Chr.ania. H: Alvilde, f. Poulsen.
- , Johan Andreas, fhv. Fyrvogter, 17. 7., Bergen. H: Sara, f. Holm.
- Sørlye, Henriette Gottliebe, 2. 6., Stabæk.
- Taarvig, Anton, 15. 3., Arendal. H: Cathrine, f. Lindrup.
- Tandberg, Carl, Assistent, 42 A., 10. 7., Chr.ania.
- Tangen, Helge, Bogtrykker, 59 A., 11. 7., Chr.ania. H: Marie, f. Glad.
- Tax, Mathias R., 68 A., 19. 9., Chr.ania. H: Anthonette T., f. Torstensen.
- Tellefsen, Christine, 12. 4., Chr.ania.
- Thams, Fredrikke, f. Taraldsen, 30. 5., Chr.ania.
- Thaulow, Emilie Louise, 19. 9., Chr.ania.
- , Grethe, Enkefru, 52 A., 23. 1., Risør.
- , Nils Andreas Vibe, fhv. Hyttemester, 60 $\frac{7}{12}$ A., 28. 7., Sandefjord.
- Thiis, Mathias, Skibsfører, 26. 2., Risør. H: Benna, f. Kildahl.
- Thomsen, Andrea, f. Fuglelie, 68 $\frac{1}{2}$ A., 22. 9., Chr.sand.
- , Olaf, Organist, 51 A., 24. 7., Sandefjord. H: Lorentze i Tromsø.
- Thoresen, Magdalena, f. Kragh, 28. 3., Kbhvn.
- Thorkelsen, J. H., Cand. phil., 50 A., 17. 10., Østre Aker.
- Thorup, C. Jul., Herredsfoged, 28. 2., Aarhus. H: Emma, f. Klemp.
- Thrane, Christine, Enkefru, 66 A., 19. 4., Chr.ania.
- , Emilie, 90 $\frac{1}{2}$ A., 2. 4., Chr.ania.

- Thrue, Maren, f. Bruun, 78 A., 2. 1., Drammen.
- Thuesen, Axel, 35 A., 21. 9., Chr.ania.
- Thulin, J. N., Overtoldb., 75 A., 21. 9., Stavanger.
- Thunold, Gjertrud, f. Kluck, 26 $\frac{1}{2}$ A., 6. 7., Bergen.
- Tiller, Ingeborg Anna, 29 A., 23. 9., T.hjem.
- , Martha Marie, f. Grøntvedt, 79 $\frac{3}{4}$ A., 27. 6., T.hjem.
- Tillisch, Louise, 77 A., 2. 5., Larvik.
- Tofte, C. J., Mægler, 73 $\frac{1}{2}$ A., 31. 3., T.hjem.
- Tonning, Malthé, Cand. pharm., 8. 10., Fergus Falls, Minn.
- Torgarsen, Hilda Caroline, f. Eriksson, 67 A., 31. 12., Chr.ania.
- , Julie, f. Bundi, 54 A., 4. 6., Chr.ania.
- Torp, Severin, 8 A., 13. 8., Risør.
- Traasdahl, J., Redaktør, 25. 10., Vikør.
- Treschow, F. W., Øverstekammerjunker, 62 A., 7. 11., Fritzøehus. H: Fanny, f. Løvenskiold.
- Trumpy, Constance, 25. 7., Bergen.
- Truslew, Carl, 26. 8., Chr.ania.
- Tscherning, Christian Fredrik, 11. 7., Drøbak.
- , Eleonore, f. Wang, 82 A., 9. 10., Chr.ania.
- Tschudy, Peter Andreas, 23. 2., Breslau.
- Tücher, Ellen Karine, f. Hansen, 77 A., 1. 1., Chr.ania.
- Tønder, Marie Eline, ingen Dag, San Antonio, Texas. („Mgbl.“ 20. 6.)
- Tønnesen, Halvor, Revisor, 62 A., 3. 2., Chr.ania. H: Valborg, f. Laumann.
- Tørvi-Feet, Jacob, Landhandler, 81 A., 11. 2., Hafslo.
- Tøstie, Elise, Frøken, 79 A., 3. 12., Hamar.
- Urhahl, Marie Elisabeth, Enkefru, 86 A., 4. 12., Chr.ania.
- Ursin, Klara, f. Storm, 1. 6., Chr.ania.
- Utne, Guro, f. Aga, 61 A., 3. 11., Jondal.
- , Thorbjørg, f. Utne, 91 A., 22. 6., Ullensvang.
- Vang, Emil Semb, Kontorist, 10. 5., Chr.ania.
- Vedeler, Georg Ferdinand, Ingeniørkaptejn, 78 A., 11. 12., Horten. H: Eleonore, f. Vogt.
- , Georgine, 7. 5., Bergen.
- Vetlesen, Inga, f. Falch, 20. 7., Holmestrand, bgr. Chr.ania.
- Vidsteen, Johanne Marie, 77 A., 8. 1., Bergen.
- Vindheim, Adolfine Caspara, f. Arentzen, 30 A., 12. 11., Chr.ania.
- Vinsnes, Georg Wilhelm, Sognepræst, 64 A., 22. 2., Vossestranden.
- Vogstad, Karen, f. Hertel, 24. 1., Chr.ania.
- Vogt, Agvald, Ingeniør, 41 A., 30. 8., Milwaukee. H: Augusta, f. Lie.
- , Marie, f. Aabel, 67 A., 31. 1., Chr.ania.
- Voigt, Hans Jørgen, Malersvend, 57 A., 8. 5., Oslo.
- , Johan, 71 A., 14. 12., T.hjem.
- Voss, Elisabeth Marie, f. Magelssen, 65 A., 9. 4., Chr.ania.
- Waadeland, Johs., ORSagf., 62 A., 17. 1., Chr.ania. H: Petra, f. Pedersen.
- Wagle, Jenny Marie, f. Møller, 42 A., 8. 5., Chr.ania.
- Walbom, Marie, 76 A., 21. 2., Tønsberg.
- Walker, Hannah Elisabeth, Enkefru, 24. 1., Middlesbro.
- Wallem, S., Uhrmagerm., 25 A., 8. 2., Bergen.
- Wamberg, Mathilde, f. Cappeln, 82 $\frac{1}{2}$ A., 9. 1., Chr.sand.
- Wang, Anna Marie, Fyrassistent Carl Johan W.s Enke, 11. 11., Chr.ania.
- , Hilda Gunhilde, f. Johansen, 43 A., 2. 1., Næsodden.
- , Kr., 10. 11., Chr.ania.
- Wangberg, Christine, 22. 2., Sioux City, Jowa.
- Wedel-Jarlsberg, Fredrik Wilhelm, 17. 8., Brasilien.
- Wedø, Marit, f. Eggen, 71 $\frac{3}{4}$ A., 12. 7., T.hjem.
- Wentzel, J. W., fhv. Vagtmester, 79 $\frac{1}{2}$ A., 26. 8., Chr.ania.

- Werner, Carl, Kbmd., 48 A., 17. 1., Chr.ania.
- , Johanne, 74 A., 15. 4., Vestre Aker.
- Werring, Waldemar, Grosserer, 51 A., 27. 8., Herrogate. H: Arminel, f. Weekes.
- Wesmann, Else Cathrine, f. Holst, 88 $\frac{1}{2}$ A., 4. 4., Heggedal.
- Wessel, Annette, f. Larsen, 1. 4., Chr.ania.
- , Hanne, f. Paludan, 88 A., 14. 12., Porsgrund.
- , Johan, Ingeniør, 64 $\frac{1}{2}$ A., 2. 11., Chr.ania.
- Western, Hansine Claudiane, f. Willumsen, 74 $\frac{1}{2}$ A., 13. 4., Chr.ania.
- Wetlesen, Johan, Læge, 25. 4., Værdalen, bgr. Chr.ania. H: Marie, f. Ihlen.
- Wiborg, Halvor Nicolay, 45 A., 3. 4., Chr.ania.
- Wibye, Anna Margrethe, 59 $\frac{1}{2}$ A., 5. 7., Chr.ania.
- Widding, Sønneve, f. Hermansen, 45 $\frac{1}{2}$ A., 26. 6., Bergen.
- Wiehe, Julie Amalie, f. Larsen, 54 A., 9. 11., Oslo.
- Wiers, Fredrik, 14. 4., Chr.ania.
- Wiese, Christen Knagenhjelm, 83 $\frac{1}{2}$ A., 30. 4., Bergen.
- Wild, Marcus, fhv. Vicekonsul, 78 $\frac{1}{2}$ A., 29. 5., Mithødi pr. Chr.sand.
- Willoch, Agnes, 28 A., 29. 11., Chr.sand.
- Wilms, Louise Mathea, Politisekreter A. W.s Enke, 82 A., 12. 2., Chr.ania.
- Wilsø, Betzy, f. Hutchinson, Kapt. H. W.s Enke, 70 $\frac{1}{2}$ A., 22. 7., Chr.ania.
- , Elen, 44 A., 23. 9., Chr.ania.
- Wingaard, Caspara, 55 A., 22. 12., T.hjem.
- Witt, Julie, Enkefru, 68 A., 8. 1., Østre Aker, bgr. Chr.ania.
- Wletgel, Dorothea, 77 A., 20. 2., Risør.
- Wold, Hjalmar, Malerm., 38 $\frac{1}{2}$ A., 6. 4., Chr.ania. H: Magna, f. Rustad.
- Wolff, Margarethe, 11. 1., Lervik, Sogn.
- Worofka, Catharina, f. Worsch, 72 A., 4. 2., Kronviken pr. Bergen.
- Worsøe, Nicoline, f. Hornemann, 2. 9., T.hjem.
- Wulff, Nicolai, ORsagf., 55 $\frac{1}{2}$ A., 28. 4., Tromsø.
- Wærner, C. Waldemar, Kbmd., 53 A., 6. 9., Chr.ania. H: Ragna Mathilde, f. Urdhol.
- , Hans Thorvald, Bankkasserer, 58 A., 13. 5., Drammen. H: Marie, f. Deinboll.
- Wølner, Marie, f. Møller, 85 A., 30. 6., Kbhvn.
- , Ole, Gaardbruger, 70 A., 9. 12., Sørum.
- Zachariasen, Fredrikke, Enkefru, 81 A., 9. 10., Chr.ania.
- Ziesler, Conrad, 7. 2., England.
- , Ernst Hadeler, fhv. Institutbestyrer, 70 A., 6. 12., Chr.ania. H: Philippa, f. Aars.
- Øderaa, Karen, f. Voger, 77 $\frac{1}{2}$ A., 14. 4., Hole.
- Øyen, Ragnvald Jacob, Læge, 35 $\frac{1}{2}$ A., 20. 9., Storelvedalen.
- Øierholm, Mathilde, f. Wiel, 20. 8., Austin, Texas.
- Østbye, A., Farver, 83 A., 8. 11., Chr.ania.
- Østvold, L. C., fhv. Sognepræst, 70 $\frac{1}{2}$ A., 16. 5., Sandefjord, bgr. Anebu.